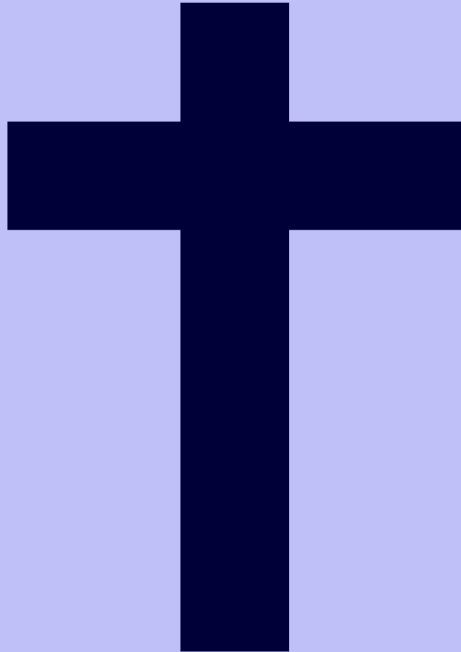

KAKAI HAEU

The New Testament in the Seimat language, The Ninigo
Islands, Manus Province, Papua New Guinea

KAKAI HAEU
The New Testament in the Seimat language, The Ninigo Islands, Manus Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Seimat, Manus Provins, Niugini

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Seimat

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-10-14

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
9fa179b2-dd20-5dbd-9745-1fb6d5f9b415

Contents

Kakai Haeu	1
Matiu	2
Mak	42
Luk	67
Jon	111
Aposel	142
Rom	180
1 Korin	201
2 Korin	221
Galasia	234
Epesus	241
Pilipai	248
Kolosi	253
1 Tesalonika	258
2 Tesalonika	262
1 Timoti	265
2 Timoti	271
Taitus	275
Pilemon	278
Hibru	280
Jeims	296
1 Pita	301
2 Pita	307
1 Jon	311
2 Jon	316
3 Jon	317
Jud	318
Hahatakei Haeu	320
Bible reading	341
index	347
Haxewai...	357
topical index	369

Kakai Haeu

The New Testament in the Seimat language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Seimat long Niugini

Kakai Haeu

The New Testament in the Seimat language, The Ninigo Islands, Manus Province, Papua New Guinea
[ssg]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 2012 by Wycliffe Bible Translators, Inc.

Web version
© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Your are free to share – to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats,

as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice – For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narepela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Kakai Haeu

Matiu Meng solian ti Jises tataiai Matiu Kakain ti haxewai tenen meng ie

Matiu tel aposel tai tenen meng solian ie sai ahang 35 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Matiu axan liai tenen Livai. Pupuasan waxiai moni ti teka akikin Ju hani teka masiwi ti Rom. I lioi tenen puasan ien ti Jises kilamiwa i tel ti tesol huopanim hua aposel. Matiu tai tenen meng solian ie nake pahan i haxewa hani teka akikin Ju ka Jises i se Krai tetel laha to atetengi na Haeu taloma. Teka masiwi ti teka Ju laha kum aile ukek ka i tel Masiwi ti laha. Aile ape leili tenen meng solian ie Matiu uke hina kakain ti teka kuluiwai kakai Haeu ti imat taiwen. I haxewa hani teka Ju ka puase Jises i hapoponowi hawane waliko ti Haeu namiloiwen i aile hani teka seilon. Matiu tin i tai hahaxewa ka teka na laha sohot kahikahi Jises, Haeu neini laha ape laha hatesol se akikin ti hahitake axe Krai.

Teka matahaun ti Jises Krai

Lk 3:23-28

¹ Ie se sale nenex ti Jises Krai. Jises Krai i nakuama ti David a David nakuama ti Abraham.

² Abraham tel tame Aisak, Aisak tel tame Jekop,

Jekop tel tame Juda ma tesol ukalan.

³ Juda tel tame Peres ma Sera, tinalalu Tamar.

Peres tel tame Hesron,

Hesron tel tame Ram.

⁴ Ram tel tame Aminadab,

Aminadab tel tame Nason,

Nason tel tame Salmon.

⁵ Salmon tel tame Boas, tinan Rahab.

Boas tel tame Obed, tinan Rut.

Obed tel tame Jesi.

⁶ Jesi tel tame tel masiwi David.

David tel tame Solomon, tel tini Solomon tetel axoi Uraia axan Batseba.

⁷ Solomon tel tame Rehoboam,

Rehoboam tel tame Abija,

Abija tel tame Asa.

⁸ Asa tel tame Jeosapat, Jeosapat tel tame Jeoram, Jeoram tel tame Usaia.

⁹ Usaia tel tame Jotam,

Jotam tel tame Ahas,

Ahas tel tame Hesekaia.

¹⁰ Hesekaia tel tame Manase,

Manase tel tame Amon,

Amon tel tame Josaia.

¹¹ Josaia tel tame Jehoiakin ma tesol ukalan.

Tataen ien teka Israel kalabus hani Babilon.

¹² Muhin ti lato kalabus kewa ti Babilon:

Jehoiakin tel tame Sealtiel,

Sealtiel tel tame Serubabel.

¹³ Serubabel tel tame Abiud,

Abiud tel tame Eliakim,

Eliakim tel tame Asor.

¹⁴ Asor tel tame Sadok,

Sadok tel tame Akim,

Akim tel tame Eliud.

¹⁵ Eliud tel tame Eleasar,

Eleasar tel tame Matan,

Matan tel tame Jekop.

¹⁶ Jekop tel tame Josep, tel axoi Mary, tetel tini Jises,

tel Krai Haeu taloma.

¹⁷ Tataen Abraham hanima David, nakuale huopanim hinalo. David hanima tataen ti lato kalabus hani Babilon, nakuale tin huopanim hinalo ape huopanim hinalo hani tataen takahe Krai.

Takahe Jises Krai

¹⁸ Sale takahe Jises Krai. Tel tinan Mary laha kilami hani axoi Josep, tuahe imat ti lalu sal, liai i petiwen akaik ti pohe Holi Spirit. ¹⁹ Josep se seilon sawisawin, i watakai hahienai Mary ti puli lawe seilon. Aile ape i namiloi na i tua lioi hakokol Mary.

²⁰ Lokon ti i to nanamiloi, tel engel, spirit solian ti tel Masiwi Haeu, sohot hani i ti paxangongo, i ukek, "Josep, tel kahi nati David, kum maamata waxiai axoam Mary. Tel akaik he tian i pet ti pohe Holi Spirit.

²¹ I hatakaha tel akaik wawan, o axaiwa axan Jises nake i awai seilon ti kawate saun lialun ti laha."

²² Hatesol waliko ie i sohot hapoponowi hawane kakai Haeu masin ti tel seilon kuluiwai kakaian kakawen, i ukek,

23 “Tel hehin tenen i tai eng akakati tel na wawan i pet akaik ape i hatakaha tel akaik wawan, laha axai axan Imanuel.

Tenen kakain Imanuel i ukek, ‘Haeu kapi kaha.’ ” (Isa 7:14, 8:8, 10)

24 Muhin ti Josep haiwa, i waxi Mary hanowi ti tel engel ti Haeu kaakane i.

25 Tuae Josep tai eng akati i hani tataen tel akaik takah. Ape Josep axai axan Jises.

2

Tesol soliwa ti angiha

1 Jises takah leili taon Betlehem ti Judia, lokon ti Herod masiwi. Lokon ien, tesol seilon ti sai angiha tahia hani Jerusalem. Lato aneso mumuh ti kohot. 2 Ape lato kamea, “Ia tetel akaik i takahale masiwi tapein ti teka Ju? Amite ningahi tehu kohot ti sai angiha i kola takahan ape amite nahima lotuian.”

3 Ti tel masiwi Herod hongoa, namilon sihikuk hawane hetekie teka seilon ti Jerusalem. 4 I tiloi teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses ape i kamei lato, “Tel Krai i takah tetesol ia?”

5 Lato ukek, “Leili taon Betlehem ti Judia masin ti tel kuluiai kakai Haeu taiwen ukek,

6 “ ‘Betlehem, taon ti Judia, o kumahe tehu taon tap axan ti Judia nake o tetesol tel masiwi i po sohot ti ngahatiai teka seilon tetak ti Israel.’ ” (Mic 5:2; 2 Sam 5:2)

7 Ape Herod tiloi tesol soliwa ti angiha. I kamei hakokol lato lokon wanen ti tehu kohot sohot. 8 Ape i talo lato hani Betlehem i ukek, “Amuto nahiwa ape puas nihehi upia aluini hawanewa tel akaik. Na amuto tunahi, hahongo aliakema nga lehe tin nga nahih lotui i.”

9 Muhi kakai Herod ape lato nahih. Ti lato luluainiwa, tehu kohot i sohot alia ape i to neneiniwa aweisalulato hani tataen tesol tel akaik takah. 10 Ti lato ningahiwa tehu kohot pate lato amuam hawane. 11 Ti lato soh haniwa leili ing, lato ningahi tel akaik ma tel tinan Mary. Lato lokuha lotui tel akaik. Lato heiwa kakulato ape axi i waliko tuah: gol, sanda ma mer, paura tenen

poun pate solian. 12 Ti leili paxangoalato Haeu hahongo lato ukek, “Kum alia hahani kapi Herod.” Ape lato non aweisal liai alia hani xuxulato.

Josep oxake lato hani texux xux Igip

13 Muhin ti tesol soliwa aliawa, Josep i paxangong. Leili paxangoan tel engel ti Haeu hone i ukek, “Xahatawa! Waxiwa tel akaik ma tel tinan ape ox haniwa Igip nake Herod i upiup tel akaik lehe i telei. Amuto toa ien atengi tataen na nga hahongo aliakewa amuto.” 14 Josep xahat waxi tel akaik ma tel tinan ti ipong tutuen ape lato ox hani Igip. 15 Lato to ien atengi tataen Herod mat. Waliko ien i sohot hapoponowi hawane waliko ti Haeu kaxiwen leili pepai tel kuluiai kakaian i ukek, “Nga tiloi ahuti tel Natuk ti Igip.” (Hos 11:1)

Laha telei teka akaik

16 Ti Herod tioiwa ka tesol soliwa ti angiha pisiwen i, lon lialu hawane. I hani kakain ahian ti teleiai hatesol akaik wawan ti Betlehem ma xux ti xohixohin, akaik ti ahangun huohu hanima itan. I usima menge tesol soliwa ti angiha ka lato ningahi tehu kohot ahang huohu tamusuen. 17 I sohot hapoponowi hawane waliko ti tel kuluiai kakai Haeu, Jeremaia ukek,

18 “Tangitangi lalap ma kinax ti tatahan i sohot ti tehu taon Rama. Raket i tangixi tesol natun.

I watakai laha hasoli i nake tesol natun mat hatapoen.” (Jer 31:15)

Aliaialato ti Igip

19 Muhi matei Herod, tel engel ti Haeu sohot hani Josep ti leili paxangoan lokon ti i Igip. 20 I ukek, “Xahatawa, waxiwa tel akaik ma tel tinan ape alia haniwa xux ti Israel pake teka lehe laha telei tel akaik ape laha matewen.”

21 Josep xahat waxi tel akaik ma tel tinan ape lato alia hani Israel. 22 Tuae ti Josep hongoa Akilaus kewen totone tel taman Herod masiwi ti Judia, i mamata na i sosoa. Haeu hone ulea i leili paxangoan ka sos haniwa Galili texux xux leili Israel. 23 Ape Josep aile tonalato tewau toan Nasaret. I haponowia hawane kakai

tesol kuluia i kakai Haeu, lato ukek, “Laha axai i Nasarin.”

3

*Jon Baptis apeseni aweisali tel Masiwi
Mk 1:1-8; Lk 3:1-17*

¹ Hina ahang tamusua Jon Baptis i hutui ahutiai kakai Haeu ti i nahih hahaniwa he lohong ti Judia. ² I ukek, “Towiahua ti saun lialun ti amuto nake nenein ti Haeu i xohiwen!” ³ Jon se tetel seilon Aisaia kakak imat, i ukek,

“Tel seilon i titilol he lohong,
‘Towiahua ti lialui woumuto

lehe tel Masiwi neini amuto taen i
tahiamal!’” (*Isa 40:3*)

⁴ Jon, sosen ma puxuaun uli kamel, teik tahan tin tuahe uli manihuh a anan kuku-nalel ma xuni awe nini. ⁵ Seilon ti laha nahih hani kapin, teka ti Jerusalem, ti hatehu Judia ma kakalini toan ti xohixohin kan Jodan. ⁶ Laha kaxi ahuti lialui woulaha ape i baptais laha leili tehu kan Jodan.

⁷ Tataen ti Jon ningahiwa kilai teka Parisi ma teka Sadusi nahih hahanima kapin ti ukei baptais, i kakane lato ukek, “Amuto seilon tenen lehomuto huoka! Aita hone amuto ka amuto salia uke ti kaui kawatan ti Haeu hani amuto? ⁸ Ailewa saun tenen ti i kola ka amuto lioiwen saun lialun. ⁹ Kum ukekek amuto salia uke ti kaui kawatan nake amuto nakuama ti Abraham. Nga kakane amuto, Haeu pon kolitiniwai tesol pot ie hani kahi nati Abraham! ¹⁰ Haeu apeseniwen tea ngolapung. Pata tenen i kum hua alua, i koti hamahusu ape i towi lui hani leili ah.

¹¹ “Nga baptais teka seilon ani kan ti kolaian ka laha lioiwen saun lialun tuahe Jises Krai, tel i sohotuma muhik, i hani laha Holi Spirit ti kapitilaha. Jises pamu masiwian tetak, masiwiaian ala i kum pon nga unauan. ¹² I hiniti seilon masin tel na i hapuasa nuhinuh ti i selai api ti penun. I apuhini api wanen ape i lui xoini penun. Tin masin Jises i towi xoini teka seilon lialun hani leili tehot ah tap tahi pehoan.”

*Jon baptais Jises
Mk 1:9-11; Lk 3:21-22*

¹³ Lokon ien Jises nahih ti Galili hani kapi Jon ti ukei baptais he kan Jodan. ¹⁴ Tuahe

Jon towiahu lali namilon. I ukek, “Lehe nga baptais o? Ala o baptais nga.”

¹⁵ Jises hone i, “Tilimuen masin ie. Kalu tua aile usi waliko ti namili Haeu.” Ape Jon sowini.

¹⁶ Muhin ti Jises baptais kewa, i xaheale. Maun i hea ape i ningahi Spirit ti Haeu mos hani kapin hanowi tok pux. ¹⁷ Tataen ien teik kakain ahuma ti tone Haeu, “Ie se tel Natuk wanen nga waheni, nga amuke hawane i.”

4

*Satan tohongi Jises
Mk 1:12-13; Lk 4:1-13*

¹ Muhin Holi Spirit kapiti Jises hani he lohong lehe Satan tohongi haputaian. ² Jises tai angiang leili 40 ngain ma ipong ape pate i hitol. ³ Satan nahih hani kapin ape i ukek, “Na o tel Nati Haeu, kolitiniwai tesol pot ie haniwa bret.”

⁴ Jises pahoi i, “Leili pepai Haeu i kak ukek,

“‘Seilon ala i hana hatapo namilon hani kakai Haeu kumahe an.’” (*Deut 8:3*)

⁵ Muhin Satan hakahita Jises hani Jerusalem ape hatuhi i he teik tumi Ingi Haeu patul wanen. ⁶ Ape Satan kakane i, “Na masin salan o tel Nati Haeu, tautit haniwa itan. Ti leili pepai Haeu i kak ukek, “‘Haeu talo tesol engelaun tengeni awaiam he minalato lehe kalak taen aem pot kum hamange.’”

(*Ps 91:11-12*)

⁷ Jises hone i, “Leili pepai Haeu tin i kak ukek, ‘Kum totohongi Haeu tel Masiwi.’” (*Deut 6:16*)

⁸ Satan hakahita ulei Jises hani tehu maunten patul wanen ape kola hani i hatesol xux ma soliai waliko ti tehu pon itan ie. ⁹ Satan hone Jises, “Hatesol waliko ie nga hani tetam na o lokuha lotui nga.”

¹⁰ Jises kak pahoi i, “Nahih xaxaua Satan! Teik pepai Haeu i kak ukek,

“‘Lotuiwa mewenae Haeu tel Masiwi ma ailewa mewenae puasana.’” (*Deut 6:13*)

¹¹ Ape Satan nahih salili Jises. Tekan engal ti Haeu tahia hani kapi Jises ape lato ngahati i.

*Jises hutui puasan leili Galili**Mk 1:14-15; Lk 4:14-15; Jn 4:43-45*

¹² Ti Jises hongoa ka Jon kalabusawen, i nahih alia hani texux xux Galili. ¹³ I salili Nasaret ape aile tonan Kapenaum, tehu taon xohixohin ti kanitax Galili ma xuxi teka Sebulun ma Naptali. ¹⁴ Waliko ie sohot haponowiai kakai Aisaia, masin ti i kakawen,

¹⁵⁻¹⁶ “Teka seilon ti xux ti Sebulun ma Naptali,
xux ti pahoiwa kanitax Galili, pape kan Jodan,
tewaok ti Galili ti teka kumahe Ju to-tonai,
laha toto he tilokoan ti saun lialun tuahe laha po tunahi lalape xewai Haeu.

Laha toto he tilokoan ti matemate tuahe xewai Haeu po haxewa laha.”
(Isa 9:1-2)

¹⁷ Lokon ien Jises hutui pupuasan ti sawateniai kakai Haeu i ukek, “Amuto towiahua ti lialui woumuto nake xohiwen ti Haeu neini hatesol seilon.”

*Jises tike waxaini seilon hani kahikahin**Mk 1:16-20*

¹⁸ Ti Jises tau nanahih pape kanitax Galili, i ningahi hua seilon ti tikei xixi, Saimon Pita ma tel ukalan Andru. Lalu totowi upen puliai xixi. ¹⁹ Jises hone lalu, “Kahitima nga lehe nga hanau amulu tike waxainiai seilon hani kahikahik.”

²⁰ Kakanua lalu hana lioi upen ape kahiti i. ²¹ Jises nahih ahewa ape i ningahi hahutalin liai, Jeims ma Jon, nati Sebedi. Lalu he tea koap kapi tel tamalalu apepe-seni upenaulato. Ape Jises tiloi lalu. ²² Ape salan, lalu nahih salili tea koap ma tel tamalalu ape kahiti i.

*Jises kakaxi meng solian ti Haeu ma i haewia teka tinun**Mk 1:35-39; Lk 4:42-44*

²³ Jises nahih hani tesol tesol ti Galili hahanau teka seilon leili synagog, ing ti apuhai teka Ju. I kakaxi meng solian ti Haeu neini seilon ape i aile hasolia teka hina nax tenen tenen. ²⁴ Menge waliko ti i ailele i sawat kakalini hatexux xux ti Siria. Ape teka seilon atoheni hani i hatesol teka tinun, teka hina moloan lalap, seilon teka spirit lialun kapiti hahialalu,

teka lawe laha put xexex ma teka laha kum nahih uke. Jises aile haewia laha. ²⁵ Kilan wanen seilon kakahiti i, teka ti Galili, seilon ti huopanim taon axan Dekapolis, Jerusalem, Judia ma teka ti liai tepaun ti tehu kan Jodan.

5*Jises hanau teka seilon he tehu maunten**Lk 6:17-26*

¹ Jises ningahiwa mongohe teka seilon ape i nahih hani he maunten. Teka kahikahin nahih to apuha hani kapin.

² Ape i hutui hanau lato saun ti soliai Haeu, i ukek,

³ “Haeu aile hasolia hani teka pahalaha wanen
i neini ma ngahati laha.

⁴ Haeu aile hasolia hani teka laha toto ti tatahan.
I hasoli laha.

⁵ Haeu aile hasolia hani teka laha tap namil ti halepelep.
I aile laha tame tehu pon ie.

⁶ Haeu aile hasolia hani teka pahalaha wanen usia
nauna tetan.
Laha pono ti waliko tenen solian.

⁷ Haeu aile hasolia hani teka laha hina tatahan ti seilon liai.
I tin hina tatahan ti laha.

⁸ Haeu aile hasolia hani teka laha hani hatapo namilolaha
ailei pupuasan. Imuh laha ningahi i.

⁹ Haeu aile hasolia hani teka laha pupuas ti hasoliai
wasole seilon. I axai laha natun wanen.

¹⁰ Haeu aile hasolia hani teka seilon teteka liai aile hialalu
nake laha ailele pupuasan. Laha seilon tetan wanen.

¹¹ “Haeu aile hasolia hani amuto na seilon kak saxuti axamuto, sului putini amuto ma aile waliko lialun hani amuto nake huak. ¹² Amuamua nake kahumuto solian Haeu apeseniwen patul leili tonan. Nameniwa ka teka kuluiwai kakai Haeu ti matahaun tin lato kauen kawatan ti teka seilon aile hialalu lato.

*Kahikahi Jises masin sol ma xewan**Mk 9:49-50; Lk 14:34-35*

¹³ “Amuto tuah ti hani lawe seilon masin sol ti hanamui an. Tuahe na taxiai sol i

tapo, kaha kum hataxia aliake uke. I ape tap solian tetan. Seilon towi xoini ape laha tua nahih tutuhi.

¹⁴ “Amuto tuah masin xewan ti kolai aweisali Haeu ti tehu pon itan ie. Amuto masin tehu taon laha atai patul he tehu maunten lehe lawe seilon ningahi. ¹⁵ Tap tel i hakama tehu kamaian ape hana hani hahitake salek. Laha hakama ape hakea hani patul koukean lehe i haxewa seilon ti leili ing. ¹⁶ Tin masin amuto haxewa haniwa seilon liai lehe laha ningahi saun solian ti amuto ape laha sameni Haeu tel Tamamuto.

Kakain ti sale nauna ti Moses

¹⁷ “Amuto kum ukekek ka nga tahiamaxaxaweniai nauna ti Moses ma kakain ti teka kuluiwai kakai Haeu kakaxi. Nga tahiamahaponowiaian lehe seilon xeu kakai Haeu. ¹⁸ Nga kakane hawane amuto, ti maun aheah ma pon itan ie tutuen, tap teik kakain ti Haeu haniwen Moses i sohia atengi lawe waliko sohot poponowi hanowi ti Haeu kakawen. ¹⁹ Tel na i tahi tuahe teik nauna ti Haeu ape i hanau seilon liai tahian, Haeu namiloi ukek i tel pate naun. A tel na i puas usi ma hanau seilon liai puas usiai nauna ien, Haeu namiloi ukek i tel pate tuah. ²⁰ Nga kakane hawane amuto, Haeu hani amuto tonain tuah kapin mewenae na usiai Haeu ti amuto i xoini teka Parisi ma teka hanau nauna ti Moses.

Kakain ti sale lengelenge

Lk 12:58-59

²¹ “Amuto hongoen nauna ti Moses hani teka seilon ti kuwen i ukek, ‘Tel na i ulini ape i telei seilon i tu ti sulusulu.’ (*Exod 20:13*) ²² Tuahe nga kakane hawane amuto, tel na i tua lengeini lalolal seilon, i tu ti sulusulu ti puli Haeu. Ape tel na i kak halialu seilon liai i ukek, ‘O tap pupuwasam,’ laha sului i hani teka masiwi. Ape tel na i kak halialu seilon liai i ukek, ‘O taxitaxia,’ i kane tehot ah lalap tap tahi pehoan.

²³⁻²⁴ “Na masin ti leili Ingi Haeu lehe o hani i teik na waliko ape o nameni tunahi ka wasolamulu tel seilon o halialuen, hana lioimua teik akekenam he aweing, ape nahih hasawimua wasolamulu tel seilon ien. Na o hasawi kewa, ien, ape o haniwa Haeu teik akekenam.

²⁵ “Na tel i namiloi suluwai tel ti amuto, hasawi koseniwa wasolamulu uke i hatuhi o hani puli tel masiwi ti hongoi meng. Ape i hana o hani mini teka masiwi ti kalabusiam. ²⁶ Na i sohot ukek ien, o kum ahuta atengi o hasawi hatapoa moni. Tin masin amuto hasawiwa wasolamuto ma Haeu uke amuto kau kawatan ti lialui woumuto.

Kakain ti sale saun lialun ti wawan hehin *Mk 9:43, 45, 47*

²⁷ “Amuto hongoen, ‘Kum ailele saun lialun ti wawan hehin.’ (*Exod 20:14*)

²⁸ Tuahe nga kakane amuto, tel na i paxai nahaini tel na hehin ape namilon i eliel pahan i eng akati, tel seilon ien i ailewen saun lialun ti wawan hehin leili namilon. ²⁹ Na o hapuasa tepaun pulam manau ti ailei saun lialun, xaxusi xaxaweniwa! Pamu ewian na o lioi teik ti tupuam uke laha towi xoini o hani tesol ti kawatan tap tahi tapoan. ³⁰ Na o hapuasa tepaun minam manau ti ailei saun lialun, koti xaxaweniwa! Pamu ewian na o lioi tepaun minam uke laha towi tupuam hatel hani tesol tonain ti kaui kawatan lian tehue.

Nauna ti sale lioiai hehin *Mk 10:11-12; Lk 16:18*

³¹ “Tin Moses kakawen, ‘Tel na pahan i lioi tel axoan hehin, i tai hahongoa tel hehin sale lilioaialalu.’ (*Deut 24:1*) ³² Tuahe nga kakane amuto, tel seilon i tapai lioiai tel axoan hehin mewenae na tel hehin eng akati tel seilon liai. Na i lioi tel axoan ti hui waliko liai, i aile haputa tel axoan ti ailei saun lialun ti wawan hehin. Tin i aile haputa hetekie tel wawan ti i uke tetel hehin mahe axoan.

Kakain ti sale tuohain

³³ “Tin amuto hongoen, ‘Kum xaxaputi kakain ti na o tuoha haniwen Haeu.’ (*Num 30:2*) ³⁴ Tuahe ape nga hone amuto, kum tutuoha ukek kuinakei tone Haeu nake se tone tel Masiwi Haeu. ³⁵ Kum tutuoha ukek kuinakei tehu pon itan ie nake i ti Haeu. Kum tutuoha ukek kuinakei Jerusalem nake se taon ti Haeu. ³⁶ Kum tutuoha ukek kuinakei patum nake o kum pon aile hapolui ma hapaxaxui tok na uk. ³⁷ Na o tuoha, tua kakawa ‘se’ ma na ‘kumahe.’ Na o kak hakila kuinake ti tutuoh tetam, i ahuma ti Satan.

*Kum he kahukah saun lialun**Lk 6:29-30*

³⁸ “Imat amuto hongoen, ‘Na tel seilon i xaxusi tepaun pulam, o xaxusi aliakewa tepaun pulan. Na tel taputui hataxuxu nisum, o taputui hataxuxu aliakewa nisun.’

(Exod 21:24)

³⁹ Tuaehe nga hone amuto, kum kahui aliliake waliko lialun ti seilon liai aile hani amuto. Na tel seilon aile hani amuto saun tenen pate hahien, kum aile kahui aliliake. Tiliwen i aile tuhi ulea. ⁴⁰ Na tel lehe i sului amuto ape waxi lungei tehu puxuaumuto, hani palahiwa i tehu liai. ⁴¹ Na tel i hone lungei amuto kua teik kokol tehu kakun, amuto kau haxau ahekewa teik. ⁴² Na tel katei amuto teik na soxi, haniwa i. Na tel seilon pahan i hapuasa teik na soxiamuto, haniwa i hapuasa.

*Waheniwa teka laha pahoxai o**Lk 6:27-36*

⁴³ “Imat amuto hongoen, ‘Waheniwa teka lohukumuto ma tumuiwa teka na lialun ti amuto.’

(Lev 19:18)

⁴⁴ Tuaehe nga hone amuto, waheniwa teka laha pahoxai amuto. Lotu hualia teka laha halialu amuto. ⁴⁵ Na amuto aile ukek ien, amuto sohot hawane nati tel Tamamuto Haeu. Waheniwa hatesol seilon tekewe nake Haeu hani alon haxewai ati seilon solian ma lialun. Ape i hauxa akah hani seilon teka sawisawin ma teka weli ailei saun lialun. ⁴⁶ Haeu kum kahui hasolia amuto na masin amuto waheni mewenae teka laha waheni amuto. Kalak taen teka seilon waxiai moni hani teka masiwi ti Rom, lato waheni mewenae teka laha waheni lato. ⁴⁷ Na amuto kakak mewenae kapi teka lawamuto, kalahai lehe Haeu kahui hasolia amuto? Kalak taen laha kum tioi Haeu laha ailele saun tenen ien. ⁴⁸ Amuto kewa seilon sawisawin wanen hanowi ti tel Tamamuto Haeu i sawisawin wanen.

6*Sale hualiai teka tap soxi*

¹ “Na amuto aile puasain solian, lepeteniwa, kum ailele ti lehe laha sameni amuto. Na amuto aile kola lehe lawe seilon sameni, amuto kum uke kahumuto ti tel Tamamuto Haeu. ² Na masin amuto huali tel seilon, amuto kum aile kokola hanowi teka seilon leholaha huoka, laha ailele leili synagog ma he puli lawe seilon. Laha

aile lehe teka seilon haxawa axalaha. Nga hone amuto, laha uke hatapoen kahulaha. ³ Na masin amuto huali tel seilon, amuto kum kakaxi hani tel na seilon kalak i lohukumuto solian. ⁴ Na masin amuto huali tel seilon a teka liai kum tioi, tel Tamamuto Haeu lawe i ningahi ape i kahui amuto.

*Jises hanau sale lotu**Mk 11:25; Lk 11:1-4*

⁵ “Na amuto lotu, amuto kum aile hahanowi teka seilon leholaha huoka. Pahalaha lawe laha lotu ti leili synagog ma ti he puli lawe seilon lehe lawe seilon niningahi laha. Nga hone amuto, laha uke hatapoen kahulaha. ⁶ Na masin amuto lotu, soh haniwa leili ing, keitiwa aweing ape lotu haniwa tel Tamamuto Haeu. Kalak amuto kum niningahi i, tel Tamamuto lawe i ningahi waliko likihan ti amuto ailele ape i kahui amuto. ⁷ Na amuto lotu, kum aile hahakila kakain tenen i tua lalolal, hanowi ti teka seilon laha kum tioi Haeu. Laha sokok Haeu hong laha nake lotu ti laha pate weluwelun. ⁸ Amuto kum hahanowi ti laha. Tel Tamamuto hoi liai i tioiwen waliko tenen amuto tae, imat ti amuto kamea.

⁹ “Na amuto lotu, amuto kak kewak:

“ ‘Tel Tamamite Haeu, amite sameni o nake o pate tuah wanen. ¹⁰ Pahamite o neiniwa ma ngahatiwa amite. Hualima amite usiam hanowi tetesol lato kapim leili tonam.

¹¹ Axima amite an tapai ti ngain tehu tehu.

¹² Oxoxiwa amite ti kawatan ti lialui woumite,

masin ti amite oxoxi seilon liai ti kawatan

ti waliko lialun laha aile hani amite.

¹³ O kum hahani amite totohong ailan

lehe amite kum aile saun lialun.

Ape awaiwa amite ti Satan

ma teka spirit lialun tetan.’

¹⁴ “Na masin amuto oxoxi seilon liai ti kawatan ti waliko lialun laha aile hani amuto, tel Tamamuto Haeu tin i oxoxi amuto ti kawatan ti lialui woumuto.

¹⁵ Tuaehe na amuto kum oxoxi seilon liai ti kawatan ti waliko lialun laha aile hani amuto, tel Tamamuto tin i kum oxoxi amuto ti kawatan ti waliko lialun amuto ailewen.

Jises hanau sale haliniai an

16 “Ti amuto halini an hualiai lotu ti amuto hani Haeu, kum aile kokola he kawamuto, hanowi ti teka seilon lehola ha huoka lawe to ailele. Laha aile kola lehe hatesol seilon tioi ka laha hahalini an. Nga hone amuto, laha uke hatapoen kahulaha. 17 Tuaehe na amuto halini an, nuhiwa kawamuto ma hexiwa ukumuto. 18 Amuto aile kewak ien lehe laha kum tioi ka amuto hahalini an. Pake tel Tamamuto Haeu, amuto kum niningahi, i tioi. Lawe i ningahi waliko likihan ti amuto ailele ape i kahui amuto.

Sale apuhiniai soxi

Lk 12:33-34

19 “Amuto kum apuhini hahakila waliko solian tenen tenen ti itan ie. I aneso lialu ma teka seilon ti xuxuina waxi. 20 Hani hatapoa kuimuto ma namilomuto haniwa Haeu. Ie masin ka amuto apepeseni khamuto ti tonan. Tesol ien tap tahi lialuan ma tap teka xuxuina. 21 Namilomuto toi waliko tuah ti amuto. Aile ape kewa Haeu kapitiai namilomuto.

Namili seilon masin tehu kamaian

Lk 11:34-36

22 “Namilomuto masin tehu kamaianamuto. Aile ape na namilomuto solian, amuto xuhai xewan ti saun solian. 23 Tuaehe na namilomuto lialun, amuto xuhai tilokoan ti saun lialun. Ien masin ka kamaianamuto i peh ape amuto leili lalape tilokoan.

O kum puas uke hahitake masiwi hua

Lk 16:13

24 “Amuto kum puas uke hahitake masiwi hua, uke amuto waheni tel ape amuto watakai tel, amuto hong kakai tel ape kum hong tel. Amuto kum aile uke puase Haeu na masin namilomuto tin xoxoan ti ngahoi moni.

Kum hahakila namil

Lk 12:22-31

25 “Nga hone amuto, kum namiloi hahakila an, unumamuto ma sosomuto. Sale totonamuto seilon pamu tuah ti an a tupuamuto pamu tuah ti maia. 26 Paxaiwa manixux, laha kum seseini ma apupuhini an a tel Tamamuto Haeu ngangahati laha! Nga kakane hawane amuto ka Haeu namiloi ukek amuto pamu tuah ti manixux. 27 Kaie amuto pon hawelu

ahekei tuahe na teik totonamuto ti amuto to nanamiloi?

28 “Ape kalahai amuto to nanamiloi maia? Paxaiwa sale xexei palawa. Laha malang puas sawitiai maia sosolaha! 29 Tuaehe nga hone amuto, kalak taen tel masiwi Solomon, sosen, maia ma hatesol soliai waliko tetan, i kum pon soliai palawa. 30 Haeu tel i ngangahati pahoah, i ie tetelao ape letu laha lui xoini. Kaie kumahe pamu i ngahati aluluini amuto? Amuto tap namil xoxoan ti Haeu.

31 “Ape amuto kum namiloi ukekek, ‘Kaie anak, unumak ma sosok nga kema ia?’ 32 Tesol waliko ien, teka laha kum tioi Haeu to namiloi hahakila. Tel Tamamuto Haeu tioi waliko ti amuto tap. 33 Haniwa i neini amuto ape ailewa waliko tenen i hamuamua i. Ape i hani amuto hatesol waliko ien. 34 Kum namiloi hahakila waliko ti na i sohot letu. Waliko ti letu, tiliwen ti letu. Amuto kum huhukumini kawatan ti ngain tehu tehu.

7

Kum kak hahialalu woi seilon liai

Lk 6:37-42

1 “Kum kak hahialalu woi seilon liai lehe Haeu kum lengeini amuto. 2 Haeu nam kolongeni woumuto hanowi na amuto nam kolongeni woi teka liai. Ape i aile hani amuto waliko tenen na amuto aile hani teka liai.

3 “Kum hahanowi teka laha kak hialalu woi seilon liai a laha kum paxai tioi puki lialui woulaha. Laha masin teka seilon laha ningahi teik masiap kokol he puli tel seilon liai a laha kum paxai tioi teik masiap lalap he puki pulalaha. 4 Lehe amuto hone ukek ia tel seilon liai, ‘Hanima nga xaxaweni teik masiap kokol he pulam’ na masin puki amuto teik masiap lalap he pulamuto? 5 Seilon tenen lehomuto huoka! Amuto xaxawenimua teik masiap lalap he pulamuto ape muhin ien amuto paxapax alua ti xaxaweniam teik masiap kokol he puli tel seilon liai.

6 “Kum kaxi hahanau kakai Haeu hani teka laha watakai hawane i. Laha aile hanowi ti sinen ma pou. Na amuto towi hani lato waliko tenen tuah, lato tuhi pexi hialalu ape lato towiahu atalahi amuto. Tin masin teka laha watakai

hawane Haeu, laha hil pahoi aliake amuto ape laha kak hialalu kakai Haeu.

Kamei talingoiwa Haeu

Lk 11:9-13

⁷ “Amuto kamei talingoiwa ape Haeu hani amuto waliko ti amuto kakamea. Upia talingoiwa ape Haeu huali amuto tunahian. Kikini talingoiwa kahip ape Haeu hei hani amuto. ⁸ Teka na laha kamea, Haeu hani laha. Tel na i upia, Haeu huali i tunahian. Teka na laha kikini talingoi kahip, Haeu hei hani laha.

⁹ “Na natumuto kamea an, kaie amuto hani i pot? ¹⁰ Na natumuto kamea xixi, amuto hani i weiko? ¹¹ Kalak woumuto lialun, amuto tioi haniai waliko solian hani natumuto. Tuahe Haeu tel Tamamuto i hani amuto pamu kilaiian ti na amuto kamei i.

¹² “Aile haniwa seilon liai saun tenen pahamuto laha aile haniwa amuto. Tenen saun ien i salangawe nauna ti Moses ma teka kuluia kakai Haeu.

Aweisal omiomin ma mamananan

Lk 13:24-25

¹³ “Nahih usiwa tewau aweisal omiomin kane tesol tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Tewau aweisal hani tesol ti kawatan tap tahi tapoan i mamananan ma pate malimun ape pate kilan seilon nanahih ien. ¹⁴ Ape tewau aweisal kane tesol tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan, i se omiomin a pate ailan ma pate palai seilon tunahian.

Tea pata ma huan

Lk 6:43-45

¹⁵ “Amuto kanipetiwa teka seilon laha woinakon kuluia kakai Haeu. Paxaialaha ti melal masin sipsip tuahe ti leilon laha masin sinen tenen tumun pate kalimen. ¹⁶ Amuto paxai tioi laha ti sale pupuasalaha. Au i kum hahuama huai laku ape sawaul i kum hahuama huai ul. ¹⁷ Pata xexean solian, huan solian a pata xexean lialun, huan lialun. ¹⁸ Pata tenen xexean solian, huan kumahe lialun ape pata xexean lialun, huan kumahe solian. ¹⁹ Tenen pata na i kum hua alua, laha koti hamahusu ape lui xaxaweni. ²⁰ Aile ape amuto tioi teka seilon woinakon kuluia kakai Haeu na amuto paxai ani pupuasalaha.

Teka woinakon kahikahi Jises

Lk 6:46

²¹ “Teka laha axai nga Masiwi, kumahe hatesol soh hani tesol tone Haeu ti neinia lawe seilon, mewenae teka na laha puas usi waliko ti tel Tamak Haeu pahan. ²² Tehu ngain tapeinan ti Haeu hiniti seilon, kilan teka laha kum puas usi kakai Haeu laha hone nga ukek, ‘Tel Masiwi, hahitake axam amite kului kakai Haeu, amite usi xaxaweni spirit lialun ma aile kilan waliko lalap ti i kola pohem.’ ²³ Ape nga kakane laha, ‘Nga kum tioi amuto. Xaxaua tetak amuto seilon lialun!’

Puas usiai kakai Jises

Lk 6:47-49

²⁴ “Na amuto hong kakaiak ape puas usi, amuto masin seilon tenen hina namilon. I atai tehu ingan he hepekeun ailan. ²⁵ Akah lalap uxalih, weu lalap hutomile, aupol kuin taheilih tehu ingan tuahe i tai put manan nake i hahatuhi he hepekeun ailan. ²⁶ Tuahe na amuto hong kakaiak a kum puas usi, amuto masin seilon tenen tap namilon. I atai ingan he hepekeun wakiakin. ²⁷ Akah lalap uxalih, weu lalap hutomile, aupol kuin taheilih tehu ingan ape i manan. Malehe ape lialui mananian!”

²⁸ Taen Jises kak hatapoa, teka laha apupuha laha hong ong amuke hawane sale kakaian. ²⁹ I kumahe masin teka hanau nauna ti Moses, kakaian masin ka i tel pamu masiwian ti lato.

8

Jises haewia tel seilon naxe tinun hakali-ape i

Mk 1:40-45; Lk 5:12-16

¹ Muhin ti Jises hanau kewa teka seilon, i mos alialih he maunten ape kilan wanen seilon nahih kahiti i. ² Tel seilon hina nax lialun he tinun nahih hani kapin, i lokuha mateiwaun ape i ukek, “Tel Masiwi, na o waheni, xaxaweniwa naxe tinuk lehe nga hau alia.”

³ Jises tulini aka soti tel seilon. I ukek, “Nga waheni. Ewiwa ma haua!” Ti i kakawa tel seilon ewi huluta. ⁴ Ape Jises hone i, “Kum kaxi hahani teka seilon liai. Nahih sawi haniwa kapi tel masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lehe i

paxai kalisi tinum. Kau hetekiewa huok manixux ti haniai Haeu masin ti Moses kakawen. Ien kola haniai teka seilon ka o ewiwen ape pon o hukuma hani kapi laha.”

Jises haewia tel unau tel masiwi ti hile ti Rom

Lk 7:1-10

⁵ Ti Jises tahia haniwa Kapenaum, tel masiwi ti hile ti Rom kamei i huhual. ⁶ I ukek, “Tel masiwi, tel unauak pate tinun engeeng leili ing, tupuan maten ma pate i lamani tinun.”

⁷ Jises ukek, “Nga nahima aile haewia-ian.”

⁸ Tel seilon pahoi ukek, “Oie tel masiwi, kumahe. O pate masiwi kasia ti na o nahih hanima leili ingak. O tua kakawa ape tel unauak i ewi. ⁹ Nga tin hina seilon pamu masiwian tetak ma tin hina seilon ti hile hahitakak. Na nga hone tel, ‘Nahiwa,’ i nahih. Na nga hone tel, ‘Nahima,’ i nahima. Ape na nga talo tel unauak, ‘Ailewa tetenen,’ i aile.”

¹⁰ Ti Jises hongoa, pate i ongake ape i hone teka seilon kakahiti i, “Nga kakane amuto, ti leili Israel nga tai tutunah tel seilon i hina namil xoxoan tetak masin tel seilon ti Rom ie. ¹¹ Nga kakane hawane amuto, ngain telao ti Haeu hiniti hatesol seilon, kilan laha ahuma xux tesol tesol ape to kapi Abraham, Aisak ma Jekop ti tehu angiaian lalap Haeu apepe-
seni leili tonan. ¹² Tuae teteka seilon ala ti Haeu, teka ien Haeu towi xoini hani he tilokoan. Laha tang lialu ma atalahi hamekimeki nisulaha nake moloan lalap tap tahi tapoan.”

¹³ Ape Jises hone tel masiwi ti teka seilon ti hile, “Nahih haniwa ingam. Nake o soh ka nga pon haewia tel unauam, i sohot.” Tataen ien wanen tel unauan ewi huluta.

Jises haewia kilan seilon

Mk 1:29-34; Lk 4:38-41

¹⁴ Jises nahih hani leili ingi Pita ape i paxai tunahi tel hehin ihai Pita tinun engeeng he sau. Lul tunahi i. ¹⁵ Ti Jises aka sotiwa minan, tinun ewi. Ape se i xahat apeseni ani Jises.

¹⁶ Ti ape alohah, teka seilon hakahita hani Jises kilan seilon ti spirit lialun kapiti hahialalu. Kakain tehue Jises xaxaweni

hatapo teka spirit lialun ape i haewia hatesol seilon tinun. ¹⁷ Waliko ien i haponowi hawane waliko ti Aisaia tel kuluai kakai Haeu kak kilamiwen, “I xaxaweni nax tenen tenen ti kaha.” (*Isa 53:4*)

Sale kahitai Jises

Lk 9:51-62

¹⁸ Ti Jises ningahiwa kilai teka seilon kapin, i hone tesol kahikahin lang haniai sai liai tepaun ti kanitax Galili. ¹⁹ Tel seilon ti hanau nauna ti Moses, i nahih hani kapin ape i ukek, “Tel masiwi, tesol tesol na o nahih, nga kahiti o. Nga lawe kahikahim.”

²⁰ Tuae Jises pahoi i ukek, “Sinen hina walun, manixux hina ingan a nga, tel Nati Seilon, tap tuae tesol na tone hanawaiak.”

²¹ Tel seilon liai, tel ti kahikahin, hone i ukek, “Tel masiwi, nga aunimu tel tamak atengi tataen i matewa ape nga tihini.”

²² Tuae Jises pahoi i ukek, “O kahitima nga. Tekka seilon kumahe ti Haeu laha masin seilon maten. Tiliwen teka ien tihiniai teka maten.”

Jises hamonga tehu ahon lalap

Mk 4:35-41; Lk 8:22-25

²³ Jises ku haniwa he tea koap ape tesol kahikahin kuoxi i. ²⁴ Tai kue, ahon lalap tunahi lato. Laman i hutomi tea koap. A Jises i mamatih. ²⁵ Tesol kahikahin hang-
oni i. Lato ukek, “Tel Masiwi, hualiwa kako uke kako taxix mat!”

²⁶ Jises ukek, “Alahan ka pate amuto mamata? Nakon amuto tap namil xoxoan ti Haeu?” I xahatawa ape i kakane aupol ma laman, “Mongawa!” Ape i tuxi.

²⁷ Tesol kahikahin pate lato tataxini, “Seilon lahan tetenen? Taen aupol ma kanitax hong usi kakaian!”

Jises haewia hua seilon spirit lialun kapiti hahialalu

Mk 5:1-20; Lk 8:26-29

²⁸ Jises kolia hani pape kanitax Galili sai liai tepaun, hepekeun ti Gadara. Hua seilon lalu sohotuma he amal ti ien nahih pahoima i. Spirit lialun kapiti hahialalu lalu ape lalu se lengean wanen. Aile ape tap tel seilon nanahih tewau aweisal ien. ²⁹ Ti lalu ningahiwa Jises, tesol spirit lialun leilolalu ausini, “Tel Nati Haeu, o paham waliko la ti

amate? O nanahima ti aile halialuamate? I tai meiwa ngain ti Haeu kikilami.”

³⁰ Xohixohin ien, kilan pou exiex.

³¹ Tesol spirit lialun kamei eliel Jises, “Na masin o usi ahuti amite, talo haniwa amite leili tesol pou.”

³² Salan, Jises hone lato, “Amuto nahiwa!” Ape lato ahuta soh hani leili tesol pou. Hatesol pou ien kiliwau mosua ti he sahikekean tamus hani itax ape lato waut mat. ³³ Tesol ngahatai pou, lato mamata kiliwau hani taon ape kaxi sawateni waliko ti i sosohot. Tin lato kaxi hetekie waliko ti i sohot hani huhua seilon spirit lialun kapiti halialu lalu. ³⁴ Ape kilan wanen seilon ti tehu taon ien, laha nahih upia Jises. Ti laha tunahiwa, laha kamei eliel i ti nahih saliliai hepekeunaulaha.

9

Jises haewia tel seilon tupuan maten

Mk 2:1-12; Lk 5:17-26

¹ Jises ku haniwa he tea koap ape i luaini kotiwa kanitax Galili hani tehu taon tonan.

² Teka seilon kau hani i tel seilon tupuan maten engeeng he sau. Ti Jises ningahiwa xoxoi namilolaha, i hone tel tinun, “Tu xoxoa tel natuk! Nga oxoxi o ti kawatan ti lialui woum.”

³ Ape tesol hanau nauna ti Moses kakak alia puki lato, “Tel seilon ie kak hanowi ka i Haeu. Mewenae Haeu pon oxoxiai seilon ti kawatan ti lialui woulaha.”

⁴ Jises tioi namilolato ape i ukek, “Alahan namilomuto lialun? ⁵ Tetenen ia pamu malimuan? Nakon pamu malimun na nga hone tel seilon tupuan maten, ‘Xahatawa ape nahiwa,’ ka ‘Nga oxoxi o ti kawatan ti lialui woum?’ Ti ailei hahuonen, mewenae seilon ti hina pohe Haeu i pon ailean. ⁶ Nga aile kola lehe amuto tioi ka nga, tel Nati Seilon, he tehu pon ie nga hina poh oxoxiai seilon ti kawatan ti saun lialun ti laha.” Ape i hone tel seilon tupuan maten, “Xahatawa, waxiwa enepam ape nahih haniwa tonam.”

⁷ I xahat ape i nahih hani ingan. ⁸ Ti teka seilon paxaiwa, laha ong mamata hawane ape laha sameni Haeu nake i axi poh tenen masin ien hani seilon.

Matiu sohot kahikahi Jises

Mk 2:13-17; Lk 5:27-32

⁹ Jises nahih salili tesol ien. Ti i nanahiwa, i ningahi tel seilon axan Matiu toto tesol tone puasan. Pupuasan waxiai moni ti teka Ju hani teka masiwi ti Rom. Jises hone i, “Kahitima nga. Pahak o kahikahik.” Matiu tule ape kahiti i.

¹⁰ Ti Jises to angiang leili tehu ingi Matiu, kilan teka waxiai moni ma teka weli ailei saun lialun nahima to akati Jises ma tesol kahikahin. ¹¹ Teka Parisi paxaiwa ape laha kamei tesol kahikahin, “Kalahai Jises to ang kapi seilon tetenen?”

¹² Jises hong lato kakak ape i ukek, “Dokta kum puasake seilon huliwi, mewenae teka tinun. ¹³ Nahiwa ape paxai tioiwa waliko ti Haeu kakaxi leili pepaun ti i ukek, ‘Nga pahak amuto hina tatahan ti seilon liai, kumahe pahak amuto telei axi nga manihuh.’ *(Hos 6:6)* Kumahe ka nga he tehu pon ie upiai kahikahik seilon tenen laha sokok laha sawisawin. Nga tahياما upiai kahikahik seilon tenen laha tioi woulaha lialun.”

Nauna wasan ma nauna haun kum he paho

Mk 2:18-22; Lk 5:33-39

¹⁴ Imuh tesol kahikahi Jon Baptis nahih hani kapi Jises ape kamei i, “Nakon lahan teka kahikahim kum halini an ti hualiai lotu ti lato hanowi ti amite ma teka Parisi?”

¹⁵ Jises kak pahoi lato, “Taen tel seilon i sal i kapi tesol seilon ti laha ilowima ti salasala, kaie lato to ti tatahan ape kum ang? Kumahe! Lato ang amuam kapin. Tuae ngain tehu i luluainima ti laha waxi tel seilon i sal ti lato ape tataen ien lato halini an.

¹⁶ “Tap tel ukeke teik maia haun paxatawaiiai teik maia wasan. Na i aile ukek ien, teteik haun i lexi teik wasan ape wawan i lap ahe. ¹⁷ Seilon kum lohi hahakila patula wel hani tehu po wasan nake na i lauti, tehu po i watat ape patula tapulol. Pamu ewian na i lohi hani he tehu po haun lehe ati lalu kum lialu.”

Tel akaik hehin maten ma tel hehin tinun
Mk 5:21-43; Lk 8:40-56

¹⁸ Ti Jises kaakane lato, tel ti tesol masiwi ti teka Ju nahih hani kapin. I lokuha mateiwaun ape i ukek, “Tel natuk hehin i mamatewa aope. Pahak o nahih hanawa

minam patul tetan lehe i moih alia.”¹⁹ Jises tu nahih kahiti i ape tesol kahikahin tin nahih usiwa i.

²⁰ Lokon ien tel hehin hina nax ti sale tapunaun leili ahang huopanim huohu, i nahih usi Jises ape soti ngixi tehu puxu-aun. ²¹ Ti namilon wanen i ukek, “Kalak nga tua soti tehu puxuaun, naxe tinuk i tapo.”

²² Jises tohea paxai i ape ukek, “Amua-mua tel natuk. Xoxoi namilom tetak i aile hasolia o.” Ape salan, i ewi huluta.

²³ Ti Jises nahih haniwa leili tehu ingi tel masiwi, i ningahi ka teka seilon laha tangitang ma wiliwilia. ²⁴ Ape i ukek, “Amuto hatesol nahiwa! Tel akaik ie i tai mat, i tua mamatih.” Tuahe laha hatesol mal soxeni i. ²⁵ Ti laha sohot hatapoa, Jises nahih hani kapi enepe tel akaik. I akeni minan ape tel akaik xahat. ²⁶ Menge waliko ti i ailele i sawat kakalini hatesol xux ti ien.

Jises haewia hua seilon pulaxa
Mk 10:46-52; Lk 18:35-43

²⁷ Jises nahih salili tesol ien. Ti i nanahiwa hua seilon pulaxa nahih usiwa i. Lalu tilol ukek, “Tahanema amili, tel kahi nati David!”

²⁸ Ti Jises soh haniwa leili ing, huhua seilon pulaxa nahih hani kapin. Ape i kamei lalu, “Amulu soh ka nga pon haewiamulu?”

Lalu ukek, “A se, tel masiwi.”

²⁹ Jises soti pulalalu ape i ukek, “I sohot hanowi ti xoxoi namilomulu.” ³⁰ Ape pulalalu ewi. Jises kakane lalu, “Kum kakaxi wanen hani tel na seilon.” ³¹ Tuahe lalu nahih kaxi sawateni hani tesol tesol ti xux ien waliko ti Jises ailewen.

Jises haewia tel seilon i kum kak uke
Lk 11:14-15

³² Ti lalu nahih saliliwa Jises, laha hakahita hani kapin tel seilon i kum kak uke nake spirit lialun kapiti hialalu i. ³³ Tuahe tataen Jises xaxaweniwa spirit lialun ape tel seilon kakak. Hatesol seilon laha ongake hawane. Laha kak ausini, “Amite tai papaxai waliko tetenen ti Israel hatexux!”

³⁴ Tuahe teka Parisi ukek, “Satan axi i poh ti xaxaweniwa spirit lialun.”

Jises hina tatahan ti seilon

³⁵ Jises nahih kakalini taon ma toan tewau tewau. I hanau teka seilon leili synagog. I kaxi meng solian ti Haeu neini seilon ma i aile haewia seilon ti hina nax tenen tenen. ³⁶ Ti i paxaiwa kilai seilon, i tahane hawane nake laha masin seilon tenen lioan. Laha namiloi hakila waliko tenen tenen ape laha masin sipsip tenen tap ngahatan. ³⁷ Ape i kakane tesol kahikahin ukek, “Tekka seilon ie masin kilai an he kin ti i apeasawen. Tuahe seilon ti apuhiniai an, teteka ti neiniai seilon hani Haeu, laha pate palai. ³⁸ Kameiwa Haeu tel Tame kin lehe i talo palahi seilon ti apuhiniai an ti i apeasawen.”

10

Huopanim hua aposel
Mk 6:7; Lk 9:1

¹ Jises tiloi apuhini tesol huopanim hua kahikahin ape i axi lato poh ti xaxaweniwa spirit lialun ma haewiai seilon ti hina nax tenen tenen. ² Ie axe tetesol huopanim huhua aposel: imat Saimon (axan liai Pita) ma tel ukalan Andru, Jeims ma tel ukalan Jon, lalu nati Sebedi, ³ Pilip ma Batolomiu, Tomas, Matiu, kemuk i tel waxiai moni, Jeims tel nati Alapeus, Tadeus, ⁴ Saimon, kemuk i tel ti teka Ju laha hil pahoi teka Rom, ape Judas Iskariot, tetel seilon imuh i hangaini Jises.

Puase tesol huopanim huhua kahikahi
Jises

Mk 6:8-13; Lk 9:2-6

⁵ Jises talo tesol aposel ape i kakane lato ukek, “Amuto kum nahih hahani kapi teka kumahe Ju ma na tuahe tehu taon ti Samaria. ⁶ Amuto nahih haniwa kapi teka seilon ti Israel, laha masin teka sipsip tap ngahatalaha. ⁷ Nahiwa ape kaxi sawateniwa ka Haeu tel neiniakako ape i xohiwen. ⁸ Haewiawa teka tinun, hamoiha alikewa seilon maten, haewiawa teka seilon hina nax lialun he tinulaha ma ahuti xaxaweniwa spirit lialun ti leilolaha. Masin ti amuto tua uke tap kahun, tin amuto tua haniwa, kum kakamea kahi puasamoto.

⁹ “Kum kakau moni. ¹⁰ Kum kakau kak, sohia sosomuto, axahe aemuto ma na teik kuaiamoto. Seilon ti ailei puase Haeu, laha kum tae ti lawe waliko.

¹¹ “Na amuto tahia haniwa taon ma na toan, pax ngahoa tel na i waxi auni amuto ape amuto toa kapin atengi tataen telao amuto salili i. ¹² Ti amuto soh haniwa tehu ing, amuto kak kewak, ‘Amuam ti Haeu hani amuto.’ ¹³ Na seilon ti leili ing waxi auni amuto, amuto axiwa laha amuam ti Haeu. Na laha kum waxi auni amuto, amuam ti Haeu i alia hani kapimuto. ¹⁴ Na seilon watakai amuto ma na kum hong amuto, tapahi xaxaweniwa hepekeun he anele aemuto. Ien se kolakol ti laha kum waxi auni seilon ti Haeu. Ape nahih saliliwa tehu taon ma na tewau toan ien. ¹⁵ Nga hone amuto, tehu ngain ti hini-tiai seilon, Haeu kolongeni ka laha pamu lialuan ti teka seilon lialun ti Sodom ma Gomora.

Kawatan ti luluainima
Mk 13:9-13; Lk 21:12-17

¹⁶ “Hongoa! Nga talo amuto hanowi tanih hani leili teka wako. Aile ape amuto hanowiwa anesoi uxi ma hanowiwa xu ka masop. ¹⁷ Lepetawa hina seilon laha pohi xioti amuto ape sului amuto hani teka seilon ti hong paxaii kakain ape laha xai amuto leili synagog. ¹⁸ Nake amuto kahikahik, laha ati lungei amuto hani teka masiwi tenen tenen. Ape amuto kaxi meng solian ti Haeu hani laha ma teka laha kum tioi i. ¹⁹ Ti laha aka kongini amuto, kum hahakila namilomuto waliko tenen ti na amuto kak. ²⁰ Spirit ti Haeu hanamiloa amuto waliko tenen na amuto kak.

²¹ “Hahutalin, tel i hangaini tel hani laha telei. Tin masin hahutaman, tel taman i hangaini tel natun hani laha telei. Teka akaik laha watakai hawane tamalaha ma tinalaha ape laha hangaini lato hani seilon telei. ²² Kilan wanen seilon laha watakai hawane amuto nake huak, tuahe na amuto tu xox kahikahik atengi amuto mat, Haeu waxi auni amuto lian tehue. ²³ Na teka seilon ti tewau toan aile hialalu amuto, ox haniwa toan liai. Nga kakane amuto, nga, tel Nati Seilon, nga alia hani kapi tel Tamak Haeu imat ti amuto hatapo puasamuto leili Israel.

²⁴ “Tap tel seilon i xoini tel hanauan, tap tel unau tel masiwi i xoini tel masiwi tetan. ²⁵ Laha kum aile hani tel na seilon pamu soliaian ti laha aile hani tel hanauan. Ape laha kum aile hani tel unau tel masiwi

pamu soliaian ti laha aile hani tel masiwi tetan. Na nga tel tame tehu ing laha axai Satan, pamu laha aile hialalu ahekewa teka hahitakak!

Mamatawa mewenae Haeu
Lk 12:2-7

²⁶ “Kum maamata tuahe seilon. Waliko ti i atutuha ma na mumuna aoape ie, imuh Haeu hatakei. ²⁷ Waliko tenen ti nga kaxi mumuneni hani amuto, kaxi ahuti haniwa teka liai. Waliko ti mewenae amuto hongohong, kaxi ahuti haniwa lawe seilon. ²⁸ Kum maamata teka laha tua telei tupuamuto, laha kum pon teleiai namilomuto ma hanawain ti Haeu haniwen amuto. Mamatawa mewenae Haeu nake i pon telei xoiniai tupuamuto ma hatesol waliko leilomuto hani tesol ti kaui kawatan tap tahi tapoan. ²⁹ Moni kokol i pon kahuiai huok piakus tuahe tap tok i mat halik na Haeu ukek i mat. ³⁰ Amuto seilon, Haeu tioi hatapo mongohe uk he patumuto. ³¹ I namiloi ukek ka amuto pamu tuah ti piakus. Aile ape, kum maamata.

Teka laha waheni a teka laha watakai Jises

Lk 12:8-9

³² “Na tel i namiloi waxi nga ma kakaiak ape i kaxi ahuti hani seilon ka i kahikahik, nga kaxi hani tel Tamak Haeu ka i tetak. ³³ Tuahe na tel i puluhini ti puli seilon ka i kahikahik, nga hone tel Tamak Haeu ka tel seilon ien i kumahe tetak.

Axai wasole seilon

Lk 12:51-53

³⁴ “Kum nanamiloi ka nga tahiana hasoliai wasole seilon ti tehu pon ie. Kumahe, kakain nga kema ti Haeu, i axi wasole teka namilolaha xoxoan hani Haeu ma teka laha kum soh kakaian. ³⁵ Aile ape akaik wawan pahoi taman, akaik hehin pahoi tinan ape hehin pahoi ihan hehin. ³⁶ Teka ti akikimuto wanen laha hilei amuto nake huak.

³⁷ “Na tel seilon pamu i waheni tel taman ma tel tinan i xoini ti i waheni nga, i kum pon kahikahik. Na tel seilon pamu i waheni tel natun i xoini ti i waheni nga, i kum pon kahikahik. ³⁸ Na tel seilon pahan kum is kaui kawatan masin ti nga kakau, i kum pon hawane kahikahik. ³⁹ Na tel

seilon pahan kum is kahikahik nake pahan i akeni kongini totonan ti itan ie, i lioi totonan ti kapi Haeu. Tuaehe na tel seilon i to kahikahik kalak na masin i lioi totonan ti itan ie, i waxi totonan ti kapi Haeu.

Haeu axi kahi teka laha ngahati teka unauan

Mk 9:41; Lk 10:16; Jn 13:20

⁴⁰ “Na tel seilon auni amuke amuto tesol kahikahik, tin masin i auni amuke nga. Na tel seilon auni amuke nga, tin masin i amuke Haeu tel i taloma nga. ⁴¹ Na tel seilon waxi auni tel kuluiwai kakai Haeu nake i tel unauai Haeu, i waxi kahun masin ti tel kuluiwai kakai Haeu. Na tel seilon waxi auni tel seilon sawisawin nake i unauai Haeu, i waxi kahun masin ti tel seilon ien. ⁴² Tioi kewak! Na tel seilon axi kalak tuahe na kaniup hani tel nake i kahikahik, i uke kahun ti Haeu.”

11

Jises ma Jon Baptis

Lk 7:18-35

¹ Muhin ti Jises hanau kewa tesol huopanim hua kahikahin, i nahih salili tesol toan ien ape i nahih hani taon ti xohixohin. I hahanau ma kakaxi meng solian ti Haeu hani teka seilon.

² Ti Jon Baptis leili kalabus, i hong waliko ti Krai ailele. I talo tesol kahikahin hani kapin. ³ Ape lato kamei i ukek, “Nakon o se Krai, tel amite to atetengi Haeu taloma, a amite atetengi tel seilon liai?”

⁴ Jises pahoi lato ukek, “Amuto nahih aliawa, honewa Jon waliko ti amuto hongohong ma niningahi. ⁵ Teka pulaxa, laha nahih hanima kapik ape laha paxapax, teka laha kum nanahih ape laha nahih uke, teka hina nax lialun he tinulaha, laha ewi, teka taxingalaha sutu ape laha hong uke kakain. Teka maten laha moih alia ape teka pahalaha wanen Haeu neini ma ngahati laha, laha hongohong meng solian ti Haeu. ⁶ Ape kaxi haniwa Jon ka teka namilolaha xoxoan tutuen tetak, Haeu aile hasolia hani laha.”

⁷ Ti teka kahikahi Jon nahih aliliawa, Jises kakane teka seilon kapin sale Jon, i ukek, “Ti amuto nahiwa hongoi kakai Jon ti he lohong, amuto sokok amuto ningahi aita? Tel seilon namilon lawe i sohisohia? ⁸ Amuto sokok ka amuto ningahi aita? Tel

seilon tenen soson pate solian? Kumahe, seilon kum sosoi maia solian he lohong. ⁹ Amuto kaxi hanima nga, amuto sokok amuto ningahi aita? Tel kuluiwai kakai Haeu? Se, salan wanen, tuahe nga kakane amuto, Jon kumahe tuahe tel kuluiwai kakai Haeu. ¹⁰ Jon tel seilon Haeu kakaxi leili pepaun. Haeu kakane tel Natun i ukek, “Nga talo tel ahutiai kakaiak imat tetam ti apeseniai seilon ti sohoutuam.” (*Mal 3:1*)

¹¹ Nga hone amuto, puase Jon ti Haeu kilami i ailean, se pamu tuah ti puase hatesol seilon liai. Tuaehe kalak teka ti pate naun leili teka seilon Haeu neneini, anesoalaha sale nenein ti Haeu pamu lapan ti Jon. ¹² Lokon ti Jon kakaxi kakai Haeu hanima tataen aoape ie, kilan seilon pahalaha wanen Haeu neini laha. ¹³ Imat ti Jon, teka kuluiwai kakai Haeu ma nauna ti Moses, hatesol kak kilamiwen taun ti nenein ti Haeu. ¹⁴ Ala amuto sohoa ka Jon se masin Elaija tel kuluiwai kakai Haeu, sohoutuam Haeu kilamiwen. ¹⁵ Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, amuto hongoa!

¹⁶ “Kaie nga kolongeni teka seilon ti aoape ie ukek ia? Laha masin teka akaik laha toto ti tone halokoin. Laha tilol ausisini hani teka liai,

¹⁷ “ ‘Amite pakui pak solian ti salasala hani amuto tuahe amuto kum amuam. Amite pakui pak ti tatahan tuahe amuto kum tang.’

¹⁸ Masin Jon Baptis ti i sohoutuma, i kum ang halapa ma i kum un waen, ape teka seilon ukek, ‘Spirit lialun kapiti hialalu i.’

¹⁹ Ape ti nga tel Nati Seilon sohoutuma, nga ang ma un waen hanowi teka seilon liai, ape teka seilon ukek, ‘Paxaiwa tel seilon ien! Puhuan wawan ma weli unum. I tin lohi teka seilon ti waxiai moni hani teka masiwi ti Rom ma lohi teka seilon woulaha lialun.’ Tuaehe nga kakane amuto, anesoi Haeu ti amili Jon hahanau seilon, i sohoutuam hawane ka salan, na auha paxai soliai puasamili, tataen ti kilan seilon ape laha aile usi hanauan ti amili.”

Taon ti laha kum soh Jises

Lk 10:13-15

²⁰ Teka seilon ti tesol taon ti kewi Jises hahapuasa poh ti ailei waliko lalap tenen

tenen, laha kum towiahu ti lialui woulaha hani Haeu. Aile ape i kak hakawata hani laha. I ukek, ²¹ “Teka seilon ti Korasin ma Betsaida, Haeu axi amuto kawatan. Na nga aile hanila teka Taia ma Saidon waliko tenen lalap nga aile haniwen amuto, teka Taia ma Saidon laha towiahu kueiniwen ti lialui woulaha! ²² Aile ape, nga kakane amuto, tehu ngain ti hinitiai seilon, Haeu axi kawatan hani amuto i xoini kawatan ti i axi teka Taia ma Saidon.

²³ “Ape teka seilon ti Kapenaum, amuto namilo i ukek ka Haeu sameni amuto ape waxi amuto hani kapin. Tuahe Haeu towi xoini amuto hani tesol ti kau i kawatan ti tap tahi tapoan. Kalak amuto ningahiwen waliko tenen lalap nga ailele, amuto kum towiahu ti lialui woumuto hani Haeu. Na nga aile haniwen teka Sodom waliko ti kui pohek nga aile hahani amuto, kaie Haeu tai hialalu Sodom! ²⁴ Aile ape, tehu ngain ti hinitiai seilon, Haeu axi kawatan hani amuto i xoini kawatan ti i axi teka Sodom.”

Jises ilowi teka seilon hani kapin
Lk 10:21-22

²⁵ Ape Jises lotu hani Haeu ukek, “Tel Tamak Haeu, Masiwi ti lawe waliko ti patul ma tehu pon itan ie, nga kak kemulik hani o nake o mumuneni sale pohem ti teka laha sokok laha seilon aneso ape o haxewa hani teka seilon laha hana aliake laha hahitake ngahat tetam masin teka akaik. ²⁶ Nga kak kemulik hani o tel Tamak nake paham i sohot ukek ien.”

²⁷ Ape Jises hone teka seilon ukek, “Tel Tamak Haeu hani hatapoen nga pohen ma anesoan. Mewenae tel Tamak Haeu tioi hawane nga tel Natun ma mewenae nga tel Natun tioi hawane tel Tamak Haeu. Ape nga tel Natun nexi haxewa tel Tamak Haeu hani teka seilon ti nga kilami.

²⁸ “Teteka amuto kakau kawatan ma namilomuto kilan, kewa amuto kahikahik lehe nga hani amuto hanawain solian. ²⁹ Amuto puas elieliwa tetak ape hong usiwa kakaiak nake nga teheni hawane nga hani ailei puase Haeu. Na amuto aile ukek ien namilomuto heh. ³⁰ Pake pua-sain nga hani amuto se paupaun ape usiai kakaiak se solian.”

12

Jises ma teka Parisi kak hapatapat sale Sabat

Mk 2:23-28; Lk 6:1-5

¹ Tai kue, telao ngain Sabat, Jises nahih kokotiwa tesol kini kon. Tesol kahikahin hitol ape asahi ani huai kon. ² Ti tesol Parisi ningahiwa, lato hone Jises ukek, “Paxaiwa, tesol kahikahim ailele waliko tenen hahalin ti telao ngain Sabat!”

³ Jises kak pahoi ukek, “Nakon amuto kum tioi waliko ti tel masiwi David ma tesol seilon hahitakan aile lokon ti pate lato hitol? ⁴ I nahih haniwa leili Ingi Haeu ape i ma teka kapin lato ani bret ti laha haniwen Haeu, kalak hahalin. Mewenae teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon pon anian. ⁵ Nakon amuto kum tioi nauna ti Moses? Teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon laha puas telao ngain Sabat leili Ingi Haeu tuahe Haeu kum namilo i ukek laha talesiwen. ⁶ Nga kakane amuto, nga pamu tuah ti Ingi Haeu ti Jerusalem. ⁷ Kakai Haeu i ukek, ‘Pamu nga waheni amuto aile saun ti tatahan hani seilon i xoini na amuto kau hani nga manihuh.’ (*Hos 6:6*) Na amuto tioi hawane puole teik kakain ie, ala amuto kum tieni hialalu seilon ti laha tai aile saun lialun, hanowi tesol kahikahik. ⁸ Pake nga tel Nati Seilon, nga se Masiwi ti Sabat. Nga tel sowini haniai seilon waliko tenen i pon ma na i kum pon laha aile telao ngain Sabat.”

Tel seilon minan maten
Mk 3:1-6; Lk 6:6-11

⁹ Jises nahih salili tesol ien ape i nahih hani synagog. ¹⁰ Ape ti ien, tel seilon minan maten. Hina seilon pahalaha sakaloi aweisal ti suluiwai Jises. Aile ape laha kamei hataehu i, “Ewi na haewia seilon telao Sabat?”

¹¹ Jises pahoi ukek, “Na tel ti amuto tok tupun manihuh put hani tewau wal tahu-loun ti telao ngain Sabat, kaie i kum ahuti? ¹² Seilon i pamu tuah ti tok na manihuh. Aile ape ewi ti hualiai seilon telao Sabat.”

¹³ Jises hone tel seilon tepaun minan maten, “Hokahiwa minam!” Ti i hokahiwa, tepaun minan maten ewi hanowi tepaun liai. ¹⁴ Ti tesol Parisi

ningahiwa, lato aile ngah aweisal ti teleiai Jises.

Jises se tel Haeu kilami

Mk 3:7-12

¹⁵ Ti Jises hongoa ka lato hina namil ti teleian, i nahih salili tesol ien. Kilan wanen seilon nahih kakahiti i. ¹⁶ I aile haewia hatapo teka tinun ape i hone hatuoha lato kum kaakane tel na seilon waliko ti i ailele. ¹⁷ Waliko ti Jises ailele i haponowi hawane teik kakai Haeu leili pepai Aisaia. I ukek,

¹⁸ “Ie tel Natuk, i unauak, tel nga kilami-wen,
nga waheni ma pate nga amuke hawane i.

Nga hani i Spirit tetak,
ape i kaxi ahuti hani lawe seilon aweisal ti nga neini hasawi laha.

¹⁹ I kum kak lungelung,
i kum tilol ma kak ausini sameniai kakaian mate seilon.

²⁰ I tahane teka seilon tenen masin topiu ti i kekelel.
I huali teka seilon namilolaha tetak masin kamai ah tenen lehe i peh.

I puas tatale atengi tataen teka seilon waheni nga neini laha.

²¹ Ape kilan seilon ti lawe xux hana hatapo laha hani he minan.” (*Isa 42:1-4*)

Pohe Satan ma pohe Holi Spirit

Mk 3:20-30; Lk 11:14-23

²² Teka seilon hakahita hani Jises tel seilon pulaxa ma i kum kak uke nake spirit lialun kapiti halialu i. Jises aile haewia tel seilon ape i pon kak ma paxapax. ²³ Teka seilon paxai tataxini waliko ti Jises ailele. Laha he kamekam alia laha, “Nakon se i Krai, tel kahi nati tel masiwi David?”

²⁴ Ti teka Parisi hongoa, laha ukek, “I xaxaweni spirit lialun nake Satan tel masiwi ti spirit lialun axi i poh ti usi xaxawenialaha.”

²⁵ Jises tioi waliko ti lato nanamiloi ape i hone lato, “Na seilon ti xux texux laha tikela ape hil alia puki laha, texux xux ien i lialu tamus. Na tesol akikin lato hil alia puki lato, tesol akikin ien lato kum tu xox. ²⁶ Na masin Satan hilei aliake Satan, nenein tetan tapo tamus. ²⁷ Amuto ukek nga usi xaxaweni teka spirit lialun

nake Satan hakui nga. Na masin ien, kaie Satan haniwen tesol kahikahimuto poh ti usi xaxaweniai spirit lialun? Puase tesol kahikahimuto kola ka kumahe salan nga hahapuasa pohe Satan. ²⁸ Spirit ti Haeu axi nga poh ti usi xaxaweniai spirit lialun. I kola ka Haeu tel neiniamuto ape i tahiawen.

²⁹ “Satan masin tel seilon kuin. Tap tel seilon soh uke hani ingi tel seilon kuin ape waxi waliko tetan leili ing, halik na i xioti konginimu tel seilon kuin. Mewenae na i pamu kuaian, i pon xoiniai tel seilon kuin. Se tin masin nga xoini Satan ape nga xaxaweni spirit lialun tetan ti seilon.

³⁰ “Tel ti na i kumahe tepaun tetak, i pahoxai nga. Tel ti na i kum huali nga neiniai teka seilon hani Haeu, i neini hasele laha ti Haeu. ³¹ Nga hone amuto, Haeu oxoxi seilon ti kawatan ti lawe saun lialun laha aile, tuahe na tel i kak halialu Holi Spirit, tap wanen Haeu oxoxi i ti kawatan ien. ³² Tel na i kak halialu nga tel Nati Seilon, Haeu oxoxi i ti kawatan ti saun lialun ien, tuahe tel na i kak halialu Holi Spirit, Haeu kum oxoxi i ti kawatan ti saun lialun ien lian tehue.

Tea pata ma huan

Lk 6:43-45

³³ “Pata amuto paxai tioi na amuto paxai huan. Pata tenen huan solian i pata solian. Pata tenen huan lialun i pata lialun. Tin masin ala amuto tioi seilon solian ma na lialun na amuto paxai ani pupuasan. ³⁴ Amuto masin noh! Amuto kak ukek ia kakain solian na amuto seilon lialun? Kakain ti seilon ahuti i ahutama ti namilon. ³⁵ Seilon solian hina namil solian ape i ahuti kakain solian. Seilon lialun hina namil lialun ape i ahuti kakain lialun. ³⁶ Amuto tioi kewak, telao ngain ti Haeu hiniti seilon, lawe seilon uke kahi kakain lialun ti laha kakawen. ³⁷ Puki kakaianamuto sului aliake amuto. I kola na amuto seilon solian ma na lialun.”

Teka masiwi ti teka Ju kamei Jises kolai pohen

Mk 8:11-12; Lk 11:29-32

³⁸ Teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi kak ukek, “Tel masiwi, kola hanima amite pohem lehe amite tioi ka salan Haeu taloma o.”

³⁹ Tuahe Jises kak pahoi, “Teka seilon ti aope ie laha wataakai hawane Haeu, laha kakamei nga ailei waliko tenen lalap. Tuahe Haeu kola hani amuto tenenawe kolakol ie, waliko i sohot hani nga masin ti i sohot haniwen Jona, tel kuluiiai kakai Haeu. ⁴⁰ Masin ti Jona to ngain toluhu leilitiai tok xixi lalap, nga tel Nati Seilon, nga tin ngain toluhu leili amal. ⁴¹ Telao ngain ti Haeu hiniti seilon, Haeu namiloi ukek teka seilon ti Niniva pamu sawisawin ti amuto nake laha towiahu ti saun lialun hani Haeu ti Jona kaxi ahutiwa kakai Haeu hani laha. Tuahe amuto kum towiahu ti lialui woumuto kalak nga kaxi ahuhuti kakai Haeu hani amuto. Nga kakane hawane amuto, nga pamu tuah ti Jona. ⁴² Tel hehin masiwi ti Siba luama ti xuxun pate xauxaun hongoi soliai nauna ti tel masiwi Solomon. Telao ngain ti Haeu hiniti seilon, waliko ti i aile i sului amuto nake amuto kum hong kakaiak kalak nga pamu tuah ti Solomon.”

Aliai spirit lialun
Lk 11:24-26

⁴³ Jises kak ulea ukek, “Na masin tel spirit lialun ahuta ti tel seilon ape i nahih hani he lohong upiai tesol na i to. Tuahe i kum tunah. ⁴⁴ I kakane aliake i, ‘Nga alia hani leili tel seilon.’ I alia tunahi ka tel seilon aope i masin tehu ing tenen malaian ma tap tel ingangai. ⁴⁵ I nahih waxi tepanim hua spirit lialun, pamu lialuan tetan ape lato soh hani leili tel seilon. Lato kapiti halialu akulai ti imat. Waliko ien tin i sohot hani teka seilon ti aope laha wataakai hawane Haeu.”

Tinan ma ukalan wanen
Mk 3:31-35; Lk 8:19-21

⁴⁶ Ti Jises kakak tutuen, tel tinan ma tesol ukalan tahياما. Pahalato kakak kapin. ⁴⁷ Ape tel ti teka seilon ien kakane i, “Paxaiwa, tel tinam ma tesol ukalam lato ie. Pahalato kakak kapim.”

⁴⁸ Jises ukek, “Aita wanen tel tinak? Aita wanen tesol ukalak?” ⁴⁹ I kola tesol kahikahin ape i ukek, “Paxaiwa! Teka seilon ie se tinak ma ukalak. ⁵⁰ Hatesol teka na laha aile usi waliko ti tel Tamak Haeu pahan, laha se ukalak, tuak ma tinak.”

13

Meng ti hepekeun tenen tenen
Mk 4:1-9; Lk 8:4-8

¹ Ngain tin tetehu Jises nahih salili tehu ing ape i nahih to hani pape kanitax Galili ti hanau teka seilon. ² Kilan kasia seilon apuha kakalini i, aile ape i ku to hani he tea koap. Teka seilon tutu peixux hongoi kakaian. ³ I kaxi kilan meng ti hanau alaha.

I ukek, “Telao tel seilon seini waki maia. ⁴ Ti i totowi waki maia, hina i put hani he aweisal ape manixux ngong ani. ⁵ Hina i put hani he kalamael. Waki maia i xex, tuahe hepekeun pate pakepaken. ⁶ Ti alon kekelih, i mani telei supuli maia nake i tai wahai aluini. ⁷ Hina waki maia i put hani leili au. Ti i xexele, au talini ape i kum hua. ⁸ Tuahe waki maia liai i put hani hepekeun solian. I xex ape hua palahi 30, hina palahi 60 ma teka palahi 100 akulaiwen ti tel seilon seini.” ⁹ Ape Jises tili kakaian ukek, “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hongoa!”

Jises kaxi haxewa salangawan ti i uke meng hanau seilon
Mk 4:10-12; Lk 8:9-10

¹⁰ Muhin tesol kahikahi Jises nahih hani kapin ape lato kamei i, “Nake lahan o uke meng ti na o hanau seilon?”

¹¹ Jises pahoi ukek, “Haeu haxewa hani amuto sale nenein tetan tuahe kumahe laha. ¹² Na tel seilon hong usi kakai Haeu, Haeu axi aheke anesoan tuahe na tel seilon kum hong usi kakaian, anesoan Haeu waxi aliake. ¹³ Nga kaxi meng hani laha nake laha papaxai waliko ti nga ailele tuahe laha kum ningahi, laha hongohong waliko ti nga kakak tuahe laha kum xeu. ¹⁴ Tenen ien i hapoponowi hawane waliko ti Aisaia kak kilamiwen. I ukek, “Teka seilon laha hongohong kakai Haeu tuahe laha kum xeu, laha papaxai waliko ti Haeu ailele tuahe laha kum ningahi.”

¹⁵ Nake patulaha pate ailan, taxingalaha kilakilan a pulalaha masin pulaxa. Kaie ala laha ningahiwen ma hong xewawen ma towiahuen ti lialui woulaha

ape nga aile haewiawen laha.’ ” *(Isa 6:9-10)*

¹⁶ Ape Jises kakane tesol kahikahin ukek, “Tanusik ka amuto hong xeu kakaiak ape amuto paxai tioi waliko ti nga ailele. ¹⁷ Nga kakane hawane amuto, kilan teka kuluiak kakai Haeu ma teka seilon sawisawin, pahalaha wanen ningahiai waliko ti amuto niningahi tuahe laha tai ningahi. Ape pahalaha hongoi waliko ti amuto hongohong tuahe laha tai hong.”

Jises kaxi haxewa meng ti hepekeun tenen tenen

Mk 4:13-20; Lk 8:11-15

¹⁸ “Amuto hongoa! Nga kaxi haxewa hani amuto tenen meng ti seiniai waki maia. ¹⁹ Teka laha hong kakain ti Haeu neini seilon a laha kum xeu, laha masin aweisal ti waki maia put to. Laha hong kakai Haeu tuahe malimun wanen na Satan xaxaweni kakai Haeu ti leilolaha. ²⁰ Kalamael ti waki maia put to, i kikilami teka seilon laha hongoa kakai Haeu ape pate laha amuke. ²¹ Tuahe masin tesol waki maia i tai wahai aluini, teka seilon ien tap namil xoxoan ti Haeu. Laha soh kakai Haeu teik kukunun. Taen kawatan ma totohong tunahiwa laha ti usiai kakai Haeu, xoxoi namilolaha ti Haeu pate i put kosea. ²² Hepekeun ti hina au ti waki maia put to, i kikilami teka seilon laha hong kakai Haeu, tuahe laha namilo kasini waliko ti itan ie. Pahalaha soxialaha kilan. Namil tenen ien kokongini kakai Haeu ape laha kum hua. ²³ Tuahe hepekeun solian kikilami teka seilon laha hong auni kakai Haeu ape laha hua. Teka laha hua 30, teka 60 ma teka liai 100 akulaiwen ti uli seinian.”

Menge peteta ma kango

²⁴ Jises kakane laha tenen meng i ukek, “Aweisal ti Haeu neini seilon masin tel seilon i seini peteta he tesol kinen. ²⁵ Ipong tehu ti hatesol seilon mamatih, tel seilon lialun nahih seini kango hani he tesol kin ape i nahih salili. ²⁶ Tataen ti peteta xexele i xex hetekiele kango.

²⁷ “Teku unau tel tame tesol kin nahih hani kapin ape lato ukek, ‘Amite sokok o seseini peteta. Alahan ka hina kango leili tesol kinem?’

²⁸ “I ukek, ‘Tel seilon i wataakai hawane nga i seini kango.’

“Lato kamei i, ‘Paham amite nahih sohuti hatapo kango?’

²⁹ “Tuahe i ukek, ‘Kumahe, uke na amuto sohuti kango, amuto sohuti hetekie tunahi peteta. ³⁰ Tiliwen lato xex hetekie atengi tataen ti tahiwiak ane peteta. Ape nga talo teka unauak sohuti apuhini luimu kango. Imuh lato apuhini peteta hani tehu ing ti tone an.’ ”

Menge waki lilieu

Mk 4:30-32; Lk 13:18-19

³¹ Jises kaxi ulea tenen meng i ukek, “Aweisal ti Haeu neini seilon tin masin tel seilon i waxi tehu waki lilieu ape i seini. ³² I pate kokol ti lawe waki pata tuahe ti i xexewa i pamu lapan ti lawe pata ape teka manixux atai ingalaha he ngaxon.”

Menge ist

Lk 13:20-21

³³ Jises kaxi ulea tenen, “Aweisal ti Haeu neini seilon tin masin ie. Tel hehin i waxi teik kokole ist ape i talini hani he palawa. Kalak teik ist kokol, i haxiwa palawa hatehu.”

Jises kaxi haxewa menge peteta ma kango

³⁴ Jises lawe kaxi meng ti hanau teka seilon sale nenein ti Haeu. Ti lawe i kakane laha i hapuasa meng. ³⁵ I aile ukek lehe i hapoponowi hawane waliko ti tel kuluiak kakai Haeu kakawen. I ukek, “Nga kaxi meng na nga kakane laha.

Nga kakane laha waliko ti laha tai tioi hutuima ti Haeu tanomi lawe waliko.”

(Ps 78:2)

³⁶ Ti Jises saliliwa teka laha apupuha, i soh hani leili ing ape tesol kahikahin kamei i, “Kaxi hanima amite salangawe menge kango ti leili tesol kin.”

³⁷ Jises pahoi lato, “Tel seilon seiniai peteta i tu kikilami nga tel Nati Seilon. ³⁸ Tesol kin se lawe xux itan ie. Peteta se teka unau Haeu a kango se teka unau Satan. ³⁹ Tel seilon i seini kango ien se Satan. Ngain ti tahiwiak ane peteta i kikilami tapoi lawe xux itan ie. Teku unau tel tame kin se teka engel, spirit solian ti Haeu.

⁴⁰ “Ti teka seilon sohuti lui kango se masin wanen na laha aile ti tapoi lawe xux itan ie. ⁴¹ Nga tel Nati Seilon, nga talo teka unauak engel apuhiniai teka seilon laha

aile haputa teka liai ma teka laha aile saun lialun. ⁴² Ape lato towi laha hani tehot ah lalap. Tesol ien laha tang lialu ape atalahi nisulaha nake pate moloan. ⁴³ Ape teka seilon ti Haeu laha kamakam hanowi alon he tesol tone Haeu. Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hongoa!

Menge waliko tenen pate tuah wanen

⁴⁴ “Aweisal ti Haeu neini seilon tin masin tel seilon tihini muneni waliko pate tuah leili hepekeun. Ape tel liai tahiwi tunahi. Pate i amuam hawane ape i tihini aliake. I nahih hangaini hatapo soxian ape i kahui teik hepekeun ien.

⁴⁵ “Aweisal ti Haeu neini seilon tin masin tel seilon i upia teik waliko pate tuah. ⁴⁶ Tataen ti i tunahiwa, i nahih hangaini hatapo soxian ape i kahui teik waliko ien.

Menge tehu ka

⁴⁷ “Aweisal ti Haeu neini seilon masin teka seilon towi tehu ka hani itax ape lato tike kilan xixi tenen tenen. ⁴⁸ Lato itini hani peixux ape hiniti, xixi solian hani leili po ape xixi lialun lato xoini. ⁴⁹ Tin masin wanen taun ti tapoi lawe xux itan ie, teka engel ti Haeu hiniti seilon. ⁵⁰ Ape laha towi seilon lialun hani tehot ah lalap. Tesol ien laha tang lialu ma atalahi nisulaha nake pate moloan.”

Nauna haun ma wasan

⁵¹ Jises kamei tesol kahikahin, “Amuto xewan waliko ti nga kakak?”

Lato ukek, “Se, amite xewawen.”

⁵² Ape i ukek, “Teteka hanau nauna ti Moses lato hong usi ma hanau nauna ti Haeu ti imat ma aope, lato masin tame tehu ing. I pon hapuasai waliko haun ma wasan he tesol tone auniai soxi.”

Teka Nasaret wataakai hongoi kakai Jises *Mk 6:1-6; Lk 4:16-30*

⁵³ Ti Jises kaxi kewa meng hani lato i nahih salili tesol ien. ⁵⁴ I alia hani tesol puki tonan ti Nasaret. I nahih soh hani synagog ape i hanau teka seilon. Teka laha hongohong laha ongake hawane waliko ti i kakak ape laha ukek, “I kekema anesoan ia? Alahan i pon aile hasohotui waliko tenen poh ti seilon kum pon ailean? ⁵⁵ I tuahe nati tel atai ai ing. I tel nati Mary ma ukale Jeims, Josep, Saimon ma Judas.

⁵⁶ Nakon tesol tuan kumahe tin lato toto ie? Lawe waliko ien i kema ia?” ⁵⁷ Aile ape laha wataakai hongoi kakaiian.

Jises hone laha, “Nga masin tel kuluiai kakai Haeu. Ti toan liai seilon sameni i tuahe ti puki tonan wanen laha wataakai hongoi kakaiian.”

⁵⁸ Ape Jises kum aile hakila puasain ti poh hani laha nake laha tap namil xoxoan hani i.

14

Matei Jon Baptis

Mk 6:14-29; Lk 9:7-9

¹ Lokon ien, Herod tel masiwi ti Galili hong tunahi menge Jises. ² I kakane teka masiwi laha pupuas hahitakan, “Ie se Jon Baptis i moi aliawen. Aile ape i hina poh ti ailei waliko tenen lalap ti seilon kum pon.”

³ Ti imat, Herod talo teka unauan xinoti kalabusiai Jon. Herod tel i xuina Herodias, axoi tel ukalan Pilip. ⁴ Aile ape Jon Baptis lawe i to kaakane Herod, “Kumahe wanen sawisawin o uke axoam Herodias!” ⁵ Herod pahan i telei Jon, tuahe i mamata teka Ju nake laha ukek Jon i tel kuluiai kakai Haeu.

⁶ Tehu ngain ti namenai telao Herod takah, tel nati Herodias hehin denis hani teka seilon laha apupuha ti angia in. I hamuamua hawane Herod. ⁷ Aile ape Herod kak tuoha hani i, “Waliko tenen na paham, nga hani o!”

⁸ Ape i usi namili tel tinan i ukek, “Han-ima nga pati Jon Baptis. Lohi hanima he tehu kapi!” ⁹ Namili Herod sihikuk hawane tuahe i kak tuoha haniwen tel hehin ti puli lawe seilon ka i hani i waliko tenen na pahan. ¹⁰ I talo tel unauan nahih hani ingi kalabus ti koti xaxawen-ia kinawe Jon Baptis. ¹¹ I hana pati Jon leili tehu kapi, i kau hani tel hehin ape i hani tel tinan. ¹² Imuh tesol kahikahi Jon nahima. Lato waxi mewenae tupuan ape tihini auni. Muhin lato nahih hone Jises.

Jises axi ani 5,000 seilon

Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Jn 6:1-15

¹³ Tataen ti Jises hong tunahiwa waliko ti i sohot hani Jon, i ku he tea koap ape i salili tesol ien hani tesol tahain. Teka seilon leili taon hongoa, laha nahih usi i. ¹⁴ Ti Jises

mosua he tea koap, i ningahi kilan wanen seilon. I tahane hawane laha ape i haewia teka tinun.

¹⁵ Ti ape alohah, tesol kahikahi Jises nahih hani kapin, lato hone i, “Pate ape alohah a tap toan ie. Taloa teka seilon hani toan lehe laha kahui analaha.”

¹⁶ Jises hone lato, “Kumahe, laha kum nahih salili kako. Amuto axiwa analaha.”

¹⁷ Lato hone i, “I kum pon! Toi amite tepanimawe bret ma huok xixi.”

¹⁸ Jises ukek, “Kau hanima nga.” ¹⁹ I hone teka seilon to haniai he pahoah. I waxi tepanim bret ma huok xixi. I pax hani patul, i kak kemulik hani Haeu ape i wiki. I hani tesol kahikahin ape lato sei hani teka seilon. ²⁰ Laha hatesol ang ahoi hawane. Ape huopanim huohu po moxe an tutuen ti tesol kahikahi Jises apuhiniwa. ²¹ Mongohe seilon laha angiang sai 5,000, tai wexe teka hehin ma akaik.

Jises nanahih patul he kanitax
Mk 6:45-52; Jn 6:16-21

²² Muhin Jises hone tesol kahikahin langai imat tetan hani liai tepaun ti kanitax Galili he koap. Ape i talo aliake teka kilai seilon. ²³ Mewenae i nahih hani patul he tehu maunten ape i lotu. Ti ape alohah, Jises mewenae i tutuen. ²⁴ Lokon ien tea koap ape i xauwen. Laman hapa ahuhahu tea koap nake aupol ah suei i.

²⁵ Sikole letu ti teik tilokoan tutuen, Jises nahiwa patul he kanitax hani kapi tesol kahikahin. ²⁶ Ti tesol kahikahin ningahiwa i nanahih patul he kanitax, lato mamata hawane ape lato tilol ausisini, “Tel manu!”

²⁷ Jises hone hamatua lato, “Haxoxoa namilomuto! Se nga. Kum maamata!”

²⁸ Pita hone i, “Tel masiwi, na salan wanen o, honema nga nahih patul he kanitax hani kapim.”

²⁹ Jises ukek, “Nahima!”

Pita mos he tea koap ape i hutui nahih patul he kanitax hani kapi Jises. ³⁰ Tuaehe ti i ilameniwa kuiai aupol, i mamata ape lehe i taxix. I tilol ausini, “Tel masiwi, hualima nga!”

³¹ Kiliwan wanen Jises tuliniwa minan, i akeni Pita ape i ukek, “Nake lahan namilom wakul alia tetak?” ³² Ti lalu ku haniwa he tea koap, aupol mat.

³³ Tesol kahikahin he tea koap lokuha hani Jises. Lato ukek, “Salan wanen o tel Nati Haeu!”

Jises haewia teka tinun ti texux xux
Genesaret
Mk 6:53-56

³⁴ Ti lato meiwa liai tepaun ti kanitax Galili, lato mos he tea koap hani Genesaret. ³⁵ Ti teka seilon ti tesol ien paxai tioiwa Jises, laha sawateni kakain hani teka seilon leili lawe toan. Kilan seilon hakahita teka tinun hani kapin. ³⁶ Laha kamei eliel i na ewi teka tinun tua soti ngixi puxuaun. Ape teka laha soti, laha ewi.

15

Jises hahanau sale usiai nauna ti Haeu
Mk 7:1-13

¹ Lokon ien teka Parisi ma teka hanau nauna ti Moses laha nahima Jerusalem hani kapi Jises. Laha kamei i, ² “Alahan tesol kahikahim kum aile usi nauna ti teka matahaun? Ti lato ang, lato tai nuhi minalato.”

³ Jises hone lato ukek, “A alahan amuto kum hong usi nauna ti Haeu ape amuto usi puki saun ti amuto? ⁴ Haeu ukek, ‘Hong tamaniwa kakai tamam ma tinam ape aile hasolia haniwa lalu. Na o kak halialu tamam ma tinam, o laha telei.’ *(Exod 20:12, 21:17)* ⁵ Tuaehe amuto ukek se ewi na seilon kum huali tamalaha ma tinalaha na teik huhual ti hualialalu laha haniwen Haeu. ⁶ Amuto hanau ukek ien ape seilon kum huali tamalaha ma tinalaha. Ti amuto aile ukek ien, kumahe amuto usi kakai Haeu, amuto hakoutama saun tenen puki ti amuto. ⁷ Amuto seilon tenen lehomuto huoka! Aisaia tel kuluiwai kakai Haeu, kakai sawisawin ti i kakak amuto. I ukek,

⁸ “Teka seilon sameni nga ti tuahe awalaha a namilolaha pate xauxaun tetak. ⁹ Kumahe salan laha lolotui nga. Laha hanau waliko ti puki seilon namiloi tanomi.’” *(Isa 29:13)*

Waliko tenen i haloloa seilon
Mk 7:14-23

¹⁰ Ape Jises tiloi apuhini teka kilai seilon. I kakane laha ukek, “Amuto hongoa lehe amuto xeu. ¹¹ Waliko ti i soh nonoa he awamoto, i kum haloloa amuto. Mewenae

waliko tenen na i ahutama he awamuto, i haloloa amuto.”

¹² Imuh tesol kahikahin nahih hani kapin. Lato kakane i ukek, “O tioi ka waliko ti o kakak i hakawata tiai teka Parisi?”

¹³ Jises hone lato ukek, “Lawe pata ma pahoah ti kumahe tel Tamak Haeu seini, i sohuti xaxaweni. ¹⁴ Aile ape maluhewa lato! Lato masin seilon tenen pulaxa neinia teka pulaxa. Na masin tel pulaxa neini tel pulaxa liai, ati lalu put hani leili wal.”

¹⁵ Ape Pita ukek, “Nexi haxewa hanima amite salangawe teik kakain ti o kakak.”

¹⁶ Jises ukek, “Tin amuto tai xeu tutuen?”

¹⁷ Nakon amuto kum tioi ka waliko tenen i soh nonoa he awamuto i tamus hani he puhuamuto? Imuh ape i ahuta hani melal.

¹⁸ Tuahe lawe waliko i ahutama he awamuto i ahuma he atemuto. Ape tesol waliko ien i haloloa amuto. ¹⁹ Waliko lialun ti i ahutama leilomuto se tetesol: namil lialun, na ulini ape telei seilon, xuina axoi seilon liai, saun lialun ti wawan hehin, xuxuina, puputa ma kak halialui seilon liai. ²⁰ Tesol waliko ien lawe i haloloa seilon. Tuahe na seilon kum nuhi min ape i ang, Haeu kum namiloi ukek ka tenen ien i haloloa seilon.”

Jises huali tel hehin kumahe Ju

Mk 7:24-30

²¹ Jises nahih salili ien ape i nahih hani tesol toan xohixohin Taia ma Saidon. ²² Tel hehin i kumahe Ju toto ien. I nahih hani kapi Jises ape i kamei eliel ukek, “Tel Masiwi kahi nati David, tahanema nga! Spirit lialun kapiti halialuen tel natuk hehin.”

²³ Tuahe Jises tai kak pahoi i na tenen. Ape tesol kahikahin kamei i ukek, “Talo aliakewa tel hehin nake i kak hakatole kako.”

²⁴ Jises hone tel hehin ukek, “Tel Tamak Haeu taloma nga ti hualiai teka Ju nake laha masin teka sipsip tap ngahatalaha, a o kumahe Ju.”

²⁵ Tel hehin lokuha hani kapi aen ape i ukek, “Tel masiwi, hualima nga!”

²⁶ Tuahe i kakane tel hehin ukek, “Kumahe solian na tel i waxi ani natun ape towi hani ani sinen.”

²⁷ A tel hehin ukek, “Salan wanen, tel masiwi. Tuahe sinen ani peni tamalaha na i put hani itan.”

²⁸ Jises kakane tel hehin ukek, “Namilom salan xoxoan wanen tetak! Nga aile usi waliko tenen paham.” Ape tel natun i ewi huluta tataen ien.

Jises haewia kilan seilon

Mk 7:31-37

²⁹ Jises nahih salili tewau toan ien ape i nahih xohi hani kanitax Galili. I nahih hani patul he tehu maunten ape i to ien.

³⁰ Kilan wanen seilon hakahita hani kapin teka laha nahih tawen, teka pulaxa, teka waxosi, teka laha wix tawen ma kilan teka liai. Laha hana teka tinun hani kapi ae Jises ape i haewia laha. ³¹ Teka seilon on-gake hawane ti laha ningahiwa teka laha wix tawen ape laha kak uke, teka waxosi laha ewi, teka laha nahih tawen laha nahih uke ape teka pulaxa laha paxapax. Ape laha sameni Haeu ti Israel.

Jises axi ani seilon laha akulai 4,000

Mk 8:1-10

³² Jises tiloi tesol kahikahin ape i ukek, “Nga tahane hawane teka seilon ie nake laha kapik kewen ngain toluhu a laha tap an. Nga kum talo aliake laha hetekie hitolo, uke laha akimatu he aweisal.”

³³ Tesol kahikahin kamei i, “Ti he lohong ie, kako kema an ia ti axiai ani teka lawalawai seilon?”

³⁴ Ape Jises kamei lato, “Hil bret toi amuto?”

Lato ukek, “Tepanim huaik ma tok palai xixi kokol.”

³⁵ Jises hone hatesol seilon ka to haniwa itan. ³⁶ I waxi tesol tepanim huaik bret ma tok palai xixi ape i kak kemulik hani Haeu. I wiki, i hani tesol kahikahin ape lato hani tesol kilai seilon.

³⁷ Laha hatesol ang ahoi hawane. Muhin, ti tesol kahikahi Jises apuhiniwa moxe an, i sohotua po tepanim huohu.

³⁸ Mongohe teka seilon laha angiang sai 4,000, tai wexe teka hehin ma akaik.

³⁹ Muhin ien Jises talo aliake teka kilai seilon. Ape i ku he tea koap hani texux xux Magadan.

16

Tesol Parisi ma Sadusi kamea kolakol

Mk 8:11-13; Lk 12:54-56

¹ Teka Parisi ma teka Sadusi nahih hani kapi Jises ape pahalaha hauhe i. Laha

ukek, “Kola hanima amite pohem lehe amite tioi ka Haeu taloma o.”

² Tuae Jises pahoi lato ukek, “Na amuto paxai loloi al maun kakan, amuto ukek letu se hunawi ape salan. ³ Ape na amuto paxai maun kakan ma polun ti pate letu, amuto ukek tetelao hunaxa. Salan amuto tioi hunan na amuto paxai maun tuahe amuto kum tioi salangawe waliko ti i sosohot aoape, waliko ti nga ailele. ⁴ Teka seilon ti aoape ie pate lialun ma xauxaun ti Haeu. Nga kum kola hani amuto kolakol ti poh. Mewenae kolakol ti Haeu kola hani amuto se waliko ti i sohot haniwen Jona tel kuluiiai kakai Haeu!” Ape Jises nahih salili laha.

Ist ti Parisi ma Sadusi

Mk 8:14-21

⁵ Tataen tesol kahikahi Jises lang haniwa liai tepaun ti kanitax Galili, lato upia tunahi ka lato maluhewen analato bret. ⁶ Jises hone lato, “Kanipetiwa! Lepeta hawanewa ist ti teka Parisi ma teka Sadusi.”

⁷ Tesol kahikahin kakak alia wasolalato ukek, “I kak ukek nake kako maluhe anakako bret.”

⁸ Jises tioi waliko ti lato kakak, aile ape i kamei lato, “Alahan amuto kakak ka tap anamuto bret? Namilomuto kumahe xoxoan tetak. ⁹ Tin amuto tai xeu? Amuto kum nameni ti nga waxi tepanim bret hani ani teka seilon laha akulai 5,000? Amuto kum nameni hil po moxe an ti amuto apuhini? ¹⁰ Ape ti tepanim huaik bret ti nga hani ani teka seilon laha akulai 4,000? Amuto kum nameni hil po moxe an ti amuto apuhini? ¹¹ Ala amuto tioiwa kumahe nga kakak sale bret. Kakaiak nga ukek amuto lepeta hawanewa ist ti teka Parisi ma teka Sadusi.”

¹² Tataen ien tesol kahikahin tioi ka kumahe i kakak kanipetiai ist ti ailei bret, tuahe i kakak lato kanipetiwa teka Parisi ma Sadusi nake laha hanau puluti seilon.

Pita tioi ka Jises i Krai

Mk 8:27-30; Lk 9:18-21

¹³ Jises nahih hani toan leili Sisaria Pili-pai ape i kamei tesol kahikahin, “Teka seilon laha ukek nga tel Nati Seilon, aita wanen?”

¹⁴ Lato ukek, “Teka laha ukek o Jon Baptis. Teka liai ukek o Elaija ape teka liai

ulea ukek o Jeremaia ma na tel liai ti teka kuluiiai kakai Haeu.”

¹⁵ I kamei lato, “A puki amuto ukek nga aita?”

¹⁶ Saimon Pita ukek, “O Krai, tel Nati Haeu. Haeu tel tap tahi matean!”

¹⁷ Jises ukek, “Saimon tel nati Jona, tanusik o nake tap tel seilon kakane o nga aita. Tel Tamak Haeu hani o teik namil ien. ¹⁸ Pita, o masin teik hepekeun ailan. Masin ti tel seilon atai ingan patul he hepekeun ailan, hetekie huhual tetam nga aile hasohotu teka seilon kahikahik hahitake axak. Ape tap tenen waliko i xoini laha, kalak pohe Satan. ¹⁹ Nga hana o tel neinia teka seilon hani Haeu lehe laha sohot kahikahik. Waliko tenen o halini ti itan ie, Haeu tin i halini. Waliko tenen o waheni teka kahikahik aile ti itan ie, Haeu tin i waheni.” ²⁰ Ape Jises hone tesol kahikahin kum kaakane teka seilon liai ka i Krai, tel Haeu taloma.

Jises kak kilami matean

Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27

²¹ Lokon ien Jises hutui kakane tesol kahikahin ukek, “Nga nahih hani Jerusalem. Ti ien teka masiwi ti teka Ju, teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses, laha axi nga kawatan ma moloan lalap. Laha telei nga tuahe muhi ngain toluhu nga xahat alia.”

²² Pita waxi siaini Jises ape kahiloloi i. I ukek, “O kum kak ukekek ien. Waliko ien kum sosohot wanen hani o!”

²³ Jises tohea paxai tesol kahikahin ape i kak kahiloloi Pita, “Tahawa! O kak hanowi Satan! O tiehi aweisaluk. Namilom kumahe i ahuma ti Haeu, i ahuma ti seilon.”

²⁴ Ape Jises hone tesol kahikahin, “Na seilon pahan sohot kahikahik, laha kum namiloi wawaxi mewenae laha. Laha kaua kawatan masin ti nga kakau. Ien i kola ka laha kahikahik wanen. ²⁵ Seilon teka namilolaha mewenae hasoliai tonalaha ti itan ie, laha kum tunahi tonain kapi Haeu. Tuae teka na laha hana tonalaha hahitake nenein ti Haeu nake nga, laha tunahi tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ²⁶ Na tel seilon hapono hatapo i waliko ti itan ie tuahe i lioi tonain kapi Haeu, solian la i uke? Tap. Tap

tenen waliko kahui uke tonain kapi Haeu. ²⁷ Nga kakane amuto tetenen nake nga tel Nati Seilon alia hetekiema poh ma xewai tel Tamak Haeu ma teka engel, spirit solian tetan. Tataen ien nga kahui hapoponowi hani teka seilon tenen tenen ti laha ailewen. ²⁸ Nga kakane hawane amuto, teka ti amuto ie, amuto kum matemu atengi tataen amuto ningahi nga tel Nati Seilon neini teka seilon.”

17

Tanome Jises sohia hawane

Mk 9:2-13; Lk 9:28-36

¹ Muhi ngain tepanim tehu tamusua, Jises hakahita tolu kahikahin Pita ma hahutalin Jeims ma Jon hani he tehu maunten patul ti mewenae lato. ² Ti lato ien, tanome Jises i sohia. Kawan kamakam hawane hanowi alon a puxuaun paxaxu talepalep hawane. ³ Hahutuia hawane Moses ma Elaija take hani kapi lato ape lalu kakak kapi Jises.

⁴ Ape Pita hone Jises ukek, “Tel masiwi, pate ewi ti kako ie! Na o waheni, nga atai toluhu houha, tehu tetam, tehu ti Moses ma tehu ti Elaija.”

⁵ Ti Pita kakak, teik maun tenen xewan wanen man atuhi lato. Ape kakai Haeu i ahuma he maun ien, i ukek, “Tel seilon ie se Natuk pate nga waheni. Nga amuke hawane i. Hong usiwa kakaian!”

⁶ Ti tolu kahikahi Jises hongoa, lato mamata hawane ape lato eng kalunga muneni kawalato. ⁷ Jises nahih hani kapi lato. I aka soti lato ape i ukek, “Xahatale! Kum maamata!” ⁸ Ti lato xeisale, tap seilon kapi Jises, se ape mewenae i.

⁹ Ti lato momosua he tehu maunten, Jises kakane eliel lato i ukek, “Kum kakaxi hani tel na seilon waliko ti amuto ningahiwen atengi tataen nga tel Nati Seilon xahat alia ti mateak.”

¹⁰ Tesol kahikahin kamei i ukek, “Nake lahan teka hanau nauna ti Moses ukek ka Elaija i sohotumu imat ti Krais?”

¹¹ Jises ukek, “Salan wanen, tel masin Elaija i sohotumu apeseniai teka seilon imat ti Krais sohot. ¹² Tuahe nga hone amuto, tel masin Elaija i sohotuen, tu-ahe teka seilon kum paxai tioi. Laha aile

hialalu i. Tin masin kawatan ma moloan ti na laha aile hani nga tel Nati Seilon.”

¹³ Tataen ien tesol kahikahin hong tioi ka i kakak Jon Baptis, tel i sohotuma imat ti Krais.

Jises haewia tel akaik wawan spirit lialun kapiti hahialalu

Mk 9:14-29; Lk 9:37-43

¹⁴ Ti lato tahia haniwa itan, kilan seilon apupuha ien. Tel seilon nahih hani kapi Jises ape i lokuha hani kapi aen. ¹⁵ I ukek, “Tel masiwi, tahanema tel natuk! Pate i lamani moloan ape i taxitaxia. Hina lawe i put hani leili kan ma he ah. ¹⁶ Nga hakahitawen i hani kapi tesol kahikahim tuahe lato kum haewia uke i.”

¹⁷ Jises ukek, “Amuto teka seilon ti aoape ie tap namil xoxoan ti Haeu ma saun ti amuto pate lialun. Nga to kapimuto ma hanau kueiniwen amuto. Kaie kuehuan ia pahamuto nga to kapimuto lehe namilomuto xox tetak? Ati hanima nga tel akaik!”

¹⁸ Ape Jises tumei xaxaweni spirit lialun ti i aile hahialalu tel akaik. Tataen ien wanen i ewi.

¹⁹ Muhin ien tesol kahikahi Jises nahih hani kapin ti tesol mewenae i ape lato kamei, “Nake lahan amite kum xaxaweni uke spirit lialun ti tel akaik?”

²⁰ Jises pahoi lato ukek, “Nake amuto tap namil xoxoan ti Haeu. Nga kakane hawane amuto, kalak na xoxoi namilomuto ti Haeu lapan waki lilieu, amuto pon kak naxiai tehu maunten ie ape i naxia. I pon amuto aile lawe waliko!” ²¹ Ape Jises tili kakaian, “Spirit lialun tenen ien mewenae na amuto halini an hualiai lotu i pon xaxawenian.”

Jises kak ulea sale matean

Mk 9:30-32; Lk 9:44-45

²² Ti tesol kahikahi Jises apuha haniwa Galili, Jises hone lato, “Nga tel Nati Seilon, imuh laha hana hani mini teka seilon laha watakai hawane nga. ²³ Laha telei nga ape muhi ngain toluhu nga xahat alia.” Tesol kahikahin lolato tel hawane.

Towiai moni hani Ingi Haeu

²⁴ Ti Jises ma tesol kahikahin nahih haniwa Kapenaum, teka waxiai moni ti ailei puasain leili Ingi Haeu, laha nahih hani kapi Pita ape kamei i, “Jises, tel

masiwi ti amuto, i totowi moni hani Ingi Haeu?”

²⁵ Pita pahoi lato “Se, i axiaxi.” Ape i nahih hani leili tehu ing Jises toto.

Jises kak suei non i, “Saimon o namiloi ukek ia? Ti teka masiwi waxi moni, laha waxi ti teka akikilaha ka ti teka liai?”

²⁶ Pita pahoi i ukek, “Tekā seilon liai.”

Ape Jises ukek, “Na masin ien, teka akikilaha kum towi moni. ²⁷ Tuahe kumahe pahakalu aile halengealaha. Nahih haniwa peixux ape towiwa tehu kapetum haniwa itax. Tok xixi uli o ahetiwa, heiwa awan ape o tunahi tehu moni. Waxiwa ape kau haniwa Ingi Haeu, ati ti kalu.”

18

Aita tel pate tuah?

Mk 9:33-37; Lk 9:46-48

¹ Ti lokon ien tesol kahikahi Jises kamei i, “Aita tel pamu tuah leili teka seilon ti Haeu neneini?”

² Jises tiloi hatuhi tel akaik matalato.

³ Ape i ukek, “Nga kakane hawane amuto, na amuto kum towiahu ti lialui woumuto ape sohot hanowi akaik kokol, amuto kum tuai uke teka seilon ti Haeu neneini. ⁴ Aile ape na tel seilon i teheni i hanowi tel akaik ie, i tel pate tuah leili teka seilon ti Haeu neneini.

⁵ “Na tel i waxi auni akaik masin ie nake nga, se i aunini nga. ⁶ Tuahe na tel i aile haputa tel seilon kalak i seilon naun ma namilon kumahe xoxoan tetak, pamu ewian na laha xinoti tehu mes lalap he kinawen ape hataxixi hani ilam.

⁷ “Pate lialun wanen ti teka seilon, nake kilan waliko lialun i tohongi haputa laha. Tesol waliko ien liai i sohot, tuahe pamu lialuan ti teka seilon laha aile haputa seilon liai. ⁸ Na amuto hapuasa tepaun minamuto ma na aemuto ailei saun lialun, koti xaxaweniwa. Pamu ewian na amuto uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan ti minamuto ma na aemuto tepaunue. I se pamu ewian ti na Haeu towi amuto hetekie minamuto ma na aemuto hupaun hani tesol ti tehot ah xekean tap tahi pehoan.

⁹ Na amuto hapuasa tepaun pulamuto ailei saun lialun, axixi xaxaweniwa. Pamu ewian na amuto uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan ti pulamuto tepaunue. Ien

se pamu ewian ti na Haeu towi amuto hetekie pulamuto hupaun hani leili tehot ah, tetesol ti kawatan tap tahi tapoan.

¹⁰ “Amuto kum paxai wawasi seilon tenen teka liai ukek laha kaliap. Nga hone amuto, teka engel ngahatialaha pon kaxialaha hani tel Tamak Haeu, tuahe na telao.”

Menge tok sipsip i nahih mitaxia

Lk 15:3-7

¹¹ Jises kakane tesol kahikahin, “Nga tel Nati Seilon sohotuma neinia i teka seilon hani Haeu, teteka laha xauxaun tetan nake ti lialui woulaha. ¹² Amuto namiloi ukek ia? Na masin tel seilon i hina 100 sipsip ape tok i nahih mitaxia, hoi liai i nahih salili tesol 99 ape i nahih upia tok i mitaxiawen. ¹³ Na masin i tunahiwa, nga kakane hawane amuto, i amuke hawane i akulai amukei tesol 99 lato tai mitaxia. ¹⁴ Tin masin tel Tamak Haeu watakai wanan kalak tel seilon naun ti teka seilon tetan nahih mitaxia ape i selaia tetan.”

Na tel i aile saun lialun

¹⁵ Jises kak ulea ukek, “Na tel kahikahik aile saun lialun hani tel ti amuto, nahih haniwa kapin ti mewenae amulu ape kak nexi haniwa i saun lialun ti i aile. Na masin i hong waheni kakaiaim, o aile hasoliawen wasolamulu. ¹⁶ Tuahe na i hong watakai kakaiaim, waxiwa tel ma na hua seilon liai lehe tel ma na hua hong paxai kakaiaimulu. ¹⁷ Ape na i kum hong, kakanewa teka kahikahik liai. Na tin i kum hong teka kahikahik liai, ien, paxai tioiwa ka i masin tel i kum soh ti Haeu ma tel ti woun lialun wanen.

¹⁸ “Nga kakane hawane amuto tesol kahikahik, waliko tenen amuto halini ti itan ie, Haeu tin i halini. Waliko tenen amuto waheni seilon aile ti itan ie, Haeu tin i waheni.

¹⁹ “Ape nga kakane aheke amuto, na masin hua ti amuto kamei Haeu tenen na waliko hetekie namil teikawe, tel Tamak Haeu i aile hani amulu. ²⁰ Ape na hua ma na tolu lato apuha hetekie nake lato kahikahik, nga kapi lato.”

Saun ti oxoxiai seilon ti kawatan ti waliko lialun laha aile

²¹ Imuh Pita nahih kamei Jises, “Tel masiwi, na tel seilon aile saun lialun hani

nga, mongohun ia nga oxoxi i ti kawatan ti lialui woun? Tepanim huohu?”

²² Jises pahoi i ukek, “Kumahe tepanim huohu, tap tahi tilian!

²³ “Nga kaxi tenen meng haxewaiam. Aweisal ti Haeu neini seilon masin tel masiwi ti pahan waxi aliakei moniun ti teka unauan. ²⁴ Imat wanen laha ati hani i tel seilon i tua kemu moniun lalap wanen, i pon kahi tel seilon na i pupuas ti ahang kilan. ²⁵ Tuahe i tap moni ti hamatean. Aile ape tel masiwi hone teka unauan, ‘Hangainiwa tel seilon ien, tel axoan ma tesol natun hetekie hatesol soxian lehe nga uke aliake moniuk.’

²⁶ “Tel unauan lokuha hani kapi aen ape kamei eliel i, ‘Tahanema nga! Atengiwa pake nga hamate hatapo monium.’

²⁷ “Tel masiwi tahane i ape hone i ukek, ‘Nga oxoxi o ti kawatan tetam. Kum hahamate moniuk.’

²⁸ “Ape tel seilon ien nahih. I tunahi tel puas akatan, tel i tua kemu moniun pate kokol. Kakanua i pohi isihi kinawe tel puas akatan ape lungei i ukek, ‘Hamate hatapoa moniuk!’

²⁹ “Tel puas akatan lokuha hani kapi aen ape kamei eliel i, ‘Tahanema nga! Atengiwa pake nga hamate hatapo monium.’ ³⁰ Tuahe i watakai. Kakanua i hana tel puas akatan hani he kalabus atengi tataen na i hamate hatapo moniun.

³¹ “Ti teka puas akatan liai hongoa, lolaha lialu. Ape laha nahih hone tel masiwi waliko tenen i sohotuen. ³² Tel masiwi hongoa, i tiloi tel unauan kemuk i oxoxi ti kawatan tetan. I hone i, ‘O pate seilon lialun wanen! Nga oxoxiwen o ti kawatan tetam ape nga honewen o ka kum hahamate moniuk nake o kamei eliel nga. ³³ Alahan o kum tahane tel puas akatam masin ti nga tahane o?’ ³⁴ Tel masiwi lon lialu hawane ape i hana tel seilon ien hani he kalabus atengi tataen i hamate hatapo moni ti i kewen.”

³⁵ Ape Jises ukek, “Tel Tamak Haeu tin i aile hani amuto ukek ien na amuto kum oxoxi teka seilon liai ti kawatan ti waliko lialun laha aile hani amuto. Haeu pahan amuto aile hawanewa ti leili atemuto.”

19

Nakon ewi na seilon lioi axoan?
Mk 10:1-12

¹ Jises kak hatapoa ape i nahih salili Galili hani toan ti sai Judia, liai tepaun ti kan Jodan. ² Kilan wanen seilon nahih kakahiti i ape i haewia teka tinun.

³ Teka Parisi nahih kamei tohongi Jises, “Nakon ewi na tel wawan i lioi tel axoan ti tuahe na tenen?”

⁴ Ape Jises pahoi lato ukek, “Nakon amuto kum tioi kakain leili pepai Haeu ka ti hutuan wanen Haeu tanomi wawan hetekie hehin? ⁵ Haeu ukek, ‘Aile ape tel wawan i salili tel taman ma tel tinan ape i hukuma hani kapi tel axoan. Ape lalu sohot hanowi seilon tel.’ (*Gen 2:24*) ⁶ Lalu ape kumahe hua, lalu masin seilon telawe. Waliko ti na Haeu hukumini, seilon kum seselai.”

⁷ Ape teka Parisi kamei i, “A alahan Moses kakawen ka ewi na tel wawan tai teik kakain ti sale lioiai tel axoan?”

⁸ I kakane lato, “Moses sowini hani amuto sale lioiai axoamuto hehin nake hanauamuto pate ailan. Tuahe ti hutuan wanen Haeu hahalini. ⁹ Nga kakane amuto, na tel wawan lioi tel axoan ti tel axoan tai aile saun lialun ti wawan hehin ape i waxi axoan tel hehin liai, tel wawan ien i ailewen saun lialun ti wawan hehin.”

¹⁰ Tesol kahikahin hone i, “Na sale tone hahunatun pate ailan masin ien, pamu ewian kaha kum sal!”

¹¹ Jises ukek, “Kumahe hatesol seilon laha pon na laha kum sal, mewenae teka na Haeu huali laha. ¹² Salangawan tenen tenen teka na laha kum sal. Hina seilon laha kum sal nake soxi tinulaha ti tanomiaiai akaik lialun ti laha takahama. Teka laha kum sal nake seilon liai aile hialalu soxi tinulaha ti tanomiaiai akaik. Ape teka liai laha kum sal nake laha hani hatapo laha ailei puase Haeu. Tel na i hong xeu teik kakaiak, i hong waheni.”

Jises lotu huali akaik kokol
Mk 10:13-16; Lk 18:15-17

¹³ Lokon ien teka seilon hakahita teka akaik kokol hani Jises. Pahalaha i hanawa minan he teka akaik ti lotu hualialato. Tuahae tesol kahikahin kahiloloi teka seilon.

¹⁴ Ape Jises ukek, “Tiliwen teka akaik nahih hani kapik, kum talo xaaxaweni

lato. Seilon teka laha sohot hanowi teka akaik ie, Haeu neini aweisalulaha ape laha natun wanen.”¹⁵ Jises hana minan he teka akaik ti lotu hualialato ape i nahih salili tesol ien.

Tel seilon uluha kilan soxi
Mk 10:17-31; Lk 18:18-30

¹⁶ Tel seilon nahih hani kapi Jises ape i ukek, “Tel masiwi, nga aile waliko la tenen solian lehe nga uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan?”

¹⁷ Ape Jises kamei i ukek, “Nake lahan o kamei nga sale saun tenen solian? Na masin o kamei nga, namiloi paxaiwa nake mewenae Haeu solian ma i tioi waliko tenen solian. Na paham o uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan, hong usiwa nauna tetan.”

¹⁸ I kamea, “Nauna la?”

Jises pahoi i, “Haeu ukek, ‘Kum tetelei seilon, kum ailele saun lialun ti wawan hehin, kum xuuxuina, kum kau puputini kakain. ¹⁹ Hongoa kakai tamam tinam ma aile hasolia haniwa lalu ma waheniwa seilon liai hanowi ti o waheni aliake o.’ ”
(Exod 20:12-16; Lev 19:18)

²⁰ Tel seilon uluha ukek, “Nga usi hahatapo tesol nauna ien. Ape nga aile ulea waliko la?”

²¹ Jises hone i, “Na paham Haeu namiloi ukek o seilon sawisawin wanen, nahih hangaini hatapoa soxiam ape moni haniwa teka seilon tap soxi lehe imuh o uke kahum ti tone Haeu. Ape nahih kahitima nga lehe o sohot kahikahik.”

²² Tel seilon uluha hongoa, i nahih alia hetekie tatahan, nake soxian pate kilan ape i watakai na i hangaini.

²³ Jises hone tesol kahikahin, “Nga kakane hawane amuto, seilon tenen kilan soxi, pate ailan wanen ti usiai aweisal ti Haeu neneini. ²⁴ Nga kakane ulei amuto, ailan wanen ti tok kamel na i soh non he tewau aweing laha axai nil ti sawitiai maia tuahe pamu ailaiian ti seilon tenen kilan soxi ti usiai aweisal ti Haeu neneini.”

²⁵ Ti tesol kahikahin hongoa, lato ongake hawane, lato ukek, “Lehe ape aita pon usiai aweisal ti Haeu neneini?”

²⁶ Jises paxai lato ape i ukek, “Ti mewenae kui seilon i kum pon. Tuahe hetekie huhual ti Haeu, seilon pon.”

²⁷ Pita ukek, “Paxaiwa, amite tesol kahikahim salili hatapoen waliko ti amite ape amite kakahiti o. Kaie amite uke waliko la?”

²⁸ Jises kakane lato i ukek, “Nga kaxi haxewa hani amuto, taen ti Haeu aile sohi hasolia hatapo lawe waliko, nga tel Nati Seilon nga uke tesol tonain ti neinia seilon hetekie poh ma xewai Haeu. Ape amuto tesol kahikahik, amuto uke tesol tonain ti kolongenai saun ti teka seilon ti Haeu. ²⁹ Ape hatesol teka laha salili tonalaha, ukalalaha, tualaha, tamalaha, tinalaha, natulaha ma na kinelaha nake laha kahikahik, laha uke pamu mongohuan, hetekie tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ³⁰ Tuahe kilan teka axalaha lalap ti aope ie, Haeu paxai ukek laha seilon tenen tap axalaha ape seilon ti tap axalaha ti aope ie, Haeu paxai ukek laha seilon tenen axalaha lalap.”

20

Menge teka puasakei kin

¹ “Aweisal ti Haeu neini seilon masin ie. Letuan tehu tel seilon nahih ngah seilon na laha puas he kinen. ² Ti i tunahawa, i hone laha ka i hani laha moni kahi puasain ti ngain tehu. Ape i talo laha puas he kin.

³ “Sai letu tutuen i nahih hani tone apuhain ape i ningahi teka seilon tua tutu, tap puasalaha. ⁴ I hone lato, ‘Amuto tin nahih puas haniwa he kinek. Ape nga hani amuto moni kahi puasain ti na amuto aile.’ ⁵ Ape laha nahih puas. I nahih ulea ti lape ngain ape tehu ti al paihua teik, i aile waliko tin tetenen.

⁶ “Ti sai alohah i nahih ulea hani tone apuhain ape i ningahi hina seilon tua tutu ien. I kamei laha, ‘Alahan amuto tua tutu ie ngain hatehu, tap tenen waliko na amuto aile?’

⁷ “Laha ukek, ‘Tap tel seilon axiwen amite puasain.’

“Ape i hone laha, ‘Na masin ien, amuto nahih puas haniwa he kinek.’

⁸ “Ti pate alohah, tel tame tesol kin hone tel unauan, ‘Tiloima teka laha pupuas ape haniwa laha kahi puasalaha. Hutuiwa teteka nga hapuasa laha tapeinan.’

⁹ “Tekala laha hutui puasain ti sai alohah nahima ape i hani laha kahi puasain ti

ngain tehu. ¹⁰ Teka laha hutui puasain imat nahima. Laha sokok kahulaha pamu lapan ti teka liai tuahe tin i hani laha kahi puasain ti ngain tehu. ¹¹ Laha waxiwa kahulaha ape laha lengeini tel tame tesol kin. Laha ukek, ¹² “Teka laha nahima puas tapeinan laha puasawen teik kukanan. Amite puas eliel ngain hatehu he kekei alon tuahe kahumite tekewe.”

¹³ “Tel tame tesol kin kak pahoi laha, ‘Oie, kumahe nga aile puluti amuto. Puki amuto waheni nga hani amuto kahi puasain ti ngain tehu. ¹⁴ Ie, waxiwa kahumuto ape nahih alia haniwa tonamuto. Teka nga hapuasa tapeinan nga hani laha moni mongohun tekewe masin ti nga hani amuto nake pahak nga aile ukek ien. ¹⁵ Nakon lialun na nga hapuasa moniuk usi tenen ti pahak? Nakon amuto lengeini nga nake nga ongawi hani teka seilon liai ape nga hani laha pamu i akulai lapan ti namilomuto?”

¹⁶ Ape Jises ukek, “Kilan teka laha namiloi ukek laha seilon pate tuah ti aoape ie, Haeu namiloi ukek laha seilon pate naun. Ape teka laha namiloi ukek laha seilon pate naun, Haeu namiloi ukek laha seilon pate tuah.”

Jises kak ulea sale matean
Mk 10:32-34; Lk 18:31-34

¹⁷ Ti Jises nahih hahaniwa Jerusalem, i kaxi hani tesol huopanim hua kahikahin waliko ti na i sohot hani i ien. I ukek, ¹⁸ “Hongoa! Ti na ape kako Jerusalem laha hana nga tel Nati Seilon hani mini teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses. Lato noseni teleiak. ¹⁹ Lato hangaini nga hani mini teka seilon ti Rom. Laha soxeni nga, heti nga ma tahi hakea nga hani he kros ape nga mat. Tuahe muhi ngain toluhu nga xahat alia.”

Katekate ti tel tini Jeims ma Jon
Mk 10:35-45

²⁰ Tel axoi Sebedi nahih hani kapi Jises hetekie hua natun wawan. I lokuha hani mateiwaun lehe i katei i tenen. ²¹ Jises kamei i, “Paham waliko la?”

Tel hehin ukek, “Tataen o sohotua tel Masiwi ti neiniai hatesol seilon, pahak o hanawa huhua natuk ie kapim, tel tepaun

manau, tel tepaun kalamau lehe lalu sohot masiwi ti neiniai seilon.”

²² Jises hone hua natun, “Amulu kum tioi waliko tenen amulu kakamei. Nakon amulu lang pahoi uke laman ti ape nga lang pahoi?”

Lalu ukek, “Amili pon.”

²³ Jises hone lalu, “Salan imuh amulu lang pahoi laman ti nga lang pahoi. Tuah kumahe nga tel kilamiai seilon ti tone minak manau ma na kalamau ti neiniai seilon. Tonain ien Haeu tel Tamak hani teka i kilamiwen.”

²⁴ Ti tesol huopanim kahikahin hongoa, lolato lialu hawane ti hahutalin. ²⁵ Jises tiloi apuhini lato hatesol ape i ukek, “Amuto tioi ka kewi teka masiwi ti he tehu pon ie, lato neini hialalu teka seilon hahitakalato ape lato lungei laha ka tua hongoa lato. ²⁶ Tuahe saun tenen ien kewak i kum sosohot leilomuto. Na tel ti amuto pahan ax lalap, i sohot hawanewa tel ti hualiai seilon. ²⁷ Ape na tel ti amuto pahan i sohot seilon tuah, i kewa unauamuto hatesol. ²⁸ Tataen nga tel Nati Seilon, kumahe nga toma lehe seilon to unauak, nga toma unau seilon. Ape nga mat ti ukei kahi lialui woi seilon.”

Jises haewia hua pulaxa
Mk 10:46-52; Lk 18:35-43

²⁹ Ti Jises ma tesol kahikahin nahih saliliwa Jeriko, kilan wanen seilon kakahiti lato. ³⁰ Lokon ien, hua seilon pulaxa toto pape aweisal. Lalu hong ka Jises nanahima ape lalu tilol eliel, “Tel Masiwi, tel kahi nati David, tahanema amili!”

³¹ Teka seilon tumei hapangisu lalu. Tuah lalu tilol eliel ahe, “Tel Masiwi, tel kahi nati David, tahanema amili!”

³² Jises tu hamalum ape i kamei lalu, “Pahamulu nga aile waliko la hani amulu?”

³³ Lalu ukek, “Pahamili amili paxapax.”
³⁴ Jises tahane hawane lalu ape i akeni soti pulalalu. Tataen ien wanen pulalalu ewi ape lalu nahih kahiti i.

21

Jises soh hani Jerusalem
Mk 11:1-11; Lk 19:28-44; Jn 12:12-19

¹ Ti Jises ma tesol kahikahin nahih xohi haniwa Betfage, pape tehu Maunt Oliv, ti kane Jerusalem, i talo hua kahikahin imat tetan. ² Ape i hone lalu, “Amulu nahih haniwa tewau toan mateiwaukako. Amulu ningahi tok donki hehin hetekie tok natun ien, xinotan. Amulu upatiwa ape hakahitama. ³ Na tel seilon kamei amulu kalahai amulu upati, honewa i ka tel Masiwi pahan pake i atoheni aliake koseni.” ⁴ Waliko ien i sohot hapoponowi hawane waliko ti tel kuluiwai kakai Haeu kakawen. I ukek,

⁵ “Honewa teka seilon ti Jerusalem, ‘Paxaiwa, tel Masiwi ti amuto i lulu-ainima kumahe masin seilon ti hile, i toto patul he tok donki, tok donki uluha.’ ”

⁶ Huhua kahikahin nahih aile waliko ti Jises kakak. ⁷ Lalu hakahita tok donki hetekie tok natun. Lalu axaheni puxuaulalu he tehiti tok donki uluha ape Jises to.

⁸ Kilan wanen seilon axaheni puxu-aulaha ma kai hatoh he aweisal mateiwai Jises. ⁹ Teka seilon nanahiwa mateiwaun ma teka nanahima muhin, hatesol tilol ausini elieliel ukek,

“Kako sameniwa ma amukewa tel kahi nati David, tel i nahih hehetekiema poh ma solian ti Haeu!

Kako sameniwa Haeu tel pohen tapein!”

(Ps 118:25-26, 148:1)

¹⁰ Ti Jises tahiawa Jerusalem, hatesol seilon laha wiliwilia ape laha he kamekam, “Aita tel seilon ie?” ¹¹ Teka seilon kakahiti Jises laha ukek, “Ie se Jises, tel kuluiwai kakai Haeu. I ti Nasaret leili Galili.”

Jises usi xaxaweni teka laha hangaini soxi mate Ingi Haeu

Mk 11:12-19; Lk 19:45-48

¹² Muhin Jises nahih hani mate Ingi Haeu. Kilan seilon hahangaini soxi ma manihuh ien. Hangainiai waliko ti laha pate lialun. Ti Jises ningahiwa, i usi xaxaweni laha. I aka suoteni tesol sau ti sohiai moni ma tesol sau ti teka seilon hangaini pux. ¹³ Ape i kakane nau laha, “Kakai Haeu ukek, ‘Tehu ingak ing ti lotu.’ ”

(Isa 56:7) Jises kak tatale, “Tuahe amuto

aile hanowi ka ing ti tone munai teka xuxu-ina!”

(Jer 7:11)

¹⁴ Tataen ien, teka pulaxa ma teka suxuxu nahih hani kapi Jises ape i haewia laha. ¹⁵ Tuahe teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses leng hawane ti laha ningahiwa waliko tenen i aile ti kui poh ma ti laha hongoa teka akaik tilol eliel hawane mate Ingi Haeu, “Kako sameni ma amuke tel kahi nati David!”

¹⁶ Teka masiwi kamei Jises, “O hongohong waliko ti tesol akaik titilol?”

Jises ukek, “Nga hongohong. Nakon amuto kum ttoi waliko ti Haeu kaakane tel Natun? I ukek, ‘Taen teka akaik ma teteka pate kokol laha sameni o.’ ”

(Ps 8:2)

¹⁷ Ape Jises nahih salili laha ti Jerusalem. I nahih hani Betani ape i to ipong tehu ien.

Tea pata axan fig tap huan

Mk 11:12-14, 20-26

¹⁸ Pate letu ti ngain liai telao, ti Jises ma tesol kahikahin nahih alia haniwa Jerusalem, i hitol. ¹⁹ Ape i ningahi tea pata axan fig pape aweisal. I nahih paxai na masin hina huan, tuahe tap. Mewenae kaun. Kakanua i hone tea pata, “O kum hua lian tehue!” Tataen ien wanen tea pata mat.

²⁰ Tesol kahikahin paxaiwa, pate lato on-gake hawane. Lato kamei i, “Tea pata mat kosea ukek ia?”

²¹ Jises ukek, “Nga kakane hawane amuto, na namilomuto xox hawane ti Haeu, tap kakapax, amuto pon ailei waliko masin ti nga aile haniwen tea pata ie. Kumahe mewenae tenen ien, tin amuto pon kakanei tehu maunten ie, ‘Hutawa tesol ien towia haniwa itax,’ ape i sohot ukek ien. ²² Na amuto soh hawane ti Haeu, waliko tenen tenen na amuto kamei i, i aile hani amuto.”

Aita sowini hani Jises puasain ti i aile?

Mk 11:27-33; Lk 20:1-8

²³ Ti Jises hahanau teka seilon mate Ingi Haeu, teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka masiwi liai nahih hani kapin ape kamei i, “Aita hone o ailei waliko ti o ailele? Aita sowini hani o?”

²⁴ Jises ukek, “Nga kameimu amuto tenen kamekame. Na amuto pahoi hani

nga, nga kaxi hani amuto tetel i sowini hani nga. ²⁵ Kaxi hanima nga, aita sowini hani Jon baptaisai seilon, Haeu ka seilon?”

Ape lato kakak wasolalato, “Kaie kako kak ukek ia? Na kako ukek Haeu sowini hani Jon, i kamei kako, ‘Na masin ien, alahan amuto kum soh Jon?’ ²⁶ Tuahe na kako ukek seilon sowini hani i, kaie waliko la i sohot? Kako lepetawa nake kilan seilon ukek Jon se tel kuluiwai kakai Haeu.”

²⁷ Aile ape lato hone Jises, “Amite kum ttoi aita sowini hani Jon.”

Jises kakane lato ukek, “Nga tin nga kum kaxi hani amuto aita hone nga ailei waliko ti nga ailele.”

Menge hatotaman

²⁸ Jises hone teka masiwi ti teka Ju ukek, “Hongoa, nga kaxi hani amuto tenen meng. Tel seilon ma hua natun wawan. Tel tamalalu hone tel natun pamu i ukek, ‘O nahih puas haniwa he kin tetelao!’ ²⁹ Tel natun wataakai tuahe imuh i towiahu namilon ape i nahih puas.

³⁰ “Tel tamalalu hone ulea tel natun liai waliko tin tetenen. Tel natun ukek, ‘Ewi, nga nahih puas.’ Tuahe i tai nahih.”

³¹ Ape Jises kamei lato, “Aita tel ti lalu i hong usi kakai tel taman?”

Lato ukek, “Tel pamu.”

Jises ukek, “Nga kakane hawane amuto, teka seilon ti saun lialun masin teka waxiai moni hani tel masiwi ti Rom ma teka hehin laha eng akati wawan ukei moni, laha hong usi Haeu i xoini amuto. ³² Ti Jon Baptis kola hahani amuto aweisal sawisawin, amuto kum soh kakaian. Tuahe teka waxiai moni ma teka hehin ailei saun lialun, laha soh. Kalak amuto ningahi laha hong usi kakaian, amuto kum towiahu ti lialui woumuto hani Haeu ma amuto kum soh tetan.”

Menge teka ngahatiai tesol kin

Mk 12:1-12; Lk 20:9-19

³³ Jises ukek, “Nga kaxi ulei tenen meng liai. Tel seilon seini tesol lalape kin ape i tiehi kalini. I tahiwi tewau wal, tone pisihi waxiai kani huai pata ape i atai tehu kokole ing patul totone teka peteniai tesol kin. Ape i hani teka seilon puas ngahati tesol kin lehe tin i uke aliake hina huai pata. Ape i ku hani texux xux xauxaun.

³⁴ Ti huai pata pamua, i talo teka unauan hani he kin waxiai ti tetan. ³⁵ Tuahe teka ngahatiai tesol kin pohi teka unauan. Tel lato xai, tel lato telei ape tel lato hokai pot. ³⁶ Tel tame tesol kin talo hakila aheke teka unauan tuahe teka ngahatiai kin aile waliko tin tetenen.

³⁷ “Tapeinan i talo tel natun wanen. Namilon i ukek, ‘Tel ie natuk wanen ma lato aile aluini.’

³⁸ “Ti teka ngahatiai kin ningahiwa tel natun, lato kakak alia puki lato, ‘Tel natun wanen nanahima. Kako telei i lehe tesol kin ape ti kako.’ ³⁹ Lato pohi towi xoini i hani melal ti tesol kin ape lato telei.”

⁴⁰ Ape Jises kamei teka laha hongohong tenen mengon, “Ti tel tame kin aliawa, i aile waliko la hani teka ngahatiai kin? Amuto ukek i aile la?”

⁴¹ Teka masiwi ti teka Ju ukek, “I telei tesol seilon lialun ien ape tesol kin i hani he mini teka seilon ti laha axi aliake i hina huai pata.”

⁴² Jises hone lato, “Ala amuto ttoi teik kakain ie:

“Tehu kuku teka atai ing hilisa,

Haeu aile ape i sohot kuku

tehu pamu tuah ti kuku liai.

Haeu aile ape kako amuam hawane.’ (Ps 118:22-23)

⁴³ “Nga kakane hawane amuto, Haeu kum neini amuto nake amuto kum hong usi kakaian. Haeu neini teka seilon laha hong kakaian ape laha aile waliko tenen pahan. ⁴⁴ Teka seilon laha hong wataakai kakaiak, laha tunahi kawatan ma moloan lalap.”

⁴⁵ Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka Parisi ti lato hongoa kakai Jises, lato ttoi i kak nanami lato.

⁴⁶ Lato upiup tewau aweisal ti xotian tuahe lato mamata nake kilan seilon ukek Jises se tel kuluiwai kakai Haeu.

22

Menge tehu angiaian lalap

Lk 14:15-24

¹ Jises uke ulei tenen meng ti i kakane teka seilon. I ukek, ² “Aweisal ti Haeu neini seilon masin na tel masiwi hone teka unauan apeseniai tehu angiaian lalap ti salai tel natun wawan. ³ I talo tesol unauan nahih honei teka seilon i ilowiwen ti nahih

haniai tehu angiaian ti sala. Tuae laha watakai.

⁴ “Ape i talo ulei tesol unauan liai hetekie kakaian. Lato ukek, ‘An ti sala i apeasawen. Laha teleiwen hina bulmakau tenen xuxu solian ma lawe waliko i apeasawen. Nahih hanima tehu angiaian lalap.’

⁵ “Tuae teka seilon ti tel masiwi ilowiwēn, laha kum hong waxi kakaialato. Laha aile waliko ti pahalaha. Tekā laha nahih hani he kinelaha, teka liai nahih hani puasalaha ti hangainiai soxi. ⁶ Ape teka liai akeni pōhi tesol unauī tel masiwi. Laha aile haliālu hawane lato ape teka laha telei. ⁷ Tel masiwi leng hawane. I talo tesol unauan ti hile teleiai teka seilon laha telei tesol unauan ape i hone lato luiai tehu taon ti laha.

⁸ “I tiloi tesol unauan liai ape i hone lato, ‘Angiaian ti sala i apeasawen, tuahe teka seilon ti nga ilolowi, laha kumahe solian ti i tapai laha to ti tehu angiaian ti sala. ⁹ Amuto nahih haniwa aweisal ti tehu taon ie ape ilowi hatapoma teka ti na amuto tunahi.’ ¹⁰ Tesol unauan nahih hani he aweisal ape lato ilowi hatapo seilon ti lato tunahi, teka seilon sawisawin ma teka seilon lialun. Lato hakahita hatesol hani leili ing ti sala ape tehu ing xuh hawane.

¹¹ “Ti tel masiwi nahih soh paxai teka seilon lato hakahitama, i ningahi tunahi tel seilon kumahe i sosoi maia tenen ti angiaian ti sala. ¹² Ape i hone i, ‘Oie, o ala kumahe ie. O tap maia tenen ti angiaian ti sala.’ Tuae te tel seilon kum tunah pahoan.

¹³ “Tel masiwi hone tesol unauan, ‘Xiotiwa minan ma aen ape towi xoini haniwa i melal he tilokoan, tetesol tonain laha kau kawatan ma tangike moloan.’ ”

¹⁴ Jises kak tili kakaian, “Haeu ilowi kilan seilon lehe i neini laha tuahe teka palai Haeu kilami.”

Moni hani Sisa tel masiwi tapein ti Rom Mk 12:13-17; Lk 20:20-26

¹⁵ Tekā Parisi apuha ape laha sakal aweisal lehe Jises kak tunahi waliko tenen na i sului aliake i. ¹⁶ Lato talo hani kapin teka kahikahi lato ma teka tepaun ti Herod. Lato ukek, “Tel masiwi, amite tioi o seilon sawisawin. Ti o hanau seilon saun ti Haeu, kakain tenen salan. Woum o aile hani teka masiwi ma teka seilon naun lawe

tekewe. ¹⁷ O namiloi ukek ia? Ewi na kako hani Sisa moni ti pahan?”

¹⁸ Jises tioi ka lato pisi totohongi i ape i hone lato, “Lehomuto huoka. Alahan amuto kamei pisi nga? ¹⁹ Kola hanima nga tehu ti tesol puli moni lawe amuto hahani Sisa.” Lato hani i tehu. ²⁰ I kamei lato, “Kawe aita ma axe aita he tehu puli moni?”

²¹ Lato ukek, “Ti Sisa.”

Ape Jises hone lato, “Ien, waliko ti Sisa haniwa Sisa, waliko ti Haeu haniwa Haeu.”

²² Ti lato hongoa pahoan tetan, lato ong hawane ape lato nahih salili i.

Na seilon mat nakon i xahat alia? Mk 12:18-27; Lk 20:27-40

²³ Ngain tin tetehu teka Sadusi nahih hani kapi Jises. Lato soh ka seilon maten kum moih alia. ²⁴ Lato ukek, “Tel masiwi, Moses tai hanawen na masin tel wawan i mat a i tap natun, tel ukalan kewa axoan tel hehin ien lehe lalu tan natulalu ape tesol akaik nati tel i matewen. ²⁵ Hongoa mengomite. Telao hatotalin lato tepanim hua. Tel pamu i sal ape i mat, tap natun. Tel ukalan usian waxi axoan tel hehin. ²⁶ Tel usiai tel pamu tin i mat tap natulalu ape tel usialalu uke axoan tel hehin. Waliko tin tetenen sohot hani lato hatesol. ²⁷ Tapeinan ape tel hehin mat. ²⁸ Taen Haeu xahateni hatapo seilon maten, tel hehin ape axoi aita? Nake ati lato ukewen tel hehin ien.”

²⁹ Jises kak pahoi lato, “Namilomuto kumahe salan ka seilon maten kum moih alia nake amuto kum tioi kakai Haeu ma pohe Haeu. ³⁰ Taen teka maten moih alia, ape tapein tenen hahunatun. Ti tone Haeu, seilon kum sal masin teka engel.

³¹ Nga kaxi haxewa hani amuto sale xahatai seilon maten. Amuto tioi waliko ti pepai Haeu kakak. I kakaxi waliko ti Haeu kakak muhin ti Abraham, Aisak ma Jekop matewa. I ukek, ³² ‘Nga Haeu tetel ti Abraham, Aisak ma Jekop lolotui.’ ” (*Exod 3:6*) Ape Jises ukek, “I Haeu ti teka seilon moihin nake teka seilon tetan laha matewen, laha kumahe salan maten.”

³³ Ti teka kilai seilon hongoa kakai Jises, laha ongaini hawane sale hanauan tetan.

Nauna tuah tapein ti Haeu Mk 12:28-34; Lk 10:25-28

³⁴ Ti tesol Parisi hongoa ka Jises kak hatahunosen tesol Sadusi, lato apuha ape lato nahih hani kapin. ³⁵ Leilolato, tel ti hanau nauna ti Moses i kamei pisi Jises. I ukek, ³⁶ “Tel masiwi, ti lawe nauna ti Moses lahe nauna tuah tapein?”

³⁷ Jises kak pahoi i, “Waheni hawanewa Haeu tel Masiwi ti amuto, xoiniwa ti amuto waheni teka seilon liai. Amukewa Haeu ti leili tiamuto, namilo i eliel hawanewa i ma aile hatapoa puasan ti hatesol kuimuto.’ (Deut 6:5) ³⁸ I se nauna tenen tuah tapein i xoini lawe nauna. ³⁹ Tenen nauna usian i masin, ‘Waheniwa seilon liai hanowi ti amuto waheni aliake puki amuto.’ (Lev 19:18) ⁴⁰ Huonen nauna ien se salangawe lawe nauna ti Moses ma hatesol waliko ti teka kuluai kakai Haeu hanauen.”

*Kahi nati aita tel Kraiis?
Mk 12:35-37; Lk 20:41-44*

⁴¹ Ti tesol Parisi tutuen ien, Jises kamei lato, ⁴² “Kaie amuto namilo i ukek ia? Kraiis, tel seilon Haeu taloma, i kahi nati aita?”

Lato hone i, “Kahi nati David.”

⁴³ Jises kamei lato, “Na masin ien, alahan David axai i tel Masiwi tetan? Puki Holi Spirit hanamiloa David kak kewak,

⁴⁴ “Haeu kakane tel Masiwi tetak, toma papak tepaun manau ti neinia seilon atengi tataen nga hanawa teka seilon laha pahoxai o hani hahitakam.’ (Ps 110:1)

⁴⁵ Na masin David axai Kraiis tel Masiwi tetan, i kumahe tuahe tel ti kahi natun.”

⁴⁶ Tap tel ti lato kak pahoi uke i. Muhin ape laha mamata kamei pisiai Jises.

23

*Teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi sameni aliake lato
Mk 12:38-40; Lk 11:43-46, 20:45-47*

¹ Imuh Jises kakane teka kilai seilon ma tesol kahikahin, i ukek, ² “Teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi lato kukului puase Moses ti lato hanau seilon nauna tetan. ³ Tenen na lato hone amuto, amuto puas usiwa. Tuahe amuto kum puas usiwi woulato nake puki lato kum puas usi kakalato. ⁴ Lato lungei teka seilon usiai kilai nauna ailan ti puki ti lato, tuahe lato kum

solonga ti usiai tesol nauna ien ma kum hana minalato hualiai teka liai.

⁵ “Lawe waliko lato aile se lehe seilon paxai sameni lato. Teik waliko teka Ju uke lohiai kakai Haeu ape laha xinoti he kawalaha ma huipaulaha sai kalamau, lato aile halapa. Hinaloik maia teka Ju hakea he ngixi puxuaulaha ti kolakol ka laha ailele puase Haeu, lato aile hawelu aheke lehe seilon ningahi. ⁶ Lato waheni totoan tuah ti tone angia lalap ma leili synagog. ⁷ Pahalato seilon namilo i kewak lato tuah ti puli lawe seilon ma pahalato seilon axaiwa lato ‘masiwi tuah.’

⁸ “Tuahe amuto, kum hahani laha axai amuto ‘masiwi tuah’ nake amuto hatesol tekewe masin talin ma tuan. Telawe Masiwi ti amuto. ⁹ Aile ape amuto kum lolotui tel na seilon ti tehu pon ie nake ala amuto lotui tel Tamamoto Haeu. ¹⁰ Kum hahani laha axai amuto teka neinia laha nake telawe Kraiis neinia seilon. ¹¹ Tel masiwi leilomuto i kewa unauamoto. ¹² Na tel i sameni aliake i, Haeu teheni i. Ape na tel i teheni aliake i, Haeu aile i seilon tuah.

*Jises kak hokai teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi
Lk 11:39-44*

¹³ “Amuto teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi, Haeu axi hawane amuto kawatan. Lehomuto huoka! Waliko ti amuto hahanau i tiehi teka seilon ti Haeu neneini laha. Puki amuto, Haeu kum neini amuto ape amuto hasele teka ti pahalaha Haeu neini laha.

¹⁴ Amuto teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi, Haeu axi hawane amuto kawatan. Lehomuto huoka! Amuto pisi teka hehin axoalaha matewen lehe amuto seseke soxialaha ma ingalaha. Ape amuto aile lotu weluwelun lehe teka seilon namilo i kewak amuto sawisawin. Hui tesol waliko ien, kawatan ti amuto pamu sean.

¹⁵ “Salan, Haeu axi hawane amuto kawatan. Lehomuto huoka! Amuto lang koti kanitax ma amuto hasunga hani kilan xux ti waxainiai seilon tel hani Haeu lehe i soh tetan hanowi ti amuto. Ti amuto waxainiwa, amuto aile tel seilon ien i sohot lialu hawane, pamu lialuan ti amuto.

¹⁶ “Amuto masin teka pulaxa neinia teka seilon. Haeu axi hawane amuto kawatan. Amuto kakaxi ka na tel kak kuinakei tehu Ingi Haeu, ewi na i kum

aile usi, tuahe na tel kak kuinakei teik waliko tuah leili Ingi Haeu masin gol, amuto ukek i aile usiwa. ¹⁷ Amuto masin pulaxa a taxitaxia! Tenen ia pamu tuah, gol ka tehu Ingi Haeu? Pake i aile ape gol tuah. ¹⁸ Tin amuto hanau seilon, tap tenen na tel kak kuinakei tesol tone waliko teka seilon kau hani Haeu leili Ingan. Tuah na i kak kuinakei waliko teka seilon kau hani Haeu, amuto ukek i aile usiwa. ¹⁹ Amuto masin teka pulaxa. Tenen ia pamu tuah, waliko tenen teka seilon kau hani Haeu ka tesol tone waliko laha kau hani Haeu? Pake i aile ape teik waliko tuah. ²⁰ Na amuto kak kuinakei tesol tone waliko teka seilon hani Haeu, amuto kuinake hehetekie hatesol waliko ti laha hahana ien. ²¹ Na amuto kak kuinakei tehu Ingi Haeu, amuto kuinake hehetekie Haeu, tetel i ingai tehu ing ien. ²² Na amuto kak kuinakei tone Haeu, amuto kuinake hehetekie Haeu ma tehu totonan.

²³ “Amuto teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi, Haeu axi hawane amuto kawatan. Lehomuto huoka! Amuto hani Haeu tenen ti huopanim soxiamuto masin kai pata ti hanamui an. Tuahe amuto kum usi tesol nauna tuah ti Moses masin ailei saun sawisawin hani seilon, tahanei seilon ma puas usiai waliko ti Haeu pahan. Solian amuto hani Haeu tenen ti huopanim soxiamuto tuahe tin amuto usi hetekiewa tesol nauna ien. ²⁴ Amuto masin teka pulaxa neinia teka seilon. Pate amuto haeliel usiai nauna kokol masin na amuto xaxaweni lang he unumamuto uke amuto haleke, tuahe amuto kum usi nauna tuah ti Haeu. Ien masin ka amuto haleke tunahi tok pou!

²⁵ “Amuto teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi, Haeu axi hawane amuto kawatan. Lehomuto huoka! Pate amuto haeliel nuhiai melal ti kap ma pelet tuahe waliko ti leilon, amuto kema ti pipis ma halepelep. ²⁶ Teka Parisi, amuto masin teka pulaxa! Nuhi haunimua leilomuto. Haunimua namilomuto ma atemuto lehe waliko amuto aile ma kak mewenae solian.

²⁷ “Amuto teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi, Haeu axi hawane amuto kawatan. Lehomuto huoka! Amuto masin wanen amal tenen melal tetan haun ma paxaian solian, tuahe namilomuto ma atemuto masin leili amal xuhai kui seilon maten ma waliko kohan. ²⁸ Amuto

woinakon ka seilon sawisawin tuahe salan wanen amuto xuhai saun lialun a amuto putini ka amuto ailele puase Haeu.

Jises kak kilami hani lato kawatan
Lk 11:47-51

²⁹ “Amuto teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi, Haeu axi hawane amuto kawatan. Lehomuto huoka! Amuto tanomi hasolia hahawane amali teka kuluai kakai Haeu ma teka seilon sawisawin liai a amuto kum usi kakai alato. ³⁰ Ape amuto ukek na masin amuto ien lokon ti teka tamamoto ti matahaun, amuto tai huali laha teleiai teka kuluai kakai Haeu. ³¹ Puki kakai amuto sului aliake amuto ka amuto kahi nati teka kuwen laha telei teka kuluai kakai Haeu. ³² Ien, amuto aile tinamiwa waliko tenen lialun ti teka kuwen hutuiwen.

³³ “Amuto masin noh! Amuto kum salia ti tesol kaui kawatan tenen tap tahi tapoan. ³⁴ Nga kakane amuto, nga talo hani amuto teka kuluai kakai Haeu, teka seilon aneso ma teka hanau saun ti Haeu. Amuto telei teka, amuto tahi hakea teka he kros, teka amuto heti leili synagog ape teka amuto usi haoxa hani toan tewau tewau. ³⁵ Aile ape amuto uke kawatan ti teleiai teka seilon sawisawin, hutui ti teleiai Abel hani tataen ti teleiai Sakaraia tel nati Barakaia, tetel laha telei wasole Ingi Haeu ma tone waliko ti haniai Haeu. ³⁶ Nga kaxi hawane hani amuto, kawatan ti tesol matemate ien, kauan teka seilon ti aope ie.”

Wawahen ti Jises hani Jerusalem
Lk 13:34-35

³⁷ Ape Jises ukek, “Teka seilon ti Jerusalem, amuto telei teka kuluai kakai Haeu ma amuto hokai teka liai pot, teteka Haeu talo hani amuto. Mongohuan pahak nga apuhini aumi amuto masin mom hehin poni natun hahitake paun, tuahe amuto watakai. ³⁸ Aile ape Haeu lioi amuto ma kum ingai tehu Ingan hetekie tehu taon kapimuto. ³⁹ Nga kakane amuto, amuto kum ningahi ulea nga atengi tataen amuto ukek, ‘Kako amukewa tel i nahih hehetekiema poh ma solian ti Haeu.’” (*Ps 118:26*)

24

Jises ukek tehu Ingi Haeu laha toi hamanana

Mk 13:1-2; Lk 21:5-6

¹ Ti lehe Jises nahih salili tehu Ingi Haeu, tesol kahikahin kakane i sale tesol ing ti i tanomi tehu Ingi Haeu. ² Ape Jises ukek, “Amuto sasameni tesol ing ie. Nga kakane hawane amuto, imuh laha toi hamanana ape tesol pot ti tesol ing i put silahota.”

Jises ukek kilan kawatan i sohot

Mk 13:3-23; Lk 21:7-24

³ Ti Jises toto he tehu Maunt Oliv, tesol kahikahin nahih hani kapin ti mewenae lato. Lato kamei i, “Kaxi hanima amite lokon wanen ape waliko ien sohot? Kaie kikilam la i sohot imat ti aliaiam ma tapoi tehu pon ie?”

⁴ Jises ukek, “Kanipetiwa, kum hahani laha puluti amuto. ⁵ Imuh kilan seilon ukek ka laha Krai. Laha puluti kilan wanen seilon. ⁶ Ti amuto hong hilehile sosohot xohixohin ma xauxaun, amuto kum maamata. Waliko masin hoi liai i sohot tuahe kumahe ape tapoi tehu pon ie. ⁷ Hilehile i sohot wasole xux, toan tewau hilei toan liai. Hitolo lalap i sohot ma hepekeun i nuaa eliel ti xux tesol tesol. ⁸ Waliko ien tuahe hutuai kawatan ti i luluainima imuh.

⁹ “Tataen ien amuto laha pahi. Laha aile lehe amuto kau moloan ma laha telei amuto. Kilan seilon ti lawe xux laha watakai hawane amuto nake amuto kahikahik. ¹⁰ Kilan seilon laha soh tetak laha kapaxe aliake. Laha he wawatak alia laha ma laha he hahangain alia laha. ¹¹ Kilan seilon laha woinakon ka teka kuluai kakai Haeu ape laha puluti kilan wanen seilon. ¹² Saun lialun kila kasia ape kilan seilon lioi saun ti wawahen. ¹³ Tuahe teka na laha tu matuha kahikahik atengi taun ti kawatan tapo, Haeu waxi auni laha lian tehue. ¹⁴ Ape teka kahikahik kaxi ahuti meng solian ti Haeu neini seilon hani hatesol xux. Taen ien tehu pon ie i tapo.

¹⁵ “Amuto hong matainiwa. Ngain tehu i luluainima amuto ningahi waliko ti Daniel tel kuluai kakai Haeu kak kilamiwen. Amuto ningahi waliko pate lialun wanen ti seilon tanomi, i tetesol ti Haeu hahalini.

¹⁶ Tataen ien, teka laha toto Judia, kewak

laha kiliwau muna haniwa he maunten. ¹⁷ Tel na i melal, tin i kiliwawa. I kum alia hahani leili ing waxiai soxian. ¹⁸ Tin masin na tel i he kin, liai i kum alia hani leili ingan waxi palahiai puxuaun. Tin i kiliwawa. ¹⁹ Taun tehu ien, kawatan wanen ti teka hehin tialaha hina akaik ma teka natulaha susus tutuen. ²⁰ Kameiwa Haeu lehe taun ien i kum sohot leili taun ti waiwain ma na telao Sabat nake ngain tehu ien hahalin ti puasain ma kiliwain. ²¹ Kawatan ti ien i xoini kawatan ti imat, ti uli tanomia tehu pon ie haniwa taen imuh. ²² Tuahe Haeu namilo teka seilon tetan ape i koti hakukuna taun lialun ien uke tap seilon moih.

²³ “Taun tehu ien, na tel hone amuto, ‘Paxaiwa, Krai ie,’ ma na i ukek, ‘Paxaiwa, Krai io,’ kum hong sohosoh. ²⁴ Hina seilon puputa sohotuma ukek ka laha Krai ma teka ukek laha kuluai kakai Haeu. Laha aile hasohotu waliko lalap tenen tenen ape laha tohongi pulutuai teka seilon ti Haeu. ²⁵ Hongoa! Nga hahongo pepelei amuto waliko na i sohot. Amuto lepetawa!

²⁶ “Na laha hone amuto, ‘Paxaiwa, Krai io, he lohong,’ amuto kum nanahiwa. Tin masin na laha hone amuto, ‘Krai ie, leili tehu ing,’ kum sohosoh. ²⁷ Nga tel Nati Seilon sohotuak hanowi usil i xep koti maun hutuima ti angih haniwa ahang. ²⁸ Amuto tiori xixi tetesol na amuto ningahi taliah. Tin masin amuto tiori aliaiak ape i xohiwen taen ti amuto ningahi waliko ti nga kakanewen amuto.

Aliai Jises ma tapoi tehu pon ie

Mk 13:24-27; Lk 21:25-27

²⁹ “Muhi kawatan ien,
“ ‘al i kum kam,
pangapang i kum xe,
kohot ti he maun i put,
hatesol waliko ti he maun i nuaa.’ (Isa 13:10, 34:4)

³⁰ Tataen ien, kolakol ti aliaiak tel Nati Seilon i sohot he maun. Teka seilon ti lawe xux laha tang mamata. Ape laha ningahi nga tel Nati Seilon mosulih patul he maun hetekie lalape poh ma soliai talepai xewaiak. ³¹ Tataen ien nga talo tesol engel, spirit solian ti Haeu. Lato kuini suhusuh ape lato waxi apuhini teka seilon Haeu kilamiwen

tetan ti tesol tesol, ti sai ahang, angihā, haiup ma tola.

Paxai kilami haniwa talil
Mk 13:28-31; Lk 21:29-33

³² “Amuto paxai kilami haniwa talil. Ti kaun mak put, amuto tioi ka taun ti aupol angihā. ³³ Tin masin, taen amuto ningahi tesol waliko nga kakanewen amuto ape i sohot, amuto tioi kewak aliaiak ape i xohi hawanewen. ³⁴ Nga kakane hawane amuto, hina seilon ti aoape ie laha kum matemu atengi tataen waliko ien i sohot. ³⁵ Maun ma xux ti aoape i tapo tamus tuahe kakaiak hamalum lian tehue.

Apeasawa ti aliai jises
Mk 13:32-37; Lk 21:34-36

³⁶ “Tap tel tioi ngain tetehu ma lokon wanen tesol waliko ien i sohot. Teka engel, spirit solian ti Haeu, kum tioi ma puki nga tel Natun, tin nga kum tioi, mewenae tel Tamak Haeu tioi. ³⁷ Aliaiak tel Nati Seilon i hanowi lokon taun ti Noa. ³⁸ Lokon ien, imat ti Haeu hasomu mat atuhi lawe xux, teka seilon laha ang, un ma sal amuam atengi tataen ti Noa soh hani leili tea wian. ³⁹ Laha amuam luh ape laha kum tioi waliko ti lehe i sohot. Ape ti mat somule i soheni hatapo laha. Tin masin wanen aliaiak tel Nati Seilon, i haonga seilon. ⁴⁰ Telao ngain ien hua wawan lalu pupuas he kin ape nga tel Nati Seilon waxi tel ape tel tiliwen. ⁴¹ Hua hehin lalu nunuhi api. Nga waxi tel ape tel tiliwen.

⁴² “Aile ape apeas peleawa nake amuto kum tioi lokon wanen nga, tel Masiwi ti amuto, aliaia. ⁴³ Amuto hong matainiwa, na masin tel tame tehu ing i tioiwen lokon tel seilon ti xuxuina nahima, ala i ah peteni lehe tel seilon kum soh hani leili ingan. ⁴⁴ Aile ape amuto kum luhuluh nake amuto kum tioi lokon wanen nga tel Nati Seilon aliaia.”

Hanowiwa tel seilon puasan solian
Lk 12:41-48

⁴⁵ Jises kak tatale ukek, “Amuto hanowiwa tel unau tel tame tehu ing, lawe i aile aluini puasan. Tel tame tehu ing hani tel unauan ngahatiaia teka unauan liai ma axiai analaha ti taun ti angiaian. ⁴⁶ Na tel tame tehu ing aliaia ape i paxai tunahi

ka tel unauan aile aluini pupuasan, i axi aluini kahun. ⁴⁷ Nga kakane hawane amuto, tel tame tehu ing hana i ngahatiaia lawe soxian. ⁴⁸ Tuahe na masin tel unauan seilon lialun, i namilo ukek, ‘Pake tel tame tehu ing aliaian kuen.’ ⁴⁹ I hutui xaia teka unauan hahitakan ape i tua ang ma un kapi teka seilon ti unum. ⁵⁰ Imuh tel tame tehu ing alia haonga tel unauan. ⁵¹ I axi hawane tel unauan ien kawatan. I towi i hani tesol ti teka laha woinakon ka ailei puase Haeu ape i tang atalahi nisun nake ti lalape moloan.”

25

Menge huopanim hehin uluha

¹ Jises kak ulea ukek, “Aweisal ti Haeu neini seilon masin tesol huopanim hehin uluha. Lato waxi tesol kamaialato ape lato nahih tengeni tel seilon i sal. ² Tepanim, lato hina namilolato a tepanim tap namilolato. ³ Tesol hehin tap namilolato, lato tai kau hasea wel ti kamaialato. ⁴ Tesol tepanim liai, lato kau hasea wel kamaialato. ⁵ Tel seilon ti i sal kuen tahiaian, aile ape puli tesol hehin lihi ape lato matih.

⁶ “Ti luhui ipong lato hong tel seilon titilol ukek, ‘Tel seilon i sal ape i nanahima. Amuto nahih tengeniwa i.’

⁷ “Ien, hatesol hehin uluha lato xahat ape apeseni kamaialato. ⁸ Ape tesol hehin tap namilolato katei tesol hehin liai, lato ukek, ‘Tihi axima amite teik welaumuto nake kamaiamite ape lehe i peh.’

⁹ “Tuahe tesol hehin hina namilolato ukek, ‘Tap. I kum pon ti ati kamaiakako. Amuto nahih kahui ngahawa.’

¹⁰ “Taen ti lato nahiwa, tel seilon i sal tahiaia. Tesol hehin lato apeasawen, lato soh akati i hani leili ing ti tehu angiaian lalap ti sala. Ape teka seilon kongini aweing. ¹¹ Muhin ien tesol hehin uluha liai aliaia ape lato titilol, ‘Tel masiwi, tel masiwi, hei hanima amite kahip.’

¹² “Tuahe i kakane lato ukek, ‘Nga kum tioi amuto.’”

¹³ Ape Jises ukek, “Aile ape amuto pax petawa ma apeasawa nake amuto kum tioi lokon wanen aliaiak.”

Menge tesol seilon ngahatiaia moni
Lk 19:11-27

¹⁴ Jises kak ulea ukek, “Aweisal ti Haeu neini seilon tin masin na tel seilon lehe i nahih salili tesol tonan hani tesol xauxaun. I tiloi tesol unauan ape i hani lato soxian lehe lato auni. ¹⁵ I namiloi anesoalato ti ngahatia i moni ape i sei moni hani lato. Tel i hani tepanim tomi moni, tel tom huohu, tel tom tehu. Ape i nahih. ¹⁶ Tel unauan i waxi tom tepanim, i hapuasa hulutini tesol moni ien ape kiliwan wanen i hasohotu tom tepanim liai. ¹⁷ Tel i waxi tom huohu, i hasohotu tom huohu liai. ¹⁸ Tuaehe tel i waxi tom tehu, i tihini auni tesol moni.

¹⁹ “I kuenta tel tame tesol moni i aliama. I tiloi tesol unauan lehe i upia paxai sale ngahatia i moni ti lato aunini. ²⁰ Ape tel unauan i waxi tom tepanim ukek, ‘Tel masiwi, o hani nga tepanim tomi moni. Nga hapuasa ape nga hasohotuen tom tepanim liai.’

²¹ “Tel tame moni ukek, ‘Puasam solian. O unauak solian, o auni aluini moniuk. O ngahati aluini waliko kokol, aile ape nga hani o ngahatia i waliko pamu tuah. Amuam akatima nga.’

²² “Imuh tel unauan i waxi tom huohu ukek, ‘Tel masiwi, o hani nga huohu tomi moni. Nga hapuasa ape nga hasohotuen tom huohu liai.’

²³ “Tel tame moni ukek, ‘Puasam solian. O unauak solian, o auni aluini moniuk. O ngahati aluini waliko kokol, aile ape nga hani o ngahatia i waliko pamu tuah. Amuam akatima nga.’

²⁴ “Ape tel unauan i waxi tom tehu ukek, ‘Tel masiwi, nga tiori o seilon ahian. O waxi an ti kumahe o seini. Paham o waxi moni ti seilon liai hasohotu. ²⁵ Nga mamata uke nga lioi monium ape nga tihini muneni. Monium ie.’

²⁶ “Tuaehe tel tame moni ukek, ‘O seilon lialun ma nunuxa. O sokok nga seilon ahian, nga waxi an ti kumahe nga seini ma pahak nga waxi moni ti seilon liai hasohotu. ²⁷ Na o namiloi ukek ien, kaie ala o hapuasawen tesol moni lehe nga uke palahi.’

²⁸ “Ape tel tame moni hone teka unauan liai, ‘Waxiwa tesol moni toi i ape haniwa tel unauak i hina huopanim tomi moni. ²⁹ Tel na i aile aluini puasak, nga axi palahi waliko ti i auni ape i uke akulai kahun.

Tuaehe tel i kum puas alua, nga waxi aliake teik kokolean toi i. ³⁰ Aile ape towiwa tel unauak puasan lialun haniwa tesol ti i tang atalahi nisun nake ti lalape moloan.’ ”

Jises hiniti seilon

³¹ Jises kak ulea ukek, “Taun ti nga tel Nati Seilon alia hetekiema hatesol engel ti Haeu, nga to Masiwi ti tesol tonain neinia i seilon hetekie poh ma xewai Haeu.

³² Seilon ti lawe xux apuha hani kapik. Ape nga sei laha uke hupaun masin tel ngahat i selai teka sipsip ti teka meme. ³³ Nga selai teka seilon sawisawin hani minak sai manau a teka liai sai kalamau.

³⁴ “Ape nga hone teka seilon minak sai manau, ‘Amuto se seilon teka tel Tamak Haeu aile hasolia hani amuto. Nahima lehe Haeu neini amuto hani leili tesol tonain i apeseni haniwen amuto hutui ti tanoi tehu pon ie. ³⁵ Ti nga hitol, amuto axi anak, ti pahak nga un, amuto axi unumak. Ti nga tel solywa ti xuxumuto, amuto ilowi nga hani leili ing. ³⁶ Ti nga tap sosok, amuto axi sosok. Ti nga tinun, amuto ngahati nga. Ti nga kakalabus, amuto nahih paxai nga.’

³⁷ “Ape tesol seilon sawisawin ukek, ‘Tel Masiwi, lokon amite ningahi o hitol ape amite axi anam? Lokon paham o un ape amite axi unumam? ³⁸ Lokon telao amite ningahi o solywa ape amite ilowi o hani leili ingamite? Lokon amite ningahi o tap sosom ape amite axi sosom? ³⁹ Lokon amite ningahi o tinun ma na he kalabus ape amite nahih paxai o?’

⁴⁰ “Ape nga pahoi lato ukek, ‘Nga kakane hawane amuto, waliko ti amuto aile haniwen tel na seilon, kalak na i tap wanen axan, tin masin ka amuto aile hahani nga.’

⁴¹ “Ape nga hone teka sai kalamau tetak, ‘Amuto xaxaua kapik. Amuto teteka seilon amuto uke kawatan ti tel Tamak Haeu hani amuto. I towi amuto hani he tehot ah tap tahi pehoan i apeseni haniwen Satan ma teka spirit lialun tetan. ⁴² Ti nga hitol, amuto tai axi anak. Ti pahak nga un, amuto tai axi unumak. ⁴³ Ti nga tel solywa ti xuxumuto, amuto tai ilowi nga hani leili ingamuto. Ti nga tap sosok, amuto tai axi sosok. Ti nga tinun ma he kalabus amuto tai nahih paxai nga.’

⁴⁴ “Ape lato pahoi nga ukek, ‘Tel Masiwi, lokon wanen amite ningahi o hitol, paham kan, tel soliwa, tap sosom, tinun, he kalabus ape amite tai huali o?’

⁴⁵ “Ape nga pahoi lato ukek, ‘Nga kakane hawane amuto, waliko ti amuto tai aile hani tel na seilon, kalak na i tap wanen axan, tin masin ka amuto tai aile hani nga.’

⁴⁶ “Ape tel Tamak Haeu i towi lato hani tesol kaui kawatan tap tahi tapoan ape teka seilon sawisawin i waxi hani tetesol ti lato to kapin lian tehue.”

26

Upiai aweisal ti teleiai Jises

Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53

¹ Ti Jises kak hatapoa hatesol kakaian, i hone tesol kahikahin, ² “Amuto tioi ka Pasova, tehu angiaian lalap ti laha telei sipsip wawan uluha, i hutui muhi ngain huohu. Tataen ien laha hangaini nga hani laha telei. Laha tahi hakea nga tel Nati Seilon hani he kros.”

³ Lokon ien teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka masiwi liai, laha apuha hani leili ingi Kaiapas, tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. ⁴ Laha xinoti tanomi kakain, ti tap tel seilon tioi, sale pohiai Jises ma teleian. ⁵ Tuae laha ukek, “Kako kum aile ti leili Pasova uke teka seilon paxaiwa ape laha hutui hile wasolalaha.”

Tel hehin tihi sanda he pati Jises

Mk 14:3-9; Jn 12:1-8

⁶ Lokon ien Jises Betani leili ingi Saimon, tel seilon kemuk hina nax lialun he tinun. ⁷ Ti lato to angiang, tel hehin kauma tehu sanda kahun pate lalap ma poun pate solian ape i tihi hani he pati Jises.

⁸ Ti tesol kahikahin paxaiwa, lolato lialu. Lato ukek, “Kalahai i tua tihi xoini tehu sanda? ⁹ Pamu ewian na hangaini waxiwen moni lalap ape hani teka seilon tap soxi.”

¹⁰ Tuae Jises hone lato ukek, “Kum howini i nake i ailele saun solian hani nga. ¹¹ Teka seilon tap soxi laha lawe kapimuto, amuto pon hualialaha telao ti na pahamuto. Tuae nga kumahe lawe kapimuto. ¹² I tihi sanda hani patuk apeseniak ti tehu tihiniak. ¹³ Nga kakane

hawane amuto, tesol tesol ti laha kaxi meng solian ti Haeu, tin laha kaxi waliko ti tel hehin aile hahani nga lehe seilon nameni i.”

Judas pahan i hangaini Jises

Mk 14:10-11; Lk 22:3-6

¹⁴ Imuh, tel ti tesol huopanim hua kahikahin axan Judas Iskariot, i nahih hani kapi teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon. ¹⁵ I kamei lato, “Na nga hangaini Jises hani amuto, hil moni amuto hani nga?” Ape lato hani i 30 moni silva. ¹⁶ Taen ien ape Judas upia tehu taun solian na i hangaini Jises hani lato.

Apeseniak an ti Pasova

Mk 14:12-16; Lk 22:7-13

¹⁷ Ngain tehu hutuai angiaian lalap ti teka Ju ani bret tenen i tai xiu, tesol kahikahi Jises nahih hani kapin ape kamei i, “Paham amite apeseni tehu angiaian ti Pasova hani ia?”

¹⁸ Jises hone lato, “Nahih haniwa Jerusalem kapi tel seilon nga kakanewen amuto ape honewa i, ‘Tel masiwi ukek ka taun tetan ti Haeu kikilami ape i xohiwen. I ma tesol kahikahin ang tehu angiaian ti Pasova leili ingam.’” ¹⁹ Tesol kahikahin aile usi waliko ti Jises hohone lato ape lato apeseni an ti Pasova ien.

Jises ang tehu angiaian ti Pasova kapi tesol kahikahin

Mk 14:17-25; Lk 22:14-23; Jn 13:21-30; 1 Kor 11:23-26

²⁰ Ti i alohahawa, Jises ma tesol huopanim huhua kahikahin to ang apuha. ²¹ Ti lato angiang, Jises ukek, “Nga kakane amuto, tel ti amuto hangaini nga hani mini teka laha wataakai hawane nga.”

²² Ti lato hongoa, tialato kawat hawane ape tel tel ti lato kamei Jises, “Kaie kumahe nga?”

²³ Jises kak pahoi lato ukek, “Tel na i xomi anan hani leili tehu tone an kapik, i tetel i hangaini nga. ²⁴ Nga tel Nati Seilon imuh nga mat, masin ti kakai Haeu kakawen. Tuae kawatan lalap tunahi tel seilon i hangaini nga hani laha telei. Pamu ewian na i tai takah!”

²⁵ Judas, tel hangainian tin i kamea, “Tel masiwi, kaie kumahe o kakak nga?”

Jises pahoi i ukek, “Masin ti puki o kakawen.”

²⁶ Leilon ti lato angiang, Jises waxi bret, i kak kemulik hani Haeu ape i wiki sei hani tesol kahikahin. I ukek, “Waxi aniwa, se tupuak.”

²⁷ I waxi tehu kap waen, i kak kemulik hani Haeu ape i hani tesol kahikahin. I ukek, “Amuto hatesol unumiwa. ²⁸ Ie se kakauk i xiweu ti kolakol ka Haeu oxoxi seilon ti kawatan ti lialui woulaha na laha hana namil xoxoan hani i. Mateak kola hapoponowi ka Haeu xinoti tenen namil haun kapi seilon. ²⁹ Nga kakane hawane amuto, nga kum un ulea waen atengi tataen ti kako amuam leili tone Haeu tel Tamak.”

³⁰ Muhin ien lato pakui tenen pak hani Haeu ape lato nahih ahuta hani Maunt Oliv.

Jises kak kilami ka Pita ase

Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38

³¹ Jises hone lato, “Ti ipong tetehu amuto hatesol kiliwau salili nga, masin ti kakai Haeu kakawen, i ukek,

“ ‘Nga telei tel ngahatai sipsip ape teka sipsip kiliwau silahota!’ ”
(*Zech 13:7*)

³² Ape Jises ukek, “Tuahe muhin ti Haeu xahateni aliakewa nga ti mateak, nga nahih hani Galili imat ti amuto.”

³³ Pita hone Jises, “Nga kum ox salili wanen o, kalak na lato hatesol ox salili o.”

³⁴ Jises hone Pita, “Nga kakane hawane o, imat ti tok mom wawan kokoini ipong tetehu, o putini ka o kum tioi wanen nga uke he toluhu.”

³⁵ Tuahe Pita ukek, “Nga kum kak wanen ukek ien, kalak na nga mat ohoi o!” Ape hatesol kahikahin tin lato kak ukek ien.

Jises kakak kapi tel Taman Haeu he Getsemani

Mk 14:32-42; Lk 22:39-46

³⁶ Jises ma tesol kahikahin tahia hani tesol kin axan Getsemani. I hone lato, “Amuto tiliwen ie ti nga kakak kapi tel Tamak Haeu.” ³⁷ I waxi Pita ma hua nati Sebedi, Jeims ma Jon. Tian pate i kawat ape i mamata xexex. ³⁸ I kakane lato ukek, “Tiak pate kawatan, sikole i telei nga. Amuto tiliwen ie, ah akatima nga.”

³⁹ I nahih ahewa teik kokol ape i eng kalunga hani hepekeun. I kamei eliel Haeu ukek, “Tel Tamak Haeu, na i pon, xaxaweniwa kawatan ti matemate ti lehe i tunahi nga! Tuahe pahak nga usi namilom.”

⁴⁰ Jises nahih alia hani kapi tolu kahikahin ape i ningahi lato mamatih. I kakane Pita, “Alahan pate amuto kum ah? ⁴¹ Ah kapitawa ma lotu tatalewa lehe amuto xoini totohong ti Satan na i tunahi amuto. Pahamuto ailean tuahe tupuamuto pate kawatan.”

⁴² Jises nahih ape i kakak ulea kapi tel Taman Haeu. I ukek, “Tel Tamak Haeu, na kumahe paham xaxaweniai kawatan ti matemate, nga usi namilom.” ⁴³ Ti i nahih aliawa, i ningahi lato mamatih ulea. Lato kum kongini uke lihai pulalato.

⁴⁴ Ape he toluhu i nahih kakak kapi tel Taman. I kakak waliko tin tetenen. ⁴⁵ Ti i nahih alia haniwa kapi tesol kahikahin i hone lato, “Amuto matih hahanau tutuen? Hongoa! Ape i meiwen taun ti nga tel Nati Seilon, laha hani he mini teka seilon lialun. ⁴⁶ Xahatawa! Seilon tetel hangainiak ape i nanahima. Kako nahih pahoi i.”

Laha xoti Jises

Mk 14:43-52; Lk 22:47-53; Jn 18:1-12

⁴⁷ Jises kakak tutuen ti Judas tel ti tesol huopanim huhua kahikahin tahia. Kilan wanen seilon kakahiti i, laha akekeni ngol weluwelun ma pata ti hile. Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka masiwi liai taloa laha. ⁴⁸ Judas hani peleiwen laha tenen kolakol, i ukek, “Seilon tel nga asoi taliopan se tetel ien. Amuto pohiwa!” ⁴⁹ Judas nahih sawi hani kapi Jises ape i ukek, “Tel masiwi, amuam ti Haeu hani o.” Ape i asoi taliope Jises.

⁵⁰ Jises hone i, “Tel lohuk, aile koseniwa waliko ti lehe o aile.” Laha pohi i ape akeni kongini. ⁵¹ Tel ti tesol kahikahi Jises waxi tea ngol weluwelun ape i tai koti haputa taxingi tel unau tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon.

⁵² Jises hone i, “Hana aliakewa tea ngol haniwa he ingan. Seilon teka laha hil ani ngol, laha mat alia ti ngol. ⁵³ Oheak o kum tioi ka nga pon kameiai huhual ti tel Tamak Haeu ape i pon hamosu hanima

nga lawalawai teka engeli ti hile? ⁵⁴ Tuahe na Haeu aile ukek ien, kakain ti kakai Haeu kaxiwen i kum sohot poponowi.”

⁵⁵ Jises hone teka seilon, “Amuto nahih hetekiema paumuto ti hile waxiak hanowi ka nga seilon lenean. Lawe ngain nga to hahanau teka seilon leili Ingi Haeu tuahe amuto tai pohi nga lokon ien. ⁵⁶ Tesol waliko ie i sohot hapoponowiai kakain ti teka kuluiwai kakai Haeu taiwen.” Lokon ien hatesol kahikahin kiliwau salili i.

Teka masiwi ti teka Ju sului Jises

Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Teka seilon laha akeni kongini Jises, laha ati i hani tehu ingi Kaiapas, tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. Teka hanau nauna ti Moses ma teka masiwi liai hoi laha apupuha ien. ⁵⁸ Pita nahih ototi Jises tamus hani mate ingi Kaiapas. I to akati tesol peteniai Ingi Haeu. Pahan i paxai waliko tenen na i sohot hani Jises.

⁵⁹ Kaiapas ma teka masiwi liai ti teka Ju, laha upiup teka seilon na laha aile kakain puputa ti suluiwai Jises lehe waxi laha telei. ⁶⁰ Kilan seilon laha nahima tuahe kakaialaha i kum pon suluiwai Jises. Tapeinan hua seilon nahima ape lalu ukek, ⁶¹ “Tel seilon ie ukek ka i pon toi hamananai tehu Ingi Haeu ape hatuhi aliakean leili ngain toluhu.”

⁶² Kaiapas tua ape i hone Jises, “Huhua seilon ie susului o. Hina kakaiam?” ⁶³ Tuahe Jises tai wix pahoi.

Ape Kaiapas hone ulei i ukek, “O tuohawa ti puli Haeu na masin o Kraiss tel Nati Haeu.”

⁶⁴ Jises kakane i, “Masin ti o kakawen. Nga kaxi hani amuto hatesol, imuh amuto ningahi nga tel Nati Seilon toto he tepaun min manau ti Haeu tel pohen wanen, neinia seilon kapin ma ti nga luainima he maun.”

⁶⁵ Ti Kaiapas hongoa, i leng lexi tehu puxuaun ape i ukek, “Kako kum ngah ulea seilon suluiwai. Amuto hongoen i ukek i tel Nati Haeu. ⁶⁶ Amuto namiloi kako aile ukek ia?”

Laha pahoi ukek, “I aile hawane kakain lialun. I kakahataehu Haeu. Pon hawane telei i.”

⁶⁷ Ape laha pukeini kawan ma xai i. Teka uke maia talini puxui pulan, teka laha tapahi i ape ukek, ⁶⁸ “Na o Kraiss, tilawa aita tel tapahi o!”

Pita ukek i kum tioi Jises

Mk 14:66-72; Lk 22:54-62; Jn 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Pita toto tutuen mate ingi Kaiapas ti tel hehin unau Kaiapas nahima ape i ukek, “O tin tel kapi Jises ti Galili!”

⁷⁰ Tuahe Pita ase he matalato hatesol, i ukek, “Nga kum tioi waliko tenen o kakak.”

⁷¹ Ape i nahih hani onote aweing ti melal. Tel hehin liai unau Kaiapas ningahi i ape hone teka seilon ien, i ukek, “Tel seilon ie i tin kapi Jises ti Nasaret.”

⁷² Pita ase ulea, i ukek, “Kuinake, nga kum tioi wanen tel seilon ien.”

⁷³ Tai kue, teka seilon laha tutu ien nahih hani kapi Pita ape laha ukek, “Salan wanen o tel ti lato, kinaxom kaxi ka o ti Galili.”

⁷⁴ Ape Pita ukek, “Nga tuoha hawane. Na nga puputa, Haeu axi nga kawatan. Nga kum tioi wanen tel seilon ien!” Tataen ien wanen tok mom wawan kokoini.

⁷⁵ Ape Pita nameni kakai Jises ti i ukek, “Imat ti mom wawan kokoini, o putini ka o kum tioi wanen nga uke he toluhu.” Pita nahih salili laha ape i tang tahane hawane.

27

Laha ati Jises hani kapi Pailat

Mk 15:1; Lk 22:66-71

¹ Ti pate letu wanen teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka masiwi liai ti teka Ju, lato aile ngah namil ti sale teleiai Jises. ² Lato hone teka unau alato xinotian ape laha ati i hani kapi Pailat, tel ti teka masiwi ti Rom.

Sale matei Judas

³ Ti Judas, tel i hangaini Jises, upia tunahiwa ka teka masiwi ti teka Ju sului Jises waxi laha telei, i towiahu namilon ape i kau atoheni aliake tesol 30 moni silva hani laha. ⁴ Ape i ukek, “Nga aile hawane saun lialun nake nga hangaini tel seilon tenen tap teik waliko lialun na i ailewen ape lehe amuto telei.”

Lato pahoi i ukek, “Kalahai lehe amite nam waxi? Ien soxiam.”

⁵ Judas towi lioiwa tesol moni leili tehu Ingi Haeu ape i nahih hakea telei aliake i. ⁶ Tesol masiwi waxiwa tesol moni ien ape lato ukek, “Ie se moni ti i kahuiwen teleiai tel seilon. Lialun na kako hana hani kapi moni ti Ingi Haeu.” ⁷ Imuh lato xinoti tenen namil ukek lato hapuasa teik moni ien kahuiwai teik pekeun ti teka seilon laha tanomi salek. Tesol ien lato hani tihiniai seilon ti xux liai. ⁸ Hanima aoape seilon axai teik pekeun Pekeun ti Kaka nake kahuan teik moni ti kahi teleiai seilon. ⁹ Aile ape waliko ti Jeremaia tel kuluwai kakai Haeu kakawen sale Jises i sohot poponowi. I ukek,

“Laha uke tesol 30 moni silva, lapan ti teka seilon ti Israel kolongeniwen kahi teleian.

¹⁰ Ape laha hapuasa tesol moni ien kahuiwai teik pekeun ti teka seilon laha tanomi salek, masin ti tel Masiwi honewen nga.” (*Jer 32:6-9*)

Jises tu mate Pailat

Mk 15:2-5; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38

¹¹ Jises tutu mate Pailat ape Pailat kamei i ukek, “Nakon o se tel masiwi tapein ti teka Ju?”

Ape Jises pahoi i ukek, “Se, masin ti o kakawen.”

¹² Tuahe ti teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka masiwi liai ti teka Ju kak hohokai i, Jises tai wix pahoi. ¹³ Ape Pailat hone i ukek, “Nakon o hongohong hatesol waliko ti laha kak susului o?” ¹⁴ Tuahe tap tenen na Jises kakawen, aile ape Pailat pate i ongaini.

Laha eliel tahi hakeai Jises

Mk 15:6-15; Lk 23:13-25; Jn 18:39-19:16

¹⁵ Leili taun ti Pasova, tehu angiain lalap ti nameniai ngain ti Haeu waxi aliake teka Ju ti Igip, saun ti tel masiwi Pailat i ahuti tel ti teka kalabus, tel ti na teka seilon pahalaha. ¹⁶ Ti lokon ien tel seilon leili kalabus axan Barabas, axan lalap wanen ti ailei waliko lialun. ¹⁷ Ti teka kilai seilon apuhawa, Pailat kamei laha, “Pahamuto nga ahuti hani amuto Barabas ka Jises, tel laha ukek Krais?” ¹⁸ Puki i tiori hawane ka teka masiwi ti teka Ju atoheni Jises

hani kapin nake lato watakai kilan seilon sameni i.

¹⁹ Lokon ti Pailat hong papaxai kakain, tel axoan hakau hani i teik kakain i ukek, “Kum aile hahialalu tel seilon ien. Tap tenen waliko lialun na i ailewen. Ipong tehu tamusuen, nga tunahi paxangongo tenen lialun wanen sale tel seilon ien.”

²⁰ Tin lokon ien, teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka masiwi liai ti teka Ju hahika teka seilon kameiai Pailat ti ahutiai Barabas ma teleiai Jises. ²¹ Tuahe Pailat kamei ulei teka seilon, “Pahamuto nga ahuti hani amuto aita?”

Ape laha pahoi i ukek, “Barabas!”

²² Pailat kamei laha, “Ape nga aile la hani Jises tel laha ukek Krais?”

Laha hatesol pahoi i ukek, “Teleiwa i! Tahi hakeawa i he kros!”

²³ Ape Pailat kamei laha i ukek, “Nake lahan? Waliko la lialun na i ailewen?”

Tuahe laha tilol eliel hawane ukek, “Tahi hakeawa i he kros!”

²⁴ Ti Pailat paxaiwa ka laha kum hong waxi i, ma tehu lape hile uke i sohot wasole teka seilon, i waxi kan ape nuhi minan he pulalaha. I ukek, “Tap teik kawatan tetak ti sale matei tel seilon ie, ien se waliko ti amuto!”

²⁵ Laha hatesol pahoi i ukek, “Hanima amite ma natumite kaui kawatan ti matean!”

²⁶ Ape salan, Pailat ahuti hani laha Barabas ape i hone teka unauan hetiai Jises. Imuh i hani laha tahi hakeai Jises he kros.

Teka seilon ti hile soxeni Jises

Mk 15:16-20; Jn 19:2-3

²⁷ Imuh teka unauai Pailat ti hile ati Jises hani leili tehu ingi Pailat ape lato tiloi tesol tuaulato. ²⁸ Lato xaxaweni puxuaun ape puxui i tehu puxux weluwelun kakai ati polun. ²⁹ Lato alingini ngaxe au ape nihini hana hani he patun. Lato waxi teik pata ape hana hani he tepaun minan manau aile hanowi i tel masiwi. Lato lokuha hanowi ka lato lotui i. Lato ukek, “Tel masiwi tapein ti teka Ju tap tahi mateam!” ³⁰ Lato pukeini i ape waxi teik pata he minan ape lato xai patun. ³¹ Ti lato heisawa soxenan, lato naxi xaxaweni tehu puxux

weluwelun ape puxui aliake i puxuaun. Lato ati i hani tesol ti lehe lato tahi hakea i hani he kros.

Tahi hakeai Jises he kros pata

Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27

³² Ti lato nanahiwa, lato apatuini tel seilon ti Sairini axan Saimon ape teka seilon ti hile lungei i kaui teik kros ti Jises kakau. ³³ Lato tahia hani tesol axan *Golgota*. Teik kakain ien ukek, “Tetesol tanoman masin kui pati seilon.” ³⁴ Ti ien lato axi unumi Jises waen tenen maxaian ti hamongai moloan. Ti i namihini laliwa ape i kum unumi.

³⁵ Lato tahi hakea i hani he teik kros pata ape lato halokeni satu ti upiai tetel i uke tetenen ia ti tesol sose Jises. ³⁶ Muhin lato to paxai peteni i. ³⁷ Teik kakain ti suluian lato tahi hahakea onote patun i kak ukek, “IE SE JISES, TEL MASIWI TAPEIN TI TEKA JU.”

³⁸ Imuh lato tahi hakea hua seilon lialun xohixohin kapi Jises, tel papan sai manau ape tel sai kalamau.

³⁹ Tek a seilon ti laha nahiwa nahima laha tohutohuini patulaha ape laha kak soxeni Jises, ⁴⁰ “O ukek o toi hamanana tehu Ingi Haeu ape o atai aliake leili ngain toluhu! Na masin o tel Nati Haeu, huali aliakewa o ape mosulih ti he teik kros ien!”

⁴¹ Tek a masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, teka hanau nauna ti Moses ma teka masiwi liai ti teka Ju, tin laha kak soxeni i ukek, ⁴² “I huali seilon liai tuahe i kum pon huali aliakewan! Nakon i tel masiwi tapein ti teka Israel? Na masin i mos ti he teik kros ao pe, kako soh tetan! ⁴³ Na masin namilon xoxoan ti Haeu ma salan ka i Natun, kako paxaimu na Haeu pahan i huali i ao pe!” ⁴⁴ Huhua lalu akeak kapi Jises, tin lalu kak soxeni i.

Matei Jises

Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Jn 19:28-37

⁴⁵ Ti lape ngain, hatehu xux i tilok ti leili aua toluhu. ⁴⁶ Ti 3 kilok alohah, Jises tilol eliel hawane, “*Eloi, Eloi, lama sabatani?*” Teik kakain ien i ukek, “Haeu tetak, Haeu tetak, nakon lahan o lioi hawane nga?” (*Ps 22:1*)

⁴⁷ Tek a seilon ti laha tutu ien laha hong ape laha ukek, “I titiloi Elaija!”

⁴⁸ Tel ti lato kiliwawa ape waxi teik maia. I xomi hani waen wangingian ape i hana hani tumi teik pata. I tulini hani he awe Jises lehe waxi i sumuxi. ⁴⁹ Tuahe tesol liai ukek, “Nutomu, kako paxaimu na Elaija luainima hualian!”

⁵⁰ Jises ausini eliel hawane ape i mat.

⁵¹ Tataen ien wanen Haeu lexi teik maia i akeak leili tehu Ingi Haeu, ti patul hani taen itan. Xux nuaa ape pot lalap takel.

⁵² Amal hea ape teka kilai seilon ti Haeu laha matewen laha xahat alia. ⁵³ Laha salili amal ape muhin ti Jises xahat aliawa ti matean, laha soh hani Jerusalem ape kilan seilon ningahi laha.

⁵⁴ Lokon ien, tel masiwi ti teka seilon ti hile ma tesol unauan to paxai pepeteni Jises. Ti lato ningahiwa xux i nuaa ma hatesol waliko ti i sosohot, lato mamata hawane ape lato ukek, “Salan wanen i Nati Haeu!”

⁵⁵ Kilan hehin laha tu siasia papaxai waliko ti i sosohot. Lato kahitima Jises Galili ngahatian. ⁵⁶ Leilolato se Mary Magdalen, Mary tel tini Jeims ma Joses ma tel tini Jeims ma Jon tetel axoi Sebedi.

Tihiniai Jises

Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42

⁵⁷ Ti ape alohah, Josep tel seilon kilan wanen soxi, i nahih hani kapi Pailat. I ti tehu taon axan Arimatea ma tel ti teka kahikahi Jises. ⁵⁸ I kamei Pailat na i waxi auni tupui Jises. Ape Pailat hone teka unauan haniai Josep tupui Jises. ⁵⁹ Ti Josep waxiwa, i puxui talini i teik maia haun weluwelun. ⁶⁰ I hana tupui Jises hani leili tehu amal, kemuk teka unauan tanomi he pot patul ti hepekeun. Muhin i hulini tehu pot lalap tiehiai tewau wal ti tesol amal ape i nahih. ⁶¹ Mary Magdalen ma tel Mary liai, lalu toto onote tesol amal papaxai waliko ti i sosohot.

Teka unauai Pailat peteni amal

⁶² Ti ngain liai telao, tehu ngain ti Sabat, teka Parisi ma teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, lato apuha hani kapi Pailat. ⁶³ Ape lato ukek, “Amite nameni ka ti lokon tel seilon ti puputa i moihin tutuen i kak ukek, ‘Nga xahat alia muhi ngain toluhu.’” ⁶⁴ Amite kamei o honei teka unauam ti peteni aluiniai amali Jises

leili ngain toluhu, lehe teka kahikahin kum pon xuina tupuan ape lato kum hone teka seilon ka i xahat aliawen. Tehu puputa ie i pamu lialuan, i xoini tehu imat ti i ukek i Krai.”

⁶⁵ Pailat hone lato ukek, “Waxiwa teka unauak ape peteni aluini hawanewa amali Jises.” ⁶⁶ Ape salan, lato nahih hana ngah kikilam he tehu pot lehe lato tiori na hina seilon tohongi lali laha soh. Ape teka unaui Pailat to paxai peteni.

28

Jises xahat ti matean

Mk 16:1-8; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10

¹ Muhi telao Sabat, pate letu ti Sande, Mary Magdalen ma tel Mary liai nahih paxai amali Jises.

² Hepekeun i nuaa eliel hahutuia hawane. Tel engel ti Haeu mosulih ape i hulini xaxaweni tehu pot laha uke siponiai amali Jises ape i to patul he tehu pot.

³ Kawan i xepaxep hawane hanowi usil, puxuaun papaxaxun wanen hanowi ole olawik. ⁴ Teka peteniai amali Jises mamata xexex hawane ape lato put hani itan masin seilon tenen maten.

⁵ Tel engel hone huhua hehin, “Kum maamata. Nga tiori ka amulu paxai sasakal Jises, tel laha teleiwen. ⁶ I ape tap ie. I xahatawen masin ti i kakawen imat. Nahima paxai tesol laha hahanopi i. ⁷ Ape nahih koseawa honei tesol kahikahin ka Haeu xahateni aliakewen i ti matean. Jises nahih imat ti amuto hani Galili ape amuto ningahi i ien. Nameniwa waliko ti nga kaakane amulu.”

⁸ Talowian wanen lalu nahih salili amali Jises. Pate lalu mamata hetekie amuam ape lalu uke ani kikiliu honei tesol kahikahin. ⁹ Ti he aweisal, Jises sohot hahutuia hani kapi lalu ape i ukek, “Amuam lalap haniwa amulu!” Lalu kiliwau lokuha akeni aen ape lalu lotui i. ¹⁰ Jises hone lalu, “Kum maamata! Honewa tesol kahikahik lawak lato nahih haniwa Galili lehe lato ningahi nga ien.”

Puputa ti teka peteniai amali Jises

¹¹ Ti hua hehin nanahiwa he aweisal, teka peteniai amal alia hani Jerusalem kakanei teka masiwi tuah ti hukuminiai

Haeu ma seilon waliko ti i sosohot. ¹² Ti lato hongoa, lato apuhini hatapo teka masiwi liai ape lato taneni apeseni kakain. Lato hani teka peteniai amali Jises moni lalap wanen. ¹³ Lato ukek, “Amuto kaxiwa ka tesol kahikahi Jises nahima ipong ti amuto mamatih ape xuina tupuan. ¹⁴ Ape na Pailat hong tunahi ka kumahe amuto peteni aluluini, amite tukei awamoto.” ¹⁵ Teka peteniai amali Jises waxi moni ape lato puas usi waliko ti teka masiwi kakanewen lato. Ape kakaialato i sawat hatapo hani teka Ju hanima tataen tetelao.

Jises talo tesol kahikahin hani lawe xux

Mk 16:15-18; Lk 24:44-49; Jn 20:19-23;

Apo 1:6-8

¹⁶ Tesol huopanim tel kahikahi Jises nahih hani he tehu maunten leili Galili, tetesol Jises hone lato atengian. ¹⁷ Ti lato ningahiwa i, lato lotui i tuahe teka ti lato kapaxe ka i Jises.

¹⁸ Jises xohi hani kapi lato ape i hone lato ukek, “Haeu hanawen nga Masiwi ti lawe waliko ti patul ma tehu pon ie. ¹⁹ Aile ape nahih haniwa lawe xux ape aile hasohotua teka seilon kahikahik. Baptaisiwa laha hahitake axe tel Tamak Haeu, nga tel Natun ma Holi Spirit. ²⁰ Ape hanaua laha usi hatapoi waliko ti nga honewen amuto. Nga kakane hawane amuto, nga kapimuto lian tehue.”

Mak Meng solian ti Jises tataiai Mak Kakain ti haxewai tenen meng ie

Mak tel aposel tai tenen meng solian ie sai ahang 30 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. I tel ti teka kahikahi Jises tuahe i kumahe leili tesol huopanim huhua aposel ti uli Jises kilamiwa. Mak axan tenen liai Jon. I lapale Jerusalem. Meng ti i tatai ie i kema ti Pita, tel ti tesol huopanim hua aposel. Hina ngain i huali Pol ma Banabas ailei puase Haeu. Mak tai nake pahan i haxewa hani teka seilon ti Rom ka Jises se tetel Nati Haeu. Ti lokon ien teka seilon ti Rom namiloi ukek ka poh pate waliko tuah. Aile ape Mak kaxi hani laha sale pohe Jises ma kilai waliko tenen lalap ti i ailewen. I kaxi haxewa hani laha ka pohe Jises i xoini pohe Satan, tel masiwi ti teka spirit lialun a Jises i se tel awaiwai teka seilon ti kawatan ti lialui woulaha. Kalak Jises i Masiwi tapein, i lua hanima tehu pon itan ie hualiai seilon.

Jon Baptis apeseni aweisal ti sohotui tel Masiwi

Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28

¹ Hutuai meng solian ti Jises Krai tel Nati Haeu. ² Leili pepai Aisaia, Haeu kakane tel Natun ukek,

“Nga talo tel ahutiai kakaiak imat tetam ti apeseniai seilon ti sohotuam.

³ I titilol he lohong,

“Towiahua ti lialui woumuto

lehe tel Masiwi neini amuto taen i tahiam.’” *(Isa 40:3)*

⁴ Ape salan, ti Jon Baptis tahia haniwa he lohong, i hone teka seilon nahima lehe i baptais laha. Teteka laha uke baptais, i kola ka laha towiahuen ti lialui woulaha hani Haeu lehe i oxoxi laha ti kawatan ti saun lialun. ⁵ Lokon ien kilan wanen seilon ti Jerusalem ma ti Judia laha nahih hong kakai Jon. Teteka seilon laha kaxi ahuti lialui woulaha, Jon baptais laha leili tehu kan Jodan. ⁶ Jon, soson ma puxuun tuahe uli kamel, teik tahan tin tuahe uli

manihuh a anan kukunalel ma xuni awe nini. ⁷ I kakane teka seilon ukek, “Tetel i luluainima muhik i pamu masiwian tetak. Masiwiaian ala i kum pon nga unauan. ⁸ Nga baptais amuto ani kan tuahe taen i baptais amuto, i hani amuto Holi Spirit ti kapitiamuto.”

Jon baptais Jises

Mt 3:13-4:11; Lk 3:21-22, 4:1-13

⁹ Lokon ien Jises nahima Nasaret, tehu taon ti Galili ape Jon baptais i he tehu kan Jodan. ¹⁰ Ti Jises xaheale, i ningahi maun hea ape Holi Spirit mos hani kapin hanowi tok pux. ¹¹ Ape tenen kinax wixima ti tone Haeu i ukek, “O se Natuk pate nga waheni, nga amuke hawane o.”

¹² Taen ien wanen Holi Spirit kapiti hututini Jises hani he lohong. ¹³ 40 ngain Jises he lohong kapi teka manihuh lengean ape Satan tohongi haputaian. Ti ien teka engel, spirit solian ti Haeu, mosulih ape ngahati i.

Jises tike waxaini hinalo seilon hani kahikahin

Mt 4:12-22; Lk 4:14-15, 5:1-11

¹⁴ Muhin ti Herod Antipas hanawa Jon leili kalabus, Jises nahih hani Galili ape i kaxi ahuti tenen meng solian ti Haeu. ¹⁵ I ukek, “Taun ti nenein ti Haeu ape i xohiwen. Towiahua ti saun lialun ti amuto ape hong sohoa tenen meng solian ie!”

¹⁶ Ti Jises nanahih peixux ti Galili, i ningahi hua seilon ti tikei xixi, Saimon ma tel ukalan Andru. Lalu totowi upen puliai xixi. ¹⁷ Jises hone lalu, “Kahitima nga ape nga hanau amulu sale tike waxainiai seilon hani kahikahik.” ¹⁸ Taen ien wanen lalu hana lioi upen ape kahiti i.

¹⁹ Jises tai nahih xau ape i ningahi hahutalin Jeims ma Jon, nati Sebedi. Lalu xoxoi upen leili koap. ²⁰ Jises hone lalu kahitian. Lalu nahih salili tel tamalalu ma teka seilon laha pupuas ti lato ape lalu nahih usi Jises.

Jises xaxaweni spirit lialun

Lk 4:31-37

²¹ Jises ma tesol kahikahin nahih hani tehu taon Kapenaum. Telao Sabat, i nahih hani leili synagog, tehu ing ti apuhai teka Ju, ape i hanau teka seilon. ²² Ti teka

seilon hongoa pate laha ongake sale kakaian nake i kumahe masin teka hanau nauna ti Moses. Kakaian masin ka i tel pamu masiwian ti lato.

²³ Lokon ien, tel seilon spirit lialun kapiti hahialalu, i tilol ausisini leili synagog. ²⁴ I ukek, “Jises ti Nasaret, paham la ti amite? Nakon o ie ti hahialuamite? Nga tioi o tel seilon sawisawin Haeu taloma!”

²⁵ Jises tumei spirit lialun ukek, “Minginiwa awam ape ahuta xaxaua ti tel seilon ie!” ²⁶ Spirit lialun haxexe eliel tel seilon ti i ahuta ape i ausini eliel hawane.

²⁷ Teka seilon ongake hawane ape he kakak alia laha, “Nakon waliko la tetenen? Tetel seilon ie i ahuti kakain tenen haun. Kakaian masin tel seilon masiwi wanen. I tumei spirit lialun ape laha hong usi kakaian!” ²⁸ Ape axe Jises i sawata leili Galili hatexux.

Jises haewia kilan seilon

Mt 8:14-17; Lk 4:38-41

²⁹ Ti Jises ma tesol kahikahin sohotua leili synagog, i hetekie Jeims ma Jon lato nahih sawi hani ingi Saimon ma Andru. ³⁰ Tini tel axoi Saimon tinun. I engeeng he sau, tinun pate ahian. Ape laha kaxi hani Jises. ³¹ I nahih haniwa kapi tel hehin, i akeni minan ape xahateni. Kiliwan wanen tinun xo ewiwa ape i apeseni analato.

³² Ti al loloa, laha hakahita hani Jises kilan seilon tinun ma teka ti spirit lialun kapiti hahialalu. ³³ Kilan wanen seilon ti Kapenaum apuha hanima mate ing. ³⁴ Jises haewia kilan teka tinun ti nax tenen tenen ma i xaxaweni kilan spirit lialun leili teka seilon. Teka spirit lialun tioi ka Jises se Nati Haeu, aile ape i halini na lato kaxi.

Jises kaxi meng solian leili Galili

Mt 4:23-25; Lk 4:42-44

³⁵ Pate letu ti teik tilokoan tutuen, Jises xahat nahih ahuta ti taon hani tesol ti tap seilon ape i kakak kapi tel Taman Haeu. ³⁶ Saimon ma tesol tuaun nahih upia i. ³⁷ Ti lato tunahiwa, lato ukek, “Lawe seilon upiup o!”

³⁸ Jises kak pahoi lato ukek, “Kako tin hina kane toan liai lehe nga kaxi ulei meng solian ti Haeu. Pake nga ie ti ailei teik pua-sain ien.” ³⁹ Ape Jises nahih kakalini Galili

ti kaxi ahutiai kakai Haeu leili synagog ma i xaxaweni spirit lialun leili kilan seilon.

Jises haewia tel seilon naxe tinun hakali-ape i

Mt 8:1-4; Lk 5:12-16

⁴⁰ Telao tel seilon hina nax lialun he tinun nahih hani kapi Jises ape i lokuha hani kapi aen. I kamei eliel Jises ukek, “Na o waheni, xaxaweniwa naxe tinuk lehe nga hau alia!”

⁴¹ Jises xuhai tatahan. I tulini aka soti tel seilon ape i ukek, “Nga waheni, ewiwa ma haua!” ⁴² Kiliwan wanen naxe tinun tapo ape i ewi.

⁴³ Jises kakane eliel i ukek, ⁴⁴ “Kum kaxi hahani teka seilon liai. Nahih sawi haniwa kapi tel masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lehe i paxai kalisi tinum. Kau hetekiewa huok manixux ti haniai Haeu masin ti Moses kakawen. Ien kola haniai teka seilon ka o ewiwen ape pon o hukuma hani kapi laha.” ⁴⁵ Tuahe ti tel seilon nahiwa, i kaxi sawateni ka tinun ape i ewiwen. Aile ape Jises kum nahih hani taon ti leili seilon kilan. I tua nanahih melal ti taon tuahe seilon nahih tatale hani kapin.

2

Jises haewia tel seilon tupuan maten

Mt 9:1-8; Lk 5:17-26

¹ Ngain hina tamusua ape Jises alia hani Kapenaum. Kakain sawata ka Jises tahia aliawen. ² Kilan seilon apupuha tehu ing ti Jises heheuta. Leili ing ma melal kilan wanen seilon. ³ Ti Jises kakaxi kakai Haeu hani laha, hinalo seilon tahia haniwa ien. Lato kakau tel seilon tupuan maten. ⁴ Lato kum tapauake uke i hani kapi Jises nake pate kilan seilon. Lato haneke i hani hongin onotan ti Jises tutu. Lato hawawai ape halahe i hetekie enepan hani kapi Jises. ⁵ Ti Jises ningahiwa xoxoi namilolato, i hone tel tinun, “Tel natuk, nga oxoxi o ti kawatan ti saun lialun ti o ailewen.”

⁶ Leili teka seilon ien hina teka hanau nauna ti Moses. Lato kakak alia puki lato, ⁷ “Kalahai i kak ukek? I kak hanowi i Haeu! Aita pon oxoxiakako ti kawatan ti saun lialun? Mewenae Haeu!”

⁸ Jises tioi namilolato ape i hone lato, “Nakon lahan amuto namilo i namil tenen

ien? ⁹ Tetenen ia pamu malimuan? Nakon pamu malimun na nga hone tel seilon tupuan maten, 'Xahatawa ape nahiwa,' ka 'Nga oxoxi o ti kawatan ti lialui woum'? Ti ailei hahuonen, mewenae seilon ti hina pohe Haeu i pon ailean. ¹⁰ Nga aile kola lehe amuto tioi ka nga tel Nati Seilon, he tehu pon ie nga hina poh oxoxiai seilon ti kawatan ti saun lialun ti laha." Ape i hone tel seilon tupuan maten, ¹¹ "Nga hone hawane o, xahatawa, waxiwa enepam ape nahih haniwa tonam."

¹² Ti puli lawe seilon i xahat, i waxi enepan ape i nahih. Laha paxai on-gake hawane ape laha ukek, "Amite tai niningah waliko tetenen i sohot ukek!" Ape laha kak kemulik hani Haeu.

Matu Livai sohot kahikahi Jises

Mt 9:9-13; Lk 5:27-32

¹³ Liai telao ulea Jises tau nanahih peixux ti kanitax Galili. Kilan seilon nahih hani kapin ape i hanau laha kakai Haeu. ¹⁴ Ti i nanahih i ningahi Matu Livai, tel nati Alapeus, i to wawaxi moni ti teka seilon. Pupuasan waxiai moni ti teka Ju hani teka masiwi ti Rom. Jises hone i ukek, "Kahitima nga! Pahak o kahikahik." Livai tule ape kahiti i.

¹⁵ Imuh Jises to angiang kapi Livai leili ingan. Kilan seilon pupuasalaha masin puase Livai, hetekie teka seilon woulaha lialun, laha angiang kapi Jises ma tesol kahikahin. Kilan seilon tenen tenen kakahiti Jises lawe ngain. ¹⁶ Ti teteka Parisi hanau nauna ti Moses, ningahiwa Jises angiang kapi teka woulaha lialun, lato hone tesol kahikahin, "Kalahai i ang akati seilon tetenen?"

¹⁷ Jises hong lato kakak ape i ukek, "Dokta kum puasake seilon huliwi, mewenae teka tinun. Kumahe ka nga he tehu pon ie upiai kahikahik seilon tenen laha sokok laha sawisawin. Nga tahiamia upiai kahikahik seilon tenen laha tioi ka woulaha lialun."

Nauna wasan ma nauna haun kum he paho

Mt 9:14-17; Lk 5:33-39

¹⁸ Hina ngain taun ti tesol kahikahi Jon Baptis ma tesol Parisi halini an ti hualiai lotu ti lato. Teka seilon nahih hani kapi

Jises ape kamei i, "Nakon lahan tesol kahikahim lato kum halini an ti hualiai lotu ti lato hanowi tesol kahikahi Jon Baptis ma tesol kahikahi teka Parisi?"

¹⁹ Jises kak pahoi lato ukek, "Na tel seilon i sal i kapi tesol seilon ti laha ilowi ti angiaian ti salasala, kaie lato kum ang? Kumahe! Lato ang akati i. ²⁰ Tuaehe ngain tehu i luluainima, laha waxi xaxaweni tel seilon i sal ti lato. Tataen ien lato halini an.

²¹ "Tap tel ukeke teik maia haun paxatawaiiai teik maia wasan. Na i aile ukek ien, teteik haun i lexi teik wasan ape wawan i lap ahe.

²² "Seilon kum lohi hahakila patula wel hani tehu po wasan nake na i lauti, tehu po i watat ape patula tapulol. Pamu ewian na i lohi hani he tehu po haun lehe ati lalu kum lialu."

Jises i Masiwi ti Sabat

Mt 12:1-8; Lk 6:1-5

²³ Telao ngain Sabat Jises nahih kokotiwa tesol kini kon hetekie tesol kahikahin. Ape tesol kahikahin asahi ani huai kon. ²⁴ Tesol Parisi kakane Jises, "Paxaiwa! Nakon lahan lato aile saun tenen hahalin ti telao ngain Sabat?"

²⁵ Jises kak pahoi lato ukek, "Amuto se teka hanau kakai Haeu. Ala amuto tioi waliko ti tel masiwi David ma tesol seilon hahitakan aile ti pate lato hitol. ²⁶ Lokon ti Abiata tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon, David nahih soh hani Ingi Haeu ape i waxi bret, kalak hahalin. Ape i ma teka kapin lato ani."

²⁷ Jises kakane lato ukek, "Haeu tanomi Sabat ti hualiakaha seilon, kumahe i tanomi kaha seilon hualiai Sabat. ²⁸ Ape nga tel Nati Seilon, nga se Masiwi ti Sabat. Nga tel sowini haniai seilon waliko tenen i pon ma na i kum pon laha aile telao ngain Sabat."

3

Jises haewia tel seilon telao Sabat

Mt 12:9-14; Lk 6:6-11

¹ Telao Sabat Jises nahih alia hani leili synagog ape i ningahi tel seilon minan maten. ² Hina seilon ien laha sasakal aweisal ti sului Jises. Aile ape laha paxai otioti na i aile haewia tel seilon lehe laha sului i ti ailei saun tenen hahalin telao

Sabat. ³ Jises hone tel seilon ukek, “Nahih hanima mateiwa!”

⁴ Ape i kamei teka seilon, “Nakon saun la ewi na kako aile telao Sabat? Saun ti hasoliai seilon ka haliualalaha? Saun ti hualiai seilon ka hamangealaha?” Tuahe laha tai wix pahoi i.

⁵ Jises pax kakalini laha ape lon lialu hawane nake laha kum tahane tel seilon. Ape Jises hone i ukek, “Hokahiwa minam!” I hokahiwa tepaun minan ape i ewi. ⁶ Tesol Parisi nahih sohot ti synagog ape nahih apuha hani kapi tesol tepaun ti Herod. Lato aile namil ti sale teleiai Jises.

Kilan seilon kahiti Jises

Mt 12:15-21

⁷ Jises ma tesol kahikahin nahih salili teka seilon lehe lato nahih hani kanitax Galili. Kilan seilon kahitiwa lato. ⁸ Ti laha hongoa waliko tenen kuin ti i ailele, kilan ti laha nahih hani kapin. Laha ti Galili, Judia, Jerusalem, Idumea, pape kan Jordan sai liai tepaun ma kakalini toan ti Taia ma Saidon. ⁹ Seilon pate kilan kasia, aile ape Jises hone tesol kahikahin apeseniai tea koap lehe seilon kum tu pisipis hani kapin. ¹⁰ I haewia kilan seilon, aile ape teka seilon tinun nahih tatale hani kapin. Pahalaha wanen laha soti i. ¹¹ Lawe seilon ti spirit lialun kapiti hahialalu, laha ningahiwa Jises, laha put hani mateiwaun ape tilol ausisini ukek, “O se tel Nati Haeu!” ¹² Tuahe Jises halini laha ti kaxi haniai teka seilon liai ka i tel Nati Haeu.

Jises kilami huopanim hua aposel

Mt 10:1-4; Lk 6:12-16

¹³ Imuh Jises han hani he tehu maunten ape i tiloi teka seilon lehe i kilami teteka ti pahan. Ape laha hatesol nahih hani kapin. ¹⁴ I kilami huopanim hua aposel, tetesol lato lawe kapin. I hone lato ukek, “Nga kilami amuto hamalum kapitama kapik. Tin nga talo amuto kaxi ahutiai kakai Haeu. ¹⁵ Ape nga hani amuto poh ti xaxaweniai spirit lialun.” ¹⁶ Teteka i kilami se Saimon, tetel Jises axai axan Pita, ¹⁷ Jeims ma tel ukalan Jon, lalu nati Sebedi (Jises axai lalu Seilon ti kuhuh), ¹⁸ Andru, Pilip, Batolomiu, Matiu, Tomas, Jeims tel nati Alapeus, Tadeus, Saimon tenen axan

liai Selot, ¹⁹ ma Judas Iskariot, tetel seilon imuh i hangaini Jises hani laha telei.

Pohe Satan ma pohe Holi Spirit

Mt 12:22-32; Lk 11:14-23

²⁰ Ti Jises nahih alia haniwa tehu ing ti i heheuta, kilan seilon apuha uleawa ape Jises ma tesol kahikahin kum ang uke. ²¹ Ti tesol akiki Jises wanen hongoa, lato nahih upia i nake lato sokok ka i taxitaxiawen.

²² Teka hanau nauna ti Moses nahima ti Jerusalem lato ukek, “Jises spirit lialun kapiti haliualuawen! Satan axi i poh ti xaxaweniai spirit lialun.”

²³ Jises tiloi lato hani kapin ape i kakane lato, “Satan i xaxaweni ukek ia Satan?” Ape i kak kolongeni hani lato i ukek, ²⁴ “Na seilon ti xux texux laha tikela ape hil alia puki laha, texux xux ien i lialu tamus. ²⁵ Na tesol akikin lato hil alia puki lato, tesol akikin ien lato kum tu xox. ²⁶ Na Satan hilei aliake Satan, nenein tetan tapo tamus. ²⁷ Satan masin tel seilon kuin. Tap tel seilon soh uke hani ingi tel seilon kuin ape waxi waliko ti leili ing, halik na i xiote konginimu tel seilon kuin. Mewenae na i pamu kuiaian, i pon xoiniai tel seilon kuin. Se tin masin nga xoini Satan ape nga xaxaweni spirit lialun tetan leili teka seilon.

²⁸ “Nga kakane amuto waliko salan. Haeu i oxoxi seilon ti kawatan ti hatesol lialui woulaha hetekie ti na tel seilon kak hialalu tel liai. ²⁹ Tuahe na tel i kak hialalu Holi Spirit, tap wanen Haeu po oxoxi i ti kawatan ien nake i aile saun lialun ti kawatan tetan tap tahi tapoan.” ³⁰ Jises kak ukek ien nake teka seilon kakaxi ka spirit lialun kapiti hahialalu i.

Tinan ma ukalan wanen

Mt 12:46-50; Lk 8:19-21

³¹ Muhin ien tel tinan ma tesol ukalan tahia hani tehu ing ti Jises hahanau teka seilon. Lato tua tutu melal ape hakouta hani i kakain. ³² Kilan seilon to kakalini Jises ape tel ti laha hone i, “Paxaiwa, tel tinam ma tesol ukalam atetengi o melal.”

³³ Jises kak ukek, “Aita wanen tel tinak? Aita wanen tesol ukalak?” ³⁴ I paxai teka seilon kapin ape i ukek, “Tek a seilon ie se tinak ma ukalak. ³⁵ Hatesol teka na

laha aile usi waliko ti Haeu pahan, laha se ukalak, tuak ma tinak.”

4

Meng ti hepekeun tenen tenen

Mt 13:1-17; Lk 8:4-10

¹ Liai telao Jises kak hahanau teka seilon pape kanitax Galili. Pate kilan seilon apuha kakalini i, aile ape i ku to hani he tea koap. Tek a seilon tutu peixux. ² Jises hapuasa meng ti i hanau waliko kilan. I kakane laha ukek, ³ “Hongoa! Tel seilon ti ailei kin i nahih seini waki maia. ⁴ Ti i totowi waki maia, hina i put hani he aweisal ape manixux ngong ani. ⁵ Hina i put hani he kalamael, tesol ti hepekeun pakepaken. Waki maia i xex. ⁶ Tuahe ti alon kekelih, i mani telei tesol supuli maia nake wahan pate pakepaken. ⁷ Hina waki maia i put hani leili au. Ti i xexele, au talini ape i kum hua. ⁸ Tuahe waki maia liai i put hani hepekeun solian. I xex ape hua palahi 30, hina palahi 60 ma teka palahi 100 akulaiwen ti tel seilon seini.”

⁹ Jises ukek, “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hongoa.”

¹⁰ Ti ape mewenae Jises, tesol huopanim huhua kahikahin ma teka liai kamei i salangawe tenen meng i kakaxi. ¹¹ I kakane lato ukek, “Pahak nga kaxi haxewa hani amuto waliko tenen amuto kum xeu sale nenein ti Haeu, tuahe teka laha kum soh ti Haeu, nga hapuasa meng ti nga hahanau laha ape laha kum hong tioi aluini. ¹² Masin ti leili pepai Aisaia i ukek,

“ ‘Laha papaxai he tange pulalaha waliko ti Haeu ailele
tuahe laha kum ningahi,
laha hongohong kakai Haeu tuahe
laha kum xeu.

Na masin ala laha hong tioila kakai Haeu,
laha towiahu haniwen i ape i oxoxi-
wen laha
ti kawatan ti lialui woulaha.’ ” *(Isa
6:9-10)*

Jises kaxi haxewa meng ti hepekeun tenen tenen

Mt 13:18-23; Lk 8:11-15

¹³ Jises kakane tesol kahikahin ukek, “Na amuto kum xeu ti tenen menge hepekeun, tin amuto kum xeu ti meng liai.

¹⁴ Tel seilon seiniai waki maia i tu kikilami tel kaxiai kakai Haeu. ¹⁵ Seilon hina masin aweisal ti waki maia put to, laha hong kakai Haeu tuahe malimun wanen na Satan xaxaweni kakain ien ti leilolaha. ¹⁶ Kalamael ti waki maia put to, i kikilami teka seilon laha hongoa kakai Haeu ape pate laha amuke. ¹⁷ Tuahe i kum wahai aluini ape i kum xex kue. Taen kawatan ma totohong tunahiwa laha ti usiai kakai Haeu, xoxoi namilolaha ti Haeu pate i put kosea. ¹⁸ Teteka seilon laha masin hepekeun ti hina au waki maia put hani leilon, laha hong kakai Haeu. ¹⁹ Tuahe laha namiloj kasini waliko ti itan ie. Pahalaha soxialaha kilan ma laha nahaini waliko ti seilon liai. Namil tenen ien kokongini kakai Haeu ape laha kum hua. ²⁰ Tuahe teka liai masin hepekeun solian. Laha hong auni kakai Haeu ape laha hua. Tek a laha hua 30, teka 60 ma teka liai 100 akulaiwen ti uli seinian.”

Kakai Haeu haxewa namili seilon

Mt 5:15-16; Lk 8:16-18

²¹ Ape Jises kamei tesol kahikahin ukek, “Na amuto hakama tehu kamaiamuto, kaie amuto hana hahitake po ma na sau? Kumahe, amuto hakea hani patul koukean lehe i haxewa leili ing. ²² Waliko ti i muna aope, i kouke. Waliko tenen amuto kum xeu ti kakai Haeu aope ie, Haeu haxewa hani amuto imuh. ²³ Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hongoa!”

²⁴ Jises hone lato ukek, “Kakain ti amuto hongohong, hong matainiwa lehe amuto xeu! Saun ti amuto aile hani seilon liai, tin Haeu hani aliake amuto tuahe tetan pamu sean. ²⁵ Na tel seilon i hong usi kakaiak, Haeu axi aheke anesoan tuahe na tel seilon kum hong usi kakaiak, anesoan Haeu waxi aliake.”

Meng ti seiniai waki komem

²⁶ Jises kak ulea ukek, “Nenein ti Haeu masin ti tel seilon i seini waki komem leili kin. ²⁷ Kalak tel seilon kum tioi i sohot ukek ia, supuli komem i xex ipong ma ngain, ti tel seilon mamatih ma na i tau nanahih. ²⁸ Hepekeun haxexe waki komem ma hahua. Imat i supulamu, imuh i tan kaun ma huan. ²⁹ Tataen huai komem pamua, tel tame tesol kin uke ngol kotian nake an he kin i apeasawen.”

*Menge waki lilieu**Mt 13:31-32; Lk 13:18-19*

³⁰Jises ukek, “Nga kak kolongeni haxewa hani amuto sale nenein ti Haeu. ³¹Jen masin tehu kokole waki lilieu tel seilon seini. ³²Kalak i pate kokol, i xex lap ape i sohot tea pata lapalap wanen. Ngaxon lap hawane ape manixux atai ingalaha ien.”

³³Kilan meng Jises hapuasa hanau seilon. I kak kolongeni kakai Haeu hani tenen ti lehe seilon hong tioi kakaian. ³⁴Ti i kaxi kakai Haeu hani seilon liai, lawe i hapuasa meng, tuahe taen mewenae i ma tesol kahikahin, i kaxi haxewa hawane hani lato.

*Jises hatapo tehu ahon**Mt 8:23-27; Lk 8:22-25*

³⁵Alohah telao ien Jises hone tesol kahikahin ukek, “Kako lang hani pape kanitax liai tepaun.” ³⁶Tesol kahikahin ku haniwa he tea koap ti Jises toto ape lato lang salili teka kilai seilon apupuha. Tin hina koap liai ien. ³⁷Tai kue ahon tunahi lato. Aupol kuin ma laman lalap tenen i hu mamatit, hin i matit hani leili koap. Sikole wanen lato kaxox. ³⁸Jises matih lululung he teik lulungan muhiwai tea koap. Kakanua lato hangoni i ape lato ukek, “Tel masiwi, nakon o kum nam waxi na kako kaxox ape kako mat?”

³⁹Jises tule i kakane aupol, “Mongawa!” Ape i kakane laman, “Hamalumua!” Aupol mat ape i tuxi.

⁴⁰Jises hone lato ukek, “Alahan ka amuto mamata? Nakon amuto tap namil xoxoan tetak?”

⁴¹Pate lato mamata ape lato he kamekam alia puki lato, “Seilon tenen lahan ka aupol ma laman hong usi kakaian?”

5*Jises haewia tel seilon spirit lialun kapiti hahialu**Mt 8:28-34; Lk 8:26-39*

¹Jises ma tesol kahikahin tahia hani liai tepaun ti kanitax Galili, xux ti teka Gerasa. ²Ti Jises mosua he tea koap, tel seilon sohotuma he amal ape kiliwau pahoi i. Tel seilon ien spirit lialun kapiti hahialua. ³Tonan leili amal. Tap tel pon xioti konginian. ⁴Laha xioti hakilawen

minan ma aen. Laha uke sen tuahe lawe i xaputi. I pate kuin wanen, tap tel kongini uke i. ⁵Ngain ma ipong i nahih lolilolia he amal tilol ausisini ma i uke hat tahai hanaxo lalolal tinun.

⁶Ti i xauxaun tutuen, i ningahi Jises ape i kiliwau lokuha hani itan kapi aen. ⁷Tel spirit lialun tilol eliel ukek, “Jises, tel Nati Haeu pate tuah! Lehe o aile la hani nga? Nga kamei hawane o ti puli Haeu, o kum aile hahialu nga!” ⁸I kak ukek nake imat Jises honemu i, “Ahutawa ti tel seilon ien!”

⁹Jises kamei i, “Axam la?” I pahoi ukek, “Axak Kilan nake amite pate kilan.”

¹⁰Ape spirit lialun leili tel seilon kamei talingoi Jises, “Kum usi xaaxaweni amite!”

¹¹Tesol kilai pou exiex ngixi maunten xohixohin tewau toan ien. ¹²Tesol spirit lialun kamei eliel Jises, “Talo haniwa amite leili tesol pou!” ¹³Jises sowini hani lato. Tesol spirit lialun ahuta ti leili tel seilon ape lato soh hani leili tesol pou. Mongohe tesol pou 2,000. Lato kiliwau hanahi hani he sahikek, lato put hani itax ape lato waut mat.

¹⁴Tesol ngahatiai pou kiliwau kaxi hani teka seilon leili taon ma tesol tesol. Ti teka seilon hongoa, laha nahih paxai waliko ti i sosohot. ¹⁵Ti laha nahih haniwa kapi Jises, laha ningahi tel seilon kemuk kilan spirit lialun kapiti hahialu. I hina puxux ma namilon tin ape solian. Ape laha mamata. ¹⁶Tesol seilon lato ningahiwen waliko ien, lato kaxi hani laha waliko ti i sohot haniwen tel seilon ma tesol pou. ¹⁷Ti laha hongoa, laha kamei eliel Jises na masin i lua salili tonalaha.

¹⁸Ti Jises ku haniwa he tea koap, tel seilon kemuk spirit lialun kapiti hahialu, kamea eliel na i kahiti Jises. ¹⁹Jises ukek, “Kumahe, alia haniwa tonam kapi tesol akikim ape kaxiwa waliko solian tel Masiwi aile haniwen o nake ti lalape tathan tetan.” ²⁰Ape salan, i nahih hani tesol huopanim taon axalato Dekapolis. I kaxi hani laha waliko ti Jises aile haniwen i. Laha hatesol ongake hawane.

*Tel nati Jairus ma tel hehin tinun**Mt 9:18-26; Lk 8:40-56*

²¹Muhin ien, Jises lang alia hani liai tepaun ti kanitax Galili. Kilan wanen

seilon apuha kalini i peixux. ²² Lokon ien Jairus tahياما. I tel ti tesol masiwi ti synagog. Ti i ningahiwa Jises, i lokuha hani itan kapi aen. ²³ I kamei eliel Jises, “Tel natuk hehin pate tinun sikole i mat. O nati kahitima nga ape hanawa minam patul tetan lehe i ewi!”

²⁴ Ape salan, Jises nahih kahiti Jairus. Kilan wanen seilon nahih pisipis kapin. ²⁵ Leili teka seilon ien, tel hehin hina nax ti sale tapunaun leili ahang huopanim huohu. ²⁶ I paxaiwen kilan dokta. Moniun tua tapo ti ukei huhual tuahe i to lialu tatalewa. ²⁷ Ti tel hehin hongoa ka Jises nahih tamusuen, i nahih usiwa muhin ape ti leili teka seilon i akeni soti puxuaun. ²⁸ I aile ukek ien nake xoxoi namilon i ukek, “Kalak nga tua soti puxui Jises, tinuk i ewi.” ²⁹ Ape salan, kiliwan wanen naxe tinun i tapo ape i ilameni ka leili tinun ewiwen.

³⁰ Taen ien Jises ilameni ka pohen i pua-sawen. I toheawa ape i kamei teka seilon, “Aita tel i soti puxuauk?”

³¹ Tesol kahikahin kakane i, “O ningahi ka seilon pate laha pisipis, nake lahan o kamea tetel i soti o?”

³² Tuahe Jises pax upiup tutuen tel i soti puxuaun. ³³ Tel hehin ilameni tioi i ewi-wen ape i mamata xexex lokuha hani itan kapi ae Jises. I kaxi waliko tenen i sohot haniwen i. ³⁴ Jises kakane i ukek, “Tel natuk, xoxoi namilom tetak i aile tinum ewi. Nahih hetekiewa amuam he tiam. Naxe tinum ape i tapoen.”

³⁵ Leilon ti Jises kakak, teka seilon leili ingi Jairus hakauma kakain hani Jairus ukek, “Tel natum i matewen, kum hakalakala nanahiai tel masiwi.”

³⁶ Kalak Jises hongoen waliko ti lato kakak, i hone Jairus, “Kum namiloi hahapala, o kewa hina namil xoxoan tetak.”

³⁷ Jises hone teka seilon ka laha kum kakahiti i ape i hakahita mewenae Pita, Jeims ma tel ukalan Jon, tesol kahikahin. ³⁸ Ti lato tahia haniwa ingi Jairus, lato hong seilon tangitang “nieilit,” teka laha tang ausisini. ³⁹ Jises soh haniwa leili ing ape i hone laha, “Alahan pate amuto tang ausisini? Tel akaik kumahe maten, i tua mamatih.”

⁴⁰ Tuahe laha mal soxeni i. Jises talo hasohotu laha. I waxi tel tame tel akaik, tel tinan ma tolu kahikahin ape lato soh hani tesol laha hahanopi tel akaik. ⁴¹ Jises akeni mini tel akaik ape kakane i, “Talita kum!” Teik kakain ien i ukek, “Tel kokole akaik, xahatale!” ⁴² Taen ien wanen i xahat ape i tau nanahih. Tekka seilon ongake hawane ka i moih aliawen. Ahangi tel akaik hehin ien huopanim huohu. ⁴³ Jises kakane eliel lato, “Axiwa ani tel akaik. Ape kum kaxi sasawatani hani seilon liai waliko ti nga ailewen.”

6

Teka Nasaret wataakai hongoi kakai Jises Mt 13:53-58; Lk 4:16-30

¹ Jises ma tesol kahikahin nahih salili tewau toan ien ape lato nahih hani tesol toan ti Nasaret. ² Telao Sabat i hutui hanau teka seilon leili synagog. Kilan seilon ti ien laha hongoa kakai Jises, laha ongaini hawane ape kumahe laha amuam.

Laha kamea, “I kema ia kakain tenen masin? Anesoin tenen lahan i hina? I aile ukek ia poh tenen ti seilon kum aile uke? ³ I tel tuahe ataiai ing. I tel nati Mary, ukale Jeims, Josep, Judas ma Saimon. Nakon tesol tuan kumahe tin lato toto ie?” Ape laha wataakai hongoi kakaian.

⁴ Jises kakane laha ukek, “Nga masin teka kului ai kakai Haeu. Ti toan liai seilon sameni laha tuahe ti puki tonalaha wanen seilon wataakai hongoi kakaialaha.” ⁵ Aile ape, nake laha kum soh ti Jises, i tai aile hakila puasain ti poh hani laha. Pate palai teka seilon tinun i haewia. I hana minan patul ti laha ape laha ewiwen. ⁶ Pate i ongaini hawane ka lato tap namil xoxoan hani i.

Jises talo tesol huopanim hua kahikahin Mt 10:1-15; Lk 9:1-6

Ape Jises nahih hani toan tewau tewau hanau teka seilon. ⁷ I tiloi apuhini tesol huopanim hua kahikahin ape i talo lato uke hua hua. I hani lato poh ti xaxaweniai spirit lialun. ⁸ I kakane lato ukek, “Kum kau hahakila soxi, tataen bret, kak ma moni, mewenae kuaiamuto. ⁹ Hanawa axahe aemuto tuahe kum kau hahasea sosomuto.” ¹⁰ Ape i kakane ulei lato, “Na amuto tahia haniwa tewau toan,

heutawa ing tehue atengi tataen amuto nahih salili tewau toan ien. ¹¹ Na hina toan kum amuke amuto ma kum hong amuto, tapahiwa anele aemuto ape nahih saliliwa toan ien. I kola ka teka seilon ien puki laha aile axi laha kawatan nake laha kum hong kakai Haeu.”

¹² Muhi kakai Jises tesol huopanim huhua kahikahin nahih kaxi ahuti meng solian ti Haeu hani teka seilon lehe laha towiahu ti lialui woulaha. ¹³ Lato xaxaweni spirit lialun ti leili kilan seilon ma ahui wel he kawew kilan teka tinun ape laha ewi.

Matei Jon Baptis

Mt 14:1-12; Lk 9:7-9

¹⁴ Herod tel masiwi ti Galili i hong ka axe Jises sawat hani tesol tesol. Hina seilon laha soh ukek Jon Baptis moih aliawen nake laha paxai ka Jises hina poh tenen seilon kum pon hasohotuan.

¹⁵ Seilon teka laha ukek, “I Elaija.”

Ape teka liai ukek, “I tel kuluiwai kakai Haeu masin teka kuluiwai kakai Haeu ti kuwenen.”

¹⁶ Ti Herod hongoa, i ukek, “I Jon Baptis, tetel nga koti xaxaweniwen kinawen ape i moih alia!”

¹⁷ Herod tetel i uke axoan Herodias, axoi tel ukalan Pilip. I talo teka seilon kalabusiai Jon. ¹⁸ Imat ti Herod kalabusi i, Jon Baptis to kaakane Herod, “Nakon o sokok saun solian ti o uke axoi tel ukalam?” ¹⁹ Herodias lon mewenae lialun ti Jon, pahani i telei tuahe i kum pon. ²⁰ Herod mamata aile hialui Jon nake i tiori ka Jon seilon sawisawin, lawe i usiusi nauna ti Haeu. Aile ape Herod awai i ti Herodias. Kalak kakai Jon tuhuke hialui i, Herod hong waheni kakaian.

²¹ Telao Herod hone laha ailei tehu angaiin lalap ti nameniai tehu ngain i takah. I ilowi teka masiwi laha pupuas hahitakan, masiwi ti hile ma masiwi ti toan tewau tewau ti Galili. Tel axoan Herodias namiloi ukek, “Taun tetak ie ti teik waliko nga to nanamiloi.”

²² Ti tel hehin nati Herodias dedenisama, i hamuamua hawane Herod ma teka seilon kapin. Ape Herod hone i, “Waliko tenen na paham, nga hani o.” ²³ I kakane tel hehin ien ti puli lawe seilon, “Na o kamei nga

tuahe na tenen, tataen tepaun soxi ti nga ngangahati, nga hani o.”

²⁴ Ape tel hehin nahih kamei tel tinan, “Kaie nga kamei i waliko la?”

Herodias ukek, “Pati Jon Baptis.”

²⁵ Kiliwan wanen tel hehin nahih alia hani kapi Herod ape i ukek, “Pahak aope ie o hanima nga pati Jon Baptis. Hana haniwa leili tehu kapi ape kau hanima nga.” ²⁶ Namili Herod sihikuk hawane tuahe i kum kapitini uke nake i kak tuo-hawen ti puli teka seilon kapin ka i hani tel hehin waliko ti na i kamea. ²⁷ Ape se i talo tel unauan nahih hani ingi kalabus ti koti xaxaweniai kinawe Jon Baptis. ²⁸ I hana pati Jon leili tehu kapi ape kau hani tel hehin lehe i hani tel tinan. ²⁹ Ti tesol kahikahi Jon hongoa, lato kau tihini auni tupuan.

Akulai 5,000 seilon Jises axi analaha

Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-15

³⁰ Tesol huopanim huhua aposel tahia alia hani kapi Jises ape kaxi hani i waliko ti lato ailewen ma hanawen seilon. ³¹ Lokon ien kilan wanen seilon nahiwa nahima. Aile ape Jises ma tesol kahikahin kum ang uke. Jises hone lato, “Kako nahih hani tesol ti mewenae kako lehe amuto hanawamu teik.”

³² Ape lato lang he tea koap hani tesol tahain. ³³ Tuahe kilan seilon ningahi ti lato ku ape seilon ti lawe toan laha kiliwau tahiamu imat ti Jises ma tesol kahikahin. ³⁴ Ti Jises mosua he koap, i ningahi teka kilai seilon ape lon i tel. I tahane laha nake laha masin teka sipsip tap ngahatalaha. Ape i hutui hanau laha kilan waliko ti saun ti Haeu.

³⁵ Al ape sikole i lol. Tesol kahikahin nahih hani kapin, lato ukek, “Pate ape alohah a tap toan ie. ³⁶ Taloa teka seilon hani tesol toan na palieh lehe laha kahui analaha.”

³⁷ Tuahe Jises ukek, “Puki amuto axiwa analaha.”

Lato namiloi ukek, “Malehe kilai seilon, kaie amite pon? I tapai ti kahi tel seilon na i puas ti pangapang tepanim toluhu! Nakon paham amite towi halapa moni ti kahuiwai bret ape hani teka kilai seilon ie?”

³⁸ Jises kamei lato, “Hil bret toi amuto? Nahih paxaimua.”

Ti lato tioiwa, lato ukek, “Tepanimawe bret ma huok xixi.”

³⁹ Jises hone tesol kahikahin ti hatona seiai seilon hani tesol tesol ti he pahoah.

⁴⁰ Ape laha to apuha 100 ma 50 ti tonain tesol tesol.

⁴¹ Ti laha toa, Jises akeni tepanim bret ma huok xixi. I pax hani patul ape i kak kemulik hani Haeu. I wiki bret uke teik teik hetekie xixi ape i hani tesol kahikahin sei haniai teka seilon.

⁴² Laha hatesol ang ahoi hawane. ⁴³ Tuahe kilan moxe an tutuen. Huopanim huohu poi bret ma xixi tesol kahikahin apuhini.

⁴⁴ Mongohe seilon ti Jises axi analaha 5,000, tai wexe teka hehin ma akaik.

Jises nanahih patul he kanitax

Mt 14:22-23; Jn 6:16-21

⁴⁵ Muhin Jises hone tesol kahikahin nahih haniwa he tea koap ape lalangawa imat hani Betsaida. Ape i talo aliake teka kilai seilon.

⁴⁶ I kak tapeiniwa teka seilon ape i nahih hani patul he maunten. Ti ien i kakak kapi tel Taman Haeu.

⁴⁷ Ti alohahawa, tea koap ape ilam patalal. Jises tutuen ixux.

⁴⁸ I paxai tesol kahikahin pate lato makeh xoxeiai tea koap nake lato xoxei papahoi aupol. Pate letu ti teik tilokoan tutuen, i nahih patul he kanitax hani kapi lato. Sikole i nahih akulai lato.

⁴⁹ Tuahe lato ningahi i nanahih patul he kanitax. Lato sokok ka tel manu. Ausisinialato.

⁵⁰ Lato mamata hawane. Ape Jises kakane lato ukek, “Haxoxoa namilomuto! Kum maamata. Se nga.”

⁵¹ I ku haniwa he tea koap ape aupol tuxi. Tesol kahikahin pate lato ongaini.

⁵² Kalak lato ningahiwen ti Jises axi ani kilai seilon i akulai 5,000, namilolato tai xeu tutuen Jises i seilon tetenen.

Jises haewia teka tinun ti Genesaret

Mt 14:34-36

⁵³ Ti lato takana haniwa texux xux Genesaret, lato xuoti tea koapaulato. ⁵⁴ Ti lato mosua, teka seilon ila tioi Jises.

⁵⁵ Tataen teka seilon ti lawe toan hongoa ka Jises tahiawen, laha kau talowike hawane teka seilon tinun hani kapi.

⁵⁶ Tesol tesol ti i nahiwa, toan lalap ma kokol, teka seilon

kaua teka tinun hani tesol tone apuhain. Ape laha kamei eliel Jises na laha tua soti puxuaun. Teka laha soti, laha ewi.

7

Jises haxewa nauna ti Haeu

Mt 15:1-9; Lk 11:37-40

¹ Telaos tesol hanau nauna ti Moses nahima Jerusalem. Lato ma tesol Parisi apuha kalini Jises.

² Lato ningahi tesol kahikahin tai nuhi minalato ti lato ang.

³ Tesol Parisi ma teka Ju liai, laha kum ang na laha tai nuhi minalaha ti usiai saun ti teka matahaun.

⁴ Na laha aliama ti tesol tone hangainiai waliko, laha kum ang atengi laha ailemu saun ti nuhi huanialaha. Kilan saun tutuen, masin sale nuhiai kap, salek ma pelet.

⁵ Ape tesol Parisi ma tesol hanau nauna ti Moses kamei Jises, “Alahan tesol kahikahim kum aile usi nauna ti teka matahaun? Ti lato ang, lato tai nuhi minalato.”

⁶ I kak pahoi lato ukek, “Amuto seilon tenen lehomuto huoka! Kakai Haeu ti Aisaia taiwen pate salan ti i kak kilami woumuto. Haeu kakane Aisaia ukek,

“Tekas seilon sameni nga ti tuahe awalaha a namilolaha pate xauxaun tetak.

⁷ Kumahe salan laha lolotui nga. Laha hanau waliko ti puki seilon namiloi tanomi.”

(Isa 29:13)

⁸ Ape Jises kakane lato, “Amuto aka lioi nauna ti Haeu ape akeni kongini saun tenen puki ti amuto.

⁹ “Amuto pate aneso wanen nexi haselei nauna ti Haeu lehe amuto akeni kongini saun tenen puki ti amuto.

¹⁰ Ala amuto tioi waliko ti Moses hahanau seilon. I ukek, ‘Hong tamaniwa kakai tamam ma tinam ape aile hasolia haniwa lalu. Na o kak halialu tamam ma tinam, o laha telei.’

(Exod 20:12, 21:17)

¹¹ Tuahe amuto ukek se ewi na seilon kum huali tamalaha ma tinalaha na teik huhual ti hualialalu laha haniwen Haeu.

¹² Amuto hanau ukek ien ape seilon kum huali tamalaha ma tinalaha.

¹³ Ti amuto aile ukek ien, kumahe amuto usi kakai Haeu, amuto hakoutama saun tenen puki ti amuto. Kilan waliko liai tenen masin ien amuto ailele.”

*Waliko tenen i haloloa seilon**Mt 15:10-20*

¹⁴ Muhin ien Jises tiloi teka lawalawai seilon hani kapin ape i ukek, “Amuto hatesol, heiwa taxingamuto lehe amuto hong tioi kakaiak. ¹⁵ Waliko ti i soh nonoa he awe seilon i kum haloloa i. Mewenae waliko tenen na i ahutama he awe seilon i haloloa i. ¹⁶ Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hongoa.”

¹⁷ Ape i nahih salili laha hani leili ing. Tesol kahikahin kamei i ti haxewai teik kakaian. ¹⁸ I kamei lato, “Tin amuto kum xeu? Nakon amuto tai titioi ka tap waliko ti melal i soh hani leili seilon i haloloa i? ¹⁹ Kumahe i soh hani leili aten, i soh hani leili puhuan. Imuh i ahuta.” Ape Jises kakane lato ka Haeu namilo i ukek hatesol an haun. ²⁰ I ukek, “Waliko ti i ahutama leili seilon, tetenen ien i aile haloloa seilon. ²¹ Waliko lialun ti i ahutama leili seilon se tetesol: namil lialun, saun lialun ti wawan hehin, xuxuina, na ulini ape telei seilon, xuina axoi seilon liai, ²² saun ti halepean, saun ti hialalui seilon liai, puputa, tap saun ti hienain, wiwilik, mimisah, hanasanas ma tua aile lalolal waliko. ²³ Haeu ukek tesol waliko lialun ien i ahutama leili seilon ape aile haloloa i.”

*Jises huali tel hehin kumahe Ju**Mt 15:21-28*

²⁴ Jises salili tesol ien ape i nahih hani tesol toan xohixohin Taia. I nahih soh hani tehu ing. Kumahe pahan seilon ningahi i tuahe i kum muna uke. ²⁵ Tel hehin spirit lialun kapiti hahialalu tel natun hehin, hong tunahi sale puase Jises. Aile ape i nahih kosea hani kapi Jises ape i lokuha hani kapi aen. ²⁶ Tel hehin ien i kumahe Ju, i hehin Grik, i takah Penisia taon ti Siria. Pahan wanen Jises xaxaweniwa spirit lialun ti leili tel natun.

²⁷ Jises kakane tel hehin ien ukek, “Kumahe solian na tel i waxi ani natun ape towi hani ani sinen. Ala nga hualimu teka Ju.”

²⁸ Tel hehin i hong tioi waliko ti Jises kakak ape i ukek, “Salan wanen, tel masiwi, tuahe sinen ani peni ani akaik na i put hani itan.”

²⁹ Jises kakane i, “Pahoan tetam pate solian. Nahih hetekiewa amuam nake nga

xaxaweniwen spirit lialun ti tel natun.” ³⁰ Ape salan, tel hehin nahih alia hani leili ingan. I ningahi ka tel natun engeeng he sau ape i ewiwen. Spirit lialun saliliwen i.

Jises haewia tel seilon taxingan sutu ma i kum kak alua uke

³¹ Jises nahih salili tesol toan xohixohin Taia. I nahih sahi Saidon ma Dekapolis ape i tamus hani kanitax Galili. ³² Teka seilon hakahita hani i tel seilon taxingan sutu ma i kum kak alua uke. Laha kamei eliel Jises na i hana minan patul tetan.

³³ Jises aka waxi tel seilon hani kapin. I soti leili taxingan ma i pukeini ngaxe minan ape i soti lehe tel seilon. ³⁴ Lon tel hawane ape i pax hani patul. I hone tel seilon, “Epata!” Teik kakain ie i ukek, “Heawa!” ³⁵ Taen ien, taxingan hea, lehon tin i puas ape kakaian i xeu.

³⁶ Jises hone laha, “Kum kakaxi wanen hani teka seilon liai.” Tuahe laha kum puluhini uke, laha kaxi tatale.

³⁷ Ti teka liai hongoa, laha ongake hawane. Laha ukek, “Kalak taxing sutu ma seilon kum kak uke, i pon haewian. Waliko ti i aile, se hatesol solian.”

8*Jises axi ani 4,000 seilon**Mt 15:32-39*

¹ Tai kue kilan ulea seilon nahih hani kapi Jises. Ti laha apupuha ien, analaha tapo. Jises tiloi tesol kahikahin hani kapin.

² Ape i ukek, “Nga tahane teka seilon ie nake laha kapik kewen ngain toluhu a tap analaha. ³ Na nga talo aliake laha hetekie hitolo, teka ti tonalaha xauxaun laha tua akimatu luhui aweisal.”

⁴ Tesol kahikahin kamei i, “Ti he lo-hong ie kako kema an ia ti axiai ani teka lawalawai seilon?”

⁵ Jises kamei lato, “Hil bret toi amuto?”

Lato ukek, “Tepanim huaik.”

⁶ I hone hatesol seilon ka to haniwa itan. I waxi tepanim huaik bret ape i kak kemulik hani Haeu. I wiki ape i hani tesol kahikahin sei hani teka seilon ape tesol kahikahin aile usi. ⁷ Tin hina palai ai kokole xixi. Jises kak kemulik hani Haeu ape i hani tesol kahikahin sei ulea hani teka seilon.

⁸ Hatesol seilon ang ahoi hawane. Ti tesol kahikahin apuhiniwa moxe an i sohotua po tepanim huohu. ⁹ Mongohe seilon hatesol 4,000. Jises talo aliake laha hani tonalaha. ¹⁰ I ma tesol kahikahin nahih ku hani he tea koap ape lato lang hani texux xux Dalmanuta.

Tesol Parisi kamea kolakol ti poh
Mt 16:1-4; Lk 11:16

¹¹ Ti tesol Parisi hongoa Jises tahia wen, pahalato lato kamei tohongi i. Lato nahih hani kapin ape lato lungei i ukek, “Kola hanima amite pohem lehe amite tioi ka salan Haeu taloma o.”

¹² Tuaehe Jises tioi waliko ti lato nanamilo i ape i ukek, “Alahan lawe pahamuto nga aile kolawa pohek? Nga kaxi hawane hani amuto, nga kum kola hani teka seilon ti ao pe ie kolakol ti Haeu.”

¹³ Muhin ien Jises nahih salili lato. I ku hani he tea koap ape i lang hani liai tepaun ti kanitax Galili.

Teka Parisi ma Herod masin ist nake lato neini hakalala seilon
Mt 16:5-12

¹⁴ Tesol kahikahin malu he analato bret, teikawe toi lato he koap. ¹⁵ Jises kakane hawane lato, “Kanipetiwa amuto ti tesol Parisi ma Herod nake laha masin ist.”

¹⁶ Tesol kahikahin he kakak alia lato, “I kak ukek nake kako tap bret.”

¹⁷ Jises tioi waliko ti lato kakak ape i hone lato, “Alahan amuto to kak hahakila ka amuto tap bret? Amuto tai titioi? Amuto kum xeu? Patumuto nakon pate ailan ukean? ¹⁸ Nakon pulamuto pulaxa ma taxingamuto sutu? Amuto tai niningahi ma tai hongohong? Amuto kum nameni? ¹⁹ Ti nga wiki tepanim bret waxeniai teka seilon laha akulai 5,000, hil po moxe an amuto waxi?”

Lato ukek, “Huopanim huohu.”

²⁰ “Ape ti nga wiki tepanim huaik bret waxeniai teka seilon kilai alaha 4,000, hil po moxe an amuto waxi?”

Lato ukek, “Tepanim huohu.”

²¹ Ape Jises hone lato, “Nakon amuto tai xewaxeu?”

Jises haewia tel seilon pulaxa

²² Jises ma tesol kahikahin tahia hani Betsaida. Hina seilon ati tel pulaxa hani

kapi Jises ape laha kamei eliel i ti akeni sotiai tel seilon ien. ²³ Jises akeni mini tel pulaxa ape ati hani melal ti toan. Muhin ti i pusuiniwa pulan, i hana minan he puli tel seilon ape kamei i, “O ningahi uke waliko?”

²⁴ Tel seilon paxawa ape i ukek, “Se, nga ningahi seilon nanahih, tuahe tanomalaha masin pata.”

²⁵ Jises hana ulea minan hani he puli tel pulaxa. Tataen ien pulan xeu hawane ape i paxapax alua. ²⁶ Jises kakane i, “Nahih sawi haniwa ingam, kum nanahih leili toan.”

Pita tioi ka Jises i Krai
Mt 16:13-20; Lk 9:18-20

²⁷ Jises ma tesol kahikahin nahih hani toan ti kapi Sisaria Pilipai. Ti lato nanahiwa aweisal, Jises kamei lato, “Kaxi hanima nga, teka seilon laha ukek nga aita?”

²⁸ Lato pahoi ukek, “Teka laha ukek o Jon Baptis, teka laha ukek Elaija ape teka liai ukek o tel kului ai kakai Haeu.”

²⁹ Jises kamei lato, “A amuto? Amuto ukek nga aita?”

Pita pahoi ukek, “O Krai, tel Haeu taloma.”

³⁰ Jises kakane eliel lato ukek, “Kum kakaxi ka nga Krai.”

Jises kak kilami matean
Mt 16:21-28; Lk 9:21-27

³¹ Muhin Jises hutui hanau tesol kahikahin, i ukek, “Nga tel Nati Seilon, nga tunahi lalape kawatan ma moloan ape teka masiwi ti teka Ju, teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses, laha watakai hawane nga. Laha telei nga tuahe muhi ngain toluhu nga xahat alia.” ³² I kaxi haxewa hawane haniwa lato ape Pita waxi tahaini Jises hani kapin ape kahiloloi i nake i kum ukek waliko ien i sohot hani Jises.

³³ Jises tohea paxai tesol kahikahin liai ape i kahiloloi Pita, “Tahawa! O kak hanowi Satan! Namilon kumahe i ahuma ti Haeu, i ahuma ti seilon.”

³⁴ Ape Jises tiloi teka kilai seilon ma tesol kahikahin hani kapin. I ukek, “Na seilon pahan sohot kahikahik, laha kum namilo i wawaxi mewenae laha. Laha

kaua kawatan masin ti nga kakau lehe i kola laha kahikahik wanen. ³⁵ Seilon teka pahalaha laha akeni kongini totonalaha ti itan ie, laha kum tunahi tonain kapi Haeu. Tuae teka laha to kahikahik kalak na masin laha lioi totonalaha ti itan ie nake ti usiai kakai Haeu, laha tunahi tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ³⁶ Na tel seilon hapono hatapo i waliko ti itan ie tuahe i lioi tonain kapi Haeu, solian la i uke? Tap. ³⁷ Tap tenen waliko kahui uke tonain kapi Haeu. ³⁸ Na tel seilon hiena puluhini nga ma kakaiak aope ie, leili taun ti teka seilon to ailele saun lialun, nga tel Nati Seilon tin nga hiena puluhini i taen ti nga alia hetekiema poh ma xewai tel Tamak Haeu ma tesol engel, spirit solian tetan.”

9

¹ Jises kak tatale ukek, “Nga kaxi hawane hani amuto, teka ti amuto ie, imat ti amuto mat, amuto ningahi nenein ti Haeu sohot hetekiema lalape kui pohen.”

Tanome Jises sohia hawane
Mt 17:1-13; Lk 9:28-36

² Ngain tepanim tehu tamusua Jises hakahita Pita, Jeims ma Jon hani he tehu maunten patul, mewenae lato. Ti lato ien, tanome Jises sohia hawane. ³ Tehu puxuaun i xeu papaxaxu hawane, paxaxuan i xoini na seilon nuhi. ⁴ Moses ma Elaija take hahutuia hani kapi lato ape lalu kakak kapi Jises.

⁵ Pita kakane Jises, “Tel masiwi, pate ewi ti kako ie. Amite atai toluhu houha, tehu tetam, tehu ti Moses ma tehu ti Elaija.” ⁶ I kak ukek ien nake i ongake hawane ape i kum tioi tenen na i kak.

⁷ Lokon ien, teik lihui maun atuhi lato ape tenen kinax i wixima he maun ien i ukek, “Tel seilon ie se Natuk pate nga waheni. Hongoa i.” ⁸ Muhin ien lato paxahuahu tuahe lato kum niningah Moses ma Elaija, mewenae Jises.

⁹ Ti lato nahih momosua he maunten Jises kakane lato ukek, “Kum kakaxi hani seilon liai waliko ti amuto ningahiwen. Atengiwa tataen ti nga tel Nati Seilon xahat ti mateak.” ¹⁰ Lato hong tamani kakaian. Tuae ti puki lato, lato to kakak tutuen

salangawe teik kakain “xahat ti matemate” ti Jises kakak.

¹¹ Ape lato kamei Jises, “Nake lahan teka hanau nauna ti Moses ukek ka Elaija i sohotumu imat ti Krais?”

¹² Jises ukek, “Salan wanen tel masin Elaija i sohotumu apeseniai teka seilon imat ti Krais sohot. Tuae nake lahan kakai Haeu i ukek ka tel Nati Seilon i tunahi kawatan ma moloan lapalap wanen ma laha wataakai hawane i? ¹³ Nga kaxi hani amuto, Jon Baptis, tel masin Elaija, i sohotuen tuahe laha aile hani i waliko ti pahalaha. Laha aile halialu i masin ti kakai Haeu kaxiwen leili pepaun.”

Jises haewia tel akaik spirit lialun kapiti hahialu

Mt 17:14-21; Lk 9:37-43

¹⁴ Ti Jises ma tolu kahikahin nahih aliawa he maunten, lato ningahi kilan seilon kapi tesol kahikahin liai. Teka hanau nauna ti Moses lato kak he lungelung kapi tesol kahikahin ien. ¹⁵ Ti teka seilon ningahiwa Jises, pate laha ongake ape kiliwau tengeni amuke i.

¹⁶ Jises kamei tesol kahikahin, “Amuto kak hapatapap waliko la?”

¹⁷ Tel seilon ti leilolaha ukek, “Tel masiwi, nga nahike hanima o tel natuk wawan. Spirit lialun kapiti halialu ape i kum kak uke. ¹⁸ Lawe na spirit soh haniwa tel natuk, i haputa i hani he hepekeun. Pok sal he awan, i hahakiki nisun ape tupuan tua wakowako. Nga kamei tesol kahikahim ti xaxaweniai spirit lialun tuahe lato kum pon.”

¹⁹ Jises ukek, “Nakon lahan amuto seilon ti aope ie pate tap namil xoxoan? Nga to kapimuto ma tin nga hanau kueiniwen amuto. Kaie kuehuan ia pahamuto nga to kapimuto lehe namilomuto i xox tetak? Ati hanima nga tel akaik!” ²⁰ Ape lato hakahita i hani Jises. Ti spirit lialun ningahiwa Jises, i aile hahaxexe tel akaik. Tel akaik put huhulil he hepekeun ape pok sal ulea he awan.

²¹ Jises kamei tel taman, “Lokon wanen tenen waliko ie tunahi i?”

Tel taman ukek, “Lilian ti kokolen. ²² Spirit lialun lawe i tohongi lalali teleian. I haputa i hani he ah ma leili kan.

Tahanema amili. Na o pon, hualima amili!”

²³ Jises ukek, “Na nga pon? Alahan o ukek na nga pon? Tel na i hina namil xoxoan ti Haeu, lawe waliko i pon.”

²⁴ Tel tame tel akaik tilol eliel ukek, “Teik kokole namilok xoxoan tuahe i kum tapai. Hualima nga lehe nga uke aheke!”

²⁵ Ti Jises ningahiwa ka teka seilon to kila aheahema, i tumei spirit lialun ti hasutui taxing ma siponiai au, i ukek, “Nga hone o, ahutawa ti tel akaik. O taha xaxau hawanewa! Kum soh ulelea hani i.”

²⁶ Spirit lialun ausisini. I hahaxexe tel akaik ape i sohot ahuta tetan. Lawe seilon sokok tel akaik mat tamusuen nake tanoman masin ka maten. ²⁷ Tuahe Jises akeni xahateni tel akaik ape i tu.

²⁸ Muhin ien Jises ma tesol kahikahin alia hani tonalato ape ti mewenae lato wanen, lato kamei i, “Nake lahan amite kum pon xaxaweniai tenen spirit lialun ien?”

²⁹ Jises ukek, “Spirit lialun tenen ien mewenae na amuto lotu eliel kamei poh ti Haeu, i pon xaxawenian.”

Jises kakak ulea sale matean

Mt 17:22-23; Lk 9:44-45

³⁰ Imuh Jises ma tesol kahikahin nahih tamus hani Galili. Kumahe pahan teka seilon liai tioi lato tetesol. ³¹ Pahan i hanau tesol kahikahin. I ukek, “Nga tel Nati Seilon, laha hangaini hani teka seilon ape laha telei. Tuahe muhi ngain toluhu nga xahat alia.” ³² Lato kum xeu waliko ti Jises kakak. Tuahe lato mamata kamean.

Aita tel pamu tuah?

Mt 18:1-5; Lk 9:46-48

³³ Jises ma tesol kahikahin nahih tahia hani tehu taon Kapenaum. Ti lato leili ing Jises kamei lato, “Ti kako nanahima aweisal, amuto kak lungelung waliko la?”

³⁴ Lato tai wix pahoi i nake ti he aweisal lato kak hapatapat aita tel pamu tuah ti lato.

³⁵ Jises to ape i kakane huopanim huhua kahikahin ukek, “Na pahamuto amuto to masiwi, teheniwa amuto ape hualiwa seilon liai.”

³⁶ Jises aka hatuhi tel akaik matalato. I akeni aumi tel akaik ape i kakane lato ukek, ³⁷ “Na tel i waxi auni akaik masin ie

nake nga, se i aunini nga. Ape tel i waxi auni nga, i waheni tel Tamak Haeu, tetel i taloma nga.”

Seilon teteka tepaun ti Jises

Lk 9:49-50

³⁸ Jon tel kahikahi Jises ukek, “Tel masiwi, amite ningahi tel seilon i xaxaweni spirit lialun leili teka seilon hahitake axam. Tuahe i kumahe tel ti kako ape amite honewen i ka kum ailele.”

³⁹ Jises hone tesol kahikahin ukek, “Kum hahalini i. Na tel seilon aile hasohotu waliko tenen lalap hahitake axak, i kum pon kak halialuak. ⁴⁰ Na tel seilon i kum pahoxai kako ti pupuasakako, i tepaun ti kako. ⁴¹ Nga kakane hawane amuto, na tel seilon axi amuto kalak tuahe na kaniup nake amuto tetak, i uke kahun ti Haeu.”

Nauna ti sale saun lialun

Mt 18:6-9; Lk 17:1-2

⁴² Jises hahanau tutuen lato ukek, “Pate lialun wanen ti tel seilon na i aile haputa tel seilon liai kalak i seilon naun ma namilon kumahe xoxoan tetak. Pamu ewian laha xioti tehu mes lalap hani he kinawen ape hataxixi hani ilam. ⁴³ Na o hapuasa tepaun minam ti ailei saun lialun, koti xaxaweniwa. Pamu ewi na o uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan minam tepaunue. Ien se pamu ewian ti na o sohot hani tesol ti kawatan tap tahi tapoan hetekie minam hupaun. ⁴⁴ Tetesol ien, tehot ah xekean tap tahi pehoan. ⁴⁵ Na o hapuasa tepaun aem ti ailei saun lialun, koti xaxaweniwa. Pamu ewi na o uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan kalak o mangei. Ien se pamu ewian ti na laha towi o hani tesol ti kawatan tap tahi tapoan hetekie aem hupaun. ⁴⁶ Tetesol ien ‘ul ani laha lian tehue ape tin laha kum tipehi uke ah.’ *(Isa 66:24)*

⁴⁷ Na o hapuasa tepaun pulam ti ailei saun lialun, xaxusi xaxaweniwa. Pamu ewi na o sohot hani tone Haeu pulam tepaunue. Ien se pamu ewian ti na laha towi o hani leili tesol ti kawatan tap tahi tapoan hetekie pulam hupaun. ⁴⁸ Tetesol ien ‘ul ani laha lian tehue ape tin laha kum tipehi uke ah.’ *(Isa 66:24)*

⁴⁹ “Totohong ma kawatan masin ah na i lui amuto. Tuahe na amuto waxaini,

amuto masin sol ti hanamui an. ⁵⁰ Sol solian tuahe na namun tapo, o aile ukek ia aliakei namun? Amuto hanowiwa sol uke tap pupuasamoto ti Haeu. Tin haeliel hawanewa lehe waxi wasolamoto tel tel mewenae solian.”

10

Nakon ewi na seilon lioi axoan?

Mt 19:1-12; Lk 16:18

¹ Imuh Jises nahih salili Kapenaum ape i nahih hani texux xux Judia. I kolia hani pape kan Jordan. Kilan seilon nahih apuha hani kapin ape i hanau laha kakai Haeu hanowi ti lawe i to ailele.

² Teke Parisi nahih hani kapi Jises ape kamei tohongi i ukek, “Nakon ewi na tel wawan lioi tel axoan?”

³ Jises kamei lato, “Moses kakane amuto waliko la?”

⁴ Lato ukek, “Moses kakawen ka ewi na tel wawan tai teik kakain ti sale lioiai tel axoan.”

⁵ Jises hone lato, “Moses ukek ewi nake hanauamoto pate ailan. ⁶ Tuahe ti uli tanomia i tehu pon ie, Haeu ‘tanomi wawan hetekie hehin.’ (Gen 1:27) ⁷ ‘Aile ape tel wawan i salili tel taman ma tinan ape i hukuma hani kapi tel axoan. ⁸ Lalu sohot hanowi seilon tel.’ (Gen 2:24) Lalu ape kumahe hua, lalu masin ka telawe. ⁹ Aile ape waliko ti na Haeu hukumini, seilon kum seselai.”

¹⁰ Ti lato nahih alia haniwa leili ing, tesol kahikahin kamei Jises sale teik kakain i kakak. ¹¹ I kak pahoi lato ukek, “Na tel wawan i lioi tel axoan ape i waxi axoan tel hehin liai, i ailewen saun lialun ti wawan hehin. ¹² Tin masin na tel hehin i lioi tel axoan ape i waxi axoan tel wawan liai, tin i ailewen saun lialun ti wawan hehin.”

Jises lotu huali akaik kokol

Mt 19:13-15; Lk 18:15-17

¹³ Tela o teka seilon hakahita teka akaik kokol hani kapi Jises lehe i lotu huali lato tuahe tesol kahikahin kahiloloi laha. ¹⁴ Ti Jises paxaiwa, lon i lialu ape i hone tesol kahikahin, “Tiliwen teka akaik nahih hani kapik, kum talo xaaxaweni lato. Teteka seilon laha sohot hanowi teka akaik ie, Haeu neini aweisalulaha. ¹⁵ Nga kakane hawane amuto, Haeu neini mewenae teteka laha hana xoxoi namilolaha hani

i masin teka akaik laha hana xoxoi namilolaha hani tamalaha ma tinalaha.” ¹⁶ I akeni aumi akaik tel tel ape i hana minan patul ti lato ti lotu hualialato.

Tel seilon uluha kilan soxi

Mt 19:16-30; Lk 18:18-30

¹⁷ Ti Jises hutui i nahih, tel seilon kiliwama ape i put lokuha hani itan kapi ae Jises, i ukek, “Tel masiwi solian, nga aile la lehe nga uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan?”

¹⁸ Jises kamei i, “Nake lahan o ukek nga solian? Na masin o ukek nga solian, namiloi paxaiwa nake mewenae Haeu solian. ¹⁹ O tioi nauna tetan: ‘Kum tetelei seilon, kum ailele saun lialun ti wawan hehin, kum xuuxuina, kum kau puputini kakain, kum aile pipisi seilon liai ma hongoa kakai tamam tinam ape aile hasolia haniwa lalu.’ ” (Exod 20:12-16)

²⁰ Tel seilon ukek, “Tel masiwi, nga usi hahatapo tesol nauna ien lilian ti nga akaik.”

²¹ Jises paxai tioi namili tel seilon ien. Ape hetekie tatahan i ukek, “O tai aile teik waliko. Nahih hangainiwa hatesol soxiam ape haniwa teka seilon tap soxi lehe imuh o uke kahum ti tone Haeu. Ape o nahih kahitima nga lehe o sohot kahikahik.”

²² Ti tel seilon hongoa kakai Jises, tian kawat hawane ape i nahih alia hetekie tatahan nake soxian pate kilan.

²³ Jises paxai aliake tesol kahikahin ape i kakane lato, “Seilon tenen kilan soxi, pate ailan wanen ti usiai aweisal ti Haeu neneini!”

²⁴ Tesol kahikahin ongaini hawane kakan. Tuahe Jises kak tuhi ulea, “Tesol natuk, pate ailan wanen ti seilon tenen laha hana soxi mateiwa ti laha ti usiai aweisal ti Haeu neneini. ²⁵ Kumahe malimun ti tok kamel na i soh non he tewau aweing laha axai nil ti sawitiai maia. Tuahe pamu ailaian ti seilon tenen kilan soxi ti usiai aweisal ti Haeu neneini.”

²⁶ Tesol kahikahin pate lato hong ongaini hawane. Lato he kakak puki lato, “Lehe ape aita pon?”

²⁷ Jises paxai lato ape i ukek, “Ti mewenae kui seilon i kum pon. Tuahe hetekie huhual ti Haeu, lawe waliko i pon.”

²⁸ Pita ukek, “Kaien amite pon nake amite saliliwen lawe waliko ape amite nahih usiusi o.”

²⁹ Jises hone lato, “Nga kakane hawane amuto. Tel na i salili tonan, ukalan, tuan, tinan, taman, natun ma na soxian nake ti usiai kakai Haeu, i uke waliko pamu kilaian. ³⁰ Ti aoape ie, i kilan ukalan, tuan, tinan, akaik, soxi ma na tonan. Tuaehe tin i tunahi kawatan ma moloan. Ape ngain ti luluainima, i uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ³¹ Tuaehe kilan teka axalaha lalap ti aoape ie, Haeu paxai ukek laha seilon tenen tap axalaha ape seilon ti tap axalaha ti aoape ie, Haeu paxai ukek laha seilon tenen axalaha lalap.”

Jises kakak ulea sale matean

Mt 20:17-19; Lk 18:31-34

³² Jises ma tesol kahikahin nahih hahaniwa Jerusalem. Jises nanahiwa imat. Tesol kahikahin ilameni ox tuhi lato. Teteka laha nahih usiusi lato, laha mamata waliko tetenen na i sohot Jerusalem. Jises waxi selai tesol huopanim huhua kahikahin hani tesol mewenae lato ape i kaxi hani lato waliko tetenen na i sohot hani i. ³³ Jises hone lato ukek, “Kako ape nahih hahaniwa Jerusalem. Ti ien, nga tel Nati Seilon, laha hangaini nga hani mini teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses. Lato noseni teleiak ape lato hangaini nga hani mini teka seilon ti Rom. ³⁴ Laha soxeni, pukeini, heti ma telei nga tuahe muhi ngain toluhu nga xahat alia.”

Katekate ti Jeims ma Jon

Mt 20:20-28

³⁵ Muhin ien Jeims ma Jon, hua nati Sebedi, nahih hani kapi Jises. Lalu ukek, “Tel masiwi, pahamili o aile hanima amili teik waliko.”

³⁶ Jises kamei lalu, “Waliko la pahamulu nga aile hani amulu?”

³⁷ Lalu hone Jises, “Tataen o sohotua tel Masiwi ti neiniaai hatesol seilon, pahamili o hatonama amili kapim, tel tepaun manau, tel tepaun kalamau lehe tin amili sohot masiwi ti neiniaai seilon.”

³⁸ Jises ukek, “Amulu kum tioi waliko tetenen amulu kakamei. Nakon amulu

lang pahoi uke laman ti ape nga lang pahoi? Nakon amulu pon kaui kawatan ti nga kau kalak na amulu mat?”

³⁹ Lalu pahoi ukek, “Amili pon.” Jises hone lalu, “Salan imuh amulu lang pahoi laman ti nga lang pahoi. ⁴⁰ Tuaehe kumahe nga tetel kilamiai seilon ti tone minak manau ma na kalamau ti neiniaai seilon. Tonain ien Haeu hani teka i kilamiwen.”

⁴¹ Ti tesol huopanim kahikahin liai hongoa, lolato lialu ti Jeims ma Jon. ⁴² Jises apuhini lato hatesol ape i ukek, “Amuto tioi ka kewi teka masiwi ti he tehu pon ie lato neini hialalu teka seilon hahitakalato ape lato lungei laha ka tua hongoa lato. ⁴³ Tuaehe kumahe pahak i sohot ukek ien leilomuto. Na tel ti amuto pahan ax lalap, i kola hawanewa ka i tel ti hualiai seilon. ⁴⁴ Tin masin na tel ti amuto pahan i sohot seilon tuah, i kewa unauamuto hatesol. ⁴⁵ Tataen nga tel Nati Seilon, kumahe nga toma lehe seilon to unauak, nga toma unaualahi. Ape nga mat ti ukei kahi lialui woi seilon.”

Jises haewia Batimeus tel seilon pulaxa

Mt 20:29-34; Lk 18:35-43

⁴⁶ Ti lato nahih sasaliliwa Jeriko hani Jerusalem, Jises ma tesol kahikahin hetekie kilai seilon, lato apatuini tel seilon pulaxa axan Batimeus, nati Timeus. Lawe i toto ngixi aweisal kameiai huhual. ⁴⁷ Ti i hongoa ka Jises ti Nasaret ien, i tilol, “Jises, tel kahi nati David, tahanema nga!”

⁴⁸ Kilan seilon tumei i ka minginiwa awan. Tuaehe i tilol eliel ahe, “Tel kahi nati David, tahanema nga!”

⁴⁹ Jises tu hamalum ape i ukek, “Taloma i.”

Ape laha tilol hone tel seilon pulaxa, “Amuamua! Tua! Jises titiloi o!”

⁵⁰ Amuamui Batimeus i hana lioi tehu atuhiai puxuaun, i tit tu ape i nahih hani kapi Jises.

⁵¹ Jises kamei i, “Paham nga aile hani o waliko la?”

Tel pulaxa ukek, “Tel masiwi, pahak o haewiama pulak.”

⁵² Jises hone i, “Nahiwa, xoxoi namilom ti Haeu aile haewiawen o.” Tataen ien wanen, pulan ewi ape i nahih kahiti Jises.

11

Jises soh hani Jerusalem

Mt 21:1-11; Lk 19:28-44; Jn 12:12-19

¹ Jises ma tesol kahikahin nahih hani huowau toan Betfage ma Betani, pape tehu Maunt Oliv, xohixohin Jerusalem. I kil-ami hua ti lato ti ailei tenen puasain. ² I hone lalu ukek, “Nahih haniwa tewau toan mateiwaukako. Na amulu tahiawa, amulu tunahi tok donki uluha xinotan ien. Tap tel seilon kikiliwakewen i. Upatiwa ape hakahitama. ³ Na tel seilon kamei amulu, ‘Kalahai amulu upati tok donki?’ honewa i, ‘Tel Masiwi pahan pake i atoheni aliake koseni.’”

⁴ Ti lalu nahiwa, lalu tunahi tok donki tutu pape aweisal, xinotan he kukui ing.

⁵ Ti lalu upapati, teka seilon ien kamei lalu, “Kalahai amulu upati?” ⁶ Lalu kakane laha hanowi ti Jises hohone lalu ape laha sowini hani lalu waxiai tok donki. ⁷ Lalu hakahita tok donki hani kapi Jises ape lalu axaheni puxuaulalu he tehiton. Jises to patul ape tok donki kiliwake i.

⁸ Kilan seilon axaheni puxuaulaha he aweisal ti i luluainiwa. Ape teka liai axaheni kai hatoh ti laha kotima he kin. ⁹ Teka seilon nanahiwa mateiwai Jises ma teka nanahima muhin, hatesol tilol ausingisini ukek, “Kako haxawawa axe Haeu.

Kako amukewa tel kahi nati David, tel i nahih hehetekiema poh ma solian ti Haeu!

¹⁰ Tel seilon ie lehe i neini kako masin ti tel masiwi David neiniwen! Kako sameniwa Haeu tel pohen tapein!” *(Ps 118:25-26, 148:1)*

¹¹ Ti Jises tahiawa Jerusalem, i nahih soh hani tehu Ingi Haeu. I paxai kalini hatapo lawe waliko ape i nahih ahuta alia hani Betani hetekie huopanim huhua kahikahin nake pate ape alohah.

Jises usi xaxaweni teka laha hangaini soxi mate Ingi Haeu

Mt 21:12-17; Lk 19:45-48

¹² Ngain liai telao ti lato nahih sasaliliwa Betani, Jises ilameni ka i hitol. ¹³ Ti i pax haniwa mateiwa, i ningahi tea pata axan fig hina kaun. I nahih paxai na hina huan. Ti i tahiawa i tunahi ka tap huan, mewena kaun nake kumahe taun ti huai fig. ¹⁴ Ape

i kakane tea pata ukek, “Tap o po hua ulea.” Tesol kahikahin hongoen kakain ti i kakawa.

¹⁵ Ti lato tahiawa Jerusalem, lato nahih hani mate Ingi Haeu. Kilan seilon hahangaini soxi ma manihuh ien. Hangainiai waliko ti laha pate lialun. Ti Jises ningahiwa, i usi xaxaweni laha. I aka suoteni sau ti sohiai moni ma sau ti teka seilon laha hahangaini pux. ¹⁶ I halini teka seilon kau koti mate Ingi Haeu soxi ti hangaini. ¹⁷ Ape i kakane nau laha, “Kakai Haeu ukek,

“‘Tehu ingak ing ti lotu ti lawe seilon.’”

(Isa 56:7)

Ape Jises ukek, “Tuahe amuto aile hanowi ka ing ti tone munai teka xuxuina.” *(Jer 7:11)*

¹⁸ Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses, lato hongoa waliko ti Jises ailewen ape lato upiup aweisal ti teleian. Lato mamata i nake kilan seilon sameni waliko ti i hahanau laha.

¹⁹ Ti ape alohah, Jises ma tesol kahikahin nahih ahuta ti Jerusalem.

Sale matei tea pata fig

Mt 21:18-22

²⁰ Pate letu ti liai telao, ti lato tau nanahih aweisal, lato ningahi ulea tea pata axan fig. I ape maten, mat tamus haniwen taen puolan. ²¹ Pita nameni aliake kakai Jises ape i ukek, “Tel masiwi, paxaiwa! Tea pata ti o kakane ka i kum huhua ape i matewen! Alahan pate i mat kosea?”

²² Jises hone lato ukek, “Haxoxoa namilomuto ti Haeu! ²³ Nga kaxi hawane hani amuto, na tel seilon hina namil xoxoan, tap kakapax, ape i kakane tehu maunten ie, ‘Hutawa ie ape towia haniwa itax,’ hoi liai i sohot. ²⁴ Nga kakane hawane amuto, na amuto kamei Haeu tenen na waliko ape amuto soh hawane ka Haeu hani amuto, amuto uke tetenen ti amuto kamekam. ²⁵ Ti na amuto lotu, hasawimua lialui lomuto ti seilon liai lehe tel Tamamuto Haeu i oxoxi amuto ti kawatan ti saun lialun ti amuto. ²⁶ Tuahe na amuto kum hasawi lialui lomuto ti seilon liai, tel Tamamuto Haeu kum oxoxi amuto ti kawatan ti saun lialun ti amuto.

Aita sowini hani Jises puasain ti i ailele?
Mt 21:23-27; Lk 20:1-8

²⁷ Muhin ien lato ape alia haniwen Jerusalem. Ti Jises tau nanahih mate Ingi Haeu, teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, teka hanau nauna ti Moses ma teka masiwi liai ti teka Ju, lato nahih hani kapin. ²⁸ Lato kamei i, “Aita hone o ailei waliko ti o ailele? Aita sowini hani o?”

²⁹ Jises kak pahoi lato, “Nga kameimu amuto tenen kamekame. Amuto pahoi-muma nga ape nga kaxi hani amuto tetel i sowini hani nga. ³⁰ Kaxi hanima nga, aita sowini hani Jon baptaisai seilon, Haeu ka seilon?”

³¹ Lato kak namiloi papaxai puki lato, “Kaie kako kak ukek ia? Na kako ukek Haeu sowini hani Jon, i kak ukek, ‘A alahan amuto kum soh Jon?’ ³² Tuahe na kako ukek seilon sowini hani i, kaie waliko la i sohot?” Lato mamata uke lato halenge teka kilai seilon laha namiloi ukek Jon i tel kuluiwai kakai Haeu. ³³ Aile ape lato kak pahoi Jises ukek, “Amite kum tioi aita sowini hani Jon.”

Jises ukek, “Nga tin nga kum kaxi hani amuto aita hone nga ailei waliko ti nga ailele.”

12

Menge teka ngahataiai tesol kin
Mt 21:33-46; Lk 20:9-19

¹ Muhin ien Jises hutui kakaian hanau teka seilon. I kaxi tenen meng i ukek, “Tel seilon seini tesol lalape kin ape i tiehi kalini. I tahiwi tewau wal, tone pisihi waxiai kani huai pata ape i atai tehu kokole ing patul, totone teka peteniai tesol kin. I hani teka seilon puas ngahati tesol kin lehe tin i uke aliake hina huai pata. Ape i ku hani texux xux xauxaun. ² Ti huai pata pamua, i talo tel unauan hani kapi teka ngahataiai tesol kin waxiai ti tetan. ³ Tuahe teka ngahataiai tesol kin poho xai i ape tua talo aliake. ⁴ Tel masiwi ti tesol kin talo ulei tel unauan liai hani kapi lato. Tuahe lato xai patun ma aile halialu i. ⁵ Tel masiwi ti tesol kin talo ulei tel unauan liai ape tetel ien lato telei. I talo uleiwa teka muhin, teka lato xai, teka lato telei. ⁶ Tapeinan i talo

telawe natun pate i waheni. I ukek, ‘Tel ie natuk wanen ma lato aile aluini.’

⁷ “Tuahe teka ngahataiai kin he kakak alia puki lato ukek, ‘Tetel ie se tel natun wanen. Ien, kako telei i lehe tesol kin ape ti kako.’

⁸ Lato poho telei ape towi xoini i hani melal ti tesol kin.”

⁹ Ape Jises kamei teka laha hongohong tenen mengon, “Tel masiwi ti tesol kin kaie ape i aile waliko la? Nga kakane hawane amuto, na i tahiaawa, i telei lato ape tesol kin ien i hani he mini teka seilon liai. ¹⁰ Ala amuto tioi teik kakain ie:

“‘Tehu kuku teka ataiwai ing hilisa,
 Haeu aile ape i sohot kuku
 tehu pamu tuah ti kuku liai.

¹¹ Haeu aile ape kako amuam hawane.’”
(Ps 118:22-23)

¹² Tesol masiwi ti teka Ju lato tioi ka meng ti Jises kakaxi i kak nanami lato. Aile ape lato upiup aweisal ti pohian tuahe lato mamata teka kilai seilon kapin ape lato nahih salili i.

Moni ti hani Sisa tel masiwi tapein ti Rom

Mt 22:15-22; Lk 20:20-26

¹³ Muhin teka masiwi ti teka Ju talo teka Parisi ma teka kahikahi Herod hani kapi Jises ape lato kamei tohongi i. Lato sasakal na Jises kak tunahi waliko tenen na i sului aliake i. ¹⁴ Lato ukek, “Tel masiwi, amite tioi ka kakaiam mewenae salan. Woum o aile hani teka seilon masiwi ma teka seilon naun lawe tekewe. Ti o hanau seilon kakai Haeu, kakain tenen salan, tap puputa leilon. Kaxi hanima amite, ewi na kako hani Sisa teik moni pahan? ¹⁵ Kaie kako hani?”

Tuahe Jises tioiwen namilolato. Ape i kamei aliake lato ukek, “Alahan amuto kamei tohongi nga? Kau hanima nga tehu puli moni lehe nga paxai.” ¹⁶ Lato hani i tehu ape i kamei lato, “Kawe aita ma axe aita he tehu puli moni?”

Lato ukek, “Ti Sisa.”

¹⁷ Jises hone lato ukek, “Waliko ti Sisa haniwa Sisa, waliko ti Haeu haniwa Haeu.”
 Pate lato ongaini sale pahoan tetan.

Na seilon mat, nakon i xahat alia?

Mt 22:23-33; Lk 20:27-40

¹⁸ Teka Sadusi kapaxe ka seilon maten moih alia. Lato nahih hani kapi Jises

ape lato ukek, ¹⁹ “Tel masiwi, Moses tai hanawen na tel wawan mat salili tel axoan a tap natulalu, tel ukalan kewa axoan tel hehin ien. Ape na lalu tan akaik, tesol akaik ien nati tel i matewen. ²⁰ Hongoa mengomite. Telao hatotalin lato tepanim hua. Tel pamu i sal ape i mat salili tel axoan, tap natulalu. ²¹ Tel usiai tel pamu uke tel hehin ape tin i mat, tin tap natulalu. Tin masin tel usiai tel i matewen, tin i mat. ²² Lato hatesol tepanim huhua talin ien mat a tap natulato. Tapeinan ape tel hehin mat. ²³ Taen Haeu xahateni hatapo seilon maten, tel hehin ape axoi aita? Nake ati lato ukewen tel hehin ien.”

²⁴ Jises pahoi lato ukek, “Kakaiaamuto kumahe salan nake amuto kum tioi kakai Haeu ma pohe Haeu. ²⁵ Taen Haeu xahateni aliake lawe seilon laha matewen, ape tapein tenen hahunatun. Ti tone Haeu, seilon kum sal masin teka engel. ²⁶ Nga kaxi haxewa hani amuto sale xahatai seilon maten. Amuto tioi meng ti Moses taiwen. I kakaxi waliko ti Haeu kakanewen i ti leili teik sisihan ti ah xekek. Haeu hone i ukek, ‘Nga Haeu tetel ti Abraham, Aisak ma Jekop lolotui.’ (Exod 3:6) ²⁷ I Haeu ti teka seilon moi-hin nake teka seilon tetan laha matewen laha kumahe salan maten. Namilomuto kumahe salan ka seilon maten i kum moi-h alia.”

Nauna tuah tapein ti Haeu

Mt 22:34-40

²⁸ Muhin ien tel hanau nauna ti Moses nahih hani kapi lato. I hong ka Jises kak pahoi hapoponowi hawane tesol Sadusi ape i kamei Jises, “Ti lawe nauna ti Haeu, lahe nauna tuah tapein?”

²⁹ Jises pahoi i ukek, “Nauna tuah tapein tenen ie, ‘Amuto teka Israel hongoa! Telawe Haeu i Masiwi ti kaha, tap tel tutuen. ³⁰ Waheni hawanewa Haeu tel Masiwi ti amuto, xoiniwa ti amuto waheni teka seilon liai. Amukewa Haeu ti leili tiamuto, namiloi eliel hawanewa i ma aile hatapoa puasan ti hatesol kuimuto.’ (Deut 6:5) ³¹ Tenen nauna usian masin: ‘Waheniwa teka seilon liai hanowi ti amuto waheni aliake amuto.’ (Lev 19:18) Tap nauna liai i pamu tuah ti huhuonen.”

³² Tel seilon ukek, “Tel masiwi, kakaiaam pate sawisawin. Salan ti o ukek Haeu

i telawe, tap tel tutuen. ³³ Salan ti o ukek kaha amukewa Haeu ti leili tiakaha, namiloi eliel hawanewa i, aile hatapoa puasan ti hatesol kuikaha ape waheniwa teka seilon liai hanowi ti kaha waheni aliake kaha. Saun masin ien i xoini na kaha kau soxi ma manixux hani Haeu ape i xoini na kaha lelei manixux hani i.”

³⁴ Jises hong tioi ka kakaian pate sawisawin. Ape i ukek, “O pate xohixohin kapi Haeu tel neiniam.” Muhin tap tel seilon pahani i kamei ulei Jises tenen na kamekame.

Krais kahi nati aita?

Mt 22:41-46; Lk 20:41-44

³⁵ Ti Jises to hahanau teka seilon mate Ingi Haeu, i kamei laha ukek, “Nake lahan tesol hanau nauna ti Moses ukek ka Krais, tel Haeu taloma, i kahi nati David?”

³⁶ Puki Holi Spirit hanamiloa David ape i kak ukek,

“‘Haeu kakane tel Masiwi tetak,

“Toma papak tepaun manau ti neinia seilon

atengi tataen nga hanawa teka

laha pahoxai o hani hahitakam.”’ (Ps

110:1)

³⁷ Paxaiwa, puki David axai Krais Masiwi tetan. Na masin ien, i kumahe tuahe kahi natun.” Teka laha hongohong kakai Jises pate laha hong amuke.

Kanipetiwa teka hanau nauna ti Moses

Mt 23:1-12; Lk 20:45-47

³⁸ Jises kakane teka seilon ien i ukek, “Amuto lepetawa. Kum usiasi saun ti teka hanau nauna ti Moses. Lato hana puxux weluwelun ape tau nanahih ti puli lawe seilon lehe laha paxai tioi ka lato seilon tuah. Ape pahalato hatesol seilon kak sameniwa lato. ³⁹ Pahalato ukei totoan tenen tuah leili synagog ma tone angia in lalap. ⁴⁰ Lato pisi teka hehin axoalaha matewen lehe lato seseke soxialaha ma ingalaha. Lato aile lotu weluwelun lehe teka seilon paxai sameni. Teka hanau nauna ti Moses ien, Haeu hani lato kawatan lalap wanen.”

Moni kokol i sohot moni pamu lapan

Lk 21:1-4

⁴¹ Muhin ien Jises toto onote tehu lohe moni ti Ingi Haeu. I ningahi kilan seilon kau lolohi moniulaha. Teka seilon moniulaha kilan, laha hana halapa moni.

⁴² Ape tel hehin axoan matewen i tap moni, nahima ape i hana huohu puli moni pate kokol.

⁴³ Jises ilowi apuhini tesol kahikahin ape i hone lato ukek, “Nga kakane hawane amuto, tel hehin ie i hana moni pamu lapapan ti teka liai. ⁴⁴ Teka laha hana hahalapa, moniulaha pate kilan tutuen, tuahe tel hehin ie moniun pate kokol wanen, i hana hatapoen ti i hina.”

13

Jises kak kilami waliko tenen na i sohot imuh

Mt 24:1-51; Lk 21:5-38

¹ Ti Jises nahih salili Ingi Haeu, tel ti tesol kahikahin hone i ukek, “Oie! Tel masiwi, paxaimua lalape pot ti tesol Ingi Haeu! Laha atai hasolia hawane tanoman.”

² Jises pahoi i ukek, “Salan i pate solian tuahe imuh laha toi hamanana ape tesol pot ie put silahota.”

³ Muhin ien Jises han to hani he tehu Maunt Oliv onote Ingi Haeu. Pita, Jeims, Jon ma Andru kamei i ti ape mewenae lato,

⁴ “Kaxi hanima amite lokon wanen tesol waliko ti o kakaxi sohot? Kaie kikilam la i sohot imat ti tesol waliko ien?”

⁵ Jises hone lato, “Lepetawa uke teka seilon puluti amuto. ⁶ Imuh kilan seilon tahiamana ape laha ukek laha Krai. Laha puluti hakila seilon. ⁷ Na amuto hong hilehile i sosohot, amuto kum maamata. Tesol waliko ien hoi i sohot tuahe i tai meiwa ti tapoi tehu pon ie. ⁸ Seilon ti xux texux texux hilei seilon ti xux liai. Seilon ti toan tewau hilei seilon ti toan liai. Xux ti tesol tesol i nuaa ape kilan seilon laha mat ti hitolo. Tesol waliko ien tuahe hutuai kawatan imat ti tapoi tehu pon ie.

⁹ “Amuto lepetawa! Amuto laha hana hani mini teka masiwi ti toan ape laha xai amuto leili synagog. Laha sului amuto hani teka masiwi ti puasain tenen tenen nake amuto kahikahik. Ien se aweisal ti amuto kaxi nga hani laha. ¹⁰ Ape imat ti tapoi tehu pon ie, teka kahikahik kaxi ahutimu meng solian ti Haeu hani seilon ti lawe xux. ¹¹ Na laha xoti ma sului amuto, kum hahakila namilomuto waliko tenen ti na amuto kak. Pake Holi Spirit hanamiloa amuto kakain.

¹² “Taun tehu ien kumahe solian. Hahutalin, tel i hangaini tel hani laha telei. Tin masin hahutaman, tel taman i hangaini tel natun hani laha telei. Teka akaik hangaini tamalaha ma tinalaha hani seilon telei. ¹³ Kilan seilon watakai hawane amuto nake amuto kahikahik. Tuahe na amuto tu matuha atengi tataen kawatan tapo, Haeu waxi auni amuto lian tehue.

¹⁴ “Tuah wanen na amuto xeu waliko ti nga kakak. Na amuto ningahi waliko tenen lialun wanen ti seilon aile tanomi i tetesol ti Haeu hahalini, amuto teka toto Judia kiliwau muna haniwa he maunten.

¹⁵ Tel na i melal, i kiliwawa. I kum alia hahani leili ing waxiai soxian. ¹⁶ Tin masin tel na i pupuas he kinen, i kum tohea alilia hani leili ingan waxi palahiai puxuaun, tin i kiliwawa. ¹⁷ Tataen ien, kawatan wanen ti teka hehin tialaha hina akaik ma teka natulaha susus tutuen. ¹⁸ Kamei elieliwa Haeu lehe taun masin ien i kum sohot leili hunan lialun ma taun ti waiwain. ¹⁹ Kawatan ien i xoini kawatan ti imat, ti uli tanomia i tehu pon ie haniwa taen imuh. ²⁰ Tuahe Haeu namiloi teka seilon tetan ape i koti hakukuna taun lialun ien uke tap seilon moih.

²¹ “Taun tehu ien, na tel hone amuto ukek, ‘Paxaiwa, Krai ie,’ ma na i ukek, ‘Paxaiwa, Krai io,’ kum hong sohoso. ²² Hina seilon ti puputa sohotuma ukek ka laha Krai ma teka ukek laha kuluai kakai Haeu. Laha aile hasohotu waliko lalap tenen tenen ape laha tohongi pulutuai teka seilon ti Haeu. ²³ Nga kakane hahatapo amuto waliko imat ti i sohot. Amuto lepetawa!

²⁴ “Muhi kawatan ien,

“ ‘al i kum kam,
pangapang i kum xeu,

²⁵ kohot ti he maun i put,

hatesol waliko ti he maun i nuaa.’ (Isa 13:10, 34:4)

²⁶ “Taen ien hatesol seilon ningahi nga tel Nati Seilon mosulih patul he maun hetekie lalape poh ma soliai talepai xewaiak.

²⁷ Ape nga talo tesol engel, spirit solian tetak waxi apuhiniai teka seilon nga kilamiwen tetak ti tesol tesol, ti sai ahang, angiha, haiup ma tola.

²⁸ “Amuto namiloi paxaiwa talil. Ti kaun mak put, amuto tioi ka taun ti aupol

angiha. ²⁹ Tin masin, taen amuto ningahi tesol waliko nga kakanewen amuto i sohot, amuto tioi kewak aliaiak ape i xohi hawanewen. ³⁰ Nga kakane hawane amuto, hina seilon ti aoape ie laha kum matemu atengi tataen waliko ien i sohot. ³¹ Maun ma xux ti aoape i tapo tamus. Tuae kakaiak hamalum lian tehue.

³² “Tap tel tioi ngain tetehu ma lokon wanen tesol waliko ien i sohot. Teka engel ti Haeu kum tioi ma puki nga tel Natun tin nga kum tioi, mewenae tel Tamak Haeu tioi. ³³ Lepetawa ma apeas peleawa nake amuto kum tioi lokon wanen sohotuan.

³⁴ “Pate masin na tel seilon nahih salili tesol tonan ape i nahih hani tewau toan xauxaun. Tehuingan i hani he mini tesol unauan ape i axi puasalato. I hone tel ngahatiaing, ‘O peteniwa aliaiak.’ ³⁵ Tin amuto pax petawa nake amuto kum tioi loke aliai tel masiwi ti tehu ing. Uke na alohah ka luhui ipong ka ti mom wawan kokoini ma na ti i ninitinile. ³⁶ Amuto kum matih luhuluh, uke i sohot haonga amuto. ³⁷ Waliko ti nga kaakane amuto, nga kakane lawe seilon. Amuto peteniwa aliaiak!”

14

Tel hehin tihi sanda hani he pati Jises
Mt 26:1-13; Jn 11:55-12:1-8

¹ Lawe ahang teka Ju aile angiaing lalap ti nameniai ngain ti lokon Haeu waxi aliake teka tamalaha ti matahaun leili Igip. Ngain tehu hutuan laha ani sipsip wawan uluha, tenen angiaing ien laha axai Pasova. Ape tesol ngain muhin laha ani bret tenen i tai xiu. Ngain huohu imat ti Pasova, teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanauinauna ti Moses, lato sasakal aweisal ti seilon kum tioi lehe lato xoti Jises ape hakahita hani teka teleian. ² Lato ukek, “Kako kum ailemu leili taun ti angiaing lalap uke teka seilon hil pahoi kako.”

³ Lokon ien Jises tewau toan ti Betani, leili ingi Saimon, tetel kemuk tinun hina nax lialun. Ti lato to angiang, tel hehin kauma tehu sanda kahun pate lalap ma poun tin pate solian. I hei tehu peti sanda ape i tihi hani pati Jises.

⁴ Ti teka seilon ien paxaiwa, lolaha lialu ape laha he kakak alia puki laha, “Kalahai i tua tihi xoini tehu sanda? ⁵ Pamu ewian na hangaini waxiwen moni lalap ape hani teka seilon tap soxi.” Ape laha kahiloloi i.

⁶ Tuae Jises ukek, “Kum hohowini i nake i ailele saun solian hani nga. ⁷ Teka seilon tap soxi laha lawe kapimuto, amuto pon hualialaha telao ti na pahamuto. Tuae nga kumahe lawe kapimuto. ⁸ Ti i tihi sanda hani patuk, se i apepeseni nga ti tehu tihiniak. I aile hani nga waliko tenen ti i pon. ⁹ Nga kakane hawane amuto, tesol tesol ti laha kaxi meng solian ti Haeu tin laha kaxi waliko ti tel hehin aile hahani nga lehe seilon nameni i.”

Judas sakal aweisal ti hangainiai Jises
Mt 26:14-16; Lk 22:3-6

¹⁰ Taen ien Judas Iskariot, tel ti tesol huopanim hua kahikahi Jises, i nahih hani kapi teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon ape hone lato ka pahan i hangaini Jises hani minalato. ¹¹ Ti lato hongoa, pate lato amuam hawane. Ape lato kakane Judas ka lato axi i moni. Ien, Judas ape i sakal tehu taun solian ti na i hangaini Jises hani minalato.

Apeseniai an ti Pasova
Mt 26:17-19; Lk 22:7-13

¹² Ngain tehu hutuai angiaing lalap ti laha telei sipsip wawan uluha, tesol kahikahi Jises kamei i, “Paham amite apeseni tonain ti tehu angiaing lalap hani ia?”

¹³ Ape Jises talo hua kahikahin i ukek, “Amulu nahih haniwa leili Jerusalem. Ti ien, amulu apatuini tel wawan kakau tehu peti kan. Kahitiwa i. ¹⁴ Na i soh hani leili ing, soh usiwa ape honewa tel tame tehu ing kewak, “Tel masiwi kamekam tetesol na i ma tesol kahikahin lato to ang tehu angiaing ti Pasova.” ¹⁵ I kola hani amulu tesol tonain ti leili ing teke patul, lawe waliko ti angiaing leilon. Apeseniwa anakako ien.”

¹⁶ Ti huhua kahikahin nahih haniwa leili taon, lalu tunahi lawe waliko masin ti Jises kakawen. Ape lalu apeseni an ti nameniai lokon ti Haeu waxi ahuti tesol tamalaha teka Ju ti Igip.

Jises ang tehu angiaian ti Pasova kapi tesol kahikahin

Mt 26:20-29; Lk 22:14-23; Jn 13:21-30; 1 Kor 11:23-25

¹⁷ Ti ape alohah, Jises ma tesol huopanim huhua kahikahin tahia hani tesol ien. ¹⁸ Ti lato angiang, Jises hone lato, “Nga kakane hawane amuto, tel ti amuto hangaini nga, kalak i to angiang kapik.”

¹⁹ Tialato kawat hawane ape lato tel tel kamei i, “Kaie kumahe nga?”

²⁰ I hone lato, “Se tel ti amuto tesol huopanim huhua kahikahik. I tetel i xomi anan hani leili tehu tone an kapik. ²¹ Nga tel Nati Seilon, imuh nga mat masin ti leili pepai Haeu kakawen. Tuae kawatan lalap tunahi tel seilon i hangaini nga hani laha telei. Pamu ewian na i tai takah.”

²² Leilon ti lato angiang, Jises waxi teik bret, i kak kemulik hani Haeu ape i wiki sei hani tesol kahikahin. I ukek, “Waxi aniwa, se tupuak.”

²³ Muhin i waxi tehu kap waen, i kak kemulik hani Haeu ape i hani lato hatesol unumi. ²⁴ I kakane lato, “Ie se kakauk i xiweu ti kolakol ka Haeu oxoxi seilon ti kawatan ti lialui woulaha na laha hana namil xoxoan hani i. Mateak kola hapoponowi ka Haeu xinoti tenen namil haun kapi seilon. ²⁵ Nga kakane hawane amuto, nga kum un ulea waen atengi taun ti amuam leili tone Haeu.”

²⁶ Muhin ien lato pakui tenen pak hani Haeu ape lato nahih ahuta hani Maunt Oliv.

Jises kak kilami ka Pita ase

Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38

²⁷ Jises kakane tesol kahikahin ukek, “Amuto hatesol kiliwau salili nga masin ti leili pepai Haeu kakawen,

“ ‘Nga telei tel ngahatai sipsip ape teka sipsip kiliwau silahota.’ (Zech 13:7)

²⁸ “Tuae taen nga moih aliawa, nga tahia imat ti amuto hani Galili.”

²⁹ Pita hone i, “Kalak na lato hatesol kiliwau salili o, nga tiliwen kapim.”

³⁰ Jises hone Pita, “Nga kakane hawane o, imat ti tok mom wawan kokoini uke he huohu ipong tetehu, o putini ka o kum ttoi wanen nga uke he toluhu.”

³¹ Tuae Pita kak eliel ahe ukek, “Kalak na nga mat ohoi o, nga kum kak wanen ka nga kum ttoi o.” Ape hatesol kahikahin tin lato kak ukek ien.

Getsemani

Mt 26:36-46; Lk 22:39-46

³² Imuh lato tahia hani tesol kin axan Getsemani. Jises hone teka ti tesol kahikahin ukek, “Amuto tiliwen ie, nga kaakamu kapi tel Tamak Haeu.” ³³ Ape i waxi Pita, Jeims ma Jon kahitian. I ilameni kawatan lalap wanen ape i mamata xexex, mapuke hetekie. ³⁴ I hone lato, “Lalape tatahan tetak ma matauak i nisohi hawane hanawaiak. Amuto tiliwen ie ape pax petawa.”

³⁵ I nahih ahewa teik ape i eng kalunga hani hepekeun. I kamei eliel Haeu na masin i xaxaweni kawatan ti matemate. ³⁶ I ukek, “Tel Tamak Haeu, o pon ailei lawe waliko. Xaxaweniwa kawatan ti matemate ti lehe i tunahi nga. Tuae pahak nga usi namilom.”

³⁷ Jises nahih alia hani kapi tesol kahikahin ape i tunahi ka lato mamatih. I hone Pita, “Saimon, amuto mamatih! Alahan pate amuto kum ah? ³⁸ Ah kapitawa ma lotu tatalewa lehe amuto xoini totohong ti Satan na i tunahi amuto. Pahamuto ailean tuae tupuamuto pate kawatan.”

³⁹ Jises nahih ulea ape i kamei tel Taman Haeu waliko tin tetenen. ⁴⁰ Ti i nahih alia haniwa kapi tesol kahikahin, i tunahi lato mamatih ulea. Pulalato pate lihian. Lato kum ttoi waliko tenen na lato kak.

⁴¹ Ti aliaian kewa he toluhu, i hone lato, “Tin amuto mamatih tutuen! Tapan matihu! Hongoa! Ape i meiwen taun ti nga tel Nati Seilon, laha hani he mini teka seilon lialun. ⁴² Xahatawa! Tel hangainiak i nanahima. Kako nahih pahoi i.”

Laha xoti Jises

Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:1-11

⁴³ Ti Jises kakak tutuen, Judas tahiawa. I tel ti tesol huopanim huhua kahikahin. I kakahiti kilan seilon liai hetekie ngol weluwelun ma pata ti hile. Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, teka hanau nauna ti Moses ma teka masiwi liai taloma laha.

⁴⁴ Judas hani peleiwen laha tenen kolakol, i ukek, “Seilon tel na nga asoi talioan se tetel ien. Pohi hakahitawa ma peteniwa.” ⁴⁵ Judas nahih sawi hani kapi Jises ape i ukek, “Tel masiwi, amuam ti Haeu hani o.” Ape i asoi taliope Jises. ⁴⁶ Tataen ien laha pohi kongini i ape hakahita. ⁴⁷ Tuahe tel seilon leilolato waxi tea ngol weluwelun ape i tai koti haputa taxingi tel unau tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon.

⁴⁸ Jises hone laha, “Amuto nahih hetekiema paumuto ti hile waxiak hanowi ka nga seilon lengean. ⁴⁹ Lawe ngain nga to hahanau seilon leili Ingi Haeu a amuto tai pohi nga. Tuahe kakai Haeu i sohot poponowi hani nga.” ⁵⁰ Lokon ien hatesol kahikahin kiliwau salili i.

⁵¹ Leilolaha tel seilon uluha, i soosoi teik maia ti matihu. I nahih kakahiti Jises ape lehe teka seilon pohi hetekie i. ⁵² Ti tel seilon mamata kiliwawa, teik maia toia ape i kiliwawa makahul.

Laha sului Jises

Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24

⁵³ Laha hakahita Jises hani kapi Kaiapas tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ape hatesol masiwi liai ti teka Ju apuha hani kapin. ⁵⁴ Pita nahih otioti Jises tamus hani mate ingi Kaiapas. I to akakati tesol peteniai Ingi Haeu ma hahahia tinun pape ahilato.

⁵⁵ Hatesol masiwi ti teka Ju upiup aweisal ti teleiai Jises, tuahe lato kum tunah. ⁵⁶ Kilan seilon kak sului putini Jises a kakai alaha kumahe tenenawe. ⁵⁷ Hina seilon tule ape kak tanomi kakain puputa ti sului Jises. ⁵⁸ Laha ukek, “Amite hong i kak ukek, ‘Nga toi hamanana tehu Ingi Haeu ape leili ngain toluhu nga hatuhi tehu Ingi Haeu liai, kumahe ing tenen mini seilon atai.’ ” ⁵⁹ Tuahe kakai alaha tin kumahe tenenawe.

⁶⁰ Tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon tule ape hone Jises, “Tekka seilon ie laha susului o. Hina kakaiam?” ⁶¹ Tuahe Jises tai wix pahoi.

Kaiapas kamei ulei i, “Nakon o Nati Haeu, tel Krai Haeu taloma?”

⁶² Jises ukek, “Se nga. Imuh amuto ningahi nga tel Nati Seilon toto he tepaun mini Haeu sai manau neinia seilon kapin ma tin amuto ningahi nga luainima he maun.”

⁶³ Kaiapas hongoa ape i leng lexi tehu puxuaun. I ukek, “Kako kum ngah ulea seilon suluian. ⁶⁴ Amuto hongoen i ukek i tel Nati Haeu. Kaie kako aile ukek ia?” Lato hatesol xinoti namil tenenawe ti teleiai Jises.

⁶⁵ Tekka seilon pukeini i ape uke maia talini puxuai pulan. Lato taputui i ma kak soxeni i ukek, “Na o Krai, tilawa aita xai o!” Ape tesol peteniai Ingi Haeu xai hialalu i.

Pita ukek i kum ttoi Jises

Mt 26:69-75; Lk 22:54-62; Jn 18:25-27

⁶⁶ Lokon ien Pita toto tutuen kapi teka seilon mate ingi Kaiapas ape tel hehin unau tel masiwi nahima. ⁶⁷ Ti i ningahiwa Pita toto pape ah, i ila mataini ape i ukek, “O tel ti teka lawe kapi Jises ti Nasaret.”

⁶⁸ Tuahe Pita ase ukek, “Nga kum ttoi tel seilon ien.” Ape i nahih hani onote aweing ti melal.

⁶⁹ Tel hehin ningahi ulei i ape kakane tesol seilon lato tutu kapin ukek, “I tel ti teka kahikahi Jises.” ⁷⁰ Tuahe Pita ase ulea.

Tai kue, teka seilon tutu xohixohin kapi Pita ukek, “Salan, o tel ti lato nake o ti Galili.”

⁷¹ Pita ukek, “Kuinake, nga kak hahawane nga kum ttoi tel seilon amuto kakak.”

⁷² Tataen ien tok mom wawan kokoini uke he huohu. Ape Pita nameni aliake kakain ti Jises kaakane i ka imat ti tok mom wawan kokoini uke he huohu, i kak uke he toluhu ka i kum ttoi Jises. Pita nameniwa ape i tang tahane hawane.

15

Laha hakahita Jises hani kapi Pailat

Mt 27:1-2, 11-26; Lk 23:1-5, 13-25; Jn 18:28-19:16

¹ Pate letu wanen, hatesol masiwi ti teka Ju apuha ailei namil ti waliko tenen na lato aile hani Jises. Lato xiote i ape hakahita hani kapi Pailat, tel ti teka masiwi ti Rom kiliwakei Judia.

² Pailat kamei Jises, “Nakon o tel masiwi tapein ti teka Ju?”

Jises kak pahoi ukek, “Masin ti o kakawen.”

³ Tekā masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon lato kak susului Jises hani Pailat ti kilan waliko tenen puputa. ⁴ Ape Pailat kamei ulei i, “Tap pahoa tetam? Hongoa, kilan waliko laha susului o.” ⁵ Tuahe tin Jises tai wix pahoi. Pailat pate i ongaini.

⁶ Leili taun ti angia in lalap ti namenai ngain ti Haeu waxi aliake teka Ju ti Iqip, saun ti Pailat i ahuti tel ti teka kalabus, tetel na teka seilon pahalaha. ⁷ Ti lokon ien tel seilon axan Barabas i kakalabus kapi teka seilon tuaun nake lato hil pahoi teka masiwi ti kiliwakei xuxulaha. Ti leili hilehile lato teleiwen hina seilon. ⁸ Kilan seilon nahih hani kapi Pailat kameian ti ahutiai tel na kalabus.

⁹ Pailat kamei laha, “Pahamuto nga ahuti hani amuto tel masiwi tapein ti teka Ju?”

¹⁰ Pailat pate i ttoi ka teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon hangaini Jises hani i tuahe ti wawatak nake kilan seilon sameni i. ¹¹ Tuahe teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon kak hahika teka seilon ti laha apupuha ien kameiai Pailat ti ahuti hani laha Barabas, kumahe Jises.

¹² Pailat kamei ulei laha, “Pahamuto ape nga aile waliko la wanen hani tetel seilon amuto ukek i tel masiwi tapein ti teka Ju?”

¹³ Laha tilol pahoi Pailat, “Teleiwa i! Tahī hakeawa i he kros!”

¹⁴ Pailat kamei laha, “Nake lahan? Waliko la pate lialun i aile talesiwen?”

Laha tilol ausini aheke, “Tahī hakeawa i he kros!”

¹⁵ Pailat pahan i hamuamua teka seilon. Aile ape i ahuti Barabas. I hani tesol unauan ti hile hetī Jises ape hakahita lehe waxi lato tahī hakea i hani he kros.

Teka unauī Pailat ti hile soxeni Jises

Mt 27:27-31; Jn 19:2-3

¹⁶ Tesol unauī Pailat ti hile ati hasoho Jises hani tehu ing lalap, ingi Pailat, ape lato tiloi tesol tuaulato. ¹⁷ Lato waxi teik maia tenen kakai ati polun ape sosoi hani Jises. Lato alingini ngaxe au ape nihini hana hani he patun. ¹⁸ Ape lato soxeni i ukek, “Tel masiwi tapein ti teka Ju tap tahī mateam!” ¹⁹ Lato uke teik pata xai

tuhituhī patun ape lato pukeini i. Lato lokuha hanowi ka lato lotu sameni i. ²⁰ Ti lato heisawa soxeni, lato naxi xaxaweni teik maia. Lato sosoi aliake i teik puki sosen ape ati i lehe lato tahī hakea i hani he kros.

Laha tahī hakea Jises he kros pata

Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27

²¹ Ti lato hakahitawa Jises, lato apatuini tel seilon axan Saimon nahih hahaniwa taon. Tekā unauī Pailat ti hile lungei i kaui teik kros ti Jises kakau. Saimon akiki tehu taon lalap axan Sairini, tame Aleksanda ma Rupus. ²² Lato hakahita Jises hani tesol axan *Golgota*. Teik kakain ien i ukek, “Tetesol tanoman masin kui pati seilon.” ²³ Ape lato axi i unum ti hamongai moloan tuahe Jises kum unumi. ²⁴ Lato tahī hakea Jises he teik kros pata ape lato sei puxuaun wasolalato. Lato halokeni satu ti upiai tetel i uke tetenen ia ti tesol sose Jises.

²⁵ Ti 9 kilok letu lato hakea Jises. ²⁶ Teik kakain ti suluian lato tahī hahakea onote patun i kak ukek,

“TEL MASIWI TAPEIN TI TEKA JU.”

²⁷ Tin lato tahī hakea hua seilon ti xuxuina xohixohin kapi Jises, tel sai manau ape tel sai kalamau. ²⁸ Kakai Haeu i poponowi hawane ti i ukek, “Laha aile hanowi i seilon tenen woun pate lialun.” *(Isa 53:12)*

²⁹ Tekā seilon ti laha nahih sahiwa Jises, laha tohutoh ape kak soxeni ma kak halialu i ukek, “Se o tel seilon o ukek o toi tehu Ingi Haeu ape muhi ngain toluhu o hatuhi aliake! ³⁰ Awai aliakewa o. Na o pon, mosulih he teik kros ien!”

³¹ Tekā masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanauī nauna ti Moses, tin lato tutu ien papaxai Jises ape lato he kakak ukek, “I huali uke seilon liai tuahe i kum pon huali aliakean. ³² Na kako paxai ka tel Kraisi, tetel masiwi tapein ti Israel, i mosulih he teik kros, kako soh tetan.” Huhua lalu akeak kapi Jises tin lalu kak halialu i.

Matei Jises

Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30

³³ Ti lape ngain, hatehu xux i tilok ti leili aua toluhu. ³⁴ Ti 3 kilok alohah, Jises tilol eliel hawane, “Eloi Eloi, lama sabatani?”

Ien i ukek, “Haeu tetak, Haeu tetak, nakon lahan o lioi hawane nga?” (Ps 22:1)

³⁵ Teka seilon xohixohin kapin, laha ukek, “Hongoa, i titiloi Elaija.”

³⁶ Tel i kiliwau waxi teik maia, i xomi hani he waen tenen wangingian ape i hana hani tumi teik pata. I tulini hani he awe Jises lehe waxi i sumuxi. I ukek, “Nutomu, kako paxaimu na Elaija mosulih ape hamosu i he teik kros.”

³⁷ Jises ausini eliel hawane ape i mat. ³⁸ Tataen ien wanen Haeu lexi teik maia i akeak leili tehu Ingi Haeu, ti patul hani taen itan. ³⁹ Tel ti teka unau Pailat ti hile tutu mate Jises. I paxai otioi sale matei Jises ape i ukek, “Salan wanen tel seilon ie Nati Haeu!”

⁴⁰ Teka hehin tu siasia paxaiai Jises. Leilolato Mary Magdalen, Salome ma Mary, tel tini Joses ma Jeims tel uluha.

⁴¹ Lokon ti Jises tutuen Galili tesol hehin ien lawe lato kakahiti ma huhuali i. Kilan hehin liai laha kahitima Jises hani Jerusalem, laha tin ien.

Sale tihiniai Jises

Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42

⁴² Sai alohah ti tehu ngain ti apeseniai Sabat. ⁴³ Josep ti Arimatea i nahih hani kapi Pailat ape i matut kamean na i waxi auni tupui Jises. Josep i tel ti tesol masiwi ti teka Ju. I to mon atetengi ngain ti Haeu neini lawe seilon. ⁴⁴ Pailat pate i kum amemene ti i hongoa kiliwai matei Jises. I tiloi tel unauan ti hile ape kamei i na salan Jises matewen. ⁴⁵ Ti i hongoa ka salan, i hani Josep waxi tupui Jises. ⁴⁶ Josep kahui teik maia ti auniai seilon maten. I hamosu Jises hani itan ape i puxui talini tupuan. I hana auni hani leili amal tenen laha tanomi he pot patul ti hepekeun. Muhin i hulini tehu pot lalap siponiai tehu amal. ⁴⁷ Mary Magdalen ma Mary tel tini Joses ma Jeims, lalu niningahi tesol ti Josep hana tupui Jises.

16

Xahatai Jises

Mt 28:1-7; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10

¹ Ti Sabat tapoa, Mary Magdalen, Salome ma Mary tel tini Joses ma Jeims, lato kahui sanda tenen poun solian lehe lato ahui

hani tupui Jises. ² Sande ti pate letu, lato nahih hahaniwa amali Jises. ³ Lato he kamekam alia puki lato, “Kaie aita tel na i hulini xaxaweni hani kako tehu pot lalap he aweingi amal?”

⁴ Ti lato xeisawa, lato ningahi tehu pot lalap ape hulinan. ⁵ Lato sohoa ape lato ningahi tel seilon uluha i toto sai manau, puxuaun weluwelun a papaxaxun. Ape lato mamata hawane.

⁶ I hone lato, “Kum maamata! Nga tioi ka amuto upiup Jises ti Nasaret, tetel laha telei. I kumahe ie, i moih aliawen! Paxaiwa, i tap tetesol laha hahana i. ⁷ Aoepie amuto nahih kaxi haniwa Pita ma tesol kahikahin liai ka Jises nahiwen imat ti amuto hani Galili. Amuto ningahi i ien masin ti i kakanewen amuto.”

⁸ Tesol hehin nahih ahutawa ape lato kiliwau salili tesol ien. Lato tataxini hetekie ox tuhi tinulato ma lato xexex. Lato tai kakane tel na seilon nake pate lato mamata.

Jises take hani teka kahikahin

Mt 28:9-10; Jn 20:11-18

⁹ Muhin ti Jises moih aliawa ti Sande pate letu, i take hani Mary Magdalen, tetel imat Jises xaxaweni tepanim hua spirit lialun leilon. ¹⁰ Mary Magdalen nahih hani kapi tesol kahikahi Jises lawan. Lato hatesol tang tahane hawane matei Jises. Ape i kakane lato waliko ti i sohot hani i. ¹¹ Ti lato hongoa ka Mary ningahiwen Jises ape moihin, lato kapaxe hawane.

¹² Imuh Jises take hani kapi huhua kahikahin lalu nanahih ti Jerusalem hani tesol tahain. Pala lalu kum ila tioi i nake tanoman sohiawen. ¹³ Lalu nahih alia ape kaxi hani tesol liai, tuahe tin lato kapaxe.

¹⁴ Tapeinan Jises take hani kapi huopanim tel kahikahin ti lato angiang. Jises tumei lato nake lato kapaxe i ma lato kum hong soh teka laha ningahiwen ka i moih aliawen.

Jises talo tesol kahikahin ape Haeu waxi i hani tesol tonan

Mt 28:16-20; Lk 24:44-52; Jn 20:19-23; Apo 1:6-11

¹⁵ Jises kakane tesol kahikahin ukek, “Lua tapaiwa lawe xux ti itan ie ape kaxi sawataniwa meng solian ti Haeu haniwa

lawe seilon. ¹⁶ Na tel seilon i soh tetak ti amuto kakaxi tenen meng solian ien ape amuto baptais i, tel seilon ien i to kapi Haeu lian tehue. Tuahe na tel seilon i kum soh, Haeu selai xaxaweni i kapin lian tehue. ¹⁷ Teka laha hong soh, nga hani laha poh ti ailei tesol waliko ie. Ti hahitake axak laha xaxaweni spirit lialun leili seilon. I pon laha kak kakain ti kumahe kakaiialaha. ¹⁸ Na laha akeni weiko tenen i hamange seilon ma unumi unum tenen hina suhah, i kum hialalu laha. Ape na laha lotu hana minalaha patul ti teka tinun, laha ewi.”

¹⁹ Muhin ti Jises kak kewa kapi tesol kahikahin, Haeu waxi i hani patul ti tesol tonan ape i to sai tepaun mini Haeu manau ti neinia i lawe seilon. ²⁰ Tesol kahikahin lato kaxi sawateni meng solian tetan hani tesol tesol. Pohe Haeu pupuas hualialato. Haeu haxoxo tenen meng ti lato kakaxi ape i kola ka kakaian salan wanen, usiwa waliko tenen lato ailele ti kui pohen.

Luk Meng solian ti Jises tataiai Luk Kakain ti haxewai tenen meng ie

Luk tai tenen meng solian ie sai ahang 30 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Luk i tel kahikahi Jises, tuahe kumahe tel ti tesol huopanim huhua aposel ti uli Jises kilamiwa. I tel dokta. I kumahe Ju, i Grik. I tai tenen meng ie lehe teka Grik tioi puase Jises Krai ape laha soh hawane tetan. I kaxi hahani kako ka kumahe Jises luama ti hualiai mewenae teka Ju. I tetel awaii lawe seilon ti kawatan ti lialui woukaha. Tin i tai kakaxi sale lalape wawahen ma tatahan ti Jises, sale pohe Holi Spirit ma sale lotu ti seilon hani Haeu. Luk tai ningahi waliko ti Jises ailele. I tatai waliko ti teka kahikahi Jises liai ningahi ma kakaxi. Luk tin tetel i tai teik pepa “Puase tesol aposel.”

Hutuiai meng

¹ Nga tua tai hahongo o tel masiwi Teopilus, kilan seilon laha tohongiwen taii menge Jises ti lawe waliko ti i sohotuen leilomite teka kahikahi Jises. ² Laha usiui kakain ti teka laha ningahiwen waliko ti i sohotuen ma teka hanau meng solian ti Jises kakaxi. ³ Aile ape nga upia mataini menge Jises ti hutuan wanen ape nga namiloi ukek ka solian na tin nga tai haxewa hani o waliko ti i sohotuen. ⁴ Nga aile ukek lehe o tioi hawane ka waliko ti teka kahikahi Jises hanauen o, salan wanen.

Tel engel kak kilami takahe Jon Baptis

⁵ Lokon Herod masiwi ti Judia, Sakaraia tel masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon, i pupuas leili Ingi Haeu hetekie tesol tuaun. Axalato Abijaia. Tenen ax ie lato kema axe tel masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon ti matahaun. Tel axoi Sakaraia Elisabet i kahi nati Aron tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. ⁶ Haeu namiloi ukek lalu hauhua seilon sawisawin. Lawe lalu puas usi mataini hatapo hatesol nauna ti Haeu tel Masiwi. ⁷ Lalu tap natulalu

nake Elisabet i liehe hetekie lalu tin ape salaimat.

⁸ Ngain tehu, Sakaraia ma teka tuaun lato pupuas leili Ingi Haeu nake taun ti lato ti puas leili puasain tehu ien. ⁹ Usiai saun ti teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon, lato kilami tel ti leilolato soh hani leili Ingi Haeu ti luiai sanda hani Haeu ma lotu hualiai teka seilon. Telao ien lato kilami Sakaraia. ¹⁰ Ti tehu sanda lulua, kilan seilon laha tu lolotu melal.

¹¹ Leili Ingi Haeu tel engel, spirit solian ti Haeu, i take hani Sakaraia. I tutu sai manau ti tone luiai sanda. ¹² Ti Sakaraia ningahiwa, i tataxini ma i mamata hawane. ¹³ Tuahe tel engel kakane i ukek, “Kum maamata, Sakaraia! Haeu hongoen kamekame tetam. Tel axoam Elisabet hatakaha tel akaik natum. Axaiwa axan Jon. ¹⁴ Amulu ma kilan seilon liai amuke hawane i. ¹⁵ Amuto hatesol amuam nake Haeu namiloi ukek Jon i sohot tel seilon pate buah. I kum un unum ailan. Tataen ti uli takahan, Haeu hani i Holi Spirit ti kapitian. ¹⁶ Ape i neini kilan ti amuto Israel lehe amuto towiahu ti lialui woumuto hani Haeu tel Masiwi ti amuto. ¹⁷ I sohotuma imat ti Krai, tel Haeu taloma. Ape Holi Spirit hapohea i hanowi ti i hapohea Elaija tel kuluii kakai Haeu. Jon huali seilon ti apesenialaha ti sohotui Krai. I hukumini aliake akaik ma taman ma huali teka tahitah ti usiai nauna ti Haeu.”

¹⁸ Sakaraia kakane tel engel ukek, “Lehe nga tioi ukek ia ka teik waliko ti o kakak i sohot? Amili tel axoak ape salaimat.”

¹⁹ Tel engel ukek, “Nga Gabriel, tel unau Haeu pate buah. I taloma nga hahongoam tenen meng solian ien. ²⁰ Tuahe nake o hong kapaxe kakaiak, o kum wix uke atengi taen tel natum takah. Waliko ti nga kakane o i po sohot onoteni hawane taun ti Haeu kikalami.”

²¹ Lokon ien teka seilon melal atetengi Sakaraia ape laha nam tataxini ti i pate kuen leili Ingi Haeu. ²² Ti i ahutama i kum kakane uke laha. I tua hapuasa minan kakanealaha ape laha paxai tioi ka tenen waliko buah take haniwen i.

²³ Tataen puasain tehu ti puase Sakaraia leili Ingi Haeu tapoa, i nahih alia hani tonan. ²⁴ Muhin ien tel axoan Elisabet pet

akaik ape i tai sosohot melal ti pangapang tepanim. ²⁵ I ukek, “Ti soliai Haeu i huali nga ape i xaxaweni hatapo hienain ti na lieheh. Teka seilon ape laha kum paxai teheni nga.”

Tel engel kak kilami takahe Jises

²⁶ Muhi pangapang tepanim tehu ti Elisabet petiwa akaik, Haeu talo tel engel Gabriel hani tehu taon Nasaret leili Galili. ²⁷ I hakouta kakain hani tel hehin axan Mary i tai engeeng kapi tel na wawan. I tel laha otei haniwen axoi Josep, kahi nati tel masiwi David. ²⁸ Tel engel hone Mary, “Haeu aile hasolia hawanewen o. I kapim.”

²⁹ Mary namiloi taxiake hawane kakai tel engel ape i namiloi papaxai haxewai teik kakain ien. ³⁰ Tel engel kakane Mary ukek, “Kum maamata, Haeu aile kola soliaian hani o. ³¹ O hanatua tel akaik wawan. Na i takahawa, axaiwa axan Jises. ³² I sohot tel seilon pate tuah ma pohe Haeu toi i ape laha axai i Nati Haeu. Haeu hana i tel masiwi ti teka Ju masin tel masiwi David, tetel Jises nakuama tetan. ³³ Ape i neini teka Israel ma i to Masiwi lian tehue.”

³⁴ Mary kakane tel engel ukek, “Nga tai engeeng kapi tel na wawan, aile ape i sohot ukek ia?”

³⁵ Tel engel kak pahoi i ukek, “Ti pohe Haeu, Holi Spirit atuhi halihu o ape o pet akaik. I hani hatapo tupuan ailei puase Haeu ape laha axai i Nati Haeu. ³⁶ Nam paxaiwa tel akikim Elisabet. Kalak i salaimat i petiwen akaik. Kemuk i lieheh ape aoape ie pangapangaun tepanim tehu. ³⁷ Tap tenen waliko Haeu kum aile uke.”

³⁸ Mary ukek, “Nga unau i Haeu tel Masiwi. Ewi i sohot hani nga masin ti o kakawen.” Ape tel engel salili i.

Mary nahih paxai Elisabet

³⁹ Muhin Mary nahih kosea hani tehu taon ti leili Judia he maunten. ⁴⁰ I nahih soh hani leili ingi Sakaraia ape i kak amuke Elisabet. ⁴¹ Ti Mary kakak tutuen, tel akaik leili tiai Elisabet pixewa. Ape Holi Spirit hanamiloa Elisabet kakain.

⁴² Ape i kak eliel hani Mary ukek, “Haeu aile hasolia hani o, akulai lawe hehin liai. Tin i aile hasolia hani tel akaik na o hatakaha. ⁴³ Lehe lahan ka tel tini tel Masiwi tetak nahih paxai nga? Se pate

tuah wanen! ⁴⁴ Nga tioi ka o tini tel Masiwi nake tel akaik leili tiak pix amuam hawane ti nga hongoa kakaiam. ⁴⁵ Haeu aile kola hani o lalape soliaian nake o hong soh ka i aile hawane waliko ti i kakawen.”

Mary lotu sameni Haeu

⁴⁶ Mary ukek, “Tupuak hatel hetekie namilok nga sameni hawane Haeu tel Masiwi.

⁴⁷ Pate nga amuam hawane nake Haeu tel awaiak ti lawe waliko lialun.

⁴⁸ I kum maluhe nga ma i ngahati nga tel unauan kalak axak pate itan leili teka seilon.

Seilon telok aoape ie ma telok imuh laha ukek ka Haeu aile kola hani nga lalape soliaian.

⁴⁹ I tel pate pohen ma i aile waliko lalap hani nga.

I pate solian ma pate tuah xoini lawe seilon ma lawe waliko.

⁵⁰ I aile kola tatahan tetan hani teka laha sameni ma hong tamani i leili teka seilon ti aoape ie ma imuh.

⁵¹ Ti pohen i aile kilan waliko lalap ape i usi xaxaweni teka seilon ti hanasanas.

⁵² Hina teka masiwi i hatapo laha ti neinia i seilon a teka seilon laha teheni aliake laha ti usia i namilon i aile laha seilon tuah.

⁵³ Haeu axi waliko solian hani teka pahalaha wanen usia i aweisalun ape i tua hanahi lioi teka laha kilan waliko ma pahalaha kum is usian.

⁵⁴ Haeu to huhuali teka seilon ti Israel, teteka unauan.

⁵⁵ I namiloi i aile kola tatahan hani Abraham ma teka laha nakuama tetan masin ti i kakanewen laha.”

⁵⁶ Mary to pangapang toluhu kapi Elisabet ape i nahih alia hani tonan.

Takahe Jon Baptis

⁵⁷ Ti ape Elisabet pangapangaun kewa tepanim hinalo i hatakaha tel akaik wawan. ⁵⁸ Teka laha toto xohixohin kapin

ma teka akikin hong waliko solian ti Haeu tel Masiwi aile hani Elisabet ape laha hatesol amuam akati i.

⁵⁹ Muhi puasain tehu ti tel akaik takahawa, teka akikin apuha ti ailei teik kiki- lam ti kotiai uli walikoi tel akaik ti kolakol ka i seilon ti Haeu. Pahalato uliai i Sakaraia masin axe tel taman. ⁶⁰ Tuahe Elisabet kak eliel ukek, “Kumahe! Tel taman lehe i axai axan Jon!”

⁶¹ Lato kakane Elisabet, “Tuahe tap tel akikim axan Jon.”

⁶² Lato kamei tel taman ax tetenen pahan i uliai hani tel natun. Lato tua hapuasa minalato nake i kum kak uke ape lato sokok ka tin i kum hong kakain. ⁶³ Sakaraia aile kola ka pahan i tai waliko. Ti lato haniwa i teik patiu ti taiai kakain i tai ukek, “Axan Jon.” Lato hatesol ongaini hawane.

⁶⁴ Lokon ien wanen Sakaraia pon i wix ulea ape i kak sameni Haeu.

⁶⁵ Teka seilon laha toto xohixohin kapi Sakaraia ma Elisabet laha hatesol ong mamata hawane. Ape laha kaxi sawatani waliko tenen i sohot hani lalu hani teka seilon ti lawe toan he maunten ti leili Judia. ⁶⁶ Teka ti laha hongoa ien, laha to nanamiloi ape laha ukek, “Tel akaik ie liai i sohot tel seilon pate tuah nake Haeu tel Masiwi hoi kapin.”

Sakaraia kak kilami waliko ti Haeu aile

⁶⁷ Muhin Holi Spirit hanamiloa Sakaraia tel tame Jon kaxiai tenen kakai Haeu ie,

⁶⁸ “Kako sameniwa Haeu tel Masiwi ti kako teka Israel.

I tahiana ti hualiakako teka seilon tetan ma oxoxiakako ti kalabus ti saun lialun.

⁶⁹ I haniwen kako Kraiss, tetel ti lalape pohen i awai kako ti kawatan ti lialui woukako.

I kahi tel masiwi David, tel unau Haeu.

⁷⁰ Teka kuluiwai kakai Haeu laha hani hatapo laha

ti ailei puasain, laha kaxiwen ti kuwen waliko ti Haeu aile.

⁷¹ I awai kako ti teka laha watakai hawane kako.

I huali kako na pahalaha aile hialuakako.

⁷² I aile kola tatahan hani teka tamakako ti matahaun nake i nameni ti i xinoti namil kapi lato ka i Haeu tel Masiwi ti lato ape lato seilon tetan.

⁷³ Tenen kakain ien imat i kaxi haniwen Abraham tel tamakako.

⁷⁴ I awai kako ti teka laha watakai hawane kako lehe kako aile puasain ma lotui i hetekie tap mamata.

⁷⁵ I huali kako sohot seilon sawisawin ti usiai nauna tetan ma ti ailei lawe waliko ti i paxai wahreni.”

⁷⁶ Ape Sakaraia kakane tel natun ukek, “Tel natuk, o sohot tel kuluiwai kakai Haeu.

O hutui puasain imat ti Kraiss tel Haeu taloma ape o huali seilon ti apesenialaha ti sohotui Kraiss.

⁷⁷ O kaxi hani teka seilon tewau aweisal ti Haeu awai laha ti kawatan ti lialui woulaha ma oxoxi laha ti kawatan ien.

⁷⁸ Ti lalape tatahan ti Haeu, Kraiss luainima ti tone Haeu hani kapi kako masin sasai al.

⁷⁹ Masin xewan ti i haxewa tilokoan, Kraiss kaxi waliko salan hani teka seilon laha leili tilokoan ti lialui woulaha.

Ape i neini kako lehe wasolakako ma Haeu i sawi.”

Tataen ie Sakaraia tili kakaian.

⁸⁰ Tel natun Jon lapale ape Holi Spirit hapohea i. I heheuta he lohong atengi tataen i kaxi ahuti kakai Haeu hani teka seilon ti Israel.

2

Takahe Jises

Mt 1:18-2:1

¹ Lokon ien Augustus tel masiwi tapein ti Rom, hone teka unauan waxi hatapoi axe seilon ti Rom ma lawe xux hahitake ngahat ti Rom lehe i tioi mongohe seilon towiai moni hani Rom. ² Tetehu se uli waxiai axe seilon. I po sosohotua lokon Kwirinius i tel masiwi ti texux xux Siria. ³ Lawe seilon lua hani tone tamalaha hanai axalaha. ⁴ Aile ape Josep lua salili Nasaret leili Galili ape i nahih hani Betlehem leili Judia, taon tetehu tel masiwi David takah.

Josep lua hana axan ien nake i nakuama ti tel masiwi David. ⁵ Josep hakahita hetekie Mary, tel hehin laha otei haniwen axoan ape i hana ati axalalu. Lokon ien Mary hoi i petiwen akaik.

⁶ Lokon ti lalu Betlehem, taun tetan ti hatakahai tel akaik. ⁷ Ien uli hatakahai akaik tetan. Tel akaik ien se wawan. I puxui he teik maia ape i hanopi hani leili tone ani manihuh nake leili ing ti tone soliwa pate xuhan.

Tesol ngahatiai sipsip ma teka engel ti Haeu

⁸ Ipong tehu ien hina seilon ngangahati sipsip xohixohin Betlehem, tetesol ti kilan pahoah solian. ⁹ Tel engel, spirit solian ti Haeu, i take hahutuia hani lato ape xewai Haeu i xeu kakalini lato. Pate lato mamata. ¹⁰ Tuahe tel engel hone lato ukek, “Kum maamata! Nga tahiakema meng solian ti hamuamuai lawe seilon. ¹¹ Hongoa! Ngain tetelao leili Betlehem, tehu taon ti tel masiwi David takah, tel awaiakaha i takahawen. I awai kaha ti kawatan ti lialui woukaha. I Krai tel Masiwi, tetel Haeu taloma. ¹² Amuto paxai ttoi tel akaik na amuto tunahiwa i engeeng leili tone ani manihuh pupuxua leili maia.”

¹³ Tataen ien, kilan wanen engel ti Haeu take ulea hani kapi tel engel ien ape lato pak sameni Haeu ukek,

¹⁴ “Haeu, tel tonan patul wanen,
i pate tuah ma pate solian!
I aile hasolia wasolakaha hani i
ma wasole teka seilon i amumuke!”

¹⁵ Ti teka engel alia haniwa tone Haeu, tesol ngahatiai sipsip he kakak alia puki lato, “Kako nahih hani Betlehem lehe kako paxai waliko ti i sohotuen masin ti tel engel ti Haeu tel Masiwi kakanewen kako.”

¹⁶ Lato nahih kosea hani Betlehem ape lato tunahi Mary ma Josep hetekie tel akaik i engeeng leili tone ani manihuh.

¹⁷ Ti tesol ngahatiai sipsip ningahiwa tel akaik, lato kaxi hani teka seilon waliko ti tel engel kakanewen lato sale tel akaik ien. ¹⁸ Ti laha hatesol hongoa, laha ongake hawane. ¹⁹ Mary nameni lawe waliko ti i sohotuen ape i to namiloi haweluwelu. ²⁰ Tesol ngahatiai sipsip nahih alia hani kapi tupulato sipsip ape kak sasameni Haeu ti lawe waliko lato

hongoen ma ningahiwen masin wanen ti tel engel kakanewen lato.

Mary ma Josep kau Jises hani Ingi Haeu

²¹ Muhi ngain tepanim huohu ti tel akaik takahawa, teka masiwi ti teka Ju aile teik kikilam ti kotiai uli walikoun ti kolakol ka i seilon ti Haeu. Ape Josep uliai i Jises, tetenen ax ti tel engel uliaiwen imat ti i pet.

²² Ien taun ti Josep ma Mary aile saun ti haunialalu ti puli Haeu usiai nauna ti Moses. Aile ape lalu kau tel akaik hani Ingi Haeu leili Jerusalem ape lalu hani i hahitake ngangahat ti Haeu. ²³ Masin ti teik kakain leili pepai Haeu tel Masiwi i ukek, “Lawe akaik wawan pamu laha selai haniwa ailei puase Haeu.” (*Exod 13:2*)

²⁴ Ape lalu hani Haeu huok pal ti lalu aile saun ti haunialalu ti pulan, usiwa nauna ti Moses.

Simeon kak kilami sale Jises

²⁵ Lokon ien tel seilon toto Jerusalem axan Simeon. Holi Spirit kakapiti i ape lawe i aile waliko sawisawin ti puli Haeu ma i usi hahatapo hatesol nauna tetan. Masin teka Ju liai, tin i monomon atengiai Krai tel Haeu taloma ti awaijalato ma hualialato. ²⁶ Ti imat Holi Spirit kola haxewa hani Simeon ka i kum matemu atengi i ningahiwa Krai, tel Haeu taloma.

²⁷ Ti Mary ma Josep atoheniwa kokole Jises hani Ingi Haeu lehe lalu hani i hahitake ngangahat ti Haeu, Holi Spirit kapiti Simeon nahih haniwa ien.

²⁸ Simeon akeni aumi kokole Jises ape i kak sameni Haeu i ukek,

²⁹ “Haeu tel Masiwi, o puas usiwen kaka-
iam,
aile ape namilok i heh hawanewen
ape ewi na nga mat.

³⁰ Pake ti puki pulak wanen nga ningahi-
wen tel awaiamite,
tetel i awai amite ti kawatan ti lialui
woumite seilon.

³¹ O kilamiwen i tel awaiamite lawe seilon
ti xux texux texux.

³² I masin xewai alon,
i kaxi haxewa o hani teka seilon
kumahe Ju
ma i aile hasohotu teka Israel seilon
pate tuah
nake puki i nakuama ti lato.”

³³ Josep ma Mary hong ongaini hawane waliko ti Simeon kakak sale tel natulalu. ³⁴ Ape Simeon kamei Haeu ti hanialalu soliaian. I hone Mary ukek, “Tel akaik ie Haeu kilamiwen, kilan seilon kum soh ka i Krai ape Haeu teheni ma paxai lioi laha. Ape kilan seilon liai laha soh ka i Krai ape Haeu namiloi ukek laha seilon tuah. Jises masin kolakol ti Haeu tuahe kilan seilon pahoxai i. ³⁵ Aweisal tewau ien Haeu hatakei namili hatesol seilon. Ape o Mary, moloan ma tatahan lalap wanen tunahi o masin ka tea ngol melomelon i tapuhi pele atem.”

Ana kak kemulik hani Haeu ti Jises

³⁶ Ana, tel hehin kuluai kakai Haeu, i tin leili Ingi Haeu. I nati Panuel, akiki Aser tel nati Jekop tel matahaun ti lato. I hehin salaimat. I hina axoan leili ahang tepanim huohu. ³⁷ Muhin ti tel axoan matewa i tai sal ulea. Aope ie ahangun 84. Lawe i nahih hani Ingi Haeu. Ngain ma ipong lawe i lotu ma halini an ti hualiai lotu tetan. ³⁸ Ti Simeon kak hatapoa, Ana nahih xohi hani kapi lato ape i kak kemulik hani Haeu ti Jises. Ape i kaxi sale Jises hani hatesol seilon ti laha monomon atengiai Krai tel Haeu taloma awaiiai teka Israel ti kawatan ti lialui woulaha.

³⁹ Ti Josep ma Mary aile hatapoa lawe waliko ti nauna ti Moses kakak, lalu alia hani tonalalu ti Nasaret leili Galili. ⁴⁰ Ti ien Jises lap ape i kui. I uke anesoin ti sale aweisali Haeu ma Haeu aile kola soliaian hani i.

Jises leili Ingi Haeu

⁴¹ Lawe ahang tehu tehu ti taun ti Pasova, tel tame Jises ma tel tinan lalu lua hani Jerusalem nake ngain ti nameniai lokon Haeu waxi aliake teka Ju ti Igip. ⁴² Ti Jises ahangun kewa huopanim huohu, lato lua hani ien ti tehu Pasova usiwa saun ti teka Ju. ⁴³ Tataen Pasova tapoa, lalu alia hahaniwa tonalalu tuahe Jises tutuen Jerusalem. Taman tinan kum tioi. ⁴⁴ Lalu sokok i kakahiti teka kilai seilon tuaulalu ape lalu lua tatalewa ngain hatehu. Ti ape alohah i tai tahiamama kapi lalu ape lalu upia i leili teka akikilalu ma lohulalu. ⁴⁵ Lalu tai tunahi i ape lalu alia hani Jerusalem upiaian. ⁴⁶ Ngain toluhu tamusua lalu tunahi i

leili Ingi Haeu, toto kapi teka hanau kakai Haeu ma saun ti teka Ju. I hongohong lato ma kakamei hina kamekame. ⁴⁷ Tesol lato hongohong Jises, pate lato hong ongaini sale anesoan ti i kakak kapi lato. ⁴⁸ Tel taman ma tel tinan pate lalu ongaini ti lalu ningahiwa i ien ape tel tinan hone i, “Jises, kalahai o aile hani amili ukek? Amili tel tamam to nanamiloi o ape amili puas lialu hawane upiaiam.”

⁴⁹ I kak pahoi lalu ukek, “Ala amulu kum upiup nga! Ala amulu tioiwa ka nga ie ailei puase Haeu tel Tamak.” ⁵⁰ Tuahe lalu kum hong xeu kakaian.

⁵¹ Jises kahiti aliake lalu hani Nasaret ape lawe i hong usi kakaialalu. Tel tinan namiloi kakapitini waliko ti i sosohot. ⁵² Jises lap hetekiele anesoin ti sale Haeu. Amukean ti Haeu ma ti seilon hani i to lap ahe tatalele.

3

Jon Baptis kaxi meng solian ti Jises Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Jn 1:19-28

¹ Leili ahang 15 ti Taiberius masiwi tapein ti Rom, Pontius Pailat i masiwi ti Judia, Herod Antipas i masiwi ti Galili, tel ukalan Pilip i masiwi ti Iturea ma Trakoni-tis ape Lisantias i masiwi ti Abilene. ² Anas ma Kaiapas lalu hauhua masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. Lokon ien Jon tel nati Sakaraia toto he lohong. Haeu hani i kakaian lehe i kaxi ahuti hani teka seilon. ³ Ape Jon nahih hani tesol tesol ti pape kan Jodan. I kaxi hani teka seilon ka laha uke baptais na laha towiahu ti lialui woulaha hani Haeu lehe i oxoxi laha ti kawatan ti saun lialun ti laha. ⁴ I seilon tetel Aisaia tel kuluai kakai Haeu kakaxi ti kuewen, i ukek,

“I titilol he lohong,

“Towiahua ti lialui woumuto

lehe tel Masiwi neini amuto taen i tahiamama!

⁵ Towiahu haniwa Haeu ma teheniwa amuto

lehe i kapiti hasolia amuto!

Hasawiwa namilomuto ti hasoliai wasolamuto ma Haeu

hanowi ti laha taneni aweisal suxasuxan

lehe nanahihi soli.

⁶ Ape lawe seilon paxai tioi sale Haeu awai laha ti kawatan ti lialui woulaha.' ” (Isa 40:3-5)
Ie tiliai kakai Aisaia ti i kak kilami sale Jon.

⁷ Ti kilai seilon nahih haniwa kapi Jon lehe i baptaisai laha, i hone teka woinakon pahalaha lehe laha towiahu ti lialui woulaha, “Amuto lehomuto huoka! Aita hone amuto ka amuto salia uke ti kawatan ti na Haeu hani amuto? ⁸ Ailewa saun tenen ti i kola ka amuto lioiwen saun lialun. Kum ukekek ka amuto salia uke ti kaui kawatan nake amuto nakuama ti Abraham. Nga kakane amuto, Haeu pon koliniai tesol pot ie hani kahi nati Abraham! ⁹ Haeu apeseniwen tea ngolapung. Pata tenen i kum hua alua, i koti hamahusu ape i towi lui hani leili ah.”

¹⁰ Teka seilon kamei i, “Ape amite aile la?”

¹¹ I pahoi laha ukek, “Tekka ti amuto na puxuaumuto huohu, tehu haniwa tel na i tap wanen ape na amuto hina an, sei axiwa teka laha hihitol.”

¹² Tataen teka seilon ti waxiai moni ti teka Ju hani teka masiwi ti Rom, tin laha nahima lehe Jon baptaisai laha. Ape laha kamei i, “Tel masiwi, amite aile la lehe amite salia ti kawatan ti Haeu?”

¹³ I hone lato, “Kum pupuluti teka seilon. Kum waxi hahasea moni lapan ti teka masiwi kilamiwen.”

¹⁴ Ape teka seilon ti hile tin laha kamei i, “A amite ape lahan? Amite aile la?” I hone aliake lato, “Kum lulungei seilon waxiai moniulaha. Kum hahamatau laha ka amuto aile halialu laha ma na amuto sului laha na laha kum hani amuto moni. Amukewa lape kahumuto ti amuto kewen.”

¹⁵ Jon tioi ka kilan ti teka Ju laha to monomon atengiai Krai, laha sokok ka i uke tetel Krai Haeu taloma. ¹⁶ Ape Jon kakane laha, “Nga baptaisai amuto ani kan tuahe tel i luluainima muhik, taen i baptaisai amuto i hani amuto Holi Spirit ti kapi-tiamuto. I pamu masiwian tetak. Masiwian ala i kum pon nga unauan. ¹⁷ I hiniti seilon masin tel na i hapuasa nuhinuh ti i selai api ti penun. I apuhini api wanen ape i lui xoini penun.” ¹⁸ Jon hapuasa kakain

tenen tenen ti kaxi haxewai meng solian ti Jises Krai hani teka seilon ape i kak eliel ka laha hong tamaniwa kakai Haeu.

¹⁹ Tin i kak nanami Herod tel masiwi ti Galili nake i waxi axoan Herodias, axoi tel ukalan, ma i aile hakilawen saun lialun. ²⁰ Muhin Herod aile ulea tenen saun lialun, i hana Jon hani kalabus.

Jon baptaisai Jises

Mt 3:13-17; Mk 1:9-11

²¹ Ngain tehu ti Jon baptaisai teka seilon, tin i baptaisai hetekie Jises. Leilon ti Jises lolotu, maun hea. ²² Lokon ien Holi Spirit mos hani kapin hanowi tok pux. Ape tenen kinax wixima ti tone Haeu i ukek, “O se Natuk pate nga waheni, nga amuke hawane o.”

Teka matahaun ti Jises

Mt 1:1-17

²³ Ti Jises hutui ailei puasain tenen Haeu kilamiwen i ailean, ahangun sai 30.

Jises nati Josep. Ti Jises he tehu pon ie teka seilon

namiloi ukek ka i tel nati Josep.

Josep tel nati Heli.

²⁴ Heli nati Matat.

Matat nati Livai.

Livai nati Melki.

Melki nati Janai.

Janai nati Josep.

²⁵ Josep nati Matatias.

Matatias nati Amos.

Amos nati Nahum.

Nahum nati Esli.

Esli nati Nagai.

²⁶ Nagai nati Maat.

Maat nati Matatias.

Matatias nati Semein.

Semein nati Josek.

Josek nati Joda.

²⁷ Joda nati Joanan.

Joanan nati Resa.

Resa nati Serubabel.

Serubabel nati Sealtiel.

Sealtiel nati Neri.

²⁸ Neri nati Melki.

Melki nati Adi.

Adi nati Kosam.

Kosam nati Elmadam.

Elmadam nati Er.

²⁹ Er nati Josua.

Josua nati Elieser.

Elieser nati Jorim.

Jorim nati Matat.
 Matat nati Livai.
³⁰ Livai nati Simeon.
 Simeon nati Juda.
 Juda nati Josep.
 Josep nati Jonam.
 Jonam nati Eliakim.
³¹ Eliakim nati Melea.
 Melea nati Mena.
 Mena nati Matata.
 Matata nati Natan.
 Natan nati David.
³² David nati Jesi.
 Jesi nati Obed.
 Obed nati Boas.
 Boas nati Salmon.
 Salmon nati Nason.
³³ Nason nati Aminadab.
 Aminadab nati Ram.
 Ram nati Hesron.
 Hesron nati Peres.
 Peres nati Juda.
³⁴ Juda nati Jekop.
 Jekop nati Aisak.
 Aisak nati Abraham.
 Abraham nati Tera.
 Tera nati Nahor.
³⁵ Nahor nati Serug.
 Serug nati Reu.
 Reu nati Peleg.
 Peleg nati Eber.
 Eber nati Sela.
³⁶ Sela nati Kainan.
 Kainan nati Arpakad.
 Arpakad nati Sem.
 Sem nati Noa.
 Noa nati Lamek.
³⁷ Lamek nati Metusela.
 Metusela nati Enok.
 Enok nati Jared.
 Jared nati Mahalalel.
 Mahalalel nati Kenan.
³⁸ Kenan nati Enos.
 Enos nati Set.
 Set nati Adam
 ape Adam nati Haeu.

4

Satan tohongi haputai Jises
Mt 4:1-11; Mk 1:12-13

¹ Muhin ti Jises baptais kewa, i nahih salili tehu kan Jordan. Holi Spirit hapohea i ape kapiti i hani he lohong. ² Ti ien Satan tohongi haputaian. Jises tai angiang leili 40 ngain ape pate i hitol.

³ Satan hone i, “Na o tel Nati Haeu, koli-tiniwa tehu pot ie haniwa bret.”

⁴ Jises pahoi i ukek, “Kakai Haeu ukek, ‘Seilon ala i hana hatapo namilon hani kakai Haeu kumahe an.’” (*Deut 8:3*)

⁵ Satan hakahita i hani patul tehu maunten ape kola hani i hatesol xux ti itan ie lape tehue. ⁶ Satan kakane i, “Nga hani hatapo o lawe soliai waliko ti hatesol xux ie ma nga hana o masiwi ti laha nake Haeu haniwen he minak ape nga pon haniai tuahe tel na pahak. ⁷ Lawe waliko ie tetam na masin o lokuha lotui nga.”

⁸ Jises kak pahoi i, “Kakai Haeu ukek, “ ‘Lotuiwa mewenae Haeu tel Masiwi ma ailewa mewenae puasan.’” (*Deut 6:13*)

⁹ Muhin Satan hakahita Jises hani Jerusalem ape hatuhi i he teik tumi Ingi Haeu patul wanen. Ape kakane i, “Na o tel Nati Haeu, tit haniwa itan. ¹⁰ Pake kakai Haeu i ukek,

“ ‘Haeu talo teka engel tetan ti awaiam ma ngahatiam. ¹¹ Ape lato akeni o he minalato lehe pot kum hamange o kalak taen aem.’” (*Ps 91:1*)

¹² Jises pahoi i ukek, “Tuahe kakai Haeu tin i ukek, ‘Kum totohongi Haeu tel Masiwi tetam.’” (*Deut 6:16*)

¹³ Ti Satan tohongi kewa Jises, i nahih salili i atengi tehu taun solian tetan.

Teka Nasaret wataakai kakai Jises

Mt 4:12-17, 13:53-58; Mk 1:14-15, 6:1-6

¹⁴ Jises alia hani Galili hetekie xuhai pohe Holi Spirit. Meng ti sale Jises sawata hani lawe toan ma taon ti Galili. ¹⁵ I hanau teka seilon sale Haeu leili synagog, ing ti apuhai teka Ju, ape kilan seilon amuke i.

¹⁶ Muhin ien Jises tahia hani Nasaret, tehu taon ti i lapale. Telao Sabat i nahih hani tehu synagog hanowi ti lawe i ailele. I tule lehe i ridai kakai Haeu. ¹⁷ Ape laha hani i teik pepai Aisaia, tel kuluiwai kakai Haeu. I holaiwa teik pepa ape i onoteni tesol ti i ukek,

¹⁸ “Spirit ti Haeu tel Masiwi i kapik nake i kilamiwen nga kaxi ahutia i meng solian ti Haeu hani teka laha tae ti usiai aweisali Haeu.

I taloma nga hetekie kakain ka nga ahutiai teka kalabus ma oxoxiai seilon ti kawatan ti lialui woulaha.

Nga haewia teka pulaxa ma haxewa seilon ti sale aweisali Haeu.

Nga awai seilon ti teka liai aile hialialu laha.

¹⁹Tataen ien teka seilon tioi ka taun ti Krai i tahiawen ape Haeu aile kola lape soliaian hani laha.” *(Isa 61:1-2)*

²⁰Jises lumini aliake teik pepa. I hani tel hualiai ailei lotu ape i to. Lawe seilon leili synagog paxai kapitini i. ²¹I kakane lato, “Teik kakai Haeu amuto hongoen aope ie, i sohot poponowi hawane tetelao.”

²²Teka seilon ien kak amuke i ma sameni soliai kakaian. Tuahe teka ti laha kakak alia puki laha ukek, “I se tetel nati Josep. I sohot ukek ia ka i Krai?”

²³I hone laha, “Nga sixi ka lehe amuto hone nga ukek, ‘Kolawa pohem. Ailewa waliko tenen lalap puki leili tonam masin ti amite hongohong o ailewen leili Kape-naum.’ ” ²⁴Jises kak ahe ukek, “Tuahe nga kakane hawane amuto, ti toan liai seilon sameni tel kului ai kakai Haeu tuahe ti puki tonan wanen laha wiliki i. Ien se masin ti i sohot hani nga.

²⁵“Salan lokon ti Elaija tel kului ai kakai Haeu, kilan hehin ti Israel axoalaha matewen, pahalaha huhual nake tap akah leili ahang toluhu tewaok ape seilon lialu hahawane ti hitolo leili xux hatexux. ²⁶Tuahe Haeu tai talo Elaija hualiai teka hehin ien. I talo non hani tel hehin kumahe Ju axoan matewen, i toto Sarepat xohixohin kapi tehu taon lalap axan Saidon. ²⁷Tin masin lokon ti Elaisa, kilan wanen seilon ti Israel naxe tinulaha lialun, pahalaha huhual tuahe Elaisa tai haewia laha, i haewia non Naman tel kumahe Ju, i ti texux xux Siria.”

²⁸Ti teka Ju leili tehu synagog hongoa, lolaha lialu hawane. ²⁹Kakanua laha itini ahuti Jises hani melal ti Nasaret ape hakahita i hani ngixi tehu maunten kokol. Laha namiloi na laha sipeli i hani he sahikek. ³⁰Tuahe Jises non alia wasole teka kilai seilon ape i nahih salili laha. Tap tel hamangewen i.

Jises xaxaweni spirit lialun

Mk 1:21-28

³¹Muhin ien Jises nahih hani Kape-naum, tehu taon leili Galili. Telao ngain Sabat i hanau teka seilon leili tehu synagog. ³²Pate laha ongake sale kakaian nake masin kakai tel masiwi wanen.

³³Ti leili synagog, tel seilon spirit lialun kapiti hahialialu, i tilol leng ausisini, ³⁴“Jises ti Nasaret, paham la ti amite? Nakon o ie ti hialialuamite? Nga tioi o tel seilon sawisawin Haeu taloma!”

³⁵Jises tumei spirit lialun ukek, “Minginiwa awam ape ahuta xaxaua ti tel seilon ie!” Spirit lialun towi xoini tel seilon hani itan ti puli lawe seilon tuahe i tai mange. Ape spirit lialun ahuta salili i.

³⁶Hatesol seilon hong ongake ape laha kakak alia puki laha, “Nakon waliko la tetenen? Masiwian ma pohen i ke nonoma ia ka spirit lialun hong tamani i ape lato ahuta xaxau?” ³⁷Menge waliko ti Jises ailele sawata hani tesol tesol ti ien.

Jises haewia kilan seilon

Mt 8:14-17; Mk 1:29-34

³⁸Jises nahih salili synagog ape i nahih hani ingi Saimon. Tini tel axoi Saimon tinun pate ahian ape teka seilon ien kamei eliel Jises haewian. ³⁹Jises tu pape enepe tel tinun ape i tumei xaxaweni nax. Ti naxe tinun tahawa, tel hehin xahat hahutuia ape i apeseni analato.

⁴⁰Ti ape alohah laha hakahita teka hina nax tenen tenen hani kapi Jises. I hana minan patul ti laha tel tel ti haewialaha ape laha ewi. ⁴¹Teka ti laha spirit lialun kapiti hahialialu. Kakai Jises tehue ape spirit lialun ox ahuta titilol, “O tel Nati Haeu!” Jises watakai teka spirit lialun kaxi hani teka seilon ka i Krai, aile ape i halini na lato kaxi.

Jises kaxi meng solian ti Haeu hani teka Ju

Mt 4:23-25; Mk 1:35-39

⁴²Pate letu Jises nahih salili tehu taon ape i nahih hani tesol ti tap seilon. Teka seilon to upiup i ape ti laha tunahiwa, laha hakongu i ka kum nahih sasalili laha.

⁴³Tuahe i hone laha, “Meng ti Haeu neini seilon tin nga kaxi hani toan ma taon liai nake Haeu taloma nga ailei teik puasain

ien.” ⁴⁴ Ape i kaxi ahuti tatale kakai Haeu hani teka Ju leili synagog ti Judia.

5

Jises tike waxaini seilon hani kahikahin
Mt 4:18-22; Mk 1:16-20

¹ Ngain tehu Jises tutu peixux ti kanitax Galili ape kilan seilon pungei hapisipisi i hongoi kakai Haeu. ² I ningahi hua koap peixux tetesol teka seilon ti telei xixi mos saliliwen ape lato nunuhi upen. ³ Jises ku haniwa he tea koapai Saimon ape hone i uhi siainiai teik tea koap. Jises to ape i hanau teka seilon.

⁴ Ti i kak kewa, i hone Saimon, “Sulini tea koap haniwa sai ilam ape o ma tesol mahoam haputawa upen puliai xixi.”

⁵ Saimon pahoi i ukek, “Tel masiwi, amite puas eliel hawanewen ipong hatehu tuahe tap onamite. Tuahe nake o kak ukek ien, amite haputa ulea upen.”

⁶ Lato haputawa ape lato tiuk kila hawane xixi moxemoxe tehu upen xaputa. ⁷ Lato alohi teka taulato he tea koap liai hualialato. Lato hatesol lohi haxuhaxuha xixi hani koap hauhua ape sikole lalu kaxox.

⁸ Ti Saimon Pita ningahiwa tenen waliko i sohot ien, i lokuha mateiwai Jises hetekie mamata ape i ukek, “Tel Masiwi, siawa tetak nake wouk pate lialun!” ⁹ I kak ukek ien nake i ma tesol liai ongake hawane mongohe xixi lato tikewen. ¹⁰ Hua tuaun Jeims ma Jon, nati Sebedi tin lalu ongake hawane.

Ape Jises hone Saimon, “Kum maamata! Tataen ie ahua, ape o tiuk seilon hani kahikahik!” ¹¹ Ti lato uhi koap hanile ixux, lato hana lioi hatesol waliko ti lato ape kahiti Jises.

Jises haewia tel seilon naxe tinun hakali-ape i

Mt 8:1-4; Mk 1:40-45

¹² Telaos Jises leili tehu ti tesol taon ape tel seilon naxe tinun lialun nahih hani kapin. I lokuha hana kawan itan ape i kamei eliel Jises, “Tel masiwi, na o waheni, xaxaweniwa naxe tinuk lehe nga hau alia.”

¹³ Jises tulini aka soti tel seilon. I ukek, “Nga waheni, ewiwa ma haua!” Tataen ien wanen tenen nax salili i.

¹⁴ Jises hone i, “Kum kaxi hahani teka seilon liai. Nahih sawi haniwa kapi tel masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lehe i paxai kalisi tinum. Kau hetekiewa huok manixux ti haniai Haeu masin ti Moses kakawen. Ien kola haniai teka seilon ka o ewiwen ape pon o hukuma hani kapi laha.”

¹⁵ Tuahe meng ti sale puase Jises sawat ahe tatale hani tesol tesol ape kilan seilon nahih hani kapin hongoi kakaian ma lehe i haewia laha. ¹⁶ Leili pupuasan hina ngain Jises nahih hani tesol mewenae i lehe i lotu.

Jises haewia tel seilon tupuan maten

Mt 9:1-8; Mk 2:1-12

¹⁷ Ngain tehu ti Jises hahanau teka seilon, teka Parisi ma teka hanau nauna ti Moses laha toto ien. Laha luama ti Jerusalem, Judia ma kilan toan ti Galili. Haeu tel Masiwi hapohea Jises ti haewiai teka tinun. ¹⁸ Ape teka seilon kau hani i tel seilon tupuan maten engeeng he sau. Lato sisixeh hani kapi Jises. ¹⁹ Tuahe lato kum pon nake husele kilai seilon. Aile ape lato haneke i hani hongin. Lato hawawai ape halahe i he tehu enepan hani wasole teka seilon mateiwai Jises.

²⁰ Jises tioi namilolato xoxoan ka i pon haewian ape i hone tel tinun, “Tel natuk, nga oxoxi o ti kawatan ti lialui woum.”

²¹ Tekas Parisi ma teka hanau nauna ti Moses laha he kakak alia puki laha, “Kalahai i kak ukek? I kak hanowi i Haeu! Aita pon oxoxiakako ti kawatan ti saun lialun? Mewenae Haeu!”

²² Jises tioi namilolaha ape i hone laha, “Nakon lahan amuto namilo i namil tenen ien? ²³ Tetenen ia pamu malimuan? Nakon pamu malimun na nga hone tel seilon tupuan maten, ‘Xahatawa ape nahiwa,’ ka ‘Nga oxoxi o ti kawatan ti lialui woum?’ Ti ailei hahuonen, mewenae seilon ti hina pohe Haeu i pon ailean. ²⁴ Nga aile kola lehe amuto tioi ka nga tel Nati Seilon, he tehu pon ie nga hina poh oxoxiai seilon ti kawatan ti saun lialun ti laha.” Ape i hone tel seilon tupuan maten, “Nga hone hawane o, xahatawa, waxiwa enepam ape nahih haniwa tonam nake ape o ewiwen!”

²⁵ Tuhan tehue tel seilon xahat waxiwa enepan. Ti i nahih hahaniwa tonan i

sameni amumuke Haeu. ²⁶ Laha hatesol ong mamata pohe Haeu. Laha sasameni Haeu ukek, “Waliko tenen lalap kako paxaiwen tetelao!”

Matu Livai sohot kahikahi Jises

Mt 9:9-13; Mk 2:13-17

²⁷ Muhin Jises nahih salili tehu taon ape i ningahi Matu Livai, i to wawaxi moni ti teka seilon. Pupuasan waxiai moni ti teka Ju ti haniai teka masiwi ti Rom. Jises hone i, “Kahitima nga. Pahak o kahikahik.”

²⁸ Livai tule, i lioi lawe waliko ape kahiti i.

²⁹ Imuh Livai aile tehu angiaian lalap hani Jises leili ingan. I ilowi teka tu-aun puasalaha masin puasan ma teka seilon liai. ³⁰ Tuahe teka Parisi ma teka hanau nauna ti Moses laha kahiloloi teka kahikahi Jises, laha ukek, “Kalahai amuto ang ma un akati teka waxiai moni ti teka puki akikilaha ma teka woulaha lialun?”

³¹ Jises hone laha, “Dokta kum puasake seilon huliwi, mewenae teka tinun.

³² Kumahe ka nga he tehu pon ie upiai kahikahik seilon tenen laha sokok laha sawisawin. Nga tahياما upiai kahikahik seilon tenen laha tioi ka woulaha lialun.”

Nauna wasan ma nauna haun kum he paho

Mt 9:14-17; Mk 2:18-22

³³ Teka seilon kamei Jises, “Nakon lahan tesol kahikahim lato kum halini an ti hualiai lotu ti lato hanowi tesol kahikahi Jon Baptis ma tesol kahikahi teka Parisi?”

³⁴ Jises kak pahoi lato, “Na tel seilon i sal i kapi tesol seilon ti laha ilowi ti angiaian ti salasala, kaie lato kum ang? Kumahe! Lato ang akati i. ³⁵ Tuahe ngain tehu i luluainima, laha waxi xaxaweni tel seilon i sal ti lato ape tataen ien lato halini an.”

³⁶ Jises kak kolongeni hani lato ukek, “Tap tel ukeke teik maia haun paxatawaii teik maia wasan. Na i aile ukek ien, teteik haun i lexi teik wasan ape wawan i lap ahe.

³⁷ “Seilon kum lohi hahakila patula wel hani tehu po wasan nake na i lauti, tehu po i watat ape patula tapulol. ³⁸ Pamu ewian na i lohi hani he tehu po haun lehe ati lalu kum lialu.

³⁹ “Tuahe kilan seilon laha waheni usiai saun ma nauna wasan nake laha namiloi ukek ka saun ma nauna wasan pamu soliaian.”

6

Jises se Masiwi ti Sabat

Mt 12:1-14; Mk 2:23-3:6

¹ Telao ngain Sabat Jises nahih kokotiwa tesol kini kon hetekie tesol kahikahin. Ape tesol kahikahin asahi ani huai kon. ² Teka Parisi kamei, “Nakon lahan amuto aile saun tenen hahalin ti telao ngain Sabat?”

³ Jises pahoi lato, “Oheak amuto tai hong xeu waliko ti tel masiwi David ma tesol lawan aile ti pate lato hitol? ⁴ I nahih soh hani Ingi Haeu ape i waxi bret hahalin. Mewenae teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon pon anian. Tuahe i ma tesol lawan ani.” ⁵ Ape Jises tili kakaian, “Nga tel Nati Seilon, nga se Masiwi ti Sabat. Nga tel sowini haniai seilon waliko tenen i pon ma na i kum pon laha aile telao ngain Sabat.”

⁶ Tehu ngain Sabat liai Jises nahih hani tehu synagog ape i hanau teka seilon kakai Haeu. Ti ien tel seilon minan tepaun manau maten. ⁷ Teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi laha sasakal aweisal ti suluiwai Jises. Aile ape laha paxai otioi na i aile haewia tel seilon lehe laha sului i ti ailei waliko tenen laha hahalini telao Sabat.

⁸ Tuahe Jises tioiwen namilolaha ape i hone tel seilon minan maten, “Tua ape nahih hanima mateiwa ie.” Ape tel seilon nahih hani kapin. ⁹ Jises hone laha, “Nga hina tenen kamekame hani amuto. Nakon saun la ewi na kako aile telao Sabat? Saun ti hasoliai seilon ka hialialualaha? Saun ti hualiai seilon ka hamangealaha?”

¹⁰ I pax kakalini laha hatesol ape i hone tel seilon, “Hokahiwa minam.” I aile usi ape tepaun minan i ewi. ¹¹ Teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi lolaha manomano hawane ape laha he kakak alia puki laha sale aile hialialui Jises.

Jises kilami huopanim hua aposel

Mk 3:13-19

¹² Lokon ien Jises nahih lotu hani he maunten ape i kakak kapi Haeu ti ipong hatehu. ¹³ Ti i letule, i tiloi hatesol kahikahin. I kilami huopanim hua ti leilolato ape axai lato aposel. Axalato ie:

¹⁴ Saimon tel i axai Pita ma tel ukalan Andru, Jeims, Jon, Pilip, Batolomiu, ¹⁵ Matu, Tomas, Jeims tel nati Alapeus, Saimon tetel axan liai Selot, ¹⁶ Judas tel nati Jeims ma

Judas Iskariot, tetel seilon imuh i hangaini Jises.

Jises hanau ma haewia teka seilon

Mt 5:1-12

¹⁷ Muhin ti Jises ma teka kahikahin mos aliawa he maunten, i tu teke nahonahon ape teka kilai kahikahin ma kilai seilon liai tu kalini i. Tek a seilon ien laha ti Judia, Jerusalem ma taon Taia ma Saidon xohixohin peixux. ¹⁸ Laha luama hongoi kakaian ma kameiai Jises ti haewiai teka tinun. Tek a ti spirit lialun kapiti hahialalu, i xaxaweni spirit lialun ti leilolaha. ¹⁹ Lawe seilon ien tohongi sotiai Jises nake Haeu hapohea i haewiai teka seilon tinun.

Solian ma kawatan ti Haeu hani seilon

²⁰ Jises paxai teka kahikahin ape i kakane laha hatesol,

“Haeu aile hasolia hani teka pahalaha wanen
i neini ma ngahati laha.

²¹ Haeu aile hasolia hani teka pahalaha isian wanen
usiai namilon. Laha pono ti lawe waliko.

Haeu axi waliko solian hani teka laha toto ti tatahan.

Haeu hasoli laha ape laha amuam ulea.

²² Haeu aile hasolia hani teteka seilon teka liai watakai hawane,
kak saxuti laha ma hana laha kaliap nake laha kahikahik wanen.

²³ “Amukewa na tenen ien sohot hani amuto ape tautit amuamua nake kahu-muto solian Haeu apeseniwen patul leili tonan. Nameniwa ka teka kuluiai kakai Haeu ti matahaun tin laha kauen kawatan ti teka seilon aile hialalu laha.

²⁴ “Tuahe Haeu axi kawatan hani teka pahalaha kum is
i neini ma ngahati laha.

Haeu kum axi laha waliko solian nake laha ukek laha pono ti lawe waliko ti aoep ie.

²⁵ Haeu axi kawatan hani teka pahalaha kum is
usiai namilon. Laha tae ti lawe waliko.

Haeu axi kawatan hani teka namilolaha mewenae ti hamuamuaialaha.
Imuh laha tunahi tatahan ma tangitangi.

²⁶ Haeu axi kawatan hani teka pahalaha wanen
seilon sameniwa laha.

Ien masin teka woinakon ka kuluiai kakai Haeu
teka seilon ti matahaun sasameni.”

Waheniwa teka laha pahoxai o

Mt 5:43-48, 7:12

²⁷ Jises kak tatale, “Nga kakane amuto teka amuto hongohong nga, waheniwa teka laha pahoxai amuto ma ailewa saun solian hani laha. ²⁸ Kameiwa Haeu axiai waliko solian hani teka laha sai hialalu amuto ma kameiwa i hualiai teka laha aile hialalu amuto. ²⁹ Na tel seilon aile hani amuto saun tenen pate hahien, kum aile kahui aliliake. Tiliwen i aile tuhi ulea. Na tel seilon waxi lungei tehu puxuaumuto, hani palahiwa i tehu liai. ³⁰ Axiwa laha waliko na laha kamei amuto. Na tel xuina waliko ti amuto, kum lungelung waxi aliakean. ³¹ Aile haniwa seilon liai masin ti pahamuto laha aile haniwa amuto.

³² “Haeu kum kahui hasolia amuto na amuto waheni mewenae teka seilon ti laha waheni amuto. Kalak teka seilon ti ailei saun lialun, lato waheni teka seilon ti laha waheni lato. ³³ A na masin amuto aile saun solian mewenae hani teka laha aile saun solian hani amuto, kalahai lehe Haeu kahui hasolia amuto? Kalak teka seilon ti ailei saun lialun, tin laha ailele tenen ien.

³⁴ “Haeu kum sameni amuto na amuto axi moni mewenae hani teteka ti amuto pon waxi aliakean. Kalak teka seilon ti ailei saun lialun, laha axi kakali moni hani teteka ti i pon hani hahamahuli aliake laha.

³⁵ “Tuahe amuto kewa liai tenen ti laha. Waheniwa teka seilon laha watakai amuto ma ailewa saun solian hani laha. Axiwa seilon moni ape kum amemene lehe laha aliake hani amuto. Na amuto aile ukek ien, i kola ka amuto salan wanen nati Haeu ape Haeu kahui halapa hani amuto. Aile kolawa solian ti amuto haniwa teka laha watakai amuto nake Haeu tin i aile kola soliaian hani teka seilon lialun ma teka laha kum nam waxi soliaian. ³⁶ Kewa amuto aile kola tatahan hani seilon liai hanowiwa tel Tamamoto Haeu.

Kum kak hahialalu woi seilon liai

Mt 7:1-5

³⁷ “Kum kak hahialalu woi seilon liai lehe Haeu kum lengeini hialalu amuto. Kum tieni hahialalu seilon liai lehe Haeu kum namiloi ukek ka amuto uke kawatan ti woumuto. Oxoxiwa seilon liai ti kawatan ti lialui woulaha hani amuto lehe

Haeu tin i oxoxi amuto ti kawatan ti lialui woumuto. ³⁸ Amuto kewa ongawi lehe Haeu aile hasolia hawane hani amuto. Saun ti amuto aile hani seilon liai tin Haeu aile aliake hani amuto.”

³⁹ Ape Jises kak haxewa hani teka seilon ukek, “Na tel seilon pulaxa ati tel pulaxa liai, ati lalu put hani leili wal. Tek a masiwi laha kum usi nauna tetak, laha masin tel seilon pulaxa neneini tel pulaxa liai. Kum hahanowi ti laha. ⁴⁰ Tap tel seilon xoini tel hanauan. Na masin tel hanauan hanau aluini tel kahikahin, tel kahikahin ien i sohot hanowi tel hanauan.

⁴¹ “Na amuto kahikahik, kum hahanowi teka seilon laha kak hialalu woi seilon liai a laha kum paxai tioi puki lialui woulaha. Laha masin teka seilon laha ningahi teik masiap kokol he puli tel seilon liai a laha kum paxai tioi teik masiap lalap he puki pulalaha. ⁴² Amuto kum hone uke tel seilon liai, ‘Hanima nga xaxaweni teik masiap kokol he pulam’ na masin puki amuto teik masiap lalap he pulamuto. Seilon tenen lehomuto huoka! Amuto xaxawenimua teik masiap lalap he pulamuto ape muhin ien amuto paxapax alua ti xaxaweniai teik masiap kokol he puli tel seilon liai.”

Tea pata ma huan

Mt 7:15-20, 12:33-35

⁴³ Jises hanau tatale teka seilon ukek, “Pata tenen solian, huan kumahe lialun. Pata tenen lialun, huan kumahe solian. ⁴⁴ Amuto paxai tioi pata na amuto paxai huan. Au kum hahuama huai laku ma koila kum hahuama huai maia. ⁴⁵ Tin masin seilon solian i ahuti kakain solian nake namilon solian. Ape seilon lialun i ahuti kakain lialun nake namilon lialun. Ie se salan wanen nake kakain ti seilon ahuti i ahutama ti namilon.”

Puas usiai kakai Jises

Mt 7:24-29

⁴⁶ Ape Jises kak tatale ukek, “Kalahai amuto axai nga Masiwi na amuto kum hong tamani kakaiak? ⁴⁷ Tuahe tel na i hong ma puas usi kakaiak nga kaxi haxewa hani amuto i seilon tetenen. ⁴⁸ I masin tel seilon i tahiwi hatahulou hepekeun ailan tuhi kukueun ti i atai tehu ingan. Na kanitax som ape wei tehu ingan, i kum manan nake tutuhan xoxoan.

⁴⁹ “Tuahe tel seilon i hong kakaiak a kum puas usi, i masin tel seilon i atai ingan he hepekeun wakiakin ape kukui ingan waxuexuen. Ti weu wei tehu ingan i tua mahus. Malehe ape lialui mananaian!”

7

Jises haewia tel unau tel masiwi ti hile ti Rom

Mt 8:5-13

¹ Ti Jises ahuti hatapoa kakaian haniwa teka seilon, i alia hani tehu taon Kapenaum. ² Ti ien tel masiwi ti hile ti Rom. Tel unauan tuah pate tinun sikole i mat. ³ Ti tel masiwi hongoa sale puase Jises, i talo teka masiwi ti teka Ju kameiai Jises ka nahima haewia tel unauan. ⁴ Lato nahih hani kapi Jises ape kamei eliel i, “Kahitima amite ape hualiwa tel masiwi ti hile nake i tel seilon solian tapai hawane ti o huali. ⁵ I waheni hawane kako teka Ju ape i hatuhi tehu synagog hani amite ti Kapenaum.”

⁶ Ape Jises nahih kahiti lato. Tuahe imat ti lato tahia, tel masiwi ien talo teka lohun kakanean. Lato hone Jises, “Tel masiwi ukek, ‘O pate masiwi kasia ti na o nahih hanima leili ingak. ⁷ Aile ape puki nga kum nahima kakaneam. O tua kakawa ape tel unauak i ewi. ⁸ Nga kak ukek nake tin hina seilon pamu masiwian tetak ma hina seilon ti hile hahitakak. Na nga hone tel, “Nahiwa,” i nahih. Na nga hone tel, “Nahima,” i nahima. Ape na nga talo tel unauak, “Ailewa tetenen,” i aile.’”

⁹ Ti Jises hongoa i ongake hawane. I xeisale ape i hone teka seilon kakahiti i, “Nga kakane amuto, ti leili Israel nga tai tutunah tel seilon i hina namil xoxoan tetak masin tel seilon ti Rom ie.” ¹⁰ Tek a kaui kakain alia hani ingi tel masiwi ti hile ape lato tunahi ka tel unauan i ewiwen.

Jises hamoiha nati tel hehin axoan matewen

¹¹ Tai kue, Jises ma tesol kahikahin nahih hani tehu taon Nain ape kilan seilon kahitiwa lato. ¹² Jises tahia hani aweingi tehu taon onoteni teka seilon kakau tel seilon maten ti tihinian. Tel seilon maten ien i telawe wanen nati tel hehin axoan matewen. Kilan seilon ti tehu taon ien kakahiti tel hehin. ¹³ Ti Jises tel Masiwi paxaiwa tel hehin, i tahane hawane. Ape

kakane i, “Kum tangitang.”¹⁴ Jises nahih soti teik patiu ti tel maten engeeng ape teka seilon kauan laha tu hamalum. Jises ukek, “Tel wawan uluha, xahatale!”¹⁵ Ape tel seilon kemuk maten xahat to. I hutui kakak kapi teka seilon. Ape Jises aliake i hani tel tinan.

¹⁶ Teka kilai seilon ongake hetekie mamata ape laha kak sameni Haeu, laha ukek, “Tel kuluiai kakai Haeu pate tuah tahiawen kapi kako! Ie i kola ka Haeu huali kako teka seilon tetan!”¹⁷ Meng ti sale puase Jises sawata hani hatexux Judia ma xux ti xohixohin kapin.

*Jises ma Jon Baptis
Mt 11:2-19*

¹⁸ Teka kahikahi Jon Baptis kaxi hani i lawe waliko ti Jises ailele. Ape Jon hone hua ti lato nahih hani kapin.¹⁹ I talo lalu hani kapi Jises tel Masiwi kameian na i se Kraiss, tetel teka Ju to atetengi na Haeu taloma, ka lato atengi tel seilon liai.

²⁰ Ti lalu tahia haniwa kapi Jises, lalu ukek, “Jon Baptis taloma amili kameiam na o se Kraiss, tetel amite to atetengi na Haeu taloma, ka amite atengi tel seilon liai?”

²¹ Lokon ien Jises haewia kilan seilon laha hina nax tenen tenen, teka ti spirit lialun kapiti hahialalu ma teka pulaxa.²² Ape i pahoi huhua kahikahi Jon i ukek, “Amulu alia honewa Jon waliko ti amulu hongohong ma niningahi. Teka pulaxa laha nahih hanima kapik ape laha paxapax, teka laha kum nanahih ape laha nahih uke, teka hina nax lialun he tinulaha ape laha ewi, teka taxingalaha sutu ape laha hong uke kakain. Teka maten laha moih alia ape teka pahalaha wanen Haeu neini ma ngahati laha, laha hongohong meng solian ti Haeu.²³ Ape kaxi haniwa Jon ka teka namilolaha xoxoan tutuen tetak, Haeu aile hasolia hani laha.”

²⁴ Muhin ti huhua kahikahi Jon nahiwa, Jises kakane teka seilon sale Jon. I ukek, “Ti amuto nahiwa hongoi kakai Jon ti he lohong, amuto sokok amuto ningahi aita? Tel seilon namilon lawe i sohisohia?

²⁵ Amuto sokok ka amuto ningahi aita? Tel seilon tenen sosen pate solian? Kumahe, seilon kum sosoi maia solian he lohong.

²⁶ Nakon amuto sokok ka amuto ningahi tel

kuluiai kakai Haeu? Salan wanen, tuahe nga kakane amuto, Jon tel seilon pamu tuah ti tel kuluiai kakai Haeu.²⁷ Jon i tel seilon Haeu kakaxi leili pepaun. Haeu kakane tel Natun i ukek,

“‘Nga talo tel ahutiai kakaiak imat tetam ti apeseniai seilon ti sohotuam.’” (*Mal 3:1*)

²⁸ Jises kak ulea ukek, “Nga kakane amuto, puase Jon ti Haeu kilami i ailean se pamu tuah ti puase hatesol seilon liai. Tuahe kalak teka ti pate naun leili teka seilon Haeu neneini, anesoalaha sale nenein ti Haeu pamu lapan ti Jon.”

²⁹ Kilan teka seilon naun, tataen teka waxiai moni ti teka Ju, ti laha hongoa, laha paxai tioi ka waliko ti Haeu namiloi peleiwen pate sawisawin. Aile ape laha towiahu ti lialui woulaha hani Haeu ape Jon baptaisi laha.³⁰ Tuahe teka Parisi ma teka hanau nauna ti Moses lato kum nam waxi waliko ti Haeu namiloi peleiwen ti lato. Aile ape lato kum towiahu ti lialui woulato ape Jon tai baptaisi lato.

³¹ Jises kak ulea ukek, “Kaie nga kolongeni teka seilon ti aope ie ukek ia? Laha masin waliko la? ³² Laha masin teka akaik laha toto ti tone halokoin. Laha tilol ausingi hani teka liai,

“‘Amite pakui pak solian ti salasala hani amuto tuahe amuto kum amuam. Amite pakui pak ti tatahan, tuahe amuto kum tang.’”

³³ Masin Jon Baptis ti i sohotuma, i kum ang halapa ma i kum un waen ape amuto ukek, ‘Spirit lialun kapiti hialalu i.’³⁴ Ape ti nga tel Nati Seilon sohotuma, nga ang ma un waen hanowi teka seilon liai ape amuto ukek, ‘Paxaiwa tel seilon ien! Puhuan wawan ma weli unum. I tin lohi teka seilon ti waxiai moni hani teka masiwi ti Rom ma lohi teka seilon woulaha lialun.’³⁵ Tuahe nga kakane amuto, anesoi Haeu ti amili Jon hahanau seilon, i sohot xeu hawane ka salan, na seilon paxai soliai puasamili, tataen ti na kilan seilon aile usi waliko ti amili hahanau laha.”

*Tel hehin tih sanda he ae Jises
Mt 26:6-13; Mk 14:3-9; Jn 12:1-8*

³⁶ Tel Parisi axan Saimon ilowi Jises hani tehu angian. Jises nahih hani leili ingan

ape i to ang. ³⁷ Ti tehu taon ien tel hehin ti ailei saun lialun i hong tunahi ka Jises angiang leili ingi Saimon ape i kauma tehu sanda kahun pate lalap ma poun pate solian. ³⁸ Ape i tu tehiti Jises sai aen. I tang ape kani pulan tuh hawaxexa ae Jises. I uke ukun umeni hapaxean ape i to asoaso i aen ma i tihi tehu sanda hani he aen.

³⁹ Ti Saimon ningahiwa, i kakane aliake i, “Tel seilon ie i liai kumahe tel kului ai kakai Haeu nake i hani lioi tetel hehin soti tinun. Na i tioila ka tel hehin ien weli ailei saun lialun ala i hakonguen.”

⁴⁰ Jises hone i ukek, “Saimon, nga teik kakain kakaneam.”

Saimon ukek, “Tel masiwi, kakain la?”

⁴¹ Ape Jises hutui kaxi hani i tenen meng. I ukek, “Hua seilon lalu hahapuasa moniai tel seilon liai, tel hapuasa moni pate lalap ape tel moni kokol. Taun ti lalu ti ape hamatean. ⁴² Tuahe tap tel ti lalu pon hamatean ape tel seilon ien oxoxi ati lalu ti kawatan ti lalu. I hone lalu ka lalu kum hahamate moniun. O namiloi ukek ia? Kaie aita ti lalu pamu i amuke tel seilon ien?”

⁴³ Saimon pahoi ukek, “Nga namiloi ukek tetel i uke moni pamu lapan.”

Jises ukek, “Salan wanen.” ⁴⁴ Jises xeisa paxai tel hehin ape i hone Saimon, “Paxaiwa tel hehin ie. Ti nga tahia hanima leili ingam o tai hani nga kan nuhi ai aek, tuahe i nuhi aek kani pulan ape i uke ukun umenian. ⁴⁵ O tai asoi taliopak ti tengeniak tuahe i asoaso i aek lilian ti nga tahiana. ⁴⁶ O tai ahui wel hani patuk ti kolakol ka o waxi auni nga tuahe i tihi hani aek tehu sanda kahun pate lalap. ⁴⁷ Nga kakane hawane o, tel hehin ie waheni hawane nga. Nake ti tetenen, nga oxoxiwen i ti kawatan ti kilan saun lialun i ailewen. Tuahe tel seilon nga oxoxi i ti kawatan ti palai ai saun lialun ti i ailewen, i waheni nga pamu kolea.

⁴⁸ Ape Jises hone tel hehin, “Nga oxoxiwen o ti kawatan ti lialui woum.”

⁴⁹ Teka liai laha to angiang kapin laha he kakak alia puki laha, “Nakon i ukek i aita ka i oxoxi seilon ti kawatan ti lialui woulaha? Mewenae Haeu pon.”

⁵⁰ Ape Jises kakane tel hehin, “Haeu awai o ti kawatan ti lialui woum nake namilom xoxoan tetak. Nahih hawanenewa.”

8

Teka hehin kakahiti Jises

¹ Muhin ien Jises lua hani taon ma toan tewau tewau kaxiai meng solian ti sale Haeu neini seilon. Tesol huopanim huhua aposel nahih kakahiti i. ² Tin hina hehin kapin. Kemuk i haewia lato ma xaxaweni spirit lialun ti lato. Leilolato Mary Magdalen, tetel Jises xaxaweni tepanim hua spirit lialun leilon. ³ Susana ma Joana tin kapi Jises. Tel axoi Joana axan Kusa i tetel ngahatai hatesol soxiai tel masiwi Herod. Kilan hehin liai tin laha kakahiti Jises. Hatesol hehin ien laha hapuasa moniulaha hualiai Jises ma tesol aposel.

Meng ti hepekeun tenen tenen

Mt 13:1-9; Mk 4:1-9

⁴ Telaio, ti kilan wanen seilon ti taon tehu tehu nahih apuha hani kapi Jises, i kaxi hani laha tenen meng. ⁵ I ukek, “Telaio tel seilon nahih towi seini waki maia. Hina i put hani aweisal. Imuh teka seilon nahih tuhi ma manixux ngong ani hatapo. ⁶ Hina i put hani he kalamael. Tuahe waki maia ti i supulale lato aleal nake kan ti hepekeun i tae. ⁷ Hina waki maia i put hani leili au. Ti i xexele, au talini ape i kum hua. ⁸ Tuahe hina waki maia i put hani he hepekeun solian. I xexele ape i hua palahi 100 ulea akulai ti tel seilon seini.” Jises tiliwa kaxiai tenen meng ape i ukek, “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hongoa!”

Jises kaxi haxewa meng ti hepekeun tenen tenen

Mt 13:10-23; Mk 4:10-20

⁹ Tesol kahikahi Jises kamei i ti kaxi haxewa hanialato salangawe tenen meng ien. ¹⁰ Ape i ukek, “Haeu haxewa hani amuto teka kahikahik sale nenein tetan kumahe hani seilon liai. Teka seilon kumahe kahikahik nga kaxi meng ti hanaualaha lehe waliko ti Aisaia kaxiwen i sohot ponowoi. I ukek,

“Teka seilon papaxai waliko tenen ti nga ailele,
tuahe laha kum ningahi,
lahe hongohong kakaiak

tuahe laha kum xeu.’ ” (Isa 6:9)

¹¹ Jises ukek, “Ie salangawe tenen meng nga kaxiwen. Waki maia kikilami kakai Haeu. ¹² Aweisal ti waki maia put to, kikilami teka seilon laha hong kakai Haeu. Tuahe Satan tahiam a pe i xaxaweni kakain ien ti laha lehe laha kum soh Haeu a pe Haeu kum awai laha ti kawatan ti lialui woulaha. ¹³ Kalamael ti waki maia put to, i kikilami teka seilon pate laha hong amuke kakai Haeu tuahe laha tap namil xoxoan ti Haeu. Laha soh kakai Haeu teik kukunun. Taen kawatan ma totohong tahiam a, xoxoi namilolaha ti Haeu pate i put kosea. ¹⁴ Hepekeun ti hina au waki maia put to, i kikilami teka seilon laha hong kakai Haeu tuahe laha namiloi kasini waliko ti itan ie. Pahalaha soxialaha kilan ma laha nahaini waliko ti seilon liai. Namil tenen ien kokongini kakai Haeu a pe laha kum hua nake namilolaha ti Haeu kumahe xoxoan. ¹⁵ Tuahe hepekeun solian kikilami teka seilon sawisawin laha hong auni kakai Haeu a pe laha hua hakila nake laha usi kapitini nauna ti Haeu.”

Kakai Haeu masin haxewaxeu
Mk 4:21-25

¹⁶ Jises kak tatale ukek, “Tap tel i hakama tehu kamaian a pe i atuhi ma na hana hahitake sau. Mewenae i hakama hakea hani patul koukean lehe i haxewa leili ing. ¹⁷ Waliko ti i mumuna ao pe i sohot kouke. Waliko ti amuto kum xeu ti kakai Haeu ao pe ie, imuh Haeu haxewa hani amuto.

¹⁸ “Aile a pe amuto hong matainiwa kakai Haeu lehe amuto xeu. Na tel seilon i hong usi kakaiak, Haeu axi aheke anesoan, tuahe na tel seilon kum hong usi kakaiak, anesoan Haeu waxi aliake.”

Tinan ma ukalan wanen
Mt 12:46-50; Mk 3:31-35

¹⁹ Ngain tela o ti Jises hahanau teka seilon, tel tinan ma tesol ukalan nahima paxai i. Tuahe lato kum ngasoha uke hani kapin nake husele kilai seilon. ²⁰ Tel ti laha hone Jises, “Tel tinam ma tesol ukalam tutu melal. Pahalato paxaiam.”

²¹ A pe Jises ukek, “Teteka laha hong usi hatapo kakai Haeu laha se tinak, ukalak ma tuak.”

Jises hamonga tehu ahon

Mt 8:23-27; Mk 4:35-41

²² Ngain tehu Jises ku hani he tea koap hetekie tesol kahikahin a pe i hone lato ukek, “Kako lang hani liai tepaun ti kanitax Galili.” A pe lato lang. ²³ Leilon ti lato langalang, Jises pulan lihi a pe i matih. Tai kue tehu ahon taheima. Laman hutomi tea koap a pe sikole lato kaxox.

²⁴ Tesol kahikahin hangoni i a pe lato ukek, “Tel masiwi, tel masiwi! Sikole kako mat!”

Jises haiwa a pe i kakane aupol ma laman, “Mongawa!” A pe i tuxi. ²⁵ Jises hone lato ukek, “Nakon amuto tap namil xoxoan tetak?”

Tuahe lato mamata ma ongake hawane a pe lato he kakak alia lato, “Seilon tenen lahan ka aupol ma laman hong usi kakaian?”

Jises haewia tel seilon spirit lialun kapiti hahialalu

Mt 8:28-34; Mk 5:1-20

²⁶ Jises ma tesol kahikahin lang hani texux xux Gerasa, i liai tepaun ti kanitax Galili onote texux xux Galili. ²⁷ Ti lato tahia haniwa peixux, Jises mosua a pe i apatuini tel seilon spirit lialun kapiti hahialalu. Pate kuwen i tai sosos maia ma tin i kum toto ixux, totonan he amal. ²⁸ Ti i ningahiwa Jises, i tang ausini a pe i lokuha mateiwaun. I tilol ukek, “Jises, tel Nati Haeu pate tuah, lehe o aile la hani nga? Nga kamei eliel o, kum aile hahialalu nga!”

²⁹ I kak ukek nake Jises kakanewen spirit lialun ien ka i ahuta xaxaua ti tel seilon. Kemuk spirit lialun ien kapiti hahialalu hakilawen i. Kalak na laha peteni tel seilon ien ma xinoti kongini minan ma aen ani sen, i xaputi uke. A pe spirit lialun kapiti hakiliwawa i hani he lohong.

³⁰ Jises kamei i, “Axam la?”

I pahoi ukek, “Axak Kilan.” I kak ukek nake kilan spirit lialun ingangai tel seilon ien. ³¹ Teka spirit lialun kamei talingo i Jises, “Kum towi xoxo i ni amite hani tesol ti hahitake tehu pon ie ti kaui kawatan.”

³² Tesol kilai pou exiex ngixi maunten xohixohin kapi tesol ien. A pe tesol spirit lialun kamei eliel Jises, “Talo haniwa amite leili tesol pou!” Salan, i sowini hani lato.

³³ Lato ox sohotua ti tel seilon a pe lato soh

hani leili tesol pou. Hatesol pou ien kiliwau mosua ti he sahikekean tamus hani itax ape lato waut mat.

³⁴ Teka ngahatai tesol pou ningahiwa, lato kiliwau kaxi sawateni waliko ti i sosohot hani teka seilon ti taon ma toan tewau tewau ti ien. ³⁵ Teka seilon nahih paxai waliko ti i sosohot. Ti laha xohi haniwa kapi Jises, laha ningahi ka tel seilon kemuk spirit lialun kapiti hahaliau, i toto kapi ae Jises. I hina puxux ma namilon tin ape solian. Ape laha mamata. ³⁶ Teka seilon laha ningahiwen ti Jises haewia tel seilon spirit lialun kapiti hahaliau, laha kaxi hani teka seilon liai laha nahih paxaiai waliko ti i sosohot. ³⁷ Ti laha hongoa, teka seilon ti Gerasa kamei Jises ti ku salialaha nake laha mamata hawane. Kakanua Jises ma tesol kahikahin ku hani he koap ape lato apepeas ti lang.

³⁸ Tel seilon teka spirit lialun ox sasaliliwa, i kamei eliel Jises na i kuoxi lato. Tuae Jises hone i ukek, ³⁹ “Kumahe, alia haniwa tonam ape kaxiwa waliko solian Haeu aile haniwen o.” Tel seilon hongosi usi kakai Jises ape i nahih kaxi hani lawe seilon leili tehu taon waliko ti Jises aile haniwen i.

Nati Jairus ma tel hehin tinun

Mt 9:18-26; Mk 5:21-43

⁴⁰ Ti Jises tahia alia haniwa liai tepaun ti kanitax Galili, teka seilon pate laha amuam nake hoi laha to atetengi i. ⁴¹ Ti ien tel seilon axan Jairus tahiamana. I tel ti tesol masiwi ti synagog. I lokuha hani itan kapi ae Jises ape kamei eliel i ka kahitiwa i hani ingan. ⁴² Natun telawe hehin ahangun huopanim huohu, i pate tinun sikole i mat. Ape Jises nahih kahiti Jairus.

Kilan wanen seilon nahih pisipis kapin. ⁴³ Ti leili kilai seilon, tel hehin i hina nax ti sale tapunaun leili ahang huopanim huohu. I paxaiwen kilan dokta. Moniun tua tapo ti ukei huhual tuahe i to lialu tatalewa. ⁴⁴ I ngasoha hani muhiwai Jises ape i soti ngixi puxuaun. Hahutuia hawane naxe tinun tapo.

⁴⁵ “Aita tel soti nga?” Jises kameawa. Teka laha hong ti i kamekam laha ukek laha tai soti i.

Ape Pita hone i, “Tel masiwi, kilan seilon nahih pisipis kapim.”

⁴⁶ Tuae Jises ukek, “Tel seilon sotiwen nga, kumahe ka i tua soti nake nga ilameni hina poh i ahutawen tetak.” ⁴⁷ Ti tel hehin paxai tioiwa ka Jises tioi ka i tetel i soti puxuaun, i mamata xexex ape i lokuha hani itan kapi ae Jises. Ti puli lawe seilon i kaxi hani Jises salangawan ti i soti puxuaun ma ti i ewi hahutuia. ⁴⁸ Jises hone i ukek, “Tel natuk, o ewiwen nake ti xoxoi namilom tetak. Nahih hawanenewa.”

⁴⁹ Ti Jises kaakane tutuen tel hehin, tel seilon tahiamana ti ingi Jairus ape i hone Jairus ukek, “Tel natum i matewen, kum hakalakala nanahiai tel masiwi.”

⁵⁰ Ti Jises hongoa, i hone Jairus, “Kum namiloi hahalapa, tua sohoa tetak lehe tel natum i moih alia.”

⁵¹ Ti Jises tahia haniwa ingi Jairus, lon kum al seilon kilan kahiti i hani leili ing mewenae tolu kahikahin Pita, Jeims, Jon ma tel tame tel akaik ma tel tinan. ⁵² Kilan seilon laha tang tatahane tel akaik. Jises ukek, “Kum tatangixi tel akaik, i tai mat, i tua mamatih.”

⁵³ Tuae laha hatesol mal soxeni Jises nake laha tioi ka tel akaik i matewen. ⁵⁴ Jises akeni mini tel akaik ape i ukek, “Tel natuk, xahatale!” ⁵⁵ Tataen ien wanen tel akaik moih alia ape i xahat. Jises hone laha, “Axiwa anan.” ⁵⁶ Tel taman ma tel tinan ningahiwa, lalu ongake hawane. Ape Jises hone lalu, “Kum kakaxi hani tel na seilon waliko ti i sohotuen ie.”

9

Jises talo huopanim hua aposel

Mt 10:1-15; Mk 6:7-13

¹ Jises ilowi apuhini huopanim hua aposel ape i axi lato poh ti xaxaweniai spirit lialun ma nax tenen tenen ti teka seilon. ² Ape i talo lato kaxiai meng solian ti Haeu neini seilon ma haewiai teka tinun. ³ I hone lato ukek, “Kum lua hehetekie tenen na soxi. Kum kakau kuaiamuto, moni, kak, an ma sohiai sosomuto. ⁴ Amuto toa leili ing tetehu na laha waxi auni amuto atengi tataen amuto nahih salili tesol ien. ⁵ Na teka seilon kum waxi auni amuto ma kum hong amuto, tapahiwa anele aemuto ape nahih saliliwa

tesol ien. I kola ukek ka teka seilon ien imuh laha kau kawatan nake laha kum hong kakai Haeu.”

⁶ Ape tesol aposel nahih kakaxi meng solian ti Jises hani toan tewau tewau ma hahawia teka seilon tinun.

Herod Antipas tataxini

Mt 14:1-12; Mk 6:14-29

⁷ Ti Herod tel masiwi ti Galili hong tunahiwa waliko ti Jises ma tesol aposel ailele, pate i tataxini nake hina seilon ukek ka Jon Baptis moih aliawen.

⁸ Teka liai ukek ka Elaija take aliawen ma teka liai ulea ukek ka tel ti teka kuluiai kakai Haeu liai ti kuwen moih aliawen.

⁹ Herod ukek, “Nga tiori ka Jon Baptis matewen nake nga honewen tel unauak koti xaxaweniai kinawen. Lehe aita ulea tel nga hongohong i ailele tesol waliko lalap?” Ape pahan i paxai Jises.

Jises axi ani seilon akulai 5,000

Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Jn 6:1-14

¹⁰ Tesol huopanim huhua aposel tahia aliama ape lato kaxi hani Jises lawe waliko ti lato ailewen. Muhin ien i hakahita lato hani tesol xohixohin ti tehu taon Betsaida lehe mewenae lato. ¹¹ Tuahe kilan seilon laha hongoen tetesol Jises ma tesol aposel lua hahaniwa ape laha kahiti lato. Jises paxai amuke laha. I haewia teka tinun ma hanau teka seilon sale nenein ti Haeu. ¹² Ti ape alohah, tesol huopanim huhua aposel nahih hani kapin ape lato kakane i ukek, “Taloa teka seilon hani toan ti palieh lehe laha ngah an ma tone matihuin nake tap toan ie.”

¹³ Jises hone lato ukek, “Puki amuto axiwa analaha.”

Ape lato ukek, “I kum pon! Toi amite ie tepanimawe bret ma huok xixi. Nakon paham amite towi halapa moni ti kahuiyai an ape hani teka kilai seilon ie?” ¹⁴ Mongohe teka seilon ien 5,000, tai wexe teka hehin ma akaik.

Jises hone tesol kahikahin ukek, “Hatonaseiwa teka seilon hani 50 ti tesol tesol.” ¹⁵ Ape hatesol seilon to. ¹⁶ Jises waxi tepanim bret ma huok xixi. I pax hani patul ape i kak kemulik hani Haeu ti tesol an. I wiki ape i hani tesol kahikahin sei haniwa lawe seilon. ¹⁷ Laha hatesol

ang ahoi hawane ape huopanim huohu po moxe an ti tesol kahikahi Jises apuhiniwa.

Pita tiori ka Jises i Krai

Mt 16:13-20; Mk 8:27-30

¹⁸ Ngain tehu Jises lolotu mewenae i ti i kapi tesol kahikahin. I lotu kewa ape i kamei lato, “Kaxi hanima nga, teka seilon laha ukek nga aita?”

¹⁹ Lato pahoi i ukek, “Teka ukek o Jon Baptis, teka liai ukek o Elaija ape teka laha ukek ka o tel ti teka kuluiai kakai Haeu liai ti kuwen i moih aliawen.”

²⁰ Ape Jises kamei lato, “A puki amuto? Amuto ukek nga aita?”

Pita pahoi i ukek, “O Krai, tel Haeu taloma.”

Jises kak kilami matean

Mt 16:21-28; Mk 8:31-9:1

²¹ Muhin ien Jises hone tesol kahikahin ukek, “Kum kakaxi hani tel na seilon ka nga se Krai.” ²² Tin i kakane lato ukek, “Nga tel Nati Seilon, nga kau kilan kawatan ma moloan lalap. Ape teka masiwi ti teka Ju, teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses, laha watakai hawane nga. Laha telei nga tuahe muhi ngain toluhu nga xahat alia.”

²³ Ape Jises kakane hatesol seilon ien ukek, “Na seilon pahan sohot kahikahik, laha kum namiloi wawaxi mewenae laha. Laha kua kawatan masin ti nga kakau. Ien i kola ka laha kahikahik wanen. ²⁴ Seilon teka namilolaha mewenae hasoliai tonalaha ti itan ie, laha kum tunahi tonain kapi Haeu. Tuahe teka na laha hana tonalaha hahitake nenein ti Haeu nake nga, laha tunahi tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ²⁵ Na tel seilon hapono hatapo i waliko ti itan ie tuahe i lioi tonain kapi Haeu, solian la i uke? Tap. Tap tenen waliko kahui uke tonain kapi Haeu. ²⁶ Na tel seilon hiena puluhini nga ma kakaiak, nga tel Nati Seilon tin nga hiena puluhini i taen ti nga alia hetekiema poh ma xewai tel Tamak Haeu ma tesol engel, spirit solian tetan. ²⁷ Nga kaxi hawane hani amuto, teka ti amuto ie, imat ti amuto mat amuto ningahi Haeu i neini seilon.”

Tanome Jises sohia hawane

Mt 17:1-13; Mk 9:2-10

²⁸ Muhi puasain tehu kewa, Jises hakahita tolu kahikahin Pita, Jeims ma Jon hani he tehu maunten patul lehe lato lotu. ²⁹ Ti Jises kakak kapi tel Taman Haeu, kawan sohia ma tehu puxuaun i xeu papaxaxu hawane. ³⁰ Moses ma Elaija take hahutuia hani kapi lato. Puxuaulalu tin xeu papaxaxu hawane. ³¹ Ape lalu kakak kapi Jises sale matean leili Jerusalem ti i hapoponowi namili tel Taman Haeu.

³² Pita ma huhua tuaun matih luhuen. Ti lato haiwa, lato ningahi xewai kamai Jises hetekie Moses ma Elaija. ³³ Ti lehe lalu salili Jises, Pita kak ukek, "Tel masiwi, pate ewi ti kako ie. Amite atai toluhu houha, tehu tetam, tehu ti Moses ma tehu ti Elaija." I kak ukek ien nake i ongake hawane ape i kum tioi tenen na i kak.

³⁴ Lokon ti Pita kakak tutuen, teik maun man atuhi lato ape tolu kahikahi Jises lato mamata hawane.

³⁵ Ape kakai Haeu i ahuma he maun ien i ukek, "Tetel se Natuk, tel nga kilamiwen. Hong usiwa kakaian." ³⁶ Ti Haeu kak kewa, lato ningahi mewenae Jises tutu. Tolu kahikahin kum kaxi hanimu tel na seilon waliko ti lato ningahiwen.

Jises haewia tel akaik spirit lialun kapiti hahialalu

Mt 17:14-21; Mk 9:14-29

³⁷ Ngain liai tehu, Jises ma tolu kahikahin nahih mosulih he tehu maunten. Kilan wanen seilon apuha hani kapi Jises. ³⁸ Tel ti laha tiloa, "Tel masiwi, nga kamei eliel o tahanema tel natuk wawan, natuk se telawe ien!" ³⁹ Lawe na spirit lialun soh haniwa tel natuk, i haxexe hangaxangaxa ape pok sal he awan. Spirit lialun ien lawe i to aile hahialalu tel natuk. ⁴⁰ Nga kamei eliel hawane tesol kahikahim ti xaxaweniai spirit lialun ien tuahe lato kum pon."

⁴¹ Jises hone laha hatesol ukek, "Amuto teka seilon ti aope ie, tap namil xoxoan ti Haeu ma woumuto pate lialun! Nga hanau kueiniwen amuto. Kaie kuehuan ia pahamuto nga to kapimuto lehe namilomuto i xox tetak? Ati hanima nga tel akaik!"

⁴² Ti tel akaik nahih xohi haniwa kapi Jises, spirit lialun aile haputa hahaxexe i. Tuahe Jises usi xaxaweni spirit lialun ien

ape i haewia tel akaik. Muhin ien i aliake tel akaik hani tel taman. ⁴³ Ape teka seilon paxai ongaini hawane pohe Haeu.

Jises kak ulea sale matean

Mt 17:22-23; Mk 9:30-32

Ti teka seilon ongangake tutuen lawe waliko ti Jises ailewen, Jises hone tesol kahikahin ukek, ⁴⁴ "Hong konginiwa! Nga tel Nati Seilon, laha hangaini hani he mini teka seilon laha watakai hawane nga." ⁴⁵ Tuahe tesol kahikahin kum xeu waliko ti i kakak. Haeu tai haxewa hani lato salangawe kakain ien. Lato mamata kameiai Jises waliko tetenen.

Aita tel pate tuah?

Mt 18:1-6; Mk 9:33-37

⁴⁶ Tesol kahikahi Jises he hapatapat aita tel pamu tuah ti lato. ⁴⁷ Jises tioi waliko ti lato nanamilo i ape i waxi hatuhi tel akaik hani papan. ⁴⁸ I ukek, "Tel na i waxi auni akaik masin ie nake nga, se i aunini nga. Ape tel i waxi auni nga, i waheni tel Tamak Haeu, tetel i taloma nga. Tel na i teheni i ape i huali seilon liai, tel seilon ien Haeu namilo i ukek ka i pate tuah."

Seilon tepaun ti Jises

Mk 9:38-41

⁴⁹ Jon tel kahikahi Jises kakane i, "Tel masiwi, amite ningahi tel seilon i xaxaweni spirit lialun hahitake axam. Tuahe i kumahe tel ti kako ape amite honewen i ka kum ailele."

⁵⁰ Jises ukek, "Kum hahalini i nake tel na i kum pahoxai kako ti pupuasakako, i tepaun ti kako."

Teka Samaria kum waxi auni Jises

⁵¹ Pate ape i xohiwen ti Haeu waxi aliake Jises hani tonan. Aile ape namili Jises i xox ka i lua hani Jerusalem. ⁵² I talo teka seilon nahiwa imat tetan hani tewau toan ti Samaria, apeseniai lawe waliko pake i ma tesol kahikahin tahiawa. ⁵³ Tuahe teka seilon ti tewau toan ien, laha kum waxi auni Jises ma tesol kahikahin nake laha tioi ka lato nahih hahaniwa Jerusalem. Teka Samaria laha watakai na teka Ju lotu leili Jerusalem. ⁵⁴ Ti hua kahikahin Jeims ma Jon paxaiwa woulaha, lalu ukek, "Tel masiwi, nakon o waheni na amili kamei Haeu hamosulih ah ti tonan lehe i lui

laha?" ⁵⁵ Tuahe Jises kahiloloi lalu. ⁵⁶ Ape Jises ma tesol kahikahin nahih hani tewau toan liai.

Sale kahitai Jises

Mt 8:19-22

⁵⁷ Lokon ti Jises ma tesol kahikahin nanahiwa he aweisal, tel seilon hone Jises, "Tesol tesol na o nahih, nga kahiti o. Nga lawe kahikahim."

⁵⁸ Tuahe Jises hone i, "Sinen hina walun ma manixux hina ingan, tuahe nga tel Nati Seilon, tap tuahe tesol na tone hanawaiak."

⁵⁹ Ape i hone tel seilon liai, "Kahitima nga. Pahak o kahikahik."

Tuahe tel seilon ien hone i, "Tel masiwi, nga aunimu tel tamak lehe na i matewa nga tihini."

⁶⁰ Jises ukek, "Tekka seilon kumahe ti Haeu laha masin seilon maten. Tiliwen teka ien tihiniai teka maten. Tuahe o nahih kaxi sawateniwa meng solian ti Haeu neini seilon."

⁶¹ Tel seilon liai ukek, "Tel masiwi, pahak nga kahikahim tuahe imat nga to tapeinimu tesol akikik."

⁶² Tuahe Jises hone aliake i, "Tel na i kum aile matuhini puase Haeu, liai i kum tapai ailei tenen puasain ien ma kaxi sawateniai meng solian ti Haeu neini seilon."

10

Jises talo 72 kahikahin

¹ Muhin tel Masiwi Jises kilami 72 kahikahin liai ape i talo lato hua hua imat tetan hani lawe taon ma toan ti i namiloi na i nahiwa. ² I kakane lato, "Kilan seilon laha xohixohin ti lehe laha sohot kahikahik. Laha masin kilai an ti he kin i apeasawen. Tuahe seilon ti apuhiniai an, teka ti neinialaha hani Haeu, laha pate palai. Kameiwa Haeu lehe i talo palahi seilon ti neiniai seilon liai lehe laha sohot kahikahik. ³ Ape nahiwa! Nga talo amuto hanowi sipsip uluha hani leili teka sinen tumulaha kalimen. ⁴ Na amuto nahiwa, kum kakau moni ma kak. Tin kum ngah hahasea axahe amuto. Kum tu kak kukue kapi seilon ti na amuto apatuini he aweisal.

⁵ "Na amuto soh hani ing tehu, amuto kak kewak, 'Amuam ti Haeu hani amuto.'

⁶ Na seilon ti leili ing tehu ien waxi auni

amuto, amuto haniwa laha amuam ti Haeu. Na laha kum waxi auni amuto, amuam ti Haeu i alia hani kapimuto. ⁷ Na tel seilon waxi auni amuto, toa leili ingalaha, kum sos ahuahe. Kum wawatakai aniai an ma unumiai unum ti na laha hani amuto nake seilon ti laha pupuas laha aka kahulaha.

⁸ "Ti na amuto tahia haniwa tehu taon ape laha ilowi amuto, tua aniwa an tenen na laha axi amuto. ⁹ Haewiawa teka tinun leili tehu taon ien ape kaxi haniwa laha ka taun ti Haeu neini laha ape i xohiwen. ¹⁰ Tuahe na laha kum ilowi amuto, nahih saliliwa laha ape kaxi hatakei haniwa lawe seilon ti tehu taon ien kewak, ¹¹ 'Amite tapahi xaxaweni hepekeun he anele aemite. I kola ka amuto kum waxi auni seilon ti Haeu, aile ape i axi kawatan hani amuto. Amuto hasaliawen nenein ti Haeu.' ¹² Nga kakane hawane amuto, tehu ngain ti hinitiai seilon, Haeu axi kawatan hani laha, i xoini kawatan ti i hani teka seilon lialun ti Sodom."

Taon ti laha kum soh Jises

Mt 11:20-24

¹³ Ape Jises kakak sale toluhu taon i aile kilan waliko tenen lalap. I ukek, "Tekka seilon ti Korasin ma Betsaida, Haeu axi kawatan hani amuto. Na nga aile hanila teka Taia ma Saidon waliko tenen lalap nga aile haniwen amuto, teka Taia ma Saidon laha towiahu kueiniwen ti lialui woulaha kalak laha kumahe Ju. ¹⁴ Aile ape tehu ngain ti hinitiai seilon, Haeu axi kawatan hani amuto i xoini kawatan ti i axi teka Taia ma Saidon. ¹⁵ Ape teka seilon ti Kapenaum, amuto namiloi ukek ka Haeu sameni amuto tuahe Haeu towi xoini amuto hani tesol ti kaui kawatan tap tahi tapoan. Kalak amuto ningahiwen waliko tenen lalap nga ailele, amuto kum towiahu ti lialui woumuto hani Haeu."

¹⁶ Jises kakane tatale teka kahikahin ukek, "Tel ti na i hong usi kakaiamuto, tin masin i hong usi kakaiak. Tuahe tel ti na i kum nam waxi kakaiamuto, tin masin i kum nam waxi kakaiak. Ape tel ti na i kum nam waxi kakaiak, i kum nam waxi Haeu tetel i taloma nga." Jises tiliwa kakaiian ape 72 kahikahin lato nahih aile waliko ti Jises tatalo lato ailean.

Aliai teka 72 kahikahi Jises

¹⁷ Imuh teka 72 kahikahi Jises alia hani kapin. Hetekie lalape amuam lato ukek, “Tel Masiwi, taen spirit lialun laha hong amite na amite xaxaweni laha leili seilon ti hahitake axam.”

¹⁸ Jises hone lato, “Ti amuto xaxaweni spirit lialun, i kola ka Haeu to xoxoini Satan. Ien masin wanen usil xepalih he maun. ¹⁹ Nga axiwen amuto pohe Haeu. Aile ape kalak amuto tuhi tunahi noh ma na mini anepapap, i kum hamange amuto. Tin masin amuto xoini pohe Satan ape tap tenen i pon konginia i hatesol waliko Haeu namilo i peleiw en hani amuto. ²⁰ Solian ti spirit lialun hong usi kakaiamuto tuahe pamu amuto amuamua nake Haeu hana konginiwen axamuto ti ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan.”

Jises kak kemulik hani Haeu

Mt 11:25-27, 13:16-17

²¹ Holi Spirit hanamiloa Jises ape i kak hetekie amuam i ukek, “Tel Tamak Haeu, Masiwi ti lawe waliko ti patul ma tehu pon itan ie, nga kak kemulik hani o nake o mumuneni pohem ti teka laha sokok laha seilon aneso ape o haxewa hani teka laha hana laha hahitake ngahat tetam masin teka akaik. Nga kak kemulik hani o tel Tamak Haeu nake paham i sohot ukek ien.”

²² Jises hone teka seilon ukek, “Tel Tamak Haeu hani hatapoen nga pohen ma anesoan. Mewenae tel Tamak Haeu tioi hawane nga tel Natun ma mewenae nga tel Natun tioi hawane tel Tamak Haeu. Ape nga tel Natun nexi haxewa tel Tamak Haeu hani teka seilon ti nga kilami.”

²³ Ape Jises kakane mewenae tesol kahikahin i ukek, “Tanusik amuto ka Haeu hani amuto ningahi waliko tenen lalap.

²⁴ Nga kakane hawane amuto, kilan teka kuluia i kakai Haeu ma teka masiwi ti teka Ju, pahalaha paxai i waliko tenen lalap ti amuto niningahi nga ailele tuahe laha tai ningahi. Tin pahalaha hongoi waliko ti amuto hongohong nga kakaxi tuahe laha tai hong.”

Menge tel seilon solian ti Samaria

²⁵ Lokon ien tel ti teka hanau nauna ti Moses kamei pisi Jises. I ukek, “Nga aile la lehe nga uke tonain kapi Haeu tenen tap tahi tapoan?”

²⁶ Jises kak pahoi ukek, “Tesol nauna ti Moses kak ukek ia sale ukei tonain kapi Haeu tenen tap tahi tapoan? O namilo i ukek ia kakain ien?”

²⁷ Tel seilon pahoi ukek, “Nauna ti Moses kak ukek, ‘Waheni hawanewa Haeu tel Masiwi ti amuto, xoiniwa ti amuto waheni teka seilon liai. Amukewa Haeu ti leili tiamuto, namilo i eliel hawanewa i ma aile hatapoa puasan ti hatesol kuimuto. Ape waheniwa seilon liai hanowi ti amuto waheni aliake amuto.’ ” *(Deut 6:5; Lev 19:18)*

²⁸ Jises ukek, “Kakaiam salan. Aile ke-wak ien ape o uke tonain kapi Haeu tenen tap tahi tapoan.”

²⁹ Tel hanau nauna ti Moses i tioi hawane ka kumahe i waheni lawe seilon ape i kamei Jises, “Tuahe aita tel seilon liai o ukek nga waheniwa hanowi ti nga waheni aliake nga?”

³⁰ Jises hapuasa tenen meng ti pahoi i tel seilon ien. I ukek, “Telao tel seilon nanahih ti Jerusalem hani Jeriko. Teka seilon lialun kou i hahutuia i ape laha waxi hatesol moniun ma soxian. Laha xai hakimatusa i ape nahih salili i he aweisal.

³¹ “Imuh tel masiwi ti hukuminia i Haeu ma seilon nanahih he aweisal ien. I paxaiwa tel seilon engeeng ien ape i non salia hani liai tepaun. I tai huali. ³² Muhin tel puase leili Ingi Haeu nahima, i ningahi tel seilon ien ape tin i non salia hani liai tepaun. I tai huali.

³³ “Tapeinan tel ti Samaria nahima. Amuto tioi wasole teka Ju ma teka Samaria kumahe ewi. Ti i ningahiwa tel Ju mangein, i tahane hawane. ³⁴ I kiliwau tamus hani kapin. I tihi wel ma waen hani he naxonaun ape i pulai. Muhin ien i hana tel seilon hani patul he tok tupun donki. I hakahita hani leili tehu ing ti tone hanawain ape i auni.

³⁵ “Ngain liai telao i hani tel tame tehu ing moni ape i ukek, ‘Auniwa tel seilon mangein. Na o hapuasa akulai lape moni ti nga hani o, nga saiti na nga aliam.’ ”

³⁶ Ape Jises tili kakaiam ukek, “O namilo i ukek ia? Aita tel ti tolu seilon ien kola ka i waheni tel seilon mangein hanowi ti i waheni aliake i?”

³⁷ Tel hanau nauna ti Moses pahoi ukek, “Tetel i kola tatahan tetan.”

Ape Jises ukek, “Nahiwa ape aile ukenewa.”

Jises lawai Mata ma Mary

³⁸ Ti Jises ma tesol kahikahin lua hahaniwa Jerusalem, lato tahia tewau toan. Ti ien tel hehin axan Mata ilowi lato haniingan. ³⁹ Tel tuai Mata axan Mary i to onote ae Jises tel Masiwi ape i to hongohong mengon. ⁴⁰ Tuahe Mata pate i namiloi halapa apeseniai an ape i hone Jises, “Tel masiwi, nakon o kum nam waxi ka Mary hani lioi nga ailei hatesol puasain? Ewi na o hone i nahima hualiak?”

⁴¹ Tuahe Jises tel Masiwi ukek, “Mata, pate o namiloi kasini lawe waliko. ⁴² Tuahe tenenawe waliko pate tuah. Ao pe ie Mary ailele. Aile ape nga kum kongini i.”

11

Jises hanau sale lotu

Mt 6:9-13, 7:7-11

¹ Ngain tehu Jises nahih lotu hani tesol ti mewenae i. Ti i heisawa, tel ti teka kahikahin nahima ape i ukek, “Tel masiwi, Jon Baptis hanau teka kahikahin sale lotu. Pahamite tin o hanaua amite sale lotu hani Haeu.”

² Jises hone lato, “Na amuto lotu, amuto kak kewak:

“Tel Tamamite Haeu, amite sameni o nake o pate tuah wanen.

Pahamite o neiniwa ma ngahatiwa amite. Hualima amite usiam hanowi tetesol lato kapim leili tonam.

³ Axima amite an tapai ti ngain tehu tehu.

⁴ Oxoxiwa amite ti kawatan ti lialui woumite

masin ti amite oxoxi seilon liai ti kawatan

ti waliko lialun laha aile hani amite.

O kum hahani amite totohong ailan lehe amite kum aile saun lialun.

Ape awaiwa amite ti Satan ma teka spirit lialun tetan.’ ”

⁵ Ape Jises hanau aheke lato sale lotu ape i kaxi hani lato tenen meng ie. I ukek, “Na tel ti amuto nahih hani ingi tel lawan ti luhui ipong ape i ukek, ‘Aximuma nga teik

na an. ⁶ Tel lawak tahia wen leili ingak a nga tap wanen an na nga axi i.’

⁷ “Tuahe tel lawan wixima leili ing ukek, ‘Kum hakalakala nga. Aweing ape konginan ape amite hatesol mamatih. Nga kum hualimu o tetehu.’ ⁸ Nga kakane amuto, kalak i kum xahat hualian nake se lawan, i huali na i kamei talingoi.

⁹ “Tin masin na amuto lotu, amuto kamei talingoiwa ape Haeu hani amuto waliko ti amuto kakamea. Upia talingoiwa ape Haeu huali amuto tunahian. Kikini talin-goiwa kahip ape Haeu hei hani amuto. ¹⁰ Teka na laha kamea, Haeu hani laha. Teka na laha upia, Haeu huali laha tunahian. Teka na laha kikini talingoi kahip, Haeu hei hani laha.

¹¹ “Na natumuto kamea lato ang xixi, kaie amuto axi lato weiko? ¹² Na natumuto kamea analato peteta, kaie amuto axi lato wasiwasin? ¹³ Kalak woumuto lialun, amuto tioi haniai waliko solian hani natumuto. Tuahe tel Tamamuto Haeu pate pamu soliaian, aile ape i hani Holi Spirit kapitiai teka seilon laha kamei i.”

Pohe Satan ma pohe Holi Spirit

Mt 12:22-30; Mk 3:22-27

¹⁴ Ngain tehu Jises apatuini tel seilon i kum kak uke nake spirit lialun kapiti halialu i. Ti Jises xaxaweniwa spirit lialun leili tel seilon ien, ape i kak uke. Ti teka seilon ien ningahiwa laha ongake hawane.

¹⁵ Tuahe teka ti laha ukek, “I xaxaweni spirit lialun nake i kema poh ti Satan, tel masiwi ti spirit lialun.” ¹⁶ Teka liai laha kamei hataehu Jises ailei waliko tenen lalap lehe i kola ka Haeu taloma i.

¹⁷ Tuahe Jises tioi waliko ti laha nanamiloi ape i hone laha, “Na seilon ti xux texux laha tikela ape hil alia puki laha, texux xux ien i lialu tamus. Na tesol akikin lato hil alia puki lato, tesol akikin ien lato kum tu xox. ¹⁸ Amuto ukek ka nga hahapuasa pohe Satan ti xaxaweniai spirit lialun tetan. Tuahe na Satan hilei aliake i, nenein tetan i kum tu xox. ¹⁹ Amuto ukek ka nga usi xaxaweni teka spirit lialun nake Satan hakui nga. Na masin ien, kaie Satan haniwen tesol kahikahimuto poh ti usi xaxaweniai spirit lialun? Puase tesol kahikahimuto i kola ka amuto puputa ka

nga hahapuasa pohe Satan. ²⁰ Kumahe nga hapuasa pohe Satan. Spirit ti Haeu axi nga poh ti usi xaxaweniai spirit lialun. I kola ka Haeu tel neiniamuto ape i tahiawen.

²¹ “Satan masin tel seilon kuin. Na paun tonawi ti peteniai tehu ingan, tap tel waxi uke soxian. ²² Tuahe na tel ti pamu kuiaian hilei tel seilon kuin ape i tike, i waxi hatapo paun ti peteniai ingan ape i sei soxi hani teka seilon liai. Se tin masin nga xoini Satan ape nga xaxaweni spirit lialun tetan ti leili seilon.

²³ “Tel na i kumahe tepaun tetak, i pahoxai nga, i tepaun ti Satan. Tel na i kum huali nga neiniai teka seilon hani Haeu, i huhuali Satan neini haselealaha ti Haeu.”

²⁴ Ape Jises kak tatale ukek, “Na tel spirit lialun ahuta ti tel na seilon, i nahih hani he lohong upiai tesol na i to. Tuahe i kum tunah. I kakane aliake i, ‘Nga alia hani leili tel seilon.’ ²⁵ Ape i alia tunahi tel seilon ien, aoape i masin tehu ing malaian ma tap tel ingangai. ²⁶ Ape i nahih waxi tepanim hua spirit lialun liai, pamu lialuan tetan ape lato hatesol soh hani leili tel seilon ien. Lato kapiti halialu i akulai ti imat.”

²⁷ Ti Jises kakak tutuen, tel hehin ti leili teka seilon ien tilol ukek, “Liai tel tinam amuam hawane nake o tel natun seilon pate tuah.”

²⁸ Ape Jises kak ukek, “Salan. Tuahe teka seilon laha hong ape usi kakai Haeu pamu laha amuam.”

Teka seilon pahalaha Jises kola pohen
Mt 12:38-42, 16:4; Mk 8:11-12

²⁹ Ti seilon kila tatalema, Jises kakane laha, “Amuto seilon lialun ti aoape ie, amuto to lulungei nga ailei waliko tenen lalap lehe i kola ka Haeu taloma nga. Tuahe Haeu kola hani amuto tenenawe kolakol ie, waliko tenen i sohot hani nga masin wanen ti i sohot haniwen Jona tel kului ai kakai Haeu.

³⁰ “Masin ti Jona to ngain toluhu leili tia i tok xixi lalap, nga tel Nati Seilon nga tin ngain toluhu leili amal. Waliko ti i sohot haniwen Jona, i kola hawane hani teka Niniva ka Haeu talo i hani laha kaxiai kakaian. Tin masin waliko ti sohot hani nga, i kola hawane hani amuto teka seilon

ti aoape ie, ka Haeu taloma nga kaxiai kakaian.

³¹ “Nga kakane amuto, tel hehin masiwi ti Siba luama ti xuxun pate xauxaun hongoi soliai nauna ti tel masiwi Solomon. Tela ngain ti Haeu hiniti seilon, waliko ti i aile i sului amuto nake amuto kum hong kakaiak kalak nga pamu tuah ti Solomon.

³² Tin masin saun ti teka seilon ti Niniva, i sului amuto ti tehu ngain ien nake laha towiahu ti saun lialun tataen ti Jona kaxi ahutiwa kakai Haeu hani laha. Tuahe amuto kum towiahu ti lialui woumuto kalak nga kaxi ahuhuti kakai Haeu hani amuto. A nga pamu tuah ti Jona.”

Namili seilon masin tehu kamaian
Mt 5:15, 6:22-23

³³ Jises kak tatale ukek, “Tap tel i hakama tehu kamaian ape i atuhi ma na hana hani hahitake po. Mewenae i hakama hakea hani patul koukean lehe i haxewa leili ing. ³⁴ Namilomuto masin tehu kamaia-muto. Aile ape na namilomuto solian, amuto xuhai xewan ti saun solian. Tuahe na namilomuto lialun, amuto xuhai tilokoi saun lialun. ³⁵ Amuto eliel kewak waliko ti amuto namiloi sale Haeu se salan, uke namilomuto leili lalape tilokoan. ³⁶ Na pahamuto tiori hawane Haeu, i haxewa hatapo hani amuto masin tehu xewai kamaia-muto i haxewa amuto.”

Jises wata kai saun ti teka Parisi ma teka hanau nauna ti Moses
Mt 23:1-36; Mk 12:38-40

³⁷ Ti muhi kakai Jises, tel Parisi ilowi i hani tehu angiaian. Jises nahih hani leili ingan ape i to ang. ³⁸ Tel Parisi ongaini ti i ningahi ka Jises tai nuhi minan imat ti i ang. Teka Parisi ma teka Ju liai, laha kum ang na laha tai nuhi minalaha ti usia i saun ti teka matahaun.

³⁹ Jises kakane i ukek, “Amuto teka Parisi, pate amuto haeliel nuhiai melal ti kap ma pelet tuahe waliko ti amuto ani ma unumi ti leilon, amuto kema ti saun ti pipis ma halepelep. Saun tenen ien i ahutama leilomuto. ⁴⁰ Amuto teka taxitaxia! Haeu tanomi hahuonen melal ma leili lawe waliko. I tanomi tupuamuto ma leilomuto. ⁴¹ Ti leili atemuto, axiwa teka seilon waliko ti laha tap. Na amuto aile ukek, i kola ka amuto kum nam waxi ka auni haunia i

waliko i pate tuah. Na masin ien, Haeu namilo i ukek amuto haun ma sawisawin.

⁴² “Amuto teka Parisi, Haeu axi hawane amuto kawatan. Amuto hani Haeu tenen ti huopanim soxiamuto masin kai pata ti hanamui an. Tuae amuto watakai Haeu ma kum aile saun solian hani seilon liai. Ala amuto aile hahuonen.

⁴³ “Amuto teka Parisi, Haeu axi hawane amuto kawatan. Amuto waheni tonain tuah leili synagog ma amuto waheni seilon kak sameniwa amuto ti puli lawe seilon.

⁴⁴ “Haeu axi hawane amuto kawatan. Amuto masin amal ti kumahe kilaman ape seilon tau nanahih patul ti tesol amal ien nake laha kum tioi ka waliko kohan leilon.”

⁴⁵ Tel ti teka hanau nauna ti Moses hone Jises, “Tel masiwi, ti o kakane teka Parisi ukek ien, o hahiena hetekie amite!”

⁴⁶ Jises kak pahoi ukek, “Amuto teka hanau nauna ti Moses, amuto tin Haeu axi hawane kawatan. Amuto lungei teka seilon usiai kilai nauna ailan tenen puki ti amuto tuahe amuto kum solonga ti usiai tesol nauna ien ma kum hana minamoto hualiai teka liai.

⁴⁷ “Haeu axi hawane amuto kawatan. Teka tamamoto ti matahaun telei teka kuluai kakai Haeu. Amuto tanomi hasolia hahawane amalulato a amuto kum usi kakaialato. ⁴⁸ Ti amuto kum usi kakaialato, i kola hawane ka amuto waheni teletele ti teka matahaun ti amuto aile haniwen teka kuluai kakai Haeu. ⁴⁹ Nake ti tenen ien, ti anesoi Haeu hoi i kakawen ukek, ‘Nga talo teka kuluai kakaiak ma teka aposel hani teka Israel. Laha telei teka ma aile halialu teka.’ ⁵⁰ Aile ape amuto teka seilon ti aope ie, amuto uke kawatan ti teleiai teka kuluai kakai Haeu hutuima lokon ti Haeu tanomi tehu pon ie. ⁵¹ Hutuan ti teleiai Abel hanima tataen teleiai Sakaraia, tel laha telei wasole Ingi Haeu ma tone waliko ti teka seilon kau hani Haeu. Salan wanen, Haeu axi amuto kawatan ti hatesol teletele ien.

⁵² “Amuto teka hanau nauna ti Moses, Haeu axi hawane amuto kawatan. Waliko ti amuto hahanau, i tiehi teka seilon ti tioi hawane Haeu. Puki amuto, Haeu kum neini amuto ape tin amuto neini hasele teka ti pahalaha Haeu neini laha.”

⁵³ Ti teka hanau nauna ti Moses ma teka Parisi hongoa, lolaha lialu hawane. Hutui taen ien laha watakai hawane Jises ma

kamei i kilan kamekame ailan. ⁵⁴ Laha kak hahika i lehe i kak waliko tenen laha pon sultan.

12

Nauna ti Jises hani teka kahikahin

Mt 10:26-33, 10:19-20

¹ Lokon ien kilan wanen seilon apupuha. Pahalaha wanen laha ngasoha hani kapi Jises ape laha pisipis hawane. Jises kakanemu imat teka kahikahin. I ukek, “Lepeteniwa amuto ti teka Parisi nake leholaha huoka. ² Imuh Haeu hatakei hawane namili teka laha putini ka laha seilon liai tenen ti puki alia laha. Haeu hatakei lawe waliko ti laha mumuneni. ³ Ape waliko ti amuto kak lilikoheni, imuh Haeu kak hatakei hani lawe seilon. Kilan seilon laha tunahi waliko ti amuto kaxi mumuneni hani teka seilon liai.

⁴ “Amuto teka kahikahik, nga kakane hawane amuto, kum maamata teka pahalaha laha telei amuto. Laha tua telei tupuamoto tuahe laha kum pon teleiai hatesol waliko ti leili namilomuto ma amuto. ⁵ Mamatawa mewenae Haeu. I pon telei xoiniamuto hani tesol ti kaui kawatan tap tahi tapoan. Nga kaxi ulea ka Haeu tel amuto mamatawa.

⁶ “Amuto tioi ka moni kokol i pon kahui ai tepanim piakus nake lato pate naun. Tuae Haeu nanamilo i lato hatesol. ⁷ Aile ape amuto kum maamata. Haeu namilo i ukek ka amuto pamu tuah ti piakus. Kalak taen ukumuto i tioi hatapo mongohuan.

⁸ “Nga kakane hawane amuto, na tel seilon i kak hei ti puli seilon ka i kahikahik, tin nga kaxi hani Haeu ma teka engel tetan ka i kahikahik. ⁹ Tuae na tel seilon puluhini ti puli seilon ka i kahikahik, tin nga kaxi hani Haeu ma teka engel tetan ka i kumahe kahikahik. ¹⁰ Tel na i kak halialu nga tel Nati Seilon, Haeu oxoxi i ti kawatan ti saun lialun ien, tuahe tel na i kak halialu Holi Spirit, Haeu kum oxoxi i ti kawatan ti tenen saun lialun ien.

¹¹ “Na laha sului amuto hani teka masiwi ti synagog ma teka masiwi tenen tenen, kum hahakila namilomuto waliko tenen na amuto kak ti awaiamoto. ¹² Pake tataen ien ape Holi Spirit hanamiloa amuto waliko tenen na amuto kak.”

Menge tel seilon kilan soxi ma tap namilon

¹³ Muhin tel ti leili teka kilai seilon ien kakane Jises, “Tel masiwi, honewa tel ukalak ka i seiwa wasolamili soxi ti tel tamamili mat lioi haniwen amili.”

¹⁴ Jises kak pahoi i, “Tap tel kilamiwen nga aile hasawiai wasolamulu.” ¹⁵ Ape i kakane laha hatesol, “Lepeteniwa amuto kum halepelep ti tenen tenen. Kalak mongohe soxi ti amuto hina, i kum pon i hasolia ma i hawelu tonamuto he tehu pon ie.”

¹⁶ Ape Jises kaxi hani laha tenen meng ti hanaualaha. I ukek, “Tel seilon ti pate kilan soxi, i teik hepekeun ti an pate xex soli. ¹⁷ I kakane aliake i, ‘Ing ti apuhiniai anak ape xuhan. Tap tonan liai. Kaie nga aile ukek ia?’

¹⁸ “I namiloi ape i ukek, ‘Nga toi haputa tetehu ape atai tehu ing pamu lalap lehe nga hana hatapo anak ma soxiak hani leilon. ¹⁹ Nga apuhini hapono hawane lehe i pon ti ahang kilan. Ape nga kum puas. Nga tua ang, un ma to amuam.’

²⁰ “Tuahe Haeu kakane i, ‘O pate tap namilom. O mat ipong tetehu ie ape seilon liai uke hatesol soxiam.’ ”

²¹ Ape Jises ukek, “Salan wanen, seilon tenen tap namilon i apuhini hakila soxi mewenae tetan a i kum aile waliko tenen Haeu namiloi ukek ka pate tuah.”

Jises hanau sale namiloi hakilai waliko ma sale soxi

Mt 6:25-34, 6:19-21

²² Jises hone tesol kahikahin, “Aile ape amuto kum namiloi hahakila an ma somuto. ²³ Sale totonamuto seilon pamu tuah ti an a tupuamuto pamu tuah ti maia.

²⁴ Namiloi paxaiwa manixux. Laha kum seseini ma kum apupuhini an tuahe Haeu ngangahati laha. Nga kakane hawane amuto ka Haeu namiloi ukek amuto pamu tuah ti manixux. ²⁵ Kaie amuto pon hawelu ahekei tuahe na teik totonamuto ti amuto to nanamiloi? ²⁶ Na amuto kum pon, tap salangawan ti amuto to nanamiloi waliko liai.

²⁷ “Namiloi paxaiwa sale xexei palawa. Laha kum pupuas sawitiai maia sosolaha! Tuahe nga hone amuto, kalak taen tel masiwi Solomon, sosen maia ma hatesol waliko solian tetan, i kum pon soliai

palawa. ²⁸ Haeu tel i ngangahati pa-hoah, i ie tetelao ape letu laha lui xoini. Kaie kumahe pamu Haeu ngahati aluluini amuto? Amuto tap namil xoxoan hani i.

²⁹ Ape kum nanamiloi ukek, ‘Kaie anak ma unumak nga kema ia?’ Kum namiloi hahakila tesol waliko ien. ³⁰ Teka laha kum tioi Haeu, laha to namiloi hahakila tesol waliko ien. Tuahe tel Tamamuto Haeu tioi waliko ti amuto tap. ³¹ Haniwa i neini amuto ape ailewa waliko tenen i hamua-mua i. Ape i hani amuto hatesol waliko ien.

³² “Amuto tesol kahikahik, kalak amuto palai ma kumahe pate kuin, kum maa-mata. Pake tel Tamamuto Haeu hani amuto neiniai seilon kapin.

³³ “Hangainiwa soxiamuto lehe amuto axi moni hani teka seilon totonalaha lialun. Hani hatapoa kuimuto ma namilomuto haniwa Haeu. Ie masin ka amuto apepeseni kahumuto ti tonan. Tesol ien tap tahi lialuan ma tap teka xuxuina.

³⁴ Namilomuto toi waliko tuah ti amuto, aile ape kewa Haeu kapitiai namilomuto.”

Teka laha to atengi tel Masiwi

Mt 24:43-51

³⁵ Jises kakane teka kahikahin ukek, “Amuto apeasawa ailei puase Haeu. ³⁶ Amuto hanowiwa teka seilon laha atetengi tel tame ing ti i aliaia ti tehu sala. Liai laha apepeas heiai kahip ti i tahiam. ³⁷ Ti tel tame ing paxai tunahiwa ka teka unauan to atetengi aliaian, lato uke kahulato. Nga kakane hawane amuto, puki i hatona lato ma axi analato. ³⁸ Kalak na i tahiam ti luhui ipong ma na sikole letu ape i paxai tunahi lato to atetengi aliaian, lato uke kahulato.

³⁹ “Amuto hong matainiwa, na masin tel tame tehu ing i tioiwen lokon tel seilon ti xuxuina nahima, ala i ah peteni lehe tel seilon kum soh hani leili ingan. ⁴⁰ Aile ape amuto kum luhuluh nake amuto kum tioi lokon wanen nga tel Nati Seilon aliaia.”

⁴¹ Pita ukek, “Tel Masiwi, nakon kakaia nanami mewenae amite teka kahikahim ka i nanami lawe seilon?”

⁴² Jises pahoi ukek, “Nga kakak tel na seilon i aile puase tel masiwi tetan. I hani i ngahatai teka unauan liai ma axiai analaha ti taun ti angiaian. ⁴³ Ti tel masiwi tahiam ape i paxai tunahi ka tel unauan

aile aluluini pupuasan, i axi kahun. ⁴⁴ Nga kakane hawane amuto, i hani tel unauan ngahatiaia lawe soxian. ⁴⁵ Tuahe na tel unauan seilon lialun, i namiloi ukek, 'Tel masiwi tetak aliaian kuen.' I hutui xaiiai teka unau tel masiwi hahitakan ape i tua ang ma un taxitaxia. ⁴⁶ Imuh tel masiwi alia haongama tel unauan ien. Ape i axi hawane i kawatan. I towi i hani tesol ti teka laha kum hong tamani Haeu, tesol ti laha kau kawatan ma moloan lalap.

⁴⁷ "Tel masiwi axi i kawatan nake kalak i tioi puasain tetenen ala i aile, i tai puas usi. ⁴⁸ Tuahe tel na i kum paxai tioi ka waliko i ailele se lialun, i uke kawatan kokol. Na Haeu hani halapa tel seilon, i amemene ka tel seilon ien hani aliake i tin lalap. Na Haeu hana tel seilon ngahatiaia waliko tenen pate buah, i amemene ka tel seilon ien ngahati aluini akulai tetel Haeu hani i puasain tenen naun."

Axai wasole seilon
Mt 10:34-36

⁴⁹ Jises kak ukek, "Nake ti tenen puasain Haeu haniwen nga aile he tehu pon ie, teka seilon solian ma lialun laha selaia. Nga hahaxe sohotuan. ⁵⁰ Tuahe imat ti i sohot, nga kau kawatan ma moloan lalap ape nga mat. Namilok i kum to alua, atengi taen i tinama. ⁵¹ Kum nanamiloi ka nga tahiana hasoliai wasole seilon ti tehu pon ie. Kumahe, kakain nga kema ti Haeu i axi wasole teka namilolaha xoxoan hani Haeu ma teka laha kum soh kakaian. ⁵² Aile ape teka seilon leili ing tehu laha he lungelung huak ape laha selaia. ⁵³ Tel taman pahoi tel natun wawan, tel tinan pahoi tel natun hehin ma hahuihan tel pahoi tel."

Teka seilon woinakon laha tioi Haeu
Mt 16:2-3

⁵⁴ Jises kakane teka kilai seilon, "Na amuto paxai maun atai sai ahang, amuto ukek i ux ape salan. ⁵⁵ Na aupol ahoma sai angiaha, amuto ukek kekean tahiana ape salan. ⁵⁶ Lehomuto huoka! Amuto tioi hunan na amuto paxai maun. Tuahe amuto kum tioi salangawe waliko ti i soso-hot aope ie ma waliko ti nga ailele nake amuto putini ka amuto tioi Haeu.

Sale hasawiai wasol
Mt 5:25-26

⁵⁷ "Aile aluiniwa namilomuto ti waliko tenen Haeu paxai ukek sawisawin. ⁵⁸ Na tel i namiloi suluiai tel ti amuto, hasawi koseniwa wasolamulu uke i hatuhi o hani puli tel masiwi ti hongoi meng. Ape i hana o hani mini teka laha kalabusi o. ⁵⁹ Na i sohot ukek ien, o kum ahuta atengi o hamate hatapoa moni. Tin masin amuto hasawiwa wasolamuto ma Haeu, uke amuto kau kawatan ti lialui woumuto."

13

Jises hone teka seilon lioi xaxaweniai lialui woulaha

¹ Lokon ien hina seilon laha kakane Jises ka Pailat, tel kiliwakei texux xux Galili, i hone teka unauan teleiai teka seilon ti ien. Laha telei lato leilon ti lato kakau waliko hani Haeu leili Ingan. ² Jises kak ukek, "Kum namiloi ukekek ka sale matealato pate lialun masin nake woulato pamu lialuan ti teka seilon liai leili Galili. ³ Kumahe! Tuahe na amuto kum towiahu ti lialui woumuto hani Haeu, tin amuto mat ape wasolamuto ma Haeu kum sawi. ⁴ Ape tesol 18 seilon tehu ing lalap ti Siloam mahus telei lato, kum namiloi ukekek ka lato mat ukek ien nake woulato pamu lialuan ti teka seilon liai leili Jerusalem. ⁵ Kumahe! Tuahe nga kakane ulei amuto, na amuto kum towiahu ti lialui woumuto, tin amuto mat ape wasolamuto ma Haeu tin i kum sawi."

Menge tea pata i kum hua

⁶ Muhin ien Jises kaxi hani laha tenen meng hanualaha waliko i sohot hani teteka tap pupuasalaha ti Haeu. I ukek, "Tel seilon seini tea laku leili tesol kin. Lawe i to nahih papaxai na masin i huawen tuahe i tai huhua. ⁷ Ape i hone tel ngahatiaia kin, 'Ahang toluhu nga atengi na tea pata i hua tuahe nga kum niningah tehu na huan. Koti hamahusu xaxaweniwa! I tua hapuasa xoini hep-
ekeun.'

⁸ "Tuahe tel ngahatiaia tesol kin ukek, 'Tilimuen, paxai ahekemua ahang liai tehu lehe nga ngahati hasolia aheke ape nga piei. ⁹ Sohini hua ahang tehu toma. Na i kum hua, ien, koti xaxaweni.' "

Jises haewia tel hehin telao Sabat

¹⁰ Telaos Sabat jises hahanau teka seilon leili tehu synagog. ¹¹ Ti ien tel hehin spirit lialun kapiti hahialu. Leili ahang 18 tehiton kakawin ma i kum hokaha uke. ¹² Ti jises ningahiwa, i tiloi tel hehin ape i ukek, “Nga aile haewia o.” ¹³ I hanawa minan patul ti tel hehin. Hahutuia hawane tel hehin hokaha ape i sameni Haeu.

¹⁴ Tel masiwi ti tehu synagog lon lialu hawane nake jises haewia tel hehin telaos Sabat ape i kakane teka seilon ien ukek, “Ngain tepanim tehu ailei puasain. Nahima leili tesol ngain ien lehe haewia amuto, kumahe telaos Sabat!”

¹⁵ Jises tel Masiwi pahoi i, “Seilon lehomuto huoka! Puki amuto pupuas telaos Sabat. Amuto upati tupumuto manihuh ape hakahita axi unumalaha telaos Sabat. ¹⁶ Tel hehin ie, tel kahi nati Abraham, Satan kapiti hahialu leili ahang 18. Nakon lialun ti oxoxiai tel hehin telaos Sabat?”

¹⁷ Kakaian hahiena teka lato watakai hawane i. Tuaehe teka seilon liai laha amumuke soliai puasain ti i ailewen.

Menge waki lilieu

Mt 13:31-32; Mk 4:30-32

¹⁸ Jises ukek, “Nga kak kolongeni haxewa hani amuto sale nenein ti Haeu. ¹⁹ Ien masin tehu kokole waki lilieu tel seilon seini. Kalak i pate kokol, i xex lap ape i sohot tea pata lapalap wanen. Ngaxon lap hawane ape manixux atai ingalaha ien.”

Menge ist

Mt 13:33

²⁰ Jises kak ukek, “Nga kaxi ulei hani amuto sale nenein ti Haeu. ²¹ Ien masin teik kokole ist tel hehin waxi ape i talini hani he palawa. Kalak teik ist kokol, i haxiwa palawa hatehu.”

Tewau aweing kane tone Haeu

Mt 7:13-14, 21-23

²² Ti jises nahih tatale hahaniwa Jerusalem, i hahanau teka seilon leili toan ma taon tehu tehu. ²³ Tel seilon kamei i, “Tel masiwi, kaie palai seilon Haeu awai ti kawatan ti lialui woulaha?”

Jises pahoi i, ²⁴ “Amuto elieliwa sohoi tewau aweing omiomin kane tesol tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Aweisal tetewau kumahe malimun. Kilan seilon laha tohongi hani ien tuahe laha kum

pon. ²⁵ Tewau aweing kane tesol ien hean tutuen. Tuaehe na tel tame tesol ien i keiti kahip, amuto teka amuto kum non usi tewau aweing omiomin, amuto tu melal kikini kahip ape kamea ukek, ‘Hei hanima amite kahip.’

“Tuaehe i ukek, ‘Nga kum tioi amuto ma tesol amuto luama.’

²⁶ “Ape amuto ukek, ‘A amite ang ma un akati hakilawen o ma o hahanauen seilon leili taon ti amite.’

²⁷ “Ape i ukek, ‘Nga kakane tuhi amuto, nga kum tioi amuto. Xaxaua tetak amuto teka weli ailei saun lialun.’ ”

²⁸ Jises kak tatale ukek, “Ape taen ien amuto ningahi Abraham, Aisak, Jekop ma teka kuluiyai kakai Haeu lato hatesol kapi Haeu leili tonan, a amuto, Haeu halini amuto soh. Aile ape amuto tang ma atalahi nisumuto ti lialui lomuto ma ti lalape moloan. ²⁹ Kilan seilon laha ahuma xux tesol tesol ape laha to leili tehu angiaian lalap Haeu apepeseni leili tonan. ³⁰ Ape teka seilon kemuk teka liai paxai ukek pate naun, tataen ien Haeu paxai ukek laha tuah. Ape teka seilon kemuk teka liai sameni laha, tataen ien Haeu paxai ukek laha pate naun.”

Wawahen ti jises hani teka Jerusalem

Mt 23:37-39

³¹ Lokon ien teka Parisi nahima ape laha hone jises, “Lua saliliwa ie nake Herod Antipas pahan i telei o.”

³² Jises hone lato, “Nahih honewa Herod tel weli moleiai seilon ka nga xaxaweni tatale spirit lialun ti seilon ma haewia tatale laha. Tuaehe kum kue nga hatapo tenen puasain ti Haeu hani nga aile. ³³ Tap tenen i kongini nga ti ailei tenen puasain ien ti tehu luaiak hani Jerusalem. Ti ien amuto telei kilan teka kuluiyai kakai Haeu ape nga masin tel ti laha.”

³⁴ Ape jises nameni teka seilon ti Jerusalem. I ukek, “Teka seilon ti Jerusalem laha hokai telei teka kuluiyai kakai Haeu pot, teteka ti i talo haniwen laha. Nga tohongi hakilawen apuhini aumialaha masin mom hehin poni natun hahitake paun, tuahe laha watakai. ³⁵ Aile ape Haeu lioi laha. I kum ingai tehu Ingan ape i kum to leili tehu taon kapi laha. Nga

kakane hawane amuto, laha kum ningahi ulea nga atengi tataen laha ukek, 'Kako amukewa tel i nahih hehetekiema poh ma solian ti Haeu.' ” (Ps 118:26)

14

Jises haewia tel seilon telao Sabat

¹ Ngain tehu ti Sabat, Jises nahih ang hani ingi tel ti teka masiwi ti teka Parisi ape teka seilon ien paxai oti na i aile tenen ti na i pon lato sului i. ² Tel wawan leilolato hina nax tenen i haxekaxeka tini seilon. ³ Jises kakane teka Parisi ma teka hanau nauna ti Moses ukek, "Ala amuto tioiwa ka nauna ti Moses kum hahalini haewiai seilon telao Sabat." ⁴ Lato tai kak pahoi na tenen. Jises aka soti tel wawan ien ape aile haewia. Muhin ien i talo aliake.

⁵ Ape i kakane lato, "Na tel ti amuto tel natun ma na tok tupun manihuh put hani he kan wal telao Sabat, kaie amuto kum ahuti? Se amuto aile." ⁶ Tuahe lato kum tunah pahoi kakaian.

Menge tehu angiaian lalap

Mt 22:1-14

⁷ Jises ningahi ka teka seilon lato nahima ti tehu angiaian, lato upiup tonain tuah. Ape i nau lato ukek, ⁸ "Na tel seilon ilowi o hani tehu angiaian ti sala, o kum upiup tonain tuah uke laha ilowiwen tel seilon pamu masiwian tetam. ⁹ Na i sohot ukek ien, tel tame tehu angiaian hone o, 'Hatahawa tonain ien haniwa tel seilon ie.' Na i aile ukek ien o tahunos ape o nahih to hani tonain kaliap.

¹⁰ "Pamu ewian na o to hanimu tesol tonain kaliap. Na tel tame tehu angiaian ningahi o ien, uke i hone o, 'Tel lawak, nahih to haniwa tesol tonain tuah.' Na i sohot ukek ien, hatesol seilon ien laha ningahi ka tel tame tehu angiaian pate i aile aluini hani o. ¹¹ Nga kaxi hahani amuto waliko ie nake Haeu teheni teka seilon ti hanasanas ape teka laha teheni laha, Haeu aile laha seilon tuah."

¹² Muhin Jises kakane tel Parisi i ilowi i ukek, "Na o aile angiaian lalap, kum iilowi mewenae teka lohumi, teka akikim wanen ma teka seilon laha kilan soxi. Tek a seilon ien i pon laha kahui aliake o. ¹³ Na o aile angiaian lalap, o ilowi hetekiewa teka

seilon tap soxi, teka waxosi ma teka pulaxa. ¹⁴ Kalak teka seilon ien kum kahui uke hani o, Haeu kahui aliake hani o taen ti i xahateni teka seilon sawisawin ti matealaha."

¹⁵ Tel ti leilolato hongoa ape i kakane Jises ukek, "Amuamui teka Haeu neini laha ma laha soh leili tehu angiaian lalap ti Haeu."

¹⁶ Jises hongoa ape i kaxi hani lato tenen meng, i ukek, "Tel seilon apepeseni tehu angiaian lalap ape i ilowi hakila seilon. ¹⁷ Ti i meiwa taun ti angiaian, i talo tel unauan honei teka seilon i ilowiwen nahima nake lawe waliko apeasawen.

¹⁸ "Tuahe laha hatesol aile ngah kakain tenen tenen lehe laha kum nahiwa. Tel i ukek, 'Nga kahuiwen teik hepekeun. Pahak nga paxai kalisimu, aile ape nga kum nahima.'

¹⁹ Tel liai ukek, 'Nga kahuiwen 50 nati pou. Pahak nga ailemu tiehialato, aile ape nga kum nahima.'

²⁰ Tel liai ulea ukek, 'Nga sasalawa pate aope, aile ape nga kum nahima.'

²¹ "Tel unau tel tame tehu angiaian nahih alia ape i kaxi hani i hatesol waliko ti teka seilon kakawen. Tel tame tehu angiaian lon lialu hawane ape i hone tel unauan ukek, 'Nahih haniwa lawe aweisal ti taon ape ilowima teka seilon tap soxi, teka waxosi ma teka pulaxa.'

²² "Tai kue tel unauan aliama ape hone i ukek, 'Nga ilowiwen laha tuahe kilan totoan tutuen.'

²³ "Ape tel tame tehu angiaian hone tel unauan ukek, 'Nahih haniwa aweisal melal ti taon ape eliel hawanewa ilowiai teka seilon hanima tehu angiaian lalap nake pahak tehu ingak i xuh. ²⁴ Nga kakane amuto hatesol ka teka nga ilowimu ape laha kong, tap tuahe na tel ti lato i soh leili tehu angiaian ien.' "

Kumahe malimun puas usiai saun ti Jises *Mt 10:37-38; Mk 9:50*

²⁵ Kilan wanen seilon kakahiti Jises. I toheawa ape i kakane laha ukek, ²⁶ "Na tel seilon pahan i sohot kahikahik, i waheni hawanewa nga xoiniwa ti i waheni taman, tinan, axoan, natun, ukalan, tuan ma puki alia i. Na tap, i kum pon kahikahik. ²⁷ Tel

na pahan kum is kaui kawatan masin ti nga kakau i kum pon kahikahik.

²⁸ “Na paham o sohot kahikahik, namilo matainimua nake kumahe puasain malimun. Masin tel na i atai tehu ing. Imat i to namilo paxaimu ka hatesol waliko ti atai tehu ing i tapai. ²⁹ Na i kum aile ukek ien, waliko ti atai tehu ing uke i tae. I tua hutui lioi a i kum huna. Ape teka seilon soxeni i. ³⁰ Laha ukek, ‘Tel seilon ie i hutui atai tehu ing tuahe i kum hahuna uke.’

³¹ “Tin masin tel masiwi ti hile. Na unauan ti hile pamu palaian ti tel lehe i hilei, i to namilo aluinimu kapi teka masiwi hahitakan ka i waxaini a kumahe. ³² Na lato ukek i kum waxaini, i talo teka seilon tetan hani kapi tel masiwi ti hile ti tepaun liai ti kak hasawiai wasolalalu.” ³³ Ape Jises tili kakaiian i ukek, “Tap tel ti amuto i pon kahikahik halik i hani hatapo nga neini i.

³⁴ “Tekah kahikahik wanen laha masin sol. Sol solian tuahe na taxian tetan i tapo, tap aweisal ti hataxia aliakean. ³⁵ I ape tap pupuasan. Na amuto hina taxing ti hongoi kakaiak, hong matainiwa lehe amuto xeu.”

15

Menge tok sipsip i nahih mitaxia

Mt 18:12-14

¹ Tekah seilon waxiai moni hani teka masiwi ti Rom ma teka seilon woulaha lialun kewi laha nahih hani kapi Jises lehe laha hong na i hanau seilon. ² Tuahe teka Parisi ma teka hanau nauna ti Moses lato howini woun. Lato ukek, “Tel seilon ie i lawai teka seilon woulaha lialun ma i ang akati laha.”

³ Tela Jises kaxi hani lato tenen meng i ukek, ⁴ “Amuto namilo ukek ia? Na tel ti amuto hina 100 sipsip ape tok i nahih mitaxia, hoi liai i nahih salili tesol 99 ape i nahih upia tok i mitaxiawen atengi taen i tunahi. ⁵ Ti i tunahiwa i amuam hawane ape i kau tok sipsip he wahan hani tonan. ⁶ I tiloi apuhini teka lawan ma teka seilon ingalaha xohixohin, i ukek, ‘Amuam akatima nga nake nga tunahiwen tok tupuk sipsip i mitaxia.’ ⁷ Tin masin wanen Haeu ma teteka kapin leili tonan lato amuke tel seilon lialun na i towiahu ti lialui woun, i

xoini ti na lato amuke tesol 99 seilon sawi-sawin pake laha hoi liai seilon sawisawin.”

Menge tehu moni i put kaluta

⁸ Jises kak ulea ukek, “Na tel hehin hina huopanim moni ape tehu i put kaluta, liai i hakama tehu kamaian ape i upia mataini leili ing atengi taen i tunahi. ⁹ Ti i tunahiwa, i ilowi teka lawan ma teka ingalaha xohixohin, i ukek, ‘Amuam akatima nga nake nga tunahiwen tehu moniuk i put kaluta.’ ¹⁰ Tin masin Haeu ma teka engel, spirit solian tetan, lato amuke tuahe tel na seilon lialun na i towiahu ti lialui woun hani Haeu.”

Menge tel seilon i sos salili tel taman

¹¹ Jises kaxi ulea tenen meng, i ukek, “Tel seilon natun hua akaik wawan. ¹² Tel komuh hone tel taman, ‘Seiwa soxiam ape hanima nga ti tetak.’ Kakanua tel tamalalu sei soxi wasolalalu.

¹³ “Tai kue, tel komuh apeseni hatesol soxian ape i ku hani texux xux xauxaun. Ti ien i tua hapuasa xoini hatapo moniun. ¹⁴ Taen i hatapoa moniun, tehu lape hitolo tunahi seilon ti texux xux ien ape i tap wanen teik na waliko. ¹⁵ Aile ape i nahih ngah puasan kapi tel seilon ti texux xux i toto. Tel seilon ien talo i ngahatiai teka tupun pou. Tenen puasain ien, teka Ju namilo ukek puasain ti pate hahien. ¹⁶ I hitol lialu hawane ape pahan is aniai taen ani pou, tuahe tap tel seilon axi anan.

¹⁷ “Ti namilon xewawa i namilo ukek, ‘Tekah unau tel tamak analaha i tua sesea a nga hitol lialu hahawane ie. ¹⁸ Nga alia hani kapi tel tamak ape kakane i ukek, ‘Nga ailewen saun lialun hani o ma Haeu. ¹⁹ Nga kumahe solian ti i tapai o namilo ukek nga natun. Hapuasa nga hanowiwa tel ti teka unauam.’”

²⁰ “Ape salan, i nahih alia hani kapi tel taman. Tel taman ningahi i xauxaun tutuen ape lon tel hawane. I kiliwau amuam aka aumi tel natun ape i asoi taliopan. ²¹ Tel natun ukek, ‘Tel tamak, nga ailewen saun lialun hani o ma Haeu. Nga kumahe solian ti i tapai o namilo ukek nga natun.’

²² “Tuahe tel taman hone teka unauan ukek, ‘Kau kosenima tehu puxux pate solian ape puxui haniwa i. Nihiniwa teik

ring tuah he ngaxe minan ape hanawa su he aen.' Tel taman aile ukek ti kolakol ka tel natun uke aliakewen totonan. ²³ Tin i hone lato, 'Nahih waxiwa tok bulmakau xuxu ape teleiwa lehe kako aile tehu angaiain lalap ti amukei tel natuk. ²⁴ Amuam akatima nga nake tel natuk ie, i masin tel seilon i matewen ape i moih alia. I masin tel seilon i kalutawen ape nga tunahi aliake.' Ape lato hutui tehu angaiain lalap.

²⁵ "Lokon ien tel ukalan pamu he kin. Ti i nahih xohi hahanima leili ing i hong tunahi seilon pak amuam. ²⁶ I tiloi tel unai tel taman ape i kamei, 'Laha hehei la?'

²⁷ "Ape i pahoi ukek, 'Tel ukalam aliawen ie ape tel tamam hone amite teleiai tok bulmakau xuxu nake i amuke hawane tel natun aliama huliwi.'

²⁸ "Tel ukalan pamu lon lialu ape i kum soh hani leili ing. Tel taman sohotua ape kamei eliel i na i soh akati laha. ²⁹ Tuahe i kak pahoi tel taman ukek, 'Mongoe ahang nga puas eliel hahawane tetam ma nga tai tatahi o na tehu. Tuahe o tai hahani nga tuahe tok na mom lehe nga ang amuam kapi teka lawak. ³⁰ Tuahe tel lialui natum ien i tua xoini monium hani teka hehin ti aweisal. Ti i aliama ape o telei tok bulmakau xuxu ti amukean.'

³¹ "Tel taman hone i ukek, 'Tel natuk, o kapik lawe ngain. Waliko tetak se tetam.

³² Tuahe ewi wanen kako amuam tete-lao nake tel ukalam i masin tel seilon i matewen ape i moih alia. Masin ka i kalutawen ape nga tunahi aliake.' "

16

Menge tel seilon ngahatai moni

¹ Jises kaxi hani tesol kahikahin tenen meng. I ukek, "Tel seilon soxian pate kilan, i tel unauan ti ngahatai moniun. Teka unauan liai tunahi ka tel ngahatai moni pipisi tel masiwi tetan sale hapuasai moni ape lato kaxi hani i. ² Tel masiwi tiloi tel ngahatai moni ape i ukek, 'Nga tunahiwen ka o pipisi nga. Aile ape liai nga xaxaweni o ti pupuasam. Tai haxewa hanima nga sale hapuasai moniuk.'

³ "Tel ngahatai moni namilo i ukek, 'Kaie nga aile la? Tel masiwi tetak i hatapo nga

ti pupuasak. Nga tap kuik ti ailei pua-sain tenen ailan ma nga hiena na nga kat. ⁴ Nga tioiwen. Nga aile ngah aweisal lehe teka seilon waxi auni nga na nga tapoa pupuasak.'

⁵ "I ilowi tel tel ti teka laha kemu moniai tel masiwi. I kameimu tel, 'O kewen hil waliko ti tel masiwi?'

⁶ "I ukek, '3,000 patula wel.'

"Tel ngahatai moni hone i ukek, 'Waxiwa teik pepa i kola mongoe waliko ti o kewen ape o tai sohiwa. Hanawa 1,500 patula wel.'

⁷ "I kamei tel liai ukek, 'O kewen hil?'

"Tel seilon ukek, '16,000 tomi komem.' Tel ngahatai moni hone i ukek, 'Waxiwa teik pepa i kola mongoe waliko ti o kewen ape tai sohiwa. Hanawa 12,800 tomi komem.' Tel ngahatai moni tin i aile hani teka liai.

⁸ "Kalak tel ngahatai moniun pisiwen i, tel masiwi tetan sameni i ti upiai aweisal lehe teka seilon huali i na i tapo ti pupuasan." Jises tili kakaian ukek, "Nga kaxi hani amuto tenen meng ie nake kilan seilon laha kumahe ti Haeu, laha hapuasa namilolaha ti taneniai waliko ti i sosohot tehu pon ie, i xoini teka seilon ti Haeu.

⁹ Nga hone amuto, hapuasawa moniumuto ti hualiai seilon. Na amuto aile ukek ien, amuto tunah lohumuto. Kalak na moniumuto tapo, imuh Haeu waxi auni amuto hani tesol tonan.

¹⁰ "Tel na i ngahati aluini waliko kokol, tel masiwi tetan soh i ti ngahatai waliko pamu lapan. Tel na i pisi tel masiwi tetan ti waliko kokol, tel masiwi tetan kum soh i ti ngahatai waliko pamu lapan. ¹¹ Na amuto kum ngahati aluini waliko ti tehu pon ie, Haeu kum soh amuto ti ngahatai waliko tuah tetan. ¹² Na amuto kum ngahati aluini waliko ti Haeu haniwen amuto he tehu pon ie, Haeu kum hani amuto waliko tenen pate solian ti tesol tonan.

¹³ "Amuto kum puas uke hahitake masiwi hua, uke amuto waheni tel ape amuto watakai tel, amuto hong kakai tel ape amuto kum hong tel. Amuto kum aile uke puase Haeu na masin namilomuto tin xoxoan ti ngahoi moni."

¹⁴ Ti teka Parisi hongoa waliko ti Jises kakak, lato soxeni i nake lato seilon tenen

pate pahalato moni. ¹⁵ Jises hone lato, “Amuto puas eliel kolaiamuto lehe seilon sameni amuto tuahe Haeu tioi hawane leilomuto. Hina waliko tenen seilon hana tuah ti laha, Haeu namiloi ukek pate lialun masin ti na seilon pate pahan moni.”

Jises nexi nauna ti Haeu

Mt 11:12, 19:9; Mk 10:11-12

¹⁶ Jises kak tatale ukek, “Imat ti Jon Baptist kaxi ahuti kakai Haeu, amuto teka Israel hahitake hatesol nauna ti Moses ma kakain ti teka kului ai kakai Haeu. Tuahe ao pe ie, nga ma tesol kahikahik kakaxi meng solian ti Haeu neini seilon ape kilan seilon pahalaha wanen Haeu neini laha. ¹⁷ Tuahe kumahe ka tesol nauna ien kumahe tuah. Nga kakane hawane amuto, maun ma tehu pon ie i tapo tuahe tap teik ti tesol nauna ien i kumahe tuah.

¹⁸ “Tuahe kilan ti amuto, amuto hakalala nauna ti Moses masin tenen nauna sale lioiai hehin. Nga hone amuto, na tel i lioi tel axoan hehin ape i uke liai tel, Haeu namiloi ukek i ailewen saun lialun ti wawan hehin. Ape tel na i uke axoan tel hehin ti wawan liai lioi, tin masin Haeu namiloi ukek i ailewen saun lialun ti wawan hehin.”

Tel seilon kilan soxi ma Lasarus

¹⁹ Jises hahanau tutuen laha ape i kaxi tenen meng i ukek, “Tel seilon tenen kilan soxi, sosen mewenae solian. Husele kilai waliko tetan ape i ang amuam kapi teka lawan tapai ngain. ²⁰ Tel seilon axan Lasarus, tap wanen soxian ma tinun kilai naxon. Lawe laha hatona i aweingi tel seilon kilan soxi. Mewenae i to katekat an ma moni. ²¹ Pahan wanen i ani taen peni an na i put hani itan hahitake tone ani tel seilon kilan soxi. Taen teka sinen laha nahima kamoti naxonaun.

²² “Imuh Lasarus mat ape teka engel waxi i hani tone Haeu kapi Abraham, tetesol tonain pate tuah. Tel seilon kilan soxi tin i mat ape laha tihini. ²³ I kane tesol kaui kawatan ti tap tahi tapoan. I lamani hawane moloan. I xeisa hanile patul ape i ningahi Abraham xauxaun wanen, hetekie Lasarus.

²⁴ “Ape i tilol, ‘Tel tamamite Abraham! Nga lamani hawane moloan he tehot ah ie. Tahanema nga ape taloma Lasarus lehe i soti ngaxe minan he kan ape hawai lehok.’

²⁵ “Tuahe Abraham ukek, ‘Tel natuk, nameniwa ti imat. O hina waliko tenen solian ti paham lokon ti o tutuen he tehu pon itan a Lasarus totonan pate lialun. Tuahe ao pe totonan ape pate solian ma amuam tetan lalap wanen a o toto leili moloan lalap. ²⁶ Tuai tesol waliko ien, wasolakako pate xauxaun wanen. Haeu tiehiwen wasolakako lehe amite kum kolia kewa ma tin amuto kum kolia kema.’

²⁷ “Tel seilon kilan soxi ukek, ‘Na masin ien, taloa Lasarus haniwa ingi tel tamak. ²⁸ Tepanim ukalak ien. Pahak i hahongoa lato ka pate lialun wanen tesol ti nga toto ape lato towiahua ti lialui woulato lehe lato kum lua hanima kapik taen lato mat.’

²⁹ “Abraham pahoi ukek, ‘Moses ma teka kului ai kakai Haeu hanauen lato nauna ti Haeu. Tesol ukalam ala lato hong usiwa tesol nauna ien.’

³⁰ “Tel seilon kilan soxi ukek, ‘Ien i kum pon nake lato kum soh. Tuahe na tel seilon masin Lasarus i moih alia ape kaxi hani lato nauna ti Haeu, lato towiahu ti lialui woulato.’

³¹ “Ape Abraham ukek, ‘Na lato kum hong soh kakai Moses ma teka kului ai kakai Haeu, tin lato kum hong soh kalak na tel i moih alia ape i kakane lato.’ ”

17

Sale saun lialun ma oxoxiai seilon ti kawatan ti lialui woulaha

Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42

¹ Jises hone tesol kahikahin, “Kilan waliko ti tohongi haputai seilon ailei saun lialun tuahe Haeu axi hawane kawatan hani tel seilon i aile haputa seilon liai ailei saun lialun. ² Pamu ewian laha xinoti tehu mes lalap he kinawen ape hataxixi hani ilam. Ien pamu ewian ti na imuh i tunahi kawatan ti ailei tenen saun ien. ³ Amuto kanipetiwa. Kum ailele tenen saun ien.

“Na tel kahikahik aile saun lialun hani amuto, nexi haxewa haniwa i ka saun tenen i aile i halialu wasolamuto. Ape honewa i kum aile ulelei. Na i towiahu ti lialui woun, amuto oxoxiwa i ti kawatan ti saun i aile haniwen amuto.

⁴ “Kalak i aile hani amuto kilan saun lialun leili ngain tehu ape lawe i nahima i ukek ka i tahane hawane, amuto oxoxiwa i ti kawatan ti lialui woun.”

Xoxoi namil hani Haeu
Mt 17:20; Mk 11:22-23

⁵ Telao tesol aposel kamei tel Masiwi Jises, “Haxoxo ahekema namilomite hani Haeu.”

⁶ Jises pahoi lato ukek, “Kalak lape namilomuto hani Haeu masin waki lilieu, i pon amuto hone tea pata ie, ‘Sohutawa tesol ie ape tu haniwa itax.’ Ape salan i hong usi kakaiamuto.”

Sale puase kahikahi Jises

⁷ Jises kak tatale ukek, “Na masin tel masiwi tel unauan i aliama ti i pupuas he kin, i kum tua to ang. ⁸ Lawe i apesenimu ani tel masiwi tetan, muhin ape i ang. ⁹ Tel masiwi kum kak kemulik hani tel unauan nake se liai pupuasan. ¹⁰ Tin masin amuto. Na amuto aile usi waliko ti Haeu pahan, amuto namiloi kewak, ‘Amite tuahe unau Haeu. Amite kum namiloi ukek Haeu sameni amite pake waliko ti amite aile liai pupuasamite.’”

Jises haewia huopanim seilon tinulato hina nax lialun

¹¹ Jises ma tesol kahikahin nahih haniwa Jerusalem nonoa wasole huoxux xux Galili ma Samaria. ¹² Ti lato soh haniwa tewau toan, huopanim seilon tinulato hina nax tenen pate lialun, lato tu siasia xauxaun. ¹³ Lato tilol ausisini, “Jises tel masiwi tahanema amite!”

¹⁴ Ti Jises ningahiwa lato i ukek, “Nahih kolawa tinumuto haniwa teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lehe lato paxai kalisi tinumuto ka amuto ewiwen ma tin ape haun.” Ape ti lato nanahiwa, Jises aile haewia tinulato.

¹⁵ Ti lato paxaiwa ka tinulato ewiwen, telawe i alia hani kapi Jises ape i tilol ukek, “Nga sameni Haeu. Nga amuam hawane nake nga ewiwen.” ¹⁶ I put lokuha hani kapi ae Jises ape i kak kemulik hani i. Tel seilon ien i ti texux xux Samaria.

¹⁷ Jises kakane teka seilon kapin, “Huopanim seilon nga haewia. Tuahe telawe aliama. ¹⁸ Mewenae tel seilon ie aliama kak kemulik hani Haeu a i kumahe Ju.” ¹⁹ Ape Jises hone tel seilon ien, “Tua ape nahih tamusua. Xoxoi namilom hani Haeu i aile haewiawen o.”

Taun ti aliai Jises

Mt 10:39, 24:17-18, 23-28, 37-41; Mk 8:35, 13:15-16; Jn 12:25

²⁰ Telao teka Parisi kamei Jises ukek, “Lokon wanen taun ti ape Haeu neini seilon?”

Jises pahoi ukek, “Nenein ti Haeu kumahe waliko tenen lehe amuto ningahi. ²¹ Tap tel i kola uke, ‘Paxaiwa, Haeu neini teka seilon ie.’ Ape tap tel i kola uke, ‘Paxaiwa, Haeu neini teka seilon io.’ Nake ti Haeu neini seilon, i neini namilolaha ma pupuasalaha.”

²² Jises kakane tesol kahikahin, “Taun i luluainima tutuen ti pahamuto wanen nga tel Nati Seilon kapimuto tuahe tataen ien i kum pon na nga kapimuto. ²³ Na teka seilon hone amuto, ‘Paxaiwa, tel Nati Seilon tahiawen,’ amuto kum soh usiulaha. ²⁴ Amuto tioi hawane aliaiak nake nga tel Nati Seilon sohotuak hanowi usil i xep haxewa maun tepaun hani tepaun. ²⁵ Tuahe imat ti ien, nga tel Nati Seilon nga kaumu moloan pate lalap ape teka seilon ti aoape ie laha pahoxai nga ma watakai waliko ti nga hahanau seilon.

²⁶ “Taun ti aliaiak tel Nati Seilon, saun ti teka seilon masin wanen lokon ti Noa tel seilon sawisawin. ²⁷ Lokon ien, imat ti Haeu hasomu mat atuhi lawe xux, teka seilon laha ang, un ma sal amuam atengi tataen ti Noa soh hani leili tea waian. Laha amuam luh ape laha kum tioi waliko ti lehe i sohot. Ape ti mat somule, i soheni hatapo laha. Tin masin wanen aliaiak tel Nati Seilon, i haonga seilon.

²⁸ “Tin masin lokon ti Lot tel seilon sawisawin. Tekka seilon lialun ti tehu taon Sodom tin laha ang ma un amuam, laha kakahui ma hahangaini waliko, seseini an ma atatai ing tuahe laha kum nam waxi Haeu. ²⁹ Telao ti Lot nahih ahuta ti Sodom, Haeu haputa ah lalap ma pot pate kekean lui telei hatapo teka seilon ti Sodom.

³⁰ “Tin masin wanen aliaiak tel Nati Seilon, i haonga seilon. ³¹ Taun tehu ien kawatan lalap wanen tunahi seilon. Tel na i melal, i kiliwawa. I kum alia hahani leili ing waxiai soxian. Tin masin na tel i he kin, tin i kiliwawa. I kum alia hahani leili ingan waxiai soxian. ³² Amuto nameniwa waliko ti sohot hani tel axoi Lot. Ti lalu

ahuta ti Sodom, tel axoi Lot tohea alia waxiai soxian ape i mat. ³³ Nga kakane hawane amuto, na tel seilon pahan kum is kahikahik nake pahan i akeni kongini totonan ti itan ie, i lioi totonan ti kapi Haeu. Tuae na tel seilon i to kahikahik kalak na masin i lioi totonan ti itan ie, i waxi tonain kapi Haeu. ³⁴ Tataen ti nga aliama, ti na hua seilon matih hehetekie, nga waxi tel ape tel tiliwen. ³⁵ Hua hehin lalu nuhi hehetekie api, nga waxi tel ape tel tiliwen. ³⁶ Hua wawan lalu puas hehetekie he kin, nga waxi tel ape tel tiliwen.”

³⁷ Ti tesol kahikahin hongoa lato kamea, “Amite tioi ukek ia tetesol na i sohot?”

Jises pahoi lato ukek, “Amuto tioi xixi tetesol na amuto ningahi taliah. Tin masin amuto tioi tetesol ti aliaiak, taen ti amuto ningahi waliko ti nga kakanewen amuto.”

18

Menge tel hehin i kamea talingo hual

¹ Tela Jises kaxi tenen meng hani tesol kahikahin ti hanualato ka lawe lato kamei talingo iwa Haeu ma kum kakapaxe i. ² I ukek, “Leili tehu taon tel seilon puasan hong paxaiak kakain. I kum nam waxi Haeu ma seilon. ³ Tel hehin axoan matewen tin i toto taon tehu ien. Lawe i to nahih tuhituhi kameiai hual ti tel seilon ien. I ukek, ‘O sauma tetak nake tel seilon liai i aile hialalu nga.’

⁴ “Kemuk tel hong paxaiak kakain i kum hong waxi i. Tuae imuh i namilo i ukek, ⁵ ‘Kalak nga kum nam waxi Haeu ma seilon, nga huali tel hehin ie nake lawe i hakatole nga. I hapuso nawak na nga kum huali i.’”

⁶ Ape tel Masiwi Jises ukek, “Namiloi paxaiwa waliko ti tel hong paxaiak kakain noseni i aile kalak i seilon lialun. ⁷ Aile ape Haeu tel pate solian, pamu i sa huali teka seilon i kilamiwen tetan na laha kamea talingo. Kumahe i papalata hualialaha.

⁸ Pate i sa kosea hualialaha. Tuae kaie nga tunahi kilan seilon namilolaha xoxoan tetak ti na nga tel Nati Seilon aliama?”

Menge tel Parisi ma tel waxiai moni

⁹ Leili teka seilon laha hongohong Jises, teka ti laha namilo i ukek ka laha seilon sawisawin nake ti saun ti laha ailele. Laha namilo i ukek ka laha pamu ewian ti teka

liai ape laha teheni seilon liai. Aile ape Jises kaxi hani laha tenen meng ie. ¹⁰ I ukek, “Hua seilon lalu nahih lotu hani Ingi Haeu, tel Parisi ma tel puasan waxiai moni ti teka Ju hani teka masiwi ti Rom. ¹¹ Tel Parisi tu ape i lotu ukek, ‘Haeu, nga kak kemulik hani o, nga kumahe masin teka seilon woulaha lialun kasini tel seilon tutu io. Nga malang pipis, nga kum ailele saun lialun ti wawan hehin ma lawe nga ailele saun solian. ¹² Lawe nga halini an hualiai lotu tetak ti ngain huohu leili puasain tehu. Lawe nga axi o tenen ti lawe huopanim soxi nga hina.’

¹³ “Tel waxiai moni i tu siasia nake i namilo i ukek i seilon tenen woun pate lialun. Aile ape i kum xeisa hani patul ti i lolotu. I tui patanawan nake pate i tahane lialui woun ti i ailewen. Ape i lotu ukek, ‘Haeu tahanema nga nake nga seilon tenen ailei saun lialun.’”

¹⁴ Ape Jises tili kakaian ukek, “Nga kakane hawane amuto, muhi lotu ti lalu, tel seilon waxiai moni Haeu namilo i ukek i seilon sawisawin, kumahe tel Parisi. Na tel sameni aliake i, Haeu teheni tel seilon ien. Tuae na tel teheni aliake i, Haeu namilo i ukek i seilon pate tuah.”

Jises waheni teka akaik

Mt 18:3, 19:13-15; Mk 10:13-16

¹⁵ Lokon ien teka seilon hakahita teka akaik kokol hani kapi Jises. Pahalaha i hanawa minan he teka akaik lehe i lotu huali lato. Tuae tesol kahikahin kahiloloi teka seilon. ¹⁶ Jises tiloi teka akaik han-ima kapin ape i ukek, “Tiliwen teka akaik nahih hani kapik, kum hahakongu lato. Na seilon sohot hanowi teka akaik ie, Haeu neini aweisalulaha ape laha natun wanen. ¹⁷ Nga kakane hawane amuto, Haeu neini mewenae teteka laha hana xoxoi namilolaha hani i masin teka akaik laha hana xoxoi namilolaha hani tamalaha ma tinalaha.”

Tel seilon kilan soxi

Mt 19:16-30; Mk 10:17-31

¹⁸ Tela tel ti teka masiwi ti teka Ju kamei Jises, “Tel masiwi solian, nga aile waliko la lehe nga uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan?”

¹⁹ Jises kamei aliake i, “Nake lahan o ukek nga solian? Na masin o ukek nga

solian, namilo paxaiwa nake mewenae Haeu solian. ²⁰ O tioi nauna tetan: 'Kum tetelei seilon, kum ailele saun lialun ti wawan hehin, kum xuuxuina, kum kau puputini kakain, hongoa kakai tamam ma tinam ma aile hasolia haniwa lalu.' " (*Exod 20:12-16*)

²¹ I hone Jises, "Nga usi hahatapo tesol nauna ien lilian ti nga kokol."

²² Ti Jises hongoa kakaian i ukek, "Tenen waliko tutuen o tai aile. Nahih hangaini hatapoa soxiam ape moni haniwa teka seilon tap soxi lehe imuh o uke kahum ti tone Haeu. Ape nahih kahitima nga lehe o sohot kahikahik." ²³ Ti tel seilon hongoa, tataan lalap tunahi i nake i kilan soxi ape i tahane na i hangaini.

²⁴ Jises paxai i ape i ukek, "Seilon tenen kilan soxi, pate ailan wanen ti usiai aweisal ti Haeu neneini. ²⁵ Nga kakane hawane amuto, ailan wanen ti tok kamel na i soh non he tewau aweing laha axai nil ti sawitiai maia tuahe pamu ailaian ti seilon tenen kilan soxi ti usiai aweisal ti Haeu neneini."

²⁶ Teka seilon apupuha hongoa, laha kamei i, "Lehe ape aita pon usiai aweisal ti Haeu neneini?"

²⁷ Jises pahoi ukek, "Ti mewenae kui seilon i kum pon. Tuahe hetekie huhual ti Haeu, seilon pon."

²⁸ Ape Pita ukek, "Paxaiwa, amite tesol kahikahim salili hatapoen waliko ti amite ape amite kakahiti o. Kaie amite uke waliko la?"

²⁹ Jises pahoi ukek, "Nga kakane hawane amuto, Haeu kahui hasolia tel na i namilo ukek nenein ti Haeu pamu tuah ti tonan, axoan, ukalan, taman tinan ma natun. ³⁰ Haeu axi aheke i lawe waliko ti he tehu pon ie ape tin i uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan."

Jises kak ulea sale matean

Mt 20:17-19; Mk 10:32-34

³¹ Jises hakahita huopaniam hua aposel hani tesol mewenae lato ape i ukek, "Kako nahih hahaniwa Jerusalem. Lawe waliko ti teka kuluiwai kakai Haeu taiwen ti i kakak nga tel Nati Seilon, i sohot poponowi hani nga ien. ³² Laha hana nga hani he mini teka seilon laha kumahe Ju. Laha soxeni nga ape aile hialalu nga ma pukeini nga.

³³ Laha heti nga ape laha telei. Tuahe muhi ngain toluhu nga moih alia."

³⁴ Tesol aposel kum xeu waliko ti Jises kakak. Salangawe teik kakaian, lato kum tioi.

Jises haewia tel seilon pulaxa

Mt 9:27-30, 20:29-34; Mk 10:46-52

³⁵ Ti Jises ma tesol kahikahin nahih xohi hahaniwa Jeriko, tel seilon pulan pulaxa toto ngixi aweisal kamekam huhual. ³⁶ I hong ka kilan seilon nahih sahima i tata-musua he aweisal. I kamea, "Waliko la i sosohot?"

³⁷ Hina seilon hone i ka Jises ti Nasaret nahih tatamusua. ³⁸ Ape i tilol eliel ukek, "Jises tel kahi nati David, tahanema nga!"

³⁹ Teka seilon nanahiwa mateiwai Jises laha tumei hapangisu i tuahe i tilol eliel ahe, "Tel kahi nati David, tahanema nga!"

⁴⁰ Jises tu hamalum ape i hone teka seilon ukek, "Ati hanima nga tel seilon ien." Ti i nahih xohiwa, Jises kamei i, ⁴¹ "Paham nga aile waliko la hani o?"

Tel pulaxa ukek, "Tel Masiwi, pahak nga paxapax."

⁴² Jises hone i, "Aope ie ape o paxapax. Xoxoi namilom hani Haeu i haewia o."

⁴³ Tataen ien wanen pulan ewi ape i kahiti Jises. I kak kemulik ma sameni Haeu. Ti teka seilon ningahiwa, tin laha sameni Haeu.

19

Jises ma Sakias

¹ Jises ma tesol kahikahin soh haniwa Jeriko ape lato nahih tatamusua leili taon.

² Ti ien tel seilon axan Sakias. I tel masiwi ti teka waxiai moni ti teka Ju hani teka masiwi ti Rom. Sakias kilan moniun.

³ Pahan wanen i paxai Jises tuahe i seilon kukunun. I kum ningahi uke Jises nake pate kilan seilon lilikihini i. ⁴ Aile ape i kiliwau pelea han hani he tea pata lalap lehe i pon ningahiai Jises na i nahima.

⁵ Ti Jises mei haniwa onote tea pata, i pax haniwa patul ape i ukek, "Sakias, mos kosealih nake ngain tehu ie nga to kapim leili ingam." ⁶ Sakias mos saxohuxoh hanilih itan, leili tian i amuam hawane ape i hakahita amuke Jises hani leili ingan.

⁷ Ti teka seilon ningahiwa, laha kak mumum hui Jises ukek, “I to akakati tel seilon woun lialun.”

⁸ Ti lato leili ing, Sakias tule ape i hone Jises ukek, “Tel Masiwi, tepaun ti lawe soxiak nga hani teka tap soxi. Na nga pisi waxiwen moniai tel na seilon, nga aliake hani i taen hinalo akulai lapan ti nga pisiwen i.”

⁹ Jises kakane i ukek, “Aope ie Haeu oxoxo o ma teka leili ingam ti kawatan ti lialui woumuto nake o hina namil xoxoan hani Haeu masin Abraham, tel tamakako ti matahaun. ¹⁰ Pake salangawe luaiak tel Nati Seilon hanima tehu pon itan ie upiai teka seilon woulaha lialun masin Sakias ma awaialaha ti kawatan ti saun lialun ti laha.”

Menge tesol seilon ngahatiai moni

Mt 25:14-30

¹¹ Ti Jises ma tesol kahikahin xohi haniwa Jerusalem, kilan seilon laha hongohong kakaian. Kilan ti laha sokok ka taun ti Haeu neini lawe seilon ape i sohot huluta ien. Aile ape Jises kaxi hani laha tenen meng ie. ¹² I ukek, “Tel seilon tuah lua hani texux xuxauxaun lehe tel masiwi tapein ti ien hana i tel masiwi ti xuxun. ¹³ Imat ti i ku i tiloi apuhini huopanim unauan ape i hani lato tel tehu tomi moni. I ukek, ‘Amuto hapuasa haxexewa teik moni ie lehe nga uke palahi taen nga aliama.’

¹⁴ “Tuahe teka seilon ti xuxun laha watakai hawane i ape laha talo tesol seilon hani tel masiwi tapein hetekie teik kakain ukek, ‘Amite watakai tel seilon ien to masiwi ti amite.’

¹⁵ “Tuahe tel masiwi tapein hana i masiwi ti laha. Ti i alia haniwa xuxun, i tiloi apuhini huopanim unauan lehe i upia paxai lape moni ti lato hasohotuen.

¹⁶ “Tel imat nahima i ukek, ‘Tel masiwi, nga hasohotu palahiwen huopanim tomi monium.’

¹⁷ “Tel masiwi ukek, ‘Puasam solian. O unauak solian, o auni aluini moniuk. O ngahati aluini waliko kokol, aile ape nga hana o masiwi ti huopanim taon.’

¹⁸ “Tel muhin nahima i ukek, ‘Tel masiwi, nga hasohotu palahiwen tepanim tomi monium.’

¹⁹ “Tel masiwi ukek, ‘Puasam solian. Nga hana o masiwi ti tepanim taon.’

²⁰ “Tel liai nahima i ukek, ‘Tel masiwi, teik monium kemuk o hanimu nga ie. Nga puxui mumuneni he teik maia. ²¹ Nga mamata o nake o seilon ahian. O waxi an ti kumahe o seini. Paham o waxi moni ti seilon liai hasohotu.’

²² “Tuahe tel masiwi kakane i ukek, ‘O pate unauak lialun ma nunuxa. O sokok nga seilon ahian, nga waxi an ti kumahe nga seini ape pahak nga waxi moni ti seilon liai hasohotu. Puki kakaiam sului o. ²³ Na o namiloi ukek ka nga seilon ahian, kaie ala o hapuasa haxexewen moniuk lehe nga uke palahi.’

²⁴ “Ape i hone teka unauan liai ukek, ‘Waxiwa teik moni toi i ape haniwa tetel i hasohotuen huopanim tomi moni.’

²⁵ “Tuahe lato kakane i ukek, ‘Tel masiwi, i liai huopanim tomi moni toi i!’

²⁶ “Tel masiwi pahoi lato ukek, ‘Salan. Tel na i aile aluini puasak, nga axi palahi waliko ti i auni. Tuahe tel na i kum puas alua, nga waxi aliake teik kokolean toi i. ²⁷ Ien ape taun ti nga axi kawatan hani teka laha watakai nga to masiwi ti laha. Atima laha ape teleiwa ti he pulak.’ ”

Jises soh hani Jerusalem

Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jn 12:12-19

²⁸ Jises kak kewa ape i nanahiwa matei-wai tesol kahikahin hani Jerusalem. ²⁹ Ti lato xohi haniwa huowau toan Betfage ma Betani, pape tehu Maunt Oliv, Jises talo hua kahikahin imat tetan. ³⁰ Ape i hone lalu, “Nahih haniwa tewau toan matei-waukako. Amulu ningahi tok donki uluha xinotan ien, laha tai kikiliwake. Upatiwa ape hakahitama. ³¹ Na tel seilon kamei amulu kalahai amulu upati, honewa i ka tel Masiwi pahan i hapuasa.”

³² Lalu nahiwa ape lalu tunahi waliko masin ti Jises kakanewen lalu. ³³ Ti lalu upapati tok donki, teka taman kamei lalu, “Kalahai amulu upati?”

³⁴ Ape lalu ukek, “Tel Masiwi pahan i hapuasa.” ³⁵ Ape lalu hakahita tok donki hani Jises. Lalu axaheni puxuaulalu he tehiti tok donki ape lalu huali Jises ku to hani patul.

³⁶ Teka seilon axaheni puxuaulaha he aweisal ape Jises kikiliwawa patul tetan. ³⁷ Ti i xohi haniwa Jerusalem he tetewau aweisal i mos haniwa Maunt Oliv, kilan wanen teka kahikahin laha tilol amuam ma sasameni Haeu ti lawe waliko lalap laha ningahi Jises ailewen.

³⁸ Laha tilol ukek,

“Kako sameniwa ma amukewa
tel kahi nati David,
tel i nahih hehetekiema poh
ma solian ti Haeu!
Kako sameniwa Haeu
tel pohen tapein,
tel i hatona hasolia tiakako.” (Ps
118:25-26, 148:1)

³⁹ Teka Parisi leilolaha kakane Jises ukek, “Tel masiwi, tumei hapangisua teka kahikahim!”

⁴⁰ Jises ukek, “Nga kakane hawane amuto, na lato monga, tesol pot ie tilol amuam sameniak.”

Jises tang tahane Jerusalem

⁴¹ Ti Jises xohi haniwa Jerusalem i paxaiwa tehu taon ape i tang tahane. ⁴² I ukek, “Nga hahaxe amuto seilon ti Jerusalem hasawiai wasolamuto kapi Haeu taen tetelao. Haeu kola haniwen amuto aweisal ti na amuto usi tuahe amuto watakai. ⁴³ Ngain ti luluainima imuh, teka seilon ti hile ti xux liai laha atai hanein kakalini Jerusalem lehe laha han kolia hani leili taon ape hilei amuto. ⁴⁴ Laha aile halialu hawane hatehu taon ape telei hetekie teka seilon. Laha hamana ukek ien nake amuto kum nam waxi Krai, tel Haeu taloma awaiamuto ti kawatan ti lialui woumuto.”

Jises usi xaxaweni teka laha hangaini soxi mate Ingi Haeu

Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jn 2:13-17

⁴⁵ Ti Jises soh haniwa Jerusalem i nahih hani Ingi Haeu. Kilan seilon hahangaini soxi ma manihuh ien. Hangainiai waliko ti laha pate lialun. Ti Jises ningahiwa, i usi xaxaweni laha. ⁴⁶ Ape i kakane nau laha i ukek, “Kakai Haeu ukek, ‘Tehu ingak ing ti lotu.’ ” (Isa 56:7) Ape Jises kakane laha, “Tuahe amuto aile hanowi ka ing ti tone munai teka xuxuina!” (Jer 7:11)

Jises hanau seilon leili Ingi Haeu

⁴⁷ Muhin Jises hanau teka seilon leili Ingi Haeu lawe ngain. Tuahe teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, teka hanau nauna ti Moses ma teka masiwi liai, lato upiup aweisal ti teleian. ⁴⁸ Tuahe laha kum pon nake kilan seilon kapi Jises laha hong mamataini kakaian.

20

Aita sowini hani Jises puasain ti i aile?

Mt 21:23-27; Mk 11:27-33

¹ Ngain tehu ti Jises kakaxi meng solian ti Haeu hani teka seilon leili Ingi Haeu, teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, teka hanau nauna ti Moses ma teka masiwi liai ti teka Ju, lato hatesol nahih hani kapin. ² Lato ukek, “Kakanema amite, aita hone o ailei waliko ti o ailele? Aita sowini hani o?”

³ Jises kak pahoi lato ukek, “Nga kameimu amuto tenen kamekame. Na amuto pahoi, nga kaxi hani amuto tetel i sowini hani nga. ⁴ Kaxi hanima nga, aita sowini hani Jon baptaisiai seilon, Haeu ka seilon?”

⁵ Ape lato kakak alia wasolalato, “Kaie kako kak ukek ia? Na kako ukek Haeu sowini hani Jon, i kamei kako, ‘Na masin ien, alahan amuto kum soh Jon?’ ⁶ Tuahe na kako ukek seilon sowini hani i, teka seilon hokai telei kako pot nake laha ukek Jon se tel kuluiai kakai Haeu.”

⁷ Aile ape lato ukek, “Amite kum tioi aita sowini hani Jon.”

⁸ Jises kakane lato ukek, “Nga tin nga kum kaxi hani amuto aita hone nga ailei waliko ti nga ailele.”

Menge teka ngahatiai tesol kin

Mt 21:33-46; Mk 12:1-12

⁹ Muhin ien Jises kaxi tenen meng i ukek, “Tel seilon seini tesol lalape kini huai pata ape i hani teka seilon ngahati lehe tin i uke aliake hina. Ape i ku to kue hani texux xux liai. ¹⁰ Ti huai pata pamua, i talo tel unauan hani he kin waxiai ti tetan. Tuahe teka ngahatiai tesol kin xai halialu tel unauan ape tua talo aliake. ¹¹ Tel tame tesol kin talo ulea tel, tuahe tin lato xai halialu ape tua talo aliake. ¹² Ape i talo ulea liai tel. Lato xai hamange ape towi xoini i hani melal ti he kin.

¹³ “Muhin tel tame tesol kin namiloi ukek, ‘Kaie nga aile la? Nga tuiwen. Nga talo tel natuk pate nga waheni. Sohini uke lato aile aluini i.’

¹⁴ “Tuahe ti teka ngahatiai kin ningahiwa tel natun, lato kakak alia puki lato, ‘Tel natun wanen nanahima. Kako telei i lehe tesol kin ape ti kako.’ ¹⁵ Lato pohi towi xoini i hani melal ti tesol kin ape lato telei.”

Ape Jises kamei teka laha hongohong tenen mengon, “Amuto namiloi ukek ia? Ti tel tame tesol kin aliawa, i aile waliko la hani teka ngahatiai kin? ¹⁶ Nga kakane hawane amuto, i telei hatapo teka ngahatiai tesol kin ape i hani teka seilon liai ngahati.”

Ti laha hong kewak ien, laha ukek, “Kumahe, tap wanen i sohot ukek ien.”

¹⁷ Jises paxaiwa laha ape i ukek, “Na masin ien, salangawan la teik kakai Haeu ti i ukek,

“Tehu kuku teka ataiai ing hilisa,

Haeu aile ape i sohot kuku
tehu pamu tuah ti kuku liai.’ ” (Ps
118:22)

¹⁸ Ape Jises tili kakaiian ukek, “Teka seilon laha hong watakai kakaiak, laha tunahi kawatan ma moloan lalap.”

¹⁹ Teka hanau nauna ti Moses ma teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ti lato hongoa tenen meng Jises kakaxi, lato tui i kak nanami lato. Pahalato xoti hulutiniai Jises tuahe lato mamata uke teka seilon hutui hile nake laha sameni i.

*Moni hani Sisa tel masiwi tapein ti Rom
Mt 22:15-22; Mk 12:13-17*

²⁰ Teka hanau nauna ti Moses ma teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon, lato pepeteni tutuen Jises. Lato talo hina seilon ti kamei tohongiai Jises lehe waxi i kak waliko tenen na i sului aliake i ape lato hana hani he mini Pailat tel ti teka masiwi ti Rom kiliwakei Judia. ²¹ Tesol seilon ien nahih hani kapi Jises ape lato ukek, “Tel masiwi, amite tui o seilon sawisawin. Ti o hanau seilon saun ti Haeu, kakain tenen salan. Woum o aile hani teka masiwi ma teka seilon naun lawe tekewe. ²² Kaxi hanima amite, ewi na kako teka Ju hani Sisa teik moni pahan, a kumahe?”

²³ Jises tui ka lato kamei pipisi i ape i hone lato, ²⁴ “Kola hanima nga tehu ti tesol puli moni lawe amuto hahani Sisa.” Lato hani i tehu. Ape i kamei lato, “Kawe aita ma axe aita he tehu puli moni?”

Lato ukek, “Ti Sisa.”

²⁵ Ape Jises hone lato, “Ien, waliko ti Sisa haniwa Sisa, waliko ti Haeu haniwa Haeu.”

²⁶ Aile ape lato kum tunah sale suluan. Lato ong sameni pahoan tetan ape lato mangong.

Na seilon mat nakon i xahat alia?

Mt 22:23-33; Mk 12:18-27

²⁷ Muhin ien teka Sadusi nahih hani kapi Jises. Lato soh ka seilon maten kum moih alia. ²⁸ Lato ukek, “Tel masiwi, Moses tai hanawen na masin tel wawan i mat a i tap natun, tel ukalan kewa axoan tel hehin ien lehe lalu tan natulalu ape tesol akaik ien nati tel i matewen. ²⁹ Hongoa mengomite. Telao hatotalin lato tepanim hua. Tel pamu i sal ape i mat, tap natun. ³⁰ Tel ukalan usian waxi axoan tel hehin. Tel usiai tel pamu tin i mat, tap natulalu. ³¹ Ape tel usialalu uke ulei axoan tel hehin, tin tap natulalu. Waliko tin tetenen sohot hani tesol talin liai. ³² Tapeinan ape tel hehin mat. ³³ Taen Haeu xahateni hatapo seilon maten, tel hehin ape axoi aita? Nake ati lato ukewen tel hehin ien.”

³⁴ Jises pahoi lato ukek, “Seilon sal mewenae ti laha he tehu pon ie. ³⁵ Tuahe taen Haeu hamoiha aliake seilon tetan, ape seilon kum sal. ³⁶ Ape laha kum mat ulea masin teka engel, spirit solian ti Haeu. Laha nati Haeu i xahateni aliake lehe laha to kapin lian tehue. ³⁷ Nga kaxi haxewa hani amuto sale xahatai seilon maten. Puki Moses kolawen ka teka maten laha moih alia. Amuto tui meng ti i taiwen. I kaxi lokon ti Haeu kakane i ti leili teik sisihan ti ah xekexek. Haeu ukek ka i tetel ti Abraham, Aisak ma Jekop lolotui. (*Exod 3:6*) I ukek ien muhi matealato. ³⁸ Aile ape i Haeu ti teka moihin kumahe teka maten nake i nam paxai ukek seilon tetan laha lawe moihin tutuen.”

³⁹ Teka hanau nauna ti Moses hongoa ape lato ukek, “Tel masiwi, kakaiam sawisawin wanen.” ⁴⁰ Muhin ien tap tel kamei pisi ulei Jises.

Kahi nati aita tel Kraiss?
Mt 22:41-46; Mk 12:35-37

⁴¹ Muhin ien Jises kamei teka seilon laha hongohong kakaiian, i ukek, “Nake lahan teka seilon ukek ka Kraiss i kahi nati David? ⁴²⁻⁴³ Puki David i kakaxi leili kakai Haeu ti he pepai Salm,

“Haeu kakane tel Masiwi tetak,
“Toma papak tepaun manau ti neinia i seilon atengi tataen nga hanawa teka seilon laha pahoxai o hani hahitakam.”’ (Ps 110:1)

⁴⁴ David axai Kraiss tel Masiwi tetan. Na masin ien, i kumahe tuahe tel ti kahi natun.”

Lepetawa teka hanau nauna ti Moses
Mt 23:1-12; Mk 12:38-40

⁴⁵ Ape Jises tohea kakane tesol kahikahin ti lawe seilon hongohong. ⁴⁶ I ukek, “Amuto lepetawa. Kum usiusi saun ti teka hanau nauna ti Moses. Lato hana puxux weluwelun ape tau nanahih ti puli lawe seilon lehe laha paxai tioi ka lato seilon tuah ape sameni lato. Lato waheni totoan tuah ti tone angiaian lalap ma leili synagog. ⁴⁷ Tuahe lato pisi teka hehin axoalaha matewen lehe lato seseke soxialaha ma ingalaha. Ape lato aile lotu weluwelun lehe teka seilon namilo i kewak lato sawisawin. Hui tesol waliko ien, Haeu axi lato kawatan lalap wanen.”

21

Moni kokol i sohot moni pamu lapan
Mk 12:41-44

¹ Imuh Jises toto onote tehu lohe moni ti Ingi Haeu. I ningahi teka seilon kilan moni lolohi moniulaha. ² Ape tel hehin axoan matewen i tap moni, nahima ape i hana huohu puli moni pate kokol. ³ Ape Jises kakane tesol kahikahin ukek, “Nga kakane hawane amuto, tel hehin ie i hana moni pamu lapan ti teka liai. ⁴ Teka seilon liai, moniulaha pate kilan tutuen tuahe tel hehin ie moniun pate kokol wanen, i hana hatapoen ti i hina.”

Jises ukek tesol ing ti Ingi Haeu laha toi hamanana

Mt 24:1-2; Mk 13:1-2

⁵ Teka ti tesol kahikahin lato sasameni soliai Ingi Haeu, tesol pot laha uke ataian

ma soliai waliko ti teka seilon aile hasoliai paxaian. ⁶ Ape Jises ukek, “Nga kakane hawane amuto, imuh tesol ing ie laha toi hamanana ape pot ti tesol ing i put silahota.”

⁷ Lato kamei i, “Tel masiwi, lokon wanen ape waliko ien sohot? Kaie kikilam la i sohot imat ti tesol waliko ien?”

Jises ukek kilan kawatan i sohot
Mt 24:3-21; Mk 13:3-23

⁸ Jises hone lato ukek, “Lepetawa uke teka seilon puluti amuto. Imuh kilan seilon putini ka laha luama hahitake axak ape laha ukek laha Kraiss. Laha ukek ka taun ti Haeu neini hatesol seilon i tahiawen. Amuto kum soh usiusi laha. ⁹ Na amuto hong hilehile sosohot tesol tesol, kum maamata. Waliko masin hoi liai i sohot tuahe kumahe ka ape tapoi tehu pon ie.

¹⁰ “Hilehile i sohot wasole xux, toan i hilei toan liai. ¹¹ Tataen ien hepekeun i nua eliel, hitolo lalap ma nax tenen tenen i sohot tesol tesol. Teka seilon paxai waliko tenen tenen i hamatau seilon ma waliko lalap ti laha tai ningahi i sohot patul he maun.

¹² “Tuahe imat ti lawe waliko ien i sohot, laha xoti ma aile halialu amuto. Laha hatuhi amuto ti sulusulu leili synagog ma hana amuto he kalabus. Laha sului amuto he puli teka masiwi tenen tenen nake amuto kahikahik. ¹³ Ien se aweisal ti amuto kaxi meng solian tetak hani laha. ¹⁴ Amuto kum namilo i pepeleini sale xengeiamuto. ¹⁵ Puki nga hanamiloa amuto kakain sawisawin ti na amuto kak ape tap tel ti teka laha sului amuto pon kak ukek kakaiamuto kumahe salan. ¹⁶ Teka ti amuto puki tamamuto, tinamuto, ukalamuto, akikimuto ma lawamuto hangaini amuto. Ape teka ti amuto laha telei. ¹⁷ Tesol tesol kilan seilon laha watakai amuto nake amuto kahikahik. ¹⁸ Kalak laha axi amuto kawatan tenen tenen, laha kum selai uke amuto ti hahitake ngangahat ti Haeu. ¹⁹ Amuto tu xoxoa tetak lehe amuto uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.”

²⁰ Ape Jises kak ulea ukek, “Na amuto ningahi teka seilon ti hile tu kaliniwa Jerusalem, amuto tioiwa ka ape laha aile halialu tehu taon. ²¹ Taen ien, amuto

teka Judia kiliwau haniwa he maunten. Teka leili Jerusalem laha oxawa ape teka laha toto melal ti Jerusalem laha kum soh hahani ien. ²² Taun tehu ien, Haeu axi kawatan hani teka seilon ti Israel nake laha kum hong waxi i. Waliko ien i sohot haponowiai waliko ti teka kuluiwai kakai Haeu tai kilamiwen leili pepaun. ²³ Tataen ien, kawatan wanen ti teka hehin tialaha hina akaik ma teka natulaha susus tutuen. Kawatan tenen tenen tunahi teka seilon leili Israel nake Haeu lengeini hawane laha. ²⁴ Teka seilon ti hile ti xux liai laha telei kilan teka Ju ape kilan laha kalabusi hani xuxulaha. Laha aile hialalu tatale teka seilon ti Israel atengi tataen tehu ngain Haeu kikilami.”

Kikilam ti aliai Jises Krai
Mt 24:29-35; Mk 13:24-31

²⁵ Ape Jises kak tatale ukek, “Taen ien waliko tenen tenen i sohot hani alon, pangapang ma kohot, i hamatau seilon. Seilon ti hatesol xux laha mamata hawane ma to akiaki nake taun ti weu ma teletele. ²⁶ Kilan seilon laha akimatu ma na laha mat ti mamataulaha nake hatesol waliko he maun i nuaa eliel. ²⁷ Ape laha ningahi nga tel Nati Seilon mosulih patul he maun hetekie lalape poh ma soliai talepai xewaiak. ²⁸ Ti waliko ien sosohotule, amuto tu xoxoa nake Haeu tel awaiamuto i xohiwen ti ape i waxi auni amuto lian tehue.

Lawe apeasawa ti aliai Jises
Mt 24:32-35; Mk 13:28-31

²⁹ Jises kak kolongeni hani tesol kahikahin i ukek, “Amuto namilo i paxaiwa talil. ³⁰ Ti kaun mak put, amuto tioi ka taun ti aupol angiaha. ³¹ Tin masin, taen amuto ningahi tesol waliko nga kakanewen amuto i sohot, amuto tioi kewak taun ti Haeu neini seilon ape i xohi hawanewen. ³² Nga kakane hawane amuto, hina seilon ti aoape ie laha kum matemu atengi tataen waliko ien i sohot. ³³ Maun ma xux ti aoape i tapo tamus tuahe kakaiak hamalum lian tehue.

³⁴ “Amuto lepetawa. Kum namilo i hahakila waliko ti itan ie. Kum un taxitaxia, kum ailele saun lialun ti teka weli unum ailele ma kum namilo i hahakila waliko tenen amuto tae. Na amuto aile luhuke tesol waliko ien, aliaiak i haonga

amuto hanowi hunan lialun na i tunahi amuto itax. ³⁵ Nga hone amuto tetenen nake waliko ti i sohot taun ti aliaiak, i hani kawatan tenen tenen hani seilon ti xux texux texux. ³⁶ Amuto kum luhuluh. Amuto lotu elieliwa lawe ngain lehe Haeu huali amuto haxoxoi namilomuto tetan leili taun ti tesol kawatan ien. Na amuto aile ukek ien, amuto kum hienake woumuto taun ti nga tel Nati Seilon aliaama ti hinitiai seilon.”

³⁷ Tesol ngain ien Jises nahih hani Ingi Haeu hanau teka seilon ngain hatehu. Ape lawe ipong i matih he tehu Maunt Oliv. ³⁸ Lawe letu teka seilon nahih hani Ingi Haeu ti hongoi kakaian.

22

Satan hanamiloa Judas hangainiai Jises
Mt 26:2-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11

¹ Ngain lalap ti teka Ju ti aniai bret tenen i tai xiu ape i xohiwen. Laha axai tehu angiaian ien Pasova. ² Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses, lato upiup aweisal ti teleiai Jises. Tuahe pahalato seilon kum tioi nake lato mamata uke laha hutui hile.

³ Taen ien Satan ape i puas leili Judas Iskariot, tel ti tesol huopanim hua aposel. ⁴ Aile ape Judas nahih hani kapi teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka masiwi ti teka petenai Ingi Haeu. Lato kak tataneni aweisal ti na Judas hangaini Jises hani lato. ⁵ Teka masiwi amuam hawane ti teik namil ien ape lato kakane Judas ka lato kahui i. ⁶ Judas wahreni ape i atengi tehu taun solian na i hangaini Jises ti tap tel tioi.

Apeseniai an ti Pasova
Mt 26:17-19; Mk 14:12-16

⁷ Ngain lalap ti teka Ju ti aniai bret tenen i tai xiu ape i tahawen. Ngain tehu ien tin laha telei sipsip wawan uluha angiaian ti Pasova. ⁸ Ape Jises talo Pita ma Jon ukek, “Nahih apeseniwa angiaian ti Pasova ti kako hatesol.”

⁹ Lalu kamei i, “Amili apeseni hani ia?”

¹⁰ I pahoi lalu ukek, “Na amulu soh haniwa Jerusalem, amulu apatuini tel wawan kakau tehu peti kan. Kahiti i haniwa tehu ing na i sohoa. ¹¹ Ape kameiwa tel tame tehu ing kewak, ‘Tel

masiwi kamekam, tetesol ia na i ang tehu angiaian ti Pasova kapi tesol kahikahin?"
 12 I kola hani amulu tesol tonain ti leili ing teke patul, lawe waliko ti angiaian leilon. Apeseniwa anakako ien." 13 Ti lalu nahih haniwa Jerusalem, lalu tunahi lawe waliko masin ti Jises kakawen. Ape lalu apeseni an ti Pasova ien.

Jises ang tehu angiaian ti Pasova kapi tesol kahikahin

Mt 26:26-29; Mk 14:22-25; 1 Kor 11:23-25

14 Ti ape lolohan, Jises to ang akati tesol huopanim huhua aposel. 15 I hone lato, "Nga hoi pahak wanen nga ang tetehu angiaian ti Pasova ie kapimuto imat ti nga kau kawatan. 16 Nga kakane hawane amuto, nga kum ang ulea angiaian ti Pasova atengi taen ti nenein ti Haeu i sohot xeu."

17 Ape Jises waxi tehu kap hina waen, i kak kemulik hani Haeu ape i ukek, "Waxiwa tehu kap ape un seiwa wasolamuto. 18 Nga kum un ulea waen atengi taun ti amuam leili tone Haeu."

19 Ape i waxi teik bret, i kak kemulik hani Haeu, i wiki sei hani tesol kahikahin ape i ukek, "Ie tupuak nga hani Haeu. Nga hani i lehe nga mat ti kaui kawatan ti lialui woumuto. Amuto wiki seiwa bret masin ti kako ailele tetelao. Amuto aile kapitiniwa ti namenai mateak."

20 Ti lato ang kewa i waxi tehu kap waen ape i ukek, "Ie se kakauk i xiweu ti kolakol ka Haeu oxoxi seilon ti kawatan ti lialui woulaha na namilolaha xoxoan tetan. Mateak i kola hapoponowi ka Haeu xinoti tenen namil haun kapi seilon.

21 Tuahe leilokako ie tel seilon i hangaini nga hani teka teleiak. 22 Nga tel Nati Seilon, hoi liai nga mat masin ti Haeu namiloiwen. Tuahe Haeu axi hawane kawatan hani tel hangainiak." 23 Ape tesol aposel he kamekam alia puki lato aita wanen lehe i aile saun tenen ien.

Aita tel pate tuah?

Mt 20:25-26; Mk 10:42-45

24 Muhin ien tesol aposel he lungelung aita tel pamu tuah leilolato. 25 Jises hone lato, "Amuto tioi ka kewi teka masiwi ti he tehu pon ie lato neini halialu teka seilon hahitakalato ape lato lungei laha ka tua hongoa lato. Ape teka masiwi ien namiloi

ukek ka lato seilon ti huhual. 26 Tuahe amuto kum aile hahanowi woulato. Tel pate tuah leilomuto i teheni aliakewa i hualiai seilon liai ma tel masiwi i kewa masin tel unauamuto. 27 Aita pamu masiwi, tel i to angiang ka tel lohiai anan? Se tetel i to angiang. Tuahe nga kakane amuto, kalak nga tel masiwi, nga puas hanowi tel tuahe unauai seilon ti nga kapimuto. 28 Nga paxai tioi ka lawe amuto tu xox kapik kalak nga kau kawatan ma moloan. 29 Masin ti tel Tamak Haeu kilamiwen nga neinia seilon, nga kilami ulei amuto. 30 Imuh amuto ang ma un amuam kapik leili tone Haeu. Ape amuto uke tesol tonain ti kolongenai saun ti teka seilon ti Haeu."

Jises kak kilami ka Pita ase

Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jn 13:37-38

31 Jises kakane Pita ukek, "Saimon hongoa! Haeu sowini hani Satan puas eliel tohonggi lali amuto hatesol na xoxoi namilomuto hani Haeu i tapo. Ie masin wanen peni api laha selai ti apieun. 32 Tuahe nga kamei eliel Haeu ti hualiam lehe namilom i xox tatale tetan. Ape na o towiahu ti lialui woum hani Haeu, huali haxoxoa namili teka kahikahik hani i."

33 Tuahe Pita ukek, "Xoxoi namilok hani Haeu i kum tapo kalak na laha kalabusi nga ma na telei nga ohoi o."

34 Jises ukek, "Nga kakane hawane o, imat ti tok mom wawan kokoini ipong tetehu, o putini ka o kum tioi wanen nga uke he toluhu."

Jises kakak kawatan ti i luluainima

35 Ape Jises kamei tesol kahikahin ukek, "Amuto nameni ti nga talomu amuto ailei puasak, nga hone amuto kum kau hehetekie moni ma kakumuto, ma tin kum ngah hahasea axahe amuto. Nakon hina waliko amuto tae ti lokon ien?"

Lato pahoi ukek, "Tap."

36 Jises ukek, "Tuahe aoape ie na amuto aile puasak, amuto tunahi kawatan tenen tenen. Aile ape amuto apeas aluawa.

37 Waliko ti Haeu kakawen i sohot hani nga, sikole ape i sohot ti i ukek, 'Laha aile hani i hanowi tel seilon woun lialun.' " (Isa 53:12)

38 Tesol kahikahin ukek, "Amite apeasawen. Hua ngol weluwelun ti hile ie."

Tuahe Jises ukek, “Ape tapan. Kum kakak waliko tenen ien.”

Jises lotu he Maunt Oliv
Mt 26:36-46; Mk 14:32-42

³⁹ Muhin ien Jises nahih ahuta ti Jerusalem ape i nahih hani tehu Maunt Oliv, masin ti lawe i ailele. Ape tesol kahikahin kahiti i. ⁴⁰ Taen ti lato tahiaawa, i kakane lato ukek, “Amuto lotu petawa lehe totohong kum haputa amuto.”

⁴¹ Jises nahih ahewa teik, i lokuha ape i lotu. ⁴² I ukek, “Tel Tamak Haeu, na lom al, xaxaweniwa tehu lalape kawatan ti lehe i tunahi nga. Tuahe pahak nga usi namilom.” ⁴³ Taen ien tel engel, spirit solian ti Haeu, sohot hani kapin hakuian. ⁴⁴ Tian kawat eliel hawane ape i lotu eliel ahe. Mapuen masin tuhui kaka i put haniwa itan.

⁴⁵ I lotu kewa ape i nahih alia hani kapi tesol kahikahin. I tunahi lato mamatih nake tialato xuhai tatahan. ⁴⁶ I kamei lato, “Alahan amuto mamatih? Amuto xahatawa ape lotu petawa lehe amuto xoini totohong ti Satan na i tunahi amuto.”

Xotiai Jises
Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jn 18:3-11

⁴⁷ Jises kakak tutuen ti Judas hakahitama teka seilon. I tel ti tesol huopanin huhua kahikahi Jises. I nahih xohiwa ape i asoi taliope Jises. ⁴⁸ Tuahe Jises ukek, “Alahan o asoi nga hanowi kalu lohun a lehe ape o hangaini nga tel Nati Seilon?”

⁴⁹ Ti tesol kahikahin paxai tioiwa ka laha tahiaama pohiai Jises lato ukek, “Tel masiwi, kaie amite hil pahoi lato? Amite hina ngol weluwelun ti hile.” ⁵⁰ Ape tel ti kahikahi Jises tai koti haputa taxing tepaun sai manau ti tel unau tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon.

⁵¹ Tuahe Jises ukek, “Kum hilehil.” Ape i aile hasolia aliake taxingi tel seilon.

⁵² Muhin ien i hone teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, teka masiwi ti teka peteniai Ingi Haeu ma teka masiwi ti Ju liai, i ukek, “Amuto kauma ngol ma pata ti hile hanowi ka nga seilon lengean. ⁵³ Lawe ngain nga hahanau teka seilon leili Ingi Haeu a amuto tai xoti nga. Tuahe ie taun ti Haeu haniwen amuto xotiak. Teik

taun kukunun Haeu sowini hani Satan neini amuto aile halialuak.”

Pita ase ka i kum tioi Jises
Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27

⁵⁴ Laha xotiwa Jises ape hakahita i hani tehu ingi Kaiapas, tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. Pita nahih paxai otioi Jises ti tesol pala xauxaun. ⁵⁵ Ti lato tahiaawa, teka peteniai ingi Kaiapas hahawia tehot ah mate ing ape Pita to hah akati lato. ⁵⁶ Tel hehin unau Kaiapas paxai kapitini Pita ape i ukek, “Tel seilon ie tin tel ti tesol kahikahi Jises.”

⁵⁷ Tuahe Pita ukek, “Oie, nga kum tioi tel seilon ien!”

⁵⁸ Tai kue tel seilon liai ningahi Pita ape i ukek, “O liai tel ti lato!”

Pita pahoi ukek, “Kumahe, nga tap.”

⁵⁹ Imuh tel liai kak ulea ukek, “Tel seilon ie liai lawe kapi Jises nake i ti Galili.”

⁶⁰ Tuahe Pita pahoi ukek, “Oie, waliko ti o kakak kumahe salan.” Ti Pita kakak tutuen tok mom wawan kokoiniwa.

⁶¹ Lokon ien wanen Jises xeisa pax sawi hani Pita ape Pita nameni aliake kakai Jises ti i ukek, “Imat ti tok mom wawan kokoini ipong tetehu, o putini ka o kum tioi wanen nga uke he toluhu.” ⁶² Pita sohot ape i tang tahane hawane.

Jises tu ti sulusulu
Mt 26:59-68; Mk 14:55-65

⁶³ Teka peteniai Jises laha mal soxeni ma xai i. ⁶⁴ Lato xioti atuhi pulan ape hone i, “Na o Krai, tilawa tetel i xaxai o!” ⁶⁵ Lato towi hakila kakain tenen pate lialun hani i.

⁶⁶ Ti letua teka masiwi tenen tenen ti teka Ju, laha apuha hukuma. Leilolaha tesol masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon ma tesol hanau nauna ti Moses. Ape laha ati Jises hani mateiwaulaha. ⁶⁷ Ape teka ti laha ukek, “Kaxi hanima amite na salan o Krai.”

Tuahe i pahoi ukek, “Na nga kaxi hani amuto, amuto kum soh. ⁶⁸ A na nga kamei amuto nake lahan amuto kum soh nga Krai, amuto kum pahoi nga. ⁶⁹ Tuahe nga kakane amuto, tai kue nga tel Nati Seilon, nga to he tepaun min manau ti Haeu tel pohen wanen, neiniai seilon kapin.”

⁷⁰ Laha hatesol kamea, “Na masin ien, nakon o tel Nati Haeu?”

I pahoi ukek, “Puki namilomuto ukek ien.”

⁷¹ Ape laha ukek, “Kako kum ngah ulea seilon sultan. Amuto hongoen i ukek i tel Nati Haeu.”

23

Jises tu mate Pailat ma Herod

Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jn 18:28-40

¹ Muhin ien hatesol masiwi ti tehu apuhain ien, laha tua ape ati Jises hani kapi Pailat, tel ti teka masiwi ti Rom kiliwakei Judia. ² Ape laha aile tanomi ngah kakain ti sultan, laha ukek, “Tel seilon ie hahika teka seilon ti amite pahoiyai teka masiwi ti Rom laha neneini amite. I hone laha kum hahani Sisa, tel masiwi tapein ti Rom, moni ti pahan. Ape i ukek i tel masiwi ti teka seilon ma i Krai, tel Haeu taloma.”

³ Pailat kamei i, “Nakon o tel masiwi tapein ti teka Ju?”

Ape Jises pahoi ukek, “Puki o kak ukek ien.”

⁴ Ape Pailat hone teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka laha apupuha, i ukek, “Nga tai tunah tenen na i pon suluiai tel seilon ie.”

⁵ Tuahe laha lungelung eliel ahe ape laha ukek, “I hanau hahialu hatesol seilon ti Judia. I hutui leili Galili ape i tamus hahan-ima ie.”

⁶ Ti Pailat hong kewak ien, i kamea, “Nakon tel seilon ie i ti Galili?” ⁷ Ti i tioiwa ka Jises i ti xux ti Herod ngangahati, i talo Jises hani kapi Herod i tin Jerusalem lokon ien.

⁸ Herod amuam hawane ti i ningahiwa Jises nake i hongoen axan. Kue hawanewen pahan i paxai. Pahan Jises aile kolawa waliko tenen lalap ti kui poh lehe i paxai. ⁹ Ape Herod kamei hakila hawane Jises kamekame tuahe i tai kak pahoi na tenen. ¹⁰ Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma teka hanau nauna ti Moses tutu ien ape lato eliel hawane suluiai Jises. ¹¹ Aile ape Herod ma tesol unauan ti hile lato soxeni Jises ma lato kak teheni hialalu hawane i. Lato puxui i tehu puxux pate solian hanowi ka i tel masiwi ape lato talo aliake i hani kapi Pailat. ¹² Kemuk, Herod ma

Pailat lalu he wawatak tuahe ngain tehu ien ape lalu lohuloh.

¹³ Muhin ien Pailat apuhini teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, teka masiwi liai ti teka Ju ma teka tuahe seilon.

¹⁴ Ape i hone laha ukek, “Amuto ati hanima nga tel seilon ie, amuto ukek i hahika teka seilon pahoiyai nenein ti amite teka masiwi ti Rom. Nga kamei nihehi paxaiwen i he matamoto ape nga tunahi ka kakaiamoto i kum pon sultan. ¹⁵ Herod tin i tai tunah tenen waliko lialun na i ailewen, aile ape i talo aliake i hanima kapi kako. Tap tenen waliko tel seilon ie ailewen ti i tapai na telei i. ¹⁶ Aile ape nga hani teka unauak ti hile heti i ape hanahi lioi.”

Laha eliel teleiai Jises

Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jn 19:4-16

¹⁷ Leili taun ti Pasova, tehu angaiin lalap ti namenai ngain ti Haeu waxi aliake teka Ju ti Iqip, saun ti tel masiwi Pailat i ahuti tel ti teka kalabus, tetel ti teka seilon pahalaha. ¹⁸ Hatesol seilon laha apupuha kapin laha ausini ukek, “Teleiwa Jises ape oxoxi hanima amite Barabas!” ¹⁹ Barabas i kalabus kapi teka seilon tuaun nake lato hil pahoi teka masiwi ti kiliwakei xuxulaha teka Ju. Leili hilehile i telei hina seilon.

²⁰ Pailat pahan i oxoxi Jises, aile ape i kamei ulei teka seilon. ²¹ Tuahe laha tilol pahoi ukek, “Teleiwa i! Tahihakeawa i he kros.”

²² Pailat hone tuhi ulea laha ukek, “Waliko la lialun i ailewen? Nga tai tunah tenen waliko na i ailewen ti i tapai na telei i. Aile ape nga hani teka unauak ti hile heti i ape nga hanahi lioi.”

²³ Tuahe laha tilol ausini tatale ka teleiwa Jises. Titilolo ti laha i aile ape Pailat sowini hani laha. ²⁴ Aile ape Pailat usi namilolaha ape i noseni ka telei Jises. ²⁵ I oxoxi hani laha tel pahalaha, tetel i kalabus ti hilehile ma teleiai seilon. Ape i hone teka unauan ti hile tahihakeai Jises he kros pata.

Lato tahihakea Jises he kros pata

Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jn 19:17-27

²⁶ Ti teka unauai Pailat ti hile hakahitawa Jises, lato apatuini tel seilon axan Saimon nahihahaniwa taon. Ape lato lungei

i kau usiai Jises teik kros ti Jises kakau. ²⁷ Kilan wanen seilon nanahima muhi Jises. Leilolaha teka hehin lato tang tatahane i. ²⁸ Jises paxaiwa lato ape i ukek, “Hehin ti Jerusalem, kum tangixi eliliel nga, amuto tangixi elieliwa puki amuto ma natumuto. ²⁹ Ngain i luluainima laha aile halialu Jerusalem ape telao ien amuto ukek teka hehin tap akaik laha amas. Tek a hehin lieheh ma teka laha tai hahasu akaik laha amas. ³⁰ Ti lalape kawatan ma moloan, teka seilon hone tesol maunten masin ti tel kului ai kakai Haeu kakawen, ‘Put tihini teleiwa amite.’ (Hos 10:8) ³¹ Ti laha aile halialu nga tel seilon sawisawin, ien masin ka laha lui salo moihin, i kum lua tapo. Tuahe Haeu pamu i axi kawatan hani teka seilon laha kum towiahu ti lialui woulaha. Ien masin salo paxean i lua tapo hawane.”

³² Tek a seilon ti hile tin lato ati hetekie hua seilon woulalu pate lialun lehe telei akati Jises. ³³ Ti lato tahia haniwa tesol axan “Tetesol tanoman masin kui pati seilon,” teka seilon ti hile tahi hakea Jises he kros pata. Muhin lato tahi hakea huhua liai, tel tepaun manau ape tel sai kalamau ti Jises.

³⁴ Ti Jises patul he kros i ukek, “Tel Tamak Haeu, oxoxiwa teka seilon ie ti kawatan ti tenen saun lialun ie nake laha kum tioi waliko tenen laha ailele.” Ape teka seilon ti hile lato halokeni satu ti upiai tetel i uke tetenen ia ti tesol sose Jises.

³⁵ Tek a seilon tu paxapax a teka masiwi ti teka Ju kak soxeni Jises ukek, “I huali teka seilon liai. Na masin salan i Krai s, tel Haeu kilami ma taloma, i huali aliakewa i!”

³⁶ Tek a seilon ti hile tin lato kak soxeni i. Lato nahih hani kapin ape axi unuman waen wangingian. ³⁷ Ape lato ukek, “Huali aliakewa o na o masiwi tapein ti teka Ju!”

³⁸ Teik kakain ti suluian lato tahi hakea onote patun i kak ukek, “TEL MASIWI TAPEIN TI TEKA JU.”

³⁹ Tel ti huhua seilon laha hakea kapi Jises, i soxeni Jises ukek, “Na o Krai s, hualiwa kako.”

⁴⁰ Ape tel liai tumei i ukek, “Namiloiwa Haeu nake o tin ape o mat. ⁴¹ Sawisawin wanen ti laha telei kalu. Kawatan ti kalu uke, i hapono hawane saun ti kalu ailewen

tuahe tel seilon ie i tai aile tenen waliko lialun.”

⁴² Ape i ukek, “Jises, taen o toa Masiwi ti neinia i lawe seilon, tahanema nga.”

⁴³ Jises hone i ukek, “Nga kakane hawane o, taen tetelao o soh akati nga hani tone Haeu, tesol ti amuamu tap tahi tapoan.”

Matei Jises

Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jn 19:28-37

⁴⁴ Ti lape ngain, hatehu xux i tilok ti leili aua toluhu. ⁴⁵ Tataen ien wanen Haeu lexi teik maia i akeak leili tehu Ingi Haeu, ti patul haniwa taen itan. ⁴⁶ Ape Jises tilol eliel ukek, “Tel Tamak Haeu, nga hana nga hani he minam.” I kak kewak ien ape i mat.

⁴⁷ Tel masiwi ti teka seilon ti hile i namiloi paxai hatesol waliko ti i sosohot ti Jises mat. Ape i sameni Haeu. I ukek, “Salan wanen, tel seilon ie seilon sawisawin, i tai aile tenen na saun lialun.”

⁴⁸ Kilan seilon laha apupuha ti paxapaxa tin laha paxai tioi ka i seilon sawisawin ape laha alia hani tonalaha hetekie lalape tatahan. ⁴⁹ Ape teteka laha tioi Jises, laha tu siasia papaxai waliko ti sosohot lokon ien. Leilolaha tesol hehin lato kahitima Jises ti Galili hani Jerusalem.

Tihiniai Jises

Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Jn 19:38-42

⁵⁰ Ti ien tel seilon sawisawin axan Josep ti tehu taon Arimatea leili Judia. I tel ti teka masiwi ti teka Ju ape i atetengi taun ti Haeu neini lawe seilon. ⁵¹ Kalak i tel ti teka masiwi, i kum amuke namil ti lato ailewen teleiai Jises. ⁵² I nahih hani kapi Pailat ape i kamei na i waxi auni tupui Jises. ⁵³ Ti Pailat sowini haniwa i, Josep ma teka hualian hamosu tupui Jises ape lato puxui talini i teik maia weluwelun. Muhin lato hana i hani leili amal tenen laha tanomi he pot patul ti hepekeun. Tehu amal ien laha tai hahana tupui seilon. ⁵⁴ Sai ape alohah ti ngain ti apeseniai Sabat.

⁵⁵ Tesol hehin ti lato kahitima Jises ti Galili, lato nahih usi tamusuke Josep hani he amal ape lato paxai ti i hana tupui Jises.

⁵⁶ Muhin ien lato nahih alia ape apeseni sanda lehe lato ahui hani tupuan. Lato tai aile telao ien nake lato hanau telao Sabat usiai nauna ti Moses.

24

Jises xahat ti matean

Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jn 20:1-10

¹ Pate letu ti Sande, tesol hehin nahih hani he tehu amal. Lato kaua sanda ti lato apeseniwen. ² Lato ningahi tehu pot laha uke siponiai amali Jises ape hulinan. ³ Ape lato soh hani leilon tuahe lato kum niningah tupui tel Masiwi Jises. ⁴ Lato tataxini ape tua tu lalolal. Hua seilon take hahutuia hani kapi lato. Puxuaulalu xeu talepalep hawane.

⁵ Tesol hehin mamata hawane ape lato lokuha lakua hani itan. Huhua seilon ien hone lato ukek, “Kalahai amuto pax upiup tel seilon moihin he tone teka maten? ⁶ I kumahe ie. I moih aliawen! Nameniwa kakaian ti i kakanewen amuto ti Galili. ⁷ Lokon ien i ukek, ‘Nga tel Nati Seilon, hoi liai laha hana hani mini teka seilon woulaha lialun. Laha tahi hakea nga hani he kros ape nga mat tuahe muhi ngain toluhu nga moih alia.’”

⁸ Ti tesol hehin hongoa, lato nameni ali-ake kakai Jises. ⁹ Lato nahih salili amal ape lato kaxi hatapo waliko ti i sosohot hani tesol huopanim tel kahikahi Jises ma teka kapi lato. ¹⁰ Tesol hehin kaxiai tenen meng ien hani tesol aposel, axalato Mary Magdalen, Joana, Mary tel tini Jeims ma hina hehin liai. ¹¹ Tuahe lato sokok tesol hehin tua kak lalolal ma lato kapaxe. ¹² Tuahe Pita tua ape i kiliwau hani he tehu amal. I wana hani leilon ape i ningahi mewenae teik maia puxuiwai Jises. I nahih alia hani kapi tesol liai ape i to namiloitataxini waliko ti i sosohot.

Hua kahikahi Jises nahih hani Emaus

Mk 16:12-13

¹³ Ngain tin tetehu, hua kahikahi Jises nahih hani tewau toan axan Emaus, sai masin huopanim tehu kilomita xauxaun ti Jerusalem. ¹⁴ Ti lalu nanahiwa, lalu he kakak lawe waliko ti i sohotuen. ¹⁵ Ti lalu to kakak, Jises sohot hani kapi lalu ape i nahih akati lalu. ¹⁶ Tuahe lalu kum ila tioi i nake pulalalu masin i kum xeu.

¹⁷ Jises kamei lalu, “Amulu he kakak waliko la?”

Lalu tu hamalum, kawalalu kola ka lolalu pate teluan. ¹⁸ Tel ti lalu axan Kleopas hone Jises, “Oheak mewenae o leili teka

seilon ti laha nahih haniwa Jerusalem kum tioi waliko ti i sosohot ien hina ngain tamusuen.”

¹⁹ I kamea, “Waliko la?”

Lalu pahoi ukek, “Waliko ti i sohot hani Jises ti Nasaret, tel kuluiai kakai Haeu. Haeu hapohea i ape kilan seilon sameni pohe kakaian ma puasan. ²⁰ Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon ma teka masiwi liai ti kaha, lato aile namil ti teleian ape hani laha tahi hakea Jises hani he kros ape i mat. ²¹ Aiha sokok i se tetel oxoxiai teka seilon ti Israel ti hahitake teka Rom ma kawatan tenen tenen. Tuahe laha telei i ngain toluhu tamusuen a tap tenen waliko sohotuen. ²² Ape tetelao munge tesol hehin kahikahi Jises ti lato aliama he tehu amal i hahataxina amite. ²³ Lato kum niningah tupui Jises. Lato ukek lato ningahi hina engel ape teka engel hone lato ka Jises ape moihin. ²⁴ Aile ape teka ti amite nahih hani he tehu amal ape lato ningahi masin wanen ti tesol hehin kakaxi tuahe lato tai ningahi Jises.”

²⁵ Ape Jises hone lalu ukek, “Patumulu pate ailan. Pate amuto soh hahakokol hatesol waliko ti teka kuluiai kakai Haeu kakawen. ²⁶ Hoi namili Haeu ka Kraiskumu lalape kawatan ma moloan ape muhin Haeu hamoiha i ape waxi hani tesol tonain tuah leili tonan.” ²⁷ Ape Jises nexi hani lalu ka waliko ti Moses ma hatesol teka kuluiai kakai Haeu taiwen kakak alia i.

²⁸ Ti lato xohi haniwa Emaus, Jises lehe i nahih ahe. ²⁹ Tuahe lalu ukek, “O tilimuen kapimili nake sikole ape i tilok.” Ape i soh akati lalu.

³⁰ Ti lato to ang, Jises waxi teik bret, i kak kemulik hani Haeu, i wiki ape i hani lalu. ³¹ Tataen ien pulalalu xeu ape lalu ila tioi Jises. Muhin ape i kaluta ti lalu. ³² Ape lalu kakak alia puki lalu ukek, “Ti kako he aweisal, tiakalu i amuam hawane ti i kakak kapi kalu ma nexi hahani kalu kakain ti he pepai Haeu.”

³³ Lalu tu huluta ape lalu nahih alia hani Jerusalem, tetesol huopanim tel kahikahi Jises ma teka kapi lato apupuha. ³⁴ Lato kakane lalu ukek, “Salan wanen! Tel Masiwi Jises i moih aliawen. Tin i sohot haniwen kapi Saimon Pita.”

³⁵ Ape lalu kaxi hani lato waliko ti i sohot he aweisal. Lalu ukek, “Ti Jises wiki teik bret, tataen ien wanen ape amili ila tioi i.”

Jises take hahutuia hani kapi tesol kahikahin

Jn 20:19-23

³⁶ Lokon ti lalu to kakaxi hani lato tesol waliko ien, Jises take hahutuia hani kapi lato ape i hone lato ukek, “Amuam ti Haeu hani amuto.” ³⁷ Lato ong mamata hawane nake lato sokok lato niningahi hosai tel seilon maten.

³⁸ Tuae Jises ukek, “Alahan amuto mamata? Ala amuto kum kakapaxe ka nga moi h alia. ³⁹ Paxaiwa minak ma aek ka salan wanen nga. Sotima nga lehe amuto tioi ka nga tel seilon moi hin. Hosai seilon maten tap tupuan masin ti amuto ningahi nga hina.” ⁴⁰ I kak kewa ape i kola hani lato minan ma aen.

⁴¹ Lato ong ma amuam hawane tuahe namilolato i uke huaik. Aile ape i katei lato an. ⁴² Ape lato hani i teik xixi lelean. ⁴³ I waxi ape i ani he pulalato.

⁴⁴ Muhin i hone lato, “Ti nga tutuen kapimuto nga honewen amuto ka waliko ti laha taiwen leili pepai Moses, teka kului ai kakai Haeu ma leili pepai Salm i kakak nga, liai i sohot poponowi.”

⁴⁵ Ape Jises haxewa namilolato sale kakain ti leili pepai Haeu. ⁴⁶ I hone lato, “Kakain ti leili pepai Haeu i ukek ka Krai s tunahi kawatan ma moloan lalap ape i mat tuahe muhi ngain toluhu i moi h alia. ⁴⁷ Hutui ti Jerusalem teka kahikahik sawateni meng solian ti Haeu hahitake axak hani teka seilon ti lawe xux. Tek a laha towiahu ti lialui woulaha, Haeu oxoxi laha ti kawatan ti saun lialun ti laha. ⁴⁸ Amuto kaxi hatapoa waliko ti amuto ningahiwen i sohot hani nga ma hatesol waliko ti nga hanauen seilon.

⁴⁹ “Ape nga hani amuto Holi Spirit masin ti tel Tamak Haeu kakawen. Amuto tiliwen Jerusalem atengi taen Holi Spirit haniwa amuto poh ti ailei puasak ma ti kapitiamuto.”

Jises alia hani kapi tel Taman Haeu

Mk 16:19-20; Apo 1:9-11

⁵⁰ Muhin ien Jises hakahita tesol kahikahin ti Jerusalem hani taen tewau

toan Betani. I tulini minan hani patul ape i kamei Haeu ti hualialato. ⁵¹ Ti ien Haeu waxi i hani tesol tonan patul. ⁵² Ti Jises saliliwa tesol kahikahin, lato lokuha ape lotu sameni i. Muhin ape lato nahih alia hani Jerusalem hetekie lalape amuam. ⁵³ Lawe ngain lato nahih hani Ingi Haeu. Lato lotu sameni Haeu ma kak kemulik hani i ti lawe waliko i ailewen.

Jon

Meng solian ti Jises tataiai

Jon

Kakain ti haxewai tenen meng ie

Jon tel aposel tai tenen meng solian ie sai ahang 60 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. I tel ti tesol huopanim huhua aposel ti Jises. Lawe i to nahih akakati Jises. I papaxai pupuasan ma hongohong nauna tetan. I tai teik pepa ie lehe lawe seilon soh hawane ti Jises Kraiss ape laha to kapi Haeu lian tehue. Jon kaxi haxewa ka Jises i se Kakai Haeu ma tin Nati Haeu, tetel i takah he tehu pon ie ape i kola haxewa Haeu hani kaha lehe kaha tioi hawane i. Jises aile kilan waliko tenen lalap ti pohe Haeu lehe teka seilon soh ka i se tetel awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha. I se aweisalukaha hani tel Tamakaha Haeu. I tel kaxiai kakain salan sale Haeu ma tel haniai tonain kapin ti tap tahi tapoan. Tekah laha soh tetan laha hong usi nauna tetan. Tekah liai laha tale tehitolaha hani Jises ape laha telei i. Tuaehe i moih aliawen ape aope ie i kapi Haeu ma Masiwi ti lawe waliko.

Jises Kraiss se Kakain i ahuma ti Haeu

¹ Ti uli hutui lawe waliko tetel i Kakain i liai hoi ien. I kapi Haeu ma i se Haeu. ² Uli hutui lawe waliko i hoi liai kapi Haeu.

³ Haeu hapuasa i ti tanomia i lawe waliko. Na Haeu kum hapuasa i, tap wanen tenen waliko tanomawen. ⁴ Tetel i Kakain i to kapi Haeu lian tehue ape i tetel haniai seilon tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. I masin xewai alon. I haxewa hani seilon lawe waliko. ⁵ I hokai haxewa tilokoi namili seilon ape tilokoan kum pon tipehian.

⁶ Tel seilon axan Jon Baptis, Haeu talo i hani kapi teka seilon ailei pupuasan. ⁷ I kaxi hani laha tetel masin xewai alon lehe lawe seilon soh tetan. ⁸ Puki Jon kumahe tetel masin xewai alon, i tua kaxi haxewa hahani laha tel masin xewai alon. ⁹ Tetel masin xewai alon i tahia hanima hatehu

pon itan ie lehe i haxewa hawane lawe waliko salan ti Haeu.

¹⁰ I hoi lawe kapi Haeu ape Haeu hapuasa i tanomia i tehu pon itan ie tuahe ti i tahiamah, teka seilon kum paxai tioi i.

¹¹ I lua hani xuxun tuahe puki teka akikin kum tani waxi i. ¹² A teka laha tani waxi i ape laha soh tetan, i huali laha sohoh nati Haeu. ¹³ Kumahe laha sohoh nati Haeu ti sale nenex, ti namili seilon ma na isiai wawan ti hatanoan. Puki Haeu aile, ape laha sohoh natun.

¹⁴ Tetel i Kakain i sohoh seilon hanowi kaha ape i luamah to kapi kaha ti tehu pon itan ie. Kaha ningahi lalape pohoh ma soliaian, tel pate tuah wanen i luamah ti Haeu tel Taman. Tap tel soliaian masin tetan. Ti soliaian i kola lalape wawahen ti Haeu hani kaha ape i kola hatakei lawe waliko salan ti Haeu.

¹⁵ Jon kaxi hani seilon sale tetel i Kakain ti i ukek, "Tel seilon ien i tetel nga kakaxi ti nga ukek, 'Tel na i luainimah muhik i pamu masiwian tetak nake i hoi imat tetak.'"

¹⁶ Ti lalape soliaian i to aile hasolia hawane hahani kaha. ¹⁷ Moses hani kaha nauna ti Haeu tuahe Jises Kraiss aile kola lalape wawahen ti Haeu hani kaha ma lawe waliko salan ti Haeu. ¹⁸ Tap tel ningahiwen Haeu. Tuaehe telawe Natun i kola haxewa hani kaha seilon. Tel Natun se he aten wanen ma i se Haeu.

Jon Baptis aita wanen?

Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18

¹⁹ Telao teka masiwi ti teka Ju leili Jerusalem talo teka masiwi ti hukuminia i Haeu ma seilon ma teka puase leili Ingi Haeu hani kapi Jon Baptis lehe laha kamei i, "O aita? Nakon o Kraiss?"

²⁰ Jon kum puluhini, i kak haxewa ukek, "Nga kumahe Kraiss."

²¹ Laha kamea ulea, "A o aita wanen? Nakon o Elaija?"

Jon pahoi ukek, "Nga kumahe Elaija."

Laha kamea ulea, "Nakon o tel kului ai kakai Haeu masin Moses?"

Jon pahoi laha ukek, "Kumahe."

²² Laha kamea ulea, "A o lahe seilon? Haxewa hanimah amite lehe amite tioi hahongoi teka laha talomah amite."

²³ Ape Jon tua uke teik kakai Aisaia tel kului ai kakai Haeu i ukek,

“Nga tel i titilol hani seilon he lohong,
 “Towiahua ti lialui woumuto
 lehe tel Masiwi neini amuto taen i
 tahiamal’ ” *(Isa 40:3)*

²⁴ Tesol seilon teka Parisi taloma, lato kamei Jon ukek, ²⁵ “Kalahai o baptaisai seilon na o kumahe Krai, kumahe Elaija, ma tin kumahe tel kuluiiai kakai Haeu masin Moses?”

²⁶ Jon pahoi ukek, “Haeu sowini hani nga baptaisai seilon ani kan tuahe ti wasolamuto tel seilon tuah amuto kum paxai tioi. ²⁷ I tel puasama muhik. Masiwiaian ala i kum pon nga unauan.”

²⁸ Hatesol waliko ie i sosohot leili tewau toan Betani ti sai angihapa pape kan Jordan, tetesol Jon baptaisai teka seilon.

Jises masin sipsip uluha teka Ju telei hani Haeu

Mt 3:16-17; Mk 1:10-11; Lk 3:21-22

²⁹ Ngain liai telao Jon ningahi Jises nahih hahanima kapin ape i ukek, “Ie se tetel Haeu taloma lehe i mat hanowi sipsip uluha ti laha telei hani Haeu. I aile ape Haeu oxoxi seilon ti kawatan ti lialui woulaha. ³⁰ Seilon tetel nga kakak ti nga ukek, ‘Tel seilon na i luainima muhik, i pamu masiwian tetak nake i hoi imat tetak.’ ³¹ Imat nga kum paxai tioi i tuahe nga luama baptaisai teka seilon ani kan lehe teka seilon ti Israel laha paxai tioi hawane i.

³² “Nga ningahi Holi Spirit mosulih ti he maun hanowi tok pux ape to kapin.

³³ Ape nga tioi i tetel nake Haeu, tel i taloma nga baptaisai seilon ani kan, i kaxi hani nga ukek, ‘Tetel o ningahi Holi Spirit mos hanilih kapin i se tetel i hani seilon Holi Spirit ti kapitalaha.’ ³⁴ Salan wanen, nga ningahi waliko ien i sohotuen ape nga kaxi hani amuto ka tel seilon ie se tel Nati Haeu.”

Teka uli laha sohotua kahikahi Jises

³⁵ Ngain liai telao Jon Baptis tutu kapi hua kahikahin. ³⁶ Ti Jises nahih tatumusua, Jon pax sawi hani i ape i ukek, “Paxaiwa, ie tetel Haeu taloma lehe i mat hanowi sipsip uluha ti laha telei hani Haeu.” ³⁷ Huhua kahikahi Jon hong kewak ien ape lalu nahih kahiti Jises.

³⁸ Jises tohea paxai tunahi ka lalu kakahitima i ape i kamei lalu, “Pahamulu waliko la?”

Lalu pahoi i ukek, “Tel masiwi, o toto ia?”

³⁹ I pahoi lalu ukek, “Nahima paxai.” Lokon ien sai 4 kilok alohah. Ape lalu nahih kahiti i hani tonan. Lalu heuta kapin alohah hatehu.

⁴⁰ Tel ti lalu axan Andru ukale Saimon Pita. ⁴¹ Kiliwan wanen Andru upia tel ukalan ape kakane i, “Amite paxaiwen Mesaia.” Tenen kakain “Mesaia” i ukek, “Krai.”

⁴² Muhin ien Andru hakahita Saimon hani kapi Jises. Jises paxaiwa i ape i ukek, “Axam Saimon, tetel nati Jon, tuahe nga axai axam Kepas.” (Tenen kakain “Kepas” i ukek, “Pita” ma tin “tehu pot.”)

⁴³ Ngain liai telao Jises nahih hani Galili. I apatuini Pilip ape hone i ukek, “Kahitima nga lehe o sohot kahikahik!” ⁴⁴ Pilip seilon ti Betsaida, taon tin tetehu ti Andru ma Pita.

⁴⁵ Pilip nahih upia Nataniel ape hone i, “Amite paxaiwen tel seilon ti Moses ma teka kuluiiai kakai Haeu tai kakaxi. I Jises tel nati Josep ti Nasaret.”

⁴⁶ Nataniel kamei i, “Kaie hina waliko solian ti Nasaret?”

Ape Pilip ukek, “Kahitima nga lehe o paxai.”

⁴⁷ Ti Jises paxaiwa Nataniel nahih hahanima kapin, i ukek, “I tel seilon wanen ti Israel, i malang pulutiai seilon.”

⁴⁸ Nataniel kamei i, “O tioi nga ukek ia?”

Jises pahoi i ukek, “Imat ti Pilip tunahi o, nga tioiwen ka o to nanamiloi kakai Haeu hahitake tea pata fig.”

⁴⁹ Nataniel ausinike hawane, “Tel masiwi, o tel Nati Haeu! O se masiwi tapein ti Israel!”

⁵⁰ Jises ukek, “Nakon o soh tetak nake nga tioi ka o to nanamiloi kakai Haeu hahitake tea pata fig? Imuh o ningahi nga aile waliko tenen pamu lapan.” ⁵¹ Ape i hone lato, “Nga kakane hawane amuto, imuh amuto paxai tioi ka nga tel Nati Seilon se aweisal ti hukuminiai Haeu ma seilon masin ti Haeu kolawen ti leili paxangoi Jekop ti i ningahi teka engel han haniwa tone Haeu ma mos hanima itan.”

2

Jises kolitini kan hani waen

¹⁻² Muhi ngain huohu, tehu salasala i sohot leili tewau toan Kana ti Galili. Leili teka seilon laha ilowi tel tini Jises hetekie Jises ma tesol kahikahin. ³ Ti leili salasala unumalaha waen i tapo ape tel tini Jises hone i, “Laha ape tap waen.”

⁴ Jises hone i ukek, “Kumahe puasakalu namiloan. I tai meima taun tetak ti Haeu kikilami.”

⁵ Tel tinan hone tesol ailei puasain ti sala, “Tua aile usiwa tenen na i hone amuto.”

⁶ Tepanim tehu peti kan ani pot hoi tutu ien, tehu tehu ti lato i akeni akulai 100 lita. Lawe teka Ju hapuasa ti nuhiai lawe waliko usiai saun ti haunialaha ti puli Haeu.

⁷ Jises hone teka unau tehu ing, “Utuihi tihia kan hani tesol peti kan ie.” Ape lato utuihi tihia atengi i xuh. ⁸ I hone ulea lato, “Utuihiwa teik ape kau haniwa tel ngahatia sala.” Salan, lato aile usi kakaian.

⁹ Ti tel ngahatia sala namihiniwa, kumahe ape kan nake Jises kolitini haniwen waen. I kum tioi lato kema tetesol, tuahe tesol utuhiai kan lato tioi. I tiloi tel seilon i sal ape i ukek, ¹⁰ “Tel masiwi ti sala lawe i hanimu imat waen tenen pate solian ape imuh taen ti laha un ahoiwa, i hani waen ti kumahe pate solian. Tuahe o alolomeni waen tenen pate solian hani tapeinan.”

¹¹ Teik kolakol ien ti Jises aile leili Kana ti Galili i kola hutui ka i pate tuah wanen hetekie lalape pohen. Ape tesol kahikahin lato soh tetan.

¹² Muhin ien Jises ma tel tinan, tesol ukalan ma tesol kahikahin nahih hani tehu taon Kapenaum ape lato to teik ien.

Jises usi xaxaweni teka laha hangaini soxi mate Ingi Haeu

Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lk 19:45-46

¹³ Lawe ahang teka Ju aile angiaian lalap ti nameniai ngain ti lokon Haeu waxi aliake teka tamalaha ti matahaun ti Iqip. Laha axai Pasova. Taun ti Pasova i xohiwen ape Jises nahih hani Jerusalem. ¹⁴ Mate Ingi Haeu i ningahi hina seilon hahangaini bulmakau, sipsip ma pux ti seilon kahui ti haniai Haeu. I ningahi hetekie teka laha toto pape sau sohi he

kolikol moni kahui soxi. ¹⁵ Ti Jises paxaiwa, i aile teik wakowak ani tal. I hape xaxaweni lawe manihuh, i towi silahoteni hatesol moni ape i aka suoteni tesol sau. ¹⁶ I hone teka laha hahangaini pux, “Kau xaxaweniwa tesol waliko ie ape kum hahapuasa Ingi tel Tamak hanowi tone hangainiai soxi.”

¹⁷ Lokon ien wanen tesol kahikahin nameni kakain ti he pepai Haeu ti i ukek, “Wawahen tetak hani Ingi Haeu pate xoxoan wanen. Aile ape laha telei nga.” (Ps 69:9)

¹⁸ Ti teka Ju ningahiwa ma hongoa, laha ukek, “Aita sowini hani o ailei tesol waliko ien? Kola hanima amite tenen kolakol lehe amite soh ka Haeu taloma o.”

¹⁹ Jises kak pahoi laha ukek, “Hamananawa Ingi Haeu ape leili ngain toluhu nga hatuhi aliake.”

²⁰ Ape teka Ju eseini hawane ukek, “Nakon o sokok o waxaini hatuhi aliakean ti leili ngain toluhue? ⁴⁶ ahang hatuhiai tesol Ingi Haeu ie.” ²¹ Tuahe laha kum xeu ka kumahe Jises kakak tetesol ing. I kakak puki i tehu Ingi Haeu. ²² Imuh, taen ti Jises moih aliawa ti matean, tesol kahikahin nameni aliakema teik kakaian ien ape lato soh Jises ma kakain ti leili pepai Haeu.

²³ Aoape ie, ti i Jerusalem, kilan seilon soh hawane tetan ti laha ningahiwa kolakol lalap ti i aile leili Pasova. ²⁴ Tuahe Jises tap namil xoxoan ti laha nake i tioi hawane woi lawe seilon. ²⁵ I kum hapuasa tel na seilon kaxi hanian nake puki i tioi namili lawe seilon.

3

Jises ma Nikodimus

¹ Tel seilon masiwi ti teka Ju, axan Nikodimus. I tel ti teka Parisi. ² Ipong tehu i nahih hani kapi Jises ape i ukek, “Tel masiwi, amite tioi ka Haeu taloma o hanau seilon. Tap tel seilon pon ailei kolakol lalap ti lawe o ailele, mewenae na i hina pohe Haeu.”

³ Jises hone i ukek, “Nga kakane o kakain salan, Haeu kum neini wanen seilon, mewenae na i takah ulea.”

⁴ Nikodimus ong hawane ape i kamei Jises, “Seilon tenen hoi liai salaimat i takah ulea ukek ia? Seilon tenen i takahawen

i kum pon soh alia hani tiai tinan lehe i takah ulea.”

⁵ Jises pahoi ukek, “Nga kakane hawane o, tap tel seilon Haeu po neini, mewenae na i takah ulea ti i sohot seilon haun ti pohe Holi Spirit. ⁶ Seilon hanatuale seilon tuahe mewenae Holi Spirit i pon towiahualaha hani nati Haeu. ⁷ Aile ape kum ongaong ti nga hone o ka amuto hatesol takah uleawa. ⁸ Aupol ah hani tesol tesol ti pahan. Seilon hong tangian tuahe i kum tioi tetesol ti aupol ahoma ma tetesol i ahua. Tin masin seilon kum xeu sale Holi Spirit ti i towiahu laha hani nati Haeu.”

⁹ Nikodimus kamei Jises, “Tesol waliko ien sohot ukek ia?”

¹⁰ Jises pahoi i ukek, “O tel seilon tuah hanau teka Ju a o kum tioi tenen nga kakak. ¹¹ Nga kakane hawane o, nga ma tesol kahikahik amite kakaxi waliko ti amite tioi ma ningahiwen tuahe pahamuto kum is hong waxiai kakaiamite. ¹² Amuto kum soh nga ti nga kakane amuto waliko ti tehu pon ie ape lehe amuto soh nga ukek ia na nga kakane amuto waliko ti tone Haeu? ¹³ Nga tel Nati Seilon, tetel i luama ti tone Haeu, mewenae nga tioi hawane waliko ti i sosohot ien. ¹⁴⁻¹⁵ Nga kakane amuto, masin ti he lohong, Moses tulini hana tok weiko samen patul he pata ti awai ai teka Ju, tin masin laha hakea nga tel Nati Seilon hani patul he kros lehe teka laha soh tetak, laha uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

¹⁶ “Ti lalape wawahen ti Haeu hani hatesol seilon, i taloma telawe Natun lehe teka laha soh tetan laha kum selaia ti Haeu lian tehue. Laha uke non tonain tuah kapin ti tap tahi tapoan. ¹⁷ Kumahe Haeu taloma tel Natun howinia i seilon ma axialaha kawatan ti lialui woulaha. Haeu taloma i awai ai seilon ti kawatan ti lialui woulaha.

¹⁸ “Tek a namilolaha xoxoan ti tel Natun, Haeu kum axi kawatan hani laha ti lialui woulaha a teka tap namil xoxoan hani i, hoi Haeu namilo iwen ka laha uke kawatan. ¹⁹ Ie se huan ti Haeu axi kawatan hani seilon. Tetel masin xewai alon i tahiawen tehu pon itan ie tuahe seilon pamu laha waheni tilokoan ti xewan nake laha waheni ailei saun lialun. ²⁰ Tek a seilon ailei saun lialun laha watakai xewan ma laha sia ti xewan nake

kumahe pahalaha seilon liai ningahi lialui woulaha. ²¹ A teka seilon laha hong usi kakai Haeu, laha waheni xewan ma laha kum namilo i na seilon liai ningahi waliko ti laha ailele nake laha ailele saun tenen Haeu pahan.”

Jises ma Jon Baptis

²² Muhin ien Jises ma tesol kahikahin nahih salili Jerusalem ape lato lua hani toan ti Judia. Leili taun ti i kapi lato ien, i baptaisi teka seilon. ²³ Lokon ien Jon Baptis tin i baptaisi seilon he kan Enon xohixohin kapi tehu taon Salim. Tesol ien kilan kan ape teka seilon to nahih hahaniwa kapin lehe i baptaisi laha. ²⁴ Puasain ien i sohot imat ti laha hana Jon hani ingi kalabus. ²⁵ Ngain telao tesol kahikahi Jon kak hapatapat kapi tel Ju liai sale baptaisiai seilon. Laha kak hapatapat ka saun tenen ia salan ti na seilon aile usi lehe Haeu namilo i ukek laha sawisawin. ²⁶ Ape lato nahih hani kapi Jon Baptis. Lato kakane i ukek, “Tel masiwi, tetel seilon kemuk i kapim sai angiha ti tehu kan Jordan, tetel lawe o to kakaxi, kilan seilon nahih hahaniwa kapin ape i baptaisi laha.”

²⁷ Jon pahoi lato ukek, “Kum nanamilo i. Tap tel i tua aile puase Haeu halik na Haeu kilami i ailean. ²⁸ Puki amuto hongoen kakaiak ka nga kumahe Krai s, tetel Haeu taloma. Nga tuahe tel apeseniai seilon ti tahiaian. ²⁹ Masin ti tel lohi tel seilon i sal, i to hong atatengi na tel seilon i sal hukuma hani kapi tel axoan. Ape i amuke hawane ti i sohot. Tin masin lalape amuan tetak tetelao nake salan i sohotuen, kilan seilon nahih hani kapi Jises hongoi kakaiian. ³⁰ Aile ape seilon namilo i eliel kewak i pamu tuah tetak.

³¹ “Tel i luama tone Haeu i Masiwi ti lawe waliko. Seilon ti tehu pon ie, i kakaxi waliko ti tehu pon ie. Aile ape Krai s, tel i luama tone Haeu, i pamu tuah ti hatesol seilon. ³² I kakaxi waliko ti i ningahiwen ma hongoen tuahe seilon kum hong soh kakaiian. ³³ Tel na i hong soh kakaiian i kola haxewa ka kakai Haeu pate salan. ³⁴ Tetel Haeu taloma, i kakaxi kakai Haeu nake Haeu hani hatapo hawane i Spirit tetan. ³⁵ Haeu tel Taman waheni hawane tel Natun, aile ape i hana tel Natun Masiwi

ti lawe waliko. ³⁶ Tel na namilon xoxoan ti tel Nati Haeu, i uke tonain kapin ti tap tahi tapoan. Tuaehe tel na i tale tehiton hani tel Nati Haeu, tap wanen i uke tonain ien. I hamalum hahitake lengei Haeu.”

4

Jises ma tel hehin ti Samaria

¹ Teka Parisi hong ka Jises baptaisiwen ma i itini waxainiwen seilon hani kahikahin pamu kilaian ti Jon. ² Tuaehe salan tetan teka kahikahin baptaisi laha, kumahe Jises. ³ Ti Jises tioiwa waliko ti teka Parisi hongoen, i lua salili Judia ape i alia hani Galili.

⁴ Ti luaian i nonoa texux xux Samaria. ⁵ Ape i sota tehu taon axan Sika. I xohixohin kapi teik hepekeun Jekop haniwen tel natun Josep. ⁶ Tehu kan wal ti Jekop ien ape ti lape ngain Jises to hahanau papan nake nawan pusoan ti welui nanahian.

⁷ Tai kue tel hehin ti Samaria nahima utuhiai kan. Jises kamei i, “Ewi na o axi unumak teik kan?” ⁸ Mewenae i wanen nake tesol kahikahin nahiwen leili taon kahuiai an.

⁹ Tel hehin ong hawane nake teka Ju ma teka Samaria laha kum hukuma hehetekie. Ape i ukek, “Nga hehin ti Samaria. Alahan o tel Ju kamei nga utuhi axiai unumam kan?”

¹⁰ Jises pahoi i, “O kum paxai tioi waliko ti Haeu pahan i hani o ma tin o kum paxai tioi nga. Na o tioila, o katewen ape ala nga axiwen o tenen kan wanen.”

¹¹ Tel hehin ukek, “Tel masiwi, o tap ututuh a tehu kan wal se pate walawalan. O kema tenen kan wanen ia? ¹² Jekop tel tamamite ti matahaun hani amite tehu kan wal ie. Imat tesol natun ma tupun manihuh lawe lato unun ie. Nakon o pamu masiwian ti Jekop? Nakon o hina kan tenen pamu soliaian?”

¹³ Jises pahoi i ukek, “Tehu kan ie na seilon un i kum ahoi laha lian tehue. Teteka laha unuen, pahalaha un ulea. ¹⁴ Tuaehe tehu kan nga hani seilon, i ahoi laha lian tehue nake i sohot hanowi kan tenen tap tahi lil mongaian leilolaha. Tehu kan ien kan wanen, i aile ape seilon to kapi Haeu lian tehue.”

¹⁵ Tel hehin kamea, “Tel masiwi, axima nga kan tenen ien lehe pahak kum is ulea ape nga kum aliama utuhiai kan.”

¹⁶ Jises hone i, “Nahih hakahitama tel axoam.”

¹⁷ Tel hehin pahoi i ukek, “Nga tap axoak.”

Ape Jises ukek, “Kakaiaam salan, o tap axoam. ¹⁸ Kemuk o sal kewen he tepanim ape tel wawan o toto kapin aoape ie, i kumahe axoam.”

¹⁹ Tel hehin ukek, “Tel masiwi, sale kakaiaam nga paxai tioi ka o tel kuluiwai kakai Haeu. ²⁰ Kaien kaxi hanima nga, alahan amuto teka Ju ukek lotuiwai Haeu tesoloe leili Jerusalem? Teka matahaun ti amite lawe laha lotui Haeu ie patul he tehu maunten Gerisim.”

²¹ Jises hone i, “Hong sohoma nga, taun i luluainima ape ewi na seilon lotui Haeu tuahe na tesol, kumahe mewenae he tehu maunten ie ma leili Jerusalem. ²² Amuto teka Samaria amuto lolotui Haeu tuahe amuto kum tioi aluini i. Amite teka Ju amite tioi hawane Haeu tel amite lolotui nake i haxewa hani amite sale awaiwai seilon ti kawatan ti lialui woulaha. ²³ Tehu taun ti i luluainima se liai ape ie ti seilon lotu sameni tel Tamalaha Haeu ti leili atelaha nake Holi Spirit neini lotu ti laha. Saun ti lotu tenen ien Haeu pahan. ²⁴ Haeu kumahe tuahe seilon, i Spirit ape teka na laha lotu sameni i, pahan Holi Spirit neini lotu ti laha lehe laha lotui i ti leili atelaha wanen.”

²⁵ Tel hehin ukek, “Nga tioi ka Mesaia tel laha axai Krai, i luluainima. Na i tahiam, i kaxi nexi hatapo lawe waliko hani amite.”

²⁶ Jises hone i, “Se nga tetel. Nga Krai.”

²⁷ Lokon ien wanen tesol kahikahi Jises aliama ape lato kuaini hawane ka Jises kakak kapi tel hehin. Tuaehe tap tel ti lato kamei Jises waliko tenen i pahan ti tel hehin ma nake lahan i kakak kapin.

²⁸ Tel hehin hana lioiwa tehu peti kan ape i kiliwau alia hani leili taon. I kakane teka seilon ukek, ²⁹ “Nahima paxai tel seilon i kaxi hatakei hani nga lawe waliko ti nga ailewen! I uke Krai, tetel Haeu taloma.” ³⁰ Kilan seilon leili taon laha ahuta paxai Jises.

³¹ Ti tesol waliko ien sosohot, tesol kahikahin kamei eliel Jises, “Tel masiwi, angimua teik.”

³² Tuahe Jises hone lato, “Nga hina an ti amuto kum tioi.”

³³ Tesol kahikahin he kamekam alia lato, “Nakon saka tel kau axiwen anan?”

³⁴ Jises ukek, “Ti nga aile waliko ti Haeu pahan, ien se masin ka anak. Ape ti na nga aile hatapo puasain tenen ti Haeu taloma nga ailean, se masin ka anak. ³⁵ Amuto ukek hina pangapang tutuen imat ti amuto hutui apuhiniai an ti he kin. Tuahe amuto paxapax aluawa lehe amuto ningahi ka kilan seilon laha apeasawen ti Haeu neini laha ape laha masin an ti i apeasawen ti waxi apuhini. ³⁶⁻³⁷ Ti aoape ie hina seilon laha neneini seilon ien hani Haeu ti ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan. Ape Haeu hani laha kahi puasalaha. Amuto tioi teik kakain i ukek, ‘Hina seilon ti seiniai kin ma hina seilon ti apuhiniai an.’ Se pate salan. Tin masin puase Haeu, hina seilon laha kaxi ahuti kakai Haeu ape hina seilon laha neini seilon hani Haeu. Ti waliko ien sohot, teka ti kaxi ahutiai kakai Haeu ma teka ti neiniai seilon hani kapin laha amuam hetekie. ³⁸ Nga talo amuto ti neiniai seilon hani Haeu. Tek a imat hoi liai laha puas eliel hahawane ape ti aoape amuto puas kului puasain ti hoi laha ailewen.

Kilan teka Samaria soh ti Jises

³⁹ Kilan teka Samaria ti leili tehu taon ien soh hawane ti Jises nake tel hehin kaxi haniwen laha ukek, “Tel seilon ien i kaxi hatakei hani nga lawe waliko ti nga ailewen.” ⁴⁰ Ti laha nahih haniwa kapi Jises laha kamei eliel i na i tomu teik kapi laha. Se ape i to ngain huohu. ⁴¹ Kilan teka Samaria liai tin laha soh tetan ti laha hongoa kakaian.

⁴² Laha kakane tel hehin, “Amite soh hawane tetan nake puki amite hong hawanewen kakaian kumahe mewenae nake ti o kaxi hani amite. Ape amite tioi hawanewen ka i se tetel i awai lawe seilon ti kawatan ti lialui woulaha!”

*Jises haewia nati tel masiwi
Mt 13:57; Mk 6:4; Lk 4:24*

⁴³ Muhi ngain huohu ape Jises lua ulea hani Galili. ⁴⁴ Ti imat, teka seilon ti puki tonan laha hong watakai kakai Jises. Lokon ien i ukek, “Ti toan liai seilon sameni tel kului kakai Haeu tuahe ti puki tonan wanen laha watakai hongoi kakaian.” ⁴⁵ Ape aoape ie ti Jises tahia haniwa Galili, pate laha amuke i nake ti laha Jerusalem lokon ti Pasova, laha ningahiwen waliko tenen pate lalap i aile.

⁴⁶ Ti Jises Galili, i alia hani tehu taon Kana, tetesol kemuk i kolitini kan hani waen. Xohixohin ien, leili tehu taon Kape-naum, tel akaik wawan pate tinun. I nati tel masiwi hahitake tel masiwi Herod. ⁴⁷ Ti tel seilon ien hongoa ka Jises luawen ien ti Judia, i lua kamei eliel Jises haewiai tel natun sikole i mat.

⁴⁸ Jises kakane tel seilon, “Alahan pahamuto paxaimu puase poh ti nga ailele lehe amuto soh tetak?”

⁴⁹ Tuahe tel seilon ukek, “Tel masiwi, hualima tel natuk uke i mat.”

⁵⁰ Ape Jises hone i, “Nahih aliawa, tel natum i ewi.” Tel seilon soh kakai Jises ape i nahih alia hani tonan.

⁵¹ Tek a unau tel seilon nahih upia hahongoi i ukek, “Tel natum ape i ewiwen!”

⁵² Ti i kameiwa lato lokon wanen tel natun ewi, lato ukek, “Tihah alohah sai 1 kilok, lul ti tel natum i tapo hahutuia.”

⁵³ Ape tel tame tel akaik paxai tioi ka i sohot hawane lokon Jises kaakane i ka tel natun i ewi. Aile ape tel seilon ien ma hatesol seilon leili ingan laha soh hawane ti Jises. ⁵⁴ Ie ape kewen he huohu puase poh i aile leili Galili muhin ti i luama Judia.

5

Jises haewia tel seilon pape kanipet Betesda

¹ Muhin ien Jises nahih hani Jerusalem ti tehu angaiin lalap ti teka Ju. ² Leili Jerusalem tehu kanipet axan *Betesda* ti kakai Arameik, tepanim ing tenen sax-awaxawan tu kakalini. I xohixohin kapi tewau kahip ti taon, axan Sipsip. ³ Kilan wanen seilon tinun lawe laha engeeng tesol ien. Leilolaha teka pulaxa, teka laha nahih tawen ma teka tupualaha maten. ⁴ Hina taun tel engel ti Haeu mos hapixe tehu kan ape na tel tinun i soh hani he tehu

kan ti i pixepix tutuen, tetel ien i ewi. ⁵ Tel ti teka seilon ien i tinu kuwen leili ahang 38. ⁶ Ti Jises paxaiwa tel seilon engeeng ien, i paxai tioi ka i tinu kuwen. Ape Jises kamei i, “Paham o ewi?”

⁷ Tel tinun wix pahoi i, “Tel masiwi, nga kum nahih uke. Tap seilon hualiak hani he tehu kan ti i pixepix tutuen. Nga to totohong i tuahe seilon liai lawe imat ketak.”

⁸ Jises hone i, “Xahatawa, lumiwa enepam ape tau nahiwa.”

⁹ Taen ien wanen tel seilon ewi. I lumi kau enepam ape i hutui i nahih. Tetelao ien ngain Sabat ti Jises haewia tel seilon ien. ¹⁰ Aile ape teka masiwi ti teka Ju kumahe laha amuam. Ape laha hone tel seilon ukek, “Tetelao se Sabat, hahalin na o kakau enepam telao ngain Sabat.”

¹¹ Tuahe i kak pahoi laha ukek, “Tetel seilon i aile haewia nga, i hone nga lumi kau enepak ape tau nahiwa.”

¹² Laha kamei i, “Aita tetel seilon i haewia o ape hone o lumi kau enepam ape tau nahiwa?”

¹³ Tuahe tel seilon kum tioi. I tai tioi Jises tetel nake lokon ti i ewiwa Jises hoi i nanahih leili lawalawai seilon. ¹⁴ Muhin ien, Jises apatuini tel seilon ien leili Ingi Haeu ape Jises hone i, “O ape ewi tuahe kum aile ulelea saun lialun uke kawatan pamu lapan tunahi o.” ¹⁵ Ti tel seilon nahih saliliwa Jises, i nahih kakane teka masiwi ti teka Ju ka Jises tetel aile haewia i.

Jises ukek i tel Nati Haeu

¹⁶ Ape teka masiwi ti teka Ju aile saun tenen lialun hani Jises nake i aile haewia seilon telao ngain Sabat. ¹⁷ Tuahe Jises ukek, “Tel Tamak Haeu puas huali seilon lawe ngain, aile ape tin nga aile usi.”

¹⁸ Ti teka masiwi hongoa, pahalaha is eliel hawane teleiai Jises, kumahe mewenae nake i xaputi nauna ti sale Sabat tuahe hetekie ti i ukek Haeu se Taman wanen. Nake ti tenen ien lato ukek Jises namilo i ka i Haeu.

¹⁹ Jises hone teka masiwi ti teka Ju ukek, “Nga kakane hawane amuto, nga Nati tel Tamak Haeu, puki nga kum pon ailei tenen na waliko halik na nga ningahimu tel Tamak aile. Lawe waliko tel Tamak aile, nga tel Natun tin nga aile. ²⁰ I sohot ukek

nake tel Tamak waheni hawane nga tel Natun ma i kola hani nga waliko ti i aile. Imuh tin i hani nga puasake waliko tenen pamu lapan. Ape amuto ongaini hawane waliko ti na nga aile. ²¹ Masin ti tel Tamak Haeu hamoiha seilon maten ape axi laha tonain ti tap tahi tapoan kapin, tin masin nga tel Natun aile hani teka ti pahak. ²² Tel Tamak Haeu hani lioi nga tel Natun paxai kolongenai woi lawe seilon. ²³ I aile ukek lehe lawe seilon hong ma sameni nga tel Natun masin ti laha hong ma sameni tel Tamak Haeu. Tel na i watakai nga tel Natun, liai hoi i watakai tel Tamak Haeu, tetel i taloma nga.

²⁴ “Nga kakane hawane amuto, tel na i hong usi kakaiak ma namilon xoxoan ti Haeu tetel i taloma nga, tel seilon ien liai hoi i to hutuiwen kapi Haeu. Haeu kum axi i kawatan ti lialui woun. Kemuk ti i tai hong usi kakaiak, woun haxau i ti Haeu ape ao pe ie i pakata xoxox kapi Haeu lian tehue.

²⁵ “Nga kakane hawane amuto, tehu taun ti i luluainima se liai ape ie ti teka woulaha haxau laha ti Haeu, hong kakaiak tuahe mewenae teteka laha hong tamani laha to kapi Haeu lian tehue. ²⁶ Pon i sohot ukek ien nake masin ti Haeu i hina poh ti axiai seilon tonain kapin ti tap tahi tapoan, i hani nga tel Natun poh tenen ien. ²⁷ Ape i haniwen nga paxai kolongenai woi teka seilon nake nga tel Nati Seilon, nga se Krai.

²⁸ “Kum ongaong waliko ti nga kakak nake taun i luluainima ti teka maten hong nga tiloi laha. ²⁹ Ape laha xahat alia he amal. Lawe seilon laha ailewen saun tenen Haeu pahan, laha uke tonain kapin ti tap tahi tapoan ape teka laha ailewen saun lialun, laha uke kahulaha ti lialui woulaha. ³⁰ Nga kum tua aile waliko ti puki namilok. Nga paxai kolongeni woi seilon hanowi ti tel Tamak Haeu kaakane nga. Ti nga paxai kolongeni woi seilon, nga aile usi namili Haeu, tetel i taloma nga, kumahe puki namilok. Aile ape kolongenian tetak sawisawin wanen.”

Jises salan tel Nati Haeu

³¹ Jises kakak tutuen ukek, “Na masin mewenae nga kaxi aliliake nga, seilon kum

soh kakaiak. ³² Tuahe tin tel seilon liai, tel Tamak Haeu i kakaxi nga ape nga tioi ka waliko ti i kakak nga se salan wanen.

³³ “Puki amuto taloen seilon hongoi kakai Jon Baptis ape waliko ti i kakak nga se salan. ³⁴ Tuahe kumahe nga upia seilon lehe laha kak hawane ka nga tel Nati Haeu. Nga hanamena amuto kakai Jon lehe amuto soh tetak ape Haeu awai amuto ti kawatan ti lialui woumuto. ³⁵ Kakai Jon masin xewan i haxewa hani amuto waliko tenen salan ti i kakak nga ape hina taun ti amuto amuke kakaian.

³⁶ Tuahe pupuasak ti Haeu hani nga aile hatapoan, ien pamu i haxewa ka tel Tamak Haeu taloma nga. ³⁷ Puki i haxewa ka nga se tel Natun kalak amuto tai hongohong kinaxon ma tai niningahi kawan. ³⁸ Tuahe kakai Haeu amuto kum uke hanowi waliko tenen tone atemuto wanen nake amuto kum hong soh nga, tetel Haeu taloma.

³⁹ “Lawe ngain amuto ridai upia eliliel salangawe kakain leili pepai Haeu nake amuto sokok i hani amuto tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Tuahe amuto sel hawane nake leili pepai Haeu i kakaxi nga tel Haeu taloma. ⁴⁰ Ape amuto kum soh tetak, tetel i hani seilon tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

⁴¹ “Kumahe nga kak ukek ien lehe seilon sameni nga. ⁴² Tuahe nga tioi amuto. Tap wawahen ti Haeu leilomuto. ⁴³ Tel Tamak Haeu taloma nga hahitake axan a amuto kum hong kakaiak. Tuahe na seilon kakak puki hahitake axan amuto hong usi kakaian. ⁴⁴ Amuto aile ukek nake amuto he sasamen alia amuto. A amuto kum namiloi waxi lehe telawe Haeu namiloi ukek amuto seilon tuah.

⁴⁵ “Tuahe kum namiloi ukekek ka nga tetel suluiamuto hani tel Tamak Haeu. Moses tel suluiamuto, nauna tetan ti amuto monomon ka i huali amuto. ⁴⁶ Na amuto hong sohola kakai Moses, tin ala amuto hong soh kakaiak nake waliko ti Moses tai kakaxi, se i kakak nga. ⁴⁷ Tuahe amuto kum hong soh kakain ien. Ape lehe amuto hong soh ukek ia kakaiak?”

6

Jises axi ani seilon akulai 5,000
Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17

¹ Muhin ien Jises ma tesol kahikahin lang kolia hani liai tepaun ti kanitax Galili. Tesol kanitax ien axan liai tenen Taibirias. ² Kilan wanen seilon kakahiti Jises nake laha ningahiwen i haewia seilon ti kui pohen. ³ Jises ma tesol kahikahin nahih hani patul he tehu maunten kokol ape lato to hetekie. ⁴ Pasova, ngain lalap ti teka Ju ape i xohiwen.

⁵ Jises paxawa, i ningahi teka kilai seilon nahih hahanima kapin ape i kamei tel kahikahin Pilip, “Kako kahui an ia lehe i pon waxeniai tesol mongohe seilon ie?” ⁶ I kak ukek ien ti tohongi paxai Pilip. Hoi i tioiwen waliko tenen lehe i aile.

⁷ Pilip hone pahoi, “Mongohualaha! Kahi tel seilon na i puas ti pangapang tepanim toluhu i kum pon tutuen kahui an lehe lawe seilon pon ukei tuahe na teik.”

⁸ Andru tel kahikahin liai, tetel ukale Saimon Pita, i ukek, ⁹ “Tel akaik wawan ie hina tepanim bret ma huok xixi. Tuahe i kum pon wanen waxeniai lawalawai seilon!”

¹⁰ Jises hone tesol kahikahin, “Hatonawa teka seilon.” Hina pahoah ien i tapai ti hatesol seilon to hani itan. Mongohe seilon i akulai 5,000. ¹¹ Jises waxi tesol bret ape i kak kemulik hani Haeu. Muhin i sei hani teka seilon. Tin masin i sei huok xixi atengi tataen an ahoi laha hatesol.

¹² Tataen an ahoiwa lawe seilon, Jises hone tesol kahikahin, “Waxi apuhini hatapoa moxe an lehe i kum tua xoina.” ¹³ Tesol kahikahin aile usi ape moxe teik kokole an ien, lato lohi apuhini aliake huopanim huohu po.

¹⁴ Ti teka seilon ningahiwa waliko tenen lalap Jises aile ti kui pohen, laha he kakak, “I liai tel kuluiak kakai Haeu, tetel kako teka Ju mon atetengi.” ¹⁵ Jises paxai tioi ka uke laha lungei i sohot tel masiwi ti nahikei xuxulaha. Aile ape i nahih hani patul he maunten ti tesol mewenae i.

Jises nanahih patul he kanitax
Mt 14:22-33; Mk 6:45-52

¹⁶ Aloah tehu ien tesol kahikahi Jises nahih hani kanitax Galili. ¹⁷ Muhi lolohan Jises tai tahia hani kapi lato ape lato ku hani he tea koap. Lato lang hani tehu taon Kapenaum liai tepaun ti kanitax Galili. ¹⁸ Tai kue aupol ah kui ape i hatano laman.

¹⁹Tataen tesol kahikahin xoxei haxaua tea koap xawaian sai masin tepanim kilomita, lato ningahi tel seilon nanahih patul he kanitax. I to nahih xohi hahaniwa kapi tea koap ape lato mamata. ²⁰Tuahe i ukek, “Se nga Jises! Kum maamata!” ²¹Ape lato amuam hakuhi i hani he koap. Tataen ien wanen tea koap takana hani tesol ti pahalato.

Jises se an wanen ti tone Haeu

²²Ngain liai telao teka kilai seilon laha apupuha tetesol pape kanitax ti tesol kahikahi Jises ahuta sasaliliwa. Lato hapuasa teawe koap ien. Tekka seilon tioi ka Jises tai kuoxi lato ape laha to atetengi i tetesol ien. ²³Lokon ien hina koap ti tehu taon Taibirias tahia hani kapi laha, tetesol ti Jises axiaxi ani teka kilai seilon muhin ti i kak kemulik haniwa Haeu. ²⁴Ti laha paxai tioiwa ka Jises tin tap, laha ku hani he tesol koap ien ape laha lang hani Kapenaum pax upiaian. ²⁵Ti laha tunahiwa i liai tepaun ti kanitax, laha kamei i, “Tel masiwi, saka o non ukek ia hanima ie?”

²⁶Tuahe Jises kak ukek, “Nga kakane hawane amuto, amuto upiup nga kumahe nake amuto xeu ti hui waliko ti nga aile ti kui pohek tuahe nake nga axi ahoi hawane amuto an. ²⁷Amuto kum puas elieli upiai an tetenen aneso i tapo. Puas upia elieliwa an tetenen i kum tapo. Haelieliwa ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan ti nga tel Nati Seilon pon haniamuto. Tel Tamak Haeu hani nga ailei teik puasain ien.”

²⁸Tekka seilon kamei Jises, “Haeu pahan amite aile waliko la?”

²⁹Jises kak pahoi laha, “Haeu pahan namilomuto xoxoa tetak, tetel i taloma.”

³⁰Laha ukek, “Aile kola hanima amite kolakol tenen lalap lehe amite soh o. Kaie o kola hani amite waliko la? ³¹Tekka matahaun ti kako, Haeu kola hani laha tenen kolakol ti i hapuasa Moses hani laha ani mana ti he lohong. I sohot poponowi usima kakai Haeu ti i kakawen, ‘Moses hani laha ani bret ti i ahuma tone Haeu.’” (*Exod 16:4*)

³²Jises hone ulei laha, “Nga kakane hawane amuto, kumahe Moses tetel i hani laha bret ti tone Haeu. Se haniai tel Tamak Haeu. I se tetel axiamuto an wanen.

³³A an wanen ti Haeu se tetel i tahia hanima tehu pon ie ti axiai seilon tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.”

³⁴Tekka seilon kak ukek, “Tel masiwi, lawe ngain axima amite tenen an wanen ien.”

³⁵Jises kak pahoi laha, “Nga se an wanen ti haniai seilon tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Tap tel i hitol ulea ma pahan is ulea i un na namilon xoxoan tetak. ³⁶Tuahe amuto tap namil xoxoan tetak

kalak amuto ningahiwen waliko tenen lalap nga ailewen. ³⁷Lawe seilon tel Tamak Haeu haniwen nga ape laha sohot kahikahik, tap nga tale tehitok hani laha.

³⁸Kumahe nga tahiamata ti tone Haeu ailei waliko ti puki namilok. Haeu taloma nga ailei waliko ti pahan nga ailewa. ³⁹Tekka seilon ti i haniwen nga, tetekka laha sohot kahikahik, Haeu pahan nga ngahati aluiniwa laha hatesol nake i pahan nga xahateniwa laha ti matealaha ngain tetehu ti hinitiai lawe seilon. ⁴⁰Ie namili tel Tamak Haeu ka lawe seilon paxai tioiwa ka nga se tel Natun ma tin laha soh hawanewa tetak lehe laha uke tonain kapin ti tap tahi tapoan ape nga hamoiha aliake laha ti ngain tetehu ti hinitiai lawe seilon.”

⁴¹Tekka seilon hong lengeke ma kak hahakila nake Jises ukek se i an wanen ti tone Haeu. ⁴²Laha he kakak alia puki laha, “I tuahe tel nati Josep! Kako tioi taman ma tinan. Ape lahan i ukek i luama ti tone Haeu?”

⁴³Jises hone lato, “Kum kak mumum hahakila! ⁴⁴Tap tel i tua sohot kahikahik halik na tel Tamak Haeu, tetel i taloma nga, i towiahu namilon ti soh tetak. Na i sohot ukek ien, nga xahateni aliake i ngain tehu ti hinitiai lawe seilon. ⁴⁵Masin ti teka kuluia kakai Haeu taiwen, ‘Haeu i hanau teka seilon.’” (*Isa 54:13*)

Ape teka laha hong usi kakai Haeu, laha sohot kahikahik. ⁴⁶Tuahe kumahe nga ukek ka tel na seilon ningahiwen tel Tamak Haeu, mewenae nga, tetel ahuma ti Haeu, ningahiwen i.

⁴⁷“Nga kakane hawane amuto, tel na namilon xoxoan tetak, hoi liai i to kapi Haeu lian tehue. ⁴⁸A salan, nga se an wanen ti axiai seilon tonain ien. ⁴⁹Tekka matahaun ti amuto laha aniani mana ti

he lohong tin laha mat. ⁵⁰ Tuahe an wanen ti tone Haeu, tel na i ani i kum mat. ⁵¹ Nga tetel an wanen ti tone Haeu se ape kapimuto. Hatesol teteka laha ani, laha to kapi Haeu lian tehue. Tenen an wanen ien se tupuak nga hani ti nga mat lehe seilon uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.”

⁵² Ti teka seilon hongoa, laha kak he lungelung alia puki laha ape laha he kamekam, “I hani kako ani tupuan ukek ia?”

⁵³ Tuahe Jises ukek, “Nga kakane hawane amuto, amuto kum uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan, halik na amuto ani tupuak ma unumi kakauk tel Nati Seilon. ⁵⁴ Tuahe na amuto ani tupuak ma unumi kakauk, hoi liai amuto to kapi Haeu lian tehue ape nga xahateni aliake amuto tehu ngain ti hinitiai lawe seilon. ⁵⁵ Pake tupuak se an wanen ma kakauk se unum wanen. ⁵⁶ Na amuto ani tupuak ma unumi kakauk, amuto se kahikahik wanen ape nga lawe kapimuto lian tehue. ⁵⁷ Masin ti tel Tamak Haeu taloma nga, i aile lehe nga moih lian tehue, tin masin na amuto to hawane kahikahik wanen, nga aile lehe amuto moih lian tehue. ⁵⁸ Nga se an wanen ti tone Haeu. Teka matahaun ti amuto laha ani mana, tin laha mat. Tuahe tel na i ani an wanen ti tone Haeu i kum mat.” ⁵⁹ Jises hahanau teka seilon leili tehu synagog ti tehu taon Kapenaum ti i kakaxi tesol kakain ien.

Kilan kahikahi Jises laha salili tamusuke i

⁶⁰ Tesol kahikahi Jises hongoa ape kilan ti lato ukek, “Kakaiaam pate ailan ti amite ukean ma usian.”

⁶¹ Jises paxai tioi ka tesol kahikahin kak mumum ape i kamea, “Nakon teik kakaiaak pate i hahataxina halialu namilomuto? ⁶² Ape amuto namilo i ukek ia na amuto ningahi nga tel Nati Seilon nga alia hani tone Haeu? ⁶³ Holi Spirit ti Haeu i tetel axiai seilon tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Ti puki kui seilon i kum pon ailean. Kakain ti nga kakane amuto i ahuma ti Holi Spirit ape i axi seilon tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan na laha soh tetak. ⁶⁴ Tuahe teka ti amuto laha kum hong soh nga.” Jises kak ukek ien nake hoi i tioiwen teteka

lahe soh tetan. Tin i tioi seilon tetel imuh i hangaini i hani mini teka seilon teleian. ⁶⁵ Ape Jises ukek, “Tek a ti amuto kum soh tetak nake masin ti nga kakanewen amuto, tap tel i tua sohot kahikahik halik na tel Tamak Haeu towiahu namilon ti soh tetak.”

⁶⁶ Hutui taen ien, kilan kahikahi Jises laha tale tehitolaha tetan ape laha kum kahiti i. ⁶⁷ Jises kamei tesol huopanim huhua kahikahin i ukek, “A amuto? Kaia amuto kum nahih salili nga?”

⁶⁸ Saimon Pita kak pahoi, “Tel masiwi, lehe amite kahiti ulea aita? O tel hanauamite kakai Haeu ti ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan. ⁶⁹ Amite hong soh kakaiaam ma amite tioi ka o tel seilon sawisawin wanen ti Haeu.”

⁷⁰ Jises kakane tesol huopanim huhua kahikahin, “Nga kilami amuto aposel tetak tuahe tel ti leilomuto, Satan kapiti ma hapuasa i.” ⁷¹ Jises kakak Judas, nati Saimon Iskariot. Imuh i hangaini Jises hani teka seilon ti teleian, kalak i tel ti tesol huopanim huhua aposel.

7

Tesol ukale Jises kum soh tetan

¹ Muhin ien Jises hanau tatale teka seilon leili Galili. Kumahe pahan i nahih hani Judia nake teka Ju ien hina namil ti teleian. ² Taun ti angia in lalap ti teka Ju atai ingalaha houha i xohiwen. Laha aile ukek ien ti namenaii lokon teka matahaun ti laha he lohong. ³ Ape tesol ukale Jises kak soxeni i, “Nahih saliliwa ie haniwa Jerusalem lehe teka kahikahim paxai waliko tenen lalap na o aile. ⁴ Na paham lawe seilon tioi o, kum mumuneni puasam. Na o pon ailei waliko tenen lalap ti kui pohem, aile kolawa lehe lawe seilon sameni o.” ⁵ Lato kak ukek ien nake lato kum soh tetan kalak lato se ukalan wanen.

⁶ Jises hone lato, “Taun ti lawe seilon tioi nga i tai meima. Ti amuto, lawe taun se solian ti ailei waliko. ⁷ Tap huan ti seilon watakai amuto tuahe laha watakai nga nake nga kaxi hatakei lialui woulaha. ⁸ Mewenae amuto nahih haniwa tehu angia in lalap ien. Nga tai apeas nake taun tetak i tai meima.” ⁹ Jises hone lato kewak ien ape i hamalum Galili.

Jises hanau teka seilon mate Ingi Haeu

¹⁰ Muhi tesol ukalan nahih haniwa Jerusalem, Jises tin i nahih tuahe kumahe i nahih tatake nake kumahe pahan teka seilon ila tioi i. ¹¹ Lokon ien leili Jerusalem teka masiwi ti teka Ju to pax upiup Jises. Laha he kamekam, “Jises tel hatanoi wasol ia?”

¹² Kilan seilon laha kak hahakokol sale Jises wasolalaha. Tekaha laha ukek, “I se seilon solian.”

Tekaha liai ukek, “I neini puluti teka seilon.” ¹³ Tuahe tap tel i kakak sale Jises ti taxingi lawe seilon nake laha mamata teka masiwi ti teka Ju.

¹⁴ Patalal ti taun ti namenaii lokon teka matahaun ti teka Ju he lohong, Jises nahih hani Ingi Haeu ape i hutui hanau teka seilon. ¹⁵ Tekaha masiwi ti teka Ju kuaini hawane ape laha ukek, “Tel seilon ie i tai sukul, saka anesoan ti kakai Haeu i ukema ia?”

¹⁶ Jises ukek, “Tetenen ti nga hahanau amuto kumahe puki namilok, i ahuma ti Haeu tetel i taloma nga. ¹⁷ Tel na i aile usiusi namili Haeu i tioi ka waliko ti nga hahanau seilon i ahuma ti Haeu kumahe puki namilok. ¹⁸ Tel na i kakak puki hahitake axan i aile ukek ien lehe seilon sameni i. Tuahe tel i puas eliliel lehe seilon sameni tetel i taloma i, kakaian salan ape i malang pulutiai seilon. ¹⁹ Moses hani amuto nauna ti Haeu, kewak? Tuahe tap tel ti amuto puas usiusi. Ape kalahai amuto tohongi teleiak?”

²⁰ Kilan wanen seilon kak pahoi Jises, “Spirit lialun kapiti halialuen o. Aita pahan teleiam?”

²¹ Jises kak ukek, “Nga aile haewiawen tel seilon telao ngain Sabat ape amuto hatesol ong lengeke. ²² Tuahe puki amuto pupuas telao ngain Sabat ti amuto aile teik kikilam ti kotiai uli walikoi natumuto wawan usiai nauna ti Moses. Tenen saun ien hoi imat ti Moses, lokon ti Abraham tel matahaun ti kako. ²³ Na tenen saun ien i onoteni telao ngain Sabat, amuto aile haseleni lehe amuto kum xaputi nauna ti Moses. Ape lahan amuto lengeini nga ti nga haewia tel seilon ti telao ngain Sabat? ²⁴ Kum paxai kokolongeni saun ti seilon ti puki namilomuto, tuahe ti namili Haeu.”

Nakon Jises se Krai?

²⁵ Hina seilon leili Jerusalem laha ukek, “Nakon i seilon tetel teka masiwi ti kako pahalaha teleian? ²⁶ Paxaiwa! I leili teka seilon, i hanau ulelea laha tuahe tap tel hakume i. Sohin laha paxai tioi ka i Krai. ²⁷ Saka i sohot ukek ia nake amite tioi ka i ti Nasaret tuahe amite kum tioi tetesol Krai ahuma.”

²⁸ Aile ape ti Jises hahanau tutuen teka seilon mate Ingi Haeu, i kak eliel hani laha, “Amuto sokok amuto tioi nga ma tetesol ti nga ahuma. Tuahe kumahe nga luama ti puki namilok, tel liai taloma nga. I se tel Haeu salan tuahe amuto kum tioi i. ²⁹ A nga tioi hawane i nake nga nakuama tetan ape i taloma nga.” ³⁰ Ti teka masiwi ti teka Ju hongoa, laha tohongi xotiai Jises tuahe tap tel aka pohiwen i nake i tai meiwa taun tetan.

³¹ Tuahe kilan seilon soh tetan ape laha ukek, “I aile hahakila waliko tenen lalap ti kui pohen. I se Krai nake soliai puas masin ti Krai.”

³² Tekaha Parisi hong ka kilai seilon kak wixiwix sale puase Jises ape lato ma tesol masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, lato talo tesol peteniai Ingi Haeu ti xotiai Jises. ³³ Jises kak ulelea ukek, “Nga kapimuto hatesol teik taun kukunun ape nga alia hani kapi tetel i taloma nga. ³⁴ Ape taen ien amuto pax upia nga ti huhual tuahe amuto kum pon tunahiak. Tin amuto kum lua uke hani tetesol ti nga ien.”

³⁵ Tekaha masiwi ti teka Ju he kakak alia laha, “Kaie i nahih kelak lehe kako kum pon tunahian? Nakon i nanamiloi na i nahih salili xuxukako hani kapi teka akikikako Ju kakaialaha Grik? Sohin uke pahan i hanau teka Grik. ³⁶ Salangawe kakaian ukek ia ti i kakak ka kako pax upia i tuahe kako kum pon tunahian? A i ukek ia ti i kakak ka kako kum lua uke hani tetesol ti na i lua to?”

Jises kakak sale unum wanen

³⁷ Ti ape tehu ngain tapeinan ti taun ti namenaii lokon teka matahaun ti teka Ju he lohong. Ngain tehu ien Jises tu ape i kak eliel ukek, “Tel na pahan is i un, soh hawanewa tetak ape nga hani i unum wanen. ³⁸ Tel na i soh tetak, i un lian tehue. Masin ti pepai Haeu kakaxi, “Tenen

unum wanen i masin kan tenen i lilil tap mongaian ti leili tel na i soh.’ ”³⁹ Kakai Jises ti i kakak ien i kakaxi sale Holi Spirit, tetel Haeu hani teka laha soh ti Jises. Hanima tataen, Haeu tai axi Holi Spirit hani teka kahikahi Jises nake Haeu tai kola hatakei hatesol pohe Jises.

Teka seilon kak he hapatapat sale Jises

⁴⁰ Ti teka kilai seilon hongoa kakai Jises, teka ti laha ukek, “Tel seilon ie, salan wanen i tetel kuluiai kakai Haeu ti kako teka Ju to monomon.”

⁴¹ Teka liai ukek, “I se Krai.”

Tuahe teka liai ulea ukek, “Tap wanen nake i se seilon ti Galili. ⁴² A kakain ti leili pepai Haeu i ukek Krai, tel ti kaha to monomon, i nakuama ti tel masiwi David ma i takah Betlehem, tetewau toan ti kemuk David toto.” ⁴³ Aile ape kakaialaha hatesol sale Jises i hil. ⁴⁴ Teka pahalaha laha xoti Jises tuahe tap tel aka pohiwen i.

⁴⁵ Ti teka peteniai Ingi Haeu nahih alia haniwa kapi teka masiwi ti hukuminaia Haeu ma seilon ma teka Parisi, tesol masiwi ien kamei lato ukek, “Alahan amuto kum xoti Jises ape hakahita hanima kapimite?”

⁴⁶ Lato pahoi ukek, “Tel seilon ien kak hanowi ka i tel masiwi tapein. Tap tel kaakawen masin tel seilon ien!”

⁴⁷ Teka Parisi kak ukek, “Kaie i puluti hetekiewen amuto? ⁴⁸ Saka tap tel ti kako teka Parisi ma na teka masiwi laha soh tetan. ⁴⁹ Mewenae teka seilon ie tap namilolaha laha soh tetan nake laha kum tioi aluini kakai Haeu ape Haeu hani laha kaui kawatan.”

⁵⁰ Nikodimus, tel ti teka Parisi i paxaiwen Jises ti imat, i hone teka liai, ⁵¹ “Nauna ti Moses halini kako tieniaia tel seilon na kako tai hong ma upia mataini waliko ti i ailewen.”

⁵² Ape lato pahoi i, “Sale kakaiaam masin ka o tin ti Galili ma o saupa ti Jises. Nihehi paxaiwa pepai Haeu lehe o tioi ka tap tel kuluiai kakai Haeu i ahuma ti Galili.”

⁵³ Muhin ien hatesol seilon nahih alia hani tonalaha.

8

Tel hehin i aile saun lialun ti wawan hehin

¹ Ape Jises nahih hani Maunt Oliv. ² Uli letu ti ngain liai telao Jises nahih alia hani Ingi Haeu. Kilan seilon apuha kalini i. Jises to hani itan ape i hutui hanau laha. ³ Lokon ien tesol hanau nauna ti Moses ma tesol Parisi ati tel hehin lato tunahi i eng akakati tel wawan kumahe axoan. Ape lato hatuhi i mate teka kilai seilon ien.

⁴ Lato kakane Jises, “Tel masiwi, tel hehin ie amite atima nake i eng akakati tel wawan kumahe axoan. ⁵ Nauna ti Moses kak eliliel ka hehin tenen masin ie mewenae ti hokai teleiwa ani pot. Kaie o kak ukek ia?”

⁶ Lato kamei Jises tenen ien nake pahalato i kakawa waliko tenen i pon na lato sului i. Tuahe Jises tuole ape i tai kakain he pekeun ani ngaxe minan. ⁷ Ti lato to kakamei Jises, i tu hokahale ape i kakane laha hatesol, “Tel ti amuto na i tai aile saun lialun, kewa i imat ti hokaiaia tel hehin pot.” ⁸ I tuole ape i tai ulea.

⁹ Ti laha hongoa kakai Jises, laha nahih salili i uke tel tel, nahiaia imat teteka salaimat. Mewenae Jises tutuen kapi tel hehin. ¹⁰ Jises tu hokahale ape i kamei tel hehin, “Teku suluiam ia? Nakon teka lehe laha aile halialu o, laha ox nahiwen?”

¹¹ Tel hehin kakane Jises, “Tel masiwi, tap tel tutuen ie.”

Ape Jises ukek, “Ien, nga tin nga kum aile hani o na tenen. Ewi na o nahih tuahe kum ailele ulei saun lialun.”

Jises ukek i masin xewai alon

¹² Jises kakane ulei teka kilai seilon, “Nga masin xewai alon. Nga kola aweisal tenen sawisawin hani seilon. Tel na i sohot kahikahik, tap i po to ti tilokoan ailei saun lialun nake nga tel neinian lehe i to kapi Haeu lian tehue.”

¹³ Teka Parisi hone Jises, “Mewenae o kakak alia o, tap tel liai ukek ka kakaiaam salan.”

¹⁴ Jises kak pahoi lato ukek, “Kalak mewenae nga kakak alia nga, kakaiaak se salan nake nga tioi tetesol ti nga ahuma ma tetesol ti nga alia. Tuahe amuto kum tioi tenen ien. ¹⁵ Amuto paxai kolongeni woi seilon ti puki namilomuto tuahe nga aile usi namili Haeu. ¹⁶ Ti na nga paxai kolongeni woi seilon, kolongenian tetak se sawisawin nake kumahe nga ailele ti puki

namilok. Tel Tamak Haeu tetel i taloma nga, i lawe kapik. ¹⁷ Leili pepai nauna ti puki ti amuto i ukek ka na kakai hua seilon tenenawe, tenen kakain ien salan. ¹⁸ Puki nga kola ka kakaiak salan hetekie tel Tamak tin i kola ka kakaiak salan.”

¹⁹ Lato kamei Jises, “Tel tamam ia?”

Jises kak pahoi lato, “Amuto kum tioi nga ma tel Tamak. Na amuto tioila nga, ala tin amuto tioi tel Tamak.” ²⁰ Jises kakak ien ti i hahanau teka seilon mate Ingi Haeu, xohixohin tesol hanai moni ti ailei puase Haeu. Laha tai xoti i nake taun tetan i tai meiwa.

Jises kaxi haxewa hani teka laha tai soh tutuen tetan

²¹ Jises hone ulei teka seilon, “Kum kue ape nga salili tamusuke amuto. Amuto pax upia nga ti huhual tuahe amuto kum tunahi ape amuto mat hetekie lialui woumuto. Amuto kum lua uke hani tesol ti nga luawa.”

²² Tekka masiwi ti teka Ju ukek, “Salan-gawe kakaiian i ukek ia? Kaie i telei aliake i? Alahan i ukek kako kum lua uke hani tesol ti na i luawa?”

²³ Jises kak tatale ukek, “Amuto se ti tehu pon itan ie. Namilomuto ma pupuwasamuto tuahe ti seilon. A nga se ti tone Haeu patul, pupuwasak nga aile usiusi namili Haeu. ²⁴ Nga kakawen ka amuto mat hetekie lialui woumuto. Na amuto kum soh ka nga se tetel ti nga kakaxi, salan i sohot hani amuto.”

²⁵ Lato kamei i, “Kalie o aita?”

Jises kak pahoi, “Nga kaxi hakila haniwen amuto. ²⁶ Pate tutuen kakaiak sale-muto ape kilai lialui woumuto i pon na nga sului amuto. Tuahe nga kakane teka seilon ti tehu pon ie mewenae waliko ti nga hong ti tel i taloma nga, tetel i salan wanen.” ²⁷ Tekka masiwi ti teka Ju tai hong xeu tutuen ka Jises kaakane lato sale tel Taman Haeu.

²⁸ Ape Jises hone lato, “Tataen amuto tahi hakea nga tel Nati Seilon patul he kros, Haeu hatakei hani amuto ka nga se tetel ti nga kakaxi. Nga kum aile tenen na waliko ti puki namilok. Masin ti tel Tamak hahanau nga, tin nga kaxi hani teka seilon. ²⁹ A tetel i taloma nga i lawe kapik. I kum lioi nga nake lawe nga aile waliko tenen

i hamuamua i.” ³⁰ Ti Jises kakak tutuen, kilan seilon soh tetan.

Nati Abraham ma nati Satan

³¹ Ape Jises kakane teteka Ju laha soh tetan, “Na amuto puas usi matuhini waliko ti nga hahanau, amuto kahikahik wanen. ³² Na masin ien, amuto tioi aluini waliko tenen salan sale Haeu ape amuto kumahe unau saun lialun ulea, amuto ape oxoxain.”

³³ Seilon teka kak pahoi Jises, “Amite kahi nati Abraham ma tap wanen amite po to unau tenen na waliko. Kalahai o kak ukek ien?”

³⁴ Jises hone laha, “Nga kakane amuto kakain salan. Tel na i aile tatale saun lialun i se unauan. ³⁵ Tel unau tel tame tehu ing i kum to kapin hanowi tel na natun wanen. ³⁶ Aile ape na nga tel Nati Haeu oxoxi amuto ti unau saun lialun, amuto oxoxa hawanewen. ³⁷ Nga tioi amuto kahi nati Abraham tuahe teka ti amuto tohong teleiak nake amuto kum hong auni kakaiak. ³⁸ Nga kakak waliko tetenen tel Tamak kola haniwen nga tuahe amuto ailele waliko tetenen tel tamamuto hohone amuto.”

³⁹ Laha kak pahoi Jises, “Abraham se tamamite.”

Jises ukek, “Na amuto nati Abraham, amuto puas usiwen waliko ti i ailele. ⁴⁰ Nga kaxi hahani amuto kakain salan ti nga hongoma ti Haeu tuahe amuto tothongi tutuen teleiak. Abraham tai ailele saun tetenen. ⁴¹ Amuto aile waliko tenen tel tamamuto ailele.”

Laha kak pahoi Jises, “Amite kumahe tuahe nati aweisal. Amite se nati Haeu wanen.”

⁴² Jises hone laha, “Na Haeu se salan wanen tamamuto, amuto wahreniwen nga nake nga luama ti Haeu. Kumahe nga luama ti puki namilok, i taloma nga. ⁴³ Lahan amuto kum hong xeu waliko tenen ti nga kakak? Se nake amuto kum hong waxi kakaiak. ⁴⁴ Ien se nake amuto nati tel tamamuto Satan ma pahamuto wanen puas usiai namilon. Ti pate uli hutuan, i tel halialu tamusukei seilon ma i kum xeisa waxi waliko tenen salan nake tap wanen i kakak waliko tenen salan. Ti i kak puputa, i aile ti puki saun tetan nake i weli puputa ma i se tel tame puputa. ⁴⁵ Aile ape ti nga kakak waliko tenen salan, amuto kapaxe.

⁴⁶ Nakon aita ti amuto pon sehatuhini ka nga ailewen saun lialun? Ape lahan amuto kum soh nga kalak kakaiak salan? ⁴⁷ Tel seilon na i ti Haeu, i hong usi kakai Haeu. Tuahe amuto kum hong usi kakaian nake amuto kumahe tetan.”

Jises se pamu tuah ti Abraham

⁴⁸ Teka Ju kak lengeleng, “Salan wanen ti amite ukek ka o tel Samaria ma spirit lialun kapiti hahialalu o.”

⁴⁹ Jises kak aseini, “Tap wanen nake nga sameni tel Tamak Haeu a amuto watakai nga. ⁵⁰ Kalak nga kum upiup seilon same-niak, Haeu pahan seilon sameniwa nga a namilon mewenae sawisawin. ⁵¹ Nga kakane hawane amuto, tel na i puas usi kakaiak i kum mat wanen.”

⁵² Teka seilon kak eliel hawane, “Ape amite tiori hawane ka spirit lialun kapiti hahialuen o! Abraham matewen ma teka kuluiak kakai Haeu tin laha matewen a o ukek tel na i puas usi kakaian i kum mat. ⁵³ Kaie o pamu tuah ti Abraham tel tamamite? Abraham i mat ma teka kuluiak kakai Haeu tin laha mat. Nakon o sokok o aita?”

⁵⁴ Jises kak pahoi laha, “Na puki nga sameni nga, tap solian tetan. Se puki tel Tamak i hana nga seilon pate tuah. I se tetel amuto ukek i Haeu ti amuto. ⁵⁵ Tuahe amuto kum tiori i. Nga tiori hawane i. Na masin nga ukek nga kum tiori i, nga puputawen, hanowi ti amuto. Tuahe nga tiori i ape nga puas usi kakaian. ⁵⁶ Tel tamamuto Abraham i amuam hawane ti i ningahiwa tahiaiak. I paxaiwa ape i amuke.”

⁵⁷ Teka seilon kak ukek, “Ahangum tai meiwa 50! Lehe o ningahi Abraham ukek ia?”

⁵⁸ Jises kak pahoi laha, “Nga kakane hawane amuto, imat ti Abraham takah, nga se liai ien, tetel ti nga kakaxi.”

⁵⁹ Tataen ien wanen, laha waxi pot ti hokaiai Jises tuahe i kuosel ti laha ape i nahih salili Ingi Haeu.

9

Jises haewia tel seilon pulaxa

¹ Ti Jises ma tesol kahikahin tau nanahih, lato ningahi tel seilon pulaxa. Liai i takahama pulaxa. ² Tesol kahikahi Jises kamei

i, “Tel masiwi, nake lahan tel seilon ie pulan pulaxa? Nakon i sohok ukek ti puki lialui woun ka lialui woi taman ma tinan?”

³ Jises kak pahoi ukek, “Kumahe nake ti lialui woun ma na lialui woi taman ma tinan. Pulan i pulaxa lehe Haeu kola hani teka seilon lalape pohen ti i huali tel seilon ie. ⁴ Ti nga tel haxewaiamuto tutuen kapimuto, kako kewa ailei puase tetel i taloma nga. Kum kue ape nga salili amuto. Ien masin tilokoan ti seilon kum puas uke. ⁵ Nga masin xewai alon ti haxewai lawe seilon ti nga he tehu pon ie.”

⁶ Ti Jises kak kewa, i uke teik pekeun. I pukeini ma talini hawasalisali ape ahui hani puli tel seilon pulaxa. ⁷ Ape i ukek, “Nahih nuhiwa pulam haniwa tehu kan Siloam.” Tetenen ax Siloam i ukek, “talo.” I nahiwa ape i nuhi pulan. Tataen ien pulan ewi ape i paxapax uke.

⁸ Teka seilon laha toto xohixohin kapin ma teka laha ningahiwen i imat ti lawe i to katekat huhual, laha he kamekam, “Nakon i se tetel seilon pulaxa, lawe kako ningahi i to katekat huhual?”

⁹ Teka laha ukek, “Se tetel ien.”

Tuahe teka liai ukek, “Kumahe, tuahe tanoman masin wanen i.”

Ape puki tel seilon hone hone laha, “Se nga tetel seilon amuto he kamekam.”

¹⁰ Laha kamei i, “I sohok ukek ia ape pulam ewi?”

¹¹ I kak pahoi ukek, “Tel seilon axan Jises pukeini hawasalisali teik pekeun ape i ahui hani pulak. I talo nga nahih nuhi kawak hani tehu kan Siloam ape nga aile usi. Tataen ien pulak i ewi ape nga paxapax uke.”

¹² Laha kamei i, “Tel seilon ien ape ia?”

I ukek, “Nga kum tiori.”

Teka Parisi nihehi upia sale haewiai tel pulaxa

¹³ Muhin ien laha hakahita tel seilon kemuk pulan pulaxa hani teka Parisi.

¹⁴ Ngain tetelao ien Sabat ti Jises aile hawasalisali teik pekeun ti aile haewiai puli tel seilon ien. ¹⁵ Teka Parisi kamei i, “I sohok ukek ia ape o paxapax?”

Ape i kakane lato, “Jises hana teik pekeun wasalisalin hani he pulak ape ti nga nahih nuhiwa kawak, pulak ewi.”

¹⁶ Tesol ti teka Parisi ukek, “Tel seilon Jises i kumahe wanen ti Haeu nake i xaputi nauna ti telao ngain Sabat.”

Tuahe teka liai ukek, “Kumahe, nake tap tel seilon woun lialun i pon ailei waliko tenen lalap ti kui pohen masin ti tel seilon ien.” Kakaialaha i hatano wasolalaha.

¹⁷ Ape teka Parisi kamei ulei tetel seilon, “Tel seilon i haewia pulam, kaie o ukek i aita?”

Tel seilon kak pahoi, “Nga ukek i tel kuluai kakai Haeu.”

¹⁸ Teka masiwi ti teka Ju lato kum soh ka tetel seilon ien kemuk pulan pulaxa ape lato ilowi taman ma tinan. ¹⁹ Lato kamei lalu, “Tel seilon ien, i natumulu? Nakon i tetel amulu ukek hoi i takahama pulaxa? Ape lahan ka i paxapax?”

²⁰ Tel taman ma tel tinan kak ukek, “I se natumili. Salan hoi i takahama pulaxa. ²¹ Tuahe amili kum tioi i sohot ukek ia. Amili kum tioi aita haewia pulan. I ape lalap, i pon tukei awan. Kameiwa i!” ²² Lalu kak ukek ien nake lalu mamata teka masiwi ti teka Ju. Lalu tioi lato ailewen namil ka na tel seilon i ukek Jises se Krais, lato xaxaweni tamusuke i ti synagog. ²³ Nake ti tenen ien lalu ukek, “I ape lalap, i pon tukei awan. Kameiwa i.”

²⁴ Lato ilowi tuhi tel seilon kemuk pulaxa ape kakane i ukek, “Kakawa ti kuinakei Haeu ka waliko ti na o kak se salan nake amite tioi ka tetel seilon i haewia o woun pate lialun.”

²⁵ Ape tel seilon kak pahoi lato ukek, “Nga kum tioi na i woun lialun ma na kumahe. Tuahe nga tioi tetenen, kemuk nga pulaxa ape ao pe ie nga paxapax uke.”

²⁶ Tuahe lato kamea, “Waliko la i aile hani o? I haewia pulam ukek ia?”

²⁷ I kak pahoi lato ukek, “Nga kakanewen amuto tuahe amuto kum hong. Alahan pahamuto hong ulea? Halik na pahamuto sohot kahikahin.”

²⁸ Lato kak saxuti i ape ukek, “Puki o kahikahin, amite se kahikahi Moses. ²⁹ Amite tioi ka Moses tel tuah wanen nake Haeu kakawen kapin tuahe tel seilon ien, i pupuas hahitake aita?”

³⁰ Tel seilon ukek, “Saka i aile ukek ia ka amuto kum tioi? Amuto kum tioi aita tel hani i ailei puasan kalak i haewiawen pulak. ³¹ Kako tioi Haeu kum hong seilon

tetenen woun lialun, i hong teka laha lotu sameni i ma puas usi waliko ti pahan.

³² Kemuk tap wanen tel hahawia woun puli tel na seilon i takahama hoi pulaxa. ³³ Na masin tel seilon ien kumahe i ahuma ti Haeu, ala i kum pon ailei tenen ien.”

³⁴ Lato kak lengeleng ukek, “Lilian ti o takahama o tel weli ailei saun lialun. O kumahe tel hanauamite!” Ape lato talo xaxaweni i ti synagog.

Teteka pulaxa wanen

³⁵ Ti Jises hongoa waliko ti i sohot hani tel seilon ien, i nahih upia i. Ti i tunahiwa, i kamei tel seilon, “Nakon namilom xoxoan ti tel Nati Seilon?”

³⁶ I pahoi Jises ukek, “I aita? Tel masiwi, kaxi hanima nga lehe nga soh tetan.”

³⁷ Jises hone i, “O paxaiwen i. Ti ao pe ie i kakak kapim.”

³⁸ Tel seilon ukek, “Tel Masiwi, nga soh hawane tetam.” I lokuha hani itan ape i lotui Jises.

³⁹ Jises hone i ukek, “Nga lua hanima tehu pon ie paxai kolongenai woi seilon. Nga luama haxewai namili teka laha kum xeuningahiai lawe waliko salan sale Haeu. Ape teka seilon laha sokok hoi laha xewawen ti lawe waliko salan sale Haeu, laha masin teka pulaxa wanen.”

⁴⁰ Teka Parisi tutu ien. Ti laha hongoa kakai Jises, laha kamea, “Kaie o ukek amite masin teka pulaxa wanen?”

⁴¹ Jises pahoi laha ukek, “Na masin amuto pulaxa wanen, tap tel i tieniwen amuto. Tuahe nake amuto sokok amuto xewawen ti lawe waliko salan sale Haeu, amuto puluti aliliake amuto ape lialui saun ti amuto tutuen.”

10

Jises tel ngahat solian

¹ Jises kakane teka seilon ukek, “Nga kakane hawane amuto, tel na i kum soh non he aweing hani tone sipsip a i soh muna hakokol, tel seilon ien i tel seilon xuxuina. ² Tuahe tel ngahatai sipsip lawe i soh non he aweing. ³ Tel peteniai tesol ien i hei kahip hani tel ngahatai sipsip ape lato hong tioi hawane kinaxon. Ti i hasohotu lato i tiloi axalato tok tok. ⁴ I nahike hasohotu ape i neini lato. Lato kahiti i nake

lato hong tiori hawane kinaxon. ⁵ Lato kum nahih kahiti seilon liai, lato ox salili nake lato kum hong tiori kinaxon.”

⁶ Jises kak kokolongeni kakain ien hani teka seilon tuahe laha kum xeu salangawan. ⁷ Aile ape Jises kaxi haxewa hani laha i ukek, “Nga kakane hawane amuto, nga masin tewau aweing ti teka sipsip nahih soh. ⁸ Teka seilon imat tetak laha woinakon ngahatiaia sipsip, laha seilon ti xuxuina ma aile halialualato. Tuahe teka sipsip tetak lato kum hong usi laha. ⁹ Nga masin tewau aweing. Tel na i non tewau aweing ien, i tunahi tonain kapi Haeu lian tehue. Ape tesol tesol ti na i nahih, i kum tae tenen na waliko nake Haeu lawe kapi. ¹⁰ Tel seilon lialun namilon mewenae ti xuxuina, teletele, halialui seilon ma soxi. Tuahe nga luama lehe seilon hina tonain tenen laha amuke hawane.

¹¹ “Nga tel ngahat solian. Tel ngahat solian i kum nomuha na i mat ukei totone teka sipsip tetan. ¹² Seilon ti laha kahui i moni peteniai sipsip, i kumahe tel ngahat wanen nake lato kumahe tetan. Ti i ningahiwa sinen tenen tumun kalimen kiliwama, i ox salili teka sipsip. Ape sinen xohoti hamange ma usi silahoteni lato. ¹³ Tel seilon ien ox salili lato nake i kumahe tel tamalato wanen ape i kum nam waxi waliko ti na i sohot hani lato.

¹⁴ “Tuahe nga se tel ngahat solian. Nga ma teka sipsip tetak amite lohun xoxoan. ¹⁵ Masin nga ma tel Tamak amili pate lohun xoxoan. Aile ape nga kum nomuha na nga mat ukei totone teka sipsip tetak. ¹⁶ Hina sipsip laha kumahe kapik tuahe laha tin tetak. Ape namilok xoxoan wanen ti hukumini hatapoalaha, lehe hatesol sipsip tetak hong usi kakaiak. Ape ngain ti i luluainima, laha hatesol hukuma hetekie hahitake ngahat telawe.

¹⁷ “Tel Tamak Haeu waheni nga nake puki nga hani lioi nga mat lehe nga moih alia. ¹⁸ Tap tel pon teleiak halik na nga sowini. Nga pon hani seilon telei nga ma nga pon moih alia tuahe nga puas usi waliko ti tel Tamak honewen nga ailean.”

¹⁹ Teik kakain ien i selai teka seilon. ²⁰ Kilan seilon kakak Jises ukek, “Spirit lialun kapiti halialu i! I taxitaxiawen! Ape lahan amuto hong kakaian?”

²¹ Tuahe seilon teka laha kak ukek, “Tel seilon na spirit lialun kapiti halialu i, i kum kak ukek ien. Spirit lialun kum pon haewiai puli seilon pulaxa!”

Jises ukek i tel Nati Haeu

²² Ngain lalap ape i tahiawen leili Jerusalem ti teka Ju nameni taun ti hil waxi aliakei Ingi Haeu ti teka Siria. Lokon ien taun ti waiwain. ²³ Jises tau nanahih tesol Totone Solomon kapi Ingi Haeu. ²⁴ Teka Ju apuha kalini i ape ukek, “Kum tua kak hahatila amite. Na o Kraiss, se kaxi hawane hanima amite.”

²⁵ Jises kak pahoi laha, “Nga kakanewen amuto tuahe amuto kum hong soh. Waliko tenen lalap nga ailele hahitake axe tel Tamak Haeu i kola hawane ka nga se tetel ti nga kakaxi. ²⁶ Tuahe amuto kum hong soh nake amuto kumahe tesol ti teka sipsip tetak. ²⁷ Teka sipsip tetak hong usi kakaiak. Nga tiori hawane lato ape lato se kahikahik. ²⁸ Nga hani lato tonain kapi Haeu lian tehue ape lato kum to wanen lioan ti kaui kawatan ti lialui woulato. Tap tel pon waxi xaxawenialato ti ngangahat tetak. ²⁹ Tel Tamak Haeu hani nga teteka lato sohot kahikahik. I pamu masiwian ti lawe seilon, aile ape tap tel i pon waxi xaxawenialato ti ngangahat tetan. ³⁰ Nga ma tel Tamak Haeu amili pakata xox hawane, amili masin seilon tel.”

³¹ Ti laha hongoa, laha waxi ulea pot ti hokaian. ³² Tuahe Jises ukek, “Tel Tamak Haeu hapohea nga ailei kilan waliko solian ti hualiai seilon. Tenen ia ti tesol waliko ien i talesi amuto lehe pahamuto telei nga?”

³³ Laha kak pahoi Jises, “Kumahe pahamite hokai o ti waliko solian o ailewen tuahe nake o teheni halialu Haeu. O tuahe seilon masin amite ape o ukek ka o se Haeu.”

³⁴ Jises ukek, “Ala puki amuto tiori ka Haeu kaakane hina teka masiwi leili pepaun, ‘Nga ukek amuto se haeu.’ (Ps 82:6) ³⁵⁻³⁶ Amuto tiori ka kakai Haeu lawe sawisawin ma tuah. Na Haeu ukek ka teka masiwi ti seilon tetan se haeu na laha teka ti hong usiai kakaian, alahan amuto ukek nga teheni hahialu Haeu ti nga ukek nga tel Nati Haeu? Nga pakata xoxox kapi tel Tamak Haeu. Puki i kilami nga ailei

pupuasan ape i taloma nga ailean. ³⁷ Na masin kumahe nga ailele puase tel Tamak Haeu, kum hong sohohoh nga. ³⁸ Tuaehe na nga ailele puasan, kalak amuto kum hong soh nga, sohoa kui pohek ti waliko tenen lalap nga ailele lehe amuto xeu ma tioi ka nga ma Haeu amili pakata xox hahawane, amili masin seilon tel.”

³⁹ Ti laha hongoa, laha tohongi ulea pohiai Jises tuahe i kuosel ti laha. ⁴⁰ Ti tesol ien Jises non koti tehu kan Jodan ape i nahih to hani tetesol kemuk Jon baptaisiteka seilon. ⁴¹ Kilan seilon opea hani kapi Jises. Laha ukek, “Tap tenen waliko lalap Jon ailewen tuahe kakaian ti tel seilon ie se salan wanen.” ⁴² Ape kilan seilon ien laha hong soh ti Jises.

11

Matei Lasarus

¹⁻² Tel seilon axan Lasarus i ti tewau toan Betani tesol ti hahutuan toto, Mary ma Mata. Mary se tetel imuh i tihi sanda tenen poun solian hani he ae tel Masiwi Jises ape i uke ukun umeni hapaxean. Aope Lasarus tinun. ³ Aile ape hahutuan hakau kakain hani Jises ukek, “Tel Masiwi, tel lohuh wanen i pate tinun.”

⁴ Ti Jises hongoa i ukek, “Tenen nax ien kumahe i sohot hani Lasarus lehe i mat tamus tuahe lehe Haeu kola lalape kui pohen ape teka seilon sameni nga tel Natun.” ⁵ Jises tone aten wanen Mata, Mary ma Lasarus. ⁶ Tuaehe kalak i hongoen ka Lasarus pate tinun, i to ahe ngain huohu tesol ti i heheuta. ⁷ Imuh i hone tesol kahikahin, “Kako nahih alia hani Judia.”

⁸ Tesol kahikahin pahoi i ukek, “Tel Masiwi, pate aope wanen teka seilon ien lehe hokai telei o ani pot. Alahan lehe o alia kewak ien?”

⁹ Ape Jises ukek, “Ti nga tel haxewaia-muto kapimuto, kum nanamiloi nake hina taun tutuen Haeu hani kako ailei waliko ti pahan. ¹⁰ Tuaehe ti na seilon kum nam waxi nga tel haxewai alaha, ien masin laha nanahih ti leili tilokoan ape laha kum pon ailei waliko ti Haeu pahan.” ¹¹ Jises kak kewa ape i ukek, “Tel lohukako Lasarus ape i matihuen. Tuaehe nga nahih hangoni i.”

¹² Tesol kahikahin pahoi i ukek, “Tel Masiwi, na masin i mamatih pake i ewi.” ¹³ Tuaehe salangawe kakai Jises i ukek ka Lasarus matewen ape lato sokok i ukek Lasarus tua mamatih.

¹⁴ Aile ape Jises kaxi haxewa hani lato, “Lasarus matewen. ¹⁵ Kalak nga kumahe kapin ti lokon i mat, nga amuam nake waliko ti lehe i sohot, i pon haxoxoi namilomuto tetak. Kako nahih hani kapin.”

¹⁶ Tomas, tel laha axai i Sangasang, hone tesol tuaun, “Kako nahih kahiti tel masiwi lehe tin kako mat ohoi i.”

¹⁷ Ti lato tahiawa Betani, Jises hong ka laha tihiniwen Lasarus ngain hinalo tamusuen. ¹⁸ Betani kumahe xauxaun ti Jerusalem, sai toluhu kilomita. ¹⁹ Kilan seilon nahih paxai Mata ma Mary hasolialalu ti matei tel ukalalalu. ²⁰ Ti Mata hongoa ka Jises nanahima, i nahih tengeni i a Mary tutuen leili ing. ²¹ Mata kakane Jises, “Tel Masiwi, na masin o ie, kaie tel ukalak i tai mat. ²² Tuaehe kalak Lasarus matewen, nga tioi hawane ka Haeu aile tuahe tenen na o kamei i.”

²³ Jises hone i ukek, “Tel ukalam i xahat alia.”

²⁴ Ape Mata ukek, “Nga tioi ka i xahat alia taen hatesol seilon xahat alia, ti taun ti hinitiai lawe seilon.”

²⁵ Jises hone i ukek, “Nga tel xahatenia seilon maten ma hania alaha tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Tel na namilon xoxoan tetak kalak i mat i moihin tutuen. ²⁶ Ape tel i soh tetak ma i to kapi Haeu lian tehue, tel ien i kum mat tamus. Kaie o soh ti waliko ie?”

²⁷ Ape Mata pahoi i ukek, “Tel Masiwi, nga soh hawane ka o Krai, tel Nati Haeu, tetel Haeu taloma.” ²⁸ Ti Mata kak kewa, i nahih alia. I waxi tahaini Mary ti teka seilon ape i ukek, “Tel Masiwi tahia wen, i kamekam o.” ²⁹ Ti Mary hongoa i saxoh ahuta tengenian.

³⁰ Ti lokon ien Jises tai soh hani leili toan, i tutuen tetesol ti Mata nahih tengeni i.

³¹ Teteka seilon laha apupuha leili tehu ing kapi Mary ti hasolian, taen laha ningahi i tua ape i saxoh ahuta hani melal, laha kahiti i. Laha sokok lehe i nahih tang hani he amal. ³² Ti Mary tahia haniwa kapi Jises, i lokuha hani itan kapi aen ape i ukek, “Tel

Masiwi, na masin o ie, kaie tel ukalak i tai mat.”

³³ Ti Jises ningahiwa Mary ma teka seilon kapin tatangixi Lasarus, lon tel hetekie tian i kawat hawane. ³⁴ I kamei lato, “Amuto hahanopi i ia?”

Ape lato ukek, “Tel Masiwi, nahima paxai.”

³⁵ Ape ti tatahan tetan kani pulan lil.

³⁶ Hina seilon ien, laha ukek, “Paxaiwa, lalap wanen wawahen tetan ti Lasarus.”

³⁷ Tuahe teka liai, laha ukek, “I aile haewia puli tel pulaxa, kewak? Kaie ala i awaiwen Lasarus.”

Jises hamoiha Lasarus

³⁸ Ape lato tahia hani tehu amali Lasarus. Amal tenen ien laha tanomi he pot patul ti hepekeun. Laha hulini tehu lalape pot ti siponian. Ti lato tutu ien, Jises lon tel ulea. ³⁹ I hone lato, “Hulini xaxaweniwa tehu pot.”

Tuahe Mata ukek, “Tel Masiwi, poun ape kohan. I leili amal kewen ngain hinalo.”

⁴⁰ Jises hone i ukek, “Hoi nga kakanewen o ka na namilom xoxoan tetak, o ningahi waliko tenen lalap ti pohe Haeu aile.”

⁴¹ Aile ape lato hulini xaxaweni tehu pot. Jises pax hani patul ape i ukek, “Nga kak kemulik hani o tel Tamak Haeu nake o hongoen kamekame tetak. ⁴² Nga tioi ka lawe o hong nga, tuahe nga kamei o ti puli lawe seilon ie lehe laha soh ka o taloma nga.”

⁴³ Muhin ti i kak kewa, i tilol eliel ukek, “Lasarus ahutama!” ⁴⁴ Ape tel seilon kemuk maten, i ahuta. Minan, aen ma patun talinan tutuen maia ti puxuiwai seilon maten. Jises hone lato, “Upati xaxaweniwa maia ape hanahiwa i.”

Teka masiwi ti teka Ju aile namil ti teleiai Jises

Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2

⁴⁵ Aile ape kilan ti teka seilon kapi Mary, ti laha paxaiwa waliko ti Jises aile, laha soh tetan. ⁴⁶ Tuahe teka ti laha nahih hani kapi teka Parisi ape kaxi hani lato waliko ti Jises ailele. ⁴⁷ Aile ape teka Parisi ma teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon apuha hani kapi teka masiwi tapein ti teka Ju ape lato ukek, “Kaie kako aile waliko la? Tel seilon ien aile kilan kolakol tenen

lalap. ⁴⁸ Na kako paxai lioi waliko ti i ailele, hatesol seilon laha soh tetan ape teka Rom aile hialalu Ingi Haeu ti kako hetekie kako teka Ju.”

⁴⁹ Tel ti lato, axan Kaiapas, i tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ti ahang tehu ien. I ukek, “Tap namilomuto. ⁵⁰ Amuto kum paxai tioi ka pamu ewian na seilon telawe i mat, kumahe lawe seilon. Pamu lialuan na teka Rom telei kako teka Ju hatesol.”

⁵¹ Waliko ti i kakak kumahe ti puki namilon. Nake i tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ti ahang tehu ien, Haeu aile i kak kilami ka Jises mat ti hualiai teka Ju hatesol. ⁵² Tuahe kumahe mewenae ti lato, hetekie hatesol seilon ti Haeu laha tesol tesol lehe laha hukuma hetekie namil tenenawe ti usiai nauna ti Haeu.

⁵³ Tataen ien teka masiwi ti teka Ju hutui aile namil ti teleiai Jises. ⁵⁴ Aile ape Jises monga ailei puasan ti puli lawe seilon. I nahih ahuta hani Epraim, tehu taon xohixohin kapi lohong. Ape i ma tesol kahikahin to ien.

⁵⁵ Ngain lalap ti Pasova ape i xohiwen. Kilan seilon ti toan tesol tesol laha nahih hani Jerusalem ti ailei saun tenen ti huanialaha ti puli Haeu masin ti teka Ju lawe ailele apesensialaha ti Pasova. ⁵⁶ Laha to pax upiup Jises. Ti laha leili Ingi Haeu, laha he kamekam alia laha, “Amuto namilo i ukek ia? Kaie i nahih hanima tehu apuhain ti Pasova ka tap?” ⁵⁷ Lokon ien tesol masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon hetekie tesol Parisi lato honewen teka seilon ka na tel i tioi Jises tetesol, hahongoa lato lehe lato xoti i.

12

Mary tihi sanda hani ae Jises

Mt 26:6-13; Mk 14:3-9

¹ Ngain tepanim tehu imat ti Pasova, Jises nahih hani Betani, tesol tone Lasarus, tetel Jises hamoiha aliake ti matean. ² Ti ien lato apeseni angiaian ti amukei Jises. Mata tel lohiai an. Lasarus tin ien leili teka laha toto he tone angiaian kapi Jises. ³ Ti lokon ien Mary waxi tehu sanda kahun pate lalap ma poun pate solian. I tihi hatapo hani he ae Jises ape i uke ukun umeni

hapaxean. Soliai poi tehu sanda i atuhi ing hatehu.

⁴ Tuahe Judas Iskariot, tel ti tesol kahikahi Jises, tetel imuh i hangaini Jises hani mini teka masiwi ti teka Ju, i ukek, ⁵ “Kalahai i tua aile xoini tehu sanda? Pamu ewian na hangaini waxiai moni lalap ape hani teka seilon tap soxi.” ⁶ Kumahe i kak ukek ien nake i tahane teka seilon tap soxi tuahe nake i seilon tenen xuxuina. I tetel auniai moniulato ape hina lawe i xuina.

⁷ Tuahe Jises ukek, “Kum hohowini i nake i auni tehu sanda atengi tetelao. I tihi hani he aek apeseniak ti tehu mateak. ⁸ Teka seilon tap soxi laha lawe kapimuto, tuahe nga kumahe lawe kapimuto.”

⁹ Kilan seilon hong ka Jises Betani ape laha nahih kewak ien. Tin pahalaha paxaii Lasarus, tetel Jises hamoiha aliake ti matean. ¹⁰ Aile ape teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon aile teik namil ti telei hetekieai Lasarus. ¹¹ Pahalato lato telei Lasarus nake xahat aliaian aile, ape kilan teka Ju laha kum hong lato, laha soh non ti Jises.

*Jises tel Masiwi soh hani Jerusalem
Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40*

¹² Ngain liai telao teka kilai seilon nahih hani tehu apuhain lalap ti Pasova. Laha hong ka Jises nahih hahanima Jerusalem. ¹³ Laha koti kai hatoh ape nahih titilol tengenian,

“Kako haxawawa axe Haeu.

Kako sameniwa ma amukewa tel i nahih

hehetekiema poh ma solian ti Haeu!
(Ps 118:25-26)

Kako sameniwa ma amukewa
tel Masiwi tapein ti Israel!”

¹⁴ Jises waxi tok donki uluha, i to he tehiton ape tok donki tau kakau i, masin ti pepai Haeu kakawen ukek,

¹⁵ “Teka seilon ti Israel, kum maamata.

Paxaiwa, tel Masiwi ti amuto i luluain-
ima,

i toto patul he tok donki uluha.” (Zech
9:9)

¹⁶ Ti lokon ien tesol kahikahi Jises kum xeu salangawe waliko ti i sosohot. Tu-
ahe muhin ti Jises xahat aliawa ti matean,

lato nameni ka pepai Haeu i kakawen ka hatesol waliko ien i sohot hani i.

¹⁷ Teteka seilon laha kapi Jises ti i tiloi ahuti Lasarus he amal lokon ti i hamoiha aliake i, laha kaxi hani teka liai waliko ti i sohotuen. ¹⁸ Ape kilan seilon nahih tengeni Jises nake laha hongoen waliko tenen lalap i ailewen ti pohe Haeu. ¹⁹ Teka Parisi kakak alia puki lato, “Amuto ningahi kako kum waxaini wanen. Paxaiwa, hatesol seilon nahih kakahiti i ma hongohong kakaian.”

Jises kakak sale matean

²⁰ Tesol ti teka Grik tin lato nahih lotu hani Jerusalem ti tehu apuhain lalap ti Pasova. ²¹ Lato nahih hani kapi Pilip, tel seilon ti tehu taon Betsaida ti Galili ape lato ukek, “Kaie ewi na o huali amite? Pahamite amite paxai Jises.” ²² Pilip nahih hahongo Andru ape ati lalu nahih kakane Jises.

²³ Jises kakane teka seilon ukek, “Taun ti mateak i xohiwen. Ape teka seilon paxai tioi ka nga tel Nati Seilon pate tuah ape laha sameni nga. ²⁴ Nga kaxi hawane hani amuto, ien masin wanen tehu waki maia ti seilon seini, i matemua ape imuh i hahua hakila. Na tap, i hamalum waki maia tehue. ²⁵ Na tel seilon pahan mewenae akeni konginai totonan ti itan ie, i lioi totonan ti kapi Haeu. Tuahe na tel seilon i to kahikahik kalak na masin i lioi totonan ti itan ie, i waxi totonan ti kapi Haeu. ²⁶ Tel na pahan i sohot kahikahik kewa ka i hong usi kakaiak. Na tel i sohot kahikahik lawe i kakahiti nga hani tuahe na tesol. Ape tel Tamak Haeu namilo i ukek i tel seilon tuah.

²⁷ “Aope ie tiak pate kawatan. Tuahe nga kum kamei Haeu awaiak ti mateak nake hoi liai nga luama ti haponowiai namilon. ²⁸ Tel Tamak Haeu, kola haniwa lawe seilon lalape pohem ma soliaiam.”

Tataen ien tenen kinax wixima ti tone Haeu i ukek, “Nga kolawen ape nga kola ulea.”

²⁹ Teka kilai seilon tutu ien hongoa ape teka ti laha ukek, “Sohin tonui kuhuh.”

Teka liai ukek, “Tel engel kakak kapin.”

³⁰ Tuahe Jises hone laha, “Tenen kakain ien kumahe ti hualiak, ti hualiamuto.

³¹ Aope ie teka seilon ti tehu pon ie laha

tu ti sulusulu nake ti lialui woulaha. Tu-
ahe taun ape i tahiawen ti nga waxaini
xaxaweni Satan tel i neini hahialalu laha.
³² Taen ti laha tahi hakea nga hani patul he
kros, nga kapiti seilon ti lawe xux hanima
kapik lehe laha soh tetak.” ³³ Jises kak ukek
ti kilamiai sale matean.

³⁴ Teka seilon ukek, “Amite tioi ti he
pepai Haeu ka Krai i moih lian tehue.
Alahan o ukek laha tahi hakea i hani patul
he kros? Ape o kakak ulea lahe Krai?”

³⁵ Jises pahoi laha ukek, “Kum kue nga
tel haxewaiamuto ape kumahe kapimuto.
Aile ape ti nga tutuen kapimuto, usiwa
nenein tetak lehe amuto kum puhei ailei
saun lialun. Ien masin seilon na i nahih
tatanga leili tilokoan. ³⁶ Ti nga tutuen
kapimuto, amuto sohoa tetak nake nga
masin xewan ti neiniamuto. Na amuto aile
usi, amuto sohot hanowi seilon ti xewan.”
Muhin ti Jises kak kewa, i nahih hani tesol
ti laha kum tioi.

Teka seilon laha kum soh ti Jises

³⁷ Kalak Jises ailele kilan waliko lalap ti
pohe Haeu he puli teka seilon, laha kum
soh tutuen tetan. ³⁸ Masin wanen ti Aisaia
tel kuluiwai kakai Haeu kak kilamiwen,
“Haeu tel Masiwi, tap seilon hong soh

ti amite kakaxi o hani laha.
Tin tap seilon paxai tioi lalape po-
hem.” *(Isa 53:1)*

³⁹ Aile ape laha kum soh. Aisaia tin i
kakawen,

⁴⁰ “Pulalaha masin ka pulaxa.
Laha papaxai waliko ti Haeu ailele
tuahe laha kum ningahi.
Patulaha pate ailan, laha kum xeu.
Ape laha kum towiahu ti lialui woulaha
lehe Haeu aile haewia laha.” *(Isa 6:10)*

⁴¹ Aisaia kak ukek nake i ningahiwen
lalape poh ma solian ti Jises ape i kaxi i
hani teka seilon. ⁴² Kilan seilon laha soh
ti Jises. Hina masiwi ti teka Ju tin lato
soh tuahe lato mamata kolaian uke teka
Parisi xaxaweni tamusuke lato ti synagog.

⁴³ Pamu lato halepelep lehe seilon sameni
lato, i xoini na Haeu sameni lato.

⁴⁴ Jises kak eliel ukek, “Tel na i soh tetak
tin i soh hetekie ti tel i taloma nga. ⁴⁵ Tel
i paxaiwen nga, i paxai hetekiewen tel i
taloma nga. ⁴⁶ Nga lua hanima tehu pon

ie masin xewai alon lehe hatesol seilon
laha soh tetak laha kum to leili tilokoan ti
saun lialun. ⁴⁷ Na tel hong kakaiak ape i
kum puas usi, nga kum sului i nake nga
luama awaiwai seilon ti kawatan ti lialui
woulaha. ⁴⁸ Tel na i kum nam waxi nga
ma kum hong auni kakaiak, puki kakain
ien sului i. Ape telao ngain ti hinitiai lawe
seilon, Haeu axi i kawatan nake ti kakaiak
ien. ⁴⁹ Kakaiak salan nake kumahe nga
kakak ti puki namilok. Se tetel i taloma
nga, tel Tamak Haeu hone nga waliko ti
nga kakaxi. ⁵⁰ Ape nga tioi ka ti usiai nauna
tetan i hani seilon tonain kapin ti tap tahi
tapoan. Aile ape nga kakaxi waliko tenen
tel Tamak hone nga kaxian.”

13

Jises aile kola hani tesol kahikahin sale auni hasoliai seilon

¹ Sikole ngain ti Pasova ape Jises ma tesol
kahikahin ang apuha hetekie. Jises tioi
ka se ape taun ti i salili tehu pon ie ape
alia hani kapi tel Taman Haeu. I waheni
hawane tesol kahikahin, seilon tetan ape i
kola lalape wawahen tetan hani lato.

² Satan hoi i hanamiloawen Judas tel nati
Saimon Iskariot hangainiai Jises hani teka
teleian. ³ Jises tioi ka tel Taman Haeu hana
i Masiwi ti lawe waliko ma tin i tioi ka i
ahuma ti Haeu ape i alia hani kapi Haeu.
⁴ Lokon ti lato angiang, Jises tu, i naxi xax-
aweni tehu atuhiai puxuaun, i waxi teik
taol ape i xiotti hani luhuan. ⁵ I tihi kan hani
tehu kapi ape i nuhi ae tesol kahikahin. I
uke teik taol i xixiotti luhuan ape i umeni
hapaxe aelato.

⁶ Ti i tahiawa kapi Saimon Pita, Pita
kamei i, “Tel Masiwi, lehe o nuhi aek?”

⁷ Jises hone i ukek, “Waliko ti nga ailele o
kum paxai tioi tuahe imuh o xeu.”

⁸ Pita hone i ukek, “Tap wanen ka o nuhi
aek.”

Jises kakane aliake i ukek, “Na nga kum
nuhi aem, o kumahe tel kahikahik wanen.”

⁹ Pita ukek, “Tel Masiwi, na masin ien,
kumahe mewenae aek, nuhi hetekiema
minak ma patuk.”

¹⁰ Jises ukek, “Seilon ti i kikanoen i kum
kikan ulea. Tapai i tua nuhi aen ape i hau
hawane. Tuahe kumahe amuto hatesol
leilomuto haun.” ¹¹ Jises ukek ka kumahe

hatesol kahikahin haun nake i tioi ka tel ti lato hangaini i hani teka teleian.

¹² Ti Jises nuhi kewa aelato, i puxui ali-ake tehu atuhiai puxuaun ape i nahih alia hani tesol totonan. I kamei lato, “Saka amuto tioi waliko tetenen nga aile hahani amuto? ¹³ Lawe na amuto kakane nga, amuto ukek tel Masiwi ma na tel hanauamite. A salan nake nga Masiwi ma tel hanau seilon. ¹⁴ Kalak nga Masiwi ma hanau seilon, nga nuhi aemuto. Aile ape amuto tin he nuhinuhawa aemuto. ¹⁵ Nga aile kola hahani amuto sale auni hasoliai seilon ape amuto aile usiwa. ¹⁶ Nga kakane hawane amuto, tap tel unau tel masiwi i pamu masiwian ti tel masiwi tetan. Tin masin tel kaui kakain, i kumahe pamu tuah ti tel taloan. ¹⁷ Ape amuto tioiwen tesol waliko ien. Na amuto puas usi, Haeu auni hasolia amuto.”

Jises kakak tel hangainian

Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23

¹⁸ Jises kakak tutuen ukek, “Waliko tenen ti lehe nga kak, kumahe nga kakak amuto hatesol. Nga tioi hawane amuto, tetesol nga kilamiwen tetak. Tuae waliko ti lehe i sohot hoi pepai Haeu kakawen ukek, ‘Tetel i ang kapik masin ka tel lohuk xoxoan, i tale tehiton hani nga watakaiak.’ (*Ps 41:9*) ¹⁹ Nga hahongo pepelei amuto lehe tataen ti i sohot, amuto soh ka nga se tetel ti nga kakaxi. ²⁰ Na tel seilon hong waxi kakai tel ti nga taloma, tin masin i hong waxi kakaiak. Ape tel na i hong waxi kakaiak tin masin i hong waxi kakai tel i taloma nga.”

²¹ Muhin ti i kak kewa, tian i kawat ape i kak hei hawane ukek, “Salan wanen, tel ti amuto i hangaini nga.”

²² Tesol kahikahi Jises he paxapax alia lato, ape lato to nanamilo i ka kaie i kakak aita. ²³ Tel ti lato, tetel lohuloh ti lalu Jises pate xoxoan, i to palahah hani patanawan.

²⁴ Saimon Pita aile kola hani i ukek, “Kameiwa Jises i kakak aita.”

²⁵ Ape tel xohixohin kapi Jises kamea, “Tel masiwi, o kakak aita?”

²⁶ Ape Jises kak pahoi ukek, “Tel nga hani i teik bret ie muhin ti nga xomi haniwa tehu tone an, i tetel ien.” Salan, i xomi ape i hani Judas Iskariot, tel nati Saimon.

²⁷ Muhin wanen ti Judas ani kewa teik bret, Satan kapiti namilon. Ape Jises hone i, “Aile koseniwa waliko ti lehe o aile.”

²⁸ Tap tel ti tesol kahikahi Jises ien hong xeu salangawe kakaian. ²⁹ Teka ti lato sokok ka Jises tatalo i kahuiwai an ti tehu angiaian ti Pasova ma na i tatalo i axiai moni hani teka laha tap soxi nake Judas i tel auniai moniulato. ³⁰ Tataen ien wanen Judas nahih salili lato. Hoi ape tilokoan.

Jises kak kilami ka Pita ase

Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34

³¹ Ti Judas nahiwa, Jises kakane lato ukek, “Taun ti mateak i xohiwen. Ape teka seilon paxai tioi ka nga tel Nati Seilon se pate tuah ape laha sameni. Ape puasak aile kola hani seilon lalape poh ma solian ti Haeu. ³² Nake ti tenen ien, kum kue Haeu tin i kola lalape pohek ma soliaiak tel Natun. ³³ Tesol natuk, kumahe pate nga kue kapimuto. Nga kakane ulei amuto waliko ti nga kakanewen teka liai, amuto pax upia nga tuahe amuto kum pon lua hani tetesol ti na nga luawa.

³⁴ “Tenen nauna sale wawahen ti Haeu hani seilon, nga kaxi haxewa ma haxoxo hani amuto. Amuto he wawahenawa masin ti nga waheni hawane amuto. ³⁵ Na amuto he wawahen alia amuto, i kola hani teka seilon liai ka amuto se kahikahik wanen.”

³⁶ Saimon Pita kamei i, “Tel masiwi, o nahih kelak?”

Jises pahoi i ukek, “Aope ie o kum kahiti uke nga hani tesol na nga luawa tuahe imuh o lua hani kapik.”

³⁷ Pita kamei i, “Tel masiwi, alahan nga kum pon kahitiam aope? Nga kum nomuha na nga mat ohoi o.”

³⁸ Jises pahoi i, “Nga kum ukek. Nga kakane hawane o, imat ti tok mom wawan kokoini, o putini ka o kum tioi wanen nga uke he toluhu.”

14

Jises se aweisal ti hani tel Taman Haeu

¹ Jises kakane tesol kahikahin, “Kum aile hahakawata namilomuto ti tuahe tenen na waliko. Namilomuto kewa xoxoan ti Haeu ma nga. ² Ti tone tel Tamak Haeu kilan ing. Na kumahe salan kaie nga tai kakane

amuto. Nga lua hani ien apeseniai ingamuto. ³ Na nga apeseni kewa nga aliamawaxi amuto lehe amuto to kapik tetesol ti nga toto. ⁴ Amuto tioi aweisal ti kane tesol nga luawa.”

⁵ Tomas kakane Jises, “Tel masiwi, amite kum tioi tetesol ti na o luawa ape lehe amite tioi ukek ia aweisal?”

⁶ Jises pahoi ukek, “Nga se aweisal hani tel Tamak Haeu. Nga tel kaxiai kakain salan sale Haeu ma tel haniai tonain kapin ti tap tahi tapoan. Mewenae nga se aweisal ti seilon kane tel Tamak. ⁷ Na amuto tioi hawanewen nga, hoi amuto tioi tel Tamak. Ao pe ie amuto tioiwen ma ningahiwen i.”

⁸ Pilip ukek, “Tel masiwi, kolama tel Tamam ape tap pahamite ulea na tenen.”

⁹ Jises pahoi Pilip, “Nga to kue hawanewen kapimuto. Ala o tioiwen nga. Tel ti i paxaiwen nga, i ningahiwen tel Tamak. Aile ape alahan o ukek nga kola haniwa amuto tel Tamak? ¹⁰ Nakon o kum soh ka nga ma tel Tamak amili pakata hahawane ape amili masin tel? Kakain ti nga kaakane amuto kumahe ti puki namilok. Se tel Tamak, tel i to papakata kapik i ailele puasan. ¹¹ Hong sohoa ka nga ma tel Tamak amili pakata hahawane. Na amuto kapaxe kakaiak, amuto sohoa nake ti waliko lalap nga ailele ti pohe Haeu.

¹² “Nga kakane hawane amuto, tel na namilon xoxoan tetak i pon ailei waliko ti nga ailele. Tin i pon ailei waliko pamu lapan, taen ti nga alia haniwa kapi tel Tamak. ¹³ Nga aile waliko ti amuto kamei nga ti hahitake axak lehe poh ma solian ti Haeu, nga tel Natun kola. ¹⁴ Na amuto kamei nga tenen na waliko ti hahitake axak, nga aile hani amuto.”

Jises kak kilami ka Haeu hani Holi Spirit

¹⁵ Jises kakane tesol kahikahin ukek, “Na amuto waheni nga, amuto puas usiwa nauna tetak. ¹⁶ Ape nga kamei tel Tamak ti haniamuto tel hakuamuto lehe i to lian tehue kapimuto. ¹⁷ I se Holi Spirit, i kola hatesol waliko tenen salan sale Haeu. Teka seilon kumahe ti Haeu laha kum hong waxi i nake laha kum paxai tioi i. Tu ahe amuto tioi i nake i se wasolamuto ape imuh i tin leilomuto tel tel ti kapitiamuto. ¹⁸ Ti nga lua salili amuto, kumahe

nga lioi tamusuke amuto, nga alia hanima kapimuto. ¹⁹ Kum kue ape teka seilon kumahe ti Haeu laha kum ningahi nga tuahe amuto ningahi ulei nga. Ape kalak amuto mat, amuto moih ulea nake nga moih ulea. ²⁰ Taen ti Haeu hamoiha nga ti mateak, amuto paxai tioi ka nga ma tel Tamak amili pakata hahawane ma tin kako pakata hahawane. ²¹ Tel na i puas usi nauna tetak, i waheni nga. Ape tel na i waheni nga, tel Tamak waheni i ma tin nga waheni tel seilon ien. Ape nga kola haxewahawane nga hani i lehe i tioi aluini.”

²² Judas, kumahe tetel Judas Iskariot, i ukek, “Tel masiwi, nake lahan o kola haxewa o hani mewenae amite a kumahe hani lawe seilon?”

²³ Jises pahoi ukek, “Teka laha waheni nga, laha hong usi kakaiak ape tel Tamak waheni laha. Se teka ien nga ma tel Tamak to hawane kapi laha. ²⁴ Teka laha tap wawahen hani nga, laha kum hong usi kakaiak. A kakain ien kumahe ti puki namilok, se kakai tel Tamak, tel i taloma nga. ²⁵ Nga kakane amuto tesol waliko ien ti nga tutuen kapimuto. ²⁶ Tuahe Holi Spirit tel hakuamuto, tetel tel Tamak taloma ti hahitake axak, i hanau amuto lawe waliko ma i hanamena amuto hatesol waliko ti nga kaxi haniwen amuto.

²⁷ “Kum hahakawata tiamuto ti tenen na waliko ma kum maamata. Nga tel hapau namilomuto ma tiamuto. Ti nga aile ukek, namilomuto ma tiamuto heh hawane, kumahe masin ti seilon aile hahani amuto. ²⁸ Nga kakanewen amuto ka nga salili amuto tuahe nga aliamawaxi. Na salan amuto waheni nga, ala amuto amuam ti nga alia hani kapi tel Tamak tetel pamu tuah tetak. ²⁹ Nga kakane amuto imat ti i sohot lehe na i sohotua hoi amuto soh kakaiak.

³⁰ “Nga kum kak kue kapimuto nake Satan lehe i tohongi aile halialuak. Tuahe pohen i kum pon kui pohek. ³¹ Nga puas usi hatesol namili tel Tamak lehe lawe seilon tioi ka nga waheni i.

“Ien, kako nahih.”

15

Jises se tea pata huan kilan ma solian

¹ Jises kakane tesol kahikahin, “Nga se tea pata huan kilan ma solian ape tel Tamak Haeu i se tetel ngahatiaia tea pata ien. ² Lawe ngaxon tenen i kum hua, Haeu koti xaxaweni ape i sahuli hasolia ngaxon tenen i huhua lehe i sihai hakila ape hua kila. ³ Amuto hoi liai masin ngaxe pata tenen laha sahuli hasoliawen nake amuto hong usi kakaiak. ⁴ Pakata xoxoa kapik ape nga pakata xox kapimuto. Tap ngaxe pata i tua hua, i hua mewenae na i papakata he tea patan. Tin masin amuto. Mewenae na amuto pakata xox kapik amuto hua kila.

⁵ “Nga se tea pata huan kilan ape amuto se ngaxon. Tel na i pakata xox kapik, i hua kila. Na amuto selaiia tetak, amuto kum aile uke tenen na waliko solian ti Haeu. ⁶ Tel na i kum pakata xox kapik i masin ngaxe pata ti laha koti xaxaweni ape i aiol mat. Laha apuhini ape lui xoini hani he ah. ⁷ Na amuto pakata xox kapik ma hong auni kakaiak, tenen na amuto kamea, nga aile hani amuto. ⁸ Na amuto hua kila, amuto se kahikahik wanen ape waliko ti amuto aile i kola lalape poh ma soliai tel Tamak Haeu.

⁹ “Nga waheni amuto masin ti tel Tamak waheni nga. Amuto pakata xoxoa kapik lehe kako to he wawahen ukek ien. ¹⁰ Na amuto puas usi nauna tetak, amuto waheni tatale nga masin ti nga puas usi hataponauna ti tel Tamak ape nga waheni tatale i. ¹¹ Nga kaakane amuto waliko ie lehe amuam tetak kapimuto ape tiamuto tin i xuh ti amuam. ¹² Nauna tetak ie, waheniwa amuto tel tel masin ti nga waheni amuto. ¹³ Tel na i mat ukei totone tel lohun se i kola hahawane wawahen. ¹⁴ Amuto se lohuk wanen na amuto usi hataponauna tetak. ¹⁵ Nga kum namiloi ukek ka amuto tuahe unauak nake tel unauai seilon i kum tioi namili tel masiwi tetan. Nga namiloi ukek ka amuto se lohuk nake nga kaxi hatakei hahani amuto lawe waliko nga hongoen ti tel Tamak Haeu. ¹⁶ Kumahe amuto otei nga, nga otei non amuto tetak ape nga kilami amuto lehe amuto hua, huan tetenen tap tahi lialuan ma tapoan. Ape tel Tamak aile hani amuto tuahe tenen na amuto kamei ti hahitake axak. ¹⁷ Nga nau hahawane amuto, he wawahenawa.”

Jises kaxi ka seilon wataakai i ma tesol

kahikahin

¹⁸ Jises kakak tutuen ukek, “Na teka seilon wataakai amuto, nameniwa ka imat laha watakaimu nga. ¹⁹ Na amuto tuaiwen teka seilon kumahe ti Haeu, ala laha waheni amuto. Tuahe amuto kumahe tuaulaha nake nga otei amuto ti leilolaha hani kahikahik. Aile ape laha wataakai amuto. ²⁰ Nameniwa ti nga kakanewen amuto, tel unauai seilon kumahe pamu masiwian ti tel masiwi tetan. Seilon axi nga kawatan ape tin laha axi kawatan hani amuto. Na laha hong usi kakaiak, tin laha hong usi kakaiamuto. ²¹ Laha aile halialu amuto nake amuto kahikahik a laha kum tioi tetel i taloma nga. ²² Na masin nga tai kakane laha waliko tenen salan sale Haeu, tap tel tieni laha ti lialui woulaha. Tuahe laha hongoen kakaiak ape laha tioi hawane ti laha aile saun lialun. ²³ Teka laha wataakai nga, tin laha wataakai tel Tamak. ²⁴ Na nga tai aile waliko tenen lalap ti pohe Haeu, tap tel pon tienialaha ti lialui woulaha. Tuahe kalak laha ningahiwen, laha wataakai ati amili tel Tamak. ²⁵ Wawatak ti laha ien i sohot ti hapoponowiai waliko ti pepai Haeu kakawen. I ukek, ‘Laha wataakai nga ti tap wanen huan.’ (Ps 35:19, 69:4)

²⁶ “Taen ti Holi Spirit tel hakuamuto tahiamata, tetel i ahuma ti Haeu ma i kak hatakei lawe waliko salan sale Haeu, i kaxi haxewa nga hani amuto. ²⁷ Ape tin amuto kaxi haxewawa nga hani seilon liai, pake amuto se kapik ti uli hutui puasak.”

16

¹ Jises kaakane tutuen tesol kahikahin ukek, “Nga kaxi hahani amuto ukek ien lehe xoxoi namilomuto tetak i kum put. ² Laha xaxaweni tamusuke amuto ti synagog ape taun i luluainima ti teka seilon laha telei amuto laha namiloi ukek ka saun tenen ien i kola ka laha se unauai Haeu. ³ Laha aile ukek ien hani amuto nake laha kum tioi amili tel Tamak. ⁴ Tesol waliko ien nga kaxi hahani amuto aoape ie lehe ti na i sohot, amuto nameni kakaiak. Nga tai kaxi hani amuto ti imat nake nga kapimuto ma tap tel aile halialu amuto.

Puase Holi Spirit

⁵ “Aoape ie nga alia hani kapi tel i taloma nga tuahe tap tel ti amuto i kamei nga tetesol ti na nga lua hani. ⁶ Tiamuto xuhai tatahan nake ti waliko nga kakanewen amuto. ⁷ Nga kakane hawane amuto, ti solian ti amuto pamu ewi nga salili amuto nake na nga kum alia hani kapi tel Tamak, Holi Spirit tel haku iamuto i kum tahia hani kapimuto. Tuahe na nga salili amuto, muhin nga talo i hanima kapimuto. ⁸ Ape na i tahiamata i sehatuhini hani teka seilon ka laha ailele saun lialun. Tin i kak haxewa sale aweisal ti laha sohot seilon sawisawin ti Haeu ma sale Haeu axi kawatan ti lialui woulaha na laha kum towiahu ti saun ien ape usi i. ⁹ Holi Spirit kola hani teka seilon ka laha ailele saun lialun nake laha kum soh tetak. ¹⁰ I kola haxewa ka laha sohot seilon sawisawin na laha soh tetak. Nga lua hani kapi tel Tamak nake nga tel pate sawisawin. Ape amuto kum ningahi ulea nga. ¹¹ Holi Spirit kola ka Haeu hoi i namilo iwen ukek ka i axi kawatan hani Satan tel neini hali alui seilon ma hani teteka ti ailei saun lialun.

¹² “Kilan kakaiak tutuen ti kakane amuto tuahe kilan kasia ti na amuto hong xeu lape tehue. ¹³ Tuahe tataen Holi Spirit tahiamata, tetel i kola lawe waliko salan sale Haeu, i neini amuto ti tioia i Haeu. Kumahe i kakak ti puki namilon, i kakaxi waliko tenen i hong ti Haeu ape i kakane amuto waliko ti luluainima tutuen. ¹⁴ I kaxi hani amuto waliko ti nga kaxi hani i ape i kola lalape pohek ma solia iak. ¹⁵ Hatesol waliko ti tel Tamak hina se tetak, aile ape waliko ti nga kaxi hani Holi Spirit, i kaxi hani amuto.”

Tatahan ma amuam

¹⁶ Jises ukek, “Kum kue ape amuto kum ningahi nga ape tin kum kue amuto ningahi ulea nga.”

¹⁷ Teka ti tesol kahikahin he kamekam, “Salangawe kakaian ukek ia ti i kaakane kako ka kum kue ape kako kum ningahi i ape tin kum kue kako ningahi ulea i? Salangawe kakaian ukek ia ti i kaakane kako ka i sohot ukek ien nake i lua hani kapi tel Taman?” ¹⁸ Lato he kamekam tutuen, “Salangawe tenen kakain ‘kum kue’ i ukek ia? Kako kum xeu waliko tenen i kakak.”

¹⁹ Jises tioiwen ka pahalato lato kamei i ape i ukek, “Nakon amuto he kamekam salangawe waliko ti nga kakak? ²⁰ Nga kakane hawane amuto, amuto tang tahane taen ti teka seilon laha kumahe kahikahik laha amuam. Amuto to leili tatahan tuahe imuh tatahan ti amuto towiahu hani lalape amuam. ²¹ Masin tel hehin ti lehe i hatakaha natun, i ilamenimu moloan ape imuh i amuam nake i hatakahawen tel akaik. ²² Tin masin amuto, amuto toto leili tatahan tuahe taen nga ningahi ulea amuto, tiamuto amuam hawane. Tap tel i pon xaxaweniai amuam ien leili tiamuto. ²³ Taun tehu ien, amuto kum kamei ulea nga na tenen. Nga kakane hawane amuto, tel Tamak Haeu aile hani amuto tuahe tenen na amuto kamei i ti hahitake axak. ²⁴ Hanima tataen aoape amuto tai kamea ukek ien. Kameiwa Haeu hahitake axak lehe i hani amuto ape amuto amuam hawane.

²⁵ “Nga hahapuasa meng tenen tenen ti nga hanau amuto tuahe taun tehu i luluainima ti nga kaxi hei hani amuto sale tel Tamak Haeu. ²⁶ Tataen ien amuto kamei i ti hahitake axak. Nga kum ukek nga tuke awamoto ti kameian. ²⁷ Puki tel Tamak Haeu waheni amuto nake amuto waheni nga ape amuto soh ka nga ahuma tetan. ²⁸ Nga ahuma ti tel Tamak Haeu hani tehu pon itan ie ape aoape ie nga lua salili tehu pon ie hani kapi tel Tamak.”

²⁹ Ape tesol kahikahin ukek, “Aoape ie o kaxi haxewa hawanewen, kumahe o hahapuasa meng hanowi ti imat. ³⁰ Aoape ie amite tioiwen ka o tioi lawe waliko, ape tap i hapuasa amite kameiam. Ti nake tenen ien amite soh ka o ahuma ti Haeu.”

³¹ Jises kakane lato ukek, “Aoape ie amuto soh. ³² Tuahe tehu taun i luluainima, a se hoi liai i tahia wen, ti amuto ox salili nga hani tonamoto. Tuahe nga kumahe lion nake tel Tamak se kapik. ³³ Nga kakane amuto waliko ie lehe namilomuto ma tiamuto i ewi hawane ti amuto pakata xox kapik. Ti tehu pon ie amuto tunahi kilan kawatan tuahe tu xoxoa. Nga waxainiwen pohe Satan ma lawe waliko lialun.”

17

Jises lotu huai aliake i

¹ Ti Jises kakane kewa tesol kahikahin, i pax hani patul ti tone Haeu ape i lotu ukek, “Tel Tamak, taun tetak i meiwen ti nga mat ma xahat alia. Kola haniwa lawe seilon lalape pohek ma soliaiak nga tel Natum lehe nga kola hani laha lalape pohem ma soliaiam. ² Pake o hana nga Masiwi ti lawe seilon lehe nga axi tonain kapim ti tap tahi tapoan hani teteka seilon o hana hahitake ngangahatak. ³ Lato uke tonain kapim ti tap tahi tapoan na lato tioi hawane o, tel Haeu salan ma nga Jises Krais tel o taloma. ⁴ Nga kola haniwen teka seilon lalape pohem ma soliaiam ti nga aile hatapo puasain ti o hahani nga ailean. ⁵ Tel Tamak, aope ie kola haniwa laha lalape pohekalu ma soliaiakalu, i se hoi liai ti kalu, imat ti hutuaii tehu pon itan ie.

Jises lotu huali tesol kahikahin

⁶ “Nga kaxi haxewawen o hani tesol kahikahik, tetesol o waxi ahuti ti leili teka seilon laha kumahe tetam ape o hana lato hahitake ngangahatak. Lato hoi lawe tetam. O aile lehe lato sohot kahikahik ape lato hong usi kakaiaim. ⁷ Aope ie lato tioi ka lawe waliko ti o hani nga, i ahuma tetam. ⁸ Nga kaxi hani lato waliko ti o kaxi haniwen nga ape lato hong waxi kakaiakalu. Lato tioi hawane ka nga ahuma tetam ape lato soh ka o taloma nga.

⁹ “Nga lotu huhuali lato. Aope ie kumahe nga lotu huhuali teka seilon laha kumahe tetam, nga lotu huhuali tetesol o hana hahitake ngangahatak nake lato seilon tetam. ¹⁰ Lawe seilon tetak se tetam ma lawe seilon tetam se tetak. Ape sale pupuusalato i kola lalape pohek ma soliaiak. ¹¹ Kum kue nga lua salili tehu pon itan ie hani kapim tuahe lato tiliwen ie wasole teka seilon laha kumahe tetam. Tel Tamak pate tuah, ti lalape pohem awaiwa lato, ti poh tetenen o haniwen nga lehe lato pakata xox hetekie hanowi kalu. ¹² Ti nga kapi lato ie, nga hahapuasa pohem ti awaijalato ape tap tel ti lato i selaia ti nenein tetam mewenae Judas Iskariot. I tetel lioan, hoi i kau kawatan ti lialui woun lehe kakain ti he leili pepaum sohot poponowi.

¹³ “Aope ie nga alia hani kapim. Nga kakak tesol waliko ie ti nga tutuen he tehu pon itan lehe lalape amuam tetak tin he tialato. ¹⁴ Nga kakanewen lato kakaiaim ape teka seilon laha kumahe tetam laha watakai hawane lato nake lato ape kumahe tuaulaha. Nga tin kumahe tuaulaha. ¹⁵ Kumahe nga kamei o ti waxi ahutialato ti leilolaha tuahe nga kamei o ti awaijalato ti Satan. ¹⁶ Salan wanen, tesol kahikahik lato kumahe tuai teka seilon laha kumahe tetam masin ti nga kumahe tuaulaha. ¹⁷ Hapuasawa kakaiaim ti hualialato lehe lato sohot unauam wanen ti ailei pupuwasam. Pake kakaiaim pate salan. ¹⁸ Masin ti o taloma nga hani tehu pon ie ti ailei pupuwasam, tin nga talo lato hani tesol tesol ti ailei pupuwasam. ¹⁹ Nga hani hatapo nga unauam wanen lehe tin lato sohot unauam wanen.”

Jises lotu huali hatesol seilon laha soh tetan

²⁰ “Kumahe nga lotu huhuali mewenae tesol kahikahik kapik, tin nga lotu huhuali hatesol teka laha soh tetak ti laha hong soh kakai tesol kahikahik. ²¹ Tel Tamak, nga lotu huali laha hatesol lehe laha pakata xox hetekie hanowi kalu, ape tin laha pakata xox kapi kalu lehe teka seilon soh ka o taloma nga.

²² “Nga hani laha pohem ma soliaiam ti o haniwen nga lehe laha pakata xox hetekie hanowi hawane kalu. ²³ Ape tin nga pakata xox kapi laha masin ti o pakata xox kapik lehe ti xoxoi pakataialaha laha sohot hanowi seilon tel. Ien i kola hawane hani teka seilon laha kumahe tetam ka o taloma nga ma o waheni hawane laha masin ti o waheni hawane nga. ²⁴ Tel Tamak, pahak wanen ka teka seilon o hana hahitake ngangahatak, lato lawe kapik lehe lato ningahi lalape pohek ma soliaiak ti o hani nga nake hoi o waheni nga imat ti hutui tehu pon itan.

²⁵ “Tel Tamak, tel pate sawisawin, teka seilon kumahe tetam laha kum tioi o tuahae nga tioi hawane o ma teka kahikahik tioi ka o taloma nga. ²⁶ Nga kola haxewawen o hani lato ape nga kola tatale

lehe lato waheni seilon liai masin ti o waheni nga ape wawahen tetak hamalum leilolato tel tel.”

18

Laha xoti Jises

Mt 26:47-56; Mk 14:43-52; Lk 22:47-53

¹ Muhin ti Jises lotu kewa, i ma tesol kahikahin nahih hani tesol axan Kitron Vali. Ti ien, lato soh hani leili tesol kini oliv. ² Judas, tetel imuh i hangaini Jises hani teka seilon teleian, i tioi tetesol kin nake Jises ma tesol kahikahin nahih hakila hani ien. ³ Ape Judas nahih hani tetesol kin. Kahitiwa i tesol seilon ti hile ti Rom, tesol unau teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon ma tesol unau teka Parisi. Laha kakau paulaha, lul ma kamaialaha liai.

⁴ Jises hoi i tioi lawe waliko ti lehe i sohot hani i. Kakanua i nahih kouke hani mateiwaulaha ape i kamea, “Amuto upiup aita?”

⁵ Laha ukek, “Jises ti Nasaret.”

Ape Jises kak pahoi, “Se nga.” Judas tetel hangainian tin i tutu kapi laha ien. ⁶ Ti Jises ukek, “Se nga,” laha sue alia ape laha put hani itan.

⁷ Jises kamei ulea laha, “Amuto upiup aita?”

Laha ukek, “Jises ti Nasaret.”

⁸ Jises hone laha, “Nga kakanewen amuto ka se nga tetel. Na masin salan amuto upiup nga, amuto hanahi lioiwa tesol kahikahik, tiliwen lato nahih taha.”

⁹ I kak ukek ien lehe kakain ti i kakawen i sohot poponowi ti i ukek, “Tel Tamak, nga awai teka seilon o haniwen nga, tap tel seilon i pon waxi xaxawenialato ti ngahat tetak.”

¹⁰ Taen ien Saimon Pita itini ahuti tea ngolun weluwelun. I kaheni ape i koti haputa taxingi Malkus, tel ti tesol unau tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. I koti tose tepaun taxingan manau. ¹¹ Tuaehe Jises hone Pita, “Hana aliakewa tea ngolum haniwa he ingan. Liai nga kau kawatan ti tel Tamak namiloiwen nga kau.”

¹² Ape tesol seilon ti hile ti Rom hetekie tel masiwi ti laha ma teka peteniai Ingi Haeu, laha xioti Jises. ¹³ Imat laha hakahita

i hani kapi Anas, tel wawan ihai Kaiapas. Kaiapas i masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ti ahang tehu ien. ¹⁴ I tetel kemuk i kakane teka masiwi ti teka Ju ka pamu ewian na seilon telawe mat ti awai lawe seilon ti matemate.

Pita ase ka i kum tioi Jises

Mt 26:69-75; Mk 14:66-72; Lk 22:54-62

¹⁵ Saimon Pita ma tel kahikahi Jises liai, lalu nahih usi Jises ma tesol hakahitaian. Tetel kahikahin liai ien, laha sowini i soh hani tesol mate ingi Kaiapas, tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon nake Kaiapas tioi i. ¹⁶ Pita tutuen melal kapi aweing. Aile ape tetel kahikahi Jises liai alia hani kapin ape i hone tel hehin pepe-teni aweing hasohoi Pita. ¹⁷ Tel hehin ien kamei Pita, “Nakon o kumahe se tel ti kahikahi tel seilon Jises?”

Pita pahoi ukek, “Kumahe.”

¹⁸ Tesol unau Kaiapas ma teka peteniai Ingi Haeu, lato tu kakalini tehot ah hahiai tinulato nake pate waiwain. Ape Pita tin i nahih tu akati lato hahiai tinun.

¹⁹ Ti lokon ien Anas kakamei Jises sale tesol kahikahin ma waliko ti i hahanau teka seilon. ²⁰ Jises kak pahoi i ukek, “Lawe nga kak hehei ti taxingi seilon. Nga hahanau laha leili synagog ma leili Ingi Haeu, tetesol ti teka Ju apuha hehetekie. Nga kum kak mumuneni tenen na waliko. ²¹ Ape nake lahan o kamei nga ukek ien? Kameiwa teka laha hongoen kakaiak. Liai laha tioi waliko ti nga kakaxi.”

²² Ti Jises kak kewak ien, tel ti tesol peteniai Ingi Haeu tapahi i ape i ukek, “Kalahai o towi kakain tenen masin ien hani tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon?”

²³ Jises pahoi i ukek, “Na masin nga kakawen waliko kumahe salan, kola sehatuhinima. Tuaehe na nga kakawen kakain salan, nake lahan o tapahi nga?”

²⁴ Ape Anas talo Jises ti i xiotan tutuen hani kapi Kaiapas tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon.

²⁵ Lokon ien Saimon Pita tutu tutuen kapi teka seilon pape tehot ah ape lato kamei i, “Nakon o kumahe se tel ti kahikahi tel seilon Jises?”

Pita pahoi ukek, “Kumahe.”

²⁶ Leilolato tel unauai Kaiapas, i akiki tel seilon Pita koti tose taxingan ti leili kini oliv. I kamei Pita, “Nakon o kumahe se tetel nga ningahi kapi Jises leili kini oliv?” ²⁷ Pita ase ulea ka i kum tioi Jises. Ape ti lokon ien wanen tok mom wawan kokoiniwa.

Jises tu mate tel masiwi Pailat
Mt 27:11-14; Mk 15:1-5; Lk 23:1-5

²⁸ Ti pate uli letu, laha hakahita Jises ti ingi Kaiapas hani tehu ingi Pailat, tel ti teka masiwi ti Rom. Tuae hahalin ti teka Ju soh hani tehu ing ien nake se ingi teka kumahe Ju. Na laha soh, laha kum pon aniai an ti Pasova nake laha ape lolo. ²⁹ Aile ape Pailat nahih sohot hani kapi laha ape i kamea, “Pahamuto sului tel seilon ie ti waliko la?”

³⁰ Laha kak pahoi ukek, “Na masin i kumahe tel seilon ti ailei saun lialun kaie pake amite kum hakahita hanima kapim.”

³¹ Pailat hone laha ukek, “Kaien puki amuto waxi suluiwa i usiwa puki nauna ti amuto.”

Laha kakane i ukek, “Amite hahalin wanen ti teleiai tel na seilon.” ³² Waliko ien i sohot lehe kakain ti Jises kakak sale matean i sohot poponowi.

³³ Pailat nahih alia hani leili ing ape i hone tesol unauan hakahitai Jises hani kapin. Ape i kamei i, “Nakon o se tel masiwi tapein ti teka Ju?”

³⁴ Jises ukek, “Nakon o kakamei nga ti puki namilom ka teka liai kaxi hani o nga?”

³⁵ Pailat pahoi ukek, “Kumahe namilok. Nga kumahe tel Ju. Puki teka akikim ma teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon laha hana o hani he minak. Waliko la tenen lialun o ailewen?”

³⁶ Jises ukek, “Na masin nga masiwi ti tuahe namili seilon, hoi teka unauak hil awaiwen nga ti mini teka Ju masiwi ti amite. Tuae kumahe puki seilon hana nga masiwi.”

³⁷ Ape Pailat ukek, “Kaien o se tel masiwi tapein, kewak?”

Jises pahoi i ukek, “Puki o ukek nga masiwi tapein. Nga takah hanima tehu pon ie ti kola hatake haniai seilon waliko tenen salan. Hatesol teka laha waheni waliko tenen salan, laha hong usi kakaiak.”

³⁸ Ape Pailat kamei i, “A waliko la tenen salan?” Muhin ien Pailat nahih alia hani melal kapi teka seilon ape i hone laha ukek, “Nga tai upia tunah tenen ti i pon sultan.”

³⁹ Tuaehe ti usiai saun ti amuto, lawe nga oxoxi ahuti tel ti teka kalabus hani amuto ti taun ti Pasova. Kaie pahamuto nga oxoxi ahuti tel masiwi tapein ti amuto teka Ju?”

⁴⁰ Laha ausini eliel ukek, “Kumahe! Kumahe i! Pahamite Barabas!” Barabas i tel ti teka Ju laha hil pahoi teka masiwi ti kiliwakei xuxulaha.

19

Pailat hana Jises hani mini teka teleian
Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lk 23:13-25

¹ Muhin ien Pailat hani teka unauan ti hile heti Jises. ² Lato alingini ngaxe au ape nihini hana hani he patun. Lato sosoi i teik maia tenen kakai ati polun. ³ Lato kak soxeni i ukek, “Tel masiwi tapein ti teka Ju tap tahi mateam!” Ape lato tapahi tuhituhi i.

⁴ Pailat nahih ulea hani kapi teka seilon laha apupuha ape i kak ukek, “Nga atoheni i hani amuto. Tuae amuto tioi kewak nga tai tunahi tenen na waliko lialun ti i pon sultan.” ⁵ Laha hasohotu Jises hani melal. Ngaxe au alinginian he patun ma teik so-son maia kakai ati polun. Ape Pailat kak ukek, “Paxaiwa tel seilon ti amuto susului.”

⁶ Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon ma teka peteniai Ingi Haeu paxaiwa Jises ape lato leng ausisini, “Tahi hakea i haniwa he kros!”

Tuaehe Pailat ukek, “Puki amuto tahi hakeawa i. Nga tai upia tunah waliko tenen lialun i ailewen.”

⁷ Teka laha apupuha ien tilol pahoi i ukek, “Tenen nauna ti amite ukek ka liai i mat nake i kakaxi ka i tel Nati Haeu.”

⁸ Ti Pailat hongoa, i mamata hawane. ⁹ I hakahita aliake Jises hani leili ing ape i kamei i, “A o seilon ti ia?” Tuaehe Jises tai wix pahoi. ¹⁰ Pailat hone i, “Nake lahan o kum wix pahoi nga? O tioi kewak, i pon na nga oxoxi o ma na tahi hakea o.”

¹¹ Ape Jises ukek, “Na Haeu tai sowini hani o, o kum pon ailean. Aile ape tel seilon i hana nga hani he minam, i aile saun pamu lialuan ti o aile.”

¹² Ti Pailat hong kewak ien, i tohongi oxoxi ahuhuke Jises. Tuae teka seilon ien leng ausini ukek, “Na masin o oxoxi ahuti tel seilon ie, o kumahe lohi Sisa. Tel na i ukek i se tel masiwi tapein, i pahoxai Sisa tel masiwi tapein ti Rom.”

¹³ Ti Pailat hongoa kakain ien i hakahita aliake Jises hani melal ti mateiwai teka seilon ape i to hani tesol totoan ti hong paxaii kakain, ti kakai Arameik laha axai, *Gabata*. Tenen kakain ien ukek, “Tesol Pot.” ¹⁴ Waliko ien i sohot ti tehu ngain ti apesentialaha ti Pasova. Ti sai lape ngain, Pailat kakane teka seilon, “Tel masiwi tapein ti amuto ie!”

¹⁵ Laha tilol pahoi Pailat, “Teleiwa i! Teleiwa i! Tahihakea i haniwa he kros!

Pailat kamei lato, “Kaie pahamuto nga telei tel masiwi tapein ti amuto?”

Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon pahoiwa, “Masiwi ti amite mewenae Sisa.”

¹⁶ Pailat kakanua i hani Jises he minalaha lehe laha tahihakea i hani he kros. Ape teka seilon ti hile waxi Jises.

Laha tahihakea Jises hani he kros

Mt 27:35-44; Mk 15:24-32; Lk 23:32-43

¹⁷ Ape laha nahih hahaniwa tesol axan *Golgota*. Teik kakain ien ti kakai Arameik. I ukek, “Tetesol tanoman masin kui pati seilon.” Puki Jises kakau teik kros pata.

¹⁸ Ti tesol ien laha tahihakea i hani he teik kros i kakau. Tin laha tahihakea hua seilon, tel sai tepaun, tel liai tepaun ape Jises patalal ti lalu. ¹⁹ Ti hahitake axe Pailat teka seilon ti hile tahihakea teik kakain onote pati Jises. I ukek, “JISES TI NASARET, TEL MASIWI TAPEIN TI TEKA JU.” ²⁰ Kilan wanen seilon paxaiwen kakain ien nake tetesol ti Jises akeak xohixohin tehu taon lalap a kakain ien laha tai ti kakai Arameik, Latin ma Grik.

²¹ Teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon hone Pailat, “Kumahe i tel Masiwi Tapein ti teka Ju. Tai sohi kewak, tel seilon ie i ukek i Masiwi Tapein ti teka Ju.”

²² Pailat pahoi ukek, “Waliko ti taiwen tiliwen masin ien.”

²³ Muhin ti teka seilon ti hile tahihakea kewa Jises, lato sei tesol maia Jises sosoi

wasolalato seilon hinalo. Lato waxi hetekie tehu atuhiai puxuaun tuahe i maia teikawe ape lato kum pon seian. ²⁴ Aile ape lato ukek, “Kako kum lexi sei. Kako halokeni satu upiai tel waxian.”

Waliko ien i sohot haponowiai teik kakain leili pepai Haeu. I ukek,

“Lato sei tesol sosok maia wasolalato ma halokeni satu waxiai tehu atuhiai puxuauk.” *(Ps 22:18)*

Ape salan, tesol seilon ti hile aile ukek ien.

²⁵ Tutu xohixohin kapi teik kros se tel tini Jises, tel tuai tel tinan, Mary tel axoi Klopas ma Mary Magdalen. ²⁶ Ti Jises paxaiwa tel tinan tutu ien kapi tel kahikahin lohun pate xoxoan, i ukek, “Tel tinak, o kewa tel seilon ie masin natum wanen.” ²⁷ Ape Jises kakane tel kahikahin ien, “I se ape tinam.” Hutui tataen ien tel kahikahin waxi auni i.

Matei Jises

Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49

²⁸ Jises tioi ka hatesol puasain ti tel Taman talo i aile ape i hatapoen. Lehe kakain ti pepai Haeu i sohot poponowi, Jises ukek, “Kinawek paxepaxen, pahak nga un.” *(Ps*

22:15, 69:21) ²⁹ Tehu peti waen wangingian ien, aile ape laha xomi hawaxexa teik maia hani he waen, laha hana hani teik tumi ngaxe pata axan hisop ape tulini hani he singi awan. ³⁰ Ti Jises namihiniwa i ukek, “Pupuasak nga hatapoen!” I lakuini patun ape i hana aliake i hani he mini Haeu.

³¹ Telao ien ngain ti apesentialaha ti Sabat ape Sabat tehu ien se ngain lalap ti tehu Pasova. Aile ape teka masiwi ti teka Ju watakai tupui tesol seilon ien akeak tutuen he kros telao Sabat. Laha kamei Pailat na i sowini hani teka unauan ti hile xai otohi ae tesol seilon ien lehe lato mat kosea ape laha hamosu tupualato hani itan. ³² Ape tesol unauai Pailat ti hile nahih xai otohi ae huhua seilon laha tahihakea kapi Jises. ³³ Ti lato tahia haniwa kapi Jises, lato ningahi ka i matewen ape lato kum otohi aen. ³⁴ Tuae tel ti tesol seilon ti hile tapuhi pope Jises tehu samen ape kaka ma kan xiweu ahuta hahutuia. ³⁵ Tetel i ningahiwen waliko ti i sohot ien i kakaxi waliko salan. I tioi waliko ti i kakaxi se salan. I kaxi waliko tenen ien lehe tin amuto soh ti Jises.

³⁶ Tesol waliko ien i sohot haponowiai teik kakain leili pepai Haeu, i ukek, “Tap tea na kuin laha otoi.” (*Exod 12:46; Num 9:12; Ps 34:20*) ³⁷ Tin i haponowia teik kakain liai leili pepai Haeu i ukek, “Tekā seilon paxai tetel laha tapuhi.” (*Zech 12:10*)

Auniaia tupui Jises leili amal

Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56

³⁸ Muhin ien Josep ti tehu taon Arimatea kamei Pailat na i waxi auni tupui Jises. Josep i tel kahikahi Jises tuahe i puluhini nake i mamata teka masiwi ti teka Ju. Ti Pailat sowini haniwa Josep, i waxi tupui Jises. ³⁹ Nikodimus, tetel kemuk ipong tehu i nahih paxai Jises, i kahiti Josep kau hehetekie 33 kilo mer ma aloes, waliko tenen masin sanda poun pate solian. ⁴⁰ Ape lalu waxi mer ma aloes hetekie teik maia weluwelun ape puxui talini tupui Jises. Lalu aile ukek usiai saun ti teka Ju sale tihiniai seilon maten. ⁴¹ Tetesol laha tahi hahakea Jises xohixohin kapi tesol kin. Leili tesol kin ien tehu amal haun, tenen laha tanomi he pot patul ti hepekeun. Laha tai hahana tupui seilon maten ien. ⁴² Lalu hana Jises ien nake tehu amal xohixohin a ngain tetehu ien se ti apesentialaha ti Sabat.

20

Jises moih alia

Mt 28:1-7; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12

¹ Pate letu ti Sande, ti tilokoan tutuen, Mary Magdalen nahih hani tehu amal ape i ningahi tehu pot laha uke siponiai amali Jises ape hulinan. ² Aile ape i kiliwau hani kapi Saimon Pita ma tel kahikahi Jises liai, tel lohun xoxoan. I ukek, “Laha waxi ahutiwen tupui tel masiwi ti leili amal ape amite kum tioi tesol laha hahana i!”

³ Ape Pita ma tel kahikahi Jises liai lalu lua hani tehu amal. ⁴ Ati lalu kikiliwau tuahe tel kahikahi Jises liai i pamu nahiaian ape i tahia imat hani amal. ⁵ I teha wana ape i ningahi maia ti laha pupuxui Jises tuahe i tai soh hani leilon. ⁶ Saimon Pita, tel i usima muhin, i tahiawa ape i soh hani leilon. Tin i ningahi teik maia puxui tupui Jises ien. ⁷ Teik maia laha tatalini patun, i toto tanenan kumahe kapi maia liai. ⁸ Ape tel kahikahi Jises i tahiama imat

he amal, tin i soh hani leilon. I ningahi waliko ti leili amal ape i soh ka Jises moih aliawen. ⁹ Tuahe kalak tataen ien tesol kahikahi Jises tai xeu tutuen teik kakain ti pepai Haeu kakaxi ka Jises moih alia ti matean. ¹⁰ Muhin ien huhua kahikahi Jises nahih alia hani tonalalu.

Jises take hani kapi Mary Magdalen

Mt 28:9-10; Mk 16:9-11

¹¹ Mary tu tangitang melal ti tehu amal. I tang teha wana hani leilon. ¹² Ape i ningahi hua engel puxuaulalu pate papaxaxun. Lalu toto tesol kemuk laha hahana tupui Jises, tel onote patun ma tel onote aen. ¹³ Lalu kamei i, “O tatangike la?”

I pahoi lalu ukek, “Laha waxi ahutiwen tel masiwi tetak, nga kum tioi laha hahana i ia!”

¹⁴ I kak kewa ape i tohea. I ningahi Jises tutu ien, tuahe i kum ila tioi i. ¹⁵ Jises kamei i, “O tatangike la? O paxai upiup aita?”

Mary sokok i tel seilon ti lawe i pupuas leili tesol kin ien. I ukek, “Tel masiwi, na o waxi ahutiwen tupui Jises, kaxi hanima nga tesol ti o hahana i lehe nga waxi auni.”

¹⁶ Jises ukek, “*Mariam!*” I tiloi axan ti Arameik, puki kakai alalu.

Mary hongoa ape tohea pahoi i. Tataen ien i paxai tioi Jises ape tin i hapuasa kakai Arameik i ukek, “*Raboni!*” Teik kakain ien i ukek, tel Hanau seilon.

¹⁷ Jises hone i, “Kum aka hahaxomu tetak, nga tai alia hani kapi tel Tamak Haeu. Tuahe nahih haniwa kapi tesol kahikahik. Honewa lato kum kue nga alia hani kapi tel Tamak i se tin Tamalato, tel Haeu tetak i se tin Haeu tel Masiwi ti lato.”

¹⁸ Mary Magdalen nahih hani kapi tesol kahikahin ape i ukek, “Nga ningahiwen tel Masiwi!” Ape i kakane lato kakain ti Jises hohone i.

Jises take hani kapi tesol kahikahin

Lk 24:36-43

¹⁹ Aloha ti telao Sande ien, tesol kahikahi Jises apupuha leili tehu ing, aweing konginan nake lato mamata teka Ju liai. Lokon ien Jises take hani kapi lato ape i ukek, “Amuam ti Haeu kapimuto.”

²⁰ Ti i kak kewak ien, i kola hani lato minan ma popon. Tesol kahikahi Jises amuam hawane ti lato ningahiwa tel Masiwi.

²¹ Jises kak ulea ukek, “Amuam ti Haeu kapimuto. Masin ti tel Tamak Haeu taloma nga ailei puasan, tin nga talo amuto.”

²² Muhin ien i uhui aupolun hani lato ape i ukek, “Amuto kewa Holi Spirit. ²³ Na amuto oxoxi teka seilon ti kawatan ti saun lialun ti laha aile hani amuto, Haeu tin i oxoxi laha ti kawatan ien. Na amuto kum oxoxi laha ti kawatan ti saun lialun ti laha, Haeu tin i kum oxoxi laha.”

Tomas ningahi Jises ape i soh hawane

Mk 16:14

²⁴ Tomas, tel ti tesol huopanim huhua kahikahi Jises, tin laha axai i Sangasang, i kumahe ien lokon ti Jises take hani kapi tesol kahikahin liai. ²⁵ Ape lato kakane i ukek, “Amite ningahiwen tel Masiwi!”

Tomas pahoi ukek, “Nga kum soh, halik na nga paxai mahe tuhi nil he minan ma nga soti mahe naxon he popon.”

²⁶ Muhi puasain tehu, tesol kahikahi Jises hukuma ulea leili ing ape Tomas tin kapi lato. Kalak aweing konginan, Jises take tu hani kapi lato. I ukek, “Amuam ti Haeu kapimuto.” ²⁷ Ape i kakane Tomas, “Paxaima minak. Sotima mahe tuhi nil ape sotima mahe naxon he popok. Kum kakapaxe, soh hawanema tetak.”

²⁸ Tomas paxai tioiwa ape i kak eliel hawane, “O se Masiwi tetak ma Haeu tetak!”

²⁹ Jises kakane i, “O soh nake o ningahi hawane nga. Tuaehe teka laha tai ningahi nga a laha soh tetak, Haeu aile hasolia hawane hani laha.”

Puase teik pepa ie

³⁰ Tesol kahikahi Jises tin lato ningahi kilan waliko tenen pate lalap liai Jises aile ti pohe Haeu tuahe tap leili teik pepa ie.

³¹ Tuaehe tetesol ti leili pepa ie nga tai lehe amuto soh ka Jises i se Kraiss tel Nati Haeu ape ti xoxoi namilomuto tetan, amuto uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

21

Jises take hani tesol kahikahin ti kanitax Galili

¹ Muhin ien Jises take ulea hani tesol kahikahin. I sohot ukek. ² Lokon ien tepanim hua ti lato pape kanitax Galili, axan liai tenen Taibirias. Lato tetesol

ien se Saimon Pita, Tomas tel laha axai Sangasang, Nataniel tel ti Kana ti Galili, hua nati Sebedi ma hua kahikahi Jises liai.

³ Saimon Pita kakane tesol liai, “Nga lua teletel xixi.”

Lato ukek, “Amite mahoi o.” Ape lato ku hani he tea koap tuahe lato tai tiuk xixi ipong hatehu.

⁴ Ti i ninitinile, Jises tutu ngixi peixux tuahe tesol kahikahin kum ila tioi i. ⁵ Ape i tilol hani lato, “Tesol teleiai xixi, amuto tai tiuk na tok, kewak?”

Lato ukek, “Tap wanen!”

⁶ I kakane lato, “Towi uleawa tehu upe-naumuto haniwa tepaun sai manau ti tea koap lehe amuto tiuk.” Lato towi haputa tehu upen ape lato kum tei aliake uke nake kilan wanen xixi lato puliwen.

⁷ Tel kahikahi Jises lohun xoxoan hone Pita, “I se Jises tel Masiwi!” Ti Pita hongoa ka se tel Masiwi, i talini xiotei luhuan tehu puxuaun ape i tautit hani itax. ⁸ Tesol kahikahi Jises liai xoxei ititini tehu upen xuhai xixi hani peixux. Lato kumahe pate xauxaun, xawaian sai 100 mita. ⁹ Ti lato mos haniwa peixux, lato ningahi xixi patul he ah tenen tuahe nawal. Tin hina bret ien.

¹⁰ Ape Jises hone lato, “Kau ngahoma xixi ti amuto tikewen.” ¹¹ Saimon Pita nahih hani he tea koap ape itini xaheni tehu upen xuhai 153 xixi hani peixux. Kalak xixi pate kilan ma lalap, upen tai watat.

¹² Jises hone lato, “Nahima ang.” Tap tel ti tesol kahikahin kameawen ka i aita nake lato tioi i se tel Masiwi ti lato. ¹³ Jises waxi bret ma xixi ape hani lato ani. ¹⁴ Ie se ape he toluhu ti Jises take hani tesol kahikahin muhin ti i moih aliawa ti matean.

Jises kamei Pita

¹⁵ Ti lato ang kewa, Jises kamei Saimon Pita ukek, “Saimon tel nati Jon, nakon wawahen tetam hani nga pamu i xoini wawahen tetam hani lawe waliko liai?”

I pahoi ukek, “A se. Tel Masiwi, o tioi nga waheni o.”

Jises kakane i, “Ngahati aluiniwa teka kahikahik masin ti tel ngahatiai sipsip.”

¹⁶ Jises kamei ulea, “Saimon tel nati Jon, nakon o waheni hawane nga?”

I pahoi ukek, “A se. Tel Masiwi, o tioi nga waheni hawane o.”

Ape Jises ukek, “Ngahati aluuniwa teka kahikahik masin ti tel ngahatai sipsip.”

¹⁷Jises kamei i he toluhu i ukek, “Saimon tel nati Jon, nakon o waheni nga?”

Saimon Pita tian i kawat nake Jises kamei i uke he toluhu sale wawahen tetan hani i. Ape i ukek, “Tel Masiwi, o tioi lawe waliko. O tioi ka nga waheni hawane o.”

Jises hone i, “Ngahati aluuniwa teka kahikahik masin ti tel ngahatai sipsip. ¹⁸Nga kakane hawane o, lokon ti o uluha, lawe o aile waliko ti paham ma lawe o nahih hani tesol ti paham. Tuahe ti na o salaimatawa, teka liai waxi o hani tesol ti kumahe paham.” ¹⁹Jises kak ukek ien kilamiai sale matei Pita. Matean i haxawa hawane Haeu. Ape Jises hone i, “Tu xox tatalewa tel kahikahik!”

Jises ma tel kahikahin lohun xoxoan

²⁰Ti Jises ma Pita tau nanahih, Pita tohea ape ningahi tel kahikahi Jises liai lohun xoxoan, kakahiti lala. I tetel i to papalahah hani patanawe Jises lokon ti lato ang tehu angia in ti Pasova ape i kamea, “Tel Masiwi, aita ti amite tel hangainiam hani mini teka seilon teleiam?” ²¹Ti Pita ningahiwa tel i kakahiti lala, i kamei Jises, “A tel io, waliko la na i sohot hani i?”

²²Jises pahoi ukek, “Sohin uke pahak i moihin tutuen atengi taen nga aliama. O kum namiloi hahakila tenen ien. A o, tu xox tatalewa tel kahikahik.” ²³Ti nake ien, kakain sawata wasole teka kahikahi Jises ka tel kahikahin lohun xoxoan i kum mat. Tuaehe Jises tai kak ukek ien. I tua ukek, “Sohin uke pahak i moihin tutuen atengi taen nga aliama. O kum namiloi hahakila tenen ien.”

Tiliai kakai Jon

²⁴Tel kahikahi Jises lohun xoxoan i se tetel i ningahiwen ma tai kakaxi tesol waliko ie. Ape amite teka kahikahi Jises tioi ka waliko ti i kakak salan wanen.

²⁵Kilan wanen waliko liai tutuen ti Jises ailewen. Na masin pahalaha tai kongini hatapo tesol waliko ien, nga kum ukek ka hatehu pon ie i tapai tone hatesol pepa ti sale Jises.

Aposel Puase tesol Aposel Kakain ti haxewai teik pepa ie

Luk tai teik pepa ie sai ahang 33 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Luk i kumahe Ju, i Grik. I tel dokta. I tin tel ti tai ai meng solian ti Jises. Hina waliko ti i tatai ie i kema ti tesol aposel ma hina puki i ningahi ti i pupuas kapi Pol, tel ti tesol aposel. Hutuai teik pepa ie, i kakaxi ti Haeu hani tesol huopanim hua aposel Holi Spirit ape i hapohea lato ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises ma ailei kilan waliko tenen pate lalap hualiai teka seilon. Lato hutui tenen puasain ien Jerusalem. Imuh lato puas ahuta hani xux liai ape ani tenen puasain ien kilan teka kumahe Ju laha soh ti Jises Kraiss.

Teka Ju ma teka kumahe Ju, imat kumahe laha huhukuma, tuahe imuh Holi Spirit huali laha ape laha uke he akikin ahuma ti Jises Kraiss. Lokon ien teka masiwi ti teka Ju lato watakai tesol aposel kaxi meng solian ti Jises. Aile ape lato xoti tesol aposel ape hani he mini teka masiwi ti Rom tuahe teka masiwi ien kum tunah waliko tenen na lialun lato ailewen. Aile ape Luk kakaxi leili pepaun ka teka kahikahi Jises lato tai xaputi tenen na nauna ti teka masiwi ti Rom. Luk tin i kaxi hani kako ka teka kahikahi Jises pate laha sawat kila hani tesol tesol nake Holi Spirit hapohea tesol aposel kaxi ahutiai meng solian ti Jises.

Haeu kakawen ka i hani Holi Spirit

¹⁻² Tel masiwi Teopilus, leili teik pepa Meng solian ti Jises nga kakaxi hatesol waliko ti Jises ailewen ma hanauen ti i hutui pupuasan, hani tataen ti Haeu waxi i hani kapin ti tesol tonan. Imat ti Haeu waxi i, Jises hani teka kahikahin kakain ti pohe Holi Spirit ti i talo lato ailei puasalato. Teteka kahikahin i kilamiwen aposel tetan. ³ Leili 40 ngain muhi matean i sohot take kila hani kapi lato. I kola ka i

moih aliawen. Lokon ien i kakane lato sale nenein ti Haeu.

⁴ Telao ti lato ang apupuha i hone lato, “Amuto kum nahih sasalili Jerusalem, atengimua tataen tel Tamak Haeu hani amuto Holi Spirit ti i honewen amuto, masin ti nga kakanewen amuto. ⁵ Jon baptaisi seilon ani kan tuahe pate ape sikole Haeu hani amuto Holi Spirit ti kapitia-muto.”

Haeu waxi Jises hani kapin

⁶ Telao ti tesol kahikahi Jises apuha haniwa kapin, lato kamei i, “Tel masiwi, nakon se ape o hani kaha teka Israel nga-hati aliake kaha ma neini xux liai?”

⁷ Jises pahoi lato ukek, “Kumahe waliko ti lehe amuto tioi. Mewenae Haeu noseniai taen ti tesol waliko ien sohot. ⁸ Tuahe ti Haeu hani amuto Holi Spirit, amuto uke pohen ape amuto kaxi sawateni nga hani teka seilon ti Jerusalem, hatexux ti Judia, Samaria ma lawe xux.”

⁹ Muhin ti i kak kewa, Haeu waxi i hani patul kapin ti puli tesol kahikahin ape teik maun likihini i ti pulalato.

¹⁰ Lato to paxapax tutuen, hua seilon puxuaulalu papaxaxun sohot tu hahu-tuia hani kapi lato. ¹¹ Lalu ukek, “Tesol akiki Galili, alahan amuto paxai kakapitini maun? Tetel Jises, Haeu waxi hani patul kapin, tin i aliama masin ti amuto ningahi i luainiwa.”

Matias saiti Judas

¹² Waliko ien i sohot ti Maunt Oliv, xohixohin tehu taon Jerusalem. Muhin ien tesol aposel alia hani taon. ¹³ Ti lato tahi-awa, lato soh hani tehu ing teke patul, tesol lawe lato heheuta. Lato tetesol: Pita, Jon, Jeims, Andru, Pilip, Tomas, Batolomiu, Matiu, Jeims tel nati Alapeus, Saimon tenen axan liai Selot ma Judas tel nati Jeims. ¹⁴ Lato hatesol lawe lato apuha lotu hetekie namil tenenawe kapi tesol hehin ma Mary tel tini Jises hetekie tesol ukale Jises.

¹⁵ Ngain telao, sai 120 kahikahi Jises laha apuha ape Pita tua i ukek, ¹⁶ “Tesol akikik ti Kraiss, waliko ti kakai Haeu kaxiwen i sohot hapoponowi sale Judas, tetel i atima teka xotiai Jises. Ti kuwen wanen Holi Spirit hanamiloa tel masiwi David ti kak kilamiai

tesol waliko ien. ¹⁷ Kemuk Judas tel ti leilokako, Jises kilami i puas akatiakako.”

¹⁸ Imuh Judas waxi teik moni ti hangainiai Jises ape i kahui teik pekeun. Ti ien i haputa kalungini i, tian tapox, puhuan ahuta ape i mat. ¹⁹ Lawe seilon ti Jerusalem hong munge matei Judas, ape laha axai teik pekeunaun ien ti kakaiialaha Arameik. Laha axai *Akeldama*. Teik kakain ien ukek, Pekeun ti Kaka.

²⁰ Pita kak tatale ukek, “Leili pepai Salm ti tataiai David i ukek, ‘Tiliwen tap seilon leili ingan, laha kum ingangai.’ *(Ps 69:25)* Tin i ukek, ‘Tel seilon liai akeniai pupuasan.’ *(Ps 109:8)*

²¹⁻²² “Aile ape ewi na tel seilon soh ulea hani kapi kako ti kaxiai xahatai Jises tel Masiwi. Kako kilami tel ti lawe kapi kako lokon kako kapi Jises, hutui ti Jon baptaisi Jises haniwa tataen ti Haeu waxi i hani kapin ti tesol tonan.”

²³ Ape lato noseni kilamiai tel ti huhua seilon ie: Josep Basabas, axan liai tenen Justus, ma Matias. ²⁴ Lato kamei Haeu ukek, “Tel Masiwi, o tioi namili lawe seilon. ²⁵ Kola hanima amite tetel ti o kilamiwen lehe i sohot tel aposel ukei pupuase Judas, tel i saliliwen amite hani tesol hoi liai to-tonan.” ²⁶ Ape lato halokeni satu upiai tel ti Haeu kilami. Haeu kilami Matias ape i hukuma hani kapi tesol huopanim tel aposel.

2

Tahiai Holi Spirit ti Pentekos

¹ Tehu ngain lalap ti Pentekos, teka kahikahi Jises apuha hetekie hani leili tehu ing. ² Lato hong tangiai waliko tenen i hahutuialih patul masin aupol kuin ape i haxuha hatehu ing ti lato toto. ³ Lato ningahi tenen waliko masin xekei ah a tanome leh i sawat to hani pati tel tel. ⁴ Holi Spirit soh xuh hani leilolato ape lato hutui kakak kakai xux liai ti Holi Spirit hanesoa lato.

⁵ Ti lokon ien, teka Ju ti xux texux texux laha toto leili Jerusalem. Laha seilon ti lotuiai Haeu. ⁶ Ti laha hongoa tangiai waliko tenen masin aupol kuin, kilan seilon apuha paxai ape laha hong ongaini nake tel tel hong ka teka kahikahi Jises ape

lato kakak puki kakaiialaha. ⁷ Teka Ju ien pate laha tataxini ape laha eseini hawane ukek, “Nakon tesol seilon ien kumahe akiki Galili? ⁸ A i sohot ukek ia ape kako hong lato kakak kakaiakako? ⁹ Kako teka ti Partia, Midia, Elam, Mesopotamia, Judia, Kapadosia, Pontus ma Asia, ¹⁰ teka ti Prigia, Pampilia, Iqip ma teka ti Libia tetesol xohixohin tehu taon Sairini, hetekie kako teka soliwia ti Rom. ¹¹ Kako teka nakuama ti teka Ju ma teka lotu usiusi teka Ju. Ape kako teka ti Krit ma Arabia. Tuahe kako hatesol hong ka lato kakak kakaiakako wanen sale waliko lalap ti Haeu ailewen!” ¹² Laha kum tioi ka i sohot ukek ia ape laha he kamekam alia puki laha, “Waliko tenen lahan ie?”

¹³ Teka ti laha kak soxeni teka kahikahi Jises ukek, “Lato un kasia unum ailan!”

Pita kakane teka kilai seilon

¹⁴ Pita tule kapi tesol huopanim tel aposel ape i kak eliel lehe laha hong, i ukek, “Amuto teka Ju ma amuto hatesol ti Jerusalem, hong matainiwa na nga kaxi haxewa hani amuto. ¹⁵ Teka seilon ie kumahe ka lato unuun hanowi ti amuto nanamilo i nake seilon kum unuun letu masin. ¹⁶ Tenen waliko amuto niningahi masin ti Joel tel kuluiai kakai Haeu kaxiwen i ukek,

¹⁷ “Haeu ukek, ‘Leili taun imat ti tehu pon ie tapo, nga axi Holi Spirit hani seilon tenen tenen.

Natumuto wawan ma hehin laha kak kului kakaiak, teka natumuto uluha ma teka wawan salaimat nga hapaxangongo.

¹⁸ Kalak tuahe teka unauak wawan ma hehin nga hani laha Holi Spirit telok ien ape laha kak kului kakaiak.

¹⁹ Nga aile hasohotu kolakol tenen lalap he maun ma he tehu pon itan ie. Matemate, ah ma axuan tenen pate kilakilan i sohot he tehu pon itan.

²⁰ Imat ti tehu ngain lalap ti sohotui Krai tel Masiwi al i tilok a pangapang i sohot kakan masin kaka.

21 Taen ien, teka laha upia huhual ti tel Masiwi, i waxi auni laha lian tehue.’ (Joel 2:28-32)

22 “Hongoa amuto tesol Israel! Jises tetel ti Nasaret i aile waliko lalap tenen tenen ti pohe Haeu. I kola ka Haeu taloma i. Puki amuto tioiwen ma ningahiwen nake i sohotuen wasolamuto. 23 Tetel seilon ien, Haeu kak kilamiwen ka amuto hangaini hani teka seilon lialun ape laha telei. Laha tahi hakea i hani he kros. 24 Tuahe Haeu hamoihawen Jises. I oxoxiwen i ti mate-mate nake kum pon wanen matemate aka kongini i. 25 Kako tioi ka salan wanen nake David tel masiwi kakawen sale Jises. I ukek,

“ ‘Nga niningahi tel Masiwi kapik lawe ngain.

Lawe i huali nga ape nga kum mamata kawatan na i tunahi nga.

26 Aile ape leili tiak hetekie kakaiak mewena-nae nga amuam.

Kalak nga tioi nga mat, nga tioi hawane ka Haeu i tel ngahatiak.

27 Haeu, nga soh o kum aka lioi nga leili amal.

O kum hakoha lioi tupuak leili amal nake nga tel unauam lolowi.

28 O kola haniwen nga aweisal ti ukei tonain solian.

Ti o kapik, nga amuam.’ ” (Ps 16:8-11)

29 Pita kak tatale ukek, “Amuto tesol akikik, nga kaxi hawane hani amuto ka tel masiwi David, tetel matahaun ti kako, i matewen ape laha tihiniwen. Aoape ie, amalun tutuen kapi kako. 30 David kumahe i kakak puki i. David i tel kuluiak kakai Haeu, i tioi Haeu kakawen ka tel ti nakuama tetan i sohot Masiwi hanowi i. 31 David liai i tioiwen waliko ti na Haeu aile, ape i kakak sale xahatai Jises Krai ti i ukek ka Haeu kum aka lioi i leili amal lehe tupuan koha.

32 “Tetel Jises nga kakaxi, Haeu xahateniwen ti matemate ape amite hatesol kahikahin ningahiwen ka i ape moihi.

33 Haeu hana Jises hani minan tepaun manau ti neinia seilon ape hani i Holi Spirit masin ti i kakawen i aile. Tin

i hahani kako Holi Spirit ape waliko ti amuto niningahi ma hongohong aoape ie se pupuase Holi Spirit. 34-35 Haeu tai waxi David tel masiwi hani tonan, i waxi Jises masin ti puki David kakawen. I ukek,

“ ‘Haeu kakane tel Masiwi tetak, “Toma papak tepaun manau ti neinia seilon atengi tataen nga hanawa teka seilon laha pahoxai o hani hahitakam.” ’ (Ps 110:1)

36 “Aile ape amuto hatesol Israel tioi ke-wak, tetel Jises amuto teleiwen, se tetel Haeu kilamiwen Masiwi ti amuto ma i tin Krai, tetel Haeu taloma!”

37 Ti laha hongoa teik kakain ien, pate i tuhuke hakawata hawane tialaha ape laha kamei Pita ma tesol aposel liai ukek, “Tesol akikimite, kaie ape amite aile la?”

38 Pita pahoi laha ukek, “Towiahua ti saun lialun ti amuto lehe amite baptaisi amuto hahitake axe Jises Krai. Ape Haeu oxoxi amuto ti kawatan ti saun lialun ti amuto ape i hani amuto Holi Spirit. 39 Haeu kakawen ka i hani amuto, natumuto ma tin hani teka seilon ti xux liai, hatesol teteka ti i kilamiwen.”

40 Kilan kakain tuah Pita kakane laha ape i kak haxoxo ma hanamena kapitini laha i ukek, “Na amuto hong tamani kakaiak, amuto salia ti hukuma akatia teka seilon lialun ti aoape ie.” 41 Teteka seilon lato hong soh kakai Pita, teka kahikahi Jises baptaisi lato. Telao ien 3,000 seilon soh palahi teka kahikahi Jises.

Teka kahikahi Jises to amuam hetekie

42 Teka lato sohot kahikahi Jises lato hani hatapo lato ukei anesoin ti tesol aposel. Hatesol kahikahi Jises lato hina namil teikawe ti to hukuma hetekie, lotu hukuma ma ang hukuma ti nameniai matei Jises.

43 Tesol aposel aile hasohotu kilan waliko tenen lalap wanen ape hatesol seilon paxai ma ong amuke. 44 Hatesol kahikahi Jises lawe lato to hukuma ma he axiax soxi. 45 Lato hangaini soxialato ape sei moni hani hualiai teka tap soxi. 46 Lawe ngain lato apuha hetekie ti namil teikawe leili Ingi Haeu. Lato ang bret nameniai matei Jises ma amuam ti he axiax an leili ingalato. 47 Lato kak ma pak sameni Haeu

ape lato amuke saun solian seilon liai aile hani lato. Lawe ngain Haeu hasoho palahi seilon hani kapi teka kahikahi Jises, teteka i awai laha ti kawatan ti lialui woulaha.

3

Pita haewia tel seilon aen lialun

¹ Ngain tehu taun ti lotu ti alohah, Pita ma Jon, hua kahikahi Jises, nahih hani Ingi Haeu. ² Lalu ningahi tel seilon aen lialun lilian ti i takahama. I toto pape tewau aweing axan Solian. Lawe ngain teka akikin kau hatona i hani pape tewau aweing ien lehe i kat moni ti teka seilon na laha soh hani Ingi Haeu. ³ Ti i ningahi Pita ma Jon nahih sosohoa, i katei lalu moni. ⁴ Lalu pax sawi hani i ape Pita ukek, "Paxaima amili!" ⁵ Ape se i paxai lalu, i sokok ka lalu axi i na tenen.

⁶ Ape Pita ukek, "Nga tap moni tuahe waliko tenen nga hina nga hani o. Ti pohe Jises Kraiss tel ti Nasaret, nga hone hawane o, tua ape tau nahiwa!" ⁷ Pita akeni tepaun minan manau ape aka hatuhi i. Tuhan tehue anele aen ma titin i soli. ⁸ I tit hokahale ape i tau nanahih. I nahih kahiti lalu hani Ingi Haeu. I tit amumuke pohe Haeu ape i kak kemulik hani i. ⁹ Hatesol seilon ien ningahi i nanahih ma hong i sasameni Haeu. ¹⁰ Ti laha paxai tioiwa ka se tetel i to katekat pape tewau aweing axan Solian, pate laha ongaini hawane waliko ti i sohot hani i.

Pita kakane teka laha ningahi tel seilon aen lialun ewi

¹¹ Hatesol seilon ongaini hawane ape laha kiliwau hani kapi tesol axan Totone Solomon, tetesol ti tel seilon kemuk aen lialun pahi amumuke Pita ma Jon. ¹² Ti Pita ningahiwa teka seilon apuhawa, i hone lato ukek, "Amuto teka Israel, alahan waliko tetenen ie i hahataxina amuto? Alahan amuto paxai hamalumini amili? Kumahe kuimili ma soliai woumili i aile tel seilon ie nanahih. ¹³ Haeu ti Abraham, Aisak, Jekop ma teka matahaun ti kako, i hanawen tel unauan Jises seilon pate tuah, tetel amuto hangaini hani teka masiwi ti Rom. Pate amuto watakai i kalak Pailat ailewen namil ti oxoxian. ¹⁴ Amuto watakai hawane Jises, tetel i ailele mewena nae puase Haeu a woun pate sawisawin.

Amuto kamei Pailat na i ahuti hani amuto tel weli teleiai seilon. ¹⁵ Ape amuto telei Jises, tel haniai hanawain tenen tap tahi tapoan. Tuahe Haeu xahateni aliakewen i ape puki amite ningahiwen ka i moihin. ¹⁶ Se pohe Jises hakui tel seilon aen lialun. Amili haewia i ti xoxoi namilomili ti Jises.

¹⁷ "Tekasoliai akikik, nga tioi ka amuto ma tesol masiwi ti amuto kum paxai tioi waliko tenen auha aile haniwen Jises. ¹⁸ Tuahe Haeu kakanewen teka kuluiwai kakaian ape laha kak kilamiwen ka Kraiss tel Nati Haeu, liai i kau kawatan ape se i sohotuen. ¹⁹ Aile ape amuto lioiwa saun lialun. Towiahu haniwa Haeu lehe i oxoxi amuto ti kawatan ti lialui woumuto. ²⁰ Na amuto aile ukek ien, Haeu hakui amuto ape i hamosu Jises Kraiss, tel i kilami hahani amuto. ²¹ Ao pe ie i tutuen tone Haeu atetengi taun ti Haeu aile hauni hasolia lawe waliko masin ti Haeu hanamiloa kakain hani teka kuluiwai kakaian ti kuewen. Lawe laha puas hahawane ti Haeu. ²² Lokon ti kuewen, Moses kakaxi Kraiss ti i ukek, 'Haeu tel Masiwi ti kako, imuh i talo tel kuluiwai kakaian masin ti i taloma nga. I uke tel ti puki akikikako. Amuto hong tamaniwa lawe waliko na i kakane amuto ailean. ²³ Na tel kum hong tamani kakai tel kuluiwai kakai Haeu ien, Haeu namiloi ukek tel ien kumahe tetan.' (*Deut 18:15, 18-19*)

²⁴ "Hutuima ti Samuel, hatesol kuluiwai kakai Haeu liai laha kak kilamiwen waliko ti i sosohot ao pe ie. ²⁵ Masin teka kuluiwai kakai Haeu, tin amuto uke waliko ti Haeu kakanewen tesol tamakako ti kuewen. Haeu xinoti teik namil kapi Abraham i ukek, 'Nga hapuasa tesol lato nakuama tetam auni hasoliai hatesol seilon ti tehu pon ie.' (*Gen 22:18*) ²⁶ Haeu kilamiwen tel unauan Jises ti talo hanimu kako teka Ju. I aile kola lalape soliaian ti i huali kako ti towiahuakako ti saun lialun."

4

Pita ma Jon tutu mate tesol masiwi ti teka Ju

¹ Ti Pita ma Jon kakak tutuen kapi teka seilon, teka masiwi tahiamana. Lato se teka ti hukuminiai Haeu ma seilon, tel masiwi ti teka peteniai Ingi Haeu ma teka Sadusi. ² Lolato lialu nake Pita ma Jon kakaxi hani

teka seilon ka Jises moih aliawen. Ien i kola ka teka laha mat laha xahat alia. ³Kakanua lato akeni kongini lalu ape hana hani leili kalabus atengi ngain liai tehu nake pate ape alohah. ⁴Tuahe kilan teka laha hong meng ien, laha soh. Mongohe kahikahi Jises han hani sai 5,000.

⁵Taen kewa ngain liai tehu, teka masiwi ti teka Ju tenen tenen ma teka hanau nauna ti Moses laha apuha Jerusalem. ⁶Laha apuha hani kapi Anas, tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon, ma Kaiapas, Jon, Aleksanda ma teka akiki Anas liai. ⁷Teka unaulaha hakahita Pita ma Jon hani kapi teka masiwi ape laha kamei lalu ukek, “Amulu kema poh ti aita ti amulu haewia tel seilon aen lialun? Amulu ailele ti hahitake axe aita?”

⁸⁻⁹Holi Spirit hakui Pita ape i kakane laha, “Amuto hatesol teka masiwi ti teka Ju, nakon amuto kamei amili nake amili tahane tel seilon aen lialun? Ape tin pahamuto tioi sale ewiai tinun? ¹⁰Ien, amuto ma hatesol seilon ti Israel tioiwa, tel seilon tutu ie mateiwaumuto tinun ewi hawanewen nake ti pohe axe Jises Krai ti Nasaret, tetel amuto telei ape Haeu xahateni i ti matean. ¹¹Jises se tel seilon ti pepai Haeu kakak,

“Tehu kuku teka atai ing hilisa,

Haeu aile hasohotu i kuku pamu tuah ti kuku liai!’ (Ps 118:22)

¹²Tap wanen tel seilon pon awaiakaha ti lengei Haeu ti saun lialun ti kaha, mewenae Jises, tetel Haeu kilamiwen. Ti hatehu pon itan ie mewenae i tapai.”

¹³Teka masiwi ongaini hawane ti laha paxai Pita ma Jon kak mamatut. Laha tioi lalu tuahe seilon naun tai sukul. Laha ila tioi ka lalu se kahikahi Jises. ¹⁴Tap laha kak ulea tenen nake tel seilon i ewiwen tutu kapi Pita ma Jon. ¹⁵Ape teka masiwi hone lalu nahih ahutamua ti tehu ing laha toto, ape laha he kakak aliamu puki laha. ¹⁶Laha he kamekam, “Kako aile la hani lalu? Lawe seilon leili Jerusalem laha tioi hatapoen waliko tenen lalap lalu ailewen. Kako kum puluhini uke. ¹⁷Tuahe kako halini lalu kaxiai puase Jises lehe axe Jises i kum sawata ahe hani teka seilon.”

¹⁸Laha tiloi hasoho aliake lalu ape kakane lalu ka tapeiniwa kaxi hanau teka

seilon ti hahitake axe Jises. ¹⁹Tuahe Pita ma Jon kak pahoi laha ukek, “Amili namiloi ukek pamu ewian na amili hong usi kakai Haeu kumahe amuto. ²⁰Amili kum kongini uke kaxiai waliko ti puki amili ningahiwen ma hongoen.”

²¹Teka masiwi kum tunah huan ti kalabusiai Pita ma Jon. Laha tua kak hahamatau lalu ape hanahi nake lawe seilon laha sameni Haeu ti waliko i sosohot telao ien. ²²Tel seilon i ewike pohe Haeu, ahangun akulai 40.

Teka kahikahi Jises lato lotu

²³Tataen Pita ma Jon ahuta kewa, lalu nahih alia hani kapi teka kahikahi Jises liai ape kaxi waliko tenen teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon ma teka masiwi liai kakak. ²⁴Ti teka kahikahi Jises hongoa, lato lotu hetekie hani Haeu, lato ukek, “Tel Masiwi, o tanomi maun aheah ma tehu pon itan ie, kanitax ma lawe waliko ti heihon. ²⁵O hapuasa Holi Spirit kakanei tel unauam David, tel tame tesol tamamite, i kak ukek,

“Kalahai teka seilon laha kum tioi Haeu lolaha lialu?

Kalahai teka seilon tua namiloi pahoxai Haeu?

²⁶Teka masiwi tenen tenen ti tehu pon itan ie apuha hetekie ti hileiai Haeu tel Masiwi ma Krai tel Natun.’ (Ps 2:1-2)

²⁷“Ape salan, Herod ma Pontius Pailat apuha hetekie kapi teka seilon laha kum tioi Haeu ma teka seilon ti Israel leili Jerusalem ape laha aile namil ti hialui Jises, tel o kilamiwen, tel unauam i hani hatapo namilon ti puasam. ²⁸Ape waliko ti o namiloiwen i sohot, laha apuha hetekie ailean. ²⁹Tel Masiwi, ti tenen ien paxai tioiwa kakain ti laha kak hahamatau amite ape aile hamatuawa amite teka unauam ti kaxiai kakaiam. ³⁰Hanima amite pohem ti haewiai seilon ma hasohotui kolakol tenen lalap hahitake axe tel unauam Jises.”

³¹Ti lato lotu kewa, tetesol ti lato apupuha i nuaa ape Holi Spirit soh hapohea lato. Aile ape tap lato mamata kaxiai kakai Haeu.

Teka kahikahi Jises he axiax soxi

³² Hatesol kahikahi Jises namilolato teikawe. Tap tel na i ukek teik na soxian mewenae tetan, lawe waliko na lato hina lato sei. ³³ Hetekie lalape poh, tesol aposel kaxi tatale xahatai tel Masiwi Jises ape Haeu to hasolia hahani lato. ³⁴ Tap tel ti lato kukun teik na soxi. Teka na hina teik hepekeun ma na ing, laha hangaini ukei moni. ³⁵ Laha atoheni hani mini teka aposel ape lato sei hani teka seilon pahalaha huhual.

³⁶ Masin ti Josep aile, tel Livai ti texux xux Saiprus. Tesol kahikahi Jises axai i Banabas. Salangawe axan ukek, "Tel ti kak haxoxoi seilon." ³⁷ I hangaini teik hepekeunaun. I kewa moni ape i hani teka aposel.

5

Ananias ma Sapaira

¹ Tel seilon axan Ananias hetekie tel axoan Sapaira, tin lalu hangaini teik hep-
ekeunaulalu. ² Ti lalu kewa moni, lalu akeni kongini aliake teik ape ti liai, lalu atoheni hani tesol aposel.

³ Pita ukek, "Ananias, nake lahan o hani lioi Satan kapiti namilom ape o aile puluti Holi Spirit ti akeni kongini aliakei teik moni ti kahi hepekeun? ⁴ Imat ti o hangaini, hepekeun liai tetam ape moni ti o uke liai tetam. Alahan o puputa? Kumahe o pupuluti mewenae seilon, o puluti hehetekie Haeu."

⁵ Ti Ananias hongoa, i put mat. Ape teka seilon mamata hawane ti laha hongoa waliko ti i sohot hani Ananias. ⁶ Teka seilon uluha nahima, puxui auni tupuan, lato kau hasohotu ape tihini.

⁷ Ti muhi aua toluhu tamusua, tel axoan hehin nahima. I kum tioi waliko ti i sohotuen. ⁸ Ape Pita kamei i, "Kaxi hanima nga, nakon moni se hatesol lapan ie amulu akeni ti kahi hepekeunaumulu?"

Sapaira pahoi ukek, "Se mewenae ien."

⁹ Pita kakane i ukek, "Alahan o ma tel axoam hahelehele Holi Spirit? Tesol seilon lato tihini tel axoam lato tutu aweing, tin lato apepeas kaui tupuam!"

¹⁰ Tataen wanen ien i put mat hani itan. Tesol seilon uluha nahih sohoa ningahi i maten, lato kau hasohotu tupuan ape tihini i pape tel axoan. ¹¹ Ti hatesol kahikahi

Jises ma teka liai hongoa waliko ti i sohot hani Ananias ma Sapaira, pate laha mamata.

Teka aposel haewia kilan seilon tinun

¹² Teka aposel aile hasohotu kilan kolakol tenen pate lalap ape teka seilon ningahi pohe Haeu. Hatesol kahikahi Jises lawe lato apuha hetekie ti tesol Totone Solomon pape Ingi Haeu. ¹³ Tap seilon melal ti lato pahalaha saupa kapi lato, kalak pate laha sasameni lato. ¹⁴ Tuahe seilon to kila ahe tatale teteka laha soh ti Jises Krai ape laha soh palahi teka kahikahi Jises. ¹⁵ Ti teka seilon paxaiwa puase teka aposel, laha kau teka tinun hani he aweisal ape hana laha patul he sau ma he tahi lehe tuahe lihui hosai Pita i halihu laha na i nahih sahiwa. Ien i tapai ti haewiai teka tinun. ¹⁶ Ape kilan seilon ti lawe taon kakalini Jerusalem tin laha kau teka seilon tinun ma teka ti spirit lialun kapiti hahialalu ape Haeu haewia laha hatesol.

Teka masiwi ti teka Ju pahalato telei teka aposel

¹⁷ Tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ma hatesol tuaun laha ti teka Sadusi, laha lohaini tesol aposel nake kilan seilon sameni lato. ¹⁸ Laha xoti teka aposel ape hana hani tehu ing ti kalabusiai lawe seilon lialun. ¹⁹ Tuahe ti ipong tetehu ien, tel engel ti Haeu i hei kahip ti aweingi kalabus ape hasohotu lato. ²⁰ Ape i hone lato ukek, "Nahih haniwa Ingi Haeu ape kaxi tatale haniwa teka seilon meng solian sale tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan."

²¹ Ti i letule lato nahih hani Ingi Haeu ape hahanau teka seilon ien.

Letuan tin tetehu, tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ma hatesol masiwi ti Israel lato apuha hetekie. Lato talo teka unauualato nahih waxiai tesol aposel lehe teka masiwi kamei lato hina kamekame. ²² Ti teka unauualato tahia haniwa ingi kalabus lato tai tunahi tesol aposel ape lato nahih alia hani kapi teka masiwi. ²³ Lato ukek, "Ti amite tahia, tewau kahip ti aweingi kalabus konginan xoxoan. Teka peteniai kalabus tin laha tutu aweing. Tuahe ti amite heiwa kahip, tap seilon ien."

²⁴ Ti tel masiwi ti teka peteniai ingi kalabus ma teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon hongoa, lato tataxini ape lato ukek, “Waliko la sohotuen?” ²⁵ Tataen ien tel seilon tahia hani kapi lato ape i ukek, “Hongoa! Tesol seilon amuto hahana leili kalabus lato tutu ulea mate Ingi Haeu hahanau teka seilon sale Jises!”

²⁶ Kakanua tel masiwi ti teka peteniai kalabus hetekie tesol unauan lato nahih waxi aliake tesol aposel. Lato aile hakokol nake lato mamata uke teka seilon hokai lato pot. ²⁷ Ape lato hakahita tesol aposel hani kapi teka masiwi lehe tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon kamei lato hina kamekame. ²⁸ I ukek, “Amite halini hawanewen amuto hanau teka seilon waliko ti Jises hanauen. Tuahe amuto kaxi sawateni kaliniwen Jerusalem ape amuto tieni amite teleiai Jises.”

²⁹ Pita tuke awe tesol aposel, i ukek, “Amite hong usiuseri kakai Haeu, kumahe kakai seilon. ³⁰ Tel Tamakako Haeu xahateni aliakewen Jises ti matean, tetel amuto tahi hakea hani he kros ape i mat. ³¹ Haeu waxi i hani papan tepaun manau ape i sohot tel Masiwi ti neinia seilon ma tel ti awai seilon ti lengei Haeu ti saun lialun ti kaha. Haeu aile ukek ien lehe kako teka seilon ti Israel hina aweisal ti towiahu ti saun lialun ape Haeu oxoxi kako ti kawatan ti lialui woukako. ³² Amite teka kahikahi Jises ningahi hawanewen waliko ien ape amite kakaxi. Holi Spirit tin i hahaxoxo kakai amite, tetel Haeu hani teteka seilon laha hong usi kakaiian.”

³³ Tekka masiwi ti teka Ju hongoa, lolato lialu hawane ape pahalato telei tesol aposel. ³⁴ Tuahe tel ti lato axan Gamaliel, i tel Parisi a tin tel hanau nauna ti Moses, i tule ape i talo tesol aposel hanimu melal. Gamaliel pate lawe seilon hong kakaiian. ³⁵ Ape i hone teka masiwi ien, “Amuto seilon ti Israel, amuto namilo aluwinimua waliko tenen na kako aile hani tesol seilon ie. ³⁶ Amuto nameni tel seilon Teudas ti i ukek ka i tel seilon masiwi, ape 400 seilon lato sohot kahikahin. Ti laha teleiwa i, tesol kahikahin ox silahota ape teik puasan i mat. ³⁷ Muhin ien Judas ti Galili apuhini teka seilon ti hil pahoiwai teka seilon ti Rom lokon ti ngain ti wexei teka Ju lehe laha

tioi mongohe seilon ti haniai teka masiwi ti Rom moni. I tin laha telei ape tesol kahikahin ox silahota.

³⁸ “Aile ape nga nau amuto kum aile hahialu tesol seilon ie, hanahiwa lato. Pake na puasalato i tua nakuale ti puki seilon, i tapo kaluta. ³⁹ Tuahe na puasalato ahuma ti Haeu, amuto kum pon konginialato. Amuto aile tunahi amuto puas hilei hawane Haeu!”

⁴⁰ Ape teka masiwi hong usi nauna ti Gamaliel. Lato tiloi hasoho tesol aposel ape teka unauwalato hetu. Muhin ien teka masiwi halini lato hanau seilon waliko ti Jises hanauen. Ape lato talo hasohotu tesol aposel.

⁴¹ Ti tesol aposel nahih saliliwa teka masiwi ti teka Ju, pate lato amuke ti Haeu hani lato kau kawatan nake lato kahikahi Jises. ⁴² Ape lawe ngain lato nahih hani Ingi Haeu ma ingi teka seilon ti hanauwalaha ma kaxiai meng solian ka Jises i se Kraisi, tel Haeu taloma.

6

Tepanim hua kahikahi Jises seiwai waliko ti huhual

¹ Ti ape mongohe teka kahikahi Jises kikilale, teka Ju kakaiialaha Grik laha wili teka Ju kakaiialaha Arameik ma Hibri nake laha kum sei hapono waliko hani teka hehin kakaiialato Grik axoalato matewen. ² Tesol aposel apuhini hatesol kahikahi Jises ape lato ukek, “Kumahe solian na amite aka lioi puasain ti kaxiai menge Haeu ape amite tani waxi seiwai waliko ti huhual. ³ Amuto kilamiwa tepanim hua seilon ti leilomuto, tetesol Holi Spirit kakapiti lato ma namilolato xewan. Amite hani lato akeniai teik puasain ti seiwai waliko ti huhual. ⁴ Ape amite hani hatapo amite ailei puase lotu ma ti kaxiai menge Haeu.”

⁵ Hatesol kahikahi Jises lato amuke teik namili tesol aposel ape lato kilami Stiven, tel seilon namilon xoxoan ti Haeu ma Holi Spirit kakapiti i. Tin lato kilami Pilip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas ma Nikolas ti Antiok, tetel i sohot tel ti usiai lotu ti teka Ju ape tin i sohot tel kahikahi Jises. ⁶ Lato kola hani tesol aposel tetesol seilon ti lato kilamiwen ape tesol aposel

hana min patul he pati tesol seilon ien kameiai Haeu ti hakuialato ailei teik pua-sain ien.

⁷ Ape meng solian ti Jises i sawat tatale. Mongohe kahikahi Jises leili Jerusalem kila kosea hawane. Lokon ien kilan teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon laha sohot kahikahi Jises.

Laha akeni kongini Stiven

⁸ Stiven aile hasohotu kilan kolakol lalap wanen nake ti soliai Haeu i axi Stiven poh. ⁹ Tuahe hina seilon laha kak wawatakai Stiven. Teku Ju ti Sairini ma Aleksandria lato seilon ti tehu synagog axan Oxoxai ma teka Ju ti Sailsia ma Asia, laha kak he hapatapat kapi Stiven. ¹⁰ Tuahe laha kum xoini Stiven ti kakain nake i seilon tenen namilon xewan ape Holi Spirit hani i kakain solian.

¹¹ Ape laha xui ngah seilon liai ti kak kewak, “Amite hong Stiven kak halialu Moses ma Haeu.” ¹² Aweisal tetewau ien laha hahika teka Ju, teka masiwi ti laha ma teka hanau nauna ti Moses ape laha akeni kongini Stiven. Laha hakahita i hani kapi teka masiwi tuah ti teka Ju.

¹³ Ape laha hakahitama tesol seilon lato tua kak tanomi putini kakain. Teku ti lato ukek, “Stiven lawe i kak halialu tehu Ingi Haeu ma nauna ti Moses. ¹⁴ Amite hong i ukek ka tetel Jises ti Nasaret i hamanana tehu Ingi Haeu ma i sohi saun ti Moses hakouta hanima kako.” ¹⁵ Ape hatesol masiwi laha toto ti tehu apuhain ien laha paxai kapitini Stiven. Laha ningahi kawan i xe hanowi kawe tel engel, spirit solian ti Haeu.

7

Kakai Stiven hani teka masiwi ti teka Ju

¹ Ape tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon kamei Stiven, “Kakain ti laha susului o salan?”

² Stiven ukek, “Tesol akikik, hongoa. Haeu take hani kapi Abraham hetekie lalape xewaian, lokon ti Abraham, tel matahaun ti kako, i toto tutuen Mesopotamia imat ti i sos hani Haran.

³ Ape Haeu hone Abraham, ‘Nahih saliliwa tesol akikim ma xuxum ape nahih haniwa xux ti na nga kola hani o.’

⁴ “Salan, i nahih salili texux xuxun Kaldea ape i to hani Haran. Muhin ti tel taman matewa, Haeu hasoso Abraham hanima texux xuxukako ie. ⁵ Ti lokon ien Haeu tai hani Abraham teik na hep-
ekeun. Tuahe i kakane Abraham ka i ma teka lato nakuama muhin, lato uke hatesol hepekeun ie, kalak Abraham tap natun lokon ien. ⁶ Haeu kakane i, ‘Imat, teka lato nakuama tetam lato sohot soliwa ti texux xux liai ma unau seilon. Laha aile halialu lato leili 400 ahang. ⁷ Tuahe nga axi kawatan hani teka laha hapuasa halialu lato ape imuh nga waxi aliake lato lehe lato lotui nga ie, tetesol hepekeun ti nga kakawen nga hani lato.’

(*Gen 15:13-14*) ⁸ Haeu xinoti namil kapi Abraham ti ailei teik kikilam ti kotiai uli walikoi teka akaik wawan ti kolakol ka i ma teka lato nakuama tetan lato seilon ti Haeu. Ape Abraham aile hani tel natun Aisak muhi takahan kewa ngain tepanim toluhu. Imuh Aisak hatano Jekop ape Jekop sohot tel tame tesol huopanim huhua seilon lato sohot tame teka Israel.

⁹ “Tesol nati Jekop wiliki tel ukalalato Josep. Lato hangaini i hani teka Iqip ape laha uke i unualaha. Tuahe Haeu kapi Josep. ¹⁰ Haeu huali i ti hatesol kawatan tetan. Haeu hanesoa hawane i ape Fero, tel masiwi tapein ti Iqip, amuke hawane i. I hana Josep tel masiwi hahitakan ngahatiai Iqip ma hatesol soxian.

¹¹ “Telok, tehu hitolo lalap ti Iqip ma Keinan. Teku seilon tunahi kawatan lalap. Ape tesol akiki Josep lato tin tap analato. ¹² Ti Jekop hong tunahiwa ka hina an ti Iqip laha hana alolomeni, i talo tesol natun hani ien. ¹³ Ti Jekop taloa tesol natun hani Iqip, Josep aile kola ka i tetel ukalalato. Ape tataen ien Fero tioi tesol akiki Josep. ¹⁴ Muhin Josep tapea waxi tel taman Jekop ma tesol akikin, 75 hatesol sohot haniwa kapin Iqip. ¹⁵ Ape salan, Jekop sos hani Iqip. I ma tesol natun to mat ien. ¹⁶ Kulato laha kau aliake hani tehu taon Sekem ape hana hani tehu amal ti Abraham kahui ti tesol nati Hamor.

¹⁷ “Ti sikole ape Haeu haponowia waliko ti i kakane Abraham, teka Israel leili Iqip laha kila hahawanele. ¹⁸ Ti tel liai toa masiwi ti Iqip, i kum nam waxi Josep.

¹⁹ Tel masiwi ien i hapuasa hialalu teka matahaun ti kako ma i lungei lato xoiniai natulato kokol lehe i mat.

²⁰ “Moses takah lokon ien. Haeu namiloi ukek i akaik solian. Leili pangapang toluhu tel tinan ma tel taman aunini i leili ingalalu. ²¹ Tap aliakean, lalu kum muneni uke i ape lalu ahuti i hani melal. Tel nati Fero hehin tunahi i ape waxi auni hanowi natun wanen. ²² Moses uke ane-soin hanowi teka akaik ti Igip. Ape i tin tel seilon solian ti kakain ma puasain.

²³ “Ti ahang Moses kewa 40, i namiloi na i nahih paxai teka Ju akikin. ²⁴ Lokon ien i ningahi tel akiki Igip aile hahialalu tel akiki Ju. Ti Moses awawai tel akikin, i telei tel Igip. ²⁵ Moses sokok tesol akikin paxai tioi ka Haeu hapuasa i ahutiai teka Ju ti Igip. Tuaehe lato kum paxai tioi.

²⁶ “Ngain liai tehu Moses ningahi hua Ju akikin lalu hilehil, ape i tohongi lali hasoliai wasolalalu. I ukek, ‘Amulu akikin. Alahan amulu hil?’

²⁷ “Tuaehe tetel i hutui hile i sipeli xaxaweni Moses ape i hone i, ‘O kumahe tel masiwi ti amite. ²⁸ Lehe o telei nga hanowi ti o telei tel Igip titihah?’ ²⁹ Ti Moses hongoa i ox hani texux xux Midian ape i to ien hanowi soliwa. I sal ien ape i hanatua hua natun wawan.

³⁰ “Ahang 40 tamusua, tel engel take hani kapi Moses leili teik sisihan i xekexek he lohong, xohixohin kapi Maunt Sainai.

³¹ Ti Moses ningahiwa, i tataxini. Ti i nahih xohi ahewa paxai aluinian, i hong kinaxe Haeu. ³² I ukek, ‘Nga Haeu ti tesol matahaun tetam, Abraham, Aisak ma Jekop.’ (*Exod 3:6*) Moses i mamata xexex ape kumahe pahan i paxai.

³³ “Ape Haeu hone Moses, ‘Akahetiwa sueum nake o tutu matak Haeu tel Masiwi tetam. ³⁴ Nga ningahiwen teka Igip hapuasa hahialalu tesol seilon tetak ape nga hongoen tangialato. Nga mosuma taloam ti oxoxialato. Ape nga talo aliake o hani Igip ailei teik namilok.’ (*Exod 3:5-10*)

³⁵ “Moses tetel teka Ju watakai laha ukek, ‘O kumahe tel masiwi ti amite.’ Moses se tetel Haeu hana i masiwi ape talo aliake hani Igip oxoxiai teka Ju. Telao tel engel ti Haeu sohot hani kapi Moses leili teik sisihan i xekexek. I huali Moses ailei teik

puasain ien. ³⁶ Ape Moses nahike ahuti teka Ju ti Igip. Lokon ien i aile hasohotu kilan kolakol lalap wanen ti Igip, ti tesol kanitax axan Kakan ma he lohong.

³⁷ “Moses tin tetel i kakane teka Israel, ‘Imuh Haeu hani amuto tel kuluiai kakaian. I puki tel akikikako masin nga.’ (*Deut 18:15*) ³⁸ Moses tin tel i kapi tesol tamakako ti he lohong ape tel engel ti Haeu kakak kapin ti Maunt Sainai. Lokon ien Haeu hani Moses nauna ti kola haniakako sale hasoliai woukako masin ti Haeu pahan.

³⁹ “Tuaehe tesol tamakako kum hong usi Moses. Ti namilolato wanen, lato kum nam waxi Moses, pahalato alia hani Igip. ⁴⁰ Ti Moses tutuen Maunt Sainai lato hone Aron ukek, ‘Tanomi hanima amite tesol haeu ti neiniamite nake Moses tetel i ahutima amite ti Igip, amite kum tioi waliko tetenen tunahiwen i.’ (*Exod 32:1*)

⁴¹ Lokon ien lato tanomi tok bulmakau uluha. Lato telei manihuh ape lelei hani i hanowi ka i tel Haeu Masiwi ti lato. Ape lato aile tehu angiaian lalap ti amukei waliko ti lato tanomiwen. ⁴² Aile ape Haeu hani lioi lato lotui hatapo waliko ti he maun aheah. I hapoponowi waliko ti Haeu kaxiwen leili pepai teka kuluiai kakaian. I ukek,

“ Teka seilon ti Israel, ti amuto he lohong leili 40 ahang, salan amuto telei ma lelei manihuh tuahe kumahe amuto aile hahani nga.

⁴³ Amuto kakau ing sosoxope ti Molek ma tehu kohot ti Repan amuto tanomi ape amuto lotui lalu hanowi nga tel Haeu.

Aile ape nga hana lioi amuto he mini teka seilon laha waxi amuto hanowi tuahe unaualaha hani tesol tataen i akilaua tehu taon Babilon.’ ” (*Amos 5:25-27*)

⁴⁴ Stiven kakak tutuen, i ukek, “Tesol tamakako lato kakau ing sosoxope ti Haeu, kolakol ka Haeu kapi lato ti he lohong. Lato tanomi tehu ing ien hanowi ti Haeu kola haniwen Moses ti Maunt Sainai. ⁴⁵ Lokon ti Josua tel masiwi ti kako neini teka Israel hetekie huhual ti Haeu, lato waxaini hile ape lato uke hepekeun ti Haeu kakawen i hani lato. Tetehu ing sosoxope ti Haeu lato

kau hehetekie kapi lato ape i to hamalum ien atengi tataen ti tel masiwi David.

⁴⁶ “Haeu amuke David ape David kamei na i atai hani i, tel Haeu ti Jekop, tehu ing.

⁴⁷ Tuaehe tel masiwi Solomon ataian. ⁴⁸ A kako tioi ka Haeu tel Masiwi tapein i kum to leili ing ti seilon atai ani min. Masin ti Haeu kakawen leili pepai tel kuluiaia kakaian. ⁴⁹ I ukek,

“ ‘Nga Masiwi ti lawe waliko ti patul ma tehu pon itan ie.

Nakon amuto sokok i tapai

na amuto atai hani nga tehu ing?

Nakon amuto sokok i tapai

na amuto atai hani nga tehu ing lehe nga to hanau?”

⁵⁰ Se nga tel tanomi hatapo lawe waliko.’ ”
(*Isa 66:1-2*)

⁵¹ Stiven kakane tutuen tesol masiwi i ukek, “Patumuto pate ailan nake amuto kum hong tamani kakai Haeu. Amuto masin tesol tamamuto. Puasamoto i hihilei Holi Spirit. ⁵² Tamamoto aile halialu hatesol kuluiaia kakai Haeu! Tin lato telei teka laha kak kilami sohotui tel seilon sawisawin ti Haeu, tel Krai Haeu taloma, tetel amuto hangaini hani laha telei. ⁵³ Kalak teka engel haniwen amuto nauna ti Haeu, amuto kum hong usi.”

Laha hokai Stiven pot

⁵⁴ Ti teka masiwi ti teka Ju hongoa kakai Stiven lato atalahi nisulato ti lialui lolato.

⁵⁵ Tuaehe Stiven tak hani patul. Hetekie huhual ti Holi Spirit i ningahi lalape xewai Haeu ape i ningahi Jises tutu pape Haeu sai manau ti neiniaia seilon. ⁵⁶ I ukek, “Hongoa! Nga ningahi maun hea ape tel Nati Seilon i tutu pape Haeu sai manau!”

⁵⁷ Ti lato hongoa lato aka siponi taxin-galato, lato ausini eliel hawane ape lato kiliwau nami Stiven. ⁵⁸ Lato itini hahatete Stiven hani melal ti Jerusalem ape hokai i pot. Tesol seilon lato papaxai sale teleiai Stiven lato naxi teke puxuaulato patul. Lato hani tel seilon axan Sol peteni ape tin lato hokai telei Stiven.

⁵⁹ Leilon ti lato hohokai i pot, Stiven tilol hani tel Masiwi ukek, “Jises tel Masiwi tetak, waxiwa nga!” ⁶⁰ I aleal put hani itan ma tang ausini hani Haeu, “Oxoxiwa lato ti kawatan ti saun lialun ti lato ailele!” Ti i kak kewa ape i mat.

8

Teka kahikahi Jises tunahi kawatan

¹ Sol paxai waheni ti laha telei Stiven.

Ti ngain tehu ien teka seilon hutui axiaia kawatan tenen lialun wanen hani teka kahikahi Jises leili Jerusalem. Aile ape hatesol kahikahi Jises ox hani tesol tesol ti Judia ma Samaria tuahe tesol aposel lato hamalum Jerusalem. ² Teteka seilon laha lolotui Haeu, laha tihini auni Stiven ma laha tahane hawane i. ³ Tuaehe Sol i hutui aile halialui teka kahikahi Jises. I soh hani ing tehu tehu, i itini ahuti wawan ma hehin ape lohi laha hani ingi kalabus.

Pilip leili tehu taon lalap ti Samaria

⁴ Teteka kahikahi Jises laha ox, laha kaxi meng solian ti Jises hani tesol tesol. ⁵ Pilip nahih hani tehu taon lalap leili Samaria ape i kaxi hani teka seilon ka Jises se Krai, tel Haeu taloma. ⁶ Ti kilai seilon hongoa kakai Pilip ma ningahiwa i aile hasohotu kolakol lalap wanen, laha hong aka mataini. ⁷ Teka spirit lialun laha tang eliel hawane ti Pilip ahuti xaxaweni laha leili teka seilon. Tin i aile haewia teka seilon tupualaha maten ma teka aelaha lialun. ⁸ Aile ape amuamu lalap wanen leili tehu taon ien.

Saimon pahan i kahui pohe Haeu

⁹ Ti lokon ien tel seilon axan Saimon i hahapuasa pohe Satan hasohotui kolakol lalap ti tehu taon ien. Ape kilan seilon laha ong amuke waliko ti i ailele. Saimon hanasanan ukek ka i tel seilon wanen. ¹⁰ Lawe seilon tuah ma naun, laha hong mataini Saimon ape laha ukek, “Tel seilon ie hina pohe Haeu, poh tenen lalap wanen.” ¹¹ Laha soh i nake laha ong amuke kilan waliko lalap ti i ailewen. ¹² Tuaehe ti Pilip kaxi ahuhuti meng solian sale aweisal ti Haeu neini seilon ma pohe Jises, laha hong soh ape Pilip baptaisai laha, wawan ma hehin. ¹³ Puki Saimon tin i soh ape muhin ti Pilip baptaisaiwa i, i kahiti Pilip hani tesol tesol. Saimon ong amuke kolakol lalap ti Pilip ailele.

¹⁴ Ti tesol aposel leili Jerusalem hongoa ka teka seilon ti Samaria laha ukewen kakai Haeu, lato talo Pita ma Jon hani kapi laha. ¹⁵ Ti lalu tahiawa lalu kamei Haeu ti axiaia Holi Spirit hani teka laha soh kakai

Haeu. ¹⁶ Ti imat Pilip baptaisi laha hahitake axe Jises tuahe laha tai uke Holi Spirit ti kapitialaha. ¹⁷ Ape aope Pita ma Jon hana minalalu patul ti laha kameiai Haeu ti hanialaha Holi Spirit ape se laha uke.

¹⁸ Saimon paxai tiori ka laha kewen Holi Spirit ti Pita ma Jon hana minalalu patul ti laha. Pahan i axi Pita ma Jon moni ape i ukek, ¹⁹ “Nga hani amulu moni na amulu hani nga tenen poh ien, lehe na nga hana minak patul ti seilon, tin laha uke Holi Spirit.”

²⁰ Pita ukek, “Tiliwen o mateke hetekie monium nake o sokok ka o pon kahui ai pohe Haeu ani moni. ²¹ Tap pupuasam puasain ti amili ailele nake namilom kum onoteni namili Haeu. ²² Towiahua ti tenen saun lialun ien, ape kameiwa Haeu oxoxiam ti kawatan ti lialui namilom. ²³ Aile kewak ien nake nga paxai o seilon tenen pate hanasanan ma saun lialun xioti kokongini o.”

²⁴ Ape Saimon pahoi ukek, “Amulu kameiwa Haeu lehe i kum axi nga kawatan ti lialui namilok.”

²⁵ Ti Pita ma Jon kaxi kewa titioalalu sale Jises ma kaxi ahutiwa kakaian, lalu nahih alia hani Jerusalem. Ti aweisalulalu lalu kaxi ahuti meng solian ti Jises hani toan tewau tewau ti Samaria.

Pilip ma tel seilon ti Itiopia

²⁶ Ngain tehu tel engel ti Haeu hone Pilip, “Nahih haniwa tewau aweisal sai haiup he lohong ti i luainiwa Jerusalem hani Gasa.”

²⁷ Ape salan i nahih. Ti i nanahiwa i apatuni tel seilon ti Itiopia, tel masiwi ti ngahatia lawe soxi ti tel masiwi hehin ti Itiopia axan Kandis. Tel seilon ien heheisama lotuai Haeu leili Jerusalem ape i aliliama. ²⁸ I kiliwau alia hahaniwa tonan leili tea wain karis. I riridai pepai Aisaia tel kului ai kakai Haeu.

²⁹ Ape Holi Spirit hone Pilip, “Nahih xohi kapita haniwa tea karis.”

³⁰ Pilip kiliwau haniwa kapi tea karis ape i hong tel seilon riridai pepai Aisaia. Ape Pilip kamei i, “O xe waliko ti o riridai?”

³¹ Tel seilon ukek, “Lehe nga xe ukek ia halik na tel haxewa hani nga?” Ape i ilowi Pilip ku to hani kapin.

³² Teik kakai Haeu tel seilon riridai, i ukek, “I masin tok sipsip laha hakahita hani teka teleian.

I masin tok nati sipsip i to hamalum na laha koti ole tinun. I kum kak na tenen.

³³ Woulaha teheni hawane i.

Kumahe wanen salan saun ti laha aile hani i.

Tap tel pon kaxiai teka laha nakuama tetan nake laha telei i.” (*Isa 53:7-8*)

³⁴ Tel seilon kamei Pilip, “Tel kului ai kakai Haeu kakak aita leili teik kakai Haeu nga riridai? I kakak puki i a tel seilon liai?”

³⁵ Ape Pilip kaxi haxewa hani i hutui ti teik kakain ien ma i kaxi ahuti hani i meng solian ti Jises.

³⁶ Ti lalu kikiliwawa, lalu tahia hani ngixi tehu kan. Ape tel seilon hone Pilip, “Tehu kan ie. Ewi na o baptaisi nga?”

³⁷ Pilip ukek, “Na namilom xoxoan ti Jises Krai, nga baptaisi o.”

Ape tel seilon ukek, “Nga soh ka Jises Krai i tel Nati Haeu.” ³⁸ Tel seilon ti Itiopia hapeti tea karis. Ati lalu mos hani he kan. Pilip baptaisi i ape i sohot kahikahi Jises.

³⁹ Ti lalu ahutama he kan, Holi Spirit waxi hahutuia Pilip. Tel seilon kum ningah i tuahe i kiliwau tatalewa hetekie amuamu he tian. ⁴⁰ Lokon ien Pilip tahia hani tehu taon Asotus. I kaxi ahuhuti meng solian ti Jises ien ma leili lawe taon ti aweisalun haniwa tehu taon Sisaria.

9

Sol sohot kahikahi Jises

¹ Lokon ien Sol pate pahan tutuen wanen teleiai teka kahikahi Jises. I nahih hani kapi tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. ² Sol kamea na i tai axi i hina pas lehe i kola hani teka masiwi ti synagog leili tehu taon Damaskas. Tesol pas ien i kaxi ka Sol pon xotiai teka seilon laha usi usi aweisali Krai ma hakahita kalabusialaha hani Jerusalem.

³ Ti Sol nahih xohi hahaniwa Damaskas, teik xewan i ahuma he maun ape i kam hahutuia kakalini i. ⁴ Sol put hani itan ape i hong tenen kinax kakane i ukek, “Sol, Sol, nake lahan o to aile hahialalu nga?”

⁵ Ape Sol ukek, “Tel masiwi, o aita?”

Ape i pahoi ukek, “Nga Jises, tetel o to aile hahialalu. ⁶ Xahatawa, nahih tamus haniwa Damaskas lehe ape o hong waliko tetenen na o aile.”

⁷ Tesol seilon kakahiti Sol lato ongaini hawane, tap tel wixiwix. Lato hong kinaxe tel seilon i kakak tuahe lato kum ninginah tupuan. ⁸ Sol xahatale ape i haxepa pulan, tuahe i kum ningahi uke waliko. Aile ape lato akeni minan ape hakahita i hani Damaskas. ⁹ Ngain toluhu i kum paxapax. Tin i kum angiang ma unuun kan.

¹⁰ Ti leili Damaskas tel kahikahi Jises axan Ananaias. Lokon ti waliko ien sohot hahani Sol, Haeu tiloi Ananaias i ukek, “Ananaias.”

Ape i pahoi ukek, “Alahan tel Masiwi? Nga ie.”

¹¹ Tel Masiwi kakane i ukek, “Nahih haniwa leili tehu ingi Judas he tewau aweisal axan Sawisawin ape kamea upiawa tel seilon akiki Tarsus, axan Sol. Ao pe ie i lolotu ien. ¹² Leilon ti Sol lolotu nga kola hani i ka o Ananaias nahih hana minam patul tetan ti haewiai pulan.”

¹³ Ananaias kak pahoi i ukek, “Tel Masiwi, nga hong kilan seilon tau kakaxi tel seilon ien ka lawe i aile hahialalu teka wawan ma hehin tetam ti Jerusalem.

¹⁴ Ape ao pe i nahih hanima Damaskas nake teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon sowini haniwen i xotiai teka seilon laha lolotui o.”

¹⁵ Tuahe tel Masiwi hone Ananaias, “O nahiwa nake nga kilamiwen i ailei puasak. I kaxi sawateni meng solian ketak hani teka seilon laha kum soh ketak ma hani teka masiwi ti laha hetekie teka seilon ti Israel.

¹⁶ Ape nga hanau i ka liai i tunahi kawatan ma moloan nake i tel unauak.”

¹⁷ Ape se Ananaias nahih soh hani leili tehu ing Sol toto. I hana minan patul ti Sol ape i ukek, “Sol tel akikik Ju, tel Masiwi Jises i take hani kapim he aweisal ti o lua hahanima ie, i taloma nga haewiai pulam ma kameiai Haeu haniam Holi Spirit.”

¹⁸ Lokon ien wanen, tenen waliko masin ungi xixi i tawakale he puli Sol ape i paxapax alia. I tule ape Ananaias baptaisi i.

¹⁹ Muhin ien laha axi anan ape tinun kui.

Sol kaxi meng solian ti Jises leili Damaskas ma Jerusalem

Sol tomu teik kapi teka kahikahi Jises leili Damaskas. ²⁰ Taen ien i soh hani synagog tehu tehu kakaxi ka Jises i tel Nati Haeu.

²¹ Lawe seilon teka laha hongoa mengon laha ongaini hawane ape laha ukek, “Nakon i kumahe seilon tetel kemuk ti Jerusalem i aile hahialalu teka seilon laha lolotui Jises? Nakon i ie kumahe ti xotiai teka kahikahi Jises ma hakahitaialaha hani Jerusalem kapi teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon?”

²² Tuahe Sol kaxi ahuti aheke meng solian ti Jises hetekie pohe Haeu. Ape teka Ju ti Damaskas laha hong tataxini ti i kaxi nexi haxewa ka Jises se Krai. ²³ Kilan ngain tamusua ape hina ti teka Ju laha aile namil ti teleiai Sol. ²⁴ Tuahe Sol tioiwen namilolaha. Ngain ma ipong laha peteni aweingi Damaskas lehe laha telei Sol na i ahuta ti taon. ²⁵ Tuahe ipong tehu tesol lawan hana i leili tehu po lalap, lato xioti tok tal ape halahe i hani melal ti tehu titieh ti Damaskas.

²⁶ Taen Sol tahia haniwa Jerusalem, i tohongi hukuma hani kapi teka kahikahi Jises tuahe lato hatesol mamata i nake lato kum soh ka i tin tel kahikahi Jises.

²⁷ Tuahe Banabas hakahita Sol hani kapi tesol aposel. I kaxi hani lato ka Sol ningahi Jises he aweisal ti hani Damaskas ape Jises kakak kapin. Tin i kaxi hani lato ka Sol kak matut ti i kaxi ahuti meng solian ti Jises leili Damaskas. ²⁸ Aile ape Sol to kapi lato. I kaxi matuke sawateniai meng solian hahitake axe Jises leili Jerusalem. ²⁹ Lawe i to he kakak kapi teka Ju kakaiialaha Grik tuahe lato aile namil ti teleian. ³⁰ Ti teka kahikahi Jises tioiwa, lato hakahita Sol hani Sisaria ape lato hakau i hani tehu taon Tarsus, tesol puki tonan.

³¹ Tataen ien teka kahikahi Jises ti Judia, Galili ma Samaria lato tunahi tonain solian nake tap seilon aile hahialalu lato. Haeu hakui lato ape Holi Spirit aile hasolia hawane lato. Teka kahikahi Jises laha kila ti laha aile usi lawe waliko ti Jises hanauen laha.

Enias ma Tabita

³² Lokon ien Pita lua hani taon tehu tehu ape ngain telao i nahih paxai teka kahikahi Jises laha toto tehu taon Lida. ³³ Ti ien

i tunahi tel seilon axan Enias. Ahang tepanim toluhu i tua engeeng nake tupuan maten. ³⁴ Pita hone i, “Enias, Jises haewia o. Xahatawa! Lumiwa enepam.” Tataen ien wanen Enias xahat. ³⁵ Lawe seilon ti laha toto Lida ma Saron paxaiwa waliko ti i sohot hani Enias, laha towiahu ti lialui woulaha ape usi Haeu tel Masiwi.

³⁶ Lokon ien ti tehu taon Jopa, tel hehin kahikahi Jises axan Tabita (ti kakai Grik laha axai *Dorkas*) lawe i aile saun solian hani teka seilon liai ma i huali teka seilon tap soxi. ³⁷ I tinu mat. Laha kikanomi i ape hanopi hani leili ing teke patul. ³⁸ Jopa xohixohin kapi Lida. Taen teka kahikahi Jises hongoa ka Pita Lida, lato talo hua seilon hani kapin ape lalu kakane i, “Pahamite wanen o nahih koseama!”

³⁹ Pita kahiti lalu. Ti i tahiawa, laha waxi i hani leili ing teke patul. Lawe hehin teteka axoalaha matewen laha apuha kalini Pita ape tang kokola puxux ma maia ti Tabita sawiti. ⁴⁰ Muhin ti Pita talo hasohotua laha ti tesol ien, i lokuha ape i kamei huhual ti Haeu. I tale matan hani tel maten ape i ukek, “Tabita xahatawa!” Ti tel hehin haxepale pulan, i ningahi Pita ape i xahat to. ⁴¹ Pita akeni mini tel hehin ape huali i hatuhian. I tiloi teka hehin axoalaha matewen ma teka kahikahi Jises liai ape i kola hani lato ka Tabita moih aliawen.

⁴² Meng ti Pita hamoiha Tabita sawat kakalini Jopa ape kilan seilon soh ti Jises. ⁴³ Pita to kue Jopa kapi Saimon, tel seilon ti uluti apeseniai uli manihuh ti hangaini.

10

Konilius ilowi Pita

¹ Leili tehu taon Sisaria, tel seilon axan Konilius. I tel masiwi ti hile ti Rom, tehu taon lalap ti Itali. Kilai teka seilon ti hile hahitakan sai 600. ² I ma teka lohe ingan lato waheni Haeu. Konilius huali teka Ju laha tap soxi ma lawe i lolotui Haeu. ³ Alohad tehu, taun ti i lotu, Haeu hanamiloa i ningahi haxewa tel engel tetan nahih hanima kapin ape i ukek, “Konilius!”

⁴ Konilius paxai kapitini i hetekie mamata ape i kak ukek, “Tel Masiwi, paham la?”

Tel engel pahoi i ukek, “Haeu hongoen lotu tetam ma ningahiwen soliai puasam ti o huhuali teka seilon tap soxi. Haeu amuke tenen woum ien. ⁵ Aope ie taloa teka seilon haniwa Jopa ape hakahitama tel seilon axan Saimon Pita. ⁶ I heheuta tehu ingi Saimon, tel seilon uluti apeseniai uli manihuh. Ingan tutu peixux. Honewa Pita nahima.”

⁷ Ti tel engel kakane kewa Konilius ape i salili i. Konilius tiloi hua unauan pate lolowi ma tel seilon ti hile i waheni Haeu. ⁸ Konilius kaxi hani lato lawe waliko ti i sohot hani i ape i talo lato hani Jopa.

Haeu hina kakain tuah hani Pita

⁹ Ti ngain liai telao, lato nahih xohi hahaniwa Jopa. Ngain tin tetehu, ti lalape ngain, Pita han hani hongini tehu ing, tenen honginan mamanan, lehe i lotu.

¹⁰ Pita pate i hitol pahan i ang. Ti laha apepeseni tutuen an, Haeu hanamiloa Pita ape i ningahi maun hea. ¹¹ Ape tenen waliko masin teik lalape maia tumun hahinalopaun xinotan mos hahanima kapin. ¹² He teik maia ien manihuh ma manixux tenen tenen. ¹³ Pita hong kinaxe Haeu i ukek, “Pita, xahatawa ape telei aniwa!”

¹⁴ Tuahe Pita ukek, “Tel Masiwi, nga kum aile ukek ien. Liai nga kum aniani waliko tenen nauna ti Moses hahalini ma amite teka Ju ukek i kumahe haun.”

¹⁵ Haeu kakane ulea i ukek, “Waliko ti nga ailewen haun, kum ukekek ka kumahe haun.” ¹⁶ Pita ningahi tesol waliko ien uke he toluhu. Muhin ien teik maia lauta alia hani patul.

¹⁷ Ti Pita to nanamiloi salangawe waliko ti i ningahiwen, tesol seilon tataloi Konilius, lato tunahiwen ingi Saimon ape lato he aweing. ¹⁸ Ape lato tilol kamea na Saimon Pita toto ien.

¹⁹ Ti Pita nanamiloi tutuen, Holi Spirit hone i ukek, “Tolu seilon nahiwen ie upiaiam. ²⁰ Xahatawa, mosua ape kahitiwa lato. Kum hahakila namilom pake puki nga taloma lato.”

²¹ Pita mos hani kapi lato ape i kak ukek, “Se nga tel seilon amuto upiup. Amuto luama ti waliko la?”

²² Ape lato ukek, “Konilius tel masiwi ti hile ti Rom taloma amite. I seilon tenen sawisawin, lawe i lolotui Haeu. Teka Ju

sameni ka i seilon tenen solian. Tel engel ti Haeu kakane i ka ilowiwa o haniwa leili ingan lehe i hong tenen na o kak.”²³ Ape Pita ilowi lato lawai i leili ing. Ti ngain liai telao Pita apeas kewa ape i kahiti tesol seilon Konilius taloma. Hina kahikahi Jises ti Jopa tin laha kahitiwa lato.

Pita leili ingi Konilius

²⁴ Ti ngain liai telao, lato tahia hani Sis-aria, tetesol Konilius atetengi lato. Tesol akikin ma tesol lohun hoi laha apupuha ien. ²⁵ Ti Pita sohoa, Konilius nahih tengeni i ape lokuha matan. ²⁶ Pita akeni minan ape hone i, “Tule! Nga tuahe seilon masin o.” ²⁷ Pita kakak tutuen kapin ape i ningahi kilan seilon apupuha leili tehu ing.

²⁸ Pita kakane lato ukek, “Amuto tioi hawane ka hahalin wanen ti amite teka Ju hukuma kapi teka seilon ti xux liai. Tuahe Haeu kola haniwen nga ka tap hahalin ti na nga lawai tuahe tel na seilon. ²⁹ Aile ape ti Konilius ilowima nga, tap nga watakai. Konilius, nake lahan o tapea waxi nga?”

³⁰ Konilius kak pahoi ukek, “Ngain hinalo tamusuen ti nga lolotu, nga ningahi hahutuia tel engel puxuaun pate i xeu talepalep. ³¹ Ape i kakane nga, ‘Konilius, Haeu hongoen lotu tetam ma ningahiwen soliai puasam ti o huhuali teka seilon tap soxi. Haeu amuke tenen woum ien. ³² Taloa teka seilon haniwa Jopa ape hakahitama tel seilon axan Saimon Pita. I heheuta tehu ingi Saimon, tel seilon uluti apeseniai uli manihuh. Ingan tutu peixux.’ ³³ Aile ape nga tapea kosea waxiam. Ti soliaiam o tahيام. Amite hatesol apupuha ie ti puli Haeu hongoi lawe waliko i hohone o kaxi haniamite.”

Pita kaxi ahuti meng solian ti Jises leili ingi Konilius

³⁴ Pita hutui kakaian ukek, “Aope ie nga paxai tioi ka Haeu kum aile nenexi seilon. ³⁵ Haeu amuke teteka seilon ti lawe xux laha lolotui i ma aile saun tenen i pahan. ³⁶ Amuto tioi tenen meng solian ti Jises Haeu haniwen amite tesol seilon ti Israel. Jises, Masiwi ti lawe seilon, i aile hasolia wasolakaha hani Haeu. ³⁷ Amuto tioi waliko ti i sohot kakalini Judia, hutui Galili ti Jon Baptis hone teka seilon lioi xaxaweniai

saun lialun lehe i baptaisi laha. ³⁸ Amuto tioi Haeu hani Jises Holi Spirit ma poh. I nahih hani tesol tesol ailei puasain solian ma haewiai teka seilon spirit lialun kapiti hahalialu nake Haeu kapin.

³⁹ “Amite tesol aposel, amite kaxi ahuti lawe waliko ti amite ningahi i aile leili xuxumite teka Ju hetekie Jerusalem. Ape imuh laha tahi hakea i he kros ape i mat. ⁴⁰ Tuahe muhi ngain toluhu Haeu zahateni aliake i ti matean ape kilan seilon ningahiwen ka i moihin. ⁴¹ Kumahe lawe seilon ningahiwen i, mewenae amite tesol ang akatiwen i muhin ti i moih aliawa. Liai Haeu kilamiwen amite ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises. ⁴² Ape i hone amite ti kaxi haxewa haniai teka seilon ka i tetel Haeu kilamiwen hinitiai seilon, teka moihin ma teka maten. ⁴³ Hatesol teka kuluiiai kakai Haeu lato tai kaxiwen ka Haeu oxoxi teka seilon ti kawatan ti saun lialun ti pohe Jises, na namilolaha xoxoan tetan.”

Teka kumahe Ju laha uke Holi Spirit

⁴⁴ Ti Pita kakak tutuen, Haeu axi Holi Spirit hani hatesol seilon laha hongohong kakai Pita. ⁴⁵ Tesol Ju kahikahi Jises lato kahitima Pita ti Jopa pate lato ongaini ka Haeu tin i axi Holi Spirit hani teka seilon laha kumahe Ju. ⁴⁶ Lato hong teka seilon ien kakak kakain ti kumahe kakaialaha ti Holi Spirit hanamiloa laha ma lato hong laha sasameni Haeu.

⁴⁷ Ape Pita ukek, “Tesol seilon ie kewen Holi Spirit masin kako teka Ju. Aile ape tap tel pon konginiakako ti baptaisialato ti kan.” ⁴⁸ Ape Pita hone tesol seilon kumahe Ju i ukek, “Amuto kewa baptaisi hahitake axe Jises.” Ti lato baptaisi kewa, lato kamei eliel Pita na i tilimuen teik kapi lato.

11

Pita kak haxewa hani teka Ju kahikahi Jises

¹ Tesol aposel ma teka kahikahi Jises liai ti tesol tesol ti Judia, lato hongoen ka teka kumahe Ju tin laha hong soh kakai Haeu. ² Ape ti Pita nahih tahia haniwa Jerusalem, teka Ju kahikahi Jises lato kahiloloi i. ³ Lato ukek, “O heheuta ingi teka kumahe Ju ma tin o angiang kapi laha.”

⁴ Ape Pita hutui kaxi haxewa hatapo hani lato waliko ti i sohotuen. ⁵ I ukek, “Ngain telao ti nga Jopa, leilon ti nga lolotu, Haeu hanamiloa nga ningahi tenen waliko masin teik lalape maia mosulih he maun hahanima kapik. ⁶ Nga pax haniwa he teik maia, nga ningahi manihuh ma manixux tenen tenen. ⁷ Ape nga hong kinaxe Haeu i ukek, ‘Pita, xahatawa ape telei aniwa.’

⁸ “Tuahe nga ukek, ‘Tel Masiwi, nga kum aile ukek ien. Liai nga kum aniani waliko tenen nauna ti Moses hahalini ma amite teka Ju ukek kumahe haun.’

⁹ “Ape Haeu kakane ulea nga, ‘Waliko ti nga ailewen haun, kum ukekek ka kumahe haun.’ ¹⁰ Nga ningahi tesol waliko ien uke he toluhu. Muhin ien teik maia lauta alia hani patul.

¹¹ “Lokon ien wanen tolu seilon laha taloma ti Sisaria tahia hanima ing tetehu nga heheuta. ¹² Holi Spirit kakane nga ka nga kahitiwa lato kum hahakila namilok. Tepanim tel kahikahi Jises ie tin lato kahiti nga hani Sisaria ape amite hatesol nahih hani leili ingi Konilius. ¹³ Konilius kaxi hani amite ka i ningahi tel engel ti Haeu leili ingan. Tel engel kakane i, ‘Taloa teka seilon haniwa Jopa ape hakahitama tel seilon axan Saimon Pita. ¹⁴ I kaxi ahuti hani o meng solian ti Jises. Na o ma hatesol seilon leili ingam hong soh kakaian, Jises awai amuto ti kawatan ti saun lialun ti amuto.’

¹⁵ “Ape tataen nga hutui kakaiak, Haeu hani teka seilon ien Holi Spirit masin ti i hani kako teka Ju lokon ti Pentekos. ¹⁶ Tataen ien wanen nga nameni kakai tel Masiwi Jises, i ukek, ‘Jon baptaisai seilon ti kan, tuahe Haeu hani amuto Holi Spirit ti kapitiamuto.’ ¹⁷ Pate xewan ka Haeu haniwen lato teka kumahe Ju Holi Spirit masin ti i haniwen kako teka Ju, ti kako soh ti Jises tel Masiwi. Na masin ien, nga aita lehe nga pon konginiai Haeu?”

¹⁸ Ti lato hong kewak ien ape lato kum kahiloloi Pita. Lato sameni Haeu ukek, “Haeu tin hanamiloa teka kumahe Ju lehe laha towiahu ti saun lialun ape laha uke tonain kapin ti tap tahi tapoan.”

Teka ti Antiok sohot kahikahi Jises

¹⁹ Teteka kahikahi Jises lato ox hani tesol tesol nake laha axi lato kawatan ti lokon laha telei Stiven, lato lua hani tataen Penisia, Saiprus ma Antiok. Lato kakaxi meng solian ti Jises hani mewenae teka Ju. ²⁰ Tuahe teka ti lato ti Saiprus ma Sairini lua hani Antiok ape tin lato kakaxi meng solian ti Jises hani teka kumahe Ju. ²¹ Pohe Haeu huali lato ape kilan seilon hong soh meng solian ti Jises. Laha towiahu ti saun lialun ape usi Jises Kraiss tel Masiwi.

²² Tesol kahikahi Jises ti Jerusalem hong tunahiwa ape lato talo Banabas hani Antiok. ²³ Ti i tahiaawa i paxai solian ti Haeu aile hani teka Antiok ape i amuam hawane. I hone lato ti haxoxoi namilolato ti Jises Kraiss ma hani hatapoi tupualato ti wahenian. ²⁴ Banabas hina namil xoxoan ti Jises. I tel seilon solian nake Holi Spirit kakapiti i. Kilan seilon soh ti Jises ti laha hongoa kakai Banabas.

²⁵ Muhin Banabas lua hani Tarsus ti up-iai Sol. ²⁶ Ti i tunahiwa, ati lalu alia hani Antiok. Lawe lalu huhukuma kapi teka kahikahi Jises ma hahanau kilan seilon sale puase Jises leili ahang tehu. Lokon ien ti Antiok, laha axai hutui teka kahikahi Jises, Kahikahi Kraiss.

²⁷ Ti lokon ien teka kuluiwai kakai Haeu ti Jerusalem lato lua hani Antiok. ²⁸ Tel ti lato axan Agabus tule leili tehu apuhain lalap ape hetekie huhual ti Holi Spirit i kak kilami tehu hitolo lalap i sohot hani hatehu pon ie. Ape imuh i sohot hawane, lokon Klodius masiwi tapein ti Rom. ²⁹ Aile ape teka kahikahi Jises ti Antiok namiloi ka lato tel tel hakau huhual ti lato pon, ti hualiai teka kahikahi Jises ti Judia. ³⁰ Ti lato apeseni kewa waliko ti huhual, lato hani he mini Banabas ma Sol lehe lalu hakau hani teka masiwi ti kahikahi Jises leili Jerusalem.

12

Tel engel ti Haeu oxoxi Pita ti kalabus

¹ Lokon ti Banabas ma Sol lua hani Jerusalem, tel masiwi Herod Agripa xoti teka ti kahikahi Jises lehe i aile halialu lato. ² I talo teka unauan teleiai tel aposel Jeims, tel ukale Jon. Laha koti kinawen ani ngol weluwelun. ³ Ti i paxaiwa ka teka Ju

pate laha amuke waliko ti i ailewen, i xoti ulei Pita. Tesol waliko ien i sohot lokon ti Pasova, ngain ti namenai lokon Haeu waxi aliake teka Ju ti Iqip. ⁴ Herod lohi Pita hani kalabus ape i hana teka unauan ti hile petenian. I sei lato hinalo hinalo ukei aua toluhu toluhu. Herod namiloi i hatuhi Pita ti sulusulu he puli lawe seilon muhi Pasova.

⁵ Tuahe ti Pita leili kalabus, teka kahikahi Jises lato lotu kamei eliliel Haeu hualian.

⁶ Ipong tehu imat ti Herod pahan i hatuhi Pita ti sulusulu, Pita mamatih leili kalabus wasole hua petenian. Laha xinoti i ani sen hani lalu hauhua ape hua liai pepeteni aweing. ⁷ Tel engel ti Haeu take hahutuia hani kapi Pita ape xewan haxewa tehu ingi kalabus. Tel engel huei hangoni i ukek, “Xahat koseawa!” Ape sen tua put oxoxa he mini Pita.

⁸ Tel engel hone i ukek, “Xinotiwa tehu puxuaum ape nihiniwa sueum.” Pita aile usi ape tel engel kak ukek, “Hanawa tehu atuhiai puxuaum ape kahitima nga.”

⁹ Pita nahih sohot kahiti i ti ingi kalabus. I kum ukek waliko ti i sosohot salan wanen. I sokok ka Haeu tua hahanamiloa i ningahi tesol waliko ien. ¹⁰ Lalu nahih sahiwa teka peteniai kalabus imat ma teka liai ape lalu nahih tamus hani tewau kahip samen haniwa leili taon. Tewau kahip i tua hea ape lalu nahih ahuta. Lalu nanahiwa he aweisal ape tel engel kaluta hahutuia ti Pita.

¹¹ Pita namilon ape i xeu waliko ti i sohot hani i ape i ukek, “Nga ttoi salan wanen! Tel Masiwi taloma tel engel oxoxiak ti Herod ma ti hatesol waliko teka Ju nanamiloi laha aile hani nga.”

¹² Ti namilon xewawa i nahih hani ingi Mary tel tini Jon Mak. Kilan kahikahi Jises apupuha ien ti lotu hualiai Pita. ¹³ Pita tuitui kahip ti melal ape tel hehin uluha, axan Roda, nahih paxai. ¹⁴ Ti tel hehin hong ttoiwa kinaxe Pita, amuamuaian i tai hei aweing. I kiliwau hahongo teka liai ka Pita tutu melal.

¹⁵ Lato hone tel hehin, “O taxitaxiawen!” Tuahe i kak tatale ka salan wanen. Ape lato ukek, “Sohin tel engel ngahatian.”

¹⁶ Pita tui tatale kahip. Ti lato heiwa lato ong hawane ti lato ningahiwa Pita. ¹⁷ Pita aile kola minan hani lato ka kum wixiwix ape i kaxi hani lato aweisal ti Haeu ahuti i ti kalabus. Ape i ukek, “Kaxi haniwa Jims tel ukale Jises ma teka kahikahi Jises liai waliko ti i sohot haniwen nga.” Ape i nahih salili lato hani tesol liai.

¹⁸ Ti ape letu, teka peteniai kalabus laha kum niningah Pita. Pate laha mamata ma tataxini. Laha ukek, “Nakon Pita oxoxa ukek ia?” ¹⁹ Herod talo teka unauan upia elieliwa Pita tuahe lato kum tunahi. Ape Herod kamei hakila kamekame hani teka peteniai Pita. Muhin Herod hone teka unauan teleiwa lato. Lokon ien Herod sos salili Judia hani Sisaria ape i to ien.

Matei Herod Agripa

²⁰ Telao Herod lon pate lialun ti teka seilon ti Taia ma Saidon. Tekka seilon ien pahalaha aile hasolia wasolalaha ma Herod nake laha kema analaha ti xuxi Herod. Ape laha kamei eliel huhual ti Blastus, tel unau Herod pate i papanga kapin. Hetekie huhual tetan Herod waheni na i to kakak kapi laha. ²¹ Tehu ngain Herod kilami ti i to kakak kapi laha, i puxui tehu puxuaun ti masiwi, i to he tehu tonain tuah tetan ape i kaxi ahuti kakaian. Kilan seilon apupuha hongoi kakai Herod. ²² Laha tilol ukek, “I haeu, kumahe tuahe seilon.”

²³ Tel engel ti Haeu aile hatinu hahutuia Herod nake i kum lotui Haeu. Ul tan leili tian ape imuh i mat.

²⁴ Tekka kahikahi Jises sawatani tutuen meng solian ti Jises ape kilan seilon laha hong soh kakaialato.

²⁵ Banabas ma Sol hatapoa pupuasalalu ti atoheniai huhual hani teka kahikahi Jises ti Jerusalem ape lalu alia hani Antiok hetekie Jon Mak.

13

Holi Spirit kilami Banabas ma Sol ailei puasan

¹ Leili teka kahikahi Jises ti Antiok, Banabas, Simeon tel laha axai i Polun, Lusius ti Sairini, Sol ma Manaen, tel i lap tuaima Herod Antipas. Tesol seilon ien lato teka kaxi ahutiai meng solian ti Jises ma hanau seilon sale usian. ² Ngain tehu ti teka kahikahi Jises hahalini an ti hualiai

lotu ti lato hani Haeu, Holi Spirit hone lato ukek, “Talaheniwa Banabas ma Sol hanima nga nake nga hina puasain tuah ti lalu.”³ Lato halini tatale an ma lotu tatale. Lato hana minalato patul ti lalu kameiai Haeu ti hakuialalu. Ape lato talo lalu ailei puasain ti Holi Spirit kikilami lalu puasakean.

Puase Banabas ma Sol ti leili Saiprus

⁴ Holi Spirit kapiti Banabas ma Sol hani tehu taon Selusia ape lalu lang hani texux xux Saiprus. ⁵ Ti lalu tahia haniwa tehu taon Salamis, lalu kaxi ahuti kakai Haeu leili synagog. Jon Mak tin kapi lalu, i huali lalu ailei puasain.

⁶ Lato kolia koti Saiprus hani tehu taon Papos. Ti ien lato tunahi tel seilon axan Bar Jises, akiki Ju. I woinakon kuluai kakai Haeu. I hahapuasa pohe spirit lialun ailei puasan. ⁷ I lohi Sergius Paulus, tel masiwi kiliwakei Saiprus, seilon tenen namilon xewan. Sergius Paulus ilowi Banabas ma Sol nake pahan i hong kakai Haeu. ⁸ Tuahe Bar Jises, axan tenen liai Elimas, i nam watakai Banabas ma Sol ape i xui Sergius Paulus kum hong sohoh lalu uke i sohot kahikahi Jises.

⁹ Sol, ti aoape laha axai i Pol, Holi Spirit hanamiloa i ape i paxai kahiloloi Elimas. ¹⁰ I ukek, “O unau! Satan! O pahoxai hatapo waliko tenen solian, o puluti seilon ma aile hakila saun lialun. Kakai Haeu lawe o kaxi towiahu hani puputa. ¹¹ O ape Haeu axi tenen kawatan. O pulaxamu ape o kum tua pon ningahiai al.” Tataen ien wanen Elimas kum pon paxapax. I soxa upiup aweisalun ape i kamea na tel ati i.

¹² Ti Sergius Paulus ningahiwa waliko ti i sohot hani Elimas, i soh ti Jises ape i ong amuke waliko ti Pol ma Banabas hahanau sale puase Jises tel Masiwi.

Pol leili tehu taon Antiok ti Pisidia

¹³ Pol ma hua mahoan lato lang ti Papos hani Perga, tehu taon ti Pampilia. Ti ien Jon Mak lua salili Pol ma Banabas ape i alia hani Jerusalem. ¹⁴ Ape lalu lua salili Perga hani Antiok, tehu taon ti Pisidia. Telao Sabat lalu nahih hani leili synagog. Lalu to ape lotu kapi teka Ju. ¹⁵ Muhin ti tel seilon kaxi kewa hina nauna ti Moses ma

ti teka kuluai kakai Haeu, teka masiwi ti synagog kamei Pol ma Banabas ukek, “Hua Ju akikimite, na amulu hina kakain ti hualiamite, kakawa.”

¹⁶ Pol tua, i tulini minan i kola ka ape i kak. I ukek, “Amuto tesol Israel ma tesol kumahe Ju amuto lolotui Haeu, hongoa! ¹⁷ Tel Haeu ti kako teka Israel lolotui, i kilamiwen tetan tesol tamakako ti matahaun. Lokon ti lato toto Iqip, Haeu hakila lato ape ti kui pohen, i oxoxi lato ti Iqip. ¹⁸ Ti lato nanahiwa he lohong leili ahang 40, Haeu kum lioi lato kalak lato kum hong tamani i. ¹⁹ Haeu huali teka Israel hileiai teka akiki tepanim huoxux xux liai laha toto leili texux xux Keinan. Ape Haeu hani lato tamai hepekeun ti Keinan. ²⁰ I uke 450 ahang ti hil waxiai hepekeun ien.

“Muhin ien i axi lato masiwi ti neinialato hanima taen ti Samuel, tel kuluai kakai. ²¹ Imuh lato kamei Haeu axialato tel masiwi liai. Ape i hani lato Sol, tel nati Kis, kahi nati Benjamin. I masiwi ti lato leili ahang 40. ²² Muhin ti Haeu xaxaweniwa i masiwi ti lato, i kilami David. Haeu kakak sale David ukek, ‘Nga amuke hawane David, tel nati Jesi. I aile hatapo waliko tenen pahak.’ (1 Sam 13:14)

²³ “Ti leili teka kahi nati David, Haeu hani teka Israel Jises, tel awaijalato ti kawatan ti saun lialun ti lato, masin ti i kakawen. ²⁴ Imat ti Jises hutui puasan, Jon Baptis kakane hatesol seilon ti Israel ka laha towiahua ti saun lialun ape usiwa Haeu lehe Jon baptaisi laha. ²⁵ Ti lehe Jon hatapo puasan i hone teka seilon, ‘Amuto sokok nga aita? Nga kumahe Krais, tel amuto to atetengi. I sohotuma muhik. Masiwiaian ala i kum pon nga unauan.’

²⁶ “Amuto teka kahi nati Abraham ma teka kumahe Ju amuto lolotui Haeu, tenen meng solian ti Jises awai kako ti kawatan ti saun lialun, Haeu hani kako hatesol. ²⁷ Teka seilon ti Jerusalem ma teka masiwi ti laha, laha kum paxai tioi Jises. Tuahe ti laha hani Jises he mini teka teleian, i hapoponowi hawane kakai teka kuluai kakai Haeu ti lawe kako riridai na Sabat. ²⁸ Kalak laha kum tunah huan ti teleiai Jises, laha kamei Pailat ka teleiwa i.

²⁹ “Ape ti laha aile hatapoa waliko ti kakai Haeu kakawen, laha hamosu tupui

Jises ti he teik kros ape hana i hani he amal. ³⁰ Tuae Haeu xahateni aliake Jises. ³¹ Ape teka seilon lato kakahiti i ti Galili hani Jerusalem, ngain kilan lato ningahi i moihin. Tek a seilon ien kaxi sawateni lawe waliko ti lato ningahiwen hani kako hatesol.

³² “Ape amili kaxi hahani amuto meng solian ie. ³³ Waliko ti Haeu kakanewen tesol tamakako ti matahaun i hapoponowi hani kako tesol kahi natulato ti i hamoiha aliake Jises. Masin ti Haeu kakawen leili pepai Salm, i ukek,

“O se Natuk. Nga kilamiwen o ailei puasak.’ (Ps 2:7)

³⁴ Haeu hamoiha Jises ti matean lehe i kum mat ulea, masin ti Haeu kakawen leili pepai tel kului ai kakaian i ukek,

“Nga aile hasolia hani amuto masin ti nga kakanewen tel masiwi David.’ (Isa 55:3)

³⁵ Masin ti David kakak kapi Haeu ti i ukek, “O kum hani tel unauam solian koha leili amal.’ (Ps 16:10)

³⁶ David kumahe i kakak alia i nake ti i aile hatapoa puase Haeu lokon ti i masiwi ti teka Israel, i mat ape laha tihini i kapi teka taman ti matahaun ape tupuan i koha.

³⁷ Tuae Haeu, tel Haeu hamoiha ti matean, i tai koha leili amal.

³⁸ “Aile ape pahak amuto xeu waliko ti amili kaxi hahani amuto ka Haeu oxoxi seilon ti kawatan ti lialui woulaha nake ti puase Jises. ³⁹ Wasolakaha seilon ma Haeu i kum sawi na kaha tua hong usi mewenae nauna ti Moses. Se mewenae na namilokaha xoxoan ti Jises, Haeu namiloi ukek kaha seilon sawisawin. ⁴⁰ Lepetawa uke waliko ti Haeu kakawen leili pepai tel kului ai kakaian i sohot hani amuto.

⁴¹ “I ukek, ‘Teteka ti amuto mal sosoxeni nga, hongoa!

Amuto ong mamata ape amuto mat nake kawatan nga hani amuto pate lialun wanen.

Amuto kum soh ti kawatan ien, kalak na seilon nexi hahani amuto.’ ” (Hab 1:5)

⁴² Ie tiliai kakai Pol. Ti ape lehe Pol ma Banabas nahih sohot he synagog, tesol seilon ien ilowi lalu alia uleama Sabat tehu toma lehe lalu kaxi ulea waliko ti lalu kakaxi. ⁴³ Muhin ti laha heisawa lotu, kilan

teka laha soh kakai Pol, teka Ju ma teka kumahe Ju, laha kahiti Pol ma Banabas. Lalu kakak kapi laha ape hakui laha ti tu xox tatale ti xoxoi namilolaha hani Jises nake ti lalape soliai Haeu i hani laha tel Natun.

Pol ma Banabas nahih hani kapi teka kumahe Ju

⁴⁴ Sabat liai tehu, sikole ka hatesol seilon ti Antiok nahih hani synagog ti hongoi meng solian ti Jises. ⁴⁵ Taen ti teka masiwi ti teka Ju ningahiwa kilai seilon, namilolato i lialu ti Pol ma Banabas ape lato kak halialu kakai Pol.

⁴⁶ Tuae Pol ma Banabas kak matut, lalu ukek, “Haeu taloma amili kaxiai meng solian ti Jises hanimu amuto teka Ju, tuahe amuto kum hong soh. Ien i kola ka amuto kumahe solian ti i tapai amuto uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Aile ape ao pe ie amili kaxi meng solian ti Jises hani teka kumahe Ju. ⁴⁷ Masin ti Haeu kakanewen tel Natun, i ukek,

“Nga kilami o hanowi xewan ti hani lawe seilon ti xux tesol tesol lehe o awai laha ti kawatan ti saun lialun ti laha.’ ” (Isa 49:6)

⁴⁸ Ti teka kumahe Ju hongoa, pate laha amuam ape laha sameni kakai Haeu. Teteka ti Haeu kilamiwen laha ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan, laha hong soh meng solian ti Jises. ⁴⁹ Ape meng ien i sawata kakalini Antiok.

⁵⁰ Tuae teka masiwi ti teka Ju lato hahika teka masiwi ti Antiok ma tesol hehin kumahe Ju lato lolotui Haeu ma axalato lalap. Tesol seilon ien xui teka seilon ti Antiok aile halialui Pol ma Banabas ape usi xaxawenialalu ti ien. ⁵¹ Aile ape Pol ma Banabas tapahi hepekeun ti he anele aelalu, i kola ka Haeu kum amuke teka seilon ien. Ape lalu lua hani tehu taon Ikonium.

⁵² Tek a kahikahi Jises ti Antiok lato to amuam hawane ma Holi Spirit kapiti tatale lato.

14

Pol ma Banabas leili tehu taon Ikonium

¹ Ti Ikonium Pol ma Banabas nahih hani tehu synagog. Lalu kakak hetekie pohe Haeu, aile ape kilan teka Ju ma teka

kumahe Ju laha hong soh meng solian ti Jises. ² Tuahe teteka Ju laha kum hong soh, laha hahika teka kumahe Ju ti watakai Pol ma Banabas. ³ Pol ma Banabas to kue ien ape lalu kaxi matuke ka ti lalape soliai Haeu i hani teka seilon Jises. Haeu kola ka kakaialalu salan ti i hani lalu poh ti aile hasohotui kilan kolakol tenen lalap. ⁴ Tuahe teka seilon ti Ikonium laha tikela, teka tepaun ti teka Ju laha kum soh ti Jises ape teka tepaun ti Pol ma Banabas.

⁵ Tesol ti teka Ju ma kumahe Ju hetekie teka masiwi ti lato, lato aile namil ti aile halialui Pol ma Banabas ape hokai telei lalu pot. ⁶ Tuahe ti lalu tioiwa, lalu ox hani Listra ma Derbe, huohu taon leili Likaonia ma tesol toan melal ti taon ien. ⁷ Ti ien lalu kaxi tatale meng solian ti Jises.

Pol ma Banabas leili tehu taon Listra

⁸ Ti Pol ma Banabas Listra lalu tunahi tel seilon aen lialun. I kum nanahih lilian ti i takahan. ⁹ Ngain tehu i to hongohong ti Pol kakaxi meng solian ti Jises. Ti Pol pax sawi haniwa i, i paxai tioi ka tel seilon ien namilon xoxoan ka Jises pon haewian. ¹⁰ Ape Pol tilol hani i ukek, “O tua!” Ti i kakawa, tel seilon tit tua ape i tau nanahih.

¹¹ Ti teka kilai seilon ningahiwa waliko ti Pol aile, laha tilol ausisini ti kakaialaha Likaonian, “Hua haeu lalu sohot hanowi seilon ape mosuen kapi kako.” ¹² Ape laha axai Banabas Seus nake Seus i tel masiwi ti teka haeu laha lolotui ape Pol laha axai Hermes nake laha soh ka i tel ti kaxiai kakain. ¹³ Tehu ing ti lotuai Seus xohixohin melal ti taon. Tel masiwi ti hukuminialaha ma Seus i atima bulmakau ti laha hahasahe palawa he kinawen, haniwa he aweing ti Listra nake i ma teka seilon pahalaha aile pali hani lalu.

¹⁴ Tuahe ti Banabas ma Pol paxai tioiwa, lalu lexi puxuaulalu nake lalu watakai hawane ape lalu kiliwau hani leili teka seilon. ¹⁵ Lalu tilol ukek, “Kalahai amuto aile saun tetenen? Amili tuahe seilon masin amuto. Amili ie ti kaxi haniamuto meng solian ti Jises lehe amuto kum lotui haeu tenen kumahe salan ma kum pon hualiai seilon. Amuto lotuiwa Haeu telawe, tetel i tanomi hatesol waliko ti patul, hatesol hepekeun ti itan ie ma itax ma waliko ti heihon. ¹⁶ Ti imat, Haeu

hani lioi teka kumahe Ju aile usi waliko ti pahalaha. ¹⁷ Tuahe Haeu kola ka i salan nake ti soliaian i hani amuto akah ma an ti he kinemuto. I axi hapono hawane amuto an ape i aile hamuamua amuto.” ¹⁸ Kalak tesol kakain ien, ailan wanen ti konginiai teka seilon ti ailei pali hani lalu.

¹⁹ Muhin ien tesol ti teka Ju ti Antiok ma Ikonium lato tahiana ape itini namili teka seilon ti Listra hani tepaun ti lato. Laha hokai Pol pot ape itini leleteni i hani melal ti taon. Laha sokok i matewen. ²⁰ Tuahe tataen ti teka kahikahi Jises nahih apuha kaliniwa Pol, i tu hahutuia ape i kahiti aliake lato hani leili taon. Ti ngain liai tehu Pol ma Banabas lua hani tehu taon Derbe.

Pol ma Banabas alia hani Antiok tehu taon ti Siria

²¹ Ti Derbe, Pol ma Banabas kaxi meng solian ti Jises ape kilan seilon laha sohot kahikahi Jises. Muhin ien lalu alia hani Listra, Ikonium ma Antiok. ²² Lalu kakane hakui teka kahikahi Jises ape hone lato akeni kongini tatalei namil xoxoan ti Jises. Lalu ukek, “Kako tunahi kilan kawatan imat ti kako to kapi Haeu tel neiniakako lian tehue.” ²³ Ti lawe taon ien Pol ma Banabas kilami teka masiwi ti ngahataiai teka kahikahi Jises. Lalu lotu ape lalu halini hetekie an ti hualiai lotu ti lalu. Lalu kamei Haeu ti hualiai teka kahikahi Jises laha hana hatapo namilolaha hani Haeu. ²⁴ Imuh lalu luaini kotiwa Pisidia ape lalu tahia hani texux xux Pampilia. ²⁵ Ti ien lalu kaxi meng solian ti Jises leili tehu taon Perga ape imuh lalu lua tamus hani tehu taon Atalia.

²⁶ Ti ien lalu lang alia hani Antiok ti Siria, tetesol ti lalu hutui ailei puasalalu. Lokon ti imat, teka kahikahi Jises ien laha kamei Haeu hualialalu ailei puasain ti ape lalu hatapoen. ²⁷ Lalu apuhini hatapo teka kahikahi Jises ien ape lalu kaxi hatapo hatesol waliko ti Haeu hualiwen lalu ailean. Tin lalu kakane lato ti sale Haeu hei aweisal hani teka kumahe Ju lehe laha soh ti Jises. ²⁸ Ape lalu to kue ien kapi teka kahikahi Jises.

15

Apuhain ti teka kahikahi Jises leili Jerusalem

¹ Tesol seilon ti Judia lato lua hani Antiok ape lato hutui hanau teka kahikahi Jises ukek, “Amuto ailewa teik kikilam ti kotiai uli walikoumuto usiwa nauna ti Moses. Na amuto kum aile ukek ien, Haeu kum awai amuto ti kawatan ti saun lialun ti amuto.”

² Pol ma Banabas kak hapatapat kapi tesol seilon ien. Aile ape teka kahikahi Jises hakau Pol ma Banabas hetekie teka kahikahi Jises liai hani Jerusalem ti paxaiai tesol aposel ma teka masiwi ti teka kahikahi Jises ti ingi lotu ti hasawiai teik waliko ien. ³ Ti lato lua hahaniwa xux ti Penisia ma Samaria kane Jerusalem, lato kaxi hahani teka kahikahi Jises aweisal ti teka kumahe Ju laha sohot kahikahi Jises. Tenen meng ien aile hamuamua hawane teka kahikahi Jises ien.

⁴ Ti lato tahiawa Jerusalem, tesol aposel, teka kahikahi Jises liai ma teka masiwi ti lato waxi auni lato. Ape Pol ma Banabas kaxi hatesol waliko Haeu hualiwen lalu ailean. ⁵ Muhin ien teka kahikahi Jises lato tepaun ti teka Parisi lato tua ape lato ukek, “Teku kumahe Ju laha usi hatapoa hatesol nauna ti Moses. Laha ailewa teik kikilam ti kolakol ka laha seilon ti Haeu.”

⁶ Ape tesol aposel ma teka masiwi ti kahikahi Jises leili Jerusalem lato apuha ti kak paxaiai teik waliko ien. ⁷ Muhi welui kak hapatapat ti lato, Pita tule ape i ukek, “Amuto tesol akikik ahuma ti Jises, amuto tioi ka hina ngain tamusuen Haeu kilami nga, tel ti leilomuto, kaxiai meng solian ti Jises hani teka kumahe Ju lehe laha hong soh ti Jises. ⁸ Haeu tel i tioi namili hatesol seilon, i kola ka i namiloi ukek laha seilon tuah ti i hani laha Holi Spirit masin ti i hani kako. ⁹ Ti i aile teik waliko ien i kola ka laha kumahe liai tenen ti kako. Ape Haeu oxoxi laha ti kawatan ti saun lialun ti laha nake laha hana hatapo namilolaha hani Jises. ¹⁰ Aile ape amuto kum aile hahalenge Haeu! Kum hahani laha kawatan ti usiai hatesol nauna ti Moses nake tamakako ti matahaun ma puki kako kum pon usian. ¹¹ Kako soh ka ti lalape soliai Jises tel Masiwi ti kako, i awai kako

ti kawatan ti saun lialun ti kako. Tin masin teka kumahe Ju.”

¹² Ti Pita kak kewa, tap tel wixiwix ape lato hong ulea Pol ma Banabas. Lalu kaxi hatapo hatesol kolakol lalap ti Haeu hualiwen lalu ailean hani teka kumahe Ju.

¹³ Muhin ti lalu kak kewa, Jeims ukek, “Amuto tesol akikik ahuma ti Jises, hongo! ¹⁴ Waliko ti Saimon Pita kakaxi, i haxewa haniwen kako ka Haeu namiloi tahane teka kumahe Ju. I huali laha ape teka ti laha sohot seilon tetan. ¹⁵ Masin ti Haeu kakawen leili pepai teka kuluiaia kakaian. ¹⁶ I ukek,

“Imuh nga aliama haxoxo aliakei tehu nenein ti David.

Laha aile halialuawen tuahe nga aile hasolia aliake.

¹⁷ Nga aile ukek ien lehe teka kumahe Ju tin laha sohot seilon tetak, teka pahalaha nga Haeu Masiwi ti laha, teteka nga kilamiwen tetak.

¹⁸ Nga Haeu, tel nga aile hatapo tesol waliko ien, nga kakaxi waliko ti teka seilon tioiwen lilian ti kuwen wanen.’ ” *(Amos 9:11-12)*

¹⁹ Ape Jeims kak tatale ukek, “Aile ape nga namiloi ukek kako kum aile hahakawata teka kumahe Ju, teteka laha towiahu ti lialui woulaha ape usi Haeu.

²⁰ Tuahe kako tai non hani laha teik kakain ka laha kum aniani an tenen teka seilon ailewen pali hani teka haeu kumahe salan. Laha kum ailele saun lialun ti wawan hehin, laha kum ununumi kaka ape laha kum aniani xixioi manihuh tenen hina kaka leilon. ²¹ Laha aile usiwa tesol waliko ien nake lawe Sabat leili synagog ti lawe taon laha to kakaxi nauna ti Moses lilian ti kuwen. Ape na laha kum usi, laha aile halialu namili teka Ju kahikahi Jises.”

Kakain ti hani teka kahikahi Jises laha kumahe Ju

²² Tesol aposel, teka masiwi ti kahikahi Jises ti Jerusalem hetekie teka kahikahi Jises liai lato namiloi na hakau hina seilon hani Antiok akati Pol ma Banabas. Lato kilami Judas Basabas ma Sailas, huhua seilon ti teka kahikahi Jises sasameni. ²³ Lato hakau tuaiwa lalu teik kakain i ukek,

“Amuam ti amite tesol aposel ma teka masiwi ti teka kahikahi Jises ti Jerusalem, tesol akikimuto ahuma ti Jises haniwa amuto teka kumahe Ju leili Antiok, Siria ma Sailisia.

²⁴ “Amite hongoen ka hina seilon ti leilomite lua haniwen kapimuto ape laha aile hahataxina ma hanamiloa hakila amuto. Tesol seilon ien kumahe amite taloa. ²⁵ Aile ape amite hatesol kilami hina seilon lehe amite hakau hani kapimuto akatiwa Banabas ma Pol, huhua lohumite. ²⁶ Lalu hani hahatapo lalu ti ailei puase Jises kalak na hina kawatan ma matemate. ²⁷ Amite hakaua Judas ma Sailas lehe tin lalu kaxi hani amuto waliko ti leili teteik kakain. ²⁸ Holi Spirit hanamiloa amite ka amite kum axi papalahi kawatan hani amuto tuahe amuto aile usiwa tesol kakain ie. ²⁹ Amuto kum aniani an tenen teka seilon ailewen pali hani teka haeu kumahe salan. Kum ailele saun lialun ti wawan hehin. Kum ununumi kaka ma kum aniani xixioi manihuh tenen hina kaka leilon. Pamu ewian na amuto kum aile tesol waliko ien. Amuam ti amite haniwa amuto.”

³⁰ Ape lato lua hani Antiok. Lato apuhini teka kahikahi Jises ape hani laha teik kakain ien. ³¹ Ti laha hongoa, laha amuam hawane nake i hakui xoxoi namilolaha ti Jises.

³² Judas ma Sailas, huhua ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises, tin lalu kak hakui xoxoi namilolaha ti Jises. ³³ Tesol seilon lato luama Jerusalem lato to teik kokol ien ape teka kahikahi Jises ti Antiok talo aliake lato hani Jerusalem. Lato ukek, “Amuam ti Haeu kapimuto.” ³⁴ Tuahe Sailas nanamiloa na i tilimuen. ³⁵ Pol ma Banabas tin lalu hamalum Antiok ape hetekie teka kahikahi Jises liai lato hanau kakai Haeu ma kaxi ahuti meng solian ti Jises hani teka seilon.

Pol ma Banabas selaia

³⁶ Hina ngain tamusua ape Pol hone Banabas, “Kalu alia hani kapi teka kahikahi Jises ti lawe taon ti kalu kakaxi meng solian tetan lehe kalu paxai na namilolaha ti Jises xoxoan tutuen.” ³⁷ Banabas pahan i waxi Jon Mak kahitlalalu. ³⁸ Tuahe Pol namiloa

ukek ka kumahe pate ewi nake Jon Mak ox salili lalu ti lato Pampilia ape i tai puas akati lalu ti hatapoi puasalato. ³⁹ Pol ma Banabas lalu kak hapatapat ape lalu selaia. Banabas waxi Jon Mak ape lalu lang hani Saiprus. ⁴⁰ Pol kilami kahitian Sailas. Imat ti lalu lua salili Antiok, teka kahikahi Jises kamei Haeu ti ngahatialalu. ⁴¹ Ti lalu lua hahaniwa Siria ma Sailisia, lalu kak hahakui xoxoi namili teka kahikahi Jises.

16

Timoti kahiti Pol ma Sailas

¹ Pol ma Sailas lua hani tehu taon Derbe ape imuh hani tehu taon Listra. Ti ien tel kahikahi Jises axan Timoti. Tel tinan i tin tel kahikahi Jises, i akiki teka Ju. Tuahe tel taman i akiki teka Grik. ² Teka kahikahi Jises ti Listra ma Ikonium kak sasameni Timoti. ³ Pol pahan i waxi Timoti kahitlalalu. Aile ape Pol aile hani i kikilam ti teka Ju ti kolakol ka i tel seilon ti Haeu. I aile ukek ien nake teka Ju laha toto ien laha tioi ka tel tame Timoti i akiki Grik. Na i kum aile ukek ien, teka Ju kum hong lato.

⁴ Ti Pol, Sailas ma Timoti luluawa leili taon tehu tehu, lato kaxi hani teka kahikahi Jises laha kumahe Ju waliko ti tesol aposel ma teka masiwi ti kahikahi Jises ti Jerusalem hohone laha puas usian. ⁵ Aile ape teka kahikahi Jises namilolato i xox ahe tetan ape lawe ngain kilan seilon laha soh papalahiwa teka kahikahin.

Ti Troas Haeu hanamiloa Pol kane Masedonia

⁶ Pol, Sailas ma Timoti lato lua non wasele Prigia ma Galasia nake Holi Spirit lon kum al lato kaxi kakai Haeu hani teka seilon ti Asia. ⁷ Ti lato meiwa texux xux Misia, lato tohongi lali na lato lua hani texux xux Bitinia tuahe Holi Spirit ti Jises kum sowini hani lato. ⁸ Ape lato lua sahiwa texux xux Misia tamus hani tehu taon Troas.

⁹ Ti ipong, Haeu hanamiloa Pol ningahi tel seilon ti Masedonia tutu. I kamei eliel Pol ukek, “Lua hanima Masedonia! Hualima amite!” ¹⁰ Muhin ien Pol, Sailas, Timoti ma nga Luk, tel nga tai tenen meng ie, amite apeas talowi ti kane Masedonia nake amite namiloa tioi ka Haeu pahan amite

kaxiwa meng solian ti Jises hani teka seilon ien.

Lidia ti Pilipai sohot kahikahi Jises

¹¹ Amite lang salili Troas sawi hani texux xux kokol axan Samotres. Ape ngain liai tehu amite lang hani tehu taon Neapolis. ¹² Ti ien amite non aweisal hani Pilipai, tehu taon lalap tuah ti Masedonia. Tehu taon ien hahitake teka masiwi ti Rom. Amite to hina ngain ien.

¹³ Telaos Sabat, amite nahih ahuta ti taon hetekie teka Ju hani tesol lawe laha lolotu pape tehu kan. Ti amite tunahiwa tesol ti na amite to, amite kakak kapi tesol hehin lato apupuha ien. ¹⁴ Tel ti tesol lato hongohong amite axan Lidia. I ti tehu taon Tiatira. I tel ti hangainiai maia tenen kakai ati polun kahun pate lalap. Lidia tel ti i lolotui Haeu ape Haeu haxewa namilon lehe i hong tioi ma soh meng solian ti Jises Pol kakaxi. ¹⁵ Muhin ti amite baptaiswi i ma hatesol seilon leiliingan, i ilowi amite i ukek, “Na amuto ukek nga tel kahikahi Jises, amuto nahih to hanima leiliingan.” Ape salan amite to kapin.

Pol ma Sailas leili kalabus

¹⁶ Ngain tehu ti amite nahih hahaniwa tesol ti tone lotu, tel hehin uluha unauiteka seilon apatuini amite he aweisal. Spirit lialun kakapiti i ape i pon kaxiai waliko ti na i sohot imuh. I hasohotu kilan moni hani teka masiwi tetan ti kaxi haniai teka seilon liai waliko ti i sohot hani laha imuh. ¹⁷ Tel hehin kakahiti amite Pol to titilol, “Tesol seilon ie lato unauiteka seilon ti kawatan ti saun lialun ti laha.”

¹⁸ Kilan ngain i aile saun tin tetenen ape Pol lon manomano. I tohea paxai tel hehin ape i kakane tel spirit lialun leilon i ukek, “Ti poh Jises haniwen nga, nga hone o ahutawa ti tel hehin ie.” Tataen ien wanen tel spirit lialun ahuta salili i.

¹⁹ Ti tesol masiwi tetan tioiwa ka aweisal ti hatanoi moniulato keitawen, lato pohi Pol ma Sailas ape lato itini lalu hani teka masiwi ti Rom ti tehu taon ien, tetesol tone apuhai seilon. ²⁰ Ape lato hone teka masiwi ukek, “Huhua seilon ie lalu Ju. Lalu aile hahataxina teka seilon ti taon ti kako. ²¹ Lalu hahanau teka seilon saun tenen

pate i hilei saun ti kako. A amite teka Rom, lialun na amite puas usi tenen saun ien.”

²² Teka kilai seilon laha apupuha ien laha huali teka sulualalu. Aile ape teka masiwi ien hone teka unauialato lexi xaxaweniai puxui Pol ma Sailas ma hetialalu. ²³ Laha heti hialalu kewa lalu, laha towi lalu hani leili ingi kalabus. Ape laha hone tel peteniai kalabus peteni aluinialalu. ²⁴ Tel peteniai kalabus towi lohi lalu hani tesol tone kalabus patalal wanen ape i xioti kongini aelalu wasole pata tenen kawatan.

²⁵ Sai luhui ipong, Pol ma Sailas lotu ma pak hahani Haeu. Teka kalabus liai hongohong lalu. ²⁶ Xux i nua hahutuia ape i nuei tehu ingi kalabus. Ti lokon ien wanen hatesol kahip tua hea ape sen tua oxoxa ti teka kalabus. ²⁷ Ti tel peteniai kalabus haiwa i ningahi hatesol kahip hean ape i sokok hatesol seilon ti kalabus kiliwau ahutawen. Kakanua i ahuti tea ngolon ti hile ape lehe i tapuhi aliake i. ²⁸ Tuahe Pol tilol eliel ukek, “Kum tetelei o! Amite hatesol tutuen ie!”

²⁹ Tel peteniai kalabus tilol hone tel liai ukek, “Kauma lul.” Ape i kiliwau soh hani leili kalabus. I mamata xexex ape i lokuha mate Pol ma Sailas. ³⁰ I hakahita ahuti lalu ape i kamea, “Nga aile la lehe i pon awaiak ti kawatan ti saun lialun tetak?”

³¹ Lalu pahoi i ukek, “Namilom kewa xoxoan ti tel Masiwi Jises ape i awai o ti kawatan ti saun lialun. Tin masin hatesol seilon leiliingan, aweisal tene-nawe.” ³² Ape lalu kaxi meng solian ti Jises hani i ma hatesol seilon ti leiliingan. ³³ Kalak ape ipong kuwen, tel peteniai kalabus nuhi mange tinulalu ape lalu baptaiswi i ma hatesol seilon ti leiliingan. ³⁴ Muhin ien i ilowi Pol ma Sailas hani leiliingan ape i axi analalu. I ma hatesol seilon leiliingan lato amuam hawane nake aope namilolato xoxoan ti Haeu.

³⁵ Letu ti ngain liai telaos teka masiwi ti tehu taon ien lato talo tesol masiwi hahitakalato hetekie teik kakain i ukek, “Oxoxiwa lalu.”

³⁶ Tel peteniai kalabus hone Pol, “Teka masiwi hakauma kakain ti oxoxiamulu ti kalabus. Ape ewi na amulu nahih. Nahih hawanenewa!”

³⁷ Tuahe Pol pahoi tesol unau teka masiwi ukek, “Laha tai hatuhi amili ti susulu kalak amili seilon ti hahitake ngahat ti Rom. Laha kum tunahi tenen na waliko lialun amili ailewen. Laha heti amili he puli lawe seilon ape towi lohi amili hani leili kalabus. Aohe pahalaha oxoxi muneni amili. Kumahe masin ien! Puki laha nahih oxoxima amili ape hakahita ahutiwa.”

³⁸ Muhin tesol seilon ien kaxi hani teka masiwi ti tehu taon ien kakai Pol. Ti lato hongoa ka Pol ma Sailas seilon ti hahitake ngahat ti Rom, lato mamata. ³⁹ Ape lato nahih hani kapi Pol ma Sailas lato ukek, “Amite tahane hawane ti amite aile saun tenen lialun hani amulu.” Muhin lato ati ahuti lalu ti kalabus ape lato kamei lalu na lalu nahih salili tehu taon. ⁴⁰ Tuahe Pol ma Sailas nahih hanimu ingi Lidia. Ti ien lalu kak hakui teka kahikahi Jises lehe namilolato xox tatale ti usian. Ape lalu salili tehu taon Pilipai.

17

Ti Pol ma Sailas Tesalonika

¹ Pol ma Sailas lua akilaua huohu taon Ampipolis ma Apolonia ape tahia hani tehu taon Tesalonika. Tehu synagog ti teka Ju ien. ² Pol nahih hani tehu synagog hanowi ti lawe i to ailele. Sabat toluhu i to kakak kapi teka Ju kakain ti he pepai Haeu. ³ I kaxi haxewa kakai Haeu ape i nexi hani lato ka hoi liai ti kuwen Haeu namiloiwen ka Krai kau kawatan ma moloan ma i xahat alia ti matean. Pol ukek, “Jises, tetel nga kaakane amuto, i se Krai, Haeu taloma ti awaiakako ti kawatan ti saun lialun ti kako.” ⁴ Teka ti tesol Ju lato soh kakai Pol ape lato sohot kahikahi Jises. Ape kilan teka Grik laha lolotui Haeu ma teka hehin axalaha lalap tin laha sohot kahikahi Jises.

⁵ Tuahe kilan teka Ju laha hin namil lialun nake kilan seilon laha sohot kahikahi Jises. Laha apuhini teka seilon lialun ape hahika kilan seilon ti leili taon. Laha hamanana tewau kahip ti tehu ingi tel seilon axan Jason ape laha soh upia Pol ma Sailas lehe laha ati lalu hani kapi teka kilai seilon. ⁶ Tuahe ti laha tai tunahi lalu, laha itini Jason ma teka kahikahi Jises liai hani kapi teka masiwi ti tehu taon ien. Laha tilol ukek, “Huhua seilon Pol ma Sailas aile saun tenen hahataxina seilon

ti tesol tesol. Lalu ape ie ailele saun tin tetenen! ⁷ A Jason waxi auni lalu hani leiliingan. Lato hatesol seilon ti xaputiai kakai Sisa tel masiwi tapein ti Rom. Tin lato ukek ka tel seilon axan Jises i masiwi tapein ti kako.”

⁸ Ti teka masiwi ma teka kilai seilon hongoa, laha leng lialu hawane. ⁹ Teka masiwi akeni kongini moni lalap ti Jason ma tesol liai lehe lato kum aile ulei saun tenen i hahataxina teka seilon. Ape teka masiwi hanahi lioi lato.

Ti Pol ma Sailas Berea

¹⁰ Ipong tehu ien, teka kahikahi Jises talo Pol ma Sailas hani tehu taon Berea. Timoti tin i lua hani ien tuahe imuh. Ti lalu tahiaawa, lalu nahih hani tehu synagog ti teka Ju. ¹¹ Teka seilon ti Berea lawe laha hong mataini kakai seilon, laha xoini teka ti Tesalonika. Laha hong amuke hawane meng solian ti Jises tuahe lawe ngain laha nihehi paxai pepai Haeu ti paxaiwai waliko ti Pol kakak na masin salan. ¹² Aile ape kilan teka Ju, teka hehin Grik axalaha lalap ma teka Grik wawan, laha soh ti Jises.

¹³ Ti teka Ju ti Tesalonika hongoa ka Pol kakaxi kakai Haeu hani teka Berea, teka ti lato lua haniwa Berea ape hahika kilan seilon aile hialui Pol. ¹⁴ Aile ape teka kahikahi Jises talo Pol ma teka liai laha lua akakati i hani Aten tehu taon leili texux xux Akaia. A Sailas ma Timoti hamalum Berea. ¹⁵ Ti lato tahiaawa Aten, tesol akatiaia Pol alia hani Berea hetekie kakaian. Pahan Sailas ma Timoti kosea haniwa kapin.

Pol leili tehu taon Aten

¹⁶ Lokon ti Pol to atetengi Sailas ma Timoti Aten, tian kawat hawane ti i ningahiwa kilan haeu tenen kumahe salan laha tanomi ape lotui. ¹⁷ Aile ape leili synagog i to kakaxi meng solian ti Jises hani teka Ju ma teka Grik laha lolotui Haeu. Lawe ngain i nahih hani tesol tone apuhai teka seilon ape tin i kaxi meng solian ti Jises hani teka na laha ien.

¹⁸ Tesol seilon Epikurian ma Stoik laha teteka hanau sale totone seilon, tin laha kak hapatapat kapi Pol. Teka ti laha ukek, “Tel seilon ie tua kak lalolal.”

Teka liai ukek, “Tanoman i kakak haeu tenen kako kum tioi.” Laha kak ukek ien

nake Pol kakaxi sale puase Jises ma xahataian ti matean.

¹⁹ Laha ilowi Pol hani kapi teka masiwi ti nahikei Aten ape teka masiwi ukek, “Pahamite amite tioi waliko haun ti o hahanau teka seilon. ²⁰ Hatesol waliko ti o kakak amite tai hongohong. Pahamite tioiai salangawan.” ²¹ Pahalato lato tioi nake hatesol seilon ti Aten ma teka seilon ti xux liai laha toto ien, lawe pahalaha tua to kakak ma hongohong waliko haun teka seilon kakaxi.

²² Pol tule ape i ukek, “Amuto teka seilon ti Aten, nga tioi hawane amuto seilon ti lotu. ²³ Ti nga tau nanahih leili taon ti amuto, nga ningahi kilan wanen waliko ti amuto lolotui. Tin nga tunahi tesol tone hanai pali hina kakain taian ien i ukek, ‘Hani haeu tetenen ti kaha kum tioi.’ Aope nga kaxi hani amuto tel Haeu amuto tua lolotui tuahe amuto kum tioi i.

²⁴ “Haeu tetel i tanomi hatehu pon itan ie ma hatesol waliko ti heihon. I tel Masiwi ti hatesol waliko ti patul ma itan ie. Kumahe totonan leili ing ti seilon atai lotuian. ²⁵ Ape teka seilon kumahe laha puas tetan nake i pahan huhual. I tetel i hani seilon hanawain ma lawe waliko liai. ²⁶ Imat Haeu tanomi seilon tel ape tel ien i hanatua seilon tenen tenen ti hatehu pon itan ie. Puki Haeu namiloiwen tetesol ti na laha to ma lokon ti laha takah ma mat.

²⁷ “Haeu tanomi seilon lehe laha haeliel hawane ti tioi aluinian. A Haeu kumahe xauxaun kapi kaha tel tel. ²⁸ Ti pohe Haeu kaha puki masin ti i namiloiwen. I axi hanawaiakaha ma hakui kaha ailei puasain. Tel ti amuto teka taiai kakain i kakak sale tesol waliko ien. I ukek, ‘Kako hatesol nonoma ti Haeu.’ ²⁹ Na masin ien, kaha kum namiloi ukekek ka Haeu masin waliko ti tel seilon tanomi ani pata ma na pot.

³⁰ “Ti imat Haeu kum axi kawatan hani teka seilon ti lialui woulaha nake laha kum tioi Haeu. Tuahe aope ie, i hone eliel hatesol seilon ka kaha towiahua ti lialui woukaha ape hong usiwa kakaiian. ³¹ Haeu kilamiwen ngain telao ti tel Natun hiniti hatesol seilon ape hinitian tetan sawisawin. Haeu kola ka tesol waliko ien salan ti i xahateni aliake tel Natun ti matean.”

³² Ti laha hongoa ka Pol kakaxi sale xahateniai seilon maten, teka ti laha soxeni i tuahe teka liai lato ukek, “Pahamite amite

hong ulea tenen meng o kakaxi.” ³³ Ape Pol nahih salili tehu apuhain ien. ³⁴ Teka ti laha hong soh kakai Pol ape i hanau aheke lato. Leilolato Daionisius tel ti teka masiwi ti Aten, tel hehin axan Damaris ma hina seilon liai.

18

Pol leili tehu taon Korin

¹ Muhin ien Pol salili Aten ape i lua hani tehu taon Korin, i tin leili texux xux Akaia.

² Ti ien i apatuini tel Ju axan Akila i takah texux xux Pontus. Pala aope i luama ti texux xux Itali hetekie tel axoan Prisila nake Klodius, tel masiwi tapein ti Rom, i talo xaxaweni teka Ju ti Rom. ³ Ape Pol heuta ma puas kapi lalu. Lato hatolu hapuasa uli manihuh tanomiaia houha ape lato hangaini ti waxenialato.

⁴ Lawe Sabat Pol nahih hani leili synagog. I tohongi itinai namili teka Ju ma teka Grik lehe laha soh ti Jises. ⁵ Ti Sailas ma Timoti tahiamia ti Masedonia, Pol pupuasan ape mewenae kaxi ahutiai meng solian ti Jises. I kaxi haxewa hani teka Ju ka Jises se Kraia tel Haeu taloma. ⁶ Ti lato kak pahoi ma kak halialua i, Pol tapahi xaxaweni hepekeun ti tehu puxu-aun. Ien i kola ka Haeu kum amuke lato. I ukek, “Kumahe nakek na Haeu axi amuto kawatan ti amuto kum hong soh kakaiak. Tataen ti aope ie nga nahih hani kapi teka seilon kumahe Ju ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises hani laha.”

⁷ Ape i sos hani tehu ingi tel seilon axan Titius Justus. I kumahe Ju tuahe i lolotui Haeu kapi teka Ju. Ingan kapi tehu synagog. ⁸ Krispus, tel ti teka masiwi ti tehu synagog, i sohot kahikahi Jises hetekie hatesol seilon ti lohe ingan. Kilan seilon ti Korin tin laha hong soh meng solian ti Jises ape laha uke baptais.

⁹ Ipong tehu Haeu kakane Pol ukek, “Kum maamata! Kaxi tatalewa kakaiak ma kum aile lilioi. ¹⁰ Nga lawe kapim, tap tel pon aile halialuam nake ti leili tehu taon ie kilan seilon tetak.” ¹¹ Aile ape Pol to ien ahang tehu tewaok. I hahanau teka seilon kakai Haeu.

¹² Lokon ti Galio tel neiniai texux xux Akaia, teka Ju aile namil teikawe ape lato akeni kongini Pol. Lato ati i hani Galio

lehe i tu ti sulusulu. ¹³ Lato ukek, “Tel seilon ie i lungei teka seilon ti lotuaii Haeu ti aweisal tenen i xaputi nauna ti teka masiwi ti Rom.”

¹⁴ Pol lehe i kak tuahe Galio tua kakanewa teka Ju i ukek, “Na hina waliko pate lialun i ailewen, se liai pupuasak ti hongoamuto teka Ju. ¹⁵ Tuahe ie se kakain ti he wawatak, kakain ti ax tenen tenen ma nauna ti amuto teka Ju. Puki alia amuto kak hasawiwa. Nga kumahe hongoi meng ti waliko tenen ien.” ¹⁶ Ape i talo xaxaweni lato hatesol ti tone hongoi meng. ¹⁷ Ti lialui lolato kakanua lato akeni poho Sostenes tel masiwi ti synagog ape xai i mate Galio tuahe Galio kum nam waxi.

Pol alia hani tehu taon Antiok leili Siria

¹⁸ Pol to kapi teka kahikahi Jises ti Korin ape imuh i hetekie Akila ma Prisila lang salili laha hani texux xux Siria. Imat ti lato lang salili tehu taon Kenkeria, Pol uluhi ukun i kola ka i hatapoen puasain leili Korin ti i tuoha hahani Haeu. ¹⁹ Ti lato hasungawa Epesus, Pol nahih salili Prisila ma Akila. I nahih hani tehu synagog ape i kakak kapi teka Ju sale puase Jises. ²⁰ Teka seilon kamei i na i to ahemu kapi lato tuahe i ukek kumahe. ²¹ Tuahe i hone lato, “Na Haeu pahan, nga alia hanima kapimuto imuh.” Ape i lang salili Epesus. ²² I hasunga hani tehu taon Sisaria. Ti ien i lua hani Jerusalem paxaii teka kahikahi Jises. Ape imuh i lua hani tehu taon Antiok.

²³ I to teik kukunun ien ape i lua hani huoxux xux Galasia ma Prigia. I kak hakui teka kahikahi Jises lehe laha puas usi tatale kakai Haeu.

Apolos leili Epesus ma Akaia

²⁴ Lokon ien, tel Ju axan Apolos i luama tehu taon Aleksandria leili Iqip hani tehu taon Epesus. I seilon tenen solian ti kakain ma pate i tiori kakai Haeu. ²⁵ Laha hanauen i sale aweisal ti Jises. I amuam hawane ti kaxiai sale puase Jises ma kakaian pate salan. Tuahe i tiori mewenae baptais ti Jon ailele. ²⁶ Lawe i kaxi matuke leili synagog. Ti Prisila ma Akila hongoa kakaian, lalu waxi i hani tonalalu ape hanau aheke i sale aweisali Jises.

²⁷ Imuh Apolos namilo i na i lua hani texux xux Akaia. Teka kahikahi Jises ti

Epesus lato kak haxoxo i ape lato tai teik kakain hani teka kahikahi Jises ti Akaia kameialato ti waxi aunian. Ti Apolos tahia haniwa Akaia, huhual lalap i hani teka seilon laha soh ti Jises nake ti lalape soliai Haeu. ²⁸ Ti i kak he hapatapat kapi teka Ju, kakaian xoini kakaialaha. I uke kakain ti he pepai Haeu ti nexi hanialaha ka Jises se tel Krai Haeu taloma.

19

Ti Pol Epesus

¹ Ti Apolos leili tehu taon Korin, Pol lua nonoa Galasia ma Prigia ape i tahia hani tehu taon Epesus. Ti ien i tunahi teka seilon laha soh ti Jises. ² Ape i kamei laha, “Ti amuto sohoa ti Jises, nakon amuto ukewen Holi Spirit ti kapitiamuto?”

Laha pahoi ukek, “Tin liai amite tai hong na hina Holi Spirit.”

³ Pol kamei laha, “Lehe baptais tenen lahan amuto ukeke?”

Laha pahoi ukek, “Baptais ti Jon.”

⁴ Pol ukek, “Jon baptaisi teka laha towiahu ti saun lialun ape laha usi Haeu. I hone teka seilon ti Israel ka laha sohoa ti Jises, tetel i tahiamu muhin.”

⁵ Ti laha hongoa ien, laha uke baptais ti hahitake axe Jises Krai. ⁶ Pol hana minan patul ti laha ti lotu hualialaha ape Haeu hani laha Holi Spirit. Tataen ien laha lotui Haeu ti kakain ti laha tai hanau ma tin laha kului kakai Haeu. ⁷ Mongohualaha sai huopaniam hua.

⁸ Ti leili pangapang toluhu, Pol lawe i nahih hani synagog. I kak matuke ahutiai meng solian ti Jises ape i tohongi itiniai namili teka Ju ti sale nenein ti Haeu. ⁹ Tuahe teka ti lato hong watakai hetekie namil ti kakapax. Ape lato kak halialu sale aweisali Krai. Aile ape Pol nahih salili lato. I hakahita teka kahikahi Jises hani tehu ingi Tiranus, ing ti hanau teka seilon. Ti ien, lawe ngain i kakak kapi teka kahikahi Jises ti sale nenein ti Haeu. ¹⁰ Ti leili ahang huohu i kaxi ahuti meng solian ti Jises hani teka Ju ma teka kumahe Ju laha toto leili texux xux Asia. Ape kilan ti laha hong soh kakaian.

Tesol nati Skeva

¹¹ Haeu hani Pol poh ti ailei waliko tenen lalap wanen. ¹² Aile ape kalak maia ti Pol hapuasawen laha waxi ape hani teka tinun ma teka ti spirit lialun kapiti hahialalu. Ape teka tinun laha ewi ma spirit lialun ox salili teka seilon lato kapiti hahialalu.

¹³ Tesol ti teka Ju, ti lato lua hani tesol tesol, lato hapuasa axe Jises tel Masiwi ti xaxaweniai spirit lialun ti seilon. Lato hone teka spirit lialun ukek, “Ti pohe Jises, tetel Pol kakaxi, amuto ahutawa!”

¹⁴ Tepanim hua hatotalin, nati Skeva tel masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon, lato ailele tenen saun ien.

¹⁵ Telaos tel spirit lialun kak pahoi lato ukek, “Nga tiori Jises ma Pol, a amuto aita?”

¹⁶ Tel seilon spirit lialun kapiti hahialalu, i leng hilei hatotalin ape itini lexi pux-aulato. Lato kiliwau salili i, tinulato mangein.

¹⁷ Hatesol teka Ju ma teka kumahe Ju laha toto Epesus, laha mamata hawane ti laha hongoa waliko ti i sosohot ape laha sameni hawane axe Jises tel Masiwi.

¹⁸ Kilan ti teka laha soh ti Jises, lato kaxi ahuti saun lialun ti lato ti taxingi seilon.

¹⁹ Tekalato hapuasa pohe Satan ti ailei waliko tenen lalap, lato kau apuhini pepa ti hanualato ailei tesol waliko ien. Kalak kahi tesol pepa ien pate lalap, lato lui ti puli lawe seilon nake ape lato soh ti Jises. ²⁰ Aile ape ti kui pohe Haeu, meng solian ti Jises sawat hani kilan seilon.

Teka seilon kak hilehil leili Epesus

²¹ Muhin ien Holi Spirit hanamiloa Pol alia hani Jerusalem nonoa xux ti Masedonia ma Akaia. Pol hone teka kahikahi Jises ukek, “Muhin ti na nga heisawa Jerusalem, nga kane Rom.” ²² Ape i talo hua hualian Timoti ma Erastus hani Masedonia nake i to ahemu teik leili texux xux Asia.

²³ Ti lokon ien hina kawatan lalap sosohot leili Epesus nake hina seilon laha kak hialalu aweisali Kraia. ²⁴ Tenen kawatan ien Demetrius hutui. I tel seilon ti tanomi ukenei teka ing namenai tel haeu hehin axan Artemis teka Grik lolotui. I ma tesol puase kapin lato uke silva ti tanomi ukenei tetesol ing ape lato hasohotu hakila moni ti lato hangaini. ²⁵ I tiloi teka puas akatan ma teka laha ailele puasain hanowi ti lato

ape i ukek, “Amuto tiori ka moniukako tenen puasain ie hasohotu. ²⁶ Ape puki amuto papaxai ma hongohong waliko ti Pol ailele leili Epesus ma tin leili lawe toan ti Asia. I kak hahataxina kilan seilon ka waliko ti kako tanomi ani min kumahe haeu tenen salan. ²⁷ Na Pol aile tatale tenen puasain ien, teka seilon kak hialalu tenen puasakako ape laha ukek ka Artemis ma tehu ing ti lotuiian ape kumahe tuah. Ape Artemis, tetel ti kilan seilon ti Asia ma tehu pon itan ie to lolotui, axan i taxix.”

²⁸ Ti teka seilon hongoa teik kakain ien, laha leng hawane ape tilol ausisini, “Kumahe! Artemis tel ti kako Epesus lolotui, axan lalap wanen!” ²⁹ Laha hahika teka seilon liai. Ape kilan seilon laha kiliwau itini lungei Gaius ma Aristakus, huhua lua akatai Pol, hani tesol tone apuhain. ³⁰ Pol pate pahan i kakane teka seilon tuahe teka kahikahi Jises kongini, uke laha aile hialalu i. ³¹ Tekalasiwi lawe Pol ti texux xux Asia, lato hakouta kakain kamei elieli i ka i kum kokola kawan hani leili tesol tone apuhain.

³² Lokon ien leili tesol tone apuhain, kilan seilon laha tataxini. Tekalasiwi tenen, teka ausisini tenen nake kilan ti laha kum tiori salangawe apuhain. ³³ Ape teka Ju hone lungei Aleksanda i tel ti lato na i kakane laha ien. Aleksanda tulini minan lehe i kak haxewa hani teka seilon waliko ti i sosohot. ³⁴ Tuahe ti laha paxai tioriwa ka i tel Ju, laha hatesol ausisini ukek, “Artemis ti kako Epesus i pate tuah wanen!” Sai aua huohu laha tua to ausisini ukek ien.

³⁵ Imuh tel ti teka masiwi ti Epesus hamonga laha, i ukek, “Tekalasiwi! Hatesol seilon tiori ka kako teka Epesus aunini tehu ing ti lotuiiai Artemis ma tehu pot hina hosaun ti i putalih he maun. ³⁶ Hatesol seilon tiori ka waliko ie salan wanen. Aile ape amuto hamalumua ma kum aile saxohuxoh waliko. ³⁷ Amuto hakahitama huhua seilon ie kalak lalu tai xuina waliko ti leili ing ti lotuiiai Artemis ma tai kak hialalu i. ³⁸ Na Demetrius ma teka puas akatan hina kakain ti sulualalu, kaha hina teka masiwi ti xux ma teka hongoi meng. Lato haniwa lalu he mini teka masiwi ti hasawian. ³⁹ Na hina kakain liai ti sululu, tin haniwa he mini teka masiwi ti

hasawian. ⁴⁰ Nga namilo i ukek ka teka masiwi ti Rom sului kako ti saun tenen ti amuto ailele nake tap tutuhan.” ⁴¹ Muhin ien i hatapo tehu apuhain.

20

Pol lua hani Masedonia ma Akaia

¹ Hina ngain tamusua, Pol apuhini teka kahikahi Jises hani kapin. I kak haxoxo tapeini lato ape i lua hani texux xux Masedonia. ² Ti ien i kak hahaxoxo teka kahikahi Jises ti toan tewau tewau. Ape muhin i tahia hani Akaia. ³ Ti ien i to pangapang toluhu. Iapepeas na i lang hani texux xux Siria tuahe i upia tunahi ka teka Ju namilo i hahalialu i. Aile ape i noseni i non hani Masedonia tamus hani Siria.

⁴ Hina seilon kukuoxi Pol. Lato se Soper nati Pirus ti Berea, Aristakus ma Sekundus ti Tesalonika, Gaius ti Derbe, Tikikus ma Tropimus ti texux xux Asia ma Timoti. ⁵ Tesol seilon ien langawen imat hani Troas ape lato atetengi amite, nga Luk ma Pol mela. ⁶ Muhi tehu Pasova, amite lang salili Pilipai leili Masedonia. Ngain tepanim imuh amite takana hani Troas ape amite to puasain tehu ien.

Pol hamoiha Utikus

⁷ Tehu ngain ti nameniai xahatai Jises, amite tesol kahikahin hukuma ti aniai bret. Muhin ien Pol kakak kapi teka seilon sale puase Jises atengi taen luhui ipong nake ngain liai telao pahan i salili lato. ⁸ Kilan kamaia amite leili ing patul ti amite apupuha. ⁹ Leilon ti Pol kakak tutuen, tel seilon uluha axan Utikus i toto he pax ti palaen, pulan lihi eliel ti momoi kamaia amite. Ti i matih luhua i putalih patul ti tehu ing toluke hani itan. Ti laha lautuiwa Utikus, i se maten. ¹⁰ Tuahe ti Pol mos haniwa itan, i tuole akeni aumi Utikus ape i ukek, “Kum tatahane, i moih aliawen!” ¹¹ Pol soh alia hani leili ing teke patul ape lato hatesol ang hukuma. I kak kue hawane kapi lato atengi ti ape i nitini. Muhin ien i nahih salili lato. ¹² Teka ngahatia i Utikus lato hakahita i hani tonan. Pate lato amuam hawane nake i moih alia.

Pol kakane teka masiwi ti teka kahikahi Jises ti Epesus

¹³ Pol nahih non aweisal hani tehu taon Asos. A amite lang ani waian atengi i hani ien. ¹⁴ Ti ape i tahia hanima kapimite, amite hatesol lang hani tehu taon Mitilini. ¹⁵ Ti ngain liai telao amite lang sahi texux xux kokol axan Kios. Telao ngain imuh amite lang sahi texux xux kokol axan Samos ape ti ngain liai telao ulea amite takana hani tehu taon Miletus. ¹⁶ Pol namilo iwen ka amite kum takana Epesus lehe i kum hatalia amite nake i haxehax ti tahia hani Jerusalem ti telao ngain ti Pentekos.

¹⁷ Tuahe taen amite tahia Miletus, Pol hakau kakain hani Epesus kameiai teka masiwi ti teka kahikahi Jises na i tengeni lato Miletus. ¹⁸ Ti lato tahia, Pol hone lato, “Amuto tioi sale totonak ma wouk ti nga kapimuto, hutuima telao ngain nga tahia texux xux Asia. ¹⁹ Nga teheni nga ti ailei puase Haeu hetekie tatahan tetak hani seilon liai kalak teka masiwi ti teka Ju aile axi nga kawatan tenen tenen. ²⁰ Amuto tioi nga tai puluhini teik na kakain tenen i pon hualiamuto. Nga hahanau amuto sale puase Jises leili kilan seilon ma ti ingi tel tel. ²¹ Nga hahanau teka Ju ma teka kumahe Ju tenenawe ti nga kakane laha ka laha towiahua ti lialui woulaha ape usiwa Haeu ma sohoa ti Jises tel Masiwi.

²² “Ti aoape ie, Holi Spirit hanamiloa eliel hawane nga kane Jerusalem. Nga kum tioi waliko tenen na i sohot hani nga ien. ²³ Tuahe Holi Spirit hahongo nga leili lawe taon ti nga tahia ka kalabus ma kawatan tenen tenen atetengi nga. ²⁴ Nga soh ka totonak tuah mewenae na nga aile hatapo puasain tenen Jises haniwen nga. I pahan nga kaxi sawateniwa sale lalape soliaian ma wawahen ti Haeu ti i hani kaha Jises, tel awaiakaha ti kawatan ti lialui woulaha.

²⁵ “Nga tioi ka tap tel ti amuto, teteka ti nga kaakane sale nenein ti Haeu, po ningahi ulea nga. ²⁶ Ti aoape ie nga kakane hawane amuto, na tel seilon i uke kawatan ti Haeu nake ti lialui woun, kum titieni nga. ²⁷ Nga tai pupuluhini lawe waliko ti Haeu pahan amuto tioiwa ma ailewa.

²⁸ “Ngahati aliakewa amuto ma teka seilon Holi Spirit hanawen hahitake au-

nian ma nenein ti amuto. Lato sohot seilon ti Haeu nake tin Jises mat kahuiai lialui woulato. Ngahati hanowiwa ti tel seilon ngahati sipsip. ²⁹ Nga ttoi hawane ka muhin ti na nga saliliwa amuto, teka woinakon hanau kakai Haeu laha tahia hanima kapimuto masin sinen tenen tumun kalimen. Laha haeliel halialui teka seilon ti Haeu lehe lato kum usi kakain salan tetan. ³⁰ Puki alia teka ti amuto laha hulo towiahu kakai Haeu itiniai teka seilon tetan usiai kakaialaha. ³¹ Aile ape lepeneniwa teka seilon ien. Nameniwa waliko ti lawe nga to hahanau amuto leili ahang toluhu ma telui lok ti amuto.

³² “Aope nga hana amuto hahitake ngahat ma nenein ti Haeu. Nameniwa ka ti lalape soliai Haeu ma wawahen tetan, i hani kako meng solian ti Jises. Ape teka ti amuto laha hani hatapo tupualaha ailei puase Haeu, kakaian i pon hakuialaha ape kahulaha solian i hani laha ti leili tonan.

³³ “Tiliai kakaiak, nga liai kumahe pahak moni ma na maia ti amuto. ³⁴ Amuto ttoi ka nga hatano moni ti puki minak ma tin nga huhualia teka seilon kapik. ³⁵ Ti lawe waliko nga aile, nga kola hani amuto ka mewenae na kaha puas eliel kaha pon hualiai teka tap kuilaha. Nameniwa kakai Jises ti i ukek, ‘Pamu amuam lalap na amuto hani, i xoini ti na amuto uke.’ ”

³⁶ Ti i kak hatapoa, i lokuha ape i lotu kapi lato. ³⁷ Lato akeni aumi Pol ape lato hatesol tang nake ape i salili lato. ³⁸ Pate lato tahane nake i ukek ka lato kum ningahi ulea i. Ape lato nahih tapeini amite hani he tea waian.

21

Pol kane Jerusalem

¹ Ti amite lang saliliwa lato hani texux xux Kos, lomite i tel. Ti ngain liai telao amite tahia haniwa texux xux kokol axan Rodes ape lang ulea hani tehu taon Patara.

² Ti ien amite ku soha he tea waian liai kane texux xux Penisia leili Siria. ³ Ti amite langalang amite ningahi texux xux Saiprus ape amite lang non sai haiup hani tehu taon Taia ti Siria. Amite takana ien nake laha tiheli hina angah.

⁴ Ti ien amite paxai ngah teka kahikahi Jises ape amite to kapi lato puasain tehu. Holi Spirit kak hatakei hani lato waliko

ti na i sohot hani Pol ape lato hahongo i ka i kum lua hahani Jerusalem. ⁵ Tapeini ngain ti puasain tehu ien, amite nahih alia hani he tea waian. Hatesol kahikahi Jises hetekie tesol axoalato hehin ma natulato nahih tapeini amite. Ti ien, amite hatesol lokuha ape amite lotu. ⁶ Lotu kewa amite kak tapeini lato ape amite nahih ku hani heiwai tea waian. Ape lato nahih alia hani tonalato.

⁷ Amite lang tatale hani tehu taon Petolemais. Ti amite hasungawa, tin hina teka kahikahi Jises ien ape amite to lawai lato ti ngain tehu. ⁸ Ngain liai telao amite ku salili lato ape amite takana hani tehu taon Sisaria. Ti ien amite to kapi Pilip, tel ti ahutiai meng solian ti Jises. I tin tel ti tepanim huhua seilon ti ailei puasain ti seiiai waliko ti huhual, ti laha kilami leili Jerusalem. ⁹ Natun hehin hinalo lato tai sal, lato teka ti kuluai kakai Haeu.

¹⁰ Muhi hina ngain ti amite toto ien, tel seilon axan Agabus i tahiana ti Judia. I tin tel kuluai kakai Haeu. ¹¹ Ti i nahima paxai amite, i waxi teik tahe Pol ape i xinoti aliake puki minan ma aen ape i ukek, “Holi Spirit i ukek, ‘Tin masin tel seilon tahan teteik tah, teka masiwi ti teka Ju ti Jerusalem xinoti ape laha hangaini hani teka seilon ti Rom.’ ” ¹² Ti amite hongoa, amite ma teka kahikahi Jises ti tesol ien, amite hatesol kamei eliel Pol ka i kum lua hahani Jerusalem.

¹³ Tuahe Pol ukek, “Kalahai amuto tangixi nga ma tohongi sohia namilok? Nga hean wanen kumahe mewenae na nga kalabus leili Jerusalem tuahe hetekie na nga mat ti ailei puase Jises tel Masiwi.” ¹⁴ Amite kum pon towiahui namili Pol ape amite ukek, “Tiliwen Haeu aile haseleni pupuasan.”

¹⁵ Muhin ien amite apeseni soxiamite ti kane Jerusalem. ¹⁶ Teka ti kahikahi Jises leili Sisaria lato hakahita amite to kapi Menason ti tehu luaiamite ien hani Jerusalem. Menason i tel akiki seilon ti texux xux Saiprus ma i tel kahikahi Jises lilian ti imat wanen.

Pol kakak kapi teka kahikahi Jises leili Jerusalem

¹⁷ Ti amite tahia haniwa Jerusalem, teka kahikahi Jises pate lato amuke ma waxi auni amite. ¹⁸ Ngain liai telao amite ma Pol nahih paxai Jeims ape hatesol masiwi ti teka kahikahi Jises ti Jerusalem tin lato tahiamana. ¹⁹ Pol tengeni lato hatesol ape i kaxi nexi hatapo waliko ti Haeu hualiwani i ailean hani teka kumahe Ju.

²⁰ Ti i kak kewa lato hatesol kak sameni Haeu. Tuahe lato ukek, “Tel akikimite ahuma ti Jises, kilan kilan wanen teka Ju laha sohot kahikahi Jises. O tioi ka laha hani hahatapo namilolaha usiai nauna ti Moses. ²¹ Tuahe laha hongoen ka o to hahanau hatesol Ju, laha toto xuxi teka kumahe Ju, ka laha lioiwa nauna ti Moses. Laha ukek ka o hone laha kum ailele teik kikilam ti kotiai uli waliko natulaha wawan masin kolakol ka laha seilon ti Haeu. Tin laha ukek ka o hone laha kum usiusi saun liai ti kako teka Ju. ²² Liai laha tioi ka o tahiawen. Kako namilo upia tewau aweisal lehe laha paxai tioi ka o usiusi nauna ti kako teka Ju.

²³ “Amite tenen namil. Hinalo seilon ie lato kak tuoha haniwen Haeu. ²⁴ Nahih kahitiwa lato hani tehu Ingi Haeu ape hukumawa kapi lato ti ailei saun ti huaniamuto ti puli Haeu. Ape kahuiwa ti uluhiai patulato masin kolakol ka lato aile hapoponowi hawanewen tutuoh ti lato hani Haeu. Na o aile ukek ien, hatesol seilon paxai tioi ka kumahe salan waliko ti laha hongoen pake o usiusi nauna ti Moses. ²⁵ Tuahe ti hani teka kahikahi Jises laha kumahe Ju, amite kaxi haniwen laha namilomite leili teik kakain. Amite taiwen ka laha kum aniani an tenen teka seilon ailewen pali hani teka haeu kumahe salan. Laha kum ailele saun lialun ti wawan hehin, kum ununumi kaka ma kum aniani xixioi manihuh tenen hina kaka leilon.”

²⁶ Ape Pol aile usi teik namilolato. Ngain liai telao i hukuma hani kapi tesol hinalo seilon ti aile haunialato usiwa saun ti teka Ju. Muhin ien Pol nahih hani tehu Ingi Haeu ape i hahongo teka hukuminiai Haeu ma seilon ka muhi ngain tepanim huohu lato kau huok manixux hani Haeu ti kolakol ka tutuoh ti lato hani Haeu ape tapein.

Laha xoti Pol

²⁷ Ti ngain tepanim huohu sikole i tapo, teka Ju akiki texux xux Asia lato ningahi Pol leili Ingi Haeu. Lato hahika teka kilai seilon ape laha akeni pohi Pol.

²⁸ Ape laha tilol, “Seilon ti Israel! Hualima amite xotian! Tel seilon ie i tel ti lawe i nahih tapai tesol tesol hahanau seilon watakai seilon ti Israel ma nauna ti Moses hetekie tehu Ingi Haeu ie. Ape tin i hakahita teka seilon kumahe Ju hani Ingi Haeu ape aile haloloa.” ²⁹ Laha kak ukek ien nake laha ningahi Pol kapi Tropimus, tel kumahe Ju ti Epesus, leili Jerusalem ape laha sokok ka Pol hakahitawen i hani Ingi Haeu.

³⁰ Hatesol seilon leili Jerusalem leng hawane ape laha kiliwama tesol tesol. Laha itini ahuti Pol ti Ingi Haeu ape kakanua laha keiti kahip. ³¹ Teka kilai seilon ien laha tohongi teleiai Pol tuahe kakain tahia tamus hani Klodius tel masiwi ti hile ti Rom ka hilehile i soso-hot leili Jerusalem. ³² Kiliwan wanen i waxi teka seilon ti hile ma teka masiwi hahitakan ape lato kiliwau kosea hani kapi teka laha apupuha. Ti teka kilai seilon ningahiwa lato, laha monga xaii Pol.

³³ Ape tel masiwi Klodius xoti Pol. I hone teka unauan ka lato kewa huaik sen xinoti konginian. Ape i kamei teka kilai seilon, “Aita tel seilon ie? I ailewen waliko la?” ³⁴ Teka ti laha tiloma tenen, teka liai tiloma liai tenen. I kum pon tunahiai kakain salan nake pate laha wiliwilia ma laha hahataxina aliake laha. Aile ape i hone teka unauan atiai Pol hani tehu ing tone teka seilon ti hile. ³⁵ Lato tai nahih xau ape teka seilon leng eliel ahe. Aile ape ti awaii Pol, teka seilon ti hile lauti kau i. ³⁶ Teka seilon to nahih usiusi Pol ape tilol ausisini, “Teleiwa i! Teleiwa i!”

³⁷ Ti teka seilon ti hile lehe hasoho Pol hani leili ing, Pol kamei tel masiwi Klodius i ukek, “Ewi na nga kaakamu kapim?”

Ti tel masiwi hongoa, i ong tilol ukek, “O se o kakak kakai Grik! ³⁸ Nga sokok o tel seilon ti Igip, tetel i neini teka seilon hil pahoiati teka Rom ape i hakahita 4,000 seilon tuaun hani lohong tesol ti laha toto.”

³⁹ Pol kak pahoi, “Kumahe! Nga tel Ju ti Tarsus leili Sailisia, tehu taon lalap tuah. Ewi na nga kakane teka seilon ie?” ⁴⁰ Ti

tel masiwi sowini haniwa Pol, i tu patul lehe laha ningahi i. I tulini minan lehe i kak. Ti teka kilai seilon kak mongawa, Pol hutui kakaian ti kakai Arameik, puki kakaialaha.

22

Pol kakane teka kilai seilon

¹ Pol ukek, “Amuto teka akikik, teka masiwi ma teka lokok, hongoa kakain ti ape nga kaxi nexi hani amuto waliko ti i sohotuen.” ² Ti laha hongoa i kaakane laha ti puki kakaialaha, laha hamalum hawane ape Pol hutui kakaian.

³ “Nga tel Ju ti Tarsus leili Sailisia tu-ahe nga lap ie leili Jerusalem. Gamaliel tel i hanau hatapo nga sale nauna ti teka tamakako ti imat ape nga hani hatapoen kuik ailei puase Haeu masin ti amuto. ⁴ Imat nga aile halialu teka seilon laha usiusi aweisali Kraiss ape teka, laha telei. Nga xoti wawan ma hehin. Nga xioti laha ani sen ape hana hani kalabus. ⁵ Tel masiwi tapein ti hukuminia Haeu ma seilon ma hatesol masiwi liai pon kaxi haniamuto ka kakaiak salan. Nga kema pas ti lato haniai teka masiwi ti tesol synagog leili Damaskas, i kaxi ka nga pon xotiai teka kahikahi Jises ape hakahita kalabusialaha hani Jerusalem.

⁶ “Ti nga lua xohi hahaniwa Damaskas, ti lape ngain teik xewan ahuma he maun i xeu hahutuia kakalini nga. ⁷ Nga put hani itan ape nga hong tenen kinax kakane nga ukek, ‘Sol, Sol, alahan o to aile hahialu nga?’

⁸ “Ape nga kamea, ‘Tel masiwi, o aita?’

“Ape i pahoi ukek, ‘Nga Jises ti Nasaret, tetel o to aile hahialu.’ ⁹ Tesol seilon kapik lato ningahi teik xewan, tuahe lato kum hong kinaxe tel seilon i kakak.

¹⁰ “Nga kamei i, ‘Tel Masiwi, kaie nga aile la?’

“Ape tel Masiwi hone nga, ‘Xahatawa, nahih tamus haniwa Damaskas lehe ape o hong waliko tenen na o aile.’

¹¹ “Teko seilon kapik akeni minak ape hakahita nga hani Damaskas nake teik lalape xewan hapulaxa pulak. ¹² Ti leili tehu taon ien, tel seilon axan Ananias. I tel seilon ti usi hawane nauna ti Moses ma

hatesol teka Ju leili Damaskas laha sameni i. ¹³ I nahih tu hanima kapik ape i ukek, ‘Sol, tel akikik Ju, nga kakane o, paxapax aliawa!’ Tataen ien wanen, nga paxapax alia ape nga ningahi i.

¹⁴ “Ape Ananias kakane nga ukek, ‘Haeu tel Masiwi ti kako ma ti teka tamakako ti matahaun i kilamiwen o lehe o tioi waliko ti i pahan ma lehe o ningahi Jises tel unauan sawisawin ape hong hawane kakaian. ¹⁵ Ape o kaxi sale puase Jises hani lawe seilon, waliko ti o ningahiwen ma hongoen. ¹⁶ Kum talitalia. Haxoxoa namilom haniwa Jises ape nga baptaisi o hahitake axan lehe Haeu oxoxi o ti kawatan ti lialui woum.’

¹⁷ “Ti nga nahih alia haniwa Jerusalem ape nga lolotu leili Ingi Haeu, Holi Spirit hanamiloa nga ningahiai Jises. ¹⁸ Jises hone nga, ‘Salili koseniwa Jerusalem nake teka seilon ie laha kum hong soh na o kaxi nga hani laha.’

¹⁹ “Nga kak pahoi ukek, ‘Tel Masiwi, kemuk nga kalabusi ma xai teka kahikahim leili synagog. ²⁰ Ape ti laha hokai telei Stiven tel unauam ani pot, nga tutu ien. Puki nga paxai waheni. Nga tetel peteniai atuhiai puxui teka seilon laha hohokai i. Tuahe ape seilon paxai tioi ka nga towiahuen.’

²¹ “Tuahe Jises tel Masiwi hone nga, ‘O saliliwa Jerusalem nake nga talo haxau o hani kapi teka kumahe Ju lehe laha hong meng solian tetak.’”

²² Teko seilon laha hong atengi tataen Pol tili kakaian ka Jises talo i hani teka kumahe Ju. Ape laha ausini ukek, “Hatapo xaxaweniwa axan! Teleiwa i! Tapai ala telei kueiniwen i!” ²³ Ti laha leng ausisini, laha totowi atuhiai puxuaulaha ma towi sasapoxi hepekeun hani patul kolai lialui lolaha ti Pol.

Pol kaxi ka i tel ti hahitake ngahat ti Rom

²⁴ Klodius tel masiwi ti hile ti Rom hakahita Pol hani leili tehu ing tone teka seilon ti hile ape i hone teka unauan ka lato hetiwai i lehe i kaxi waliko tetenen teka Ju ausini wawatakai. ²⁵ Ti lato xinoti kewa Pol ape apeas ti hetian, Pol kakane tel masiwi hahitake Klodius tutu ien, “Nakon

ewi ti hetiai tel seilon hahitake ngahat ti Rom na masin i tai tu ti sulusulu?”

²⁶ Ti i hong kewak ien, i nahih hani kapi Klodius ape i ukek, “Tel seilon ien i hahitake ngahat ti Rom! Ape o aile ukek ia?”

²⁷ Kakanua Klodius nahih hani kapi Pol ape kamei i, “Kaxi hanima nga, o tel ti hahitake ngahat ti Rom?”

Pol pahoi ukek, “Salan.”

²⁸ Klodius ukek, “Nga kahui halapa hawane moni lehe nga sohot tel ti hahitake ngahat ti Rom.”

Pol ukek, “Nga tel ti hahitake ngahat ti Rom nake tel tamak i tin hahitake ngahat ti Rom!”

²⁹ Tataen ien wanen teka seilon ti hile lehe laha heti Pol, laha sia alia tetan. Ti Klodius tioiwa ka Pol tel ti hahitake ngahat ti Rom, i mamata hawane nake i honewen teka unauan xinoti hetiai Pol.

Pol tu mate teka masiwi ti teka Ju

³⁰ Tel masiwi Klodius pahan i tioi huan ti teka Ju sului Pol. Aile ape ngain liai tehu i oxoxi sen ti he mini Pol ape i hone teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon ma teka Ju masiwi liai ka lato apuhawa. Ape i waxi hatuhi Pol hani matalato.

23

¹ Pol pax sawi hani hatesol masiwi ien ape i ukek, “Teku Ju akikik. Nga ilameni tioi ka pupuwasak ti Haeu sawisawin wanen.”

² Ti i hongoa ien, Ananias tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon, hone teka seilon tutu xohixohin kapi Pol ka tapahiwa i. ³ Ape Pol hone i ukek, “Haeu tin i tapahi o, tel seilon lehom huoka! O toto ie ape o susului nga hahitake nauna ti Moses tuahe puki o xaxaputi nauna tetan ti o hone laha tapahiak.”

⁴ Tesol seilon tutu xohixohin kapi Pol laha hong teik kakaian ape laha hone i, “Kalahai o kak halialu tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon?”

⁵ Pol kak pahoi ukek, “Tesol akikik, nga tai tioi ka i tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. Na nga tioila, nga tai kak halialu i nake teik kakai Haeu ukek, ‘Kum kak halialu tel masiwi ti neiniamuto.’” (*Exod 22:28*)

⁶ Ti Pol paxai tioiwa ka leili teka masiwi ien hina teka Sadusi ma teka Parisi i tilol

hani lato, “Teku akikik, nga tel Parisi masin teka tamak ti matahaun. Nga tu ti sulusulu nake nga soh ka seilon maten laha moih alia.”

⁷ Ti i kak kewak ien, teka Parisi ma Sadusi hutui kak he hapatapat. ⁸ Namilolato ape i selaia nake teka Sadusi ukek ka teka seilon matewen laha kum moih alia, a tin tap teka engel ma tap teka spirit, tuahe teka Parisi soh ti hatolunen waliko ien. ⁹ Lato tit tule ape leng ausisini hawane. Teku ti hanau nauna ti Moses lato Parisi, lato kak eliel, “Amite tai upia tunahi tenen saun lialun na i ailewen. Soh in uke na spirit ma na engel kaakane i.” ¹⁰ Tel masiwi Klodius paxai ka ape laha leng eliel hahawane. I mamata uke laha aile hamange Pol. Kakanua i hone teka unauan ka lato nahih haniwa leilolaha, waxi lungeiwa Pol ape hakahita haniwa tehu ingi teka seilon ti hile.

¹¹ Ipong tehu ien Jises tel Masiwi take hani kapi Pol ape i ukek, “Kum maa-mata! Masin ti o kaxi sasawatani nga leili Jerusalem, tin kaxi ahutiwa meng solian tetak leili Rom.”

Namil ti teleiai Pol

¹² Ti ngain liai telao, tesol ti teka Ju apuha ape aile teik namil ti aile halialui Pol. Lato kak kuinake hani Haeu ka lato kum ang ma un hani tataen na lato telei kewa Pol. ¹³ Mongohe teteka seilon akulai 40. ¹⁴ Ape lato nahih hani kapi teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon ma teka masiwi liai ape lato ukek, “Amite tuoha ka amite kum ang ma un hani tataen na amite telei kewa Pol. ¹⁵ Amite ailewen teik namil. Amuto ma teka masiwi liai kameiwa tel masiwi Klodius waxi aliakema Pol. Kak hanowiwa ka pahamuto kamei aheke Pol waliko ti amuto susului i. Ape amite telei i imat ti i tahiana.”

¹⁶ Ti tel wawan uluha nati tel tuai Pol hongoa teik namil ien, i nahih hani ingi teka seilon ti hile ape i kaxi hani Pol. ¹⁷ Pol tiloi tel ti teka masiwi hahitake Klodius ape hone i, “Hakahitawa tel seilon uluha ie hani tel masiwi Klodius. I hina waliko tuah ti na i kaxi.”

¹⁸ Ape i aile usi. I kakane Klodius, “Tel seilon kalabus axan Pol hone nga hakahita hanima o tel seilon uluha ie nake pahan i kakak kapim.”

¹⁹ Klodius ati i hani tesol mewenae lalu ape kamei i, “Waliko la paham o kakane nga?”

²⁰ Tel seilon uluha ukek, “Tesol ti teka Ju ailewen teik namil ka letu lato kamei o waxiai Pol hani kapi teka masiwi ti lato. Lato kak hanowi ka pahalato kamei ahekean waliko ti lato susului i. ²¹ Tuahe kum ailele nake kilai seilon akulai 40 lato muna pepeteni i ti teleian. Lato tuohawen ka lato kum ang ma un hani tataen na lato telei i. Aope ie lato atetengi na o sowini hani lato waxiai Pol.”

²² Klodius hone i, “Kum kakaxi hani tel na seilon ka o kaxi haniwen nga.” Ape i talo aliake tel seilon uluha.

Klodius hakau Pol hani Sisaria

²³ Ape tel masiwi Klodius tiloi hua unauan, masiwi ti hile ape i ukek, “Waxiwa 70 seilon ti hile laha kiliwakei hos, 200 seilon ti hile laha hokahoka ti samen ma 200 liai. Amuto apeasawa ti lua hani tehu taon Sisaria ti 9 kilok ipong tetehu. ²⁴ Waxi apeseni haniwa Pol hina hos lehe amuto atoheni hahamahuli i hani kapi Feliks, tel masiwi ti Sisaria.” ²⁵ Muhin ien i tai teik pas hani Feliks. I ukek,

²⁶ “Kakaiak nga Klodius Lisias, hani o Feliks, tel masiwi tuah. Letu solian!

²⁷ “Tesol ti teka Ju pahi kongini tel seilon ie ape lehe lato telei. Ti nga tioiwa ka i tel seilon hahitake ngahat ti Rom, nga hetekie tesol seilon tetak amite awai i. ²⁸ Pahak nga tioi hui suluan, aile ape nga hakahita i haniwen teka masiwi ti teka Ju. ²⁹ Nga tunahi ka tesol Ju sului Pol ti xaputiai nauna ti lato teka Ju. Sulusulu ti lato i kum pon xotian ma teleian. ³⁰ Nga hongoen ka teka seilon aile teik namil ti teleiai Pol. Aile ape nga hakau koseni i hani o. Ape nga hone lato ka pamu ewi na o hongoi sulusulu ti lato.”

³¹ Teku seilon ti hile aile usi kakai Klodius Lisias, tel masiwi ti lato. Ipong tetehu ien, lato waxi Pol ape hakahita i hani tataen tehu taon Antipatris. ³² Ti ngain liai telao tesol ti teka seilon ti hile laha alia hani Jerusalem ape teka liai ti kiliwakei hos laha hakahita tamusuke Pol

hane tehu taon Sisaria. ³³ Ti laha tahia haniwa Sisaria, laha hani tel masiwi Feliks teik pasi Klodius ape hana Pol he minan.

³⁴ Muhin ti i ridaiwa teik pas, i kamei Pol, “O ti lahe xux?”

Pol pahoi ukek, “Ti Sailisia.”

³⁵ Feliks ukek, “Nga hong mengom na teka suluam tahiamu.” Ape i hone teka unauan peteniai Pol leili tehu ing lalap atataiai tel masiwi Herod.

24

Teku Ju sului Pol hani Feliks

¹ Muhi ngain tepanim, Ananias tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon, tahia hani Sisaria hetekie teka Ju masiwi liai ma Tertelus, tel pupuasan tukei awe teka sului Pol. Lato tahia ti sului Pol hani tel masiwi Feliks. ² Ti tel masiwi hasohoa Pol hani tesol tone apuhain, Tertelus hutui kakaian hani Feliks. I ukek,

“O tel masiwi tuah, o huali hatona hasoliawen amite teka Ju ape tap hilehile. Ti soliai namilom, o aile sohi hakila waliko ti hasoliai xuxumite. ³ Amite paxai tesol waliko ien ape amite hatesol sameni o. Amite kak kemulik hawane hani o. ⁴ Nga kum kongini kueini o. Nga kamei eliel o, ti soliaiam nati hongoa teik kukunui kakaianamite.

⁵ “Amite paxai tioi tel seilon ie i weli aile halialui wasole seilon. Lawe i hahika teka Ju tesol tesol ti hil pahoiwai teka masiwi ti Rom. I nanahike temat seilon laha axai Nasarin, teka kahikahi Jises ti Nasaret. ⁶ Tin lehe i halialu tehu Ingi Haeu tuahe amite akeni kongini i. ⁷ Tel masiwi Klodius Lisias waxi lungei Pol ti amite ape taloma teka suluan hani o. ⁸ Kewa puki o kameian lehe o tioi waliko ti amite susului i.” ⁹ Tesol Ju sa huali kakai Tertelus ape lato ukek ka kakaian pate salan.

Pol ahuti kakaian hani Feliks

¹⁰ Ape tel masiwi Feliks kola Pol ka i kakawa. Ape Pol kak ukek, “O tel masiwi tuah, nga tioi ka ahang kilan o toto tel nam paxaiamite teka Ju. Aile ape tiak i amuam ti nga kak xengei kakaialato matam. ¹¹ Na o kamei teka seilon, o tunahi koseni ka i tai akulai ngain huopanim huohu ti nga lolotu leili Ingi Haeu ti Jerusalem. ¹² Laha tioi ka

nga tai kak he lungelung kapi tel na seilon ti leili Ingi Haeu. Tin laha tioi ka nga tai hahika teka Ju leili synagog ma tesol tesol ti Jerusalem. ¹³ Ape teka seilon ie lato tap aweisal ti kolaian ka sulusulu ti lato salan.

¹⁴ “A waliko tetenen salan ie. Nga usiusi aweisali Krai tenen lolaha kum al. Nga lolotui tel Haeu ti teka matahaun ti amite lolotui ape nga soh hawane hatesol nauna ti Moses ma lawe waliko ti teka kului ai kakai Haeu taiwen. ¹⁵ Tin masin teka seilon ie, nga monomon ka Haeu hamoiha aliake teka seilon matewen, teka seilon solian ma teka lialun. ¹⁶ Aile ape lawe nga puas eliel hawane lehe tiak mewenae ewi ti Haeu ma teka seilon.

¹⁷ “Hina ahang tamusuen nga alia hani Jerusalem. Nga atoheni moni hualiai teka akikik Ju ma nga lelei manihuh hani Haeu. ¹⁸ Tek a suluak ningahi nga ailele saun ti hauniak ti puli Haeu leili Ingan. Tap seilon wiliwilia nake ti huak lokon ien. ¹⁹ Tuahe tesol ti teka Ju ti Asia lato ien, lato ala matam ie na lato hina kakain ti suluak. ²⁰ I pon o kamei tesol seilon ie waliko ti lato titieni nga lokon ti nga tutu ti sulusulu mate teka masiwi ti teka Ju. ²¹ Lato pon suluak mewenae ti teik kakain nga ukek ka nga tu ti sulusulu nake nga soh ka seilon maten laha moih alia.”

²² Feliks tioi hawane teka laha usiusi aweisali Krai ka laha kum pahoi teka masiwi ti Rom tuahe i mongenimu tehu sulusulu ien ape i ukek, “Ti na tel masiwi Klodius Lisias tahiam a, nga aile namilok sale hasawiai tehu sulusulu.” ²³ Ape i hone tel ti teka seilon ti hile peteniai Pol tuahe i ukek ka ewi na teka lohun huali i ti tenen waliko na i tap.

Pol kakak kapi Feliks ma tel axoan

²⁴ Hina ngain tamusuen, Feliks ma tel axoan Drusila tel hehin Ju, lalu tiloi Pol ape lalu hong kakaian. Pol kak nexi sale usiai aweisali Jises. ²⁵ I kaxi hani lalu ukek, “Mewenae na namilokaha xoxoan ti Jises, wasolakaha seilon ma Haeu i sawi. Haeu pahan kaha seilon tahiwa hatesol isiakaha tenen i aile halialu kaha. Ngain tehu Haeu hiniti hatesol seilon.”

Feliks hongoa kakaian ape i mamata hawane. I ukek, “O nahimua. Nga po ilowi o na pahak.” ²⁶ Muhin ien, Feliks ilowi

hakila hawane Pol nahih kakak kapin nake i kakatohoi Pol moni ahutian ti kalabus.

²⁷ Feliks aile ukek ien leili ahang huohu. I kongini hamalumini Pol leili kalabus nake pahan i hamuamua teka masiwi ti teka Ju. Imuh Porkius Festus uke totonan ti nahikei Sisaria.

25

Pol pahan Sisa tel masiwi tapein ti Rom hong paxai ai mengon

¹ Tel masiwi Festus tahia haniwa Sisaria ape ti ngain toluhu tamusua i lua hani Jerusalem. ² Tek a masiwi tuah ti hukuminia i Haeu ma seilon ma teka Ju masiwi liai hahongo i sale sului ai Pol. ³ Lato kamei eliel Festus, “Ewi na o hakau sohi Pol hanima Jerusalem?” Lato kak ukek nake pahalato teleiai Pol ti luaian hani Jerusalem.

⁴ Tuahe Festus hone lato ukek, “Kumahe! Pol tiliwen kalabus ti Sisaria pake kum kue nga alia hani ien. ⁵ Tek a masiwi ti amuto kahitima nga hani Sisaria. Na Pol ailewen tenen waliko lialun, amuto suluiwa i ien.”

⁶ Muhi ngain huopanim, Festus alia hani Sisaria ape ti ngain liai telao, laha hutui sului ai Pol. Festus hone teka unauan ka lato hakahitama Pol. ⁷ Tataen Pol tahiam a, teka masiwi ti Jerusalem tu kou i ape lato kak susului i kakain tenen tap salangawan.

⁸ Pol ukek ka kakajalato kumahe salan. I ukek, “Nga tai xaputi tesol nauna ti Moses, nga tai halialu Ingi Haeu ma nga tai xaputi tuahe na tenen nauna ti teka masiwi ti Rom.”

⁹ Tuahe Festus pahan i aile haewia namili teka Ju ape i kamei Pol, “Nakon o waheni na nga hong paxai tehu sulusulu ie hani Jerusalem?”

¹⁰ Pol kak pahoi i ukek, “Kumahe! Ti ao pe ie nga tutu mate tel ti teka masiwi ti Rom. Nga tel seilon hahitake ngahat ti Rom, aile ape o pon hong paxai ai kakain ti suluak. O tioi hawane ka nga tai aile tenen na waliko lialun hani teka Ju. ¹¹ Na nga ailewen tenen saun lialun ti i pon nga mat, nga kum salini uke. Tuahe na tap kakain salan ti lato sului nga, tap tel pon hangainiak hani lato. Katekate tetak ka Sisa tel masiwi tapein ti Rom hong paxai ai kakain ti suluak.”

¹² Festus kakak kapi tesol hualian ti axiai namil ape i pahoi Pol ukek, “Katekate tetam nga sowini, nga hakau o hani Sisa!”

Festus kakane Agripa ma Bernis sale Pol

¹³ Muhi hina ngain tel masiwi Agripa ma tel tuan Bernis tahia hani Sisaria ti paxaiiai Festus. ¹⁴ Lalu to kapin kilan ngain ape Festus kaxi haxewa hani lalu sale Pol. I ukek, “Tel seilon i kakalabus ie lilian ti Feliks. ¹⁵ Lokon ti nga Jerusalem, teka masiwi tuah ti hukuminia Haeu ma seilon ma teka Ju masiwi liai, laha sului Pol ape kamei nga ti axian kawatan. ¹⁶ Tuahe nga kakanewen lato ka kumahe saun ti kako seilon ti Rom ti axiai seilon kawatan na kako tai hatuhi laha ti sulusulu. Imat kako hani laha kak xengeimu kakain ti teka sulusulaha.

¹⁷ “Aile ape ti teka suluiai Pol tahia kemak ie, nga akeni hulutini tehu sulusulu ti ngain liai telao. Ape nga hone teka unauak ka lato hakahitama Pol. ¹⁸ Ti teka suluian tua ape lato kak, kumahe lato susului i waliko ti nga amemene. ¹⁹ Lato kakak sale lotuiai Haeu ti lato ma sale Jises, tel i matewen, tetel Pol ukek ka i moihin tutuen. ²⁰ Nga kum tioi aluini sale kilwakei tehu sulusulu ape nga kamei Pol na i waheni lua hani Jerusalem lehe laha hong paxai kakain ti suluian ien. ²¹ Tuahe Pol pahan Sisa hong paxaiiai kakain ti suluian. Aile ape nga kongini hamalumini i leili kalabus atengi tataen na nga hakau uke i hani Sisa.”

²² Agripa kakane Festus, “Pahak puki Pol kakak kapik.”

Festus ukek, “Ewi, letu ape o hong kakaian.”

²³ Ti ngain liai tehu Agripa ma Bernis nahih soh hani tehu ing ti hong paxaiiai sulusulu, hetekie teka masiwi ti teka seilon ti hile ma teka seilon tuah ti Sisaria. Hatesol seilon ien laha paxai sameni lalu. Ape Festus hone teka unauan ka lato hakahitama Pol. ²⁴ Festus kak ukek, “Tel masiwi Agripa ma amuto hatesol, ie se seilon tetel teka Ju ti Jerusalem ma teka Ju ti Sisaria laha eliliel ka teleiwa. ²⁵ Tuahe taen ti nga hong paxaiwa, nga tai tunahi waliko tenen na lialun ti i pon kaha telei i. Tuahe ti i katei ka Sisa hongoi mengon, nga noseni hakauan hani Sisa. ²⁶ Tuahe nga kum tioi aluini waliko

tenen na nga tai hani Sisa sale Pol. Aile ape nga atoheni i hanima kapimuto hatesol ma o tel masiwi Agripa, tel seilon pate tuah ti kako. Taen kako kamei matainiwa i ape nga tioi waliko na nga tai hani Sisa. ²⁷ Nga namiloi ukek kumahe solian ti hakau tel seilon kalabus hani tel masiwi Sisa na kako kum tioi aluini waliko tenen lialun ti laha susului i.”

26

Pol kak xengei kakai teka suluian mate Agripa

¹ Tel masiwi Agripa hone Pol, “Ape ewi na o kak xengei kakai teka suluam aoape ie.”

Pol tulini minan i kola ka ape i kak. I ukek, ² “Tel masiwi Agripa! Pate onotan ka o tel hong paxaiiai kakaiak ti nga xengei kakai teka suluak. ³ Pake pate o tioi hatesol saun ti teka Ju ma waliko ti laha kak he hapatapat. Nga kamei eliel o, hong matainiwa kakaiak.

⁴ “Hatesol Ju laha tioi sale totonak lilian ti uluhauk, ti nga toto xuxuk ma leili Jerusalem. ⁵ Laha tioiwen nga lilian ti kuwen ape na pahalaha kaxi kakain salan, pon laha kak ka laha tioi ka nga tel ti teka Parisi amite puas usi aluluini hatesol nauna ti Haeu. ⁶ Aoape ie lato sului nga nake nga to monomon ka Haeu aile hapoponowi waliko ti i kakanewen teka tamamite Ju sale xahateniai seilon maten.

⁷ Teka huopanim huosol seilon ti Israel lato monomon waliko tin tetenen ape lawe lato lolotui Haeu ma ailele puasan. Tel masiwi, ti teik monomon ien teka Ju susului nga.”

⁸ Ape Pol kakane teka Ju i ukek, “Alahan teka ti amuto kapaxe ka Haeu hamoiha aliake seilon maten?”

⁹ “Puki nga kemuk nga soh hawane ka ewi ti aile halialui teka kahikahi Jises ti Nasaret. ¹⁰ Se pupuwasak wanen ti leili Jerusalem. Na teka masiwi tuah ti hukuminia Haeu ma seilon sowiniwa, nga xoti teka kahikahi Jises ape hana hani kalabus. Tin nga waheni na telei lato. ¹¹ Nga nahih hani synagog tehu tehu ti aile halialualato ape lungei lato kak halialui Haeu. Kalak tataen ti taon ti teka kumahe Ju nga kum sosokol aile halialualato.

12 “Telao nga lua hahaniwa Damaskas ailei tenen puasain ien ti teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon sowini haniwen nga. 13 Tel masiwi, ti lape ngain nga ningahi hahutuia teik xewan, i xoini hawane xame al. I kakalini nga ma teka seilon kapik. 14 Amite hatesol put hani itan ape nga hong tenen kinax i kakane nga ti Arameik, kakaiak wanen, ‘Sol, Sol, alahan o aile hahialu nga? Tel na i hil pahoi nga, i tunahi kawatan.’

15 “Nga kamea, ‘Tel Masiwi, o aita?’

“Ape tel Masiwi pahoi ukek, ‘Nga Jises, tetel lawe o to aile hahialu. 16 Xahatawa! Nga take hani kapim ti kilamiam tel unauak ma kaxi haniai lawe seilon waliko ti o ningahi tetelao ma imuh. 17 Ape nga awai o ti teka Ju ma ti teka seilon laha kumahe Ju, teteka ti nga talo o hani kapi laha. 18 O haxewai pulalaha waxi laha towiahu ti tilokoan hani xewan, ti pohe Satan hani Haeu lehe Haeu oxoxi laha ti kawatan ti lialui woulaha. Ape laha selaia hani ailei puasan nake namilolaha xoxoan tetak.’

19 “Tel masiwi Agripa, aile ape nga kum tahi waliko ti Jises kakane nga ailean ti i take hani nga he aweisal hani Damaskas. 20 Imat nga kaxi ahuti meng solian ti Jises hani teka seilon ti Damaskas, muhin leili Jerusalem ma hatexux xux ti Judia ape tin hani teka seilon laha kumahe Ju. Nga honewen laha ka laha towiahua ti lialui woulaha ape usiwa Haeu. Nga kakanewen laha ti ailei saun tetenen i kola ka laha lioiwen saun lialun. 21 Nake ti kaxiai kakai Haeu, tesol Ju aka kongini nga leili Ingi Haeu ape lato tohongi teleiak.

22 “Tuahe Haeu lawe i huhuali nga hanima taen tetelao. Aile ape nga tutu ie kakaxi sale puase Jises hani teka seilon tuah ma teka seilon naun. Kumahe nga kakaxi waliko liai tenen ti teka kuluiai kakai Haeu ma Moses ukek i sohot. 23 Nga kakaxi ka Krai, tetel Haeu taloma, i tunahi kawatan ape laha telei i. Tin nga kakaxi ka i tetel Haeu hamoihamu imat ti lawe seilon maten. Kakaian masin teik xewan hani teka Ju ma teka kumahe Ju.”

24 Ti Festus hongoa ien, i tilol tumei Pol, i ukek, “O taxitaxiawen! Anesoam lap kasia ape i aile hataxixia o!”

25 Tuahe Pol pahoi ukek, “Tel masiwi tuah, nga kumahe taxitaxia. Kakaiak hina salangawan. Salan wanen waliko ti nga kakak. 26 Ape tel masiwi Agripa i tioi aluini hawane waliko ti nga kakak. Nga kak matut hani i nake nga soh ka hatesol waliko nga kakaxi koukean tetan. Waliko ien kumahe ti lehe i muna.” 27 Ape Pol kakane tel masiwi Agripa i ukek, “Nga tioi hawane ka o soh waliko ti teka kuluiai kakai Haeu kakawen.”

28 Agripa kamei Pol, “Nakon o sokok o sohi koseni uke nga hani tel kahikahi Jises?”

29 Pol ukek, “Kalak na i kosea ma na kumahe, nga kamei Haeu ka kumahe mewenae o tuahe amuto hatesol ti amuto hongohong kakaiak amuto sohot kahikahi Jises hanowi nga, tuahe kumahe masin ti nga kakalabus ie.”

30 Muhin ien tel masiwi Agripa, tel tuan Bernis, tel masiwi Festus ma teka masiwi liai tule ape lato nahih salili tesol ien. 31 Lato kakak alia puki lato, “Tel seilon ien i tai aile waliko lialun tenen i tapai i kalabus ma na telei.”

32 Agripa hone Festus ukek, “Na i tai katei ka Sisa hongoi kakain ti suluan, i pon kako hanahi lioi i.”

27

Pol lua hani Rom

1 Lokon ien Pol ma teka kalabus liai laha hani he mini Julius, tel masiwi ti teka seilon ti hile ti Sisa. Tel masiwi Festus noseni ka Pol ma teka kalabus liai lato lang hani Rom. A nga, tetel taiai tenen meng ie, nga kukuoxi lato. 2 Aristakus, tel seilon ti Masedonia tonan leili tehu taon Tesalonika, i tin kapimite. Amite ku hani he tea waian ti tehu taon Adramitium, i apepeas ti lang sota hani taon tehu tehu peixux ti Asia.

3 Ngain liai telao amite tahia hani tehu taon Saidon. Ti soliai Julius i sowini hani Pol nahih paxai ai teka lawan ien lehe laha huali i tenen na i tap. 4 Ape amite lang ahe ulea. Aupol pate lengan tunahi amite, aile ape amite towiahuahu wasole texux xux Saiprus ma peixux ti xux lalap ien. 5 Amite lang towiahuahu usiai peixux ti texux xux Sailisia ma Pampilia ape amite tahia hani

tehu taon Mira leili texux xux Lisia. ⁶ Ti ien Julius tunahi tea waian ti tehu taon Aleksandria leili Igip i kane texux xux Itali. Ape i hakuhi amite he tea waian ien.

⁷ Kilan ngain amite lang hahakokol ape amite tahia hani tehu taon Kenidus tuahe pate ailan. Amite tunahi aupol lengan wanen, aile ape amite lang non luainan ti texux xux Krit sahiwa toun ti Salmone. ⁸ Amite lang sahisahi peixux atengi amite tahia hani tesol axan Tone Petiain Solian, xohixohin tehu taon axan Lasea. ⁹ Hatalia langaiamite nake hunan pate lialun. Liai ape muhi tehu ngain ti teka Ju lelei manihuh hani Haeu kahi lialui woulaha. Laman pate lalap nake taun ti hunaxa. Aile ape Pol hone laha ka amite kum lang ahe.

¹⁰ I kakane laha ukek, “Hongoa! Na kako lang lungelung, kako tunahi kawatan. Tea waian manan, kako lioi kilan soxi ma uke kilan seilon laha mat.” ¹¹ Tuahe Julius hong soh kakai tel huniwa ma tel tame tea waian ape i kum tani waxi kakai Pol. ¹² Petiai waian ti ien tin kumahe solian ti seilon heuta leili taun ti waiwain ma aupol kuin. Aile ape sikole hatesol teka maho noseni ka lato lang tatale hani Piniks, tesol petiai waian ti Krit, i pamu lihun ti hunan lialun.

Tehu ahon lalap

¹³ Kokole aupol ahoma sai haiup ape lato namiloi ka lato lang tohongi. Lato tei xuot, aheti lih ape lang sahisahi peixux ti Krit. ¹⁴ Tuahe tai kue tehu lamin luainima sai tolai angiha ti texux xux. ¹⁵ Ti aupol taheima lato kum pon kapiti hasawiai tea waian ape amite puasake lioi tea waian aupol tua paxeni hamanumanu.

¹⁶ Pala amite lihu ti amite man haniwa sai haiup pape texux xux kokol axan Kauda. Tataen ien amite aheti ahuke tea koap amite wawati hani heiwei tea waian.

¹⁷ Ape amite xioti talini haxo tea waian. Teko maho losi lih lehe tea waian tua man nake lato mamata uke amite oh hepekeun ti waloke Sirtis peixux ti Afrika.

¹⁸ Ngain liai telao hunan pate lialun tutuen. Laman pexupexuini tea waian ape sikole amite kaxox. Kakanua lato towi xoini angah ti he tea waian. ¹⁹ Ngain liai telao ulea tin lato towi xoini soxi tini tea

waian ti hapalean. ²⁰ Kilan ngain amite kum niningah puli al ma kohot nake pate hunaxa tutuen. Aile ape namilomite sihikuk hawane aita pon huali amite.

²¹ Kilan ngain amite tai angiang. Ape Pol hone tesol maho ukek, “Ala amuto hong usiwen kakaiak! Na kako tutuen Krit, ala kako tai xoini soxi ma tenen kawatan ie tai tunahi kako. ²² Tuahe amuto tu xoxoa pake tap tel ti amuto mat, mewenae tea waian manan. ²³ Haeu, tetel nga unauan ma lawe nga lolotui, i taloma tel engel tetan hani kapik ipong tehu tatamusua. ²⁴ Ape i hone nga, ‘Pol, kum maamata! Haeu hong kamekame tetam ape i awai hatesol seilon kuoku kapim. Pahan o tu mate Sisa ti sulusulu!’ ²⁵ Aile ape tu xoxoa! Nga soh hawane ka Haeu aile usi waliko ti i kakawen. ²⁶ Tuahe tea waian i manan ape kako pap hasunga hani peixux ti texux xux.”

Tea waian oh manan

²⁷ Muhi ngain huopanim hinalo ti amite manuman itax ti Adria, ti luhui ipong tesol maho sixi ka amite man xohi haniwen xux. ²⁸ Lato halahe tok kapet tumun teik samen ape tunahi ka tahulouan ngahainan 20. Tai kue lato tohongi ulei ape tunahi ka ngahainan 15. ²⁹ Pate lato mamata ka tea waian uke i man xotui hat. Aile ape lato halahe hinalo xuot muhiwai tea waian. Lato to hahaxe letuan.

³⁰ Tesol maho lato tohongi ox saliliai tea waian ape lato halahe hamosu tea koap hani itax woinakon halahei xuot ti mateiwa. ³¹ Tuahe Pol hone Julius ma teka seilon ti hile, “Na tesol maho lato kum hamalum heiwa, kako hatesol mat.” ³² Aile ape teka seilon ti hile koti tok tal ti xiotiai tea koap ape i man.

³³ Sikole letu, Pol kakane lato, “Amuto tai angiang ngain huopanim hinalo nake namilomuto kilan ti mamata ma monomon. ³⁴ Nga kamei eliel amuto, angimua teik lehe amuto kui. Kum maamata pake tap tel ti amuto mange.”

³⁵ Muhin ien Pol waxi hina bret ape i kak kemulik hani Haeu ti he pulalato ape i ani.

³⁶ Namilolato hatesol i soli ape lato ang.

³⁷ Mongohumite hatesol heiwei tea waian 276. ³⁸ Ti lato ang xuhawa, lato towi xoini tomi an hani itax lehe tea waian pal ahe.

³⁹ Ti letule, tesol maho kum paxai tioi texux xux ien. Tuae lato ningahi teik walokan ma peixux ape lato namiloi na lato lang hani ien. ⁴⁰ Ape lato koti tesol tal xuot lehe i taxix. Lato upati tal ti xi-otiai kapit ape lato aheti teik lih mateiwa lehe aupol halanga tea waian hani peixux. ⁴¹ Tuae tea waian lang oh. Konokonoi tea waian latuha he hepekeun ape mau to xai hahamanana sai muhiwa. ⁴² Teka seilon ti hile aile teik namil ka lato telei hatapo tesol kalabus lehe laha kum pap hani peixux ape kiliwau muna. ⁴³ Tuae Julius tel masiwi watakai na telei Pol, aile ape i hakongu lato ti teleiai teka kalabus. I hone lawe seilon ka teka laha pap uke, laha titiwa imat hani itax ape pap haniwa peixux. ⁴⁴ Ape i hone teka liai ka laha sakalawa patiu ma na mananai waian papaialaha hani peixux. Ie sale ti ape amite hatesol pap hasunga.

28

Pol he texux xux Malta

¹ Ti amite meiwa peixux ien, amite upia tunahi ka texux xux ien axan Malta. ² Teka seilon ti ien pate laha aile aluini amite. Akah hutui ux ma tin waiwain. Laha hawia tehot ah ape ilowi amite hatesol ti hahiai tinumite.

³ Pol awiti salo ape ti i hana momokoi hani he tehot ah, tok weiko tenen i telei seilon ahutama leili salo nake i ilameni kekean ape i atalahi minan. ⁴ Teka seilon ti xux ningahi ka tok weiko ien akeak he mini Pol ape laha he kakak alia puki laha, "I liai tel teleiai seilon. Kalak i kuosel ti kawatan ti itax, haeu ti kako tetel ti nam kolongenai seilon, i hani lioi Pol mat." ⁵ Tuae Pol tohoi tok weiko hani he tehot ah a i tai mange. ⁶ Ape laha to atetengi na tinun hul ma na i put mat. Tuae ti i kuenta tap tenen waliko lialun sohotuen ape laha sohi namilolaha ka Pol i haeu.

⁷ Teik hepekeun xohixohin ien, hepekeunai Publius tel masiwi ti Malta. I ilowi amumuke amite hani tonan ape waxi auni amite ti ngain toluhu. ⁸ Lokon ien tel taman tinun, i tua engeeng. Lul tunahi i hetekie i lamani tian. Pol nahih paxai i ape i hana minan patul tetan kameiai Haeu ti haewian. Ape tinun ewi. ⁹ Muhin ien

laha atoheni teka tinun hani kapi Pol ape i haewia laha. ¹⁰ Pate laha auni hasolia amite. Ape tataen ti lehe amite ku salili laha, laha axi amite waliko tenen amite tap.

Pol tahia hani Rom

¹¹ Muhi pangapang toluhu amite ku hani he tea waian ti tehu taon Aleksandria i pet lilihu lokon ti hunan lialun. Axan Dioskuri, i kilami nati Seus sangasang axalalu Kastor ma Poluks, hua haeu ti teka Griklolotui. ¹² Amite tahia hani tehu taon Sirakus leili Sisili ape amite to ien ngain toluhu. ¹³ Ti ien amite lang ahe ape takana hani tehu taon Regium leili texux xux Itali. Ti ngain liai telao aupol ahoma sai haiup ape ti liai telao amite takana hani tehu taon Puteoli. ¹⁴ Amite tunahi teka kahikahi Jises ien ape lato ilowi amite to kapi lato puasain tehu. Muhin ien amite lua ulea hani Rom.

¹⁵ Tataen teka kahikahi Jises ti Rom hongoa ka amite luluainiwa, lato lua tengeni amite. Tesol, lato apatuini amite tehu taon axan Apus Forum a tesol liai apatuini amite tesol axan Ing Toluhu. Ti Pol ningahiwa lato, leili tian i amuam hawane ape i kak kemulik hani Haeu.

¹⁶ Ti amite tahia haniwa Rom, laha sowini hani Pol heuta tehu ing mewenae i tuahe tel seilon ti hile petenian.

Pol kakak kapi teka masiwi ti teka Ju leili Rom

¹⁷ Muhi ngain toluhu ti amite Rom, Pol ilowi teka masiwi ti teka Ju hani tehu apuhain. Ape i kakane lato, "Amuto teka akikik, nga tai aile teik na waliko lialun hani tel na seilon ma nga tai tahi teik na saun ti tesol tamakako ti matahaun. Tuae ti nga Jerusalem, laha xoti nga ape hana nga hani mini teka Rom ti kalabusiak. ¹⁸ Lato hong paxai meng ti suluak. Pahalato oxoxiak nake lato tunahi ka nga tai aile waliko lialun tenen na i pon laha telei nga. ¹⁹ Tuae teka masiwi ti teka Ju watakai teik namil ien. Aile ape tap tewau aweisal ulea mewenae nga kamei ka Sisa hong paxai kakain ti suluak. Kumahe pahak suluiai teka akikik Ju, pahak nga kak xengei kakai teka suluak. ²⁰ Aile ape nga ilowima amuto ti kakak kapimuto. Ti nake monomon ti kako teka Israel hani

Krais tetel Haeu taloma, laha xioti kalabusi nga sen.”

²¹ Ape lato kak pahoi ukek, “Amite tai uke teik na pas ti Judia hahongoamite sale huam ma tin tap tel ti teka kahikahi Jises tahiawen ie ape kaxiwen ka o ailele waliko tenen lialun. ²² Amite tioi ka seilon tesol tesol laha kak hialalu teka seilon laha usiusi aweisali Krais tuahe pahamite amite hong hawane namilom.”

²³ Lato kilami ngain tehu ape lato kilan nahih kakak kapi Pol tesol i heheuta. Ti letu haniwa ipong i kaxi hani lato sale nenein ti Haeu. I hapuasa kakai Moses ma kakain ti teka kuluiwai kakai Haeu taiwen ape i kaxi hawane hani lato ka Jises se tel Krais Haeu taloma. ²⁴ Teka laha hong soh kakai Pol tuahe teka liai laha kum soh. ²⁵ Ape lato kak he hapatapat alia puki lato. Imat ti lato nahih salili tesol ien, Pol kak ukek, “Pate salan wanen waliko ti Holi Spirit kakanewen Aisaia tel kuluiwai kakai Haeu ti kaxi haniai tesol tamakako ti matahaun. I kak ukek,

²⁶ “ ‘Nahiwa ape honewa teka Israel, “Amuto hongohong kakaiak tuahe amuto kum hong tioi, amuto papaxai waliko ti nga ailele tuahe amuto kum xeu.”

²⁷ Honewa laha kewak ien nake patulaha pate ailan, taxingalaha kilakilan ma pulalaha masin pulaxa.

Kaie ala laha ningahiwen ma hong xewawen ma tin towiahuen ti lialui woulaha ape nga aile haewiawen laha.’ ” (*Isa 6:9-10*)

²⁸ Ape Pol tili kakaian ukek, “Aisaia kakak tesol tamakako ti matahaun tuahe kilan teka Ju ti aoape ie, lato kum soh meng solian ti Jises. Amuto tioi kewak, tenen meng solian ti Haeu ka Jises awai seilon ti kawatan ti lialui woulaha tin i hani teka kumahe Ju. Ape laha hong soh.” ²⁹ Ti i kak kewa, teka Ju nahih salili i ape lato kak he hapatapat alia puki lato.

³⁰ Ahang huohu Pol eng kakahui tehu ing i heheuta. Pate i amuam na seilon nahih paxai i. ³¹ I angiamatake kaxiai sale nenein ti Haeu ma sale puase tel Masiwi Jises Krais. Tap tel kongini uke i.

Rom Teik pasi Pol hani teka kahikahi Jises Krai ti Rom Kakain ti haxewai teik pepa ie

Sai 27 ahang muhin ti Jises moih ali-awa ape Haeu waxi i hani tesol tonan, Pol tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Jises Krai ti Rom. Lokon ien i toto tehu taon Korin. Rom se tehu taon lalap leili texux xux Itali tetesol Sisa tel masiwi toto. Kilan xux liai tin hahitakan. Pol hahanau ka tap tel seilon kum ailele saun lialun ma kaha kum pon wanen sohot seilon sawisawin ti soliai puasakaha. Aile ape ti puki haelieliakaha wasolakaha kapi Haeu i kum sawi. Jises Krai tetel i mat ti kaui kawatan ti lialui woukaha. Mewenae na kaha soh tetan, Haeu oxoxi kaha ti kawatan ti saun lialun ape i namiloi ukek kaha seilon sawisawin. Pol kaxi haxewa sale pupuase nauna ti Moses ma kui pohe Holi Spirit, tetel lawe i kakapiti nanahiai teteka namilolaha xoxoan ti Jises Krai. Pol nanamiloi na i lua hani Rom ti hakuiai teka kahikahi Krai ien, teka Ju ma teka Grik.

¹ Nga Pol tel unau i Jises Krai. Haeu kilami nga aposel. I talaheni nga hani kaxi ahutiai meng solian ti Jises Krai ti i ahuma tetan. ² Ti kuwen wanen teka kuluiai kakai Haeu kak kilamiwen tenen meng ien he teik pepaun. ³ Tenen meng solian ien i kakak tel Nati Haeu. Ti i sohot seilon hanowi kaha, i nakuama ti tel masiwi David. ⁴ I seilon sawisawin tapein. Ti lalape kui poh, Haeu hamoiha i ti matean ape i kola hawane ka i se Natun. I Jises Krai tetel Masiwi ti kako. ⁵ Ti lalape soliaian i kilami nga aposel nake pahan kilan seilon haxawai axan. Haeu talo nga hani teka kumahe Ju lehe laha hong soh meng solian ti Jises Krai ma usi nauna tetan. ⁶ Ape tin Haeu kilamiwen amuto hani kahikahi Jises Krai.

⁷ Aile ape nga tai hani amuto hatesol teka Rom ti Haeu waheni, teteka i kilami seilon tetan ape amuto hani hahatapo i tupuamuto.

Nga kamei Haeu tel Tamakako ma tel Masiwi Jises Krai kolai lalape soliaialalu ma hatona hasoliai tiamuto.

Pol nanamiloi ti lua paxaii teka Rom

⁸ Hutuaii kakaiak nga kak kemulik hani Haeu tel Masiwi ti kako ti lawe waliko Jises Krai aile haniwen amuto. Nga kak kemulik nake ti tesol tesol seilon kakaxi sale xoxoi namilomuto ti Jises Krai. ⁹ Haeu, tetel nga hani hahatapo i tupuak kaxiai meng solian ti tel Natun, i tioi ka nga nameni kakapitini amuto.

¹⁰ Tapai na nga lotu, nga lotu huhuali amuto. Aope ie nga kamei Haeu na ape i nati hei hanimu nga tewau aweisal ti lua hani kapimuto na masin pahan. ¹¹ Pahak wanen nga paxaimu amuto ti hualiamuto lehe amuto kui ahe ti pohe Holi Spirit. ¹² Salangawe namilok masin lehe xoxoi namilokako ti Haeu i haku i ati kako.

¹³ Teka akikik ti Krai, pahak amuto tioi kewak, nga tohongi hakilawen lehe nga lua paxai amuto tuahe hina waliko lawe i kongini nga hanima tataen. Sohotuak hani kapimuto lehe pupuasak wasolamuto i kau anan masin ti i sohotuen leili teka kumahe Ju liai ti nga kapi laha. ¹⁴ Tinuk ilameni ka se ape pupuasak wanen kaxiai meng solian ti Jises Krai hani hatesol seilon, teka Grik ma teka kumahe Grik, teka seilon aneso ma teka tap titioalaha. ¹⁵ Aile ape namilok xoxoan wanen ka meng solian ien tin nga kaxi hetekie hani amuto teka toto Rom.

¹⁶ I kum hahiena nga kaxiai meng solian ti Jises Krai nake taen seilon hong soh, ti kui pohe Haeu i awai laha hatesol ti kawatan ti lialui woulaha. I awaimu teka Ju nake laha hongoi imat ape imuh teka kumahe Ju. ¹⁷ Se tenen meng solian ien i nexi kola aweisal ti hasawiai wasolakaha hani Haeu. Tap tewau aweisal tutuen, mewenae na kaha hana hatapo xoxoi namilokaha hani Jises Krai kaha sohot seilon sawisawin ti puli Haeu. Masin ti tel kuluiai kakai Haeu tai kueiniwen, i ukek, "Teki seilon sawisawin, xoxoi namilolaha ti Haeu neneini laha ape laha to lian tehue kapin." *(Hab 2:4)*

Lialui woi seilon

18 Haeu tel Masiwi tapein kola ka i lengeini teka seilon laha kum nam waxi i ma teka laha aile hahakila saun tenen pate lialun ape i kahui aliake hani laha. Ti lialui woulaha i tipahi muneni waliko tenen salan sale Haeu ti ala teka seilon tioi. 19 Tuaehe sale Haeu hoi liai xewan nake puki Haeu kola hahatakei hani laha. 20 Salan kaha kum niningahi i tuahe kaha papaxai waliko ti i aile lilian ti i tanomiwa tehu pon ie. I kola hawanewen lalape kui pohen ti tap tahi tapoan. Aile ape ala kaha tioiwa ka i se Haeu wanen. Nake ti tetenen ala tap tel ukek i tap titioan ti Haeu.

21 Ape kalak teteka laha kum nam waxi Haeu hina titioalaha tetan, laha kum sameni i ma kum kak kemulik ti lawe waliko i aile. Tekka seilon ien tap solian ti namilolaha ape ti takalahui patulaha laha kum paxai tioi waliko tenen lialun ma solian. 22 Laha sokok laha seilon tenen pate aneso tuahe salan tetan namilolaha tap wanen. 23 Laha kum paxai tioi lalape xewai Haeu ma pohen tel tap tahi matean. Laha lotui waxi waliko ti laha tua tanomi hanowi seilon, kalak i aneso mat. Tin laha tanomi manihuh, manixux hetekie tataen loloma lehe waxi laha lotui.

24 Aile ape Haeu hani lioi laha usi isiai pahalaha ti ailei waliko tenen i haloloa leilolaha. Ape laha teheni hahialalu tupualaha nake ti ailei saun lialun ti wawan hehin. 25 Ti ala laha soh waliko salan sale Haeu, laha soh non waliko tenen putain. Laha lotui waliko ti tatanomiaai Haeu ti ala laha lotui ma sameni non Haeu tetel i tanomi lawe waliko. I se tetel ala kaha seilon haxawa kapitiniwa axan lian tehue. Salan wanen ala masin ien.

26 Nake ti tenen ien Haeu hani lioi laha hongeni isiai pahalaha ti ailei saun tenen pate hienain. Aile ape hehin teka, kumahe laha usi saun ti wawan hehin tenen ti i onoteni namili Haeu, laha eng akati non hehin liai. 27 Tin masin hina wawan laha lioi aweisal sawisawin ti wawan hehin ape laha is eliel eng akatiaai wawan liai. Ape laha aile saun tenen ti pate hienain alia hani laha tel tel. Ti lialui woulaha ien laha uke hapoponowi kahulaha.

28 Tekka seilon laha kum nam waxi Haeu, laha ukek ka tap solian tetan ti tioiai Haeu. Aile ape i hani laha usi lialui namilolaha ti ailei waliko tenen ala i kum alune.

29 Laha xuhai saun lialun tenen tenen ma kumahe sawisawin. Namilolaha xoxoan ti ailei waliko tenen lialun hani seilon liai. Laha watakai na seilon liai xoini laha ma laha tin halepean. Laha seilon ti hatanoi wasol, pulutiai teka liai ma teleiai seilon. Laha misahi ma nam hialalu seilon liai. 30 Tekka laha kakak tehiti seilon, laha watakai Haeu, laha paxai teheni seilon liai, laha itini laha ma weli hanasanas. Laha aneso hawane namiloiai aweisal ti ailei saun lialun ma tin laha tahi kakain ti tamalaha ma tinalaha. 31 Laha kum hapuasa namilolaha ma kum aile usi kakaialaha. Laha tin tap wawahen ma tatanan leili tialaha. 32 Kalak laha tioi ka ti sawisawiai Haeu i namilo ukek ka teteka laha aile tenen saun lialun ien, kahulaha mewenae matemate, laha aile tatale tesol waliko ien kasinan ti ape laha hongeni hetekie teteka laha ailele saun tenen lialun ien.

2

Sawisawin wanen paxai kolongenian ti Haeu

1 Aile ape Haeu kahui aliake lialui woi lawe seilon teteka laha aile saun lialun. Amuto teteka ti na amuto howini hialalu woi seilon liai, puki amuto hahani Haeu kahui aliake lialui woumuto nake amuto tin amuto ailele saun lialun. 2 Kako tioi hawane ka paxai kolongenian ti Haeu pate sawisawin wanen. Lawe i kahui hapoponowi kaha ti lialui woukaha. 3 Aile ape amuto teteka na amuto howini hialalu woi seilon liai a tin amuto ailele saun lialun, kaie amuto pon saliniai kawatan ti na Haeu hani amuto? 4 Paxaiwa lalape ewiai Haeu i kola hahani amuto. I kum sasaxoh kahuiamuto ti lialui woumuto, lawe i tani waxi kapitini amuto. Nakon pate amuto kum paxai tioi ka soliai Haeu ien i nexi hani amuto aweisal ti na amuto towiahu ti saun lialun ti amuto?

5 Tuaehe tap amuto nam waxi. Ailai patumuto halenge aheheke Haeu hani tataen ti hinitiai lawe seilon ti i axi kawatan hani teka ailei saun lialun, usiwa sawisawiai paxai kolongenian tetan. 6 Taen ien Haeu kahui hapoponowi hawane kaha ti lawe waliko kaha ailewen. 7 Seilon teka, laha kum lioi wanen ailei waliko tenen solian. Ien i kola ka buah wanen ti laha na Haeu sameni amuke laha ma hani laha

hanawain ti tap tahi tapoan. Seilon teteka ien, Haeu hani laha to kapin lian tehue. ⁸ A seilon teka, laha namiloï wawaxi mewenae laha. Laha kum usi waliko tenen salan, laha usi waliko tenen ti i pahoxai namili Haeu. Seilon teteka ien, ti lengei Haeu i axi hawane laha kawatan. ⁹ Teteka laha aile kakapitini waliko lialun, laha kau moloan lalap ma tialaha i kawat hawane. I sohot hanimu teka Ju ape tin hetekie hani teka kumahe Ju. ¹⁰ A teteka laha aile kakapitini waliko solian, Haeu sameni amuke laha ma i hatona hasolia tialaha. I aile non hanimu teka Ju ape tin hetekie hani teka kumahe Ju. ¹¹ Ati laha uke hapoponowi kahulaha nake Haeu kum paxai nenexi seilon.

¹² Kalak teka kumahe Ju laha kumahe hahitake tesol nauna ti Haeu hahaniai Moses, laha lialu tamus na laha to aile tatale saun lialun. Ape teka laha hoi hahitake tesol nauna ien, na laha to aile tatale saun lialun, Haeu kahui aliake hani laha usiwa titioalaha ti tesol nauna ien. ¹³ Se sawisawin na laha uke kawatan nake kumahe ka tuahe ti hongoi tesol nauna ien Haeu paxai ukek laha seilon sawisawin, mewenae na laha aile usi waliko ti tesol nauna ien kakak. ¹⁴ Teka kumahe Ju, kalak tap titioalaha ti tesol nauna Haeu hahaniai Moses, laha pon aile usiai waliko ti tesol nauna ien kakak. Puki laha ilameni tioi waliko tenen ewi ma na lialun. Aile ape i pon na nanahialaha i pahowi hani tesol nauna ien kalak laha tai hong ti taxingalaha. ¹⁵ Saun ti laha kola ka waliko ti tesol nauna hahanau hoi liai leilolaha. Puki namilolaha tin i kola ukek ien. Hina i tieni laha, hina i namiloï amuke laha. ¹⁶ Taun ti hinitiai lawe seilon, Haeu hani Jises Kraï paxai kolongenïai woulaha kalak tataen waliko ti laha aile mumuneni. Ti nga kakaxi meng solian ti Jises Kraï se nga kakak tesol waliko ie.

Nauna ti Moses ma teka Ju

¹⁷ Amuto teteka Ju amuto amasake hawane ka amuto se akiki Ju ma tin seilon ti Haeu kilamiwen tetan, amuto hana hahatapo xoxoi namilomuto hani nauna ti Moses. Amuto sokok ka usiai tesol nauna ien i hasawi wasolamuto kapi Haeu. ¹⁸ Se amuto tioi waliko tetenen Haeu pahan amuto ailewa. Amuto paxai

tioi waliko tenen sawisawin tapein nake laha hanauen amuto nauna ti Moses. ¹⁹ Amuto soh hawane ka amuto pon neiniaï teka kumahe Ju hani Haeu masin na tel seilon neini tel pulaxa. Amuto ukek amuto pon kola haxewai Haeu hani seilon masin xewan i haxewa seilon he tilokoan. ²⁰ Namilomuto pate i eliel ka amuto pon nau hasawiai teka tap titioalaha ma hanau teteka laha masin akaik kokol laha kum tioi Haeu nake amuto tioi hatapoen nauna ti Moses ti hina anesoin ma waliko salan.

²¹ Amuto hahanau seilon liai usiai nauna ien. Alahan amuto kum hanau aliakemu amuto? Amuto hohone seilon ka kum xuxuina tuahe puki alia amuto hina amuto xuxuina. ²² Amuto ukek kum ailele saun lialun ti wawan hehin a puki alia amuto ailele. Amuto watakai hawane seilon lotui waliko tenen kumahe Haeu a hina amuto aile waliko tenen i teheni halialu tetel i salan Haeu. ²³ Pate amuto hanasanasake nauna ti Moses tuahe amuto kola tapoi lomuto hani Haeu ti amuto xaputi nauna ien. ²⁴ Aile ape ala kako kum tataxini ti pepai Haeu kak ukek, “Tekakumahe Ju laha kak saxuti Haeu nake ti woi teka Ju.” (*Isa 52:5*)

²⁵ Amuto teka Ju amuto kewen teik kiki- lam ti kotiai uli walikoumuto ti kolakol ka amuto seilon ti Haeu. Tuahe teik kiki- lam ien i tuah mewenae na amuto usi nauna ti Haeu hani Moses. Na amuto tahi tesol nauna ien, kiki- lam ti amuto tap pupuasan ape amuto masin seilon ti laha kum tioi Haeu. ²⁶ Ape teka kumahe Ju laha tap kiki- lam tenen ien, Haeu paxai ukek laha seilon tetan na laha aile usi waliko ti nauna tetan kakak. ²⁷ Na masin teka tap teik kiki- lam ien laha aile usi nauna ti Haeu hani Moses, i kola ka sawisawin wanen na Haeu axi kawatan hani teka Ju laha xaputi tesol nauna ien kalak laha kewen teik kiki- lam ien ma nauna ti Haeu tataiai Moses toi laha.

²⁸ Kumahe teka laha tua aile usi saun ti teka Ju laha ape seilon ti Haeu. Tin masin kiki- lam ti laha kewen ti kolakol ka laha seilon ti Haeu, i kum aile Haeu paxai ukek laha seilon tetan wanen. ²⁹ Seilon ti Haeu wanen se teteka laha hani Haeu hauni leilolaha. Ukei kiki- lam ti uli walikoï seilon ma tuahe usiai nauna ti Moses, i kum towiahu hasolia seilon. Mewenae

na kaha hani Holi Spirit kapitiakaha i aile kaha sohot seilon haun. Na masin ien, kalak seilon kum sameni kaha, Haeu tetel sameniakaha.

3

Sawisawiai Haeu tap tahi sohiaian

¹ Uke hina ti amuto laha kamea, lahe aweisal lehe kako teka Ju xoini teka kumahe Ju? Ewian la tel Ju uke ti teik kikilam ti kotiai uli walikoun? ² Kilan solian tetan na tel seilon i nakuama ti teka Ju. Solian tenen ti pate tuah ie. Se kako teka Ju Haeu hanimu kakaian lehe kako usi ma kaxi sawatani.

³ Salan hina teka laha xaputi namil ti Haeu xinotiwen kapi laha. Tuaehe kalak na masin ien, nakon Haeu kum hamalumini tewaok tetan? ⁴ Nga kum ukek! Kalak na tap wanen seilon aile usi waliko ti i kakawen, Haeu lawe i aile usi hawane waliko ti i kakawen. Masin ti leili pepai Haeu tel masiwi David ukek, ti i kaakane Haeu, “Lawe seilon paxai tioiwa ka kakaian mewenae salan.

Na tel seilon ukek paxai kolongenian tetam kumahe sawisawin, i kum pon waxainiai suluam nake lawe o kola ka o mewenae sawisawin.” (Ps 51:4)

⁵ Uke teka ti amuto namiloi ukek, na masin lialui woukako i kola hawane ka Haeu se pate sawisawin, kaie i poponowi na i kahui kako ti lialui woukako? Nga tua kak hahanowi paxapaxa ti seilon. ⁶ Kum nanamiloi ukek ien. Na masin kumahe sawisawin ti Haeu kahui kako ti lialui woukako, ala kumahe i poponowi ti i axi kawatan hani tuahe na seilon ti tehu pon ie. ⁷ Teku ti amuto uke laha kak pahoi nga ukek, na masin putai xoxoi namil ti usiai aweisali Haeu i kola hawane soliai sawisawiaian ma i aile seilon haxawa hawane axan, kum pon ti na i tieni kaha ti saun lialun. ⁸ Hina seilon laha kak putini ka amite tesol aposel hahanau ka ewi na seilon aile saun lialun lehe teka liai paxai tioi soliai Haeu. Seilon teka ien, Haeu hani hapoponowi hawane laha kawatan.

Tap tel seilon sawisawin ti puli Haeu

⁹ Kaie kako namiloi ukek ia? Nakon kako teka Ju pamu ewian ti teka liai? Tap wanen! Amite kolawen ka lawe seilon, teka Ju ma teka kumahe Ju, kaha hatesol aile saun lialun. ¹⁰ Masin ti leili pepai Haeu i ukek, “Tap tel seilon sawisawin ti puli Haeu.

Tap tel na seilon i kum aile saun lialun. Tap wanen.

¹¹ Tap tel i xeu hawane aweisali Haeu, tap tel i hitoloke hawane Haeu.

¹² Hatesol seilon talewen tehitolaha hani Haeu, laha hatesol talesawen.

Tap tel i aile waliko tenen i hasolia seilon. Tap tuahe na tel.” (Ps 14:1-3, 53:1-3)

¹³ “Awalaha mewenae kohan.

Laha seilon ti weli pipis.

Kakaialaha sisiaian wauni puliweu.” (Ps 5:9, 140:3)

¹⁴ “Laha weli kak sai hialui seilon hetekie wawatak.” (Ps 10:7)

¹⁵ “Lawe laha is eliel hawane ti hialui ma teleiai seilon.

¹⁶ Tesol tesol na laha tahiawa laha aile hakila waliko tenen kohan ma hakawata tia i seilon.

¹⁷ Teku seilon ien tap wanen namil ti hasoliai wasole seilon.” (Isa 59:7-8)

¹⁸ “Tap wanen lolaha hani Haeu.” (Ps 36:1)

¹⁹ Taen ie ala amuto paxai tioi ka tap tel i sawisawin ti puli Haeu, kasinan kako teka Ju nake Moses haniwen kako nauna ti Haeu ti usian. Aile ape kaha hatesol, teka Ju hetekie lawe seilon ti tehu pon ie kaha kum pon awaiakaha ti na Haeu tieni kaha ti saun lialun. ²⁰ Ti tenen ien kako paxai tioiwa ka Haeu kum ukek kaha seilon sawisawin ti usiai nauna tetan ti haniai Moses. Nauna ien i kola haxewa ka kaha hina saun lialun.

Sale hasawiai wasolakaha hani kapi Haeu

²¹ Ao pe ie Haeu kola haniwen kaha aweisal ti hasawiai wasolakaha hani kapin, aweisal liai tenen ti usiai nauna ti haniai Moses. Puki Moses ma teka kuluaia kakai Haeu lato taiwen leili pepai Haeu sale tenen ien. ²² Haeu namiloi ukek wasole seilon hani kapin i sawi na namilokaha xoxoan ti Jises Krai. Haeu hei tewau aweisal ien hani hatesol teka laha

soh ti Jises Krai, teka Ju ma teka kumahe Ju. I kum nam nenexi na tel.

²³ Se lawe seilon aile saun lialun. Nanahiakaha hatesol pate i tae haxawai axe Haeu. ²⁴ Ti lalape soliai Haeu i aile wasolakaha hani kapin i sawi, kumahe ti soliai pupuusakaha. I aile ukek ti Jises Krai mat kahui saun lialun ti kaha. ²⁵ Haeu talo Jises Krai mat ukei kawatan ti lialui woukaha lehe ape i hatapo lengean. Kaha kum uke kawatan ti saun lialun na kaha soh hawane ka Jises mat ti ukei totonakaha. Haeu aile ukek ien lehe waxi i kola ka waliko ti i ailele se sawisawin. Imat ti tahiai Krai, i kum kahui aliake lialui woi teka seilon, i tani waxi kapitini laha. ²⁶ Ao pe ie saun lialun ti kaha ape kahui. I kola hawane ka waliko ti Haeu aile se pate sawisawin. I kola ka puki i se pate sawisawin ma i aile kaha teka hina namil xoxoan ti Jises Krai wasolakaha kapin i sawi.

²⁷ Nameniwa, kumahe ka ti usiai nauna ti Moses i hasawi wasolakaha hani kapi Haeu. Aile ape i kum pon wanen kaha sameni aliake kaha. Ti xoxoi namilokaha hani Jises Krai i aile wasolakaha kapi Haeu i soli. ²⁸ Ape amuto papaxai? Mewenae ti xoxoi namilokaha hani Jises Krai wasolakaha hani kapi Haeu i sawi, kumahe ti ailei waliko ti nauna ti Moses hanau nake seilon kum pon usi hawanean.

²⁹ Namilo i paxaiwa. Nakon Haeu se mewenae Masiwi ti teka Ju? Kumahe, tin hetekie teka kumahe Ju. ³⁰ Pate amuto tiori ka Haeu se telawe ape tin aweisal tewawawe ti hasawiai wasolakaha hani kapin. Aile ape mewenae ti xoxoi namil ti Jises Krai wasolakaha hani kapi Haeu i sawi, kako teka hina kikilam ti kotiai uli walikoukako ma teka kumahe Ju laha tap kikilam tenen ien. ³¹ Uke amuto namilo i ukek ka ape tap pupuase nauna ti Moses nake kaha hina namil xoxoan ti Jises Krai. Kumahe wanen masin ien. Xoxoi namilokaha ti Jises Krai i kola ka nauna ti Moses hina tupunan.

4

Xoxoi namili Abraham ti Haeu

¹ Namilo i paxaiwa Abraham tel tamakako teka Ju ti matahaun. Ti lahe aweisal wasolan hani kapi Haeu i sawi?

² Na masin i sawi ti soliai pupuasan, ala i pon sameni aliakean hani seilon. Tuahe tap salangawan na i sameni aliake i hani Haeu. ³ Ala amuto tiori waliko ti leili pepai Haeu i ukek, “Abraham soh hawane Haeu ape ti xoxoi namilon ien Haeu paxai ukek ka i tel seilon sawisawin.” (*Gen 15:6*)

⁴ Nga kaxi haxewa aheke ukek. Tel na i puas hahitake seilon liai, i uke kahun ti tenen puasain i aile. I kum namilo i ukek tuahe ti soliai tel kahui i tua axi i moni. Ien se liai kahi puasain. ⁵ Tuahe soliai wasolakaha hani kapi Haeu kumahe ka kahi pupuusakaha. Ien se ani xoxoi namilokaha ti Jises Krai. Kaha soh ka Haeu i pon aile teka seilon laha xauxaun tetan, wasolalaha hani kapin i sawi.

⁶ Tel masiwi David kakawen tetenen ti i kakaxi lalape amuamui teteka seilon ti Haeu namilo i ukek wasolalaha hani kapin se sawisawin kumahe nake ti pupuasalaha. I ukek,

⁷ “Amuamui teteka seilon ti Haeu oxoxi laha ti kawatan ti lialui woulaha. Lialui saun ti laha ape susunian.

⁸ Amuamui teka seilon ien. Tap Haeu tel Masiwi po hapeti lialui woulaha he namilon.” (*Ps 32:1-2*)

⁹ Nakon amuamu tetenen mewenae ti kako teteka Ju hina kikilam ti uli walikoukako ka hetekie teka tap kikilam tenen ien? Salan wanen ti kako kakaxi ka Haeu namilo i ukek wasole Abraham hani kapin se sawisawin nake ti xoxoi namili Abraham hani i. ¹⁰ Namilo i paxaiwa. Lokon wanen wasolalalu i soli? Nakon i sohot muhin ti Abraham uke kikilam tenen ien ka imat? Kumahe muhin, wasolalalu i soli imat ti ukei kikilam ien.

¹¹ Tenen kikilam ien ti Abraham uke se kolakol ka hoi liai namilon xoxoan ti Haeu ma tin i sawisawin ti puli Haeu imat ti i aile tenen saun ien. Aile ape Abraham i sohot tame hatesol seilon laha soh ti Haeu hanowi i, kalak laha tap kikilam tenen ien. Wasolalaha hani kapi Haeu i sawi nake ti xoxoi namilolaha tetan. ¹² Tin masin Abraham se tamakako teka Ju, kumahe mewenae teteka kako hina kikilam ti uli walikoukako tuahe hetekie nanahiakako i ukene xoxoi namili Abraham ti Haeu, imat ti i uke tenen kikilam ien.

¹³ Kumahe nake ti usiai nauna ti hahaniai Moses, Haeu kakane Abraham ka i ma teka nakuama tetan laha sohot tame lawe waliko ti tehu pon ie. Haeu aile nake i namilo i ukek Abraham se seilon sawisawin. I ahuma ti xoxoi namili Abraham hani i. ¹⁴ Na masin kako uke waliko ti Haeu kakawen i hani nake ti usiai nauna ti Moses, tap pupuase xoxoi namilokaha hani Haeu. Ape tin tap kaha po uke waliko ti Haeu kakawen i hani nake kaha kum pon usi hatapoi nauna ien. ¹⁵ Aile ape i halenge Haeu nake lawe kaha xaputi tunahi. Mewenae na liai Haeu tai hani kaha nauna ien, kaha kum xaputi.

¹⁶ Aile ape waliko solian ti hahaniai Haeu, kaha uke ahuma ti xoxoi namilokaha tetan. Ti lalape soliaian i hani kaha, kumahe ti soliai pupuasakaha. Hatesol teteka nakuama ti Abraham, hoi liai kaha uke na kaha hina namil xoxoan ti Haeu masin ti Abraham, kumahe mewenae na kaha teka kahikahi Jises Krai aile usi saun ti teka Ju. Abraham se tamakaha hatesol teteka kaha soh ti Jises Krai. ¹⁷ Masin ti leili pepaun Haeu kakane Abraham ukek, "Nga aile o sohot tame kilan seilon ti tesol tesol ti tehu pon itan."

(Gen 17:5)

I sohot ukek nake namili Abraham xoxoan ti Haeu, tetel i hamoiha aliake teka maten ma i tua kak hasohotu waliko ti liai tap.

¹⁸ Kalak tap salangawe monomon tetan ka i sohot tame tel na akaik, ti xoxoi namilon ti Haeu, Abraham mon atengi tatale ape se i sohot tame kilan seilon ti tehu pon ie. Masin ti Haeu kakanewen i ukek, "Kilan wanen teteka laha nakuama tetam." *(Gen 15:5)* ¹⁹ Xoxoi namilon ti Haeu tap wanen i tataelih kalak i tioi ka i salaimat kasiawen ti na i sohot tame tel na akaik ti ahangun ape sai 100 ma tel axoan Sara se tin lieheh.

²⁰ Abraham tap tahi kapaxei waliko ti Haeu kakawen i aile, xoxoi namilon ti Haeu i xox aheahele. Xoxoi tutuhan i haxawa hawane axe Haeu. ²¹ Abraham soh hawane ka Haeu pon ailei waliko ti i kakawen i aile. ²² Leili pepai Haeu i kaxiwen ka nake xoxoi namili Abraham ti Haeu, Haeu namilo i ukek i se seilon sawisawin.

²³ Tetenen ien kumahe mewenae hani Abraham. ²⁴ Kaha tin Haeu namilo i ukek seilon sawisawin na namilokaha

xoxoan tetan, tetel i hamoiha aliake Jises tel Masiwi ti kaha. ²⁵ Haeu hani lioi Jises mat nake ti lialui woukaha ape i xahateni aliake Jises ti matean lehe wasolakaha hani kapi Haeu pon i sawi.

5

Teteka wasolalaha hani kapi Haeu solian laha leili amuam

¹ Haeu namilo i ukek kako ape sawisawin nake kako hina namil xoxoan ti Jises Krai. Aile ape wasolakako hani kapi Haeu solian, usiwa waliko ti Jises Krai tel Masiwi ti kako ailewen. ² Nake ti xoxoi namilokako ti Jises Krai i hei hani kako aweisal ti ukei lalape solian ti Haeu ape aoape kako to ilalamenti tutuen. Ape kako amuam hawane ti kako mon atetengi taen ti kako tuai Haeu ti hatesol waliko solian tetan.

³ Kumahe mewenae ien, tin kako amuam taun ti kawatan nake kako tioi i hanau kako kau lungeiai waliko. ⁴ Ti na kako nohui kawatan, kako uke he kuin ape Haeu amuke kako. Ti i amuke kako, monomon ti kako xox hawane. ⁵ Ape tenen monomon ti kako ien i kum hatahunoso kako nake Haeu waheni hawane kako. Se Holi Spirit ti Haeu haniwen kako i aile kako paxai tioi lalape wawahen ti Haeu.

⁶ Taun tetehu ti Haeu kilamiwen, ti kako tap wanen huhual, Jises mat hualiakaha teka seilon ailei saun lialun. ⁷ Hanima kaha, kalak tel seilon solian, kumahe malimun ti mat hualian, kalak teka uke laha kum nomuha. ⁸ Tuahe Haeu kola hawanewen lalape wawahen tetan hani kaha ti Krai mat ukei totonakaha lokon ti kaha seilon lialun tutuen.

⁹ Nake ti matei Jises Krai, kako teka hina namil xoxoan hani i, wasolakako ma Haeu ape i soli. Aile ape kako soh hawane Jises Krai awai kako ti lengei Haeu taen ti i axi kawatan hani teka seilon ailei saun lialun. ¹⁰ Lokon ti kako papahoxai tutuen Haeu, i aile kako pakata hani kapin nake ti matei tel Natun. Aile ape i pon hawane kako soh ka Jises Krai awai kako ti kawatan tenen tap tahi tapoan nake i moihin ma i pupuas leilokako. ¹¹ Kumahe mewenae tenen ien. Tin i pon kako amuke hawane Haeu usiwa waliko ti Jises Krai ailewen ti i pakateni kako hani kapi Haeu.

Sale pupuase Adam ma Krai

¹² Adam, tetel kaha nakuama tetan, i hasohotu saun lialun hani tehu pon ie. Tetenen ien i hutui matemate. Ape i sohot hani lawe seilon nake kaha hatesol aile saun lialun. ¹³ Imat ti nauna ti Haeu hahaniai Moses, saun lialun hoi liai ien. Haeu kum tieni seilon ti xaputiai nauna ien nake lokon ien tap nauna. ¹⁴ Tuaehe lokon ti Adam hanima taen ti Moses, matemate i kakalauhi hatesol seilon, tataen teka laha aile saun lialun tetenen kumahe ti xaputiai nauna hanowi ti Adam. Tahitah ti Adam, i aile halialu hatesol seilon a waliko ti Jises Krai aile i hasolia kaha hatesol.

¹⁵ Soliai Haeu hani kaha, soliaian i xoini wanen lialuan ti tahitah ti Adam hasohotu. Matemate i tunahi kaha seilon nake ti lialui woi seilon tel. Tuaehe xuhai solian kilan seilon uke nake ti lalape soliai seilon tel, Jises Krai. ¹⁶ Lalape soliai Haeu hani kaha, anan liai tenen wanen ti ani lialui woi seilon tel. Saun lialun ti Adam i hutui halenge Haeu ti tieniakaha ti lialui woukaha. Tuaehe kalak pate kilan saun lialun ti kaha, wasolakaha hani kapi Haeu pon i sawi nake ti waliko ti Jises Krai ailewen ti awaiakaha. ¹⁷ Saun lialun ti seilon tel aile matemate tinoi kongini kaha. Tuaehe kaha teteka kaha uke lalape soliai Haeu ma kaha ilameni tioi ka wasolakaha hani kapi Haeu sawiwen, kaha to wawaxaini lawe waliko lian tehue nake ti Jises Krai.

¹⁸ Aile ape nake ti seilon tel tahi kakai Haeu, kaha hatesol tunahi lengelenge ti Haeu ti lialui woukaha. Tuaehe tin seilon tel, Jises Krai, i aile waliko sawisawin ti i hong tamani Haeu. I hei aweisal hani kaha hatesol lehe wasolakaha hani kapi Haeu i sawi ape kaha sohot seilon haun ti usian. ¹⁹ Nake ti tahitah ti seilon tel, Adam, saun lialun kalauhi kaha kilan. Tin masin nake ti hong tamaniai kakain ti seilon tel, Jises Krai, wasole kilan seilon i sawi kapi Haeu.

²⁰ Nauna ti Haeu hahaniai Moses i soholih lehe waxi seilon paxai tioi uke lialui woulaha. Tuaehe ti seilon to aile ahehekele saun lialun, lalape solian ti Haeu hani kaha i lap aheahele. ²¹ Masin ti saun lialun tinoi kokongini seilon hani aweisal ti matemate, lalape soliai Haeu hani kaha i oxoxi kaha hani aweisal ti hasawiai wasolakaha hani

kapi Haeu lehe kaha uke tonain kapin ti tap tahi tapoan nake ti waliko ti Jises Krai tel Masiwi ti kaha ailewen.

6

Teka kahikahi Krai taha hawanewen ti saun lialun

¹ Ape lehe kako kak ukek ia? Kaie kako to aile tatale saun lialun lehe lalape solian ti Haeu hani kako to lap ahe tatalele? ² Tap wanen. Kako kongini uke isiai pahakako ti ailei saun lialun. Kako masin tel seilon maten, i kum pon hongeniai totohong. ³ Nakon amuto maluhewen ka hatesol teteka kako kewen baptais ti kolakol ka kako pakatawen kapi Jises Krai, ien masin ka kako mat ohoiwen i? ⁴ Aile ape ti kako kewen baptais, ien masin ka kako mat ape tihina usiwen i. Tuaehe Jises Krai i xahat alia ti matean ti kui pohe tel Taman. Ape kako tin masin ka kako xahat alia lehe kako ape seilon haun ti usiai Haeu.

⁵ Kako pakata haniwen kapi Jises Krai ti kako selai kako ti aweisal lialun ti kako to usiasi. Ien masin ka kako mat ohoi i. Tin masin kako pakata hani kapin ti kako sohot seilon ti usiai aweisali Haeu. Ien masin ka kako moih alia usi Jises Krai. ⁶ Kako tioi ka ti laha tahi hakea Krai he kros masin ka laha tahi hakea hetekiewen lialui nanahiakako ti imat. Ien lehe kako pon tahiai isiakako ti ailei saun lialun ape kako kum hani lioi saun lialun kapiti kakapitini kako. ⁷ Kako ape kumahe hahitake saun lialun, masin seilon maten i taha hawanewen ti saun lialun. ⁸ Ien masin ka kako mat ohoi Jises Krai. Aile ape kako soh ka tin kako to kapin. ⁹ Kako tioi hawane ka salan nake Krai xahat alia ti matemate ape tap i po mat ulea. I kuoselewen ti pohe matemate. ¹⁰ Matean tehue wanen ti xoini tamusukei saun lialun ape aope ie i pakata hahawane kapi Haeu. ¹¹ Aile ape amuto namiloi kewak, amuto masin seilon maten i kum pon hongeniai totohong ti ailei saun lialun. Pakataiamuto kapi Jises Krai, i kola hawanewa ka nanahiamuto i hahaxawa Haeu.

¹² Amuto kum hahani saun lialun kapiti amuto. Kum hohongeni lialui isiaiamuto. ¹³ Kum hani lilioi tuaehe tesol ti tupuamuto i alali ailei saun lialun. Imat amuto

xauxaun wanen ti Haeu. Tuahe aoape ie amuto seilon haun. Aile ape hani hatapoa Haeu tupuamuto. Tesol tesol ti tupuamuto hapuasa usiwa namili Haeu ti ailei saun solian. ¹⁴ Kum hani lilioi lialui isiaiamuto kapiti amuto. Amuto kumahe hahitake nauna ti Moses ti i kum kongini uke amuto ti ailei saun lialun. Amuto ape hahitake lalape soliai nenein ti Haeu.

Teka kahikahi Krai seilon ti ailei waliko sawisawin

¹⁵ Kaie lahan? Ti kako ape hahitake lalape soliai nenein ti Haeu, kaie kako aile tatale saun lialun pake kako kumahe hahitake nauna ti Moses? Tap wanen. ¹⁶ Nakon amuto kum tioi ka amuto sohot unai tel ti na amuto hong usi? Na amuto usi lialui isiaiamuto, amuto se hahitake saun lialun ti i neini amuto hani aweisali matemate. Tuahe na lawe amuto hong tamani Haeu, i amuke hawane nanahiamuto. ¹⁷ Kemuk saun lialun kakapiti amuto. Tuahe kemulik wanen Haeu nake ti leili atemuto ape amuto hong usiwen kakaian ti amuto hongoen. ¹⁸ Amuto taha hawanewen ti saun lialun. Amuto ape unai Haeu ailei waliko sawisawin.

¹⁹ Nga hapuasa kakain tetenen ti nexi hani amuto nake pamu malimun ti amuto xe. Kemuk lawe amuto hapuasa tupuamuto ailei saun lialun ma ti xaputiai nauna ti Haeu. Tuahe aoape ie, hani hatapoa tupuamuto ailei saun solian lehe lawe amuto hani hatapo Haeu leilomuto ma lawe amuto aile usi namilon.

²⁰ Lokon ti amuto unai saun lialun, tap wanen amuto tani waxi ailei waliko sawisawin. ²¹ Waliko la solian amuto kewen ti lialui woumuto tenen ti aoape ie amuto hihienake? Waliko ien i tua neini amuto hani aweisali matemate. ²² Tuahe amuto taha hawanewen ti saun lialun ape amuto sohot unai Haeu. Ani tenen ien, Haeu huali amuto lehe amuto hani hatapo i tupuamuto ma amuto uke tonain kapin ti tap tahi tapoan. ²³ Nameniwa ka kahi saun lialun se matemate. Tuahe teteka kako pakata hahawane kapi Jises Krai tel Masiwi ti kako, ti lalape soliai Haeu i hani kako tonain kapin ti tap tahi tapoan.

7

Kahikahi Krai tahain ti hahitake nauna ti Moses

¹ Tesol akikik ti Krai, amuto tioi hawanewen nauna ti Moses. Amuto tioi ka nauna ien kakalauhi seilon mewenae ti i moihin tutuen. ² Nga kak kola ukek. Na tel hehin hina axoan, nauna ti Moses kongini hahamalumini i kapi tel axoan ti i moihin tutuen. Tuahe na tel axoan mat, i koukewen ti tehu salaian ien. ³ Aile ape na i uke tel wawan liai ti tel axoan moihin tutuen, seilon axai i hehin ti tua hani lalolal tupuan. Tuahe na tel axoan matewen, nauna ti Moses kum kongini i, ape na i sal ulea, laha kum axai i ukek ien.

⁴ Tesol akikik ti Krai, tutuhi kakaiak masin. Nauna ti Moses kum xinoti kongini amuto. Amuto ape seilon haun nake amuto pakata hahawane kapi Krai, tetel ti Haeu hamoiha aliakewen. Masin ti tel hehin, i ape hahitake ngangahat ti tel axoan haun, amuto ape hahitake ngangahat ti Krai lehe ani puasamuto se solian hani Haeu. ⁵ Kemuk, lokon ti kako tua aile usiwi isiai tupuakako, kako is eliel ahe ailei waliko ti Haeu hahalini. Lialui isiaiakako i pupuas leilokako ape lialui pupuakako neini kako hani aweisali matemate. ⁶ Tuahe aoape ie kako selaiawen ti lialui nanahiakako ti imat hani hahitake Jises Krai. Aile ape kako tahawen ti hahitake nauna ti Moses lehe Holi Spirit tetel ape kapitiakako ti ailei puase Haeu, kumahe tuahe usiai teik teik ti nauna masin ti imat.

Nauna ti Moses i kola hatakei saun lialun ti kaha

⁷ Kaie kako ukek nauna ti Moses hina lialun tetan? Tap wanen. Nake ti nauna ien kako tioi waliko tenen lialun. Teik ti tesol nauna i ukek, “Kum hohongeni lialui isiaiam.” *(Exod 20:17)* Na masin tap teik nauna ien, nga kum tioi ka saun tenen ien kumahe sawisawin. ⁸ Tuahe na kaha tua usiwi isiai tupuakaha, titioakaha ti teik nauna ien i tua hahika kaha ti xaputian. Lialui isiai seilon ti ailei saun lialun kumahe pate xoxoan na masin tap nauna.

⁹ Lokon ti kako kumahe xewan ti nauna, tap kako to nanamilo waliko ti kako ailele. Tuahe ti kako xewawa waliko ti nauna

hahanau, kako paxai tioi ka kako seilon ti ailei saun lialun ma kako se he aweisal ti matemate. ¹⁰ Nga sokok tesol nauna ien ala ti kola haniakako tonain kapi Haeu tuahe i kola towiahu ka kako se xauxaun wanen tetan. ¹¹ Lialui isiaiakako i puluti aliake kako ka leilon ti kako ailele saun lialun i pon kako usi nauna ti Haeu. Tuahe salan tetan, kako xau ahe ti Haeu. ¹² Ti tesol waliko ien nga kak ukek, nauna ti Haeu hahaniai Moses se tuah wanen nake i ahuma ti Haeu. I hahanau waliko ti pahan ma i huhuali kaha.

¹³ Kaie kako ukek nauna solian ien haxau kako ti Haeu? Tap wanen. Tuahe i kola hawane hani kako lialui woukako ape kako tioi kako se xauxaun ti Haeu ti kako xaputi nauna solian ien. Aile ape kako paxai tioi hawane lialui saun lialun.

Hilehile ti leilokaha

¹⁴ Tap lialun ti nauna ti Moses. Kako tioi ka i ahuma ti Haeu. Lialun non kaha seilon nake kaha hongeni lialui isiaiakaha kapiti kaha. ¹⁵ Kewi kaha nam tataxini aliake kaha. Pahakaha ailei waliko solian tuahe kaha kum aile. Hina kaha aile non waliko lialun ti kaha watakai. ¹⁶ Na kaha aile waliko lialun ti kumahe pahakaha ailean, namilokaha i kola hani kaha ka salan nauna ti Haeu se solian. ¹⁷ Tuahe kaha kum kongini uke ailean. Isian ti leilokaha ititini kaha ti ailei waliko lialun.

¹⁸ Tap waliko solian leilokaha usiwa isiai tupuakaha. Kaha namiloi eliel ailei waliko solian tuahe kaha kum aile usi. ¹⁹ Ape kaha kum aile waliko solian ti pahakaha ailean. Kaha aile tatale waliko lialun ti kumahe pahakaha. ²⁰ Na kaha aile waliko tenen kumahe pahakaha ailean, ien i kola ka kumahe kaha tua aile. Isiai tupuakaha lulungei kaha ailean.

²¹ Tunahan tetak masin. Kewi lawe i sohot ukek. Na pahakaha aile waliko solian, waliko lialun leilokaha i neini hakalala kaha. ²² Ti leili atekaha, kaha waheni hawane nauna ti Haeu. ²³ Tuahe lialun ti leilokaha i hilei namil solian ti kaha ape i tipahi kongini kaha hahitake nenein ti lialui isiaiakaha ti i pupuas leilokaha.

²⁴ Hatahan wanen kaha! Kaie aita pon oxoxi hatahakaha ti lialun ti leilokaha ti i itini hahaniwa kaha aweisali matemate? ²⁵ Nga tunahi ka salan wanen tenen ie. Ti aweisal tepaun, leili namilokaha kaha

paxai tioi soliai nauna ti Haeu ape pahakaha wanen usian. Tuahe ti liai tepaun, lialui isiaiakaha i neini hakalala kaha hani ailei saun lialun. Aile ape kemulik haniwa Haeu ti Jises Kraiss tel Masiwi ti kaha, tetel i huali kaha ti xoiniai lialun ti leilokaha.

8

Aweisal huonen neiniakaha

¹ Ala ape amuto tioi. Teteka kaha pakata xox hahawane kapi Jises Kraiss, tap Haeu po tieni halialu kaha. ² I sohot ukek ien nake kako teka kahikahi Kraiss, Holi Spirit tel i neneini kako ma i hahasawi nanahiakako, i oxoxi kako ti hahitake nenein ti isiaiakako ailei saun lialun ti lawe i kapiti kako hani aweisali matemate. ³ Usiai nauna ti Haeu hahaniai Moses, i kum aile kaha lioi saun lialun nake lialui isiaiakaha pamu xoxoaian. Aile ape Haeu namiloi aweisal liai tenen. I taloma tel Natun Jises Kraiss i sohot hanowi kaha seilon. Haeu hani i, tetel tap nami na teik saun lialun, kaui kawatan ti lialui woukaha lehe kaha taha uke hahitake nenein ti lialui isiaiakaha. ⁴ Haeu aile ukek ien lehe waxi kako teka kahikahi Kraiss kako pon ailei waliko ti nauna tetan hahanau. I puas na kako kum usi lialui isiai tupuakako tuahe kako usi nenein ti Holi Spirit.

⁵ Teka laha tua puas usiwa lialui isialaha, namilolaha mewenae toi waliko ti hamuamui tupualaha. A teteka laha puas usiwa nenein ti Holi Spirit, namilolaha toi waliko ti Holi Spirit amuke. ⁶ Na seilon hani lioi lialui isialaha neini namilolaha, laha tunahi aweisali matemate ti i haxau laha kapi Haeu. A teka laha hani Holi Spirit kapiti namilolaha, Haeu hatona hasolia tialaha ma laha tunahi tonain tuah kapin. ⁷ Teteka seilon lialui namilolaha kakapiti laha, lawe laha pahoxai Haeu. Laha kum hong tamani nauna tetan. Salan wanen hoi liai laha kum pon usian. ⁸ Ape ti usiai isiai tupualaha laha aile waliko tenen i kum pon wanen hamuamui Haeu.

⁹ Tuahe amuto teka kahikahi Kraiss, kumahe amuto usiwa isiai tupuamuto. Se Holi Spirit tetel i neneini amuto na salan amuto hahani i puas leilomuto. Nameniwa ka seilon teka Holi Spirit kumahe i pupuas leilolaha, laha kum

pakata wanen kapi Krai. ¹⁰ Na amuto pakata kakapita kapi Krai, kalak na imuh amuto mat nake ti lialui woukaha seilon, Haeu hani amuto hanawain ti i moih kapita nake wasolamuto hani kapin ape sawisawin. ¹¹ Haeu xahateni aliake Jises Krai ti matean. Aile ape na Holi Spirit tetan pupuas leilomuto, kalak na tupuamuto mat, Haeu hamoiha aliake amuto ti pohe tel Spirit ien.

¹² Tesol akikik ti Krai, ala Holi Spirit tetel neiniakako. Aile ape kako kum hongeni wanen isiai tupuakako. Kako kum ailele waliko ti isiai tupuakako ititini kako ailean. ¹³ Na amuto tua to hohongeni lialui isiaiamuto, i selai haxau tamusuke amuto ti Haeu. Tuahe na ti kui pohe Holi Spirit amuto tahi waxaini lialui isiaiamuto ti ailei saun lialun, amuto tunahi tonain tuah kapi Haeu. ¹⁴ I sohot ukek ien nake teteka laha hani Holi Spirit kapiti laha, laha se nati Haeu.

¹⁵ Aile ape amuto kum sosohot seilon tenen weli maamata hanowi ti lokon amuto tutuen hahitake nenein ti lialui isiaiamuto. Aope ie amuto se nati Haeu nake amuto hahitake nenein ti Holi Spirit. Ti tenen ien, i pon hawane kako kakane Haeu ukek, "O se Tamamite." ¹⁶ Ape puki Holi Spirit haxoxo namilokako ka salan kako nati Haeu. ¹⁷ Na masin ien, kako uke waliko solian ti Haeu hahani tel Natun Jises Krai. Tuahe na pahakako tuai Haeu ti hatesol waliko solian tetan, tin kako kau lungeiwa kawatan hanowi ti Jises Krai kauen.

Waliko solian tapein ti imuh teka kahikahi Krai uke

¹⁸ Nga soh hawane ka kawatan ti i tutunahi kako aope ie, i kum xohima wanen kapi kilai waliko solian ti kako uke ti Haeu imuh. ¹⁹ Lawe waliko ti Haeu tanomi, laha mon atetengi ngain tapeinan ti Haeu hamoiha aliake teka natun. ²⁰ Haeu namiloiwon ka lawe waliko ti i tanomi, i lialu ma tapo ahuhulih kalak na kumahe pahalaha i sohot ukek ien. ²¹ Tuahe lawe waliko mon atetengi tutuen ngain tapeinan ti Haeu kola lalape soliaian ti i aile lehe waxi tap laha po lialu tamus masin ti i aile hani teka natun.

²² Kako tioi ka waliko tenen tenen ti Haeu tanomi laha ahahatake kaui kawatan lilian ti imat hanima aope. Molo i kawatan ien masin ti hehin na i hatakaha akaik. ²³ Tin hetekie taen kako, kalak Holi Spirit tel i pupuas leilokako i aile kako ilameni tioi ka kilan waliko solian ti na i luluainima imuh, tin kako ahatake moloan ma kawatan ti i tutunahi kako. Tuahe kako mon atetengi taen kako uke hatapo lawe waliko solian ti Haeu nake kako natun. Taun tehu ien i hani kako tupuakako haun masin ti i kakawen. ²⁴ Lilian ti Haeu awaiwa kako ti kaui kawatan ti lialui woukako, kako mon atetengi ukei tesol waliko ien. Tap tel i mon atetengi waliko tenen hoi liai i kewen. ²⁵ Tuahe na kako mon atetengi waliko tenen ti kako tai waxi, kako soh hawanewa ka kako uke ma kako kum mon lilia.

²⁶ Ape na kuikako uke he tap, Holi Spirit tetel hualiakako. Kalak tataen ti kako kum lotu uke, puki Holi Spirit lotu huhuali kako. I lotu ahahatake hawane ti i kum pon kaha kaxi kolongeni. ²⁷ Haeu, tetel i paxai kalisi leili lawe seilon, i tioi waliko ti Holi Spirit kakak ti i tutuke awakako nake lotu tetan onoteni namili Haeu. ²⁸ Ape kako tioi ka lawe waliko ti i sosohot, Haeu hatano solian ti teka laha waheni i. Teteka ien Haeu kilamiwen puas usiai namilon. ²⁹ Seilon teka ien Haeu hoi liai i tioiwen ka laha seilon tetan ape i kilamiwen laha sohot hanowi tel Natun. Ti tenen ien kako ape masin talin ape tel Nati Haeu i tetel pamu ti kako. ³⁰ Ti Haeu kilamiwa kako, i ilowi kako ti usian ma i aile wasolakako kapin i sawi. Ape kako uke tuai i waliko solian tetan ti i kakawen.

Tap tenen waliko kongini uke wawahen ti Haeu

³¹ Lehe ape kako kak ukek ia ti lalape soliai Haeu ien? Na Haeu tepaun ti kako, aita pon xoiniakako? ³² Haeu tai hasalia tel puki Natun ti kaui kawatan tuahe i hani lioi i mat ti hualiakako. Na masin ien, i pon hawane kako soh ka ti lalape soliaian tin i hani kako lawe waliko ti hualiai nanahiakako.

³³ Na tel i sului kako teka Haeu kilamiwen tetan, nakon Haeu hong waxi i? Tap. Puki ailelei Haeu wasolakako kapin i sawi. ³⁴ Aita tel pon xoiniakako na laha sului kako? Tap. Jises Krai tel Masiwi tapein, i

toto mini Haeu sai manau, i tukei awakako hani Haeu. I tel i mat ma i zahat aliawen ape i huhuali kako.

³⁵ Waliko la pon konginiai wawahen ti Krai hani kako? Na kako tunahi kawatan tenen tenen, kumahe ka ape tap wawahen ti Krai hani kako. Kalak na taun ti kako kum ttoi tenen waliko na kako aile, na seilon axi kako kawatan nake ti usiai Krai, na kako lamani moloan, na kako tae hawane soxi, leili taun ti hitolo, leili taun ti moxe matein masin ti na lehe laha telei kako, tap tenen na waliko kongini uke wawahen ti Krai hani kako. ³⁶ Waliko ien masin ti leili pepai Haeu tel masiwi David kaakane i ukek,

“Nake amite seilon tetam,
lawe ngain amite moxemoxe matein.
Tap seilon aile nanamiloi amite,
hanowi sipsip ti na laha telei.” (Ps
44:22)

³⁷ Tuahe kalak kako to ilalameni kawatan tenen tenen, kako waxaini hahamahuli nake Krai tel i waheni kako, i hahakui kako.

³⁸ Nga soh hawane ka tap tenen na waliko kongini uke wawahen ti Haeu hani kako. Na kako moihin ma na kako maten tin i hahamalum. Tek a engel, teka spirit lialun ma na poh tenen tenen, laha kum tiehi uke wawahen ti Haeu. Tin masin lawe waliko ti i sosohot ao pe ie ma na imuh. ³⁹ Waliko ti pate patul wanen ma itan wanen hetekie lawe waliko ti Haeu tanomiwen, tap tenen ti lato i pon konginiai wawahen ti Haeu hani kako. A se Jises Krai tel Masiwi ti kako i kokola lalape wawahen ti Haeu ien.

9

Pol nanamiloi teka Ju

¹ Nga kaxi hahawane kakain salan. Nga se kahikahi Krai, nga kum puluti wanen amuto. Namilok xoxoan wanen ka waliko ti nga kakak salan nake Holi Spirit pupuas leilok. ² Tiak kawatan wanen. Nga toto leili tatahan. ³ Nga tahane hawane teka Israel. Laha se teka akikik Ju. Na ala i tapai laha soh ti Jises Krai, nga kum nomuha na Haeu kak sai nga ape nga selaia ti Krai. ⁴ Se teteka Israel, Haeu kilami seilon tetan ma i paxai ukek laha se natun. I lawe kapi laha lokon ti teik xewai maun neneini

laha he lohong. I xinoti kakain kapi laha ma hani laha nauna ti usian. I kola hani laha sale usiai saun ti lotuian ma laha se tin teteka Haeu kakawen i hani laha kilan waliko solian. ⁵ Abraham, Aisak ma Jakob lato se teka matahaun ti laha a Krai i tin tel Ju ti i sohot seilon hanowi kaha. I se Haeu, Masiwi ti lawe waliko. Hoi liai kaha haxawa hawanewa axan lian tehue. Salan wanen.

Haeu pon aile usiai tenen ti pahan

⁶ Tuahe kilan teka Ju laha kum soh ti Jises Krai. Kalak masin ien, kumahe ka waliko solian ti Haeu kakawen i aile hani Abraham ma teka nakuama tetan i kum sohot poponowi. Salangawan masin. Kumahe hatesol teka laha nakuama ti Abraham laha nati Haeu wanen. ⁷ Tin masin kumahe hatesol teka kahi nati Abraham Haeu namiloi ukek laha se nati Abraham. Ien se salan nake Haeu kakanewen Abraham ka mewenae teka laha nakuama ti tel natun Aisak se nati Abraham wanen. ⁸ Haxewa ahekean masin. Kumahe ka seilon se nati Haeu nake i kahi nati Abraham. Mewenae teteka kahi natun ti Haeu kakawen ka liai laha takah, i namiloi ukek laha nati Abraham wanen. ⁹ Kako ttoi ka Haeu kakane Abraham ukek, “Ahang tehu toma, taun tin tetehu, Sara hatakaha tel akaik wawan usiwa namilok.” (Gen 18:10)

¹⁰ Tel akaik ien i se Aisak tel matahaun ti kako. I axoan Rebeka tetel i hanatuale huhua akaik wawan sangasang, Jekop ma Iso. ¹¹⁻¹² Imat ti lalu takah, hoi liai Haeu kakanewen Rebeka ukek, “Tel pamu i hahitake tel komuh.” (Gen 25:23) I aile ukek ien ti puki namilon kumahe ti paxai kolongenai woulalu. Namilon ti i aile kumahe i ahuma ti soliai puasalalu. I kola ka Haeu kilami seilon ti na pahan i kilami. ¹³ Masin ti leili pepai Haeu i ukek, “Nga kilami Jekop. Tek a seilon tetak nakua ahuma tetan. Kumahe pahak Iso.” (Mal 1:2-3)

¹⁴ Kaie kako kak ukek ia? Nakon kolongenian ti Haeu kumahe sawisawin ti kilamiai seilon? Tap wanen. ¹⁵ Masin ti Haeu kakanewen Moses i ukek, “Nga aile kola lalape soliaiak hani tuahe tel ti na pahak nga kola. Nga kola tatahan tetak

hani teka seilon ti na pahak nga kola.”
(*Exod 33:19*)

¹⁶ Aile ape Haeu kilami seilon kumahe nake ti isiai pahalaha ma na haelielalaha ailei puasain. I aile ti lalape soliaian hani teka ti na pahan i aile.

¹⁷ Namiloowa waliko ti Haeu kakak leili pepaun. I kakane Fero, tel masiwi ti Iqip ukek, “Nga aile o sohot tel masiwi lehe waxi nga kola kui pohek ti na nga puas ahuxai pupuasam ma tin seilon ti pon hatehu ie laha paxai tioi lalape axak.” (*Exod 9:16*) ¹⁸ Ape kako paxaiwen ka Haeu aile kola soliaian hani teka ti na pahan i kola ma i aile hailaia pati teka ti na pahan i hailaia, seilon tetenen masin Fero.

¹⁹ Tuahe teka ti amuto uke laha ukek, “Na masin ien, alahan ka Haeu tieni kaha? Na Haeu pahan ailei tenen na waliko, aita tel pon konginian?” ²⁰ Kum kak ukekek ien. Amuto aita lehe amuto kak papahoi Haeu? Kaie waliko ti i tanomawen kamei tel tanomian ukek, “Alahan o tanomi nga ukek ie?” (*Isa 29:16, 45:9*) ²¹ Na tel hehin hapuasa kaini ailei po, i tetel i namilo i na i aile po wanen ma na poxawaha.

²² Tin masin Haeu, pon hawane i kola lenean ma pohen hani teka laha pahoxai i, ma tin pon hawane i kola tatahan ti i paxai lilioi lialui woi seilon teteka ala i tapai hawane Haeu tua halialu tamusuke laha. ²³ Tin pon hawane Haeu aile hasolia hani teka seilon ti pahan i kola lalape soliaian hani laha, teteka hoi i kilami peleuwen ka laha to kapin lian tehue. ²⁴ Teka ien se tin kako, teka ti Haeu kilamiwen usiai aweisalun, kumahe mewenae teka Ju, tin hetekie teka kumahe Ju.

²⁵ Masin ti Hosea tai kaxiwen ka Haeu ukek,
“Teka seilon kumahe tetak,
nga paxai ukek laha ape tetak.
Nga waheni teteka
ti imat nga kum amuke.” (*Hos 2:23*)

²⁶ Tin i tai kakaxi,
“Ti imat Haeu kakawen ka laha kumahe seilon tetan.
Tuahe aoep ie Haeu ukek,
‘Nga tel pate pohen nga paxai tioi
ka laha se natuk.’” (*Hos 1:10*)

²⁷ Aisaia, tel kuluiwai kakai Haeu kak eliel sale teka Israel ukek,

“Kalak teka seilon ti Israel kilai alaha mongohuan puli hepekeun ti peixux, pate palai teteka Haeu awai.

²⁸ I sohot ukek ien nake Haeu tel Masiwi liai i kahui koseni seilon ti tehu pon ie ti lialui woulaha masin ti i kakawen ka i aile.” (*Isa 10:22-23*)

²⁹ Tin masin ti Aisaia kakawen imat i ukek,
“Na Haeu tel Masiwi pate pohen
tai hasalia palaiakaha teka ti kaui kawatan,
ala kaha lialu tamus hanowi ti
Haeu aile hani seilon ti Sodom ma Gomora.” (*Isa 1:9*)

Teka Ju kum soh ka Jises se Krai

³⁰ Kaie ape kako namilo i ukek ia? Teka kumahe Ju, wasolalaha hani kapi Haeu i sawi nake ti xoxoi namilolaha ti Jises Krai, kalak laha tai puas eliel ti hasawian. ³¹ Tuahe teka Ju, kalak laha haeliel hawane ti usiai lawe saun ti laha, wasolalaha hani kapi Haeu i tai sawi. ³² Kaie lahan tenen ien? I tai sawi nake namilolaha xoxoan ti soliai pupuasalaha kumahe ti tenen aweisal Haeu haniwen laha. Laha ukek pate hienain na Krai mat he kros, aile ape laha kum soh ti Jises. Masin ka laha tanga he tehu kuku. ³³ Masin ti pepai Haeu kakawen sale Jises Krai i ukek,
“Nga hatuhi tehu kuku pate tuah leili Jerusalem.

Tehu kuku ien laha tanga put.

Tuahe teka seilon laha soh tetan tap wanen laha po namilo i tahane aliake.” (*Isa 8:14, 28:16*)

10

¹ Tesol akikik ti Jises Krai, leili tiak i tangitang hawane. Ti xoxoi isiai pahak nga kamei Haeu lehe waxi i awai teka Ju ti kawatan ti lialui woulaha. ² Pon nga kaxi hani amuto nake nga tioi ka laha haeliel hawane hani hatapoi Haeu tupualaha tuah titioalaha ti sale pupuase Haeu i tae. ³ Nga kak ukek nake laha kum paxai waxi aweisal ti Haeu aile haniwen hasawiai wazole seilon hani kapin ape laha akeni haxo puki aweisalulaha ti hasawialaha. Laha kum hongeni usiai aweisali Haeu. ⁴ Teka Ju eliel tutuen usiai nauna ti Moses lehe

waxi Haeu paxai ukek laha sawisawin. Tu-
ahe Jises Krai hatapo tamusukewen tenen
aweisal ien. Ape hatesol teka namilolaha
xoxoan tetan, wasolalaha hani kapi Haeu i
sawi.

*Xoxoi namili seilon ti Jises Krai waso-
lalaha kapi Haeu i sawi*

⁵ Sale hasawiai wasole seilon hani kapi
Haeu ti usiai nauna ti Haeu hahaniai
Moses, Moses tai kaxiwen ukek, “Tel na i
usi hatapo lawe waliko ti nauna ien ha-
hanau, i to kapi Haeu lian tehue.” (*Lev*
18:5) ⁶ Tuahe teka wasolalaha hani kapi
Haeu sawiwen nake ti xoxoi namilolaha
ti Jises Krai, pon laha kak hanowi ti leili
pepai Haeu i ukek, “Kalahai lehe kaha ku
hani tone Haeu?” (*Deut*
30:13) Teik kakain ien kaxi ka tap pupuase
namil ti waxi hamosui Krai lehe i huali
tuhi kaha. ⁷ Tin masin kaha kum namiloi
ukekek, “Hoi tel mos haniwa tone teka
maten.” (*Deut 30:13*) Ien ti
xahateniai Krai lehe i huali kaha. ⁸ Tenen
ien salan wanen nake teteka namilokaha
xoxoan ti Jises Krai, pon kaha kak hanowi
ti leili pepai Haeu i ukek, “Malimun wanen
ti tioiai kakai Haeu sale hasawiai wasole
seilon hani kapin. I pon kaha hana hani
leili atekaha wanen ma tau kakaxi.” (*Deut*
30:14) Ien se meng ti amite teka aposel
kaxi sasawatani lehe waxi teka seilon soh
ti Jises Krai.

⁹ Aile ape tel na i kak matuha ka Jises
se tel Masiwi tapein ma i soh hawane ka
Haeu xahateniwen i ti matean, Haeu awai i
ti kawatan ti lialui woun. ¹⁰ Se salan wanen
nake wasolakaha hani kapi Haeu i sawi na
kaha soh hawane ti Jises Krai. Ape ti xoxoi
namil ien, na kaha kak matuha ka i se tel
Masiwi tapein, Haeu awai kaha ti kawatan
ti lialui woukaha. ¹¹ Masin ti leili pepai
Haeu i ukek, “Tel na i soh tetan tap wanen
i po hienake.” (*Isa*
28:16) ¹² Tenen ien i puas leili teka Ju ma
teka kumahe Ju. Laha hatesol, Masiwi ti
laha telawe Jises Krai, tetel i aile hasolia
hawane hani hatesol teka na laha kamei i
huhual. ¹³ Masin ti leili pepai Haeu, Joel tel
kuluiiai kakaian tai kaxiwen ukek, “Hatesol
teka laha paxai tioi Haeu tel Masiwi ma
laha kamei i huhual leili taun ti kawatan,
i tel awaialaha.” (*Joel 2:32*)

¹⁴ Tuahe laha kum kamea huhual ti tel
na masin laha kum soh tetan. Ape laha
kum soh ti tel na masin laha tai hongohong
sale tel seilon ien. Ape tin laha kum hong
uke na masin tap tel kaxi hanialaha. ¹⁵ Ape
tap tel kaxi hani laha na masin tap tel taloi
tel seilon ti kaxian. Ti leili pepai Haeu,
Aisaia tai kaxiwen ukek, “Tekalaha kakaxi
meng solian ti Haeu, tahiaialaha se pate
solian.” (*Isa 52:7*)

¹⁶ Tuahe kumahe hatesol teka Ju laha
hong waxi meng solian ti Jises Krai. Laha
masin teteka ti Aisaia tai kaxiwen ukek,
“Haeu tel Masiwi, palaiai teteka laha hong
soh mengom ti amite kakaxi.” (*Isa 53:1*)
¹⁷ Aile ape xoxoi namilokaha ti Jises Krai
i nonoma ti hongoi meng solian tetan.
Ape meng solian ti Jises Krai, kaha hong
ahuma ti tel kaxian.

¹⁸ A teka Ju? Nakon laha tai hong menge
Haeu? Hoi liai laha hongoen. Ti kuwen
wanen David tel masiwi kaxi ukek,
“Waliko ti i kola sale Haeu i mei haniwen
seilon
ti tesol tesol he tehu pon ie.” (*Ps 19:4*)

¹⁹ Nga kameamu, nakon teka Ju tai xe-
waxeu meng solian ti Jises Krai? Laha
xewan tuahe laha kum nam waxi. Masin
ti Haeu kakawen lokon ti Moses. I ukek,
“Nga aile hasolia hani teka seilon liai
ape amuto namiloi watakai nake
amuto paxai ukek
laha kumahe seilon tetak hanowi
amuto.

Amuto lengeke nake nga aile hahani teteka
amuto ukek tap titioalaha tetak.”
(*Deut 32:21*)

²⁰ Nameni aliakewa kakai Haeu ti Aisaia
kak mamatuke. I ukek,

“Teteka tap namilolaha ti tioiak
laha paxai tioi nga.

Nga kola haxewa nga hani teteka
tap laha kamekam sale tioiak.” (*Isa*
65:1)

²¹ Tuahe ti sale teka Ju i kak ukek,

“Ngain tehu ma tehu nga to mon atengi
hahawane
na teka seilon tetak towiahu alia hani
kapik
tuahe laha pate seilon ti pahopah ma
tahitah.” (*Isa 65:2*)

11

Lalape namili Haeu ti teka seilon tetan Ju

¹ Tekā ti amuto uke ape laha namiloī ka Haeu tale tehiton hani teka seilon tetan. Tap wanen. Paxaiwa, puki nga se tel Ju, kahi nati Abraham. Nga nakua ahuma ti Benjamin.

² Haeu kum tale tehiton hani teteka uli i kilamiwa seilon tetan. Tap wanen. Ala amuto tioi teik kakain leili pepai Haeu ti i kakak lokon ti Elaija kaxi ahuti lialui lon ti teka Ju hani Haeu. I ukek, ³ “Haeu tel Masiwi, laha telei hatapoen teka kuluiāi kakaīam ma laha hamananawen tesol tone waliko ti seilon kauma haniam. Mewenae nga moxen ape tin laha tohongi lalali teleiāk.” (1 Kgs 19:10, 14)

⁴ Amuto nameni waliko ti Haeu kakane i. Haeu kak pahoi ukek, “Kumahe mewenae o tutuham xoxoan tutuen tetak. 7,000 seilon tutuen laha tai lolotui Baal tetel kumahe Haeu wanen.” (1 Kgs 19:18)

⁵ Tin masin ti aoape, kumahe hatesol teka Ju laha talewen tehitolaha hani Haeu. Saka palaīai teka tutuen, teteka namilokako xoxoan ti Jises Kraīs. Tekā ien hoi liai Haeu kilamiwen tetan ti lalape soliaian. ⁶ Na masin ien, kumahe Haeu kilami kaha nake ti soliai pupuasakaha. Na i ailela ukek ien, kumahe ape i kola hahawane lalape soliaian.

⁷ Ape kako kak ukek ia? Kalak kewi ti teka Ju laha haeliel hawane ti hasawiai wasolalaha hani kapi Haeu, laha tai wawaxaini. Mewenae teka ti Haeu kilamiwen tetan, teteka namilolaha xoxoan ti Jises Kraīs, wasolalaha hani kapi Haeu i sawi. Tuae teka liai, ailai patulaha ti tioiai aweisal tenen sawisawin, Haeu tua halali lioi. ⁸ Masin ti leili pepai Haeu i ukek, “Haeu aile hakaluta namilolaha.

Hanima taen aoape laha masin ka pulaxa, taxingalaha tin masin ka sutu.” (Deut 29:4; Isa 29:10)

⁹ Tin i hanamena nga kakai David tel masiwi, lokon ti i kamei Haeu axiai kawatan hani teka laha pahoxai i. I kak ukek, “Tiliwen laha sokok tap waliko lialun po tunahi laha

hanowi teka laha ang amuam luhuluh.

Laha kum amemene ka waliko tenen lialun sohot hani laha.

Masin manihuh ti na i sahea he nokonok.

Tiliwen laha nahih naketa ape laha uke kawatan ti lialui woulaha.

¹⁰ Aile kolongeniwa pulalaha uke he titiloko, kolongeniwa ka laha to kau haweluwelu kawatan masin teka laha kakau waliko tenen pate kawatan he wahelaha, tap tahi kau lioian.” (Ps 69:22-23)

¹¹ Teteka Ju laha kum soh ti Jises Kraīs, ien se saun lialun. Kaie laha selaia tamus hawane ti Haeu ape i kum pon laha aliama? Tap wanen. Ti namili Haeu i pahan teka kumahe Ju laha sohoa ti Jises Kraīs lehe waxi i awai laha ti kawatan ti lialui woulaha. Ti aweisal tenen ien teka Ju paxai tioi solian tetan ape tin pahalaha ukean. ¹² Ti teka Ju tale tehitolaha hani Jises Kraīs, Haeu aile hasolia hani teka kumahe Ju, ti i hei hani laha aweisal ti awai laha ti kawatan ti saun lialun. Na masin ien, i lap ahewa solian ti i aile hani seilon ti tehu pon ie, na teka Ju hana hatapo namil xoxoan hani Jises Kraīs.

¹³ Kakaiāk ie lalap hani amuto teka kumahe Ju. Haeu kilamiwen nga aposel ti puas leilomuto. ¹⁴ Tenen puasak ie nga paxai ukek i pate tuah wanen nake pahak wanen upiai aweisal lehe teka akikik Ju paxai tioi waliko ti amuto kewen ape i haisi laha ukean. Nga puas tanomi ukek lehe Haeu awai hina ti laha ti kawatan ti lialui woulaha. ¹⁵ Solian tapein wanen ti na laha sohot kahikahi Kraīs. Ti Haeu tale tehiton hani laha, i hei aweisal hani seilon ti tehu pon ie ti hasawiai wasolalaha hani kapin. Tuae ti Haeu waxi aliakewa laha nake ti xoxoi namilolaha ti Jises Kraīs, se pate solian wanen, masin ka tel seilon maten i moi h alia. ¹⁶ Na Abraham ma teka matahaun ti kako teka Ju, lato se seilon ti Haeu, kako teka nakuama ti lato se tin seilon ti Haeu. Masin ti na tel seilon i talini palawa ti ailei bret ape i hani Haeu teik ti uli i hamalao, palawa hatehu ti i apeseniwen se

ti Haeu. Tin masin na wahe tea pata i ti Haeu, hatesol ngaxon ma huan se ti Haeu.

¹⁷ Teteka Ju Haeu tale tehiton hani laha, laha masin ngaxe tea pata ani sein ti i taxax tosa he tea patan. A amuto teka kumahe Ju, teteka amuto soh ti Jises Kraiss, amuto masin ngaxe pata tenen puki xexean laha pakateni hani tea pata ngaxon taxaxawen. I tin i momoih ti tea pata ien. Tin masin amuto ukeke solian ti Haeu kakawen i hani Abraham ma teka nakuale tetan. ¹⁸ Tuahe kum teteheni teka Ju ti Haeu tale tehiton hani laha. Kum hanasanan ka amuto ukeke waliko solian ti Haeu. Amuto tuahe masin ngaxe pata, kumahe wahan moih nonoma tetan, i moih nonoma ti wahan.

¹⁹ Tek a ti amuto uke laha namiloi ka Haeu tale tehiton hani teka Ju lehe i hataha amuto ti pakatai kapin. Masin ngaxe pata ti laha hataxaxa xaxaweni lehe laha hana pakateni ngaxe pata liai. ²⁰ Salan, tuahe nameniwa ka Haeu tale tehiton hani laha nake laha kum soh ti Jises Kraiss ape pakataiamuto hani kapi Haeu nake ti amuto soh. Kum hahaxawa amuto. Kanipetiwa uke tin i sohot hani amuto. ²¹ Haeu tai kola tatahan hani teka Ju ien, teteka laha masin ngaxe pata ti hoi liai i ngaxoima he tea pata ani sein. Ape nakon lehe i kola hani amuto na amuto tap xoxoi namilomuto ti Jises Kraiss?

²² Ape kako paxai tioiwen ka Haeu aile hasolia hani seilon a tin pate i hahia hani seilon. I pate ahian kane teka Ju laha talewen tehitolaha hani i tuahe i kola solian hani amuto na amuto tu xox hamalum tetan. Na tap, i tale tehiton hani amuto. ²³ A teka Ju, na laha towiahu ape laha soh ti Jises Kraiss, Haeu waxi amuke laha. I pon pakateni aliake laha hani kapin. Laha masin ngaxe tea pata ani sein ti i taxax, Haeu pakateni aliake.

²⁴ Amuto teka kumahe Ju, kemuk amuto seselaia ti Haeu tuahe ao pe Haeu waxi amuke amuto masin ngaxe tea pata ti puki xexean laha koti waxi ape pakateni hani tea pata ani sein. Waliko tenen ien seilon koi ailele. Na masin ien, kaie amuto kum ukek ka pamu Haeu waxi amuke teka Ju laha towiahu alia hani kapin? Ien masin ka Haeu pakateni aliake ngaxe pata ti hoi liai i ngaxoima he tea pata ani sein.

Haeu kola tatahan tetan hani hatesol seilon

²⁵ Tek a akikik ti Kraiss, pahak amuto xeu aluawa waliko ti Haeu kola hatakeiwen sale teka Ju lehe tap amuto namiloi ka amuto pamu tuah ti laha. Ti ailai patulaha laha kum soh ti Jises Kraiss tuahe i kum hamalum ukek ien. Laha kum soh atengi tataen hatesol teteka kumahe Ju Haeu kilamiwen tetan laha sohoa ti Jises Kraiss. ²⁶ Aile ape hatesol teka Ju laha soh ti Jises Kraiss, Haeu awai ti kawatan ti lialui woulaha. Masin ti Aisaia tai kaxiwen leili pepai Haeu ukek,

“Tel awaiakaha i ahuma ti Jerusalem
ape i neini tahaini teka Ju ti saun
lialun.

²⁷ Haeu ukek, ‘Nga usi kakapitini tenen
namil
ti nga xinoti kapi teka seilon tetak
ape nga oxoxi laha ti lialui woulaha.’ ”
(*Isa 59:20-21, 27:9*)

²⁸ Kilan teka Ju laha hil pahoi meng solian ti Jises Kraiss ape ti tenen saun ien amuto teka kumahe Ju, Haeu aile hasolia hani amuto. Tuahe teka Ju se kikilamiai Haeu, laha seilon tetan tutuen ti pate i waheni nake laha nakuama ti Abraham, Aisak ma Jekop, tetesol seilon Haeu xinoximu kakain kapi lato. ²⁹ Nga kak ukek nake Haeu kum namiloi tahane aliake ti i kilami ma hapohea seilon ailei puasan.

³⁰ Amuto teka kumahe Ju, imat amuto pahoxai Haeu, tuahe ti teka Ju tahi Haeu, i kola non tatahan tetan hani amuto. ³¹ Tin masin ao pe ie teka Ju papahoxai Haeu tuahe tin i kola tatahan hani laha na laha towiahu, masin ti i aile haniwen amuto. ³² Nake ti tahitah ti kaha hatesol, masin ka Haeu hahamalumini kaha hahitake saun ti tahitah lehe i kola hawane tatahan hani kaha hatesol, teka Ju ma teka kumahe Ju.

Sameniai Haeu

³³ Malehe lalape soliai Haeu ma anesoan.
Ti lalape titioan, waliko ti i aile mewena
sawisawin.

Tap tel pon nexi haxewai namilon.

Kaha kum xeu wanen sale pupuasan.

³⁴ “Kaie aita po tioi namili Haeu?
Aita tel na i pon nauan?” (*Isa 40:13*)

³⁵ Tap tel i hani halapa kasiniwen Haeu
lehe ala Haeu kahui aliake. (*Job 41:11*)

³⁶ Ien se pate salan nake i tetel tanomiaia lawe waliko ape i hamalumini kapitini laha lehe lawe waliko ien i kola lalape axan. Kaha haxawawa Haeu lian tehue. Salan wanen.

12

Hani hatapoa Haeu tupuamuto

¹ Tesol akikik ti Kraiss, namiloipaxaiwa lalape soliai Haeu ti i haniwen amuto. Aile ape nga kamei hawane amuto ti hani hatapoi Haeu tupuamuto. Ti leili atemuto wanen hani hatapoa amuto ailei puase Haeu. Amuto se moihin, kumahe masin manihuh tenen maten laha telei ti haniai Haeu. Na masin ien, nanahiamuto kola hawanewa ka amuto se unau Haeu wanen. Saun tenen ien Haeu amuke hawane. ² Kum aile ususi saun ti teka seilon laha kum tioi Haeu. Hani lioiwa Holi Spirit kapiti namilomuto lehe i towiahu amuto hani seilon haun usiai Haeu. Aweisal tenen ien amuto tioi aluini waliko ti Haeu pahan amuto ailewa. Amuto paxai tioi waliko tenen ewi, waliko tenen Haeu amuke ma amuto pon usi hapoponowiai namilon.

³ Ti lalape soliai Haeu i aile nga tel aposel ape nga kaakane amuto hatesol ukek. Kum haneke kakasini amuto, hapuasawa patumuto namiloipaxaiwa amuto haniwa kuimuto ti Haeu haniwen amuto. I hani amuto nake namilomuto xoxoan tetan. ⁴ Pate amuto tioi, tupui seilon tehue tuahe kilan soxi tinun. Hatesol hina puasan tuahe puasalato tenen tenen. ⁵ Tin masin kako teka kahikahi Kraiss, kalak kako kilan, kako pakata hetekiewen nake ti pakataiakako hani kapi Kraiss. Tel tel ti kako se huhual ti hani tel liai, aile ape kako puas hukumawa.

⁶ Ti soliai Haeu i hapohea kako tel tel ti ailei waliko tenen tenen. Na tel ti kako Haeu hapohea i ti kaxi kuluiakakaian, i kaxi hawanewa kakain ti i soh ka Haeu hatakei hani i. ⁷ Na tel tetan ti hualiai seilon, i huali aluiniwa. Na tel tetan ti hanau seilon, i hanau aka matainiwa. ⁸ Na tel tetan ti hakuiai seilon liai, i haku aluiniwa. Na tel tetan ti waxeniai teteka seilon laha tae soxi, i axi hawanewa ti wiai ongan. Na tel tetan ti neinia seilon, i hani hatapoa tupuan ti neini aluinialaha. Ape

na tel tetan ti kolai tatahan hani seilon, i aile kola hetekiewa amuam.

Kola kapitawa wawahen

⁹ Wawahen hawanewa ti leili atemuto. Watakwaiwa hatesol waliko lialun. Haelieliwa ti waliko tenen solian. ¹⁰ Amuto pakata hetekiewen hahitake Kraiss. Amuto he wawahen hawanewa ma lawe kolawa lomuto haniwa tel tel. ¹¹ Amuto kum ukeke he nunuxa. Is eliel hawanewa ti ailei puase Haeu tel Masiwi.

¹² Amuamua ti amuto mon atetengi waliko solian ti Haeu kakawen i aile hani amuto. Leili taun ti kawatan, tu xox kapitawa ma tin kum lotu lilioa. ¹³ Na tel ti teka kahikahi Kraiss tae ti tenen na waliko, amuto kewa hean ti hualian ma lawe waxi auniwa teka soliuwa.

¹⁴ Na teka seilon aile halialu amuto nake amuto kahikahi Kraiss, kum sai hahialu laha. Kolawa wawahen ma tin kameiwa Haeu ti aile hasolia haniwa laha. ¹⁵ Amuto amuam tuaiwa teka na laha amuam ma tin amuto tuaiwa teka laha toto ti leili tatahan lalap. ¹⁶ Namilomuto elieliwa ka seilon liai uke waliko solian masin ti na pahamuto ukean. Kum halepelep ukei totoan tenen tuah lehe seilon haxawa axamuto. Amuto kewa hean ti hukuma hani teteka ti seilon liai paxai teheni ma ti ailei puasain tenen seilon paxai wasi. Kum hahanasake ka anesoamuto pate lalap.

¹⁷ Na tel i aile waliko lialun hani amuto, kum aile kahui aliliake. Kolongeni kewak ka waliko ti amuto aile mewenae sawisawin ti puli lawe seilon. ¹⁸ Ti hatesol kuimuto ma anesoamuto, haeliel hawanewa lehe waxi wasolamuto hani kapi seilon mewenae solian.

¹⁹ Tesol soliai akikik ti Kraiss, amuto kum he kahukah saun lialun. Hani lioiwa he mini Haeu. Masin ti leili pepaun i ukek,

“Nga tel Masiwi nga kak ukek,
nga kahui aliakei saun lialun.
Nga tetel axiai kawatan
hani teka laha aile halialu amuto.”
(Deut 32:35)

²⁰ Amuto aile nonoa waliko ti pepai Haeu kakak ie,

“Na teka laha papahoxai amuto laha hitol,
amuto axiwa analaha.
Na kinawelaha paxepaxen, axiwa unumalaha.
Na amuto aile ukek ien,

laha hienake saun ti laha aile haniwen amuto ape uke laha towiahu.” (Prov 25:21-22)

²¹ Kum tua hahani lialun xoini amuto, aile nonoa waliko solian hani seilon lehe amuto xoini lawe waliko lialun.

13

Tanoa lokaha hani teka masiwi

¹ Amuto teka kahikahi Krai, tanoa lomuto hani teka masiwi ti nahikei xux nake na Haeu tai sowini, ala laha tai uke tesol tonain ien. Lawe masiwi laha uke tonain ien usiwa namili Haeu. ² Aile ape na seilon pahoxai teka masiwi, se tin laha papahoxai namili Haeu ape laha kum salia ti kaui kawatan. ³ Seilon teka laha aile waliko tenen sawisawin, laha kum mamata teka masiwi, mewenae teka laha ailele saun tenen lialun. Na pahamuto lehe amuto kum mamata, lawe ailewa waliko tenen sawisawin ape teka masiwi sameni amuto. ⁴ Ti namili Haeu hatesol masiwi se unauan lehe ti pupuasalaha amuto uke solian tetan. Tuae na amuto tahi laha, pon amuto mamata nake ti masiwalaha i tapai laha axi kawatan ti lialui woi seilon. Pon laha aile ukek ien nake laha puas kikilami waliko ti ala Haeu aile ti lengean hani teteka laha aile waliko tenen lialun. ⁵ Aile ape amuto hong tamaniwa teka masiwi, kumahe mewenae ti matauamuto ti ukei kawatan tuahe amuto paxai tioiwa waliko tenen ewi ma na lialun ti puki leili namilomuto.

⁶ Nake se tin ti tenen ie, amuto hani moni ti laha kilamiwen haniai teka masiwi ti nahikei xux. Teka masiwi ien laha pupuas ti Haeu na laha aile aluini puasalaha. ⁷ Haniwa seilon waliko ti hoi liai ala amuto hani laha. Moni ti teka masiwi kilamiwen ka amuto haniwa laha ti waliko tenen tenen, liai amuto haniwa. Kolawa lalape lomuto haniwa teka masiwi ti amuto.

Saun ti wawahen ma sale nanahiai teka kahikahi Krai

⁸ Lawe hamate aliakewa waliko ti amuto ukewen. Tuae saun ti wawahen tap tiliai hamatean, aile ape kako he wawahen kapitawa. Tel na i waheni seilon liai i usi hahawane waliko ti nauna ti Haeu hahanau. ⁹ Nauna ti Haeu ukek, “Kum tetelei seilon, kum ailele saun lialun ti wawan hehin, kum xuuxuina, kum tua isiis waliko

ti seilon liai.” (Exod 20:13-15, 17) Tesol nauna ien ma hina nauna liai, hatesol lohiamia leili teik nauna ti Haeu ie, “Waheniwa seilon liai hanowi ti amuto waheni aliake amuto.” (Lev 19:18) ¹⁰ Tel na hina saun ti wawahen i kum aile halialu seilon liai. Kolai wawahen se usi hawanei waliko ti nauna ti Haeu kakak.

¹¹ Aile usiwa waliko ti nga kaakane amuto. Nameniwa ka aliai Jises Krai pate ape i xohiwen. Kum luhuluh. Taun ti aliai Jises Krai tel awaiakako ti lawe waliko lialun ti tehu pon ie, i ape pamu xohian, kumahe masin ti uli kako sohotua kahikahin. ¹² Taun ti kako he tehu pon ie sikole i tapo ape taun ti awaiakako i xohiwen. Aile ape kako lioi xaxaweniwa saun lialun. Lialui nanahiakako masin ka kako toto tutuen leili tilokoan. Masin seilon ti i nanahih he xewan, kako elieliwa ailei saun tenen solian. Ien se paukako ti hil pahoxaiai waliko lialun.

¹³ Lawe kako ailewa waliko tenen i alune ti kako aile hanowi ka kako leili xewan. Kako kum hukuma he akakat ti apuhain tenen lialun ma un taxitaxia. Kako kum ailele sikisiki tenen tenen ti lialun. Kako kum aile hahatano wasol ma kum namiloi hahalialu seilon liai na laha xoini kako. ¹⁴ Kako namiloi non kewak. Nanahiakako i kola hawanewa woi Jises Krai ma kako tahi xaxaweniwa namilokako ti hongeniai lialui isiaiakako.

14

Kum howini hahalialu teka kahikahi Krai liai

¹ Teteka namilolaha hani Jises Krai kumahe pate xoxoan, waxi amukewa laha hani leilomuto ma kum kak wawataakai namilolaha ti sale waliko. ² Seilon teka laha soh ka ewi na laha ani an tenen tenen tuahe teka liai namilolaha ukek ka hahalin ti aniai xixioi lawe manihuh. ³ Teka laha aniani an tenen tenen laha kum paxai teteheni teka laha kum aniani lawe an. Tin masin teka laha kum aniani lawe an, laha kum howini hahalialu teka laha aniani an tenen tenen nake puki Haeu paxai ukek laha se kahikahi Krai. ⁴ Amuto aita lehe amuto howini halialu seilon ti unau Haeu? Hani lioiwa Haeu tel Masiwi ti kaha paxai kolongeniai waliko ti laha ailele, na masin sawisawin ma na kumahe. I pon

hualialaha ti ailei waliko tenen sawisawin lehe laha tu xox hawane tetan.

⁵ Tin masin, seilon teka laha namiloi ukek ka ngain hina pamu tuah ti ngain liai tuahe teka laha ukek ka tenenawe. Kaha tel tel soh hawanewa ti puki namilon wanen waliko tenen ewi ma na lialun ti na i aile. ⁶ Teteka laha namiloi ukek ka ngain tehu i pamu tuah ti lotuaii Haeu, laha lolotu tehu ngain ien ti haxawai axan. Tin masin teteka laha aniani an tenen tenen, laha hahaxawa axe Haeu nake laha kak kemulik hani i ti an ien. Ape teka laha hahalini an hina, laha aile ti kolai lolaha hani Haeu ma tin laha kak kemulik hani Haeu ti an tenen laha aniani. ⁷ Kako kumahe puki masiwi ti kako, kumahe kako he tehu pon ie tuahe ti hamuamuaiakako. Tin kumahe kako mat usi namilokako. ⁸ Ti kako moi-hin tutuen, nanahiakako kewa i kola ka kako haxawa axe Haeu. Ape mateakako, kako mat usi namili Haeu. Aile ape, kako moi-hin ma na maten, kako hahitake tel Masiwi Haeu. ⁹ Nga kak ukek nake Krai mat ape i moi-hin alia lehe i to tel Masiwi ti kaha hatesol, teka moi-hin tutuen ma teka laha matewen.

¹⁰ Kalahai lehe ape amuto howini halialu ma na paxai teheni teka kahikahi Krai liai? Nameniwa ka ngain tehu kaha hatesol tu mate Haeu tetel i paxai kolongeni woukaha. ¹¹ Masin ti Aisaia tai kaxi-wen ti Haeu kak ukek,

“Nga tel Masiwi nga kak kuinake ti puki axak ka

lawe seilon laha lokuha lotui nga.

Ape lawe seilon paxai tioi ka

nga salan Haeu tel Masiwi.” *(Isa 45:23)*

¹² Pate ape xewan ka kaha tel tel tuke hatesol woukaha hani mate Haeu tetel i paxai kolongeni nanahiai lawe seilon.

¹³ Aile ape kako kum he hohowin halialu aliake kako. Kako kolongeni non kewak, nanahiakako i kum neini hakalala teka kahikahi Krai liai ma tin i kum haputa laha ti ailei waliko lialun.

¹⁴ Ti hahitake axe Jises Krai nga tioi ma soh hawane ka tap tenen an i haloloa leilokaha ti puli Haeu. Tuahe na tel i namiloi ukek ka hina an i haloloa kaha, halik puki i, kumahe sawisawin na i ani. ¹⁵ Na amuto talesi namili tel akikimuto ti Krai

nake ti waliko ti amuto ani, ien kumahe amuto kokola saun ti wawahen. Na amuto aile ukek ien, amuto aile hahialalu wasolan hani kapi Haeu. Nameniwa ka tel seilon ien tin Krai mat ukei totonan. ¹⁶ Na amuto aile waliko tenen amuto ukek ka ewi, a teka liai ukek lialun, ien amuto aile tunahi ka laha kak halialu axamuto.

¹⁷ Hongoa, Haeu ti i neini seilon, kumahe tuah tetan waliko ti kaha ani ma unumi. Pahan masin, hetekie huhual ti Holi Spirit kaha ailewa waliko tenen ti i paxai ukek sawisawin, kaha hasolia kapitiniwa wasolakaha kapi teka liai ma tin hina amuam leili tiakaha. ¹⁸ Na kako aile pupuase Krai usi tesol waliko ien, Haeu paxai amuke kako ape seilon tin laha paxai waheni kako.

¹⁹ Aile ape hani hatapoa namilokako ailei waliko tenen i hasolia wasolakako ma i hakui kako tel tel ti usiai aweisali Haeu. ²⁰ Kum aile hahialalu puase Haeu leili teka kahikahi Krai liai nake ti sale aniai an. Salan ka lawe an Haeu ukek ewi ti ani, tuahe kumahe lawe taun ewi aniai an tetenen ti seilon liai ukek hahalin nake i haputa laha ailei waliko tenen laha ukek kumahe sawisawin. ²¹ Aile ape kum aniani xixioi manihuh, kum ununumi unum ailan ma kum ailele tuahe na tenen waliko ti uke i haputa tel akikimuto ti Krai ailei waliko ti i ukek lialun.

²² Salan Haeu sowini hani amuto ailei waliko hina. Tuahe kum sasameni xoxoi namilomuto ti sale ngain, an ma unum ma kum lulungei teka liai ti usiamuto. Haeu amuke teka laha aile waliko ti xoxoi namilolaha halik na sale ailei tenen waliko ien i tieni aliake laha. ²³ Tuahe na tel kahikahi Krai namilon i uke he huaik ti aniai tenen na an, i kum aniani nake na i ani, kumahe i aile ti xoxoi namilon ape i ilameni tioi ka i ailewen waliko lialun. Nameniwa, na kaha aile waliko kumahe ti xoxoi namilokaha, ien se kaha ailele waliko lialun.

15

Ti hahitake axe Jises Krai kako pakata hehetekie

¹ Kako teteka kako aile waliko ti xoxoi namilokako, kako tani waxiwa hualiai teka namilolaha kumahe xoxoan ma i uke he huaik ti na laha aile waliko. Kako kum ailele waliko tuahe ti hamuamuaiakako.

² Kako tel tel ailewa waliko tenen i hewi tel liai lehe i uke solian tetan ma hakui xoxoi namilon ti Jises Krai. ³ Tataen puki Jises Krai i tai aile waliko ti tuahe hamuamuaian. Masin ti leili pepai Haeu, Jises kakane tel Taman ukek, “Teka laha kak halialu o, laha kak halialu hehetekie nga.” (Ps 69:9)

⁴ Nameniwa ka lawe kakain laha taiwen leili pepai Haeu laha tai ti hanauakaha. I huali kaha ti tu xox leili taun ti kawatan ma hakui pakataiakaha kapi Krai lehe waxi kaha pon atengiai waliko solian ti Haeu kakawen i aile hani kaha.

⁵ Nga kamei Haeu tel lawe i haxoxo kakapitini kako ti hualiamuto lehe waxi amuto pakata soli hani kapi tel tel hetekie namil teikawe, ti amuto usiusi saun ti Jises Krai hahanau kaha. ⁶ Ape ti pakataiamuto ien amuto sameni puxawei Haeu tel Tame Jises Krai Masiwi ti kako.

⁷ Aile ape waxi amukewa tel tel ti amuto masin ti Krai waxi amuke amuto hani kahikahin. Saun tenen ien i kola ka amuto haxawa axe Haeu. ⁸ Pahak amuto nameniwa ka ti pupuase Krai i huali kako teka Ju lehe waxi seilon paxai tioi ka waliko ti Haeu kakanewen teka matahaun ti kako se salan ma i sohot poponowi. ⁹ Ape tin lehe teka kumahe Ju sameni Haeu ti lalape tatahan tetan nake i huali hetekie laha. Tenen ien i hapoponowi waliko ti leili pepai Haeu kakawen. David kakane Haeu ukek,

“Nga haxawa o kapi teka kumahe Ju.

Nga pak sameni axam.” (2 Sam 22:50;
Ps 18:49)

¹⁰ Ti leili pepai Haeu tin i ukek,

“Teka kumahe Ju,
amuam tuaiwa teka Ju seilon ti Haeu.”
(Deut 32:43)

¹¹ Tin i kak ulea ukek,

“Hatesol teka kumahe Ju,
haxawawa axe Haeu tel Masiwi.
Lawe seilon pak sameniwa axan.” (Ps
117:1)

¹² Ape Aisaia tin i kak ukek,

“Tel seilon i nakuama ti tehu kahi nati Jesi tel tame David,
i sohot tel masiwi ti nahikei teka kumahe Ju
ape laha hana hatapo namilolaha hani i.”
(Isa 11:10)

¹³ Haeu tetel salangawe monomon ti kako. Nga kamei i ti axiamuto amuam ma hatona hasoliai tiamuto usiwa xoxoi namilomuto tetan lehe ti pohe Holi Spirit amuto mon eliel hawane atengiai waliko solian ti Haeu kakawen i aile hani amuto.

Pol nenexi sale pupuasan ti i ailele leili teka kumahe Ju

¹⁴ Tesol akikik ti Krai, nga soh hawane ka amuto xuhai saun solian tenen tenen. Amuto tioi aluini aweisali Krai ma amuto pon hanau seilon liai. ¹⁵ Kalak masin ien, leili teik pas ie kakaiak pala ahian sale waliko hina ti hanameniamuto. ¹⁶ Nga hanau amuto ukek ien nake ti lalape soliai Haeu nga se unaui Jises Krai ti ailei puasain leili teka kumahe Ju. Haeu kilami nga kaxiai meng solian ti Jises Krai. Puasak masin puase teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon. Masin ti laha lelei manihuh hani Haeu lehe Haeu waxi amuke, nga neini teka kumahe Ju hani Haeu lehe waxi laha xox ahe tatala seilon ti Haeu ti kui pohe Holi Spirit ti i pupuas leilolaha ape Haeu waxi amuke laha.

¹⁷ Aile ape ti xoxoi pakataiak hani Jises Krai, nga amasake hawane ailei puase Haeu. ¹⁸ Tap tenen waliko liai nga po sameni, mewenae waliko ti Krai ailele ti leili pupuasak. Kakaiak ma nanahiak i neini teka kumahe Ju ti hong tamaniai Haeu. ¹⁹ Nga itini waxaini laha ti kilan kolakol lalap nga aile ti pohe Holi Spirit. Ti nga aile pupuasak ien, nga lua hani kilan taon hutui Jerusalem hani tataen texux xux Ilirikum. Ti ien, nga kaxi hatapoen meng solian ti Jises Krai.

²⁰ Lawe nga eliel kaxiai meng solian ti Jises Krai hani teteka seilon laha tai hongohong. Kumahe pahak nga tua puas kului puasain ti teka liai hutuiwen masin tel seilon i tua atai hahuna tehu ing ti huhutuiai tel liai. ²¹ Nga aile usiusi waliko ti Aisaia tai kaxiwen leili pepai Haeu ti i ukek,

“Teka pate tap hohongoalaha tetan,
laha po tioi i.

Teka laha tai hongohong mengon,
laha po xeu kakaian.” (Isa 52:15)

²² Se puasain ien hahatalia nga ti sohot paxaiamuto.

Pol nanamiloi paxaii teka kahikahi Kraiis ti Rom

²³ Pate kilan ahang pahak wanen nga lua paxai amuto. Tuahe nga po kokoukewa aoape, nga tinami hatapoen puasak leili xux ti ie. ²⁴ Nga nanamiloi kane texux xux Spein. Ti aweisaluk hani ien, nga sotamu Rom ti paxaiamuto. Pahak nga to amuamumu teik kapimuto ape muhin amuto hualima nga ti tehu luaiak ien.

²⁵ Tuahe aoape ie nga lua hanimu Jerusalem otoheniai moni ti hualiai teka kahikahi Kraiis ien. ²⁶ Teka kahikahi Kraiis ti xux Masedonia ma Akaia, lato apuhini moni ti hualiai teteka kahikahi Kraiis ti Jerusalem totonalaha lialun. Lato aile ukek ien ti leili atelato wanen. ²⁷ Lato amuam hawane ailean. Salan tetan, lato ilameni ukek ka i pon hawane lato kahui aliake solian ti lato kewen, ti teka Ju kahikahi Kraiis kaxi meng solian hani lato teka kumahe Ju. Lato namiloi ukek ka waliko ti lato hani, i kum ponoa na lato kolongeni hani waliko ti teka Ju aile haniwen lato. ²⁸ Nga kolongeni ka teka Jerusalem uke hahamahuli teik moni ien. Muhin ti nga aile kewa teik puasak ie, nga sota paxai amuto imat ti nga tapau hani Spein. ²⁹ Pate nga soh ka ti lalape soliai Kraiis, i hapuasa nga lehe waxi amuto uke kilan solian tetan ti nga kapimuto.

³⁰ Ati kako pakata hehetekie hani kapi Jises Kraiis tel Masiwi ti kako ma kako hina wawahen ti hahaniai Holi Spirit. Aile ape nga kamei hawane amuto lehe amuto eliel lotu sekuiak ti ailei pupuase Haeu. ³¹ Lotu kameiwa Haeu lehe i awai nga ti teka Ju ti Judia laha kum soh ti Jises Kraiis ma tin lehe teka kahikahi Kraiis ti Jerusalem amuke pupuasak wasolalato. ³² Lotu elieliwa lehe waxi na Haeu pahan nga tahia kapimuto. Ape na nga luawa, nga tahia hetekiewa amuam he tiak ape kako he sekusek alia kako.

³³ Nga kamei Haeu, tetel hatona hasoliai tia seilon, akatiamuto hatesol. Salan wanen.

16

Pol hakau amuam tetan hani teka kahikahi Kraiis

¹ Fibi tel akikikako ti Kraiis, tai kue i sohot paxai amuto. I tel hehin masiwi leili teka kahikahi Kraiis ti tehu taon Kenkeria. Nga sameni hawane i. ² I unaui Jises tel Masiwi masin kako. Amuto waxi auniwa i usiwa saun ti kako teka seilon ti Haeu. I huali hakilawen seilon hetekie puki nga ape tin amuto hualiwa i ti tenen na i tae.

³ Amuam tetak haniwa Prisila ma tel axoan wawan Akila. Lalu puas tutuai nga ti ailei puase Jises Kraiis. ⁴ Lalu kum nomuhini kalak pate sikole lalu mat nake ti awaiak ti matemate. Nga ma teka kahikahi Kraiis laha kumahe Ju ti tesol tesol kak kemulik lalap wanen hani lalu.

⁵ Amuam haniwa teka kahikahi Kraiis lawe lato apuha leili ingalalu.

Amuam haniwa Epenetus tel pate nga waheni. Leili texux xux Asia, i tetel i sohot kahikahi Jises Kraiis imat ti teka liai.

⁶ Amuam haniwa Mary tetel i puas eliel hahawane ti hualiamuto.

⁷ Amuam haniwa Andronikus ma tel hehin Junias huhua akikik Ju lalu kalabus tuaiwen nga. Lalu sohot kahikahi Kraiis imat tetak ape teka seilon sameni hawane huhua aposel ien.

⁸ Amuam haniwa Ampiliatus tel akikikako ti Kraiis pate tuah tetak.

⁹ Amuam haniwa Urbanus tel tuaukako ti ailei puase Jises Kraiis, ma Stakis tel pate nga waheni.

¹⁰ Amuam haniwa Apeles tetel nanahian kola i unaui Kraiis wanen, ma Aristobulus hetekiewa teka akikin lohe ingan.

¹¹ Amuam haniwa Herodion tel akikik Ju, ma Nasisus hetekie teteka akikin lohe ingan lato kahikahi Kraiis.

¹² Amuam haniwa Trifena ma Trifosa huhua hehin lalu eliel hahawane ailei puase Jises tel Masiwi, ma tel hehin Persis pate nga amuke. Tin i eliel hahawane ailei puasain ien.

¹³ Amuam haniwa Rupus tel unaui Kraiis pate solian, ma tel tinan tetel lawe i aile hani nga hanowi natun wanen.

¹⁴ Amuam haniwa Asinkiritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas ma teka kahikahi Kraiis kapi lato.

¹⁵ Amuam tetak tin haniwa Filologus,

Julia, Olimpas, Nereus, tel tuan ma hatesol kahikahi Krai kapi lato. ¹⁶ Ti amuto apuha hetekie, pahi amukewa tel tel ti kolai wawahen. Hatesol teka kahikahi Krai ti tesol tesol laha hakau amuam ti laha hani amuto.

unauan ti kaxi sawateniai meng solian ti Jises Krai hani lawe seilon ti tesol tesol lehe waxi laha soh tetan ma hong usi kaxian. ²⁷ Mewenae i se salan Haeu ma ane-soan lalap tapein. Kako haxawawa axan lian tehue nake ti Jises Krai. Salan wanen.

Tiliai nauna ti Pol

¹⁷ Teka akikik ti Krai, nga kamei eliel amuto, kanipetiwa teteka laha neini hasole amuto ti aweisali Krai ma laha aile axi amuto wasol nake waliko ti laha hahanau i pahoxai waliko salan ti amuto hongoen. Amuto kum papakata kapi laha.

¹⁸ Seilon tenen ien, laha kumahe unau Krai tel Masiwi ti kako, laha tua usi isiai tupualaha. Malimun ti laha pulutiai teka seilon soholakawi nake laha anesoke hawane towi hapau kakain ti itiniai namili seilon. ¹⁹ Teka kahikahi Krai tesol tesol, laha hongoen xoxoi tutuhamuto ti Krai ape nga amuke hawane. Tin pahak amuto paxai ttoi hawanewa waliko tenen sawisawin ma kum nanakaxua ti waliko lialun.

²⁰ Soh hawanewa ka Haeu, tetel i hatona hasolia tiakako ma wasolakako tel tel, i halialu tamusuke koseni pohe Satan tetel lawe i pupuas ti halialui wasolamuto. Nga kamei Haeu lehe Jises tel Masiwi ti kako aile kola lalape soliaian hani amuto.

²¹ Timoti tel tuauk ti ailei puase Krai, hetekie Lusius, Jason ma Sosipater tesol akikik Ju, lato hakau amuam ti lato haniwa amuto.

²² Minak nga Tertius, tel akikimuto ti Krai tel Masiwi, nga tai teik pasi Pol ie. Nga tin nga hakau amuam tetak haniwa amuto.

²³ Gaius tin i hakau amuam tetan haniwa amuto. I tel nga toto leiliingan, ing tetehu lawe teka kahikahi Krai apuha.

Erastus tel auniai moni ti tehu taon ie, ma Kuortus tel akikikako ti Krai, tin lalu hakau amuam haniwa amuto.

²⁴ Nga kamei Jises Krai tel Masiwi ti kako lehe i aile hasolia tatale hani amuto hatesol. ²⁵ Haeu i pon hakuiai xoxoi namilomuto tetan, usiwa meng solian ti Jises Krai ti nga kakaxi, tetenen ti Haeu po hahatakewa aoep. ²⁶ Ape i pon hawane seilon ttoi. Teka kuluiai kakai Haeu laha tai kaxi kilamiwen sale Jises Krai ape Haeu tetel tap tahi tapoan, i talo kako teka

1 Korin Teik pasi Pol hani teka kahikahi Jises Krai ti Korin Kakain ti haxewai teik pepa ie

Sai 24 ahang muhin ti Jises moih ali-awa ape Haeu waxi i hani tesol tonan, Pol tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Jises Krai ti Korin. Lokon ien i toto tehu taon Epesus. Korin se tehu taon tuah leili Akaia, tetexux xux teka Grik totonai. Kilan seilon ti Korin pate aneso ma kilan wanen soxi tuahe laha lolotui waliko tenen kumahe salan Haeu ma to ailele saun lialun. Kemuk, Pol kaxi ahuhuti meng solian ti Jises Krai hani teka Korin. I hahanau laha leili ahang tehu tewaok ape kilan seilon laha sohot kahikahi Jises Krai. Imuh i hong tunahi ka hina kawatan soso-hot leilolato. Kumahe lato usi hahawane aweisali Krai ma lato he wiwilik. Aile ape lato tai kakamei Pol sale waliko ti i sosohot leilolato. Leili teik pas ie Pol tai pahoi tesol Korin. I nau hasawi lato ma nexi haxewa sale nanahiai teka kahikahi Krai.

¹ Nga Pol tel aposel ti Jises Krai, Haeu kilami nga ti puki namilon. Amuam ti amili Sostenes tel akikikako ti Jises Krai haniwa amuto.

² Nga tai teik pas ie hani amuto teka kahikahi Krai ti tehu taon Korin. Haeu aile hasohotu amuto seilon tetan ti i pakateni amuto hani Jises Krai. Aile ape Haeu pahan wanen amuto hani hatapoa i tupuamuto hetekie teka laha toto tesol tesol, teteka laha paxai ukek Jises Krai i tel Masiwi. I Masiwi ti laha ma ti kako.

³ Nga lotu kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel Masiwi ti haniamuto lalape solialalalu ma hatona hasoliai tiamuto.

Pol kak kemulik hani Haeu

⁴ Lawe nga kak kemulik hani Haeu tel Masiwi tetak nake ti lalape soliaian i hani amuto waliko solian. I aile ukek ien nake ti waliko ti Jises Krai ailewen. ⁵ Nake ti amuto pakata hani Jises Krai, Haeu aile hasolia hakila hani amuto. I hani amuto anesoin ti towi aluiniai kakain ma titioamuto ti lawe waliko i kola hahatakei hani

amuto. ⁶ Ti tesol waliko ie, Haeu kola hani amuto ka waliko ti amite tesol aposel kakaxi sale Jises Krai se salan wanen. ⁷ Aile ape Holi Spirit ti Haeu hapono hani amuto tenen ti na amuto tae, haliwei ti amuto mon atetengi aliai Jises Krai tel Masiwi ti kako. ⁸ Pake Jises hahakui amuto atengi mateamuto lehe ti na i aliama, tap tel i po tieni amuto ti tenen. ⁹ Haeu aile hahani kako tesol waliko solian ien nake lawe i aile usi waliko ti i kakawen. I kilami amuto seilon tetan lehe waxi amuto pakata xox hawane kapi tel Natun Jises Krai tel Masiwi ti kako.

Kahikahi Krai ti Korin lato tikela

¹⁰ Tesol akikik ti Krai, nga kamei eliel amuto hahitake axe Jises Krai tel Masiwi ti kako, kum he hapatapat ma kum he wiwilik nake i aile axi wasolamuto. Kewa namilomuto teikawe lehe waxi amuto hukuma hetekie hawane ti lawe waliko na amuto aile. ¹¹ Tesol akikik ti Krai, teka ti tehu ingi tel hehin axan Kloe hahongoen nga lengelenge ti wasolamuto. ¹² Nga hongoen ka amuto hina wasol. Teka ti amuto ukek amuto se kahikahik nga Pol. Teka ukek laha se kahikahi Apolos. Teka liai ukek laha kahikahi Pita. Ape teka ukek ka laha kahikahi Jises Krai.

¹³ Nakon Krai i wika uke teik teik? Nakon nga Pol tetel laha tahi hakea telei ti awaiamuto? Nakon hahitake axak nga Pol ti amuto uke baptais? ¹⁴ Kemulik wanen Haeu ka nga baptaiswen huawe wanen ti amuto, mewenae Krispus ma Gaius. ¹⁵ Aile ape tap tel i po ukek i ukewen baptais hahitake axak. ¹⁶ Salan ka tin nga bap-taisi hetekiewen teka lohe ingi Stepanas. Muhi tesol ien, nga kum nam tunah na nga baptaiswen hina seilon liai. ¹⁷ Kumahe Jises Krai taloma nga baptaisai seilon. I kilami nga kaxi ahutiai meng solian tetan. Kumahe nga hahapuasa kakain ti i ahuma puki anesoi seilon nake pahak seilon soh hawanewa tehu matei Jises Krai he kros ti awaiialaha.

Sale anesoi Haeu

¹⁸ Nga tioi ka teteka laha tale hawanewen tehitolaha hani Haeu ape laha kane tesol kaui kawatan ti tap tahi tapoan, laha ukek ka matei Jises Krai he

kros tap wanen pupuasan. Tuahe teteka kako soh ti tenen meng ien ape kako kane tesol kapi Haeu lian tehue, kako ukek ka ien se aweisal ti Haeu kola kuiai pohen ti awaiakaha. ¹⁹ Masin ti leili pepai Haeu i ukek,

“Nga teheni hawane namili teka laha sokok
laha seilon aneso.

Nga titi nanahiai teka laha sokok
namilolaha xewan tapein.” (*Isa 29:14*)

²⁰ Na Haeu aile ukek ien, i namilo i ukek ia teka laha sokok laha seilon tenen ti namil xewan, aneso mumuh ma seilon namilo ti towiai kakain? Haeu kola hawanewen ka anesoin ti teka seilon laha kum soh tetan tap pupuasan. ²¹ Ti anesoi Haeu i namilo iwen ka teka seilon kum pon tioi hawanean ti puki anesoalaha. Aile ape Haeu noseni ka teka seilon oxoxa ti kawatan ti lialui woulaha na laha soh ti tenen meng solian ti Jises Krai amite kakaxi, tetenen teka laha kum soh ti Krai ukek tap pupuasan. ²² Teku Ju lawe pahalaha paxai kolakol lalap tenen i kola ka meng solian ti Jises Krai i ahuma ti Haeu. Teku kumahe Ju lawe laha uke waheni mewenae kakain tenen i onoteni anesoin ti pahalaha. ²³ Tuahe amite tesol aposel amite kakaxi solian ti kako uke ti matei Krai he kros. Teku Ju laha kum pon hawane kauan nake laha kum ukek seilon tahi hakea Krai he kros. Teku kumahe Ju laha ukek ka matei Jises Krai he kros tap wanen pupuasan.

²⁴ Tuahe teteka Haeu kilamiwen laha seilon tetan ape laha soh hawane kakaian, ti leili teka Ju ma teka kumahe Ju, laha paxai tioi ka Jises Krai kola hawane pohe Haeu ma anesoan. ²⁵ Seilon teka laha ukek Haeu tap namilon ti i aile tewau aweisal awaiakaha ien. Ti salan tetan i kola ka anesoan i xoini hawane anesoi lawe seilon. Laha ukek ti Haeu aile ukek ien i kola ka tap wanen kuin tuahe salan tetan kuiai pohen i xoini hawane kui lawe seilon.

²⁶ Tesol akikik ti Krai, nameni aliakewa ti uli amuto sohotua kahikahi Jises Krai. Ti namili teka seilon, kumahe kilan ti amuto seilon aneso, axamoto lalap ma seilon tuah. ²⁷ Tuahe Haeu hapuasa waliko tenen seilon ukek tap pupuasan lehe i teheni teka laha sokok laha seilon aneso.

Ape i hapuasa seilon tenen teka liai ukek kumahe tuah lehe waxi i teheni teka laha sokok axalaha lalap. ²⁸ Haeu kewi i hapuasa seilon tenen teka liai paxai wasi ma aile hanowi ka laha kaliap lehe waxi i naxi xaxaweni axe teka laha sokok laha pate tuah. ²⁹ Aile ape tap tel i po hanasanake anesoan ma lape axan he puli Haeu.

³⁰ Haeu se tetel i pakateni amuto kapi Jises Krai. Kako uke solian ti anesoi Haeu ti Jises Krai mat awaiakako. Nake ti waliko tenen ti Jises Krai ailewen, wasolakako kapi Haeu i sawi, kako oxoxa ti hahitake saun lialun ma kako hani hatapo Haeu tupuakako. ³¹ Masin ti leili pepai Haeu i ukek, “Na paham o sameni waliko, sameniwa mewenae waliko ti Haeu tel Masiwi ailewen.” (*Jer 9:24*)

2

Pol hahanau anesoin ti i ahuma ti Holi Spirit

¹ Tesol akikik ti Krai, imat ti nga kapimuto, ti nga kakaxi waliko ti Haeu hohone nga, kumahe nga hahapuasa kakain tenen potopoton ma sale kakaiak kumahe nga kokola ka nga pamu anesoan ti amuto. ² Nga ailewen namilok ka nga kakak mewenae Jises Krai ma tehu matean he kros ti awaiakaha. ³ Tinuk i uke he tap kuin, i akiaki ma xexex ti nga kakak kapimuto. ⁴ Ti nga hahanau amuto ma kaxi ahuhuti meng solian ti Jises Krai, kumahe nga kakak ti puki lape anesoak ti itiniamuto. Puki Holi Spirit kola hawane ti kuiai pohen ka kakaiak salan. ⁵ Pahak wanen amuto soh ti Jises Krai kumahe ti anesoi seilon tuahe ti paxai tioi pohe Haeu ti i pupuas leilomuto.

⁶ Tuahe na amite tesol aposel wasole teka laha hana hatapo namilolaha hani Jises Krai ma laha usi hahawane nauna tetan, amite kakak hetekie anesoin ti amite kakaxi menge Haeu. Anesoin tenen ien kumahe tetenen teka laha kum soh ti Haeu ma teka masiwi ti tehu pon ie hina. Pualalaha ma masiwialaha aneso i tapo. ⁷ Amite kakaxi waliko ti Haeu namilo iwen i aile hani kaha ti lalape anesoan. Waliko ien, ti imat i tai hatakei hani teka seilon. Tuahe imat ti i tanomi lawe waliko, hoi

i namiloiwēn ka lalap solian kaha uke ti anesoan. ⁸ Tuaehe tap tel ti teka masiwi ti tehu pon ie paxai tioi tesol waliko ien. Na laha tioila, ala laha tai tahi hakea telei tel Masiwi ti kako, tel solian tapein. ⁹ Laha kum xeu uke waliko ti pepai Haeu kaxiwen ti i ukek,

“Tap tel paxaiwen, tap tel hongoen, tap tel pon namiloī usiai hatesol waliko solian ti Haeu apeseniwen ti teka laha waheni hawane i.” *(Isa 64:4)*

¹⁰ Tuaehe kako teka kahikahi Krai, Haeu kola hatakei haniwen kako tesol waliko ien. I hapuasa Spirit tetan ti haxewaiakako. Holi Spirit pon ailean nake i nihehi paxai ma tioi lawe waliko, hetekie tataen tesol waliko ti Haeu pate ailan ti teka seilon xeu. ¹¹ Tap tel seilon tioi namili tel seilon liai, puki alia i tioi aliake namilon. Tin masin tap tel tioi namili Haeu, mewenae Spirit tetan. ¹² Kumahe Haeu hanamiloa kako usiai hanauan ti teka laha kum tioi i. Kako kewen Spirit tetan ape kako paxai tioi waliko ti Haeu haniwen kako ti lalape soliaian.

¹³ Ti amite kaxi hahani amuto tesol waliko ien, kumahe amite hahapuasa kakain ti amite kema ti anesoi seilon. Amite kakak hahitake anesoin ti Holi Spirit. I kakapiti kakaiamite ti amite kaxi haxewa hahani teka seilon waliko ti pahan i hatakei. ¹⁴ Tel na i kum hani Spirit ti Haeu kapitiai namilon, i kum tani waxi waliko ti Holi Spirit hahanau. I namiloī ukek waliko ien tap pupuasan. I kum paxai tioi solian tetan nake mewenae hetekie huhual ti Holi Spirit seilon pon paxai tioi aluiniai salangawe tesol waliko ien. ¹⁵ Teka ti Holi Spirit pupuas leilolato, lato paxai kolongeni aluini waliko, tuahe teka liai laha kum paxai kolongeni aluini uke lato. ¹⁶ Masin ti tel kuluiai kakai Haeu kakawen, “Aita po tioi namili Haeu tel Masiwi?”

Aita pon nauī Haeu?” *(Isa 40:13)*
Tuaehe kako nam tioi waliko ti Holi Spirit hahatakei hani kako nake namilokako onoteni namili Jises Krai.

3

Tesol aposel lato tuahe unauī Haeu

¹ Tesol akikik ti Krai, lokon ti nga kapimuto, nga kum hanau amuto hanowi ti nga hahanau seilon ti Holi Spirit kakapiti. Nga kakane amuto hanowi ti nga kakane teka ti isiai pahalaha neneini laha. Amuto kumahe pate xoxoan ti usiai aweisali Krai, aile ape nga hahanau amuto waliko tenen malimun ti amuto ukean hanowi na tame tel akaik i hanau tel natun kokol. ² Nga kum hanau amuto waliko tenen pate ailan ti amuto ukean masin hehin i kum hani tel natun pate kokol an tenen ailan, i hani i kani sus. Amuto tai ponoa ukean ma aope ie amuto tin mamasin tutuen. ³ Lialui isiai pahamuto i kakapiti tutuen amuto. Amuto to ailele saun tenen ti nam watakaiai seilon liai nake laha xoini amuto ma amuto kak hapatapat wasolamuto. Kaie i kum kola ka lialui isiai pahamuto i kakapiti amuto? Amuto aile hahanowi seilon tenen i kum tioi Haeu. ⁴ Teka ti amuto ukek amuto usiusi nga Pol ape teka liai ukek laha se kahikahi Apolos. Kaie i kum kola ka amuto aile hahanowi teka kumahe kahikahi Krai?

⁵ Nakon amuto ukek nga Pol aita a Apolos aita? Amili hahua tuahe unauī Haeu. Amili huhuali amuto lehe amuto soh ti Jises Krai. Amili hahua tua ailele puasain ti Haeu haniwen amili. ⁶ Nga masin tel seiniai waki pata nake nga tetel nga kaxi hanimu amuto meng solian ti Jises Krai. Apolos masin tel hawasiai waki pata nake i hanau aheke amuto. Tuaehe Haeu tetel i aile ape i xex, tetel i haxoxo hahawane amuto lehe amuto sohot seilon tenen ti pahan. ⁷ Aile ape kumahe pate waliko lalap tel seinian ma tel hawasian. Waliko lalap se Haeu tetel haxexean nake i hahakui xoxoi namilokako ti Jises Krai lehe waxi kako sohot seilon ti usi hawanean. ⁸ Tel seiniai waki pata ma tel hawasian lalu pupuas ti namil teikawe ti haxexei tehu waki pata ien. Tin masin tel kaxiai meng solian ti Jises Krai ma tel hanau ahekean, lalu pupuas ti namil teikawe hakuiai teka kahikahi Krai. Ati lalu uke kahulalu usiwa puasalalu. ⁹ Amili Apolos puas pakata hehetekie ailei puase Haeu. Amuto masin tesol kin ti Haeu hone amili puasakean. Amuto masin tehu ing ti Haeu atatai.

¹⁰ Nga kaxi hani amuto meng solian ti Jises Krai ape amuto soh. Se masin ti tel i hahana teke tuhi kuku ti i atatai tehu ing. Ti lalape soliai Haeu i hapohea nga ailei tenen puasain ien. Teka liai laha hanau aheke amuto masin teka laha hatuhi ing patul he tesol tuhi kuku ien. Ti laha hatuhi laha kanipeti hawane sale hatuhian. Tin masin teka unau Haeu tin laha kanipeti hawanewa sale hanauamuto. ¹¹ Sale atai ing, teke tuhi kuku hanaian tekewe. Tin masin amite tesol aposel kakaxi meng tenenawe hani teka seilon. Tenen meng ien se ti Jises Krai. Tap tenen meng liai i haxoxo tutuhamuto ti waliko tenen salan ti Haeu.

¹² Na sale nanahiai teka kahikahi Krai i onoteni namili Haeu, laha masin teteka laha hapuasa pot tenen ailan ma tuah ti laha hatuhi ing patul he teke tuhi kuku. Tuahe na sale nanahialaha i sel ti namili Haeu, laha masin teteka laha hapuasa waliko naun masin pata ma kaini ti hatuhiai ing, waliko tenen i pon ah lui. ¹³ Puasalaha i po sohot kouke tataen ti Haeu hiniti lawe seilon. Taen ien Haeu paxai kolongeni puase lawe seilon. Ien masin ti na ah lui ing ape kaha paxai tioi waliko tenen laha hahapuasa ataian. ¹⁴ Ing tetehu laha uke ataian waliko tenen masin pot, ah kum lui uke. Na Haeu paxai ukek pupuusakako tuah ma soliai anan tap tahi lialuan, i kahui hasolia kako. ¹⁵ Tuahe tehu ing na ah lui hatapo, teka ataian laha kum uke kahulaha. Na hina pupuusakako i kum usi namili Haeu, kako kuosel ti tehu kawatan ti tap tahi tapoan tuahe hanowi ka kako okohi ti ahutiakako leili xekei ah.

¹⁶ Nakon amuto kum tioi ka amuto masin ingi Haeu ape Spirit tetan leilomuto? ¹⁷ Na teka laha haeliel hialui tetehu ingan, Haeu hialalu tamusuke laha nake kako, teteka kako hani hatapo i tupuakako, se pate tuah tetan.

¹⁸ Teka ti amuto sokok amuto seilon aneso tuahe namilomuto masin namili teka laha kum soh ti Haeu. Kum puluti aliliake amuto. Na pahamuto sohot seilon aneso wanen, usiwa namili Haeu ape tiliwen teka laha kum tioi Haeu ukek tap anesoamuto. ¹⁹ Hani lioiwa laha aile ukek ien nake waliko ti laha sokok i ahuma ti

anesoin wanen, Haeu ukek tap pupuasan. Masin ti leili pepaun i ukek,

“Teteka laha sokok laha pate aneso,
Haeu uke anesoalaha suhai ali-
akealaha.” *(Job 5:13)*

²⁰ Tin i ukek,

“Haeu tel Masiwi paxai ukek tap pupuase namili teka laha sokok laha pate aneso.” *(Ps 94:11)*

²¹ Aile ape kum hanasanasake teka masiwi, ka tel pamu masiwian ti teka liai. Hatesol waliko ti Haeu hahani amuto, hina solian tetan ti amuto. ²² Tuahe tel ti amite, nga Pol, Apolos ma Pita, Haeu hapuasa amite hatesol hualiamuto. Waliko ti i tanomi he tehu pon ie, ti kaha hapuasa. Hatesol waliko hina solian tetan ti kako teka kahikahi Krai, na kako moihi ma na kako maten, waliko ti i tunahi kako aope ma na imuh. ²³ Aile ape kum hanasanasake teka masiwi ti tehu pon ie nake amuto hahitake Krai a Krai se ti Haeu.

4

Pol nau hasawi teka Korin

¹ Aile ape seilon namilo i kewak ka amite tesol aposel amite unau Jises Krai. Haeu hana amite kaxi haxewai waliko ti imat i tai hatakei hani teka seilon. ² Kaha tioi, na tel masiwi hanauen tel ailei tenen na puasain, i aile usi aluini hatapoa. ³ Puki nga Pol, i kum ailewa nga na tenen ti amuto ma na seilon liai paxai kolongeni sale pupuusak. Kalak puki nga, nga kum paxai kolongeni aliliake sale pupuusak. ⁴ Nga ila-meni tioi ka tap tenen nga talesiwen tuahe kumahe i kola hawane na masin salan nga talesiwen ma na kumahe. Jises Krai tel Masiwi i tetel nam paxai kolongeniak.

⁵ Aile ape kum howini hahialalu seilon liai. Taun i luluainima ti Jises Krai tel Masiwi paxai kolongeni woi lawe seilon taen ti i aliama. Tataen ien i kola hatakei waliko lialun ti teka seilon aile mumuneni. I ahuti hakouke namili lawe seilon. Taen ien Haeu sameni tel tel, usiwa sale nanahialaha.

⁶ Tesol akikik ti Krai, tesol waliko nga hahanau amuto ie nga kak kolongeni hani amili Apolos. Nga ailele ti solian ti amuto

lehe amuto tioi aluini sale usi hawane'i kakai Haeu leili pepaun. Na masin ien, tap amuto haxawa masiwi tel ma nam watakai tel. ⁷ Aita hana amuto pamu tuah ti tel liai? Waliko la ti amuto kewen kumahe hahaniai Haeu? Na masin amuto kema tetan, kalahai amuto to hanasanasake ka ti puki kuimuto?

⁸ Amuto sokok ka amuto tapai hawanewen ti usi hatapoi kakai Haeu. Amuto hanowi ka amuto uke hatapoen hatesol waliko ti Holi Spirit hahani seilon. Amuto hanowi ka hoi amuto neini tutuai Krai teka seilon a amite teka hanauamuto tap. Tap na amuto to hail masiwi lehe amite to tuai amuto. ⁹ Nake ti tenen ien, ilamenan tetak masin ka amite tesol aposel ti Krai, Haeu hanawen tapeinan ti lawe seilon. Hanowi ka amite teka kalabus lehe teka masiwi hani laha telei ti puli lawe seilon. Tin hanowi ka lawe seilon hetekie teka engel laha paxai otioti waliko tenen i sohot hani amite masin ti teka seilon laha mamatai lokoloko.

¹⁰ Tanoman namilomuto onoteni namili teka seilon laha ukek tap namilomite nake amite hani hatapo Jises Krai tupuamite. Tuahe amuto sokok amuto seilon aneso ti usiai Krai. Hina seilon laha namilo'i talesi ka amite tap pohe Haeu. Amuto sokok ka amuto seilon pate pohen. Namilomuto ukek seilon sameniwa amuto ape ewi na laha teheni halialu amite. ¹¹ Hanima taen ao'pe ie amite tutunahi hitolo, amite sosoi ma'ia wasan ma watata. Laha xai halialu amite ma amite tua sos ahuahu. ¹² Amite puas eliel hahawane ti waxeni-amite. Ti teka seilon kak saxuti amite, amite aile hasolia hani laha. Ti laha axi amite kawatan, amite kum kahui aliake, amite tu xox tatale. ¹³ Ti seilon kak tete'heni axamite, lawe amite ailele kakain solian na amite kak laha. Hanima taen ao'pe ie teka laha kum soh ti Haeu laha aile hahani amite hanowi tix ti he kan ma masiap ti seilon tua towi xoini.

¹⁴ Kumahe nga tai teik pas ukek ti hahienaiamuto, nga tai ti nau hasawiamuto nake amuto masin natuk pate nga waheni. ¹⁵ Kalak kilan wanen seilon hanauamuto sale aweisali Krai, telawe tamamoto ti neiniamuto hani kapin. Nga masin tel tamamoto nake ti nga kaxi meng solian ti Jises Krai ape amuto soh tetan.

¹⁶ Aile ape nga kamei eliel amuto usi hawaneak ti aweisali Krai.

¹⁷ Nake ti tenen ien nga taloa Timoti hani kapimuto. Pate nga waheni i hanowi tel natuk wanen. Namilon xoxoan ti Jises Krai. Lawe i puas alua hawane hualiak. I hanamena aliake amuto sale nanahiak ti usiai Jises Krai. I onoteni hawane waliko ti nga hahanau teka kahikahi Krai ti tesol tesol sale usian.

¹⁸ Tekka ti amuto, hanasanas ti laha. Laha sokok nga kum tahia aliawa. ¹⁹ Tuahe na masin ti namili Haeu, tai kue nga alia hani kapimuto. Taen ien nga tioi na salan teka hanasanas hina pohe Holi Spirit ma na tuahe xanaxan. ²⁰ Teteka ti Haeu neneini laha, i hapohea laha ti usian. Ti tenen ien i kola ka salan laha seilon ti Haeu kumahe ti laha tua to kakak. ²¹ Pahamoto tenen ia nga aile hani amuto ti na nga tahiawa? Na masin amuto kum towiahu ti lialui saun tenen ti amuto ailele, nga kahiloloi hawane amuto. Tuahe na amuto towiahu, nga kak hamalehu hani amuto ma aile kola lalape wawahen tetak hani amuto.

5

Sale hasawiai teka kahikahi Krai

¹ Nga hong kuaini ka hina saun lialun ti wawan hehin tenen ti pate hienain wasolamoto. Tel seilon leilomuto i eng akakati tel tinan tonamuh. Kalak teka laha kum tioi Haeu, saun tenen ien laha koi ailele. ² Kaie lialui woun ala i hakawata hawane tiamuto. I pon hawane amuto xaxaweniwen i ti leilomuto. Tuahe haniwa amuto, pate amuto hanasanasake anesoamuto usiai aweisali Krai.

³ Kalak nga tap kapimuto, namilok tutuen toi amuto. Nga ailewen namilok sale hasawiai tel seilon i aile tenen saun ien hanowi ka nga kapimuto. ⁴ Taun ti na amuto apuha hahitake axe Jises tel Masiwi ti kako hetekie kui pohen, nga tin masin ka kapimuto ma pahak amuto aile kewak ie. ⁵ Amuto xaxaweniwa i ti leili teka kahikahi Krai lehe waxi i paxai tioi ka i ape uke Satan neini ape ti lalape kawatan ien, i towiahu ti lialui woun. Na masin ien, Haeu awai i ti kawatan ti lialui woun ape tehu ngain ti aliai Jises tel Masiwi, Haeu kum tieni i.

⁶ Amuto to hanasanasake anesoamuto usiai aweisali Krai tuahe amuto tua paxai lilioi saun lialun. Tenen ien kumahe wanan salan. Nakon amuto kum tioi ka teik kokole ist i haxiwa palawa hatehu? Tin masin tel seilon na i to ailele saun lialun, i aile hialalu namili teka liai. ⁷ Masin ti teka Ju xaxaweni hatapo ist ti leili ingalaha imat ti Pasova, lioi xaxaweni hatapoa saun lialun ti leilomuto lehe waxi amuto sohot seilon haun ti usiai Krai nake amuto seilon ti Haeu. Nameniwa ka Krai mat ti oxoxiakako ti kawatan ti lialui woukako masin ti teka Ju telei sipsip wawan uluha taun ti Pasova ti kahuiwai lialui woulaha. ⁸ Nake tenen ien se salan wanan, nanahiakako hatehu usiwa namili Haeu. Kako kum usiui lialui woukako ti imat. Kako kum aile hahialalu tel tel, kako hani hatapoa Krai tupuakako ti leili atekako wanan ma lawe kakawa kakain salan.

⁹ Teik pasuk nga tai hanimu amuto imat, nga hone amuto kum huhukuma kapi teka seilon laha to ailele saun ti sikisiki tenen ti pate hienain. ¹⁰ Tuahe kumahe nga ukek kum huhukuma kapi teteka laha kum tioi Haeu laha ailele tenen saun ien ma laha tin halepean, waxi lungeiai soxiai seilon ma lotuiwai waliko tenen kumahe Haeu. Na nga kakawen ukek ien, ala amuto xaxaua ti tehu pon ie lehe amuto kum tunahi seilon tenen ien. ¹¹ Tuahe ti nga tai hani amuto, namilok ukek kum huhukuma kapi teka laha ukek laha kahikahi Krai a laha to ailele tesol saun ien hetekie laha kak teheni hialalu seilon liai ma to un taxitaxia. Seilon tenen masin, kalak tuahe ti angiaian, kum hehetekie kapi laha.

¹² Kumahe pupuasakako paxai kolongeni hasawiai woi teka seilon melal ti teka kahikahi Krai. Pupuasamuto nau hasawiai teka kahikahi Krai tuaumuto. ¹³ Masin ti leili pepai Haeu i ukek, "Seilon ti laha to ailele saun tenen pate lialun, amuto xaxaweniwa laha leilomuto." (*Deut 17:7*) Haeu tetel nam paxaiwai waliko tetenen na i aile hani teka laha kum soh tetan.

6

Sale sulusulu leili teka kahikahi Krai

¹ Na tel ti amuto hina wasol kapi tel liai, alahan amuto kum hasawi aliake wasolamuto teka kahikahi Krai, teka seilon ti Haeu? Amuto kum sulusul hani teteka laha kum nam waxi Haeu. ² Nakon amuto

kum tioi ka kako teka seilon ti Haeu, imuh kako paxai kolongeni woi teka laha kum soh ti Haeu? Na masin ien, nakon amuto kum pon hasawiai teik waliko kokol wasolamuto teka kahikahi Krai? ³ Nakon amuto kum tioi ka imuh kako paxai kolongeni hetekie taen teka engel? Na masin ien, ala amuto pon hasawiai kawatan ti kaha he tehu pon ie. ⁴ Na amuto hina wasol, alahan amuto paxai teka kumahe kahikahi Krai ti hasawian? Teka seilon ien tap axalaha leilokako teka kahikahi Krai nake laha kum soh ti Haeu. ⁵ Nga kak ukek ti hahienaiamuto. Nakon pate tap tel ti amuto anesoan i tapai hasawiai wasol na i sohot wasolamuto teka kahikahi Krai? ⁶ Tuahe amuto kum aile ukek ien. Amuto he sulusul alia amuto hani teka ti hong paxaiwai kakain, a tesol seilon ien laha kum soh ti Haeu!

⁷ Salan tetan, ti na amuto he sulusul alia amuto, hoi i kola ka amuto put hawanewen ti usiai saun tenen Haeu pahan. Pamu ewian na amuto kau lungei kawatan ti teka liai talesi amuto, i xoini ti na amuto sul hani teteka laha kum tioi Haeu ti hong paxaiwai kakain. Aile ape na tel ti teka kahikahi Krai puluti amuto ti ukei soxiamuto, kum susului i hani teka ien. ⁸ Tuahe kumahe amuto aile ukekek ien. Puki alia amuto tatalesi ma pupuluti seilon liai, tataen teka akikimuto ti Krai.

Tupuakaha ailei saun ti Haeu pahan

⁹⁻¹⁰ Ala amuto tioi ka teka laha to ailele saun tenen pate lialun laha kum tuai teka seilon Haeu neneini ape laha kum to kapin lian tehue. Kum hahani tuahe na tel puluti amuto. Teka laha lolotui waliko tenen kumahe Haeu, teka laha to ailele saun ti sikisiki tenen ti pate hienain, teka laha to ailele saun lialun ti wawan hehin, teka wawan laha hani lioi teka wawan liai aile hanowi ka laha hehin, teka wawan laha eng akati aliliake wawan, teka xuxuina, teka halepean, teka seilon ti un taxitaxia, teka laha kak teheni hialalu seilon liai ma teka laha waxi lungei soxiai seilon liai, hatesol teteka ien laha kum uke tonain kapi Haeu lian tehue. ¹¹ Teka ti amuto, kemuk masin ien. Tuahe Haeu nuhi hauni leilomuto ti amuto towiahu ti lialui woumuto. Amuto sohot seilon tetan tataen ti amuto hani hatapoa i tupuamuto. Aile

ape i namilo i ukek amuto seilon sawi-sawin. Haeu aile ukek ien nake ti waliko Jises Krai tel Masiwi aile haniwen kako hetekie Holi Spirit ti i hani kako i pupuas leilokako.

¹² Teka ti amuto ukek, “Nga se kahikahi Krai, aile ape nga hean ti ailei tenen tenen na pahak.” Salan, tuahe kumahe lawe waliko na amuto aile hina solian tetan hani amuto. Kalak nga hean ti ailei lawe waliko, nga kum sohot unau na tenen lehe i kapiti nga. ¹³ Teka ti amuto sokok tap lialun na kaha aile tenen tenen hani tupuakaha. Nga kak ukek nake teka ti amuto sokok, “An tuahe hualiai tupuakaha ape tupuakaha i lawe pahan an.” Salan, tuahe imuh Haeu hatapo hahuonen. Amuto kum kak ukekek ka tap tenen na kaha hapuasa tupuakaha ti ailei saun lialun ti sikisiki. Kumahe wanen salan. Haeu tel Masiwi tanomi tupuakaha tetan. I hani ailei waliko ti pahan. I halepelep hawane ti tupuakaha. ¹⁴ Masin ti i hamoiha Jises tel Masiwi ti kuiai pohen, tin i hamoiha hetekie kaha.

¹⁵ Nakon amuto kum tiori ka amuto seilon ti Krai? Masin soxi tini seilon tesol tesol i pakata hetekie hani patun, kako pakata hehetekie hani Krai. Tel seilon ti Krai, kaie i hapuasa tupuan ti ailei saun lialun hani hehin ti aweisal? Tap wanen! ¹⁶ Ala amuto tiori ka tel na i eng akakati tel hehin ti aweisal, ien masin ka lalu ape tupui seilon tel. Na amuto sokok ewi ti na aile tenen ien, kumahe amuto nam wawaxi teik kakain he pepai Haeu ti i ukek, “Hahunatun, ti tupualalu hukuma hetekie, lalu sohot hanowi seilon tel.” (Gen 2:24) ¹⁷ Tuahe na tel i hukuma hani kapi Jises Krai tel Masiwi, pakataian pate xoxoan hani i ma Holi Spirit.

¹⁸ Kum ailele wanen saun lialun ti sikisiki. Tap waliko lialun liai ti amuto aile i hialalu tupuamuto hanowi ti tenen saun ien. Tel na i aile saun lialun ti sikisiki, i aile hialalu alialiake tupuan. ¹⁹ Nakon amuto kum tiori ka tupuamuto se masin ingi Holi Spirit? Haeu haniwen amuto ape i pupuas leilomuto. Amuto kumahe puki masiwi ti amuto. ²⁰ Lalap wanen kahi lialui woukaha. Haeu hani puki tel Natun mat oxoxiakaha ti kawatan ien. Aile ape

hani hatapoa tupuamuto ti haxawai axe Haeu.

7

Nauna ti sale salain

¹ Ie pahoiai waliko ti amuto tai kamekam. Solian ti na teka kahikahi Krai kum sal ma kum eng akati seilon liai. ² Tuahe nake pate kilan seilon ailele saun lialun ti sikisiki, pamu ewian na tel tel hina axoan. Na tel i sal, i hamalum kapitawa kapi tel axoan.

³ Tel wawan hongeni haniwa tel axoan hehin ma tel hehin tin hongeni haniwa tel axoan wawan ti usiai saun ti hahunatun. ⁴ Tel hehin hina axoan, kumahe mewenae i masiwi ti tupuan. Tin masin tel wawan hina axoan.

⁵ Tel tel kum kakapitini tupuan ti tel axoan halik na ati lalu sowini ti lalu kum eng he akakat ti teik taun kukunun. Na masin ien, pamu i axi aheke taun ti na lalu lotu hani Haeu. Tuahe imuh lalu he hohongen aliawa lehe Satan kum haputa lalu ti ailei saun lialun ti wawan hehin na lalu kum kongini uke isialalu. ⁶ Waliko ti nga kaakane amuto kumahe nga hohone amuto usiwa, nga tua kakane amuto nauna ti puki namilok. ⁷ Nga waheni na seilon kum sal, hanowi nga. Tuahe kaha seilon kumahe tenenawe. Teka Haeu hapohea kaha lehe kaha pon na kaha sal a teka i hapohea kaha lehe kaha pon na kaha kum sal.

⁸ Teteka laha tai sal ma teteka axoalaha mat saliliwen laha, kakaiak hani laha ukek. Pamu ewian na laha kum salasal hail, hanowi nga. ⁹ Tuahe na laha kum kongini uke isiai tupualaha, laha sal hailiwa. Pamu ewian na laha sal, uke laha kum pon mikiniai isian ti laha.

¹⁰ Teteka ti hina axoalaha, waliko ti lehe nga hone amuto ie, i ahuma ti puki Jises tel Masiwi. Tel hehin i kum lilioi tel axoan. ¹¹ Tuahe na i aile ukek ien, i kum salasal ulea, mewenae na i uke aliake tel hoi liai axoan. Tin masin tel wawan, i kum lilioi tel axoan.

¹² Waliko ti na nga kak ie, nauna ti puki namilok hani amuto teteka kahikahi Krai axoamuto kum soh ti Jises Krai. Na tel ti amuto wawan tel axoan pahan i to hamalum kapin, i kum lilioi. ¹³ Tin masin

na tel ti amuto hehin tel axoan pahan i to hamalum kapin, tin i kum lilioi. ¹⁴ Nga kak ukek ien nake Haeu namilo i tel wawan i tuah, usiwa xoxoi namili tel axoan ti Haeu. Tin masin tel hehin, Haeu namilo i ukek i tuah, usiwa xoxoi namili tel axoan ti Haeu. Na Haeu tai namilo i ukek ien, i kum paxai amukela natulalu. Tuahe i amuke.

¹⁵ Tuahe na tel wawan ma na hehin ti teka laha kum soh ti Krai s, pahan i lio i tel axoan, ewi na i sos. Na i sohot ukek ien, lalu ape kumahe hahunatun. Tetel i soh ti Krai s, i ape kumahe hahitake tehu salaialalu, i ape koukean. Tetel kahikahi Krai s i kum lungei kokongini tel axoan i kumahe kahikahi Krai s nake Haeu pahan totonakako kewa solian. ¹⁶ Amuto teka kahikahi Krai s, amuto kum tio i kaie amuto pon itinia i namili axoamuto lehe lato soh ti Krai s.

¹⁷ Tuahe amuto tel tel tohongi laliwa ti hamalum kapitawa masin ti Jises tel Masiwi aile hasohotuen amuto ti amuto sohotua kahikahin. Ie se nauna tetak hani hatesol kahikahi Jises Krai s. ¹⁸ Masin na tel seilon i hoi liai hina teik kikilam ti uli walikoun usia i saun ti teka Ju. I kum xaaxaweni ti ape i sohotua kahikahi Krai s. Tin masin na tel i tap teik kikilam ien tataen ti ape i sohotua kahikahi Krai s, i kum ukeke hail teik kikilam ien. ¹⁹ Tap liai tenen ti tel na i hina teik kikilam ien ma na tap. Waliko tuah mewenae ti usia i nauna ti Haeu.

²⁰ Amuto tel tel hamalum kapitawa masin ti uli amuto sohotua kahikahi Krai s.

²¹ Na amuto unau i seilon ti amuto sohotua kahikahi Krai s, kum namilo i hahakila. Tuahe na hina aweisal ti lehe amuto oxoxa, hapuasawa. ²² Amuto tio iwa, kalak na amuto unau i seilon ti amuto sohotua kahikahi Krai s tel Masiwi, i oxoxiwen amuto ti hahitake saun lialun. Tin masin na amuto kumahe unau i seilon ti amuto sohotua kahikahi Krai s, ao pe amuto se ape unauan. ²³ Lalap wanen kahi lialui woumuto Haeu kahui ti i hani tel Natun mat ti oxoxiamuto. Aile ape amuto kum sosohot unau i waliko lialun ti tehu pon itan ie. ²⁴ Teka akikik ti Krai s, amuto hamalum kapitawa masin ti uli amuto sohotua kahikahi Krai s tuahe amuto tiliwen hahitake nenein ti Haeu.

²⁵ Ie ape nga kakane amuto sale teka laha tai sal. Nga tap kakain i ahuma ti Haeu tel

Masiwi hanialaha. Tuahe ti soliaian i axi nga anesoin tenen i pon amuto soh ti waliko tenen na nga kakane amuto. Aile ape nga hani amuto namilok. ²⁶ Usiwa waliko lialun ti i sosohot ao pe ie, nga namilo i ukek ewi na amuto hamalum hanowi ti ao pe. ²⁷ Na o tel axoam, kum upiup aweisal ti hatapoi salaiamulu. Ape na o tap axoam, kum ngangah axoam. ²⁸ Tuahe ti puli Haeu kumahe saun lialun na masin teka laha tai salasal laha sal, ati wawan ma hehin. Tuahe pahak amuto salia ti kawatan tenen i tutunahi teka laha salawen.

²⁹ Teka akikik ti Krai s, salangawe kakaia k masin. Taun pate ape kukunun hani tataen ti aliai Jises Krai s. Aile ape teka laha hina axoalaha, hani hatapoa Haeu tupualaha hanowi ti na laha tai sal. ³⁰ Tap liai tenen na amuto toto ti tatahan, amuam ma na kilan soxiamuto, kum hahani tenen na waliko hakongu amuto ti hani hatapoi Haeu tupuamuto. ³¹ Kako tio i ka tetehu pon kaha toto ao pe ie, tai kue i tapo. Aile ape ti na amuto hapuasa waliko ti tehu pon ie, kum hana hahatapo namilomuto ma kuimuto hani tenen ien.

³² Pahak amuto kum pate nanamilo i waliko ti tehu pon ie. Wawan tenen i tai sal, namilon i hatapo hani ailei puase Haeu tel Masiwi. I haeliel hawane ti ailei waliko tenen Haeu tel Masiwi amuke. ³³ Tuahe wawan tenen hina axoan, i nanamilo i waliko ti tehu pon ie. I haeliel ti ailei waliko tenen i hamuamua tel axoan. ³⁴ Aile ape namilon i he hilehil. Hehin teteka ape tap axoalaha ma teteka liai laha tai sal, laha hani hatapo namilolaha ailei puase Haeu tel Masiwi. Laha haeliel hawane ti hani hatapoi Haeu tel Masiwi tupualaha. Tuahe teka hehin hina axoalaha, laha nanamilo i waliko ti tehu pon ie. Laha haeliel hawane ti ailei waliko tenen i hamuamua axoalaha. ³⁵ Kumahe nga tohongi tiehi amuto. Nga kak ukek ti solian ti amuto. Pahak nga huali amuto namil lehe amuto aile waliko ti Haeu ukek sawisawin ape amuto hani hatapo Haeu tupuamuto lehe tap waliko hatangatanga amuto.

³⁶ Tuahe na tel wawan namilo iwen ka i uke axoan tel hehin i oteotei nake i kum mikini uke isiai tupuan ma tel hehin i masiwi kakasiawa, tiliwen i uke. Kumahe i ailele saun lialun. Ewi lalu sal. ³⁷ Tuahe

na namilon xoxoan ti i kum sal, tap waliko susulini i ma i kongini uke isiai tupuan, ewi na i kum uke axoan tel hehin ien. ³⁸ Aile ape na i sal, i aile namil sawisawin tuahe na i kum sal, i aile namil pamu soliaian.

³⁹ Tel hehin hamalum kapitawa kapi tel axoan ti tel axoan moihin tutuen. Na tel axoan mat, i ape koukean na pahan i sal ulea, tuahe mewenae na tel wawan i kahikahi Jises Krai tel Masiwi. ⁴⁰ Tuahe ti puki namilok, pamu i tunahi amuam na i kum sal ulea. Nga kak ukek nake nga soh ka nga tin hina Holi Spirit ti Haeu kapitai kakaiak.

8

Sale an ti laha ailewen pali

¹ Ie ape nga kaxi hani amuto sale an ti laha ailewen pali hani waliko tenen kumahe salan Haeu. Kako tioi ka Haeu axiwen kako anesoin ti tesol waliko ien. Tuahe namiloi paxaimua tetenen. Na masin seilon ukek i tioi hatapo waliko, namilolaha i aile laha sameni aliake anesoalaha. Nameniwa ka salan tuah wanen na kako kola hawane saun ti wawahen ti huali hasoliai seilon. ² Tel na i sokok i tioi hatapoen waliko, anesoan pate i tae tutuen. ³ Ape tel na i waheni hawane Haeu, Haeu paxai ukek i seilon tetan wanen.

⁴ Ien, nga nexi haxewa aheke hanimu amuto sale haeu tenen laha aile hahani i pali. Kako tioi ka haeu tenen ien i kumahe moihin a i tin kumahe salan. Pate kako tioi ka telawe Haeu tenen salan. ⁵ Hina seilon laha sokok kilan haeu ti he maun ma he tehu pon ie. Haeu tenen ien laha lotui ma hana i masiwi. ⁶ Tuahe kako teka kahikahi Krai kako soh ti Haeu telawe, tel Tamakaha. Lawe waliko i ahuma tetan. I tetel kako hani hahatapo i tupuakako ma lolotui. Masiwi ti kako tin telawe, Jises Krai. Nake ti i, Haeu tanomi lawe waliko. Haeu taloma i lehe waxi kako uke tonain solian kapin.

⁷ Tuahe kumahe lawe seilon xewan ti tesol waliko ien. Teka ti amuto kahikahi Krai amuto muhinaiwen waliko ti laha aile hani haeu tenen kumahe salan ape na amuto ani an tenen lawe laha ailele pali hani i, namilomuto sului aliake amuto. Amuto namiloi ka i se an ti laha hahani haeu tenen kumahe salan. Namilomuto i uke huonen, kaie ewi ka lialun na amuto

ani? Ape na masin amuto ani, amuto ilameni ukek amuto ailewen tenen saun lialun. ⁸ Tuahe kumahe Haeu amuke kako nake ti an tenen kako ani. Na masin kako hahalini kako aniai hina an, Haeu kum ukek kako seilon lialun. Tin masin na kako ani, i kum ukek kako seilon sawisawin.

⁹ Tuahe waliko ti Haeu sowini hani amuto kumahe ka lawe taun solian ti ailean. Kanipetiwa uke i haputa teka namilolaha kumahe xoxoan ti Haeu. ¹⁰ Aile ape teteka amuto tioi waliko ti amuto ailele, na tel ti laha paxai tunahi amuto angiang leili tehu ingi haeu tenen kumahe salan, i tua hahika i ti aniai waliko tenen laha ailewen pali. ¹¹ Ti aweisal tewau ien amuto teteka hina titioamuto ti tesol waliko ien, amuto haputa hialalu namili tel seilon namilon kumahe xoxoan ti Haeu. Nameniwa ka i tin tel ti Jises Krai mat ti ukei totonan. ¹² Na amuto ani tenen an laha ailewen pali, amuto aile hialalu aheke namilon nake i namiloi ukek tenen an ien se hahalin. Na masin ien, amuto ailewen saun lialun hani i, tel akikimuto ti Krai hetekie tataen puki Krai. ¹³ Aile ape na nga tioi ka waliko ti nga ani i haputa tel kahikahi Krai hani saun lialun, nga kum ani ulea he pulan lehe namilon ti Haeu i kum tapo kaluta.

9

Pol tel aposel teheni aliake i ti ailei puase Haeu

¹ Nakon nga lehe kumahe koukean ti ailei waliko ti puki Haeu sowini? Nga se koukean. Nga se tel aposel. Ti puki pulak wanen, nga ningahiwen Jises tel Masiwi ti kako. Amuto sohot kahikahi Krai nake puasain ti i talo nga aile hani-amuto. ² Kalak na teka liai kum paxai ukek nga tel aposel, ala amuto paxai tioi nga. Puki nanahiamuto ma pupuasamuto i kola hawane ka nga tel aposel ti Jises Krai.

³ Ie se kakain ti awaiak na seilon kak teheni nga. ⁴ Ti hanima amili Banabas, i pon amili kamei amuto huhual ti an ma unum nake amili aposel. ⁵ Tesol ukale Jises tel Masiwi ma tesol aposel, kasinan Pita, tesol axoalato kewi to kakahiti lato, seilon to waxeni hehetekie lato. Tin masin amili, i pon na amili uke huhual ien ti amuto. ⁶ I

pon amili kum puas ti ngahati aliake amili ti amili ailele puase Haeu.

⁷ Lahe seilon ti hile i pupuas hahitake tel masiwi ape puki i ngahati aliliake i? Seilon ti seiniai an laha ani aliake an ti he kinelaha. Tin masin seilon tupui manihuh lehe i uke aliake solian tetan. ⁸ Waliko ti nga kakak ie kumahe mewenae namili seilon nake nauna ti Moses tin i hahanau waliko tenen masin. ⁹ Tenen ti tesol nauna Haeu hani Moses i ukek, "O kum xioti mimingini awe tok bulmakau ti halinian aniai komem ti o hahapuasa i ailei tenen puasain ti selaiai komem ti he ulin." (*Deut 25:4*) Haeu kumahe i nanamiloi mewenae bulmakau ti i hani tenen nauna ien. ¹⁰ Se tin hehetekie kako. Teka laha talai hawaki-aki hepekeun ti seiniai peteta, laha uke aliake anan. Tin masin teka laha aile puase Haeu i pon hawane ti seilon liai ngahati laha.

¹¹ Amite tesol aposel se masin teka seiniai waki maia ti amite pupuas kaxi haniemuto kakai Haeu. Aile ape i pon hawane ti na amite uke aliake hina huhual ti amuto, masin teka seiniai waki maia laha uke aliake anan. ¹² Na teka liai laha pon ukei huhual ti amuto, ala pamu i pon amite ukean. Tuae amite tai kamei amuto ukei kahi puasamite. Kalak amite tunahi kawatan tenen tenen, amite puas tatale lehe amite kum tiehi aweisali teka seilon ti hong sohoi tenen meng solian ti Jises Kraiss.

¹³ Ala amuto tioi ka teka laha pupuas leili Ingi Haeu laha ang an ti teka seilon kau haniwa ien. Amuto tioi ka teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lato ani hina an ti teka seilon kau haniwa Ingi Haeu lehe teka masiwi ien hana hani he tone waliko ti haniai Haeu. ¹⁴ Tin masin Jises tel Masiwi i hone eliel ka teka laha uke solian ti meng teka kahikahin kakaxi, laha auniwa teka kaxian. ¹⁵ Tuae nga tai kamei amuto ti tenen na huhual. Namilok ti nga tai teik pas ie, kumahe ti ukei tenen na waliko ti amuto. Kalak na nga mat ti hitolo nga kum aile ukek ien. Na masin nga uke kahuk nake ti kaxiai kakai Haeu, tap salangawan ti na nga sameni sale puasak. ¹⁶ Ti na nga kaxi meng solian ti Jises Kraiss, kumahe nga ailele ti puki haxawai axak. Se liai pupuasak ti hahitake axan. Nga ilameni

ukek ka pate lialun na nga kum kaxi ahuti meng solian ti Jises Kraiss.

¹⁷ Na nga kaxila ti puki namilok, kaie ala Haeu kahui hasoliawen nga. Tuae puki Jises Kraiss paxai tioi ka nga tapai ailean ape i hani nga tenen puasain tuah ien. ¹⁸ Aile ape waliko la kahuk? Solian tetak masin, nga amuam ka nga pon kaxi haniai seilon meng solian ti Jises Kraiss ti tap tel kahuiak. Nake ti tenen ien nga kum kamei tuae na tel ti auniak kalak nga tel aposel.

¹⁹ Kalak nga koukean kumahe hahitake tel na seilon, nga aile ukek nga unau lawe seilon lehe nga itini hakila laha hani kahikahi Kraiss. ²⁰ Na nga kapi teka Ju, nga aile hanowi ka nga tel ti laha lehe nga itini waxaini laha. Na nga kapi teka laha hahitake nauna ti Moses, nga aile hanowi ka nga tel taulaha lehe nga itini waxaini laha, kalak puki nga, nga koukewen ti hahitake tesol nauna ien. ²¹ Na nga kapi teka kumahe Ju, nga aile hanowi ka nga kumahe hahitake nauna ti teka Ju usiusi lehe nga waxaini itiniai teka kumahe Ju. Tuae kumahe nga ukek nga tahi kakai Haeu. Pake nga usi hahawane nauna ti Kraiss.

²² Na nga kapi teka namilolaha kumahe xoxoan ti Haeu, nga teheni nga ape nga kum aile waliko tenen i hahataxina laha lehe nga pon haxoxoi namilolaha ti Haeu. Aile ape na nga kapi seilon tenen tenen, nga tua aile usiusi sale totonalaha. Nga tohongi aweisal tenen tenen ti neinialaha hani Kraiss tel awaiakaha. ²³ Nga aile ukek ien lehe kilan seilon laha soh palahi teka lato sohoen meng solian ti Jises Kraiss ape tin nga uke solian ti tenen meng ien.

²⁴ Amuto tioi ka kilan seilon leili lokoloko tuae lawe telawe seilon i waxaini ape i uke kahi tehu lokoloko. Tin masin nanahiamuto usiwa namili Haeu lehe waxi amuto uke kahumuto. ²⁵ Lawe seilon ti lokoloko laha hani hatapo tupualaha apesenialaha ti tehu kiliwain lalap kalak i hamolo tinulaha. Laha haeliel hawane ti ukei kahi tehu lokoloko, waliko tetenen ti i kum to kue. Tuae kako teka kahikahi Kraiss, kako uke kahukako ti tap tahi lialuan na kako haeliel hawane usiai namili Haeu. ²⁶ Aile ape nga hani hatapo namilok ailei waliko ti Haeu pahan masin

tel seilon ti kiliwain lalap, i hani hatapo hawane namilon ti tehu lokoloko ien. Masin tel seilon aneso ti taputuput i haeliel hawane lehe waxi minan kum sel, tin nga haeliel hawane lehe waxi nga kum sel ti usiai aweisali Haeu. ²⁷ Masin tel seilon ti kiliwain i hamolo tinun ti apesenian ti lokoloko, nga hani lioi tupuak hong usiai namilok lehe muhi kaxiai kakai Haeu, i kum ukek ka nga kum tapai ukei kahuk.

10

Kanipetiwa saun lialun ti teka matahaun ailele

¹ Tesol akikik ti Krai, pahak amuto nameni kapitiniwa lokon ti teka matahaun ti kako nahih kakahiti Moses. Haeu uke teik maun ti neiniai aweisalulato. Ape i aile lato pon nahih kotiai tesol kanitax axan Kakan hani liai tepaun. ² Lokon ti lato nahih kokoti kanitax ma nahih usiusi teik maun, Haeu hana lato hatesol hahitake Moses tel masiwi ti lato. ³ Lato hatesol ani an tenenawe ti Haeu haputama he maun. ⁴ Lato hatesol un kan tesoloe ti Haeu hasohotu he tehu pot. Tehu pot ien i kikilami Krai ka i hoi lawe kapi lato. ⁵ Tuae kilan ti lato Haeu kum amuke nake lato tahi kakaian ape i hani lioi lato mat silahota he lohong.

⁶ Tesol waliko ien i sohot ti hanauakaha lehe waxi namilokaha kum is eliel ailei waliko lialun ti lato ailele. ⁷ Aile ape kako kum lolotui waliko tenen kumahe salan Haeu hanowi ti teka ti lato ailele. Nameniwa waliko ti Moses taiwen, i ukek, "Tek a seilon un ma ang amuam lilialu ti sameniai tok bulmakau lato tanomi ani gol." (*Exod 32:6*) ⁸ Kako saliniwa ailei saun lialun ti wawan hehin, saun tetenen teka ti lato ailele ape 23,000 ti lato mat leili ngain tehue.

⁹ Kako kum hahele halengelenge Haeu tel Masiwi hanowi teka ti lato ailele ape weiko tenen lialun telei lato. ¹⁰ Tin kako kum kak mumum pahoiai teka neiniakako hanowi teka ti lato ailele ape tel engel lawe Haeu hapuasa ti halialui waliko, i telei lato. ¹¹ Tesol waliko ien ti i sohot hani teka matahaun ti kako, i hanau hawane kaha seilon. Ape Moses tai kongini lehe kako kanipeti nanahiakako nake tapoi tehu pon ie ape i xohiwen.

¹² Na amuto namiloi ukek xoxoi tutuhamoto i tapai hawanewen, lepetawa uke tin amuto put ti ailei saun lialun.

¹³ Nameniwa, totohong ti lawe i tutunahi amuto, kumahe liai tenen ti teka liai tutunahi. Na masin totohong tunahi amuto, hana hatapoa namilomuto haniwa Haeu nake i kakawen i huali amuto. I hongeni hani mewenae totohong tenen kako pon waxainian. Na totohong lehe i xoini amuto, Haeu kola hani amuto aweisal ti waxainian lehe amuto kum aile tenen na waliko lialun ape amuto tu xox tatale.

Kako kum lolotui waliko tenen kumahe Haeu

¹⁴ Tesol soliai akikik ti Krai, salini kapi-tiniwa lotuiai waliko tenen kumahe salan Haeu. ¹⁵ Amuto seilon tenen namilo. Namiloi paxai aluiniwa teik kakaiak ie na sawisawin. ¹⁶ Leili tehu angiaian ti nameniai Jises Krai tel Masiwi, kako teka kahikahin kako kak kemulik hani Haeu waen ti i kilami kake Krai ape kako unumi. Muhin kako wiki sei teik bret i kilami tupuan ape kako ani. Ti kako sei waen ma bret, i kola ka kako pakata hehetekie hani Jises Krai tel i mat ukei kahi lialui woukako. ¹⁷ Ti kako hatesol ani sei bret teikawe, i kola xoxoi pakataiakako hahitake Krai. Kalak kako kilan, kako sohot hanowi seilon tel.

¹⁸ Namiloi paxaiwa teka Israel. Laha kau manihuh hani Ingi Haeu lehe laha telei. Laha hani Haeu ape laha ani aliake. I kola ka laha pakata hehetekie kapi Haeu ma puki alia laha. ¹⁹ Nga kakane amuto tesol waliko ien nake pahak amuto xeu alua sale ailei pali hani waliko tenen kumahe Haeu. Tap pupuase tenen pali ien ti laha aile nake tetel laha hahani i kumahe salan Haeu. ²⁰ Kumahe laha hahani Haeu, laha tua aile hahani spirit lialun ti laha lolotui. Kumahe wanen pahak amuto tuai laha lotuiai spirit lialun. ²¹ Amuto pakata hetekiewen kapi Jises Krai tel Masiwi. Amuto apuha hehetekie unumiai waen ti i kilami kakaun. Aile ape amuto kum tutuai teka laha ununumi waen leili tehu angiaian ti amukei spirit lialun. Lawe amuto hukuma ti tehu angiaian ti nameniai Jises Krai. Aile ape amuto kum sohosoh ti tehu angiaian ti laha ailele amukei spirit lialun. ²² Na kako

aile ukek ien, kako hahele halenge Haeu tel Masiwi. Nameniwa i pamu kuiaian ti kako.

Kako haxawawa axe Haeu ti lawe waliko kako aile

²³ Teka laha ukek, “Kako koukean ti ailei lawe waliko.” Tuahe nga ukek kumahe lawe waliko solian ti na seilon aile. Kako koukean ti ailei tenen tenen tuahe kumahe lawe waliko ti kaha aile i pon hualiakaha.

²⁴ Kako kum namiloi aliliake mewenae solian ti totonakako. Kako haelieliwa aile hasoliai seilon liai.

²⁵ Amuto pon aniai lawe an ti laha hangaini. Kum namiloi maamata anian uke na i talesi tenen. Kum kamekam sale tesol an ien na laha ailewen pali ma na kumahe. ²⁶ Leili pepai Haeu i ukek, “Hatehu pon ie ma hatesol waliko heihon tatamai Haeu tel Masiwi.” (Ps 24:1)

²⁷ Na tel ti teka kumahe kahikahi Krai ilowi amuto hani tehu angian, nahiwa na pahamuto. Ape tua aniwa waliko tenen laha hani amuto. Kum kamekam sale an i ahuma tetesol lehe amuto tioi na amuto ang ma na kumahe. ²⁸ Tuahe na tel i hahongo amuto ka tenen an ti lehe amuto ani laha ailewen pali, amuto kum aniani, uke i haputa namili tel seilon ien. Kum aniani, uke i namiloi ukek ka lialun na seilon ani tenen an ien. ²⁹ Kumahe nga ukek lialun ti na amuto ani. Tuahe amuto kum aniani nake ti solian ti teka laha sokok lialun na ani. Kako tioi ka Haeu kum halini kako aniai tenen an ien. Aile ape na teka liai ukek ka lialun na kako ani, kumahe salan. ³⁰ Na masin kako kak kemulik haniwen Haeu ti an ti lehe kako ani, kumahe salan na seilon liai kak hialalu kako ti waliko ti kako kakawen kemulik.

³¹ Aile ape na amuto ang ma na un, ma ti lawe waliko amuto aile, ailewa ti sameni haxawai axe Haeu. ³² Kanipetiwa sale nanahiamuto lehe amuto kum tiehi teka Ju, teka kumahe Ju ma na teka kahikahi Krai ti pakatai kapin. ³³ Puki nga, nga haeliel hahawane hasoliai lawe seilon ti aweisal tenen tenen. Nga aile ukek ien nake kumahe nga nanamiloi mewenae solian tetak tuahe solian ti lawe seilon lehe nga pon haxoxoi namilolaha ti Krai ape i awai laha ti kawatan ti lialui woulaha.

11

¹ Amuto usiwa nanahiak masin ti nga usiwi nanahiai Krai.

Nauna ti Pol sale lotu ti wawan hehin leili Ingi Haeu

² Nga sameni hawane amuto nake lawe waliko ti amuto ailele, amuto nameni kokongini kakaiak ma amuto tu xox tatale ti usiai nauna ti nga haniwen amuto.

³ Pahak amuto paxai tioiwa tetenen ie. Krai i pamu masiwi ti lawe wawan, i patul ti laha. Hehin i hahitake tel axoan wawan. A Krai i hahitake Haeu tel Taman. ⁴ Tel wawan na i lolotu ma na i kakaxi tenen meng ti Haeu hanamiloa i, a patun atuhan, i kola tapoi lon hani tel pamu patul tetan. ⁵ Tin masin tel hehin na i lolotu ma na i kakaxi tenen meng ti Haeu hanamiloa i, a patun kumahe atuhan, i kola tapoi lon hani tel pamu patul tetan. Tenen ien waliko ti hienain masin tel hehin na patun hatehu uluhan. ⁶ Na tel hehin i watakai atuhiai patun ti leili ingi lotu, pamu ewian na i koti xaxaweni hail ukun. Kaha tioi ka i hienake na ukun pate kukunun ma na patun uluhan. Aile ape ala i atuhiwa patun na i lolotu ma na i kakaxi menge Haeu.

⁷ Teka wawan laha kum atutuhi patulaha leili ingi lotu. Haeu tanomi laha lehe laha kola aliake ka saun ti laha pahowi hawane hani saun tetan ma pahan laha ailewa waliko ti i haxawa axan. Tuahe teka hehin laha atuhiwa patulaha. Laha ailewa waliko ti i haxawa axe axoalaha. ⁸ Kako tioi ka kumahe Haeu tanomi wawan nonoma ti hehin, i tanomi nonoma hehin ti wawan. ⁹ Ti uli Haeu tanomiwa tel wawan kumahe hualiai hehin, i tanomi hehin ti hualiai tel wawan. ¹⁰ Aile ape hehin atuhiwa patun ti leili ingi lotu lehe i kola ka pon i kakak ti hahitake axe Haeu. Saun tenen ien teka engel amuke.

¹¹ Ti kako hahitake Jises Krai tel Masiwi, hehin tupuan kumahe puki tetan, tin masin haniwa wawan. Na tap huhual wasolalalu, kumahe i usiwi namili Haeu. ¹² Kalak Haeu tanomima hehin ahuma ti wawan, wawan lawe i takah nonoma ti hehin. Tuahe ati lalu ahuma ti Haeu nake i tel tanomia lawe waliko.

¹³ Puki amuto namiloi paxaiwa na masin ewi hehin lotu hani Haeu ti patun kumahe atuhan. ¹⁴ I kum alune wanen na wawan

hawelu ukun nake i hahiena aliake i.
¹⁵ Tuaehe uk weluwelun solian ti hehin atuhiai patun ma hasoliai paxaian. ¹⁶ Na teka laha kum amuke tesol waliko ien, nameniwa ka tap tel ti amite tesol aposel kaxi ulea hani amuto kakain liai tenen ti waliko ti nga hahanau amuto ie. Teka kahikahi Krai ti tesol tesol tin laha tua hanau usiusi hanauan ti amite.

Nauna ti Pol sale tehu angiaian ti namenai Jises tel Masiwi

¹⁷ Pahak nga nau ulea amuto sale apuha iamuto. Kumahe nga amuam ti amuto nake na amuto hukuma hetekie ti lotu, woumuto ti amuto ailele tap solian tetan, i halialu aheke amuto. ¹⁸ Nga honemu amuto tetenen ie. Nga hongoen ka na amuto apuha ti lotu, lawe amuto tan wasol. Ti aweisal hina, nga soh ka salan. ¹⁹ Saun tenen ien kumahe haun. Ti teka seilon selaia nake ti hapatapat wasolalaha, lawe i kola teteka tutuhalaha pamu xoxoan ti Haeu.

²⁰ Na amuto apuha hetekie ti tehu angiaian ti namenai Jises tel Masiwi, sale woumuto kumahe salan. Waliko ti amuto ailele kumahe i usiusi ti Jises kola haniwen kako. ²¹ Nake na amuto ang hetekie, amuto kum atengi teka liai, amuto kum tani waxi laha. Aile ape teka laha hitol. Teka ti amuto tin laha un taxitaxia. ²² Amuto aile hanowi ka tap puki ingamuto na amuto ang ma un. Woumuto kola ka tap lomuto hani seilon ti Haeu. Tenen saun amuto ailele ien, teka tonalaha lialun laha ilameni ka laha pate itan. Na amuto, ka lehe nga kakane amuto la? Lehe nga sameni amuto? Tap wanen.

²³ Ala amuto tioiwen sale tehu angiaian ien. Jises tel Masiwi hanauen nga ape nga kului haniwen amuto. Ipong tetehu ti Judas hangaini Jises tel Masiwi, leili tehu apuhain kapi tesol kahikahin Jises waxi teik bret. ²⁴ Ti i kak kemulik haniwa Haeu, i wiki ape i ukek, "Teik bret ie i kilami tupuak nga hani lioi ti solian ti amuto. Aniwa ti nameniak." ²⁵ Ti lato ang kewa i aile waliko tin tetenen. I waxi tehu kap waen ape i ukek, "Ie se kakauk ti kolakol ka Haeu xinotiwen tenen namil haun kapi seilon tetan. Na amuto apuha ti tenen angiaian ie, unua waen ti namenai waliko nga aile haniwen amuto." ²⁶ Salangawe

kakaian masin. Lawe na kako apuha ti namenai Jises tel Masiwi ape kako ang bret ma un waen, ien masin ka kako kakaxi tehu matean ti hualiakako. Kako aile tatale atengi taen ti i aliamu.

²⁷ Aile ape tel na i ani bret ma unumi waen ti namenai Jises tel Masiwi a woun kumahe wanen sawisawin, i ailewen saun lialun ti puli Haeu nake i teheni hahialalu tupui Jises ma kakaun. ²⁸ Kako tel tel paxai aliakemua woukako imat ti kako ani bret ma unumi waen ti i kilami tupuan ma kakaun. ²⁹ Na kako ani bret ma unumi waen ti namenai Jises tel Masiwi tuaehe woukako kola ka kako kum paxai tioi ka kako pakata hehetekie hani Krai hanowi ka kako tupuan, Haeu axi kako kawatan. ³⁰ Nake ti tenen ien, kilan ti amuto laha tinu, laha aleal ape teka laha tapo.

³¹ Na kako paxai mataini aliakemu lialui woukako, Haeu kum axi kako kawatan. ³² Tuaehe na Haeu axi kako kawatan, i ailele ti hasawiakako lehe kako kum uke kawatan ti tap tahi tapoan ti na i axi teka laha tale tehitolaha hani i.

³³ Tesol akikik ti Krai, na amuto hukuma hetekie ti tehu angiaian ti namenai Jises tel Masiwi, pahak amuto atengimua hatesol seilon apuhamu lehe ati amuto ang. ³⁴ Tel na pate i hitol kasia, ala i ang aliamua puki leili ingan lehe Haeu kum kola hani i lengean na i kum tani waxi teka liai ti tehu angiaian ien.

Nga po nau aheke amuto na nga tahia haniwa kapimuto.

12

Holi Spirit hapohea kako ailei waliko tenen tenen

¹ Tesol akikik ti Krai, ie ape nga kaxi hani amuto sale ti Holi Spirit hapohea kako ti ailei waliko tenen tenen. Pahak amuto xeu hawanewa. ² Amuto nameni lokon ti amuto kum tioi tutuen Haeu. Kilan waliko tenen lialun i neini hakalala amuto hani lotuai waliko tenen kumahe salan Haeu, waliko tenen i kum pon kaxi hani amuto kakai Haeu. ³ Aile ape nga kakane hawane amuto, mewenae teka ti Holi Spirit kakapiti, laha ukek Jises i Masiwi. Tap tel ti laha po kak sai halialu i.

⁴ Kako pon ailei waliko tenen tenen ti pohe Holi Spirit tuahe Holi Spirit telawe i hani kako poh ti ailean. ⁵ Kako aile puasain tenen tenen tuahe hatesol kako aile hahani telawe Masiwi Jises Krai. ⁶ Haeu pupuas leilokako ti aweisal tenen tenen, tuahe Haeu telawe ailele tesol puasain ien ma i hahapuasa kako ailei puasain.

⁷ Waliko ti Holi Spirit hahapohea kako ailean, i aile lehe kako hatesol uke solian tetan. ⁸ Teka ti kako kakak hetekie namil xewan ti Holi Spirit hani kako. Teka ti kako kakak hetekie anesoin ti Holi Spirit, i tin tetel i hani kako. ⁹ Teka ti kako, Holi Spirit aile haxoxo hawane namilokako ti Haeu ape teka liai ti kako, Holi Spirit tin tetel i hani poh ti haewiai seilon. ¹⁰ Teka, Holi Spirit hani kako poh ti ailei kolakol tenen lalap. Teka, i hanamiloa kako kuluai kakai Haeu. Teka, i hani kako anesoin ti paxai kolongenai puasain ti seilon ailele na i ahuma ti Haeu ma na kumahe. Teka, Holi Spirit hanamiloa kako ape kako kakak kakai xux liai ti kako tai hanau ape teka i axi kako anesoin ti haxewai kakain ien. ¹¹ Hatesol waliko ien Holi Spirit telawe i hapohea kako ti ailean. I aile usiusi puki namilon ti i hani poh tenen ti na pahan i hani tel tel ti kako.

Kalak kako kilan, kako pakata hehetekie hani Krai hanowi ka tupui seilon tel

¹² Kako teka kahikahi Krai kako pakata hehetekie hani kapin hanowi ka tupui seilon tel. Masin soxi tini seilon, kalak i kilan, i pakata hehetekie hani tupuan. ¹³ Baptais ti kako uke, Holi Spirit telawe hukumini hetekiewen kako hahitake axe Krai, kalak kako Ju ma na kumahe Ju, kako unauai seilon ma tin kumahe unauai seilon. Ape Holi Spirit telawe pupuas leilokako hatesol ti hakuiakako masin kan ti seilon un lehe i moih kapita.

¹⁴ Tupuakaha seilon kumahe lape teikawe. Kilan soxi tinun laha puas hehetekie. ¹⁵ Na masin ae tel seilon wix uke ape i ukek, “Nga kumahe min, aile ape nga kumahe teik ti tupuan,” i hamalum kakapita teik ti soxi tinun. Kakaian kum tose selai uke i. ¹⁶ Ape na masin taxingan i ukek, “Nga kumahe pul, aile ape nga kumahe teik ti soxi tinun,” i hamalum kakapita teik ti soxi tinun. Kakaian kum

selai uke i. ¹⁷ Na masin tupui seilon hatel i mewenae pul, i hong ukek ia waliko? Ape na i mewenae taxing, i asoi ukek ia waliko?

¹⁸ Tuahe tupui seilon kumahe masin ien. Haeu aile tesol soxi tini seilon lato puas he paho hetekie. Teik teik ti lato i hana usiusi namilon. ¹⁹ Na masin tupui seilon soxi tinun teikawe, i kumahe wanen ka tupui seilon. ²⁰ Salan tetan, kilan soxi tini seilon tuahe laha pakata hehetekie hani tupui tehue. ²¹ Aile ape pul kum kaakane min ukek, “O tap pupuasam tetak.” Tin masin pati seilon i kum kaakane aen ukek, “O tap pupuasam tetak.”

²² Ien kumahe wanen salan. Tetesol soxi tinun na kaha namilo i ukek i kumahe pate tuah, na masin i tap, kumahe lawe waliko kaha pon ailean. ²³ Tetesol soxi tinun paxaian kumahe pate solian, kaha auni halepelep. Tetesol soxi tinun ti kumahe ewi na seilon paxai, kaha uke hawane ani ponen. ²⁴ Tesol soxi tinun liai, tetesol ewi na seilon paxai, kaha kum auni halepelep hanowi ien. Nameniwa, puki Haeu hana tanomi soxi tini seilon ukek ien. Aile ape tetesol ti kaha paxai ukek kumahe pate tuah, i tin hina wanen pupuasan. ²⁵ Haeu aile ukek ien lehe hatesol soxi tinukaha lato puas he paho alua. Tin masin kako teka kahikahi Krai, pahan kako puas hukuma hetekiewa, kako kum he wawatak. Kako he aunaunawa. ²⁶ Wasolakako teka kahikahi Krai masin soxi tini seilon puas hetekie ti seilon tel. Na teik soxi tinukaha lamani moloan, tupuakaha hatel tin i ilameni. Na kaha auni aluini teik ti soxi tinukaha, tupuakaha hatel i uke solian tetan.

²⁷ Kako hatesol pakata hehetekie hani Krai hanowi ka tupui seilon tel. Kako tel tel ti Krai masin soxi tini seilon pakata hehetekie hani tupuan. Tel tel ti kako hina pupuasan ti Haeu. ²⁸ Leili teka kahikahi Krai, Haeu kilamiwen puasakako tel tel. Imat teka aposel, ape teka kuluai kakai Haeu, teka hanauai seilon, teka ailei kolakol lalap hahitake axan, teka haewiai seilon, teka hualiai seilon, teka masiwi ti nahikei ingi lotu ape teka laha kakak kakain liai tenen ti laha tai hanau. ²⁹ Nakon lehe kako hatesol aposel? Nakon lehe kako hatesol kuluai kakai Haeu ma hanauai seilon? Tin

kumahe kako hatesol hina poh ti ailei kolakol lalap hahitake axe Haeu. ³⁰ Nakon lehe kako hatesol haewia uke seilon? Kaie kako hatesol tapai kak kakain ti kako tai hanau ma ti nexi haxewaian? ³¹ Tap wanen. Na masin ien, kako hana hatapoa namilokako kewak ka kako pon ailei waliko tenen pamu i huali seilon liai.

Aile ape aoape ie nga kaxi hani amuto aweisal tenen solian tapein ti ailean.

13

Wawahen se pamu tuah ti lawe waliko

¹ Na masin tel seilon pon kak tapai kakai xux texux texux ma kakai engel a tap wawahen leili aten, kakaian masin waliko tenen i aile hakila hameng, masin tangiai belo ti laha tua xaxai. ² Na masin tel i pon kuluiai kakain ti Haeu ma tioi hawane lawe waliko ti Haeu tai hatakei ma hina hatesol anesoin ma tin hina namil xoxoan ti naxi sohiai maunten, a tap wawahen leili aten, tap wanen pupuasan. ³ Na masin tel i hani hatapo hatesol soxian hani teka laha tap soxi ma kalak i hani tupuan lehe laha lui telei hani Haeu, a tap wawahen leili aten, tap tenen solian i po uke.

⁴ Tetel seilon i hina xuhai wawahen leili aten, kalak na i tunahi kawatan, i tu xox tatale. I kum leng kosea ma lawe i aile hasolia hani seilon liai. I tap namil lialun ti na seilon liai xoini i ti tenen na waliko. Tap i hanasanas ma sameni aliake i. ⁵ Na tel seilon hina wawahen, i hina lon ti seilon liai. I kum halepelep, i kongini uke lon na laha aile waliko tenen lialun hani i. I kum hapeti he namilon saun lialun ti laha aile haniwen i. ⁶ Tel na i hina wawahen leili aten, i kum amuke saun lialun, i amuke saun tenen i usi hahawane nauna ti Haeu. ⁷ I kum aka lioi saun ti wawahen, kalak na teka seilon aile halialu i. Soliai wawahen tetan i haxoxo aheke namilon ti Haeu ma seilon. Monomon tetan ti atengiai waliko tenen solian i kum tapo. Ti na i tunahi kawatan tenen tenen, i tu xox kapita wahreniai seilon liai.

⁸ Saun ti wawahen se tuah lian tehue. Soliaian tap tahi tilian. Kalak kako to kukului kakai Haeu, ngain telao kako monga. Kalak kako pon kak kakai xux texux texux ti kako tai hanau, imuh kako kum aile ulei. Kalak na kako tioi kilan waliko tenen

tenen, taun i luluainima ti lalape pupuase anesoakako i tapo. ⁹ Kako kum tioi hatapo lawe waliko ma Haeu kum hatakei hatapo hani kako kakain ti na kak kului. ¹⁰ Tuahe taen ti Jises Krai aliama, lawe waliko i sohot soli hatap hawane. Ape lawe waliko ti kumahe solian tapein i tapo.

¹¹ Lokon ti kako akaik tutuen, kakaiaakako, namilokako ma nam nexiai waliko ti kako, tutuen ti teka akaik. Tuahe ti ape kako masiwiwa, kako hana lioi hatapoen woi akaik. ¹² Aoape ie, ti kako tutuen he tehu pon ie, kako kumahe xewan wanen ti lawe waliko. Masin ti na tel i paxai waliko he tehu kalas penapenan. Tuahe imuh, kako xeu alua hawane masin ti na tel i paxai hawane waliko ani pulan. Aoape ie titioakako teik kokol. Tuahe taun ti i luluainima imuh ape kako tioi hatapo lawe waliko masin ti Haeu tioi hatapo kako, hatesol namil ma pupuasakako.

¹³ Waliko tuah ti i hahamalum se totolunen. Haeu pahan kako waheni tatalewa i ma seilon, kewa namilokako xoxoan tetan hetekie tin kako mon atengiwa waliko solian ti i kakawen i aile. Tuahe totolunen ien wawahen se pamu tuah.

14

Sale kuluiai kakai Haeu ma kakak kakai xux liai ti lotuiai Haeu

¹ Aile ape amuto haelieliwa ka amuto hina wawahen leili atemuto. Tuahe tin amuto kewa namilomuto xoxoan ukei pohe Holi Spirit ti ailei waliko tenen tenen. Pamu tuah amuto kameiwa i ti hapoheamuto kuluiai kakai Haeu. ² Nga kak ukek nake tel na i kakak kakai xux liai ti Holi Spirit hanamiloa i, tel seilon ien i kakak hani Haeu kumahe hani seilon. Tap seilon hong tioi kakaian. Ti pohe Holi Spirit i kakaxi waliko tenen ti teka liai kum tioi. ³ Tuahe tel na i kukului kakai Haeu, i kakak hani seilon liai ti hakuialaha, ti haxoxoi namilolaha ti Haeu ma hewiai namilolaha lehe i pau. ⁴ Tel i kakak kakai xux liai ti lotuiai Haeu, i huali aliliake i. Tuahe tel i kukului kakai Haeu, i huali hatesol kahikahi Krai.

⁵ Pahak amuto hatesol pon amuto kakak kakai xux liai ti lotuiai Haeu tuahe pahak wanen amuto kak kului kakai Haeu. Pamu solian ti lawe seilon na tel i kului kakai

Haeu hani laha. I xoini na tel i kakak kakai xux liai halik na tel nexi haxewa kakaian lehe i pon hualiai teka kahikahi Kraiss.

⁶ Tesol akikik ti Kraiss, na masin nga lua hani kapimuto ape kakane amuto kakai xux liai ti amuto kum tioi, a nga kum towiahu haxewa kakaiak, waliko la solian tetan? I huali amuto mewenae ti na nga kakane amuto waliko ti Haeu hatakei hani nga, ti na nga kaxi haxewa hani amuto sale Haeu, ti na nga kak kului kakaian ma hanau amuto saun ma nauna tetan. ⁷ Ti haxewai kakaiak, nga kak kolongeni waliko tenen kumahe moihin masin kita. Na tel i kum xai haxewa aluini, kako kum tioi kinaxe pak. ⁸ Tin masin na tel i kum kuini aluini suhusuh, seilon kum xeu salangawe tangian. ⁹ Tin masin amuto. Na kakaia-muto kumahe xewan, seilon liai kum tioi tenen amuto kakak. Kakaia-muto tuahe masin aupol.

¹⁰ Kilan kakai xux liai ti tehu pon ie ma hatesol i pon hanau teteka laha tioi kakain ien. ¹¹ Tuahe na tel i kakak kakain ti kako kum tioi, i masin akiki xux liai ma kako kum he titioa. ¹² Na pahamuto wanen ukei solian ti Holi Spirit, haeliel hawanewa lehe amuto pon hualiai hatesol kahikahi Kraiss.

¹³ Nake ti tenen ien, tel i pon kakak kakai xux liai, i lotu kameiwa Haeu anesoin ti nexi haxewai kakaian. ¹⁴ Na tel i lotu ti kakai xux liai, i lotu hahawane leili aten tuahe kumahe i hahapuasa namilon nake puki Holi Spirit hahanamiloa i kakain.

¹⁵ Ape lehe kako lotu ukek ia? Ewi na kako lotu ma pak ti kakai xux liai ti mewenae leili atekako, tuahe tin kako pak ma lotu hetekiewa namilokako. ¹⁶ Na masin tel ti amuto lotui Haeu ti kakai xux liai a hina teka seilon ien laha kum xeu, laha kum kak akati amuto ti kemulik hani Haeu nake laha kum tioi waliko ti i kakak. ¹⁷ Kalak lotu tetan i haxawa uke Haeu, i kum hakui uke teka laha kum xeu.

¹⁸ Kemulik haniwa Haeu ka nga pon kakak kakai xux liai ti lotuian. Ailean tetak i xoini amuto hatesol. ¹⁹ Tuahe ti leili lotu, pamu nga waheni kakane seilon kakain palai tenen xewan ti nualaha, i xoini ti na nga kakak kakain kilan ti kakai xux liai ti laha kum tioi.

²⁰ Tesol akikik ti Kraiss, kum aile hanowi namili akaik, namilomuto kewa namili masiwi. Tuahe ti sale saun lialun,

amuto hanowiwa akaik tenen i susus tutuen. ²¹ Leili pepai Haeu i ukek,

“Nake ti teka seilon tetak tahi kakaiak, nga hapuasa teka ti xux liai ti hasaw-ialato,

laha kakak kakai xux texux texux.

Nga hapuasa laha ti hahongoi teka seilon tetak tuahe tin pate lato kum hong usi kakaiak.

Ie kakaiak Haeu tel Masiwi.” (Isa 28:11-12)

²² Ti kako kakak kakai xux liai ti Holi Spirit hanamiloa kako, i kola hatakei pohe Haeu hani teka seilon laha kum soh tetan. A kuluiak kakaian i hani teka kahikahi Kraiss, kumahe i hani teka laha kum soh tetan. ²³ Na masin ti leili lotu amuto hatesol kakak kakai xux liai ti amuto tai hanau, ape teka laha kum soh ti Haeu sohoma ma na seilon laha kum tioi hawane saun tenen ien, laha ukek sohin amuto taxitaxiawen. ²⁴ Tuahe na masin teka seilon ien sohoma leili lotu taen ti amuto kukului kakai Haeu, laha hong xeu hawane kakain ien. Ape laha paxai tioi ka laha seilon ti ailei saun lialun ma hetekie Haeu hani laha kawatan na laha kum lioi lialui woulaha. ²⁵ Laha paxai tioi ka Haeu tioi hawane hatesol namilolaha ma pupuasalaha ti seilon liai kum tioi. Ti tenen ien, laha lokuha lotui Haeu ape laha ukek, “Salan wanen, Haeu wasolamuto.”

Sale kiliwakei lotu ti teka kahikahi Kraiss

²⁶ Tesol akikik ti Kraiss, nga kaxi hanau amuto waliko ti na amuto aile ti leili lotu. Tekka ti amuto uke hina pak ti pakui hani Haeu, teka uke hina nauna ti hanau seilon. Tekka liai uke hina waliko ti Haeu kola hatakei haniwen laha ti kaxi haniai seilon. Tekka liai ulea uke hina meng ti kakai xux liai. Tenen meng ien kewa tel i nexi haxewa hani amuto. Hatesol waliko ien amuto ailewa ti haxoxoi teka kahikahi Kraiss. ²⁷ Ewi na hua ma na tolu ti amuto kakak kakai xux liai ti Holi Spirit hanamiloa lato. Tuahe kewa tel kakamu imat. Ape tel liai ti amuto kewa nexi haxewai kakaian. ²⁸ Na tap tel nexi haxewaian, tel seilon ti i kakak kakai xux liai, i kum kak eliel ti lawe seilon hong. Kewa ka kakaian mewenae ti lalu Haeu.

²⁹ Hua ma na tolu ti amuto kak kuluiwa kakai Haeu ape teka liai hong paxai matainiwa kakai alato. ³⁰ Na masin leilon

ti tel i tu kakaxi kakain ti Haeu, ape Haeu hani ulea tel liai tenen meng, tel i tu kakak mongawa. ³¹ Ewi na amuto hatesol kaxi kului kakai Haeu tuahe axiwa taun ti tel tel lehe i hanau hatesol kahikahi Krai ma haxoxo namilolato. ³² Teka kului kakai Haeu laha konginiwa kakai alaha atengiwa taun ti laha kak. ³³ Haeu i wata kai na kako teka kahikahi Krai kako seilon tenen ti aile nakaputiniai waliko. Haeu pahan kiliwakei lawe waliko ti kako mewenae sawisawin ma wasolakako kewa solian.

³⁴ Masin ti i sosohot ti ingi lotu tehu tehu wasole teka kahikahi Krai, teka hehin laha kum hahasiwixa kamekame ti leili lotu. Laha minginiwa awalaha. Laha nameniwa ka laha hahitake axoalaha. Nauna ti Moses tin i hanau ukek ien. ³⁵ Na laha hina kamekame, laha po kameiwa axoalaha ti ingalaha nake hahien na laha hatalia kiliwakei lotu.

³⁶ Na masin amuto kum amuke waliko ti nga kakaxi ie, nameniwa ka kakai Haeu kumahe i ahuma ti amuto. Tin kumahe mewenae amuto hongoen kakai. ³⁷ Na salan amuto teka kului kakai Haeu ma seilon tenen pon ailei waliko tenen tenen ti pohe Holi Spirit, ala amuto paxai tioi ka waliko ti nga kakak ie se nauna ti Jises Krai tel Masiwi. ³⁸ Na tel i kum nam waxi kakai, Haeu kum paxai tioi i.

³⁹ Tesol akikik ti Krai, pahak namilomuto kewa xoxoan ti kului kakai Haeu ma tin kum hahalini tel na i kak kakai xux liai ti lotui Haeu. ⁴⁰ Tuahe lawe waliko ti amuto aile, paxai kewak ka amuto aile aluini hahawane ma kiliwakean mewenae sawisawin.

15

Pol hahanamena sale xahatai Jises Krai ti matean

¹ Tesol akikik ti Krai, nga hanamena aliliake amuto meng solian ti Jises ti nga kaxi haniwen amuto. Amuto hong waxiwen ma tutuhamuto xox hawanewen. ² Na namilomuto xox tatale ti tenen meng ien, Jises Krai awai amuto ti kawatan ti lialui woumuto. Na tap, tenen meng ien i kum huali wanen amuto.

³ Ala amuto nanameni, nga hakouta haniwen amuto waliko ti nga hongoen ti Jises tel Masiwi. Pate tuah tapein ti lawe waliko se tetenen. Jises Krai mat

ti ukei kawatan ti lialui woukaha masin ti pepai Haeu kakaxi. ⁴ Laha tihini i ape Haeu xahateni aliake i muhi ngain toluhu masin ti pepai Haeu kakawen ka i sohot. ⁵ Muhin Jises Krai take hanimu tel aposel Pita ape imuh i take hani huopanim tel aposel. ⁶ Muhin ien lape tehue i take hani teka kahikahin liai kilai alato sai 500 hani patul. Teka ti lato laha tapoen tuahe pamu kilai teka moihin tutuen. ⁷ Imuh i take hani Jims ape muhin kapi hatesol aposel liai. ⁸ Tapeinan wanen tin i take hani nga ape nga sohot aposel tetan. Tuahe tap tel amemene ka i kilami nga aposel. ⁹ Ti paxaian tetak nga tel pamu itan ti lawe aposel. I kum tapai wanen laha axai nga aposel nake kemuk nga aile hialalu hawane teka kahikahi Krai, teteka seilon ti Haeu.

¹⁰ Tuahe ti lalape soliai Haeu i aile ape nga sohot tel seilon masin ti amuto tioi nga aope. Soliaian i kau hawane anan. Nga puas eliel hahawane xoini hatesol aposel liai. Tuahe kumahe nga ailele ti puki kuik. Ti soliai Haeu i puas hahakui nga. ¹¹ Nameniwa, meng tenen nga kakaxi ma ti tesol aposel liai kakaxi se tenenawe. Ape meng tenen solian ien amuto hong sohoen.

Salan wanen Haeu hamoiha aliake seilon

¹² Amite tesol aposel kaxi haniwen amuto ka Haeu xahateni Jises Krai ti matean. Aile ape nakon lahan teka ti amuto ukek ka seilon kum moih alia? ¹³ Na salan seilon kum moih alia, kaie ala Krai tin i tai moih alia. ¹⁴ Na masin Haeu tai xahateni Krai ti matean, tap pupuase meng ti amite kakaxi ma tin tap pupuase xoxoi namilomuto ti Jises Krai. ¹⁵ Na masin ien, amite puputawen sale Haeu nake amite kaxi hahani amuto ka Haeu xahateni Krai ti matean. Tuahe na salan ka seilon kum moih alia, Haeu tai xahateni aliake i. ¹⁶ Haeu xahateni aliake ukek ia Jises Krai, na i kum pon seilon moih alia? ¹⁷ Na masin Krai tai moih alia, tap wanen solian amuto uke ti xoxoi namilomuto tetan ape imuh amuto uke kawatan ti lialui woumuto. ¹⁸ Na masin ien, hatesol kahikahi Krai laha matewen, laha toto tetesol ti kaui kawatan ti tap tahi tapoan. ¹⁹ Na kako hana namilokako hani

Krais mewenae ti hasoliai totonakako ti he tehu pon ie, hatahan wanen kako.

²⁰ Tuaehe salan wanen, Krais moih aliawen. Ien i kola hawane ka teka ti kako mat, tin kako xahat alia. ²¹ Namilo i paxaiwa. Seilon telawe Adam i aile ape mate-mate sohot. Tin masin seilon telawe Krais i aile ape seilon moih alia. ²² Kaha hatesol mat nake kaha nakuama ti Adam tetel i tahi kakai Haeu. Tin masin kaha hatesol moih alia nake ti Krais. ²³ Kaha tel tel moih alia taun ti Haeu kilamiwen. Haeu xahateniwen imat Krais. Ape taun ti aliaian, teteka laha soh tetan laha moih alia.

²⁴ Tataen ien Krais xaxaweni hatapo lawe spirit lialun ma lawe masiwi laha pahoxai Haeu. Muhin ien tehu pon ie i tapo. Ape Jises Krais hana hatapo lawe waliko hahitake nenein ti Haeu tel Taman. ²⁵ Krais hoi liai i neneini seilon atengi tataen Haeu xoini hatapoa hatesol teka laha pahoxai i ape hana laha hahitake Jises Krais. ²⁶ Tapeini waliko lialun ti i xaxaweni hatapo se matemate. ²⁷ Leili pepai Haeu i ukek ka i hana lawe waliko hahitake nenein ti Jises Krais. Tuaehe Haeu kumahe hahitakan nake puki i hani Krais poh ti neinia i lawe waliko. ²⁸ Ti Jises Krais sohotua masiwi ti lawe waliko, i teheni aliake i hani hahitake tel Taman tetel i hana lawe waliko hahitakan lehe Haeu neini hatapo lawe waliko.

²⁹ Namilo i aluiniwa tetenen. Na seilon kum moih alia, nake lahan teka seilon uke baptais ulea ukei totone teka laha mat imat ti ukei baptais? Solian tetan la na masin seilon kum moih alia?

³⁰ Puki amite tesol aposel, amite kum nam waxi kawatan ti i tutunahi amite hetekie kalak na amite mat. Amite tai aile ukek ien na masin amite kum soh ka Haeu hamoiha aliake amite. ³¹ Tesol akikik ti Krais, uke tuahe na telao seilon telei nga ti tenen puasain nga ailele. Ien se pate salan masin salan wanen ka nga amuke amuto nake amuto pakata xox kapi Krais tel Masiwi ti kako. ³² Tek a seilon ti Epesus lawe laha pahoxai nga hanowi manihuh tenen tumun kalimen. Nga tu xox kakapita pahoi alaha kumahe nake pahak nga uke kahuk ti he tehu pon ie. Na masin Haeu kum hamoiha aliake nga, tap solian tetan ti na nga tua hani lioi laha telei nga ti ailei

puase Haeu. Na masin seilon kum moih alia, i pon na kako aile mewenae waliko ti hamuamua i akako. Masin ti hina seilon laha ukek,

“Kako tua ang ma un taxitaxia

nake letu uke kako mat!” *(Isa 22:13)*

³³ Kum hahani laha puluti hialalu amuto. Kako tioi na kako puas hukuma hani kapi teka seilon weli ailei saun lialun, laha hialalu soliai woukako. ³⁴ Amuto alia hanima namil solian lehe amuto kum aile ulea saun lialun. Nga kak teik waliko ie nake teka ti amuto laha kum tioi hawane Haeu. Ala laha hienawa nake laha se kahikahi Krais.

Ti tone Haeu tupuakako tap tahi lialuan

³⁵ Uke na teka ti amuto kamea, “Haeu hamoiha seilon ukek ia? Tanome tupualaha masin ia?” ³⁶ Kakapax ti amuto i kola ka tap wanen namilomuto. Namilo i paxai haniwa na amuto seini tehu waki pata. I kum xex halik i matemu. ³⁷ Waliko ti amuto tihini hani leili hepekeun kumahe pata ti amuto sohuti. Amuto seseini tuahe wakuen masin waki komem ma na waki maia. ³⁸ Haeu tetel i aile tesol wakuen ien xex hani pata usiwa ti pahan. I namilo i ai tanome lawe pata tenen tenen. ³⁹ Tin masin tupui lawe waliko moihin i kumahe tenenawe. Tanome tupui seilon, manihuh, manixux ma xixi, laha tenen tenen.

⁴⁰ Tupui waliko ti he maun liai tenen ti tupui waliko ti tehu pon ie. Soliaialaha tin kumahe tenenawe. ⁴¹ Soliai xewai alon liai tenen ti soliai xewai pangapang ma na kohot. Kalak puki kohot, soliai kamaialaha kumahe tenenawe.

⁴² Tin masin tupuakaha seilon ti he tehu pon ie, i liai tenen ti tupuakaha muhin ti Haeu hamoiha aliake wa kaha. Kaha seilon, i aneso kaha mat ape tupuakaha i koha. Tuaehe tupuakako teka kahikahi Krais ti kako moih aliawa, i tap tahi lialuan.

⁴³ Tupuakaha ti he tehu pon ie kumahe pate solian wanen, hina kawatan lawe i tunahi tupuakaha. Tuaehe ti Haeu hamoiha aliake wa kako, i sohot soli hatap hawane. Lawe tinukaha i uke he lialun ma i hatapo kuikaha. Tuaehe ti kako moih aliawa, tupuakako i kui hawane. ⁴⁴ Aope ie tupuakaha masin ti Haeu namilo i wen tuahe ti tehu pon ie. Tuaehe ti i hamoiha

alialake kako, kako uke tupuakako haun wanen tenen ti tap tahi lialuan. Huonen tupuakako, tenen ti kako hina he tehu pon ie ma tenen ti kako hina taen ti kako to kapi Haeu leili tonan.

⁴⁵ Leili pepai Haeu i ukek ka lokon Haeu tanomi Adam imat ti lawe seilon, i axi Adam hanawain ape i moih hanowi kaha hatesol. Jises Krai tin i sohot seilon hanowi kaha, tuahe i tetel haniai hanawain ti tap tahi tapoan. ⁴⁶ Tuahe kumahe kako kemu hanawain tenen tap tahi tapoan. Imat, kako kemu tupuakako ti Haeu namiloiben tuahe ti tehu pon ie ape imuh kako uke tupuakako tenen haun wanen, taen ti kako to kapi Haeu leili tonan. ⁴⁷ Tel seilon imat wanen Adam, Haeu tanomi i ani pekeun ti tehu pon ie. Tuahe Jises Krai tetel i sohotuma imuh, i ahuma ti tone Haeu. ⁴⁸ Kaha teka seilon ti tehu pon ie tupuakaha masin ti Adam. Tuahe ti tone Haeu, kako uke tupuakako haun wanen masin ti Jises Krai tetel i ahuma ti tone Haeu. ⁴⁹ Ao pe ie kako masin Adam tel seilon ti tehu pon ie. Tuahe imuh kako sohot hanowi Jises Krai tel seilon ti tone Haeu.

⁵⁰ Tesol akikik ti Krai, nga kakane hawane amuto kako kum pon wanen tonai tone Haeu, tetel i neneini lawe waliko, na tupuakako ti tehu pon ie i hamalum. Tupuakako ien i lialu ma koha, tuahe ti tone Haeu tap tenen waliko i po lialu.

⁵¹ Hongoa! Ape nga kaxi hani amuto waliko ti Haeu tai hatakei. Hina ti teka kahikahi Jises Krai laha tai tapo, laha moihin tutuen ti Jises Krai aliama. Tuahae tataen ien hatesol kahikahin laha sohia. ⁵² I sohot hahutuia hanowi xepai usil taen ti kako hong tenen kuiniai suhusuh tapeinan ti Haeu. Tataen ien teka kahikahi Krai kaha moih alia ape Haeu sohi tupuakaha hani tenen haun wanen ti tap tahi lialuan. ⁵³ Tupuakaha tenen i lialu i sohia hani tetenen ti tap tahi lialuan usiwa namili Haeu. Ien masin ti na tel seilon i naxi xaxaweni sosen wasan ape i hana tenen haun.

⁵⁴ Ti waliko ien sohot, i hapoponowi hawane kakain leili pepai Haeu ti tel kuluai kakaian taiwen. I ukek,

“Haeu xaxaweni hatapo matemate.” (*Isa 25:8*)

⁵⁵ Na masin ien, i pon hawane kako soh kakain leili pepai Haeu ti i ukek,

“Tap wanen ape matemate po xoini kako. Tap wanen ape i po halialu kako.” (*Hos 13:14*)

⁵⁶ Matemate i sohot nake ti saun lialun ti kaha seilon. A kaha tioi kaha ailewen saun lialun nake nauna ti Haeu kola hani kaha.

⁵⁷ Tuahe lawe kako kak kemulik hahani Haeu tetel i huali kako waxainiai lawe waliko lialun nake ti pupuase Jises Krai tel Masiwi ti kako ma ti xoxoi namilokako tetan.

⁵⁸ Tesol soliai akikik ti Krai, tu xox hawanewa. Kum hahani tenen na waliko kapiti hakalala amuto. Lawe hani hatapoa tupuamuto ailei puase Haeu tel Masiwi. Ala amuto tioi ka puasain lalap ti amuto ailele ti axe Haeu tel Masiwi i kum tua xoina.

16

Huhual ti teka Korin hani teka Judia

¹ Ie ape nga kakak sale moni ti lehe amuto apuhini hualiai teka kahikahi Krai ti texux xux Judia. Amuto aile usiwa waliko ti nga honewen teka kahikahi Krai ti texux xux Galasia. ² Lawe Sande, tel tel ti amuto hana talaheniwa teik moni lapan ti pon amuto hani leili tehu puasain ien. Ape hana auniwa lehe na nga lua haniwa kapimuto, tap amuto tauxuux ti apuhinian. ³ Kilami ngahoa teka seilon ti amuto tioi laha tapai otheniai moni ti amuto apupuhini hani Jerusalem. Ape na nga tahiawa nga tai pas ti haxewai nanahiai tesol seilon ien ti nga talo. ⁴ Na puasak tin i onoteni kane Jerusalem, lato kahiti nga.

Tilial kakai Pol

⁵ Nga nanamiloi na nga lua hanimu texux xux Masedonia. Pake kumahe nga to kue ien. Ape muhin nga lua paxaiamuto. ⁶ Sohin uke nga tomu teik kapimuto, nga kum tioi aluini. Uke na nga hatamusumu taun ti waiwain ien lehe amuto haponoak waliko tenen na nga tae ti tehu nanahiak ti hani tuahe tesol na nga lua. ⁷ Na masin Jises tel Masiwi sowini hani

nga, pahak nga taliamu teik kapimuto lu-
aiak tetehu. Kumahe pahak nga tua sota.

⁸ Tuahe nga hamalumumu ie leili Epesus
atengi tehu ngain lalap ti Pentekos tapoa.

⁹ Kalak kilan seilon ie pahoxai nga, Haeu
hei hawanewen aweisaluk ti kaxiai meng
solian tetan hani teka seilon. I aile ka
pupuasak kau hawane anan, aile ape nga
namiloi nga tilimuen ie.

¹⁰ Ti na Timoti lua haniwa kapimuto, aile
aluini haniwa i nake tin i ailele puase Jises
tel Masiwi hanowi nga. ¹¹ Kolongeniwa
ka tap tel ti amuto paxai teheni i. Huali
hawanewa i ti tehu nanahian lehe i aliamā
hetekie amuam he tian. Nga to atengi i
ma tesol kahikahi Krai liai kahitan.

¹² Nga to kakane hahakui Apolos ti lua
paxaiamuto hetekie teka kahikahi Krai
liai. Tuahe i tai namiloi na i lua hani
kapimuto aope ie. Na i pon, i luawa.

¹³ Lepetawa uke waliko neini hakalala
amuto. Haxoxo hawanewa namilomuto ti
Jises Krai. Lawe amuto kewa he angiamat
ma kuin. ¹⁴ Kolawa saun ti wawahen ti
lawe waliko amuto aile.

¹⁵ Amuto tioi ka ti hatexux xux Akaia,
Stepanas hetekie hatesol seilon leili in-
gan lato tetesol lato hong sohomu ti Jises
Krai. Ape lato hani hatapo tupualato
hualiai teka seilon ti Haeu. ¹⁶ Tesol akikik
ti Krai, nga kakane hawane amuto kolawa
lomuto hani lato ma hong usiwa kaka-
ialato hetekie teteka seilon tin laha puas
eliliel ailei puase Haeu. ¹⁷ Nga amuke
sohotui Stepanas, Portunatus ma Akaikus
ti paxaiak. Lato huali nga waliko tenen
amuto kum pon nake amuto tap ie. ¹⁸ Nga
soh amuto amuam hawane ti amuto hong
ka lato hakui aliake nga. Seilon tenen ien,
amuto paxai tioiwa ka laha seilon tuah.

Tiliai teik pas ie Pol hakau amuam

¹⁹ Amuam ti teka kahikahi Krai ti texux
xux Asia haniwa amuto. Akila ma tel
axoan hehin Prisila hetekie teka kahikahi
Krai laha huhukuma leili ingalalu ti ailei
lotu, tin lato hakau amuam lalap haniwa
amuto ti hahitake axe Krai. ²⁰ Hatesol
akikimuto ti Krai ie tin lato hakau amuam
haniwa amuto. Na amuto apuha hetekie,
pohi amukewa tel tel ti amuto ti kolai
wawahen nake amuto se kahikahi Krai.

²¹ Puki minak wanen nga Pol tai amuam
tetak haniwa amuto.

²² Tel na i tap wawahen hani Jises Krai
tel Masiwi, lialuin lalap tunahiwa i ti lengei
Haeu. Jises tel Masiwi, kum kukueini alia-
iam.

²³ Nga kamei Jises tel Masiwi ti kolai
lalape soliaian hani amuto.

²⁴ Wawahen tetak haniwa amuto hatesol
ti axe Jises Krai.

2 Korin

Teik pasi Pol liai hani teka kahikahi Jises Krai ti Korin Kakain ti haxewai teik pepa ie

Sai 26 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan, Pol tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Jises Krai ti Korin. Lokon ien i toto texux xux Masedonia. Korin se tehu taon tuah leili Akaia, tetexux xux teka Grik totonai. Teik pas ti Pol tai hanimu teka Korin, kakaian pate ahian hani lato. Imuh i talo Taitus hani kapi lato ti hakuialato. Ti Taitus alia haniwa kapin i kaxi aliake hani i sale nanahialato. Hina ti teka Korin laha towiahuen ti lialui woulaha tuahe teka liai lato tahi Pol ma wataakai i masiwi ti lato. Leili teik pas ie, hinalo waliko tenen tuah. Pol amuke hawane teteka laha towiahuen. I hanamena lato waliko salan leili meng solian ti Jises Krai. I hone lato apuhini hatapoi moni ti hualiai teka kahikahi Krai laha tap soxi. Ape i kaxi haxewa hani lato ka i salan wanen tel aposel ti Jises Krai.

¹ Nga Pol tetel puki Haeu kilami aposel ti Jises Krai, nga tai teik pas ie hani amuto teka kahikahi Krai ti Korin hetekie hatesol seilon ti Haeu leili hatexux xux Akaia. Amuam ti amili Timoti tel akikikako ti Krai haniwa amuto hatesol.

² Nga lotu kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel Masiwi ti haniamuto lalape soliaialalu ma hatona hasoliai tiamuto.

Haeu lawe i hakui seilon tetan

³ Kako sameniwa Haeu tel Tame Jises Krai tel Masiwi ti kako. I tetel lawe i tahane ma hakui kako ti na kawatan tunahi kako nake i waheni hawane kako masin tel taman tenen pate solian. ⁴ Haeu lawe i hakui kako xoiniai kawatan tenen lehe waxi kako tapai hakuiai teka liai na kawatan tunahi laha. Masin ti kako kema huhual ti Haeu, tin kako pon hualiai seilon leili taun lialun. ⁵ Masin ti Jises Krai kau hakilawen kawatan, kako teka kahikahin tin kako kau hakila kawatan, tuahe Haeu hakui kapitini kako hanowi ti i huali halapawen Jises Krai.

⁶ Ti amite tesol aposel lamani hawane kawatan nake ti ailei puase Haeu, amite kau lulungei ti hakuiamuto lehe amuto sohot soli ahe tatale seilon ti Haeu wanen. Ti amuto paxai tioi ka Haeu huali amite kaui kawatan ien, i hanau amuto ti tu xox tatale kaui kawatan tenen amite kakau ape tin amuto uke huhual ti Haeu. ⁷ Aile ape namilomite pate xoxoan sale xoxoi tutuhamuto ti Krai nake amite tioi ka ti amuto kau kawatan tenen amite kakau, puki Haeu hahakui amuto hanowi ti i aile hahani amite.

⁸ Tesol akikik ti Krai, pahak amuto tioiwa kawatan lalap ti i tunahi amite leili texux xux Asia. Kawatan tenen pate lialun i akulai kuimite ti kauan. Pate i he pexipex kasia ape amite sokok ka i xoiniwen amite. ⁹ Salan tetan amite sokok uke amite mat nake i hakawata hawane tiamite. Tenen ien i sohot lehe amite kum hana namilomite hani puki kuimite, tuahe hani Haeu, tetel i xahateni aliake seilon maten. ¹⁰ Haeu awaiwen amite ti kawatan tenen ti matemate ape amite soh hawane ka lawe i awai kapitini amite. ¹¹ Tuahe tin pahak amuto lotu hualima amite. Na Haeu hongeni lotu ti amuto ape ti lalape soliaian i to awawai amite, kilan seilon laha kak kemulik hani i.

Pol sohi namilon ti sale luaian

¹² Nga kak matut hetekie amuam ka nanahiamite usiisi namili Haeu ma lawe amite aile aluini hani teka seilon, kasiinan hani amuto. Kumahe ka amite pon ailean nake amite usiisi anesoin tuahe ti seilon. Ti xoxoi namilomite hani Haeu, i to huhuali amite ti lalape soliaian. ¹³ Nga kak ukek nake lawe pasuk nga tai hamalimu hani amuto lehe amuto xeu hawane. ¹⁴ Aope ie amuto kum tioi aluini nga. Tuah pahak wanen telao amuto tioi hawane nga lehe na Jises Krai tel Masiwi aliam, amuto amuke nga hanowi ti nga amuke amuto.

¹⁵ Aile ape ti xoxoi namilok ti amuto, kemuk nga namiloiiwen ka nga lua uke he huohu hani kapimuto lehe pamu amuto uke halapa huhual. ¹⁶ Tin nga namiloiiwen paxaiamuto ti aweisaluk hani Masedonia ma ti aweisaluk na nga aliliana ape lehe amuto huali nga ti luaiak hani Judia.

¹⁷ Uke amuto namiloi hakila ti nga sohi namilok. Nakon amuto sokok nga tai namiloi mataini? Ti nga aile tenen na namil, kumahe nga aile hanowi ti teka laha kum soh ti Haeu. Nga kumahe masin seilon tenen i kak ukek i aile waliko tuahe i kum aile. ¹⁸ Masin ti lawe Haeu aile usi waliko ti i namiloiwen, namilok tin i kum tua sohia lalolal. ¹⁹ Tin masin Jises Kraiss tel Nati Haeu, tetel ti Sailas, Timoti ma nga Pol to kaxi hahani amuto, i kumahe seilon tenen autas, lawe i puas usi hawane kakaian. ²⁰ Nake ti pupuase Jises Kraiss, lawe waliko ti Haeu kakawen i aile, i sohot poponowi. Aile ape kako teka kahikahin kak kewak salan wanen pupuase Jises Kraiss. Ti tenen ien se kako sasameni Haeu. ²¹ Puki i huhuali ati kako ti tu xox kakapita ti Jises Kraiss. I kilami kako ti ailei puasain tuah. ²² Haeu oteiwen kako seilon tetan. I hani Holi Spirit neiniakako. Pupuase Holi Spirit leilokako i kola ka waliko ti Haeu kakawen i aile hani kako, i sohot poponowi.

²³ Salangawan ti nga tai lua hani kapimuto nake kumahe pahak nga tumei amuto. Puki Haeu tioi ka salan. ²⁴ Kumahe ka amite tesol aposel akekeni namilomuto ti Haeu. Amite puas tuai amuto lehe amuto hina amuamu ma namilomuto ti Jises Kraiss i xox tatale.

2

¹ Aile ape nga namiloi ka nga kum lua hani kapimuto aoape ie uke nga hakawata ulea namilomuto ti tumetume tetak. ² Na nga aile hatahanea amuto, tap tel ulea hamuamuaiak. ³ Nake tenen ien, nga tai haniwen amuto sale hasawiai nanahiamuto lehe na nga luawa, tap tel ti amuto hakawata namilok. Amuto ala teteka ti hamuamuaiak. Namilok xoxoan ka amuto hatesol aile usi kakaiak leili teik pasuk ien ape lehe ati kako he amuam. ⁴ Ti nga tai teik pas ti tumeiamuto, tiak i kawat hawane hetekie leili atek i tangitang hawane. Kumahe nga tai ti hakawatai namilomuto tuahe ti kolai lalape wawahen tetak hani amuto.

Pol pahan teka Korin oxoxiwa tel seilon ti kawatan ti lialui woun i aile haniwen lato

⁵ Ie ape kakaiak sale tetel seilon i aile tenen saun lialun wasolamuto. I hakawata nga, a pamu kasinan amuto. Tuahe

kumahe pahak nga kak eliel ahe tenen waliko ien. ⁶ Kahi lialui woun i tapaiwen masin ti kewi ti amuto kolongeniwen. ⁷ Ie ape taun ti amuto oxoxi i ti kawatan ti lialui woun i aile haniwen amuto. Ape amuto hakuiwa i lehe tatahan lalap kum pexi kasini i. ⁸ Nga kakane eliel amuto, kolawa ka amuto waheni tutuen tel seilon ien.

⁹ Nga tai teik pas ien ti tohongi paxaiamuto sale tamaniai kakaiak. Pahak nga tioi na masin amuto puas usi hahatapo waliko ti nga honewen amuto ailean. ¹⁰ Na amuto oxoxi tel seilon ien ti kawatan ti saun lialun i aile haniwen amuto, tin nga oxoxi i. Ape na hina waliko lialun ti na tel aile hani nga, nga oxoxi i hahitake axe Jises Kraiss. Nga aile ukek ti hualiamuto lehe amuto hasolia kapitini wasolamuto kapi seilon. ¹¹ Pahak amuto hong usiwa kakaiak sale tel seilon ien lehe Satan kum pon neini hakalalaiamuto. Pake kako tioi sale nonosenan.

Puase teka kahikahi Kraiss ti kaxiai mengon

¹² Ti nga lua haniwa tehu taon Troas kaxiai meng solian ti Jises Kraiss, nga tunahi ka hoi liai Haeu apeseniwen aweisal ti tenen puasain ien. ¹³ Tuahe namilok kila hawane ti Taitus tel akikik ti Kraiss i tai tahia hani kapik ti hahongoak sale nanahiamuto. Aile ape nga kak tapeini teka Troas ape nga lua hani texux xux Masedonia.

¹⁴ Kemulik haniwa Haeu, tetel lawe i neini huali kako ti xoiniai hatesol kawatan ma lawe waliko lialun nake kako pakata xoxox kapi Jises Kraiss. Haeu hapuasa kako ti sawateniai meng tenen ti i kakak sale Jises Kraiss. Ti kako aile tenen puasain ien, se masin ka poi tenen waliko pate solian i tah hani tesol tesol. ¹⁵ Sale nanahiakako masin ka poi waliko tenen pate solian ti Jises Kraiss to hahani Haeu. Teteka laha hong soh ti kako kaxi sasawatani meng solian ti Jises Kraiss, i awai laha ti kaui kawatan ti lialui woulaha a teteka laha kum soh, laha selaia tautamus ti Haeu. ¹⁶ Ti teteka laha tale tehitolaha hani Haeu, tenen meng ien masin ka waliko tenen kohan poun pate lialun nake laha watakai hongoan. Ti teteka laha hong auni tenen meng ien, i masin ka poi waliko tenen pate

solian nake laha hong soh ka laha to kapi Haeu lian tehue. A aita tapai hawane ti ailei tenen puasain ien?

¹⁷ Se mewenae teteka laha kaxi ahuti kakai Haeu ti leili atelaha wanen hanowi amite tesol aposel ti Krai. Amite tiori ka puki Haeu kilami amite ailei tenen puasain ien ma lawe i papaxai nanahiamite. Amite kumahe masin teka woinakon kaxi ahutiai kakai Haeu. Laha tua ailele ti ukei moni.

3

¹ Kumahe nga kak ukek ie ti sameni ali-akeamite. Amite kum kamei tuahe na tel taiai pas tenen ti kaxiai soliai puasamite hanowi ti teka liai ailele. Amite kum hapuasa pas tenen ien ti amite lua hani kapimuto ape tin masin na amite lua salili amuto hani tesol liai ti ailei puasamite, amite kum kamei amuto pas tenen ien. ² Puki amuto aile kola soliai puasamite. Amuto se tai konginian he atemite. Ape lawe seilon paxai tiori soliai nanahiamuto. ³ Hanowi ka puki Jises Krai tai tenen pas ti kaxiai soliai nanahiamuto kolai ani puasamite. Kumahe ka seilon tiori sale nanahiamuto ani pas. Laha paxai tiori ka Holi Spirit ti Haeu tetel poh tapein, i pupuas leilomuto. Tin masin kumahe laha tiori ahuma he pot tenen taian, tetenen ti Haeu hahani Moses. Laha paxai tiori ka amuto towiahu hani Haeu ti leili atemuto wanen.

⁴ Amite kak matuke ukek nake ti xoxoi namilomite ti Haeu. Amite se unauan wanen nake ti Jises Krai. ⁵ Kumahe ti puki kuimite amite pon ailei puase Haeu. Kumahe amite ukek ka waliko ti amite ailele se puki hahasohotuamite. Haeu tel hahakui amite ti ailei puasan. ⁶ Haeu huali amite ti nahikei puasan usiwa tenen namil haun ti i xinoti kapi teka seilon tetan. Tenen meng ti amite kakaxi kumahe sale usi hatapoi lawe nauna ti Moses hahitake tenen namil ti Haeu xinotimu kapi teka seilon tetan Ju. Tenen meng ti amite kakaxi se sale ti Haeu hani kako Holi Spirit ti kapitiakako. Ti imat, na seilon kum aile usi nauna ti Haeu, i selai xaxaweni laha kapin. Ti hahitake tenen namilon haun ti i xinoti, Holi Spirit neneini ma huhuali

seilon ti ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

Soliai namil haun ti Haeu xinoti kapi seilon tetan

⁷ Moses nanau teka seilon ka na laha kum usi hatapo nauna ti Haeu, laha selaia ti Haeu lian tehue. Haeu tai nauna tetan he pot tenen mamananan. Ti Haeu hani Moses tesol nauna ien, kawe Moses i kam kola hawane lalape xewai Haeu ape teka Ju kum paxai kapitini uke kawe Moses. Tu-ahelalape xewai kawan i to tapo ahuahua. ⁸ Kalak usiai nauna ti Moses kum huali uke seilon ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan, i kolawen lalape xewaian ma pohen ti i hani tesol nauna ien. Na masin ien, pamu i kola aheke lalape xewaian ma pohen ti Holi Spirit pupuas leilokako, tetel i neneini ma huhuali kako ukei tonain tenen ien. ⁹ Ti seilon hongoa meng ti Moses kakaxi, laha paxai tiori ka laha seilon ti ailei saun lialun ma imuh Haeu axi laha kawatan. Tenen meng ien se buah wanen tuahe meng ti kako teka kahikahi Krai kakaxi se pamu buah. I hanau seilon ka wasolakaha kapi Haeu i sawi na namilokaha xoxoan ti Jises Krai. ¹⁰ Aohe ie waliko ti Moses hahanau ape kumahe buah na kako kolongeni hani meng solian ti Jises Krai nake tenen meng ien se buah tapein. ¹¹ Tenen namil ti Haeu xinotimu imat kapi teka seilon tetan Ju se buah wanen, tuahe i kum hamalum lian tehue. Pamu soliaian tenen namil haun ti Haeu xinoti kapi kako teka kahikahi Krai nake tap tahi puas mongaian.

¹² Nake ti soliai tenen namil haun ien, amite puas matuke hahawane. ¹³ Amite kum atuhi muneni kawamite ti amite hahanau seilon. Amite kum aile hanowi ti Moses ti i atuhi muneni kawan lehe teka Ju kum ningahi ka xewai kawan i to tapo ahuahua. I kola ka soliai tenen namil ti Haeu xinotimu kapi teka Ju, tin i to tapo ahuahua. ¹⁴ Tuahe namili teka Ju uke he takalah nake lato seilon tenen hatongetong. Hanima taen tetelao, na lato ridai pepai Moses, tin lato kum xeu ka soliai tenen namil ti Haeu xinotiwon kapi lato i tapoen. Lato masin ka tenen waliko titiehi namilolato. Mewenae na lato hana hatapo namilolato hani Jises Krai, namilolato xeu tautamus. Ien masin ka

teik waliko i titiehi namilolato i xaxau. ¹⁵ Salan wanen, hanima taen tetelao, na lato ridai pepai Moses, namilolato tin i tai xeu ukuke, masin ka waliko hahatiloko namilolato. ¹⁶ I xaxawena mewenae na lato towiahu xoxoi namilolato hani Jises Krai tel Masiwi. ¹⁷ Ape Holi Spirit ti Haeu se Masiwi i pupuas leilokako, tetel i oxoxi kako ti usi hatapoi tesol nauna ti Moses. ¹⁸ Hanowi ka Haeu xaxaweniwen waliko ti i hatiloko namilokako ape kako paxai tioi lalape soliai Jises Krai tel Masiwi. Ti pohe Holi Spirit, kako sohia ahe tatale ti sohot hanowi Jises Krai. Ape ti sohiaiakako, seilon liai paxai tioi ka Jises Krai se tetel tuahe tapein.

4

Puase tesol aposel i hakui teka kahikahi Krai liai

¹ Ti puki ewiai Haeu i hani amite ailei tenen puasain tuahe ti hanawi seilon meng solian ti Jises Krai. Aile ape amite kum nohoha wanen. ² Amite watakai wanen ailei waliko tenen i hahiena aliake amite na i sohot kouke. Amite kum puluti halialu seilon ma kum kaxi nakaputini kakai Haeu. Amite soh Haeu paxai tioi ka lawe amite kak hahawane waliko tenen salan. Ape i pon seilon liai paxai tioi ma soh amite.

³ Na hina seilon meng solian ti Jises Krai masin ka munenian ti laha, ien se teteka laha watakai hong waxian ma laha to xau ahe tatalewa ti Haeu. ⁴ Satan, tetel i neneini kilan seilon ti tehu pon ie, i aile hapulaxa laha ape laha kum soh ti Jises Krai. Aile ape laha kum paxai tioi meng solian ti Jises Krai ti i hahaxewa lalape xewaian, pohen ma soliaian. Laha kum tua xeu wanen ka Jises Krai se puki masin alia Haeu.

⁵ Namilo i paxaiwa, kumahe amite lua kaxi aliake amite. Amite hahanau seilon ka Jises Krai se tel Masiwi. Nake ti Jises Krai, amite se unauamuto ti kolai aweisal hani Haeu. ⁶ Ti Haeu tanomi tehu pon ie, i tua kak ka xewan haxewawa tilokoan ape i sohot. I tetel i aile ape meng solian ti Jises haxewa hawane namilokako teka

kahikahin. I aile ukek lehe kako xeu ka xewai Haeu ma lalape soliaian hetekie pohen kako paxai nonoma ti Jises Krai.

⁷ Meng solian tetan se waliko tenen pate tuahe a amite teka kaxian masin waliko tenen wakiakin, na i put i manan. Lehe ti tenen ien seilon paxai tioi ka pupuasamite kumahe ti puki kuimite, amite ailele ti pohe Haeu. ⁸ Kawatan tenen tenen to pipisihini amite tuahe i kum xoini amite. Na amite soh tunahi taun ti amite kum tua tioi tenen na amite aile, namilomite i kum put. ⁹ Teka seilon aile halialu amite tuahe Haeu kum paxai lioi amite. Mangelange tunahi amite tuahe i kum halialu tautamusuke amite. ¹⁰ Amite tatauke he namilomite ka uke ngain tehu laha telei amite ti ailei puase Haeu hanowi ti laha telei Jises. Tuahe amite kum nohoha lehe ti pupuasamite seilon paxai tioi Jises Krai tel pate pohen.

¹¹ Salan wanen, amite moxe matein nake amite unau i Jises, tuahe kalak amite tioi ka ngain tehu amite mat, ti pupuasamite i kokola ka Jises pupuas tutuen leilomite. ¹² Aile ape, kalak lawe amite tunahi kapi-tini kawatan, ti moxe mateamite amuto uke tonain ti tap tahi tapoan kapi Haeu.

¹³ Amite tesol aposel lawe amite kaxi matuke tatale kakai Haeu nake ti xoxoi namilomite tetan, hanowi ti tel i kakawen leili pepai Haeu i ukek, "Namilok xoxoan ti Haeu, aile ape nga kaxi ahuhuti kakai-ian." *(Ps 116:10)* ¹⁴ Pake amite tioi ka Haeu hamoiha amite hanowi ti i hamoiha Jises tel Masiwi ape i hatona hukumini ati kako hani kapin. ¹⁵ Hatesol waliko ien se ti solian ti amuto. Ti lalape soliai Haeu i to itini hahakila seilon hani hahitake Jises Krai ape kilan seilon kak kemulik lalap wanen hani Haeu. Saun tenen ien i haxawa hawane axan.

¹⁶ Aile ape tap wanen amite po aile lioi. Kalak kui tupuamite tapo ahuahua, tuahe leilomite, Haeu to hakui kakapitini. ¹⁷ Tesol kawatan aohe i tutunahi amite, i kum hamalum haweluwelu. I waliko kokol na seilon kolongeni hani lalape soliai Haeu ti i hani kako lian tehue. ¹⁸ Aile ape kumahe amite namilo i wawaxi waliko ti pon amite ningahi, amite hana namilomite hani waliko ti amite kum pon ningahian.

Ngain tehu, waliko ti i tutunahi amite he tehu pon ie i tapo, tuahe waliko ti i aununa tone Haeu se ti kako lian tehue.

5

Kakain sale tupui seilon haun ti hahaniai Haeu

¹ Kako tiori ka tupuakako kum to lian tehue, i masin ing ti sosoxope. Kalak na laha telei kako ti tehu pon ie, Haeu luhungini auni kako hani tonan leili ing ti tap tahi lialuan, ing tetenen ti kumahe mini seilon atai. ² Imat ti i sohot, kako ahahatake moloan ma ahahanake pusoi tinukako he tehu pon ie. Kako nam hasaxohu hahawane ukei tupuakako haun ti hahaniai Haeu. ³ Kumahe ka ape tap tupuakako. Tupuakako haun ti Haeu hani kako i hamalum lian tehue. ⁴ Ti kako tutuen he tehu pon ie, tupuakako i aile kako ahahata ti kaui kawatan. Kumahe ka lehe pahakako kako mat, tuahe kako mon hahawane atengiai tupuakako haun tetenen i hamalum lian tehue ma i hataxixi kalutini tupuakako ti aope ie. ⁵ Puki Haeu apeseni kako ti tetenen ien. I hani Holi Spirit neiniakako ape pupuase Holi Spirit leilokako i kola ka tesol waliko ien i sohot hawane imuh.

⁶ Aile ape kako uke he angiamat wanen. Kako tiori ka tehu pon itan ie kumahe xuxukako wanen. Kako tai toa kapi Jises Krai tel Masiwi ti he tone Haeu. ⁷ Xoxoi namilokako ti Jises Krai i neneini nanahiakako kumahe nake ti waliko tenen kako pon ningahian. ⁸ Masin ti nga kakawen, kako uke he angiamat. Pamu kako waheni lioiai tupuakako ti aope lehe kako to kapi Jises Krai leili xuxukako wanen ti tone Haeu tel Masiwi. ⁹ Nake ti tenen ien kako haeliel hawane ailei lawe waliko tenen i hamuamua Jises tel Masiwi, ti kako he tehu pon ie ma na kako kapin ti tonan. ¹⁰ Pake kako hatesol tu mate Jises Krai ti i paxai kolongeni woukako. Taen ien, tel tel ti kako uke hapoponowi kahun ti solian ma lialun ti kako ailewen lokon ti tupuakako moihin he tehu pon itan ie.

Kakain sale hasawiai wasole seilon kapi Haeu

¹¹ Nake ti tenen ien amite tesol aposel tau kakanipeti puasamite ti puli Jises tel

Masiwi. Aile ape amite puas eliliel itiniai seilon hani tepaun ti Haeu. Haeu tiori ka amite pupuas ti leili atemite. Lok al pupuasamite i kola hani amuto ka salan.

¹² Masin ti nga kakawen imat, kumahe ka amite sasameni amite hani amuto. Ti puki soliai puasamite i pon na amuto namiloi sameni amite. I axi kuimuto ti kak pahoiiai teteka laha hanasanasake laha ma laha kum nam waxi ailei puasain ti leili atelaha wanen. ¹³ Hina seilon laha ukek ka amite ailele puase wowok, tuahe salan tetan, tetenen amite ailele i hamuamua Haeu. Na seilon paxai ukek ka puasamite solian, amuto tioriwa ka ti hualiamuto. ¹⁴ Pake wawahen ti Krai sulini haxoxo nanahiamite. Amite soh hawane ka ti matei Jises Krai i kau kawatan ti lialui woi lawe seilon. Aile ape kako namiloi hanowiwa ka kako mat tuaiwen i. ¹⁵ Jises Krai mat ti hualiai lawe seilon. I mat lehe kaha teteka kaha soh tetan kaha kum to he tehu pon ie ti hamuamui tupuakaha, tuahe lehe nanahiakaha lawe i hamuamua i, tetel i mat ti ukei totonakaha ma i xahat aliawen.

¹⁶ Aile ape, lilian ti amite sohotua kahikahi Krai, sale paxapaxa ti amite kolongeniai seilon kumahe masin ti teka laha kum soh tetan. Ti imat, amite namiloi Jises Krai hanowi ti laha, tuahe ape amite namiloi towiahuen. ¹⁷ Nameniwa, tel na i pakata xox hani kapi Jises Krai, i sohot seilon haun. I lioiwen lialui nanahian ti imat. Nanahian ape i sohia soliwen.

¹⁸ Ti puki kuikaha kaha kum towiahu uke. Puki Haeu huali kaha. Ti pupuase Jises Krai, Haeu aile wasolakaha kapin i sawi. Ape Haeu hani puasamite kaxi haniai seilon ka i pon wasolalaha kapin sawi. ¹⁹ Matei Jises Krai se kahuiiai lialui woi seilon. Aweisal tewau ien Haeu aile ape wasole seilon kapin pon i sawi. Haeu kum hapeti he namilon lialui woi teka kahikahi Krai. Tenen meng solian ie Haeu haniwen amite ti kaxi haniai seilon.

²⁰ Amite teka tukei awe Jises Krai. Ti amite kamei eliel seilon ti towiahu haniai Haeu, se hanowi ka puki Haeu ailele. Aile ape amite kamei eliliel amuto ti hana hatapoi namilomuto hani Jises Krai lehe wasolamuto kapi Haeu i xox hawane. ²¹ Jises Krai, tel pate tap wanen tenen na saun lialun, Haeu hani i tetel kaui kawatan ti

lialui woukaha lehe wasolakaha kapin i sawi na kaha pakata xox kapi Jises Krai.

6

¹ Amite teka tuaiai Haeu ailei puasan, amite kamei elieli na amuto kum tale tehitomuto hani lalape soliai Haeu ti i aile haniwen kako. ² Ti leili pepai Haeu i ukek, “Ngain ti nga kilamiwen,

nga hong kamekame ti amuto ti huhual.

Taen ien nga talo tel awau ti hualiamuto.” *(Isa 49:8)*

Nga kakane hawane amuto, tetehu taun ien se aope ie ti Haeu aile kokola soliaian hani seilon. Aope ie Haeu awawai seilon ti kawatan ti lialui woulaha.

Xoxoi tutuhi teka unau Haeu

³ Amite tesol aposel amite haeliel hawane lehe nanahiamite i kum hahataxina seilon ti haxoxoi namilolaha hani Jises Krai ma tap tel pon kak teheniai pupuasamite ti Haeu. ⁴ Ti lawe waliko amite aile, i kola ka salan amite unau Haeu. Tap tenen waliko lialun po noheni amite ti ailei puase Haeu. Amite kau lulungei kawatan tenen tenen. Waliko tenen masin. Kewi seilon lawe laha aile hialalu amite. Kewi taun lialun lawe i hasihikuku hialalu namilomite. ⁵ Hina taun laha xai ma lohi amite hani leili kalabus. Hina taun ti apuhain kilan seilon lengeini puxawei amite. Lawe amite puas makeh, tap matihuin ma angiaian.

⁶ Woumite tin i kola ka amite se unau Haeu. Amite seilon haun ti pulan. Ti lawe waliko amite aile, Haeu haxewa namilomite. Amite tu xox tatale kalak na kawatan tenen tenen tutunahi amite. Lawe amite aile aluini hani seilon. Amite waheni hahawane laha ti leili atemite ma lawe amite hani lioi Holi Spirit neiniamite.

⁷ Mewenae kakain salan amite kakaxi ma amite ailele puasamite ti pohe Haeu. Amite hapuasa soliai woumite hanowi soxi ti hile ti pahoiiai teteka laha teheni kakai Haeu ma aile hahialalu amite.

⁸ Kalak na seilon hina lon ma na tap lon ti amite, amite tu xoxox unau Haeu. Tin masin na seilon sameni ma na laha kak teheni axamite. Tapai lawe waliko na amite aile mewenae salan kalak hina seilon laha ukek amite tuahe woinakon ka

apotel. ⁹ Hina seilon laha paxai tioi masiwamite tesol aposel tuahe teka laha kum nam waxi. Kalak moxemoxe lehe amite mat, amite saka moihin tutuen. Amite tai mat kalak seilon aile hialalu hahawane amite. ¹⁰ Tiamite mewenae leili amuam kalak laha aile hakila tenen tenen ti i hatahanea amite. Amite kumahe seilon ti kilan soxi tuahe ti pupuasamite kilan seilon tunahi solian tenen tenen ti Haeu. Tap tenen waliko ti amite he tehu pon itan ie, tuahe lawe waliko ti Haeu, amite to ukeke nake amite se natun.

¹¹ Teka soliai seilon ti Korin, tap tenen waliko amite kaxi lilikoheni. Amite hean wanen ti amuto. ¹² Na masin soliai wasolakako kumahe pate xoxoan, kumahe ka nake amite kokongini wawahen ti amite hani amuto. Puki woumuto kola ka kumahe pate amuto waheni amite. ¹³ Nga kakamei amuto hanowi natuk wanen, amuto kewa hean wanen ti amite kola aliakei wawahen ti amite.

Teka kahikahi Krai kum puas huhukuma kapi teka laha kum soh tetan

¹⁴ Kum puas huhukuma kapi teka laha kum soh ti Jises Krai. Nga kak ukek nake seilon sawisawin laha kum he paho uke kapi teteka laha weli ailei saun lialun. Masin ti xewan ma tilokoan lalu kum hukuma uke, tin masin teka kahikahi Krai laha kum huhukuma kapi teka laha hahitake nenein ti Satan. ¹⁵ Tap tahi soliai wasole Krai ma Satan. Teka laha soh ti Jises Krai, laha kum tutuai teteka laha kum soh nake namilolaha i kum he paho.

¹⁶ Kako tioi ka hahalin na seilon kau waliko tenen laha tua tanomi hani leili Ingi Haeu lehe laha lotui. Tin masin kako kum huhukuma kapi teka laha lolotui tesol waliko ien. Kako se masin Ingi Haeu tel pohen tapein nake Holi Spirit ingangai leilokako. Masin ti Haeu kakawen i ukek,

“Lawe nga akakati teka seilon tetak ma lawe nga huhuali laha.

Laha paxai tioi ka nga se Haeu tel Masiwi ti laha

ape nga namilo ukek laha se seilon tetak wanen.” *(Lev 26:12)*

¹⁷ Ti tesol liai leili pepai Haeu tel Masiwi i kakane teka seilon tetan ukek,

“Ahutawa leili teka weli ailei saun lialun. Selaia kapitawa ti laha.

Kum nanakaxua kapi laha lehe nga amuke amuto.” *(Isa 52:11)*

¹⁸ Tin Haeu kakane lato ukek, “Nga natuwi hani amuto ape amuto tamawi hanima nga.

Amuto hatesol teka kahikahik se natuk wanen.

Ie se kakaiak tel Masiwi pohen tapein.” *(2 Sam 7:14)*

7

¹ Teka soliai akikik ti Kraiss, namilo i paxaiwa lalape soliai Haeu ti i kak tatamusua aope ka i hani kako. Aile ape hauniwa kako ti waliko tenen i nakaxui halolo tupuakako ma leilokako. Ti lalape lokako ti Haeu, kako haელიel hawanewa lehe kako sohot seilon tenen sawisawin tapein.

Pol amuam nake teka Korin hasawi ali-ake woulato

² Amite tai tatalesi tuahe na tel ti amuto. Tap tenen amite ailewen ti haputai xoxoi namili seilon ma tin amite kum pupuluti laha ti ukei waliko. Amuto nati kewa hean hani amite. ³ Kumahe nga kak ukek ti howiniai woumuto. Masin ti nga kakawen imat, amuto se tuah lian tehue leili atemite. Ti leili taun solian ma lialun, kalak na matemate tunahi amite kako papakata tutuen. ⁴ Aile ape nga kak matut uke kapimuto. Nga amuke hahawane amuto. Amuto haku i wen nga ape kalak taun lialun tutunahi amite, nga mewenae xuhai amuam.

⁵ Ti amite tahia haniwa Masedonia, pate amite tai hahanau kau i kawatan. Tesol tesol hina seilon lawe laha pahoxai amite. Matauin tin tunahi kakapitini amite.

⁶ Tuahe Haeu, tetel lawe i haxoxo aliake tutuhakaha, i hapuasa Taitus haku i amite ti tahiaian. ⁷ Kumahe mewenae Taitus tel haku i amite. Amite amuam ti amite hongoa sale soliai woumuto hani i. Ti i tahiamia i kakane amite ka pahamuto wanen paxaiak ma amuto nam wawatakai lialui woumuto ti i hawaxixi soliai wasolakako. Tin i ukek ka pate hina lomuto tetak. Hatesol waliko ien i hamuamua kasini hawane nga.

⁸ Nga kum nam tahane kakaiak leili teik pasuk nga tai hanimu amuto imat. Kemuk i hanamiloa nga nake nga tioi ka i hamolo patumuto. Tuahe i kum mol kue. ⁹ Aope

ie nga amuam, kumahe nake ti hakawatai namilomuto tuahe nake tatahan ti amuto haxewawen namilomuto ape amuto paxai tioi lialui woumuto. Tatahan tenen ien, se tatahan tenen ti Haeu pahan amuto hina. Aile ape salan tetan kakaiak tai aile hialalu amuto na tenen. ¹⁰ Nga kak ukek nake ti kako nam watakai hawane lialui woukako, Haeu awai kako ti kau i kawatan ti saun tenen ien. Tenen tatahan ti kako ien ala kako kum nam tatahane. Na seilon leili tatahan tuahe laha kum nam watakai ailei saun lialun, i selai laha kapi Haeu.

¹¹ Namilo i paxaiwa mongohe soliai waliko muhin ti amuto tahane hawane ka tel ti amuto i ailewen waliko tenen lialun. I hakawata tiamuto ape amuto haელიel hawane ti hasawian. Amuto halepelep hawane lehe Haeu papaxai ka amuto aile lalali waliko sawisawin ti atemuto wanen. Amuto paxai tioi ka Haeu axi amuto kawatan na amuto kum aile mongeni tenen waliko lialun ien. Pate pahamuto wanen nga luawa ti hualiamuto. Amuto kola lomuto hani nga tel aposel ape amuto eliel hawane lehe tetel i ailewen tenen saun lialun ien, i hasawi aliake. Hatesol waliko ien i kola ka amuto tohongi hatapoen lawe aweisal ti hasawiai tenen waliko ien. ¹² Tuahe teik pasuk nga tai hanimu amuto, kumahe nga tai nake ti tel i ailewen tenen saun lialun ien ma na tel i lialuen nake ti tenen ien. Nga tai lehe hetekie huhual ti Haeu amuto paxai tioiwa ka amuto hahana amite tesol aposel he atemuto wanen. ¹³ Aile ape amite kui ahe hawanewen.

Tuaiwa tenen ien, amite amuke hawane ti amite paxai tioiwa amuamui Taitus nake soliai woumuto hatesol i hatona hasoliawen tian. ¹⁴ Nga kaxi sameniwen amuto hani i. A woumuto tai hatahunoso nga. Lawe kakaiak hani amuto mewenae salan, tin masin soliai nanahiamuto ti nga sasameni hani Taitus se salan. ¹⁵ Ti i namilo i paxai aliakewa ka amuto hong kakaiian ma amuto waxi auni aluini i hetekie lalape lomuto, wawahen tetan hani amuto pate i lap hawanewen. ¹⁶ Tiak amuam hawane nake ape nga soh ka lawe waliko na amuto aile tutuhamuto xoxoan.

8

Pol pahān kako kewa ongawi

¹ Teka akikik ti Krai, pahak amuto tioiwa lalape soliai Haeu ti teka kahikahi Krai leili texux xux Masedonia aile kokola. ² Kalak lato to kakau kawatan lalap tenen tenen, amuam ti lato lalap wanen. Kalak soxialato pate palai, lato seilon tenen pate ongawi. ³ Nga tioi ka salan nake puki nga ningahiwen huhual ti lato hani se lalap wanen, kalak tataen ti i hatae aliake lato. Lato ailele ti puki soliaialato. ⁴ Puki lato kamei eliel amite tesol aposel ti sowini hanialato lehe lato tuai teka kahikahi Krai liai ti hualiai teka seilon ti Haeu leili texux xux Judia. ⁵ Huhual ti lato i akulai kasini lapan ti amite nanamiloi. Imat ti lato aile ukek ien, lato hanimu Jises tel Masiwi neinialato. Ape muhin lato kamei non amite ti haxewai namili Haeu hani lato.

⁶ Taitus, tetel i haxoxo hutui huhual ti amuto teka Korin, amite kamei eliel i ti hualiamuto tinamiai tenen puasain ien. Tenen huhual ien i kola lalape soliaiamuto. ⁷ Nga tioi ka amuto pate solian wanen ti kilan waliko. Namilomuto ti Haeu xoxoan wanen. Amuto alune hawane ti towiai kakain ma anesoamuto lalap wanen. Lawe waliko, amuto aile ti atemuto ma wawahen ti amuto hani amite pate lalap. Aile ape pahak amuto tin kewa pate ongawi hualiai teka seilon ti Haeu leili Judia.

⁸ Kumahe nga lulungei amuto ti ailean. Nga paxaiwen lowiai teka kahikahi Krai liai ti huhual ape pahak tin amuto kolawa soliai wawahen ti amuto. ⁹ Pake amuto tioiwen lalape wawahen ma soliai Jises Krai tel Masiwi ti kako. I pono wanen ti tone Haeu, tuahe nake ti hasoliaiakaha i teheni aliake i. I salili hatapo lawe soliai waliko lehe kaha pon ukei kilan waliko solian ti Haeu.

¹⁰ Nameniwa ahang tehu tamusuen. Amuto teka nosenimu ti axiai huhual ape tin amuto hutuai huhual imat ti teka liai. Namilok nga ukek, pate solian na amuto aile tetenen ie. ¹¹ Amuto hahiawa aile hatapoi puasain ien hanowi ti uli amuto puasawa. Axiwa laha lapan ti pon amuto axi. ¹² Na masin amuto amuam hawane ti axiai huhual, Haeu lawe i amuke lapan ti i pon amuto axi. Kumahe i ukek ka seilon axiwa waliko ti na laha tap. ¹³ Kumahe

nga ukek axiwa huhual lapan tenen ti i aile hialalu aliake totonamuto. Pahak ati amuto pono ti ngahatiamuto. ¹⁴ Ao pe ie amuto kilan waliko ape amuto pon potongeniai teka kahikahi Krai ti Judia. Ape telok ti na lato kilan waliko, lato hapono ulea amuto. Ti aweisal tenen ien, ati amuto uke he pono. ¹⁵ Masin ti leili pepai Haeu i ukek,

“Teka laha uke hakila, i kum lisi laha ape teka ukekealaha palai, tap laha tae.”
(Exod 16:18)

Taitus ma hua kahitan hani Korin

¹⁶ Ao pe ie nga taloa Taitus hani kapimuto. Nga kak kemulik wanen hani Haeu nake Taitus tin haeliel hawane ti hualiamuto hanowi nga. ¹⁷ Kumahe i luawa mewenae ti hongeniai kamekame ti amite tesol aposel. Ti puki xoxoi isian i luawa hualiamuto. ¹⁸ Amite talo tuaiwa Taitus tel akikikako ti Krai liai. I tetel lawe seilon ti ingi lotu tesol tesol kak sasameni pupuasan ti kaxiai meng solian ti Jises Krai. ¹⁹ Tuaiwa ien, laha kilamiwen i kahitiamite otheniai huhual hani teka Judia. Huhual tenen ien i kola ongawiakako ma i haxawa axe Haeu tel Masiwi. ²⁰ Lalape huhual ien, amite kanipeti hahawane lehe seilon kum kak hialalu amite sale nahikei tenen puasain ien. ²¹ Kumahe amite haeliel ailei waliko sawisawin mewenae ti puli Jises tel Masiwi tuahe hetekie ti puli seilon.

²² Tin amite talo uleawa tel akikikako ti Krai liai kahiti tuaiwa Taitus ma tel kahitan. I tel unau Haeu wanen. Amite paxai hakilawen soliai pupuasan. Ti i tioiwa soliai ongamuto, i haisi aheke i ti lua hualiamuto. ²³ Taitus i tel puas akatak. I huhuali nga ailei puasak wasolamuto. Ape hua kahitan, teka kahikahi Krai ie kilamiwen lalu ti ailei puasain kapimuto. Lalape soliai pupusalalu i haxawa axe Jises Krai. ²⁴ Aile ape kola hawanewa wawahen ti amuto haniwa lato lehe teka kahikahi Krai liai paxai tioi ka samenian ti amite sale nanahiamuto se salan.

9

Apeseniai huhual hani teka Judia

¹ Ala i kum tapai nga hanamena tuhi amuto sale tenen huhual ti haniai teka

seilon ti Haeu leili Judia. ² Nga tioi ka amuto amuam ti hualialaha. Nga sameni kueiniwen amuto hani teka Masedonia. Nga kakanewen lato ka amuto hetekie teka tuaumuto leili Akaia, lolowiahua ti axiai huhual hoi lilian ti ahang tehu tamusuen. Soliai ongahua ien i hahika hasohoen kewi ti teka Masedonia. ³ Tuahe nga taloa tolu seilon ien lehe ati amuto tinami apeseniai tenen huhual ien masin ti nga kakaxi ka amuto aile. Na amuto apeseniwen, amuto haponu hawane kakaiak ti nga sasameni amuto. ⁴ Tuahe na amuto tai apeseni ape hina teka ti Masedonia kahiti tunahi nga ti luaiak haniwa kapimuto, amite tahunos nake ti xoxoi namilomite ti amuto. Tuahe pamu hienain lalap alia hani amuto. ⁵ Aile ape nga ukek pamu ewian na nga talo peleiwa tolu seilon ien ti tinami hatapoi tenen soliai huhual ien ti amuto kakawen ka amuto hani. Na amuto apeseni imat ti tahiaiak, i kola ka amuto hahani ti atemuto wanen, kumahe nake ti seilon lungei amuto.

Kako huali hakilawa seilon

⁶ Namiloj paxaiwa. Na tel seilon seini palai waki pata, tin i uke palai huan. Na i seini hakila waki pata, tin i uke kilan huan. ⁷ Aile ape amuto tel tel axiwa lapan ti i namilojwen ti leili aten wanen. Kum hani tatahane, hani amuke hawanewa. Kumahe nake ti kakai seilon liai ape i hani. Haeu waheni seilon tetenen i axi huhual ti leili aten. ⁸ Haeu lawe i hani amuto kilan wanen waliko solian. Salan tetan i axi akulai mongohun ti i tapai ngahatiamuto. Aile ape i pon na lawe amuto aile kilan waliko solian ti hualiai seilon liai. ⁹ Masin ti leili pepai Haeu i kakak sale tel seilon hina wanen lon ti Haeu i ukek, "I tel seilon pate ongawi.

I axi hakila teka seilon tap soxi.

Haeu kum maluhe wanen tenen soliai puasan ien." (Ps 112:9)

¹⁰ Haeu tetel i hani seilon waki pata ti seini ma tin i hani an ti kaha ani. I axi hahakila kako lehe kilan waliko kako pon ti hualiai teka laha tae na tenen.

¹¹ Salan wanen, amuto uke kilan waliko solian ti aweisal tenen tenen lehe lawe taun amuto huali hakila uke seilon. Ape ti amite otoneniwa lalape huhual ti amuto

haniwa teka Judia, kilan seilon kak kemulik hani Haeu. ¹² Huonen solian ti tenen pupuamuto ien. I haponu teka seilon ti Haeu waliko ti lato tae ma kilan seilon laha xuh ti amuam ape kak kemulik hawane hani Haeu.

¹³ Tenen soliai huhual ti amuto i kola ka amuto se salan unauj Haeu. Ape teka seilon haxawa axe Haeu nake amuto hong usiusi meng solian ti Jises Krajs hetekie ongawiamuto hani lato ma seilon liai. ¹⁴ Ape ti lalape wawahen, lato lotu huali amuto nake huhual ti amuto i kola hawane lalape soliai Haeu. ¹⁵ Tuahe kako hatesol kak kemulik haniwa Haeu ti tel Natun, tetel awaiakaha. Tenen soliaian ien se lalap tapein wanen. Tap tel i pon kaxi haponu kolongenjai tenen soliai Haeu ien.

10

Pol kak pahoi teka laha teheni pupuasan

¹ Hina seilon wasolamuto laha ukek ka nga pate masop ti nga kapimuto ape na nga kumahe ien nga tai hani amuto pas tenen ahian. Tuahe paxaiwa, nga kak hamalehu kakaiak hani amuto tin hanowi ti na Krajs aile. ² Nga kamei eliel amuto, kum hong wawaxi kakaiakaha lehe na nga tahia haniwa kapimuto nga kum kak hahia hani amuto hanowi ti na nga tumei teteka laha ukek ka amite tesol aposel nanahiamite tuahe masin teka laha kum soh ti Haeu.

³ Amite tesol aposel se seilon masin teka liai, tuahe sale pahoiian ti amite hani teka laha aile hialalu amite ma pupuase Haeu kumahe masin ti teka laha kum soh ti Haeu. ⁴ Paxaiwa, amite kum hapuasa pa tenen seilon ti hile hahapuasa. Amite hapuasa lalape pohe Haeu ti xoiniai kui pupuase Satan. ⁵ Ti aweisal tewau ien amite xoini hatapo teka laha pahoxai kakai Haeu. Ti seilon hananasake laha ma elieli siainiai teka liai ti tioiai Haeu, amite kola hawane ka laha kumahe wanen salan. Tin amite waxaini itiniai namili seilon lehe laha usi aweisali Krajs. ⁶ Aile ape muhin ti amuto teka Korin kola hawanewa ka salan amuto se unauj Jises Krajs, amite nau hasawi teteka ti amuto laha tahi nauna tetan.

⁷ Amuto paxai aka mataini hawanemua imat ti amuto aile tenen na namil.

Hina seilon laha kak matut ka laha se unaui Krai a amite tesol aposel kumahe. Amuto paxai tioiwa ka amite se unaui Krai wanen tin masin lato. ⁸ Kalak na nga kak matuke masiwiamite ti Jises Krai tel Masiwi haniwen amite, nga kum hienake. Pake i kilami amite masiwi ti hualiamuto lehe amuto sohot soli ahe tatale kahikahi Krai, kumahe ti haputai xoxoi namilomuto tetan.

⁹ Kakaiak leili pasuk, namilok kumahe ti hamatauamuto. ¹⁰ Nga kak ukek nake hina seilon laha ukek ka kakaiak leili pasuk pate ahian ma kuin wanen ti lungeiai seilon, tuahe ti na nga kapi laha nga masin seilon tenen tap aillelean ma kakaiak laha nam teheni. ¹¹ Seilon tenen masin, laha paxai tioiwa ka waliko ti nga tatai leili pasuk tin tuahe masin na nga pupuasake ti wasolamuto.

¹² Teteka ti laha pahoxai amite, laha kak hahaxawa laha hani seilon. Lehe amite kolongeni ukek ia amite hani seilon tenen soliaian ien? Laha kolongeni aliake laha hani puki laha ma paxai kolongeni aliake laha ti puki anesoalaha. Namilolaha pate i tae.

¹³ Tuahe amite tesol aposel, amite kum tua hahaxawa amite. Amite kak matut mewenae sale puasain ti Haeu hahani amite. Leili tenen ien se puasain ti amite ailele wasolamuto. ¹⁴ Kumahe amite tua itini amite ti amite ukek amite masiwi ti amuto. Amite se teteka imat wanen ti xau luaiamite hani kapimuto ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises Krai.

¹⁵ Tin amite kum ukeke ax lalap ti puase seilon liai. Ti namilomuto hani Haeu to xox tatalele, pon amite mon ka lomuto hani amite i lap ahe onoteni hawane pupuasamite wasolamuto. ¹⁶ Ape ti pupuasamite naxia lap ahewa, i pon amite kaxi sawatani aheke meng solian ti Jises Krai hani teka seilon laha tai hong. Amite kum puas tetesol ti teka liai puasawen ien nake lomite kum al amite sameni aliake amite ti waliko teka liai ailewen wasole seilon. ¹⁷ Masin ti leili pepai Haeu i ukek,

“Na tel pahan i sameni tenen na waliko, sameniwa mewenae waliko ti Haeu tel Masiwi aile.” *(Jer 9:24)*

¹⁸ Aile ape tel na i sameni aliake i, i kumahe tuah. Tuah wanen tetel ti sasameniai Haeu.

11

Hahongohong ti Pol sale teka kumahe salan aposel

¹ Amuto nati hong lungeimua kakaiak kalak ti haniwa amuto uke masin ka nga tua kak lalolal ti sameni aliakeak. Nga tioi saka amuto hong tutuen nga. ² Nga halepelep hawane ti amuto. Masin na tel seilon pahan tel natun hehin pate sawisawin ti na i hasala hani tel axoan, tin masin pahak wanen amuto pakata hawanewa kapi Jises Krai ape hamalum kapitawa kapin. ³ Tuahe i hamatau nga uke amuto hongeni seilon tenen puputa neini hakalala soliai pakataiamuto kapi Krai hanowi ti Satan i uke tanome weiko ape puluti hakalala Iv. ⁴ Nga kak ukek nake hina ti amuto hong amuke teka laha kakaxi kakain liai tenen sale Jises ti amite kaxiwen. Laha kakane amuto ukei spirit ti kapitiamuto tuahe i kumahe tenenawe masin tenen amuto kewen ti ape amuto sohoa ti Jises Krai. Laha ukek laha kaxi ahuti hahani amuto meng solian, tuahe pate i sel ti tenen meng solian ti Jises Krai ti amuto hong wahreniwen.

⁵ Nga kum paxai ukek ka hina tewau aweisal teka seilon ien pamu tuah tetak, kalak puki laha namilo i tanomi ka laha se aposel tenen solian tapein. ⁶ Nga uke kumahe anowian ti towiai kakain tuahe nga hina anesoin. Ala amuto tioiwen nake amite kola hakila haniwen amuto leili hanauan ti amite.

⁷ Nakon nga talesiwen la, ti nga kum uke kahuk ti kaxi ahutiai meng solian ti Krai hani amuto? Ti kolai lok hani amuto nga teheni aliake nga. ⁸ Nga uke halapawen moni ti ailei pupuasak ti teka kahikahi Krai liai lehe nga tua puas lioa hualiamuto. ⁹ Ti nga kapimuto, nga tai hahakawata na tel. Nga tai kakamea huhual ti amuto nake tesol akikikako ti Krai lato luama ti Masedonia, lato axi hapoen nga lawe waliko ti nga tae. Nga haeliel hahawane lehe nga kum hakawata amuto tuahe na tenen ape tin tap nga po aile hasohotu. ¹⁰ Ape leili hatexux xux Akaia

tap tel i pon hakonguak ti kak matukei tenen ien. I pon ti amuto soh tetenen masin ti amuto tioi ka kakain salan ti Krai leilok. ¹¹ Kum namiloi ukekek ka nga kum hongeni waxiai kahuk nake nga wataakai amuto. Kumahe masin ien. Puki Haeu tioi ka nga waheni hawane amuto.

¹² Nga aile kapitini tatale saun tetenen nake pahak nga mingini awe tetesol seilon laha sameni aliliake laha ka pupuasalaha tin masin pupuasamite tesol aposel. ¹³ Tesol seilon ien kumahe salan aposel. Pupasalaha i tua pupuluti seilon. Laha haeliel lehe seilon keekewak laha ailele puase Krai, tuahe salan tetan laha kumahe unau Krai. ¹⁴ Nga kum tataxini na i sohot ukek ien nake puki Satan putini uke na i hanowi engelai Haeu hetekie xewaian. ¹⁵ Tin i kum hahataxina kako na tesol unau Satan laha putini uke na laha hanowi teka unau Haeu wanen. Hina ngixin ti ape laha uke hapoponowi kahulaha usiwa waliko ti laha ailele.

Pol kakak kawatan tetan

¹⁶ Masin ti nga kakawen, kum namiloi ukekek nga tua kak lalolal sameni aliakeak. Ape kalak na amuto namiloi nga ukek ien, nati hongoa nga. Na amuto hong teka seilon ti puputa, tin i pon amuto hongomua na nga kak samenimu nga teik. ¹⁷ Amuto tioi ka waliko ti nga kakak ie kumahe i usiwi woi Jises tel Masiwi. Na nga sameni aliake nga, se masin seilon tenen i tua kak lalolal. ¹⁸ Tuahe kilan seilon laha hananasake laha hanowi ti teka laha kum tioi Haeu ailele. Aile ape tin nga hananasamu. ¹⁹ Nga namiloi ukek ala amuto hong waheni kakaiak. Lawe amuto waheni hongoi teteka seilon laha putini laha ailele puase Haeu kalak amuto sokok amuto pate seilon namilo. ²⁰ Salan tetan amuto hongeni laha ti toheni ahuhu amuto. Tin amuto sowini na laha aile ka laha kahih ti amuto, na laha pisi amuto, na laha haxawa axalaha ti teheni-amuto ma na laha aile isisihi kinawemuto. ²¹ Tuahe amite tesol aposel, tap wanen amite nanamiloi ti aile hani amuto ukek ien. Nakon lehe nga hienake?

Aile ape nga tin nga pon kak matut sale waliko ti teka pulutiamuto kak hananasake, kalak uke i hakouke nga

hanowi ka seilon tenen i tua kak lalolal. ²² Laha ukek laha se Ju, kewak? Nga se tin. Laha kaxi laha ti Israel. Nga tin. Na laha ukek laha kahi nati Abraham, nga tin kahi natun. ²³ Laha kak matut ka laha unau Krai. Nga se unauan pamu soliaian ti laha. Nga tioi tenen kakaiak ien masin kakai seilon taxitaxia. Tuahe pamu puas eliel nga, tin pamu nga kalabus hakilawen. Pamu lialuan xaxax ti laha hani nga ma nga lawe moxemoxe matein. ²⁴ Teka Ju hetiweng nga uke he tepanim. Ti hetiak tehu, hehet laha hani nga 39. ²⁵ Uke he toluhu teka Rom heti nga ani pata. Tehu laha hokai nga pot ti teleiak. Uke he toluhu waian oh manan ti nga kuoku. Tehu liai nga man akaka itax ngain ma ipong hatehu. ²⁶ Tap tahi tiliai luaiak. Kilan kawatan tunahi nga ti luaiak he kan ma itax, leili taon ma toan, ti teka xai keliai soxi, ti teka akikik Ju ma ti teka kumahe Ju, ma ti teka laha putini ka laha kahikahi Krai. ²⁷ Nga puas makeh usi hawane ma kewi lawe tap matihuin. Kilan taun lawe kinawek paxepaxe ma hitolo tunahi nga ti tapoi an. Tin kilan ngain nga peu lialu, tap puxux awaiak ti waiwain.

²⁸ Tuaiwa tesol waliko ien, lawe ngain nga to nanamiloi hatesol teteka kahikahi Krai nga puasawen wasolalato. ²⁹ Na xoxoi namili tel i put, nga ilameni tuai i ma nga haeliel hualian. Na tel i neini hakalala tel liai ailei saun lialun, i tuhuke hialalu hawane atek.

³⁰ Na laha aile kungati nga ti sameniak, pamu nga amuke non kaxi kolai waliko ti nga tae. ³¹ Haeu tel Tame Jises tel Masiwi, tetel kako haxawawa axan lian tehue, i tioi ka kumahe nga puputa. ³² Waliko ti i sohot hani nga leili Damaskas i kola ka kumahe nga tapai ti lawe waliko. Telao ti nga ien, tel seilon hahitake tel masiwi Aretas, i hatuhi unauan ti hile he aweingi taon ti peteni pohiak. ³³ Tuahe hina seilon solian laha halahe ahuti nga leili tehu po nonoa he palaen ti tehu titieh ti Damaskas ape nga kuosel tetan.

12

Pol wataakai sameni aliakean

¹ Nake ti laha aile kungati nga, nga kum aile lioi sameniak, kalak tap solian tetan. Ti telok telok Jises tel Masiwi hanamiloa nga ningahiai waliko tuah ma i hatakei hani nga waliko ti imat seilon kum tioi. ² Ahang 14 tamusuen Haeu hana sohi nga hani tesol patul ti tonan. ³ Nga kum tioi ka nga ien hetekie tupuak ka tuahe ti namilok. Mewenae Haeu tioi. ⁴ Nga tua tioi ka i waxi nga hani tesol tonan pate tuah ma nga hong waliko tenen seilon kaxi tataxiake ma tin Haeu kum sowini kaxian. ⁵ Waliko tenen ien ala i pon ti kaxi sameni tuahe nga watakai ailean. Nga kaxi kola non waliko ti nga tae. ⁶ Pate hina waliko ti i pon nga kak sameni nga. Ape na nga aile, nga kum hanowi seilon tenen i tua kak lalolal nake nga kakaxi waliko tenen salan. Tuahe nga hahalini sameni aliakeak nake nga watakai seilon namiloi haxawa kasini nga. Pahak laha paxai kolongeniwa nga ti wouk ma kakaiak.

⁷ Kilan waliko tuah Jises Krai hatakei hani nga. Tuahe Haeu hongeni hani Satan hapuasa tel unauan ti axi kapi-tiniak kawatan lehe i kongini nga ti hanasanakei tesol waliko ien. Tenen kawatan ien masin ka kui unun sahea kokongina leili kinawek. ⁸ Nga kamei eliel Jises tel Masiwi uke he toluhu ti xaxaweniai tenen kawatan ien. ⁹ Tuahe i kakane nga ukek, "I tapai lalape soliaiak ti hualiam. Pupuase pohek i sohot kouke hawane leili taun ti na o tae waliko." Aile ape pamu nga amuke non kaxi kolai waliko ti nga tae lehe Jises Krai hapuasa pohen leilok ti ailei waliko. ¹⁰ Nake ti nga unau Krai, nga amuke na nga tae ti tenen na waliko, na laha kak saxuti ma aile halialu nga ma ti kawatan tenen tenen liai tunahi nga ti leili taun lialun. Nga kak ukek nake leilon ti nga tae, nga se pono wanen.

Namili Pol pate lalap ti teka kahikahi Krai ti Korin

¹¹ Nga kak hanowi seilon tenen i tua kak lalolal, tuahe puki amuto kungati nga ape nga kak matut sameniak. Kalak teteka laha kolongeni aliake laha aposel solian tapein ukek nga tap pupuak, salan tetan laha kumahe ka pamu tuah tetak. Aile ape kumahe lialun na amuto kaxi sameni

nga. ¹² Ti nga kapimuto, nga kolawen ka salan nga tel aposel wanen. Nga aile tatale kilan kolokol ma waliko tenen lalap ti pohe Haeu, kalak waliko tenen tenen pahoxai nga. ¹³ Nga aile aluini hahani amuto masin ti nga aile haniwen teka kahikahi Krai liai. Tuahe nga kum sowini ukei huhual ti amuto ti ailei pupuak nake hoi liai lato haponoen nga ma tin kumahe pahak nga hakawata amuto. Na amuto soh hawane ka tenen saun ien lialun, nga kamei amuto kum hahapeti lialui lomuto tetak he tia-muto.

¹⁴ Nga luawen uke he huohu kapimuto imat. Aope ie nga lua paxai ulea amuto ape tin nga kum hakawata amuto nake kumahe pahak ukei soxi ti amuto. Ti leili atek pahak wanen lehe amuto pakata xox tatalewa kapi Jises Krai. Pake kumahe pupuase teka akaik ti waxeniai taman tinan, liai pupuase taman tinan ti waxeniai natun. ¹⁵ Aile ape masin tel soliai tame akaik, nga haeliel hawane aile hat-apoi tenen tenen ti hualiamuto. Nga hani hetekie tataen puki tupuak. Ape nga to waheni ahehekewa amuto. Kaie wawahen ti amuto hani nga to tae aheahelih?

¹⁶ Ala amuto tioi ka nga kum hakawata amuto ti waxeniai. Tuahe teka ti amuto ukek ka anesoak tapan wanen ti pisi waxainiamuto. ¹⁷ Lehe nga aile ukek ia? Nakon hina ti tesol seilon nga taloa pisiwen amuto? ¹⁸ Nga taloa Taitus hani kapimuto hetekie tel kahikahi Krai liai. Nakon i pisiwen amuto? Ala amuto tioi ka namilomili tenenawe ma lawe ati amili ailele puasain solian hani amuto.

¹⁹ Uke amuto namiloi ukek lawe kakaiak ie tuahe ti sipainiamite tesol aposel. Kumahe. Hatesol kakaiamite kakain tuah nake amite unau Krai ma nga tioi ka Haeu hongohong kakain ti amite kakak. Teko soliai akikik ti Krai, lawe waliko ti amite ailele se ti huali hakuia-muto. ²⁰ Tuahe nga to nanamiloi tahiaiak kapimuto, uke nga tunahi ka woumuto kum hamuamua nga ape nake ti tenen ien tin amuto kum amuke saun ti na nga aile. I hamatau nga uke amuto he hapatapat ma amuto lohaini teka liai, leng ausisini hani tel tel, namiloi halepelep alia amuto, kak halialu seilon ma misahi laha, hanasanan

ma puas nakaputa alia wasolamuto. ²¹ Salan wanen, nga nanamiloi tahiaiak kapimuto uke Haeu tel Masiwi tetak kola hawane hani nga lialui woumuto ape i hahiena halialu nga. Ape tatahan lalap tunahi nga nake kilan ti amuto tai aka lilioi saun lialun ti wawan hehin, ti sikisiki tenen pate hienain wanen ma ti hongeniai isiai namilomuto ti sik.

13

Tiliai nauna ti Pol

¹ Aope ie ape toluhu luaiak hani kapimuto. Leili pepai Haeu i ukek, “Na tel i sului tel liai, hong waxiwa mewenae na seilon hua ma na tolu kakaxi waliko tin tetenen.”

(*Deut*

19:15) ² Tehu luaiak usiai tehu imat, nga hahongo peleiwen amuto ka nga kum halalia amuto ti lialui woumuto. Aope ie ti nga tap kapimuto, nga hahongo tuhi ulea amuto. Na tahiaiak kapimuto kewa he toluhu, tap tel ti amuto kuosel ti kaui kawatan ti lialui woun, amuto teteka aile kueiniwen saun lialun ma teka ti amuto po ailelewa aope.

³ Ti usiwa pahamuto nga kola hani amuto ka Krai hapoheawen nga ti kakaxi. Pohen i kum tae na i puas leilomuto. Lawe i kola lalape pochen ti na i aile hasolia amuto ma na i aluini amuto ti lialui woumuto. ⁴ Kalak laha tahi hakea telei i hanowi ka i tap poh, aope ie ti pohe Haeu i moihin. Amite tin kakau kawatan ma moloan nake ti Jises, tuahe ti pohe Haeu amite pakata xoxox kapin ma pupuas wasolamuto.

⁵ Paxai kolongeni aliakewa xoxoi namilomuto ti Krai. Paxai tioi hawane-mua nanahiamuto. Ala amuto paxai tioi ka Jises Krai pupuas leilomuto. Ape ala amuto kola hawanewa ka salan amuto unau Krai. ⁶ Namilok ukek ti pupuasamite amuto paxai tioi ka amite se aposel wanen ti Krai.

⁷ Amite lotu kamei eliel Haeu ti hualiamuto lehe amuto kum aile saun tenen lialun. Namilomite kumahe ti kola haniai seilon ka pupuasamite pate solian wasolamuto. Pahamite amuto ailewa mewenae saun tenen ti Haeu pahan kalak na hina seilon laha namiloi ukek amite tae hawane ti ailei pupuase aposel. ⁸ Pake amite tu

xoxox mewenae ti waliko salan. I ahuxai hawane amite ti hil pahoxaian. ⁹ Na tutuhamuto xoxoan ti Krai, i hamuamua hawane tiamite. Aile ape amite kum nam waxi na hina seilon ukek amite tap wanen poh. Amite kamei eliel Haeu ti haxoxoamuto lehe amuto soli ahe tatale ape sohot seilon sawisawin tapein.

¹⁰ Nga tatai hani amuto tesol waliko ien hahongoamuto imat ti tahiaiak lehe na nga lua haniwa kapimuto nga kum tumei hahia amuto usiwa masiwiak. Tenen tonain ti masiwi ien hahaniai Jises tel Masiwi ti hualiamuto lehe amuto sohot soli ahe tatale kahikahi Krai, kumahe ti haputai xoxoi namilomuto tetan.

Pol hakau amuam ti tiliai teik pas ie

¹¹ Tekaxi akikik ti Krai, nga tili kakaxi ukek. Lawe amuto amuamua ma he sekusekua. Hongoa nauna tetak ape hasolia hawane woumuto. Namilomuto kewa tene-nawe ma he wawahen hawanewa wasolamuto. Na amuto aile ukek ien, Haeu lawe kapimuto ti hualiamuto. I tetel i hatona hahasolia tiai seilon ma kola hahawane saun ti wawahen.

¹² Na amuto apuha hetekie, pahi amukewa tel tel ti amuto kolai wawahen ti Haeu.

¹³ Amuam ti hatesol kahikahi Krai ie haniwa amuto. ¹⁴ Wawahen ti Haeu ma lalape soliai Jises Krai tel Masiwi kapimuto hatesol. Nga lotu kakamea lehe Holi Spirit huali amuto ti pakata hani kapin ma puki alia tel tel ti amuto.

Galasia
Teik pasi Pol hani teka
kahikahi Jises Krai ti
Galasia
Kakain ti haxewai teik
pepa ie

Pol tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Krai ti texux xux Galasia sai 32 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Kemuk Pol toto Galasia ape i kakaxi meng solian ti Jises Krai hani teka seilon ti tesol taon ie: Antiok, Ikonium, Listra ma Derbe. Ape kilan teka kumahe Ju laha sohot kahikahi Jises Krai. Imuh tesol ti teka Ju laha kum amuke waliko ti Pol hahanau. Laha lua hani Galasia ape laha ukek ka seilon usiwa nauna ti Moses ma hatesol saun ti teka Ju lehe Haeu namilo i ukek laha seilon sawisawin. Seilon teka laha soh ape laha usi tenen kakain puputa ien. Ti Pol hongoa, i tai teik pas ie hanau. I hanamena laha ka Haeu namilo i ukek laha seilon sawisawin kumahe nake ti usiai nauna ti Moses ma saun ti teka Ju tuahe na laha hana hatapo xoxoi namilolaha ti Jises Krai ma tin Holi Spirit kapiti laha.

¹ Teik pas ie tataiak nga Pol tel aposel. Kumahe seilon kilami nga aposel ma na seilon talo nga. Puki Jises Krai ma tel Tamak Haeu kilami nga ailei teik puasain ien, tetel i xahateni Jises ti matean. ² Nga ma hatesol teka akikikako ti Krai kapik, amite hakau amuam ti amite hani amuto teka kahikahi Jises Krai ti Galasia.

³ Amite kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel Masiwi ti kako ti kola haniamuto lalape soliaialalu ma hatona hasoliai tiamuto. ⁴ Jises mat ti ukei kahi saun lialun ti kako lehe i awai kako ti saun ma namil lialun ti seilon ti aope ie. I onoteni hawane namili tel Tamakako Haeu. ⁵ Kako lotu sameniwa Haeu lian tehue. Salan wanen.

Tenenawe meng solian ti Jises Krai

⁶ Ti lalape wawahen ti Krai ma soliaian, Haeu aile hasohotu amuto seilon tetan. Nga kum amemene wanen kiliwaian ka amuto talewen tehitomuto hani Haeu ape

amuto hong soh kakain liai tenen ti meng solian ti Jises Krai. ⁷ Tuahe kakain ien kumahe wanen salan. Hina seilon laha hulo towiahu meng solian ti Jises Krai ape i hahataxina namilomuto.

⁸ Tenen meng solian ti Jises amite kaxi haniwen amuto se salan wanen. Aile ape kalak na tel ti amite ma na engel ti Haeu kaxi hani amuto meng liai tenen, amite kamei Haeu ti axi hawanean kawatan. ⁹ Nga kaxiwen ape nga kaxi ulea. Aoape amuto hong waxiwen meng solian ti Jises ti amite kaxi ahuti haniwen amuto. Na tel seilon kaxi hani amuto meng liai tenen, amite kamei Haeu ti axi hawanean kawatan.

¹⁰ Kumahe nga kakane amuto ukek lehe seilon amuke nga. Pahak wanen Haeu amukeak. Na nga tua ailele ti hamuamui seilon, nga kumahe unau Krai.

Sale Pol ti i sohot tel aposel

¹¹ Tesol akikimite ti Krai, pahak amuto toiwa, tenen meng solian ti nga kaxi haniwen amuto kumahe seilon tua aile tanomi. ¹² Kumahe nga kema ti seilon ma na laha hanau nga. Jises Krai tetel i hatakei hani nga.

¹³ Amuto hongoen wouk ti imat, lokon ti nga usi saun ti lotu ti teka Ju. Nga eliel hawane axiai kawatan hani teka kahikahi Jises Krai ma tohongi lalali ti hialalu tamusukealaha. ¹⁴ Lokon ien nga xoini kilan teka lokok ti usiai saun ti lotu ti teka Ju ma tutuhak xoxoan ti usiai hatesol saun ti teka matahaun. ¹⁵ Tuahe Haeu hina puasain tuah tetak. Hoi i kilamiwen nga lokon ti nga tai takah. Kumahe i aile ukek ien nake ti soliai puasak tuahe ti lalape soliaian. ¹⁶ Ape i kola hatake hani nga tel Natun lehe nga kaxi tenen meng solian tetan hani teka kumahe Ju. Nga tai kamei paxai namili tel na seilon. ¹⁷ Tin nga tai lua hani Jerusalem ti paxai tesol lato tomu aposel imat tetak. Nga lua sawi hani texux xux Arabia. Ape muhin nga alia hani tehu taon Damaskas.

¹⁸ Muhi ahang toluhu tamusua, nga lua hani Jerusalem lehe nga kakak kapi Pita. Puasain huohu nga to kapin. ¹⁹ Nga tai paxai tesol aposel liai, mewenae Jeims tel ukale tel Masiwi Jises. ²⁰ Meng ti nga tatai

ie se sawisawin. Haeu paxai tioi hawane ka kumahe nga puputa.

²¹ Imuh nga lua hani huoxux xux Siria ma Sailisia. ²² Lokon ien teka kahikahi Jises leili Judia, lato tai tioi nga. ²³ Lato tua hongohong meng ti seilon liai kakaxi, “Tetel seilon kemuk i to aile hahaliau kako ma tohongi lalali haputai xoxoi namilokako ti Jises Krai, ao pe ie i kakaxi meng solian tetan.” ²⁴ Ti lato hongoa waliko ti Haeu aile hani nga, lato lotu sameni i.

2

Tesol aposel amuke puase Pol

¹ Ahang huopanim hinalo tamusua nga lua alia hani Jerusalem. Nga ilowi hetekie Banabas ma Taitus kahitiak. ² Haeu hanamiloa nga ti lua hani ien. Ape ti nga Jerusalem nga kakak mewenae kapi teka masiwi ti ingi lotu ape nga nexi haxewa hani lato waliko ti nga kaxi hahani teka kumahe Ju sale meng solian ti Jises Krai. Nga watakai na puasak ti imat ma ti ao pe ie i tua xoina. ³ Saka lato hong waheni kakaiak. Kalak Taitus, tetel kapik i tel Grik, lato tai hone lungei i ailei teik kikilam ti kotiai uli walikoun usiai saun ti teka Ju.

⁴ Tuahe hina seilon ien laha woinakon kahikahi Jises Krai. Laha paxai otioti saun tetenen Jises Krai haniwen kako. Laha tohongi lali haputai xoxoi namil ti kako hina ka mewenae Jises Krai i awai kako ti kawatan ti lialui woukako. Tesol seilon ien pahalaha lungeakako ti aile usiai hatesol saun ma nauna ti lotu ti teka Ju. ⁵ Tuahe amite tai hongeni namilolaha. Pahamite amuto soh tatalewa tenen meng solian ti Jises Krai ti amite kaxi ahuti haniwen amuto nake i salan wanen.

⁶ Tetesol masiwi ti ingi lotu ti Jerusalem lato tai hone lungei nga sohiai waliko ti nga hahanau teka seilon. Lato pate seilon tuah tuahe kalak na lato seilon tuah ma na kumahe tuah, i kum sohi sale pupuasak. Haeu kumahe i paxai wawaxi lape axe seilon ti i paxai kolongeni woulaha. ⁷ Tesol masiwi ien paxai tioi ka nga kikilamiai Haeu kaxiai meng solian ti Jises hani teka kumahe Ju, masin ti i kilami Pita kaxiai tenen meng ien hani teka Ju. ⁸ Ti pohe Haeu i aile Pita sohot tel aposel tetan ailei

puasan leili teka Ju. Tin masin i hana nga tel aposel tetan ailei puasan leili teka kumahe Ju.

⁹ Jeims, Pita ma Jon, tesol masiwi tapein ti teka kahikahi Jises, lato paxai tioi ka Haeu hani nga teik puasain tuah ien. Lato teini minamili Banabas, kolakol ka amite ailele puasain tenenawe. Ape amite aile tenen namil masin, amili aile puasain ien leili teka kumahe Ju ape lato puas tatale kapi teka Ju. ¹⁰ Tin lato kamei amili hualiai teka kahikahi Jises laha tap soxi. Saun tenen ien hoi pahak wanen ailean.

Pol tumei Pita ti tehu taon Antiok

¹¹ Ti Pita lua hanima Antiok, nga tumei i ti puli teka seilon nake waliko ti i ailele kumahe wanen sawisawin. ¹² Imat Pita ang akakati teka kumahe Ju. Tuahe ti tesol Ju kapi Jeims luama ape i kum lawai ma ang akati teka kumahe Ju nake i mamata teka Ju namilo i hialia i. ¹³ Tin masin teka Ju liai laha aile usi saun tenen kumahe sawisawin ti Pita ailele. Ape laha itini hetekie taen Banabas.

¹⁴ Ti nga paxaiwa ka kumahe salan laha usi saun meng solian ti Jises, nga kakane hawane Pita ti pulalaha hatesol. Nga ukek, “O tel Ju, a o xaputiwen hina nauna ti kako teka Ju lokon ti o hukuma hetekie hani kapi teka kumahe Ju. Aile ape alahan o lungei teka kumahe Ju usi saun ti kako teka Ju?” ¹⁵ Kalu nakuama ti teka Ju ape kalu lap hetekiema saun ti teka Ju, kumahe masin teteka kumahe Ju laha kum usi kakai Haeu. ¹⁶ Tuahe kako teka Ju kahikahi Jises kako tioi ka seilon kum pon hasawiai wasolalaha kapi Haeu ti usi saun nauna ti kako teka Ju, mewenae na namilolaha xoxoan ti Jises Krai. Aile ape kako soh hawane ti Jises Krai lehe Haeu namilo i ukek kako seilon sawisawin, kumahe nake kako usi saun nauna ti kako teka Ju tuahe nake namilokako xoxoan ti Jises Krai.

¹⁷ “Tesol ti teka Ju laha sokok kumahe kako usi saun kakai Haeu nake kako kum usi saun nauna ti kako teka Ju lehe wasolakako kapi Haeu i sawi. Na kako hana hatapo namilokako hani Krai lehe Haeu namilo i ukek kako seilon sawisawin, kaie Krai hanamiloa kako xaputiai nauna ti Haeu? Tap wanen!” ¹⁸ Tuahe na nga usi aliakewen

hatesol nauna ti kako teka Ju lehe Haeu namiloi ukek nga seilon sawisawin, ien salan nga ailele waliko ti ala nga kum aile. ¹⁹ Kemuk nga hahitake nauna ti kako teka Ju tuahe Jises Krai oxoxi nga ti hahitake tesol nauna ien lehe nga to hawane tel unau Haeu. ²⁰ Ien masin ka nga mat ohoiwen Krai he kros. Kumahe ape nga usiusi wouk ti imat. Puki Krai pupuas leilok. Aope ie nga hana hatapo xoxoi namilok hani tel Nati Haeu, tetel i waheni hawane nga ape i mat ti ukei totonak. ²¹ Nga kum tale uke tehitok hani lalape solian ti Haeu. Ti wawahen tetan i awai kako ti kawatan ti lialui woukako kumahe nake ti soliai puasakako. Na masin usiai nauna ti kako teka Ju i pon hasawiakako hani Haeu, Krai tua mat xoina.”

3

Usiai nauna ti teka Ju a namil xoxoan ti Krai?

¹ Amuto teka kahikahi Krai ti Galasia, amuto tap wanen patumuto. Nga kaxi haxewa hawane haniwen amuto sale matei Jises Krai he kros. Tuahe pate amuto hongeni ti seilon neini hakalala namilomuto. ² Nga kameimu amuto tetenen, amuto uke ukek ia Holi Spirit? Ti sale usiai nauna ma saun ti lotu ti kako teka Ju? Kumahe, Haeu hani amuto Holi Spirit nake amuto hong soh meng solian ti Jises Krai. ³ Amuto taxitaxiawen! Ti amuto hutui kahitai Krai, amuto hong usi Holi Spirit. Tuahe aope ie, amuto ailele ti puki kuimuto wanen. ⁴ Amuto kau hakilawen kawatan nake ti kahitai Krai. Lehe tesol kawatan ien tua xoina? Nga kum ukek! ⁵ Nga kakane ulea amuto, kumahe Haeu hani amuto Holi Spirit ma i aile kolakol tenen lalap wasolamuto nake amuto usiusi nauna ma saun ti lotu ti kako teka Ju, tuahe nake amuto soh meng solian ti Jises Krai ti amuto hongoen.

⁶ Namiloi paxaiwa Abraham. “I soh hawane Haeu ape ti xoxoi namilon ien Haeu ukek i seilon sawisawin.” (*Gen 15:6*) ⁷ Aile ape amuto tioiwa ka nati Abraham wanen teteka seilon laha hina namil xoxoan ti Haeu. ⁸ Pepai Haeu hoi kak kilamiwen ka Haeu namiloi ukek teka kumahe Ju laha seilon sawisawin na

namilolaha xoxoan tetan. Hoi liai ti imat Haeu kaxi peleiwen hani Abraham tenen meng solian ti i ukek, “Nga aile hasolia hakila hani seilon ti lawe xux na laha soh hawane tetak hanowi o.” (*Gen 12:3*)

⁹ Aile ape teka laha hina namil xoxoan ti Haeu, i aile hasolia hani laha masin ti i aile haniwen Abraham.

¹⁰ Tuahe teka laha haeliel usiai nauna ma saun ti lotu ti kako teka Ju lehe laha sohot seilon sawisawin, laha toto hahitake lengei Haeu. Masin ti pepai Haeu kakawen i ukek, “Tel na i kum aile usi hatapo lawe nauna ti Moses leili pepai Haeu, i hahitake lengei Haeu.” (*Deut 27:26*) ¹¹ Tap tel seilon pon usi hatapoi hatesol nauna ien. Tap tel seilon Haeu namiloi ukek i sawisawin nake ti usiai nauna ma saun ti lotu ti kako teka Ju. Masin ti pepai Haeu kakawen i ukek, “Tel seilon sawisawin i uke tonain kapi Haeu nake i hina namil xoxoan hani i.” (*Hab 2:4*) ¹² Usiai hatesol nauna ien i liai tenen wanen ti xoxoi namili seilon ti Haeu. Masin ti pepai Haeu kaxiwen, “Na tel pahan i uke tonain kapi Haeu nake ti usiai nauna ti Moses, i usi hatapo hawane-mua hatesol nauna ien.” (*Lev 18:5*)

¹³ Jises Krai oxoxi kako ti lengei Haeu. I uke totonakako ape puki i kau kawatan ien. Masin ti pepai Haeu kakawen, “Tel na laha tahi hakea telei hani he pata, i hahitake lengei Haeu.” (*Deut 21:23*) ¹⁴ Aile ape nake ti pupuase Jises Krai, Haeu aile hasolia hani teka kumahe Ju masin ti i aile haniwen Abraham. Jises mat ukei totonakako lehe na kako hina namil xoxoan hani i, kako uke Holi Spirit ti Haeu kakawen i hani kako.

Nauna ti Moses kum xaputi tenen namil ti Haeu xinoti haniwen Abraham

¹⁵ Tesol akikik ti Krai, haxewaiamuto nga kaxi hani amuto tenen saun ti kaha seilon. Na masin hua seilon lalu xinoti tenen namil wasolalalu, tap tel i pon xaputian ma na sohian. ¹⁶ Tin masin ti Haeu xinoti tenen namil hani Abraham. I kakane Abraham ka i aile hasolia hani i ma tel i nakuama tetan. Haeu kumahe i kakak seilon kilan, i kakak seilon telawe, namilon i kakak Krai. ¹⁷ Salangawe kaka-ia masin, Haeu xinotimu tenen namil hani Abraham imat. Aile ape tesol nauna

ti i hani Moses haniakako teka Ju 430 ahang imuh, i kum pon xaxaweniai tetenen namili Haeu. Aile ape nauna ti Moses i kum pon xaputiai waliko ti hoi Haeu kakanewen Abraham. ¹⁸ Haeu aile hasolia hani Abraham nake i kakawen i aile. Tin masin i aile hasolia hani seilon, kumahe nake laha ususi nauna ti Moses tuahe nake hoi i xinotiwon kakain kapi Abraham.

¹⁹ Na masin ien, lehe nauna ti Moses ailei la? Haeu hani kako nake kaha seilon to ailele saun lialun. Tesol nauna ien kola haxewa hani seilon lialui woulaha. I puas atengi tataen ti Krai, tel seilon i nakuama ti Abraham, tetel ti Haeu aile hasolia hani i nake i xinotiwon kakain kapi Abraham. Tesol nauna ien Haeu hani teka engel haniai Moses, tetel wasole seilon ma Haeu. ²⁰ Kako tioi na masin hua seilon lalu xinoti tenen namil, lalu uke tel seilon to wasolalalu. Tuahe Haeu, mewenae i xinoti tenen namil hani Abraham, tap tel seilon toen wasolalalu.

²¹ Ti Haeu hani Moses tesol nauna ien kaie i xaputi kakain ti i xinotiwon kapi Abraham? Kumahe! Na masin ti usiai nauna ien i pon haniakaha tonain kapi Haeu, kaien ti usiai tesol nauna ien i pon hasawiai wasolakaha ma Haeu. ²² Tuahe ti he pepai Haeu i ukek ka hatesol seilon laha unau saun lialun. Aile ape seilon uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan na laha hana xoxoi namilolaha hani Jises Krai.

²³ Imat ti Haeu hani kako Krai, kako hahitake tesol nauna ien masin tel seilon leili kalabus i hahitake tel petenian. Tuahe Haeu kola hani kako aweisal ti oxoxiakako na kako hana hatapo xoxoi namilokako hani Jises Krai.

Xoxoi namilokako ti Krai kako sohot nati Haeu

²⁴ Aile ape tesol nauna ien pupuas ti neiniakako hani Jises Krai lehe wasolakako hani Haeu i sawi na kako soh hawane ti Jises Krai. ²⁵ Aoape ie kako hana xoxoi namilokako hani Krai. Kako ape kumahe hahitake tesol nauna ien.

²⁶ Aile ape ti xoxoi namilomuto ti Jises Krai amuto hatesol sohot nati Haeu. ²⁷ Lokon ti amuto uke baptais hahitake axe Krai, amuto hutui usiai woi Krai. Amuto usi saun tenen haun masin na tel seilon i puxui tehu puxux haun. ²⁸ Nake

ti xoxoi namilokako ti Krai, kako pakata hawane hahitake Krai, kako masin ka seilon telawe. Aile ape tap tel i pamu tuah ti liai tel, Ju ma na kumahe Ju, wawan ma na hehin, unau seilon ma na kumahe. ²⁹ Na amuto seilon ti Krai, amuto salan wanen kahi nati Abraham ape amuto uke waliko ti Haeu kakawen i hani Abraham.

4

¹ Nga kaxi haxewa aheke hanimu amuto. Na tel seilon mat salili kilai soxian, ti teka natun kokol tutuen lato masin tuahe unauan kalak lato hoi tame tesol soxi ien. ² Lato tua hong ususi tutuen tel ngahatualato atengi ngain tetehu tel tamalato kilamiwen ti lato hapuasa tesol soxi ien.

³ Kako tin masin. Imat ti Haeu hani kako Krai, kako unau nauna ma saun tenen ti teka seilon ti tehu pon ie ususi. ⁴ Tuahe ti i meiwa tehu ngain Haeu kilamiwen, i taloma tel Natun i takahama ti tel hehin. I takahama tel Ju hahitake nauna ti Moses. ⁵ Haeu taloma i oxoxiakako, teteka hahitake tesol nauna ien, lehe kako sohot hawane nati Haeu. ⁶ Nake kako se natun, Haeu taloma Spirit ti tel Natun hani leilokako. Ape i hanamiloa kako lotu axaia Haeu "Tamamite." ⁷ Amuto ape kumahe unau nauna ma saun tenen ti teka seilon ti tehu pon ie ususi, amuto se nati Haeu wanen. Aile ape Haeu hani amuto lawe waliko ti i kakawen i hani teka natun.

Pol to nanamilo i teka Galasia

⁸ Ti imat, amuto kum nam waxi Haeu. Amuto hana hatapo tupuamuto hani waliko tenen kumahe Haeu. ⁹ Tuahe aoape ie amuto tioi Haeu. Pamu ewian na nga ukek Haeu tioi amuto. Aile ape kalahai lehe amuto usi aliake nauna ma saun ti lotu tenen i kum huali uke amuto? Pahamuto sohot ulea unau alato? ¹⁰ Nakon amuto sokok ka amuto hamuamua Haeu ti amuto usi hatapo saun ti lotu tenen ti teka Ju ususi leili ahang tehu tehu? ¹¹ Nga namilo i hakila hawane amuto. Nakon lehe puasain ti nga aile haniwen amuto i tua xoina?

¹² Tesol akikik ti Krai, nga kamei eliel amuto, oxoxiwa amuto ti hahitake nauna ma saun ti lotu ti teka Ju hanowiwa nga ti ape nga oxoxa hanowiwen amuto ti imat. Amuto tai hong watakai kakaiak lokon ti

nga kapimuto. ¹³ Amuto nameni ka nga tinun ti uli nga kaxi ahutiwa meng solian ti Jises Krai hani amuto. ¹⁴ Lialui naxe tinuk i tohongi lali amuto ti hong watakai kakaiak ma paxai teheniak. Tuae amuto tai aile. Amuto waxi auni nga hanowi ka nga tel engel ti Haeu ma na puki alia Jises Krai. ¹⁵ Hatesol amuam ti amuto ien ape ia? Nga soh hawane ka ti lalape wawahen ti amuto tetak, ala amuto xaxusi hatasohu haniwen nga pulamuto na amuto pon. ¹⁶ Ao pe ie ape lehe amuto watakai nga nake ti nga kakane amuto waliko salan?

¹⁷ Tesol seilon ti hakalalai meng solian ti Jises, laha puas eliel itiniai namilomuto. Tuae kumahe laha ailele ti solian ti amuto. Pahalaha amuto siawa tetak lehe amuto hong usi nonoa laha. ¹⁸ Solian na amuto hong usi hawane seilon tuahe mewenae na kakai alaha sawisawin. Kakain sawisawin tetak amuto usiwa lawe ngain, kumahe mewenae na nga kapimuto.

¹⁹ Tesol natuk, lalape kawatan he tiak masin wanen moloi takahe akaik. Kawatan ien i kum tapo atengi tataen amuto sohot hanowi hawane Jises Krai. ²⁰ Pahak wanen nga kapimuto ao pe ie lehe nga tioi aluini sale kakane amuto. Nga kum tioi hawane ape nga hanau ukek ia amuto?

Hua nati Abraham

²¹ Amuto teka pahamuto to hahitake nauna ti Moses, kaxi hanima nga, kaie amuto xeu hawane salangawe tesol nauna ien? ²² Pepai Haeu kakaxi ka Abraham natun wawan hua. Haga tel unau tel axoan hatakaha tel ape Sara tel axoan i kumahe unau seilon, i hatakaha tel liai. ²³ Ismael, tel nati Haga, i takah usiwa tuahe isiai namili seilon a Aisak, tel nati Sara, i takah usiwa namili Haeu ti i kakanewen Abraham.

²⁴ Nga kak kolongeni huhua hehin ien hani tenen waliko liai. Haga i tu kikilami kakain ti Haeu xinotiwon kapi teka Ju ti Maunt Sainai. Akaik ti nakuama ti Haga hoi laha sohot unau seilon. Tin masin teka Ju laha sohot hanowi unau tesol nauna ti Haeu hani Moses hani alaha ti Maunt Sainai. ²⁵ Aile ape Haga tu kikilami Maunt Sainai leili Arabia ma tin i tu kikilami teka seilon ti Jerusalem ti ao pe ie nake laha

hahitake nauna ti Moses masin ka unau tesol nauna ien. ²⁶ Tuae Sara i kumahe unau seilon, i tu kikilami teka ti Jerusalem haun. I masin tinakako teka kako soh ti Jises Krai. Akaik ti nakuama ti Sara, laha kumahe unau seilon. Tin masin teka laha soh ti Jises Krai laha kumahe unau tesol nauna ien. ²⁷ Masin ti Aisaia tel kuluiai kakai Haeu kakawen, i ukek, “Tel hehin lieheh, amuamua.

Pak amuamua kalak o tai pet akaik.

O tel ti imat o kum tan akaik tuahe ao pe ie kilai natum i xoini nati teka hehin liai.” (*Isa 54:1*)

²⁸ Tesol akikik ti Krai, amuto masin Aisak. Ati amuto takah usima kakain ti Haeu xixinoti kapi Abraham. ²⁹ Tuae Ismael tel i takah usiwa isiai namili seilon, i axi kawatan hani Aisak tel i takah ti pohe Holi Spirit. Tin masin ao pe ie, teka laha unau nauna ti Moses, laha axi kawatan hani teka laha hana hatapo xoxoi namilolaha hani Krai.

³⁰ Tuae teik kakain ti leili pepai Haeu i ukek, “Usi xaxaweniwa tel hehin unau seilon ma tel natun nake tel natun tap wanen i po uke waliko ti tel taman, ukean tetel akaik tinan kumahe unau seilon.” (*Gen 21:10*) ³¹ Tesol akikik ti Krai, aile ape kako kumahe kahi nati tel hehin unau seilon, teteka hahitake nauna ti Moses masin ka unau tesol nauna ien. Kako kahi nati tel hehin kumahe unau seilon. Kako hana hahatapo xoxoi namilokako hani Jises Krai.

5

Krai oxoxiwen kako ti hahitake nauna ti Moses

¹ Jises Krai oxoxiwen kako ti hahitake nauna ti Moses. Aile ape akeni kongini tatalawa xoxoi namilomuto ti Krai, kum ailele ka amuto sohot ulea unau tesol nauna ien.

² Amuto hongoa. Nga Pol kakane amuto, na amuto sowini hani laha aile hani amuto teik kikilam ti kotiai uli walikoumuto usiai saun ti teka Ju, kaien puase Krai hani amuto i tua xoina. ³ Nga kakane hakui ulea amuto tel tel, na amuto sowini hani laha aile hani amuto saun tenen ien, ala amuto aile usi hatapoen hatesol nauna ma saun ti lotu ti teka Ju. ⁴ Amuto teteka amuto usi usi nauna ti Moses ti hasawiai wasolamuto ma

Haeu, amuto selai xaxaweniwen amuto ti Kraiss. Amuto talewen tehitomuto hani lalape soliai Haeu ti awaiamuto ti kawatan ti lialui woumuto.

⁵ Tuahe teteka kako hani Holi Spirit kapitiakako, kako mon hahawane ka wasolakako ma Haeu i sawi na kako hana hatapo xoxoi namilokako hani Jises Kraiss.

⁶ Haeu kum namiloi ukek ka seilon sawisawin na laha usi tetenen saun ti kikilam ti kotiai uli walikoulaha ma na kumahe. Waliko lalap ti Haeu na seilon soh hawane ti Kraiss ma kola xoxoi namilolaha ien ti saun ti wawahen.

⁷ Puasamuto ala pate solian. Aita hahakongu amuto ti usiai kakain salan?

⁸ Kum ukekek ka Haeu, nake i pahan amuto hamalumua oxoxain ti hahitake nauna ma saun ti lotu ti teka Ju. ⁹ Kalak seilon tel, i pon pulutiai kilan seilon masin teik kokole ist seilon hana leili palawa i haxiwa palawa hateik. ¹⁰ Tuahe nake ati kako kahikahi Jises Kraiss, nga soh ka amuto kum usi kakain tenen ti kumahe nga hahanau amuto. Haeu axi kawatan hani tuahe tel na seilon kakaian i hahataxina amuto.

¹¹ Tesol akikik ti Kraiss, teka laha ukek ka nga hone seilon usiai saun ti kikilam ti kotiai uli walikoulaha. Na masin salan, teka Ju tai aile hialalu nga tuahe laha aile hahialalu nga nake nga kaxi haxewa salangawe matei Jises Kraiss he kros. ¹² Teteka Ju laha lungei hahataxina amuto ti ailei saun tenen ien, laha koti xaxawenimua walikoulaha.

¹³ Tesol akikik ti Kraiss, Haeu pahan amuto hamalumua oxoxain ti hahitake nauna ti Moses. Tuahe kumahe ka amuto oxoxain lehe amuto tua aile saun lialun. Amuto he huhualawa lehe i kola ka amuto ailele saun ti wawahen. ¹⁴ Tenen nauna ti waheniai seilon liai hanowi ti kaha waheni aliake puki kaha, i salangawe hatesol nauna ti Haeu. ¹⁵ Tuahe na amuto hanowi sinen tenen tumun kalimen, amuto he hilehil ma hamange aliake amuto, lepetawa uke amuto hialalu tamusuke amuto.

Kewa Holi Spirit neiniakako

¹⁶ Nga kakane amuto, usiwa aweisal ti Holi Spirit neneini amuto lehe amuto kum usi isiai pahamuto ti ailei saun lialun.

¹⁷ Isiai pahakaha ti ailei saun lialun i pahoxai waliko ti Holi Spirit pahan kaha

ailewa. Namili Holi Spirit i kum onoteni wanen namilokaha ti ailei waliko tenen lialun. Mewenae lalu hil, lalu kum he paho. Aile ape kumahe ka lawe kaha aile waliko ti pahakaha. ¹⁸ Tuahe na Holi Spirit neini amuto, nauna ti Moses kumahe ape i kakalauhi amuto.

¹⁹ Na kaha usi isiai pahakaha ti ailei waliko tenen lialun, kaha aile kilan saun lialun. Kaha aile saun lialun ti wawan hehin, sale sikisiki ti kaha pate hienain wanen ma kaha kum kongini uke isiai namilokaha ti sik. ²⁰ Kaha lotui waliko tenen kumahe Haeu. Kaha hina apekaha ti hiliai seilon. Kaha watakai teka liai ma kaha seilon tenen weli hilehil. Kaha lohaini teka liai. Kaha lengeini hialalu seilon. Kaha lawe halepean. Kaha aile axi wasole seilon ma hukuma hani mewenae kapi teka namilolaha onoteni kaha.

²¹ Lawe kaha un taxitaxia ape kaha amuke ailei saun tenen tenen ti pate lialun. Tin kaha aile saun lialun liai masin tesol ien. Nga kakane hawane amuto masin ti nga honewen amuto imat, teka seilon laha to ailele tesol saun ien, Haeu kum hani laha waliko ti i apeseni haniwen teka natun ma tin laha kum uke tonain kapin.

²² Tuahe na Holi Spirit kakapiti kaha seilon, kaha aile kilan saun solian. Kaha waheni Haeu ma seilon liai. Kaha hina amuam leili tiakaha. Lawe kaha eliel hasawiai wasole seilon. Ailan lengeakaha ma kaha kum aile lioi puasakaha kalak kawatan tunahi kaha. Lawe kaha huali seilon liai ma aile hasolia hani laha. Seilon liai hina namil xoxoan ti kaha. ²³ Lawe kaha aile aluini hani seilon liai ma kaha waxaini tahiai isiai pahakaha ti ailei saun lialun. Na seilon usi tesol saun ien, tap tenen nauna i po tieni hialalu laha.

²⁴ Teteka kako hana hatapoen kako hani Jises Kraiss, kako talewen tehitokako hani saun lialun. Ien masin ka isiai pahakako ti ailei saun lialun i mat ohoiwen Kraiss he kros. ²⁵ Aile ape na Holi Spirit kakapiti kako, hani tatalewa i neiniakako. ²⁶ Kako kum hanasanas, kum hahahele seilon liai ma kako kum namiloi wawatakai laha na laha xoini kako ti tuahe na tenen.

6

Kako ailewa saun solian

¹ Tesol akikik ti Krai, na tel seilon ti leilomuto i aile tenen na saun lialun, amuto teteka amuto tu xoxox ti usiai aweisali Haeu, hasawi aka matainiwa i. Tuae lepetawa uke puki amuto put ti saun lialun. ² Amuto he huhualawa ti kaui kawatan. Aweisal tewau ien amuto usi hahawane nauna ti Moses nake amuto aile usi saun tenen Krai pahan. ³ Na tel ti amuto namiloi ukek i seilon pate tuah tuahe i kumahe wanen masin ien, i puluti aliliake i.

⁴ Kum paxai kokolongeni amuto hani seilon liai. Paxai aliakewa puki woumuto lehe amuto amuke waliko solian ti amuto ailewen. ⁵ Amuto tel tel aile aluini hawanewa puki puasamuto.

⁶ Teka laha kaxi hahanau amuto sale puase Krai, amuto hualiwa laha waliko solian ti amuto hina.

⁷ Kum puluti aliliake amuto. Tap tel i halokeni tohongi uke Haeu. Waliko ti amuto aile, amuto uke hapoponowi kahun. ⁸ Na amuto usi isiai pahamuto ti ailei saun lialun, kahun amuto uke pate lialun. Na amuto aile usi aweisal ti Holi Spirit kapiti amuto, amuto uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ⁹ Kako kum nunuxa ti ailei saun solian. Na kako kum aile lioi, Haeu kahui hasolia kako tetehu taun ti i kilamiwen. ¹⁰ Aile ape na kako hina aweisal ti huhual, kako hualiwa lawe seilon. Tuae kako huali poloseniwa teka akikikako ti Krai.

Tiliai nauna ti Pol

¹¹ Kakain ti wexoan lalap ie puki tataiak nga Pol ti hakuiai nauna tetak.

¹² Teteka pahalaha teka Ju liai paxai amukewa laha, laha lungei amuto ti ailei saun ti kikilam ti kotiai uli walikoumuto. Laha aile ukek ien nake pahalaha saliniai kawatan ti teka Ju liai axi teteka laha hahanau seilon ka Jises Krai mat he kros ti awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha. ¹³ Teteka laha usi ailei saun tenen ien kumahe laha usi hahatapo lawe nauna ti Moses. Pahalaha amuto usiwa tenen saun ien lehe laha sameni aliakewa laha ti puli teka Ju liai ka amuto hong usiwen kakaialaha.

¹⁴ Tuae ti puki nga, nga kum sameni tenen na waliko, mewenae ti Jises Krai tel Masiwi mat he kros ti ukei totonakako. Nake ti tenen ien, nga aile lioiwen saun

tenen teka laha kum soh ti Krai ailele. Aile ape laha kum namiloi waxi waliko ti nga ukek pate tuah. ¹⁵ Haeu kum namiloi ukek seilon sawisawin na laha usi tenen saun ti kikilam ti kotiai uli walikoulaha ma na kumahe. Waliko lalap ti Haeu, kaha sohot hawanewa seilon haun ti usian. ¹⁶ Teteka laha aile ukek ien, Haeu tahane ma huali laha ape i hatona hasolia tialaha. Teteka seilon ien laha salan seilon tetan wanen.

¹⁷ Tiliai kakaiak, seilon kum axi ulea nga kawatan pake mongohe mahe naxon he tinuk i kola ka nga tel unaui Jises wanen.

¹⁸ Tesol akikik ti Krai, nga kamei Jises Krai tel Masiwi ti kako ti aile hasolia hawane haniamuto. Salan wanen.

Epesus

Teik pasi Pol hani teka kahikahi Jises Krai ti Epesus Kakain ti haxewai teik pepa ie

Pol tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Krai ti tehu taon Epesus sai 32 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Pol tai lokon i Rom ti i kakalabusake kaxi ahutiai meng solian ti Jises Krai. I hapuasa tel tuaun Tikikus atoheniai teik pasun hani teka kahikahi Krai ti Epesus. Ti lato ridaiwa, lato kului hani teka kahikahi Krai ti taon liai. Tekaseilon laha toto Epesus namilolaha lalapwanen ti ukei kilan soxi ma lawe laha lotui waliko tenen kumahe salan Haeu. Ti imat Pol kaxi ahuhuti meng solian ti Jises Krai hani teka Ju ien ti telao Sabat (Apo 18:18-21). Ape imuh i to ahang toluhu ien hahanau teka seilon (Apo 19). Leili Epesus teka Ju ma teka kumahe Ju. Pol kak nanau laha ka Haeu pahan laha hatesol to hukuma aluawa nake Jises Krai mat ukei kawatan ti lialui woi lawe seilon. Leili teik pas ie tin i kak kolongeni kako teka kahikahi Krai hani waliko tolunen. Kako masin tupui Krai ape i masin patukako. Kako masin ingi Haeu ape puki Krai se tehu kuku pate tuah ti tehu ing ien. Kako masin ka axoi Jises Krai nake kako pakata hahawane kapin.

¹ Nga Pol tel aposel ti Jises Krai ti puki namili Haeu. Teik pas ie hani amuto teka kahikahi Jises Krai ti Epesus, teka amuto hana hatapo tupuamuto ailei puase Haeu. Amuto unaui Krai wanen.

² Nga kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel Masiwi ti kako lehe lalu aile kola lalape solialalalu hani amuto ma hatona hasolia tiamuto.

Waliko solian Haeu hani hualiakako ti usian

³ Kako kak sameniwa Haeu. I tel Tame Jises Krai tel Masiwi ti kako. I hani kako hatesol waliko solian hualiakako ti usian nake kako pakata hetekie hani Krai. Tesol waliko solian ien puki hahaniai Haeu,

kumahe ti itan ie. ⁴ Imat ti tehu pon itan ie tanoma, hoi liai i kilamiwen kako tetan. I pakateni hetekie kako hani Krai lehe kako sohot unauan wanen ape tap tel i pon tieniakako ti tenen na waliko. ⁵ Ti lalape wawahen tetan, hoi Haeu namiloi peleiwen i aile hasohotu kako natun nake ti Jises Krai. I aile ukek ien nake ti pahan ma i amuke ailean.

⁶ Aile ape kako kak sameniwa Haeu ti lalape soliaian i haniwen kako. I aile hasolia hawane hani kako nake ti puase Jises Krai tel pate i waheni, kumahe nake ti puasakako. ⁷ Haeu kola soliai lalape wawahen tetan ti Krai mat oxoxiakako ti kalabus ti saun lialun. Ape i oxoxi kako ti kawatan ti lialui woukako. ⁸ I hani hakila hawane kako waliko solian tenen tenen hetekie lawe anesoin ma namil tenen xewan.

⁹ Haeu hapuasa Krai ailei waliko ti i pahan. Ape i kola hatakei hani kako namilon ti teka seilon kum tioi ti imat. ¹⁰ Tenen namil ien, Haeu aile hapoponowi tataen ti i hukumini hetekie hatesol waliko ti patul ma itan ie hani hahitake Krai tel neinialaha. ¹¹ Haeu aile hatesol waliko ti i nanamiloi. Ti imat wanen, hoi liai i kilamiwen amite teka Ju tetan usiwa puki namilon. ¹² I aile ukek ien lehe amite teteka amite hong sohomu ti Krai imat, amite sameni hawane Haeu tel Masiwi pate tuah wanen. ¹³ Ape aoape ie tin amuto teka kumahe Ju hongoen kakain salan, tenen meng solian ti sale Jises Krai awai amuto ti kawatan ti lialui woumuto. Tataen ti amuto hong sohoa ti Krai, Haeu hani amuto Holi Spirit masin ti i kakawen. I kilami ka amuto seilon tetan. ¹⁴ Holi Spirit ti leilokako se kikilam ka Haeu hani kako hatesol waliko ti i kakawen ma tin i oxoxi kako ti kalabus ti saun lialun nake kako se seilon tetan. Aile ape kako sameniwa Haeu tel Masiwi pate tuah wanen.

Pol lotu huali teka Epesus

¹⁵ Aile ape nga lotu huhuali amuto lillian ti nga hongoa xoxoi namilomuto ti tel Masiwi Jises ma wawahen ti amuto hani hatesol kahikahin. ¹⁶ Nga kak kemulik tatale hani Haeu nakemuto. Tapai na nga lotu, nga lotu huali amuto. ¹⁷ Nga lotu kamei Haeu tel Tamakako pate solian, i

Haeu ti Jises Krai tel Masiwi ti kako. Nga kamei i ti haniamuto anesoin ma haxewai namilomuto lehe amuto tioi hawane i. ¹⁸ Nga kamei Haeu ti hei hawanei namilomuto lehe amuto tioi waliko ti pahan i hani amuto ti lalape soliaian. Lawe waliko ien Haeu apeseniwen haniai teka seilon tetan.

¹⁹ Tin nga kamei hetekie Haeu ti kola haniamuto kui pohen ka i xoini hatapo lawe poh liai. Tetenen poh i pupuas leilokako teka kako soh ti Jises Krai. ²⁰ Tenen lalape poh ien Haeu hapuasa ti hamoihai Jises Krai ma ti hanaian hani tesol tonan ti papan sai manau neinia seilon. ²¹ Jises se tel Masiwi tapein ti hatesol engel ma teka spirit liai. Axan pamu tuah ti lawe masiwi. Salan wanen i Masiwi ti hatesol waliko ti aope ie ma ti i luluainima imuh. ²² Haeu hana lawe waliko hani hahitake Krai ape kilami i Masiwi tapein. Ape teteka laha soh tetan laha uke solian tetan. ²³ Krai masin ka pati teka kahikahin ti kapitalaha ape teka kahikahin laha masin tupuan. Hatesol kuiai poh ti kako hina, kako kema ti Krai. Ape hatesol waliko i momoih hahitake ngahat tetan.

2

Lalape wawahen ti Haeu kako sohot seilon haun

¹ Tekahikahi Jises Krai ti Epesus, ti imat amuto masin seilon tenen maten nake amuto kum hani Holi Spirit kapiti amuto. Amuto tahi kakai Haeu ma aile hakila saun lialun. ² Ti lokon ien amuto aile usiwaliko ti teka seilon lialun ailele. Amuto hong usi kakai Satan tel masiwi ti teka spirit lialun laha toto he maun. I tetel i pupuas leili teka laha tale tehitolaha hani Haeu. ³ Ti imat kako hatesol masin ien. Kako ailele waliko tenen ti tupuakako pahan. Kako usiwaliko ti lialun namilokako ma isiai pahakako ti ailei saun lialun. Ala i pon hawane kako uke kawatan ti lengei Haeu.

⁴ Tuah Haeu xuhai tatahan ma i waheni hawane kako. ⁵ Aile ape ti kako tutuen hahitake saun lialun, Haeu aile kako sohot seilon haun ti usian. Ti lalape soliaian i awai kako ti kawatan ti lialui woukako kumahe nake ti soliai puasakako. ⁶ Masin ti Haeu hamoiha Krai, tin i hamoiha aliake kako lehe kako sohot seilon haun ti

usian. Hoi i namiloiwen i hatona kako kapi Krai ti tesol tonan ti neinia seilon nake kako pakata hetekiewen kapi Jises Krai. ⁷ I aile ukek ien lehe teka seilon ti imuh laha paxai tioi lalape soliaian ti i aile kola hani kako usiwa puase Jises Krai.

⁸ Salan wanen, ti lalape soliai Haeu, Krai awai amuto ti kawatan ti lialui woumuto nake ti xoxoi namilomuto tetan kumahe ti soliai puasamuto. ⁹ I aile ukek ien lehe tap tel ti kako sameni aliake i. ¹⁰ Puki Haeu aile kako sohot seilon haun ti usian ti i pakateni kako hani kapi Krai Jises lehe lawe kako aile tatale waliko solian ti Haeu namiloiwen haniakako ailean.

Krai hukumini hetekie teka Ju ma teka kumahe Ju

¹¹ Teteka ti amuto takahama ti teka kumahe Ju, namilo paxai aliake amuto ti imat lokon amuto tai soh ti Krai. Tekahikahi axai amuto seilon tenen kumahe ti Haeu nake amuto tai aile teik kikilam ti kotiai uli walikoumuto ti usiai saun ti laha. Saun tenen ien tuahe ailele seilon ape i kum pon hasawialaha. ¹² Lokon ien amuto pate xauxaun ti Krai ma tin melal ti teka Ju, teteka Haeu kilamiwen tetan. Amuto kumahe leili namil ti Haeu xinotiwen kapi laha ukei waliko ti i kakawen i hani laha. Amuto tua toto tehu pon itan ie, tap titioamuto ti Haeu ma tap waliko solian ti na amuto mon ukean. ¹³ Ti imat amuto pate xauxaun ti Haeu, tuahe aope ie amuto sohotuen seilon ti Krai. Ti i mat kaui kawatan ti lialui woumuto, i haxohi amuto hani kapi Haeu.

¹⁴ Puki Krai i aile hasolia wasolakako, teka Ju ma teka kumahe Ju ape i hukumini hetekie kako. I xaxaweni tenen saun ti he wawatak i seselai kako. ¹⁵ Ti matean i oxoxi kako ti hahitake nauna ma saun ti teka Ju lehe teka Ju ma teka kumahe Ju ati kako hukuma hetekie kapin. Ti aweisal tewau ien wasolakako i sawi. ¹⁶ Ti matean he kros, i hukumini teka Ju ma teka kumahe Ju ape i aile hasolia wasolakako hani Haeu. Aile ape i hatapo xaxaweni tenen saun ti he wawatak wasolakako. ¹⁷ Ti Krai he tehu pon itan ie, i kakaxi meng solian ti hasoliai wasole seilon ma Haeu. I kaxi hahani amuto teka kumahe Ju ma amite teka Ju. ¹⁸ Aoape ati kako, teka Ju ma teka kumahe Ju, i pon kako kak sawi hani kapi

Haeu tel Tamakako usiwa waliko Krai aile haniwen kako. Pake Holi Spirit tenenawe i huhuali kako.

Teka kahikahi Jises Krai masin ingi Haeu

¹⁹ Aile ape amuto teka kumahe Ju, amuto ape kumahe melal ti teka seilon ti Haeu, amuto hukuma hetekiewen. Amuto ape akikin ahuma ti Haeu. ²⁰ Kako teka kahikahi Jises Krai, kako masin tehu ing hahatuhi ai teka aposel ma teka kului ai kakai Haeu. Tehu kuku pate tuah se puki alia Jises Krai. ²¹ Masin hatesol soxi tini tehu ing i pakata hani tehu kuku tuah, tin masin pakataiakako hani Krai. Tehu ing ien i sohot ingi Haeu na namilokako ti Krai xox ahe. Ape Haeu paxai ukek kako seilon sawisawin. ²² Ti kako pakata hetekie hani kapi Krai, i hukumini kako hani kapi teka kahikahin liai lehe ti pohe Holi Spirit kako hatesol sohot hanowi tehu ing Haeu ingangai.

3

Puase Pol ti hualiai teka kumahe Ju

¹ Nga Pol kalabusake kaxiai meng solian ti Jises Krai hani amuto teka kumahe Ju. ² Amuto tioiwen ka ti lalape soliai Haeu i hani nga ailei tenen puasain tuah ien ti hualiamuto. ³ Nga tai hahongoen amuto ka Haeu hatakei haniwen nga namilon ti sale puase Krai, ti imat teka seilon kum ttoi. ⁴ Na amuto ridai waliko ti nga taiwen, amuto xeu waliko ti titioak sale tenen namili Haeu ien. ⁵ Kemuk Haeu tai hatakei tenen namilon ien hani teka seilon. Tuahe ao pe, Holi Spirit kola hatakei haniwen teka aposel ma teka kului ai kakai Haeu.

⁶ Tenen namil ien masin, amuto teka kumahe Ju tin amuto uke hatesol waliko solian ti Haeu hani amite teka Ju. Haeu hukumini hetekiewen kako, aile ape waliko ti i kakawen i hani teka Ju seilon tetan, tin i hani teka kumahe Ju. Kako uke tesol waliko solian ien nake kako hong soh meng solian ti Jises Krai ape kako pakata hehetekie kapin. ⁷ Tenen meng solian ien nga kaxi ahuti hahani teka seilon. Ti lalape soliai Haeu i hani nga ailei tenen puasain ien ti kui pohen.

⁸ Kalak nga tel seilon naun ti lawe seilon ti Haeu, i hani nga kaxi haniai teka kumahe Ju sale lawe waliko solian ti Krai hahani teka seilon tetan. Tesol waliko solian ien se tuah wanen, seilon kum pon kolongenian. ⁹ Haeu kilamiwen nga ti nexi haxewai namilon ti sale puase Krai hani lawe seilon. Ti imat, lilian ti Haeu tanomi lawe waliko, i tai kola hahatakei tenen namilon ien hani laha.

¹⁰ Haeu aile ukek ien lehe ao pe ie i aile kola lalape anesoan hani teka engel ma teka spirit liai pate pohen laha toto he maun. I kola hani laha ka ti lalape anesoan i kapiti hasolia hatesol seilon tetan. ¹¹ Tesol waliko ien Haeu namiloiwen ti imat wanen ape i hapuasa Jises Krai tel Masiwi ti kako aile haponowian.

¹² Ao pe aweisalukako hani Haeu ape hean. I pon kako matut kakanean pake kako pakata hehetekie kapi Krai ma namilokako xoxoan tetan. ¹³ Aile ape nga kamei amuto kum hahakawata tiamuto nake ti waliko lialun laha aile hahani nga. Kawatan ti nga kakau se hualiamuto.

Pol lotu huali ulea teka Epesus

¹⁴ Nake ti tesol waliko ien nga lokuha lotu hani tel Tamakako Haeu. ¹⁵ Hatesol seilon tenen tenen ti patul ma itan ie kaha kema hanawain ma axakaha ti tel Tamakako Haeu. ¹⁶ Kilan waliko solian ti Haeu haniai teka seilon tetan. Aile ape nga kamei i lehe Holi Spirit hakui leilomuto ti kui pohen. ¹⁷ Nga kamei hetekie i lehe Krai puas hamalum leilomuto nake namilomuto xoxoan tetan. Tin nga kamei hetekie Haeu ti hualiamuto lehe amuto waheni tatale i ma teka seilon liai. Na amuto aile ukek ien, amuto masin tea pata i wahai hani leilam ma tehu ing laha hatuhi he pekeun ailan. ¹⁸ Na masin ien, amuto hetekie teka seilon liai ti Haeu, amuto paxai tioi lalape wawahen ti Haeu, tap tel i pon kolongenian. I xoini lawe waliko ma tin tap tahi tapoan. ¹⁹ Kalak tap tel i pon tioi hatapoi wawahen ti Krai, nga lotu huali amuto lehe amuto ilameni tioi wawahen tenen ien. Nga kamei Haeu hualiamuto ti usi hatapoi namilon ma woun lehe amuto sohot seilon sawisawin tapain hanowi i.

²⁰ Kako sameniwa Haeu! I pon hawane ailei lawe waliko ti kui pohen ti i pupuas leilokako. Ailean tetan i xoini hawane ti na kako kamei ma namiloi. ²¹ Kako sameniwa Haeu ti lawe waliko solian Krai ma teka kahikahin ailele lehe lawe seilon ti aope ie ma telok imuh laha paxai tioi lalape pohen ma soliaian. Kako sameni tatalewa i lian tehue. Salan wanen.

4

Ti axe Krai teka kahikahin hukuma hetekie

¹ Nga, tetel nga kalabusake ailei puase Krai, nga kakane hawane amuto, puas usi hawanewa saun ti Haeu pahan nake i kilamiwen amuto seilon tetan. ² Lawe paxai kewak seilon liai pamu tuah ape aile aluini haniwa laha. Ti usiai saun ti wawahen, kum leng kokosea na seilon aile talesi amuto. ³ Holi Spirit i pakateni hetekiewen amuto. Aile ape puas elieliwa akeni konginiai soliai wawahen wasolamuto lehe amuto hukuma hamalum tatale.

⁴ Kako teka kahikahi Krai masin tupui seilon tel. Holi Spirit tenenawe i pupuas leilokako. Waliko solian ti kako monomon ukean tin tenenawe nake kako hatesol Haeu kilamiwen tetan. ⁵ Telawe Masiwi ti kako. Meng ti Jises Krai tin tenenawe kako soh ma baptais tenenawe kako hatesol uke ti hahitakan. ⁶ Tin masin telawe Haeu Tamakako. I Masiwi ti kako hatesol, i pupuas leilokako ma i hapuasa kako hatesol ti ailei puasan.

⁷ Tuahe Krai hani kako anesoin tenen tenen ti ailei waliko usiwa namilon.

⁸ Masin ti he leili pepai Haeu i ukek, “Muhin ti i xoiniwa teka laha hil pahoi i, i kalabusi laha.
I lua hani tesol ti patul wanen
ape i hani teka seilon anesoin tenen tenen
ti ailei waliko.” *(Ps 68:18)*

⁹ Namiloi paxaiwa teik kakain ti i ukek, “I lua hani tesol ti patul wanen.” Ien i kola ka imat Krai mos hanimu tesol pate itan ti tehu pon ie. ¹⁰ Ape tetel i mos hanima itan he tehu pon ie, i tin tetel i lua hani patul wanen lehe i hapono hatapo lawe waliko.

¹¹ Krai tetel i hani anesoin ti puasain tenen tenen. Teka laha sohot aposel, teka laha kuluiwai kakai Haeu, teka liai laha kaxiai meng solian ti Jises Krai ape teka

laha sohot seilon ti ngahatia teka kahikahi Krai ma hanau alaha. ¹² Teka seilon ien laha apeseniai teka seilon ti Haeu ailei puasan lehe laha hukuma hetekie hahitake Krai ape namilolaha tetan i xox ahe tatale. ¹³ Na kako soh ti tel Nati Haeu ma kako tioi hawane i, Haeu hukumini hawane kako ape kako sohot unau Krai wanen. Na masin ien, kako usi hahawane namilon ma saun tenen i pahan ape kako sohot seilon tenen hanowi aliake i.

¹⁴ Na i sohot ukek ien, teka hanau waliko tenen puputa laha kum puluti uke kako. Kako kumahe masin akaik kokol lehe namilokako i sohisohia hanowi koap tenen laman ma aupol tua towi ahua ma na kai pata tenen aupol tua paxeni lalolal. ¹⁵ Kako teka kahikahi Jises Krai, kako kaxiwa kakain salan hetekiewa wawahen. Ape lawe waliko ti kako aile, kako hanowi hawanewa ti Krai, tel masin ka pat ti kapitiakako. ¹⁶ Krai hukumini hetekie teka seilon tetan masin soxi tini seilon i pakata hetekie hani tupuan. Na soxi tini seilon teik teik i puas alua, tupuan hatel i kui. Tin masin kako teka kahikahi Jises Krai, na kako he wawahen ma aile aluini puasakako, namilokako ti Haeu i xox tatale ape puasakako i kau anan.

Saun tetenen teka seilon ti Haeu usiwa

¹⁷ Nga kakane hawane amuto ti hahitake axe Jises Krai tel Masiwi, kum aile hahanowi teka seilon laha kum soh ti Haeu. Namilolaha tap pupuasan. ¹⁸ Ti lialui woulaha laha kum xeu waliko tenen salan ma laha pate xauxaun ti Haeu. Patulaha pate ailan ti ukei kakain tenen sawisawin, aile ape laha kum tioi aweisali Haeu. ¹⁹ Laha kum hienake ailei saun lialun. Laha tua aile usiwa isiai pahe tupualaha ape laha aile tatale saun lialun tenen tenen.

²⁰ Ien se kumahe saun tenen amuto kewen sale Krai. ²¹ Nga tioi amuto hongoen sale puase Jises Krai ma laha hanau amuto saun tenen sawisawin tetan. ²² Laha honewen amuto lioi xaxawenai woumuto ti imat, saun tetenen ti imat amuto to ailele ti lialui isiai pahamuto. Saun tenen ien i hasele amuto ti usiai Haeu. ²³ Amuto haniwa Holy Spirit towiahu namilomuto ma tiamuto. ²⁴ I aile amuto sohot seilon haun lehe amuto

unauan wanen ti ailei waliko tenen sawisawin masin ti kakaian hahanau amuto. Na masin ien, amuto sohot hanowi aliake i.

²⁵ Aile ape amuto lioi xaxaweniwa saun ti puputa. Lawe kakawa kakain salan nake Krai hukuminiwen amuto hahitakan. ²⁶ “Na amuto leng, lepetawa uke lengeamuto i itini amuto hani saun lialun.” (*Ps 4:4*) Kum hahapeti lialui lomuto he tiamuto. ²⁷ Kum hahani Satan kapiti hakalala amuto.

²⁸ Na amuto seilon ti xuxuina, aile lioiwa. Amuto puas elieliwa lehe amuto pongahatiamuto ape amuto huali uke teka tap soxi. ²⁹ Kum hahapuas kakain tenen i haliu seilon. Ailewa kakain tenen solian ti i huali laha ma i haku namilolaha ti Krai.

³⁰ Kum ailele waliko tenen i hatahanea Holi Spirit ti Haeu. Haeu hani amuto Holi Spirit ti kikilam ka amuto tetan wanen. Ape i pupuas leilomuto atengi tataen ti Haeu oxoxi tamusuke amuto ti lawe waliko lialun.

³¹ Aile ape kum wiwiliki seilon, kum leng lalolal, lomuto kum lilialu. Kum kak hilehil, kum kak alului seilon ma kum aile haliu laha. Lioi xaxaweni hatapoa tesol saun ien. ³² Amuto aile hasolia haniwa seilon, lawe kolawa saun ti tatahan hani laha. Oxoxiwa seilon ti kawatan ti waliko tenen lialun laha aile hani amuto masin ti Haeu oxoxiwen kako ti kawatan ti lialui woukako usiwa waliko ti Krai aile haniwen kako.

5

Krai haxewa hani kako saun tenen kako usiwa

¹ Amuto ape nati Haeu pate i waheni. Aile ape lawe amuto aile usiwa saun tenen i pahan. ² Amuto kolawa saun ti wawahen leili nanahiamuto masin ti Krai waheni kako ape i mat ti ukei totonakako. Haeu amuke tehu matean ti hualiakako masin ti i amuke waliko solian na kako aile nake kako waheni i.

³ Amuto ape seilon ti Haeu. Kum ailele saun lialun ti wawan hehin, kum ailele sikisiki tenen ti hienain ma kum halepelep. Na amuto kum aile, tap wanen laha misahi amuto ti tesol waliko ien. ⁴ Amuto kum ailele kakain tenen ti hienain, kakain tenen tap pupuasan ma kakain lialun ti

wawan hehin. Amuto kak nonoa kemulik hani Haeu ti lawe waliko solian i hahani amuto. ⁵ Amuto tioiwa, na amuto to ailele saun lialun ti wawan hehin ma sikisiki tenen ti hienain, amuto kum uke waliko solian ti Haeu kakawen i hani ma tap totonamuto kapi Krai ma Haeu. Tin masin na amuto to ailele saun ti halepelep nake seilon tenen ien masin ka i lolotui waliko ti i halepelep waxian. ⁶ Kum hahani laha puluti amuto sale tesol waliko ien ti kakain tenen kumahe sawisawin. Ti lengei Haeu i axi kawatan hani teka laha tahi kakaian ma to ailele tesol saun ien. ⁷ Kum papalah kapi seilon tenen masin ien.

⁸ Imat, ti amuto to ailele tesol saun ien, amuto masin leili tilokoan. Tuahe aope amuto pakata hetekiewen kapi Jises tel Masiwi, amuto ape he xewan. Aile ape amuto aile kolawa saun solian ti Haeu. ⁹ Nga kak ukek nake seilon ti he xewan laha aile waliko tenen mewenae solian, sawisawin ma salan.

¹⁰ Amuto tohongi elieliwa upiai waliko tenen Haeu tel Masiwi waheni na amuto aile. ¹¹ Kum huhukuma kapi teka laha ailele puasain ti tilokoan, saun tenen tap pupuasan. Hualiwa laha usiai aweisal solian lehe laha paxai tioi lialui woulaha. ¹² Waliko tenen lialun laha aile mumuneni, pate hahien kalak tuahe kaxian. ¹³ Tuahe kakain salan ti Haeu i kola hatakei lialui tesol waliko ien masin ti xewan i haxewa waliko ti he tilokoan. ¹⁴ Aile ape ti he xewan lawe waliko i sohot kouke. Masin ti leili pepai Haeu i ukek,

“Haiwa, teka masin ka amuto mamatih.

Xahatawa, teka masin ka amuto maten ti woumuto lehe Krai i kapiti amuto ti he xewan.”

Haniwa Holi Spirit kapiti kako

¹⁵ Kanipetiwa sale nanahiamuto. Kum hahanowi seilon tenen tap namilon. Namilomuto kewa solian ma xewan. ¹⁶ Ie se taun ti seilon to ailele saun tenen pate lialun. Aile ape amuto hapuasa aluiniwa teik taun ti amuto hina ailei saun solian. ¹⁷ Kum tua ailele waliko hanowi seilon tenen tap namilon, tohongi elieliwa upiai waliko ti Haeu tel Masiwi pahan amuto ailewa. ¹⁸ Kum un taxitaxia nake i itini amuto ti ailei saun lialun. Haniwa Holi Spirit puas leilomuto lehe i kapiti amuto.

¹⁹ Na amuto apuha hetekie, pakuiwa pak tenen tenen hani Haeu ti hakuiamuto. Pak amuam hawanewa ti leili atemuto. ²⁰ Ti lawe waliko kak kemulik haniwa Haeu tel Tamakako usiwa waliko ti Jises Krai tel Masiwi aile haniwen kako.

Nauna ti hanau hahunatun

²¹ Amuto he huhualawa ma he hongohongoa kakaiamuto tel tel. I kola ka amuto paxai tioi masiwiai Jises Krai, tetel amuto hong usi.

²² Amuto hehin, hong usiwa axoamuto. I kola ka amuto hong usi Haeu tel Masiwi.

²³ Wawan i masin ka pat ti neinia tel axoan masin Krai i pat ti neinia teka kahikahin ape laha masin tupuan. Krai i tetel awaiakako ti kawatan ti lialui woukako. ²⁴ Masin ti teka kahikahi Krai hong usi kakai, tin masin teka hehin lawe hong usiwa kakai axoamuto.

²⁵ Amuto wawan, waheni hawanewa axoamuto masin ti Krai waheni hawane kako teka kahikahin ape i mat ti ukei tonakako. ²⁶ I mat lehe kako sohot seilon tetan. Ti kako hong soh kakai Haeu ape kako uke baptais, Krai xaxaweni lialui woukako ape i aile kako sohot seilon haun ti usian. ²⁷ Pahan teka kahikahin paxialaha soliaian tel hehin na i sal, tap teik wikiwihin ma lolo, tinun tanenan solian wanen. Pahan laha hani hatapoa i tupualaha ape tap tel i pon tienialaha ti tenen na waliko. ²⁸ Masin ti Krai waheni teka kahikahin, amuto wawan waheniwa axoamuto hanowi ti amuto waheni aliake amuto. Tel wawan na i waheni tel axoan, tin i waheni aliake i. ²⁹ Tap tel i watakai aliake i, mewenae i ngahati aluini masin ti Krai ngahati aluini kako teka kahikahin. ³⁰ Kako masin tupuan ti i ngangahati.

³¹ Masin ti leili pepai Haeu i ukek, "Tel wawan i salili taman tinan ape i hukuma hetekie hani tel axoan lehe lalu sohot hanowi ka seilon tel." *(Gen 2:24)*

³² Teik kakain ien hahanau kako waliko tenen pate tuah sale hukumai Krai ma teka kahikahin. ³³ Tin i hahanau kako sale wawahen. Amuto wawan waheni hawanewa axoamuto hanowi ti amuto waheni aliake amuto ape amuto hehin kolawa lomuto haniwa axoamuto.

6

Nauna ti hanau akaik ma taman

¹ Amuto akaik, amuto hahitake Krai tel Masiwi. Aile ape hong usiwa kakai tamamoto ma tinamoto nake tenen saun ien i saun solian ti ala amuto ailewa. ² Haeu hani kako tenen nauna i ukek, "Hong tamaniwa kakai tamam ma tinam ape aile hasolia haniwa lalu." Tetenen nauna ien Haeu hani kako hetekie kakai i ukek, ³ "Na amuto aile usi, amuto tunahi tonain solian ma tin amuto to welu he tehu pon ie." *(Exod 20:12)*

⁴ Amuto teka tame akaik, kum aile hahalenge natumuto. Amuto ngahati aluiniwa ma hanau laha lehe laha lap hetekiele saun ti Krai tel Masiwi.

Nauna ti hanau masiwi ma unauan

⁵ Amuto teka unau seilon, hong usi hawanewa teka masiwi ti amuto ti tehu pon ie. Aile aluini hawanewa puasalato masin na amuto ailele puase Krai.

⁶ Amuto puas aluawa kumahe mewenae na lato papaxai amuto lehe lato amuke. Ti leili tiamuto, ailewa waliko tetenen Haeu pahan nake amuto unau Krai.

⁷ Hana hatapoa tupuamoto ailei puasain hanowiwa ka amuto aile hahani Krai tel Masiwi kumahe tuahe seilon. ⁸ Nameniwa ka Haeu tel Masiwi i kahui kako tel tel ti soliai puasakako, kako unau seilon ma na kumahe.

⁹ Amuto teka masiwi, aile aluini haniwa teka unauamoto. Kum aile hahamatau laha. Nameniwa ka ati amuto hahitake Masiwi telawe Haeu, tetel i kum paxai nenexi seilon.

Pa ti Haeu hani hualiakako

¹⁰ Tiliai nauna tetak, tu xox tatalawa kapi Krai tel Masiwi lehe kui pohen i hakui amuto. ¹¹ Masin tel seilon ti hile i hana hatapo waliko ti hilehile, tin masin kako uke hatapoa waliko ti Haeu haniwen hakuiakako ti hil pahoiwai puase Satan, tel pulutiai seilon. ¹² Kumahe kako hihilei seilon, kako haeliel hawanewa hil pahoiwai spirit lialun ma teka masiwi ti laha, teteka laha toto he maun neini hialalui teka seilon ti tehu pon ie.

¹³ Aile ape hapuasa hatapoa waliko ti Haeu haniwen hakuiamoto ti hil pahoiwai Satan lehe na kawatan tunahi amuto, i kum xoini amuto nake amuto tu xox

tatale ti Krai. Ape na amuto aile hatapoa puasamuto, tin amuto tu xoxox. ¹⁴ Apeasawa! Akeni konginiwa kakain salan ti Haeu hanowi teik tah ti konginiai luhuamuto. Lawe ailewa saun tenen sawisawin lehe i awai amuto ti totohong ti Satan masin teik samen ti awai patanawe seilon taun ti hile. ¹⁵ Amuto soh tatalewa meng solian ti Jises Krai. I hatona hasolia tiamuto lehe amuto tu xox hawane masin tel seilon ti i hana su taun ti hile. ¹⁶ Amuto soh tatalewa ti Jises Krai lehe i awai amuto ti Satan hanowi teik titieh i awai tel seilon ti inah leili hilehile. ¹⁷ Amuto soh eliel hawanewa ka Haeu awaiwen amuto ti kawatan ti lialui woumuto masin tel seilon i hana tehu kapu samen awai patun taun ti hile. Ape hapuasawa kakai Haeu. I masin tea ngol weluwelun ti hile Holi Spirit haniwen paumuto. Aile ape amuto hapuasawa ti hil pahoiwai Satan.

¹⁸ Lawe lotu tatale haniwa Haeu masin ti Holi Spirit kakapiti amuto. Kameiwa Haeu hualiamuto ti lawe waliko. Na amuto lotu, hana hatapoa namilomuto haniwa Haeu. Lotu hualiwa hatesol seilon ti Haeu ma kum lotu lilioa.

¹⁹ Ape tin lotu hualima nga lehe Haeu hani nga kakain tenen ti na nga kak taen nga kaxi matuke haxewai meng solian ti Jises Krai hani teka seilon. Ti imat laha tai xeu tenen meng ien. ²⁰ Haeu kilamiwen nga kaxiai meng solian ti Jises ape nga kalabusake tenen ien. Aile ape lotu hualima nga lehe Haeu hakui nga kaxi matuke tatalei meng solian ien masin ti i pahan.

Tiliai kakai Pol

²¹ Tikikus tel soliai akikikako ti Krai, i kaxi hani amuto sale puasak lehe amuto tioi lawe waliko ti nga ailele. I tin i hani hahatapo tupuan ailei puase Krai. ²² Nga talo i hani kapimuto ti hahongoamuto sale pupuasamite ma tin haxoxoi namilomuto ti Krai.

²³ Nga kamei Haeu tel Tamakako ma tel Masiwi Jises Krai lehe lalu hatona hasolia tiamuto ma hakui saun ti wawahen hetekie haxoxoi namilomuto ti Haeu.

²⁴ Nga kamei hetekie Haeu aile hasolia hawane haniwa hatesol teka laha waheni Jises Krai tel Masiwi ti kako, wawahen ti tap tahi tapoan.

Pilipai

Teik pasi Pol hani teka kahikahi Jises Krai ti Pilipai Kakain ti haxewai teik pepa ie

Pol tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Krai ti tehu taon Pilipai sai 32 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Ti imat Pol i Pilipai, i kakaxi meng solian ti Jises Krai ape kilan seilon soh ti Jises. Tin i kaxi sawateni tenen meng ien hani teka seilon ti tesol tesol. Nake ti tenen ien laha hana i hani leili kalabus ti tehu taon Rom. Tuahe i amuam tutuen ape i hone teka Pilipai ka mewenae laha amuamua nake ti waliko tenen Jises Krai aile haniwen lato. Pol kak kemulik hani teka kahikahi Krai ti Pilipai ti waliko lato hakau usima Epaprodaitus ti hualian i Pol. Pol hone lato ka kum usiusi teka laha neini hakalala seilon ti meng salan ti Jises Krai. Tin i hakui lato haxoxo tatalewa namilolato ti Jises Krai ma aile usiwa saun tenen Jises hahanau ma kolawen.

¹ Teik pas ie ti Pol ma Timoti hua unau Jises Krai hani amuto hatesol teka kahikahi Jises Krai ti Pilipai hetekie teka masiwi ti amuto ma teka hualialato.

² Nga kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel Masiwi lehe lalu aile kola lalape soliaialalu hani amuto ma hatona hasolia tiamuto.

Pol lotu huali teka Pilipai

³ Na nga namiloia amuto, lawe nga kak kemulik hani Haeu tel Masiwi tetak. ⁴⁻⁵ Lawe lotu tetak ti hualiamuto hatesol, nga lotu hehetekie amuam nake huhual ti amuto hahani nga ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises Krai se lilian ti amuto hong sohoa tenen meng ien hanima taen ao pe ie. ⁶ Ape nga soh hawane ka Haeu, tel i hutuiwen puasain solian leilomuto, i aile tatale atengi tilian, tataen ti Jises Krai aliama.

⁷ Nga to nanamiloia amuto ukek ien nake amuto tone atek wanen. Amuto tin masin nga, amuto ukewen solian ti Haeu ti nga leili kalabus ie ma ti nga melal kak papahoi teka laha kak wawatakai meng solian ti

Jises Krai. Ape nga kaxi haxewa hani laha ka tenen meng ien se salan wanen. ⁸ Haeu tioi ka pahak wanen nga paxai amuto nake nga waheni hawane amuto hanowi ti Jises Krai.

⁹ Nga kamei Haeu lehe wawahen ti waso lamuto i lap ahe tatale hetekie anesoamuto ti Haeu ma lehe paxai tioi aluiniai waliko. ¹⁰ Na i sohot ukek ien, amuto tioi hawane waliko tenen tuah ma waliko tenen solian ti na amuto aile, ape amuto sohot seilon sawisawin ma tap tel i pon tieniamuto atengi tataen ti aliai Krai. ¹¹ Ape hetekie huhual ti Jises Krai amuto pon hasohotui kilan saun solian ti hasoliai axe Haeu ma samenian.

Pol amuam ti laha kaxi ahuti meng solian ti Jises

¹² Tesol akikik ti Krai, pahak amuto tioiwa, waliko tenen i sohot hahani nga pate i huali sawateniai meng solian ti Jises Krai. ¹³ Aile ape hatesol seilon ie hetekie teka peteniai ingi teka masiwi ti Rom laha tioi ka nga kakalabus ie nake nga ailele puase Krai. ¹⁴ Nake ti xoxoi namilok ti Haeu kalak nga kakalabus, kilan teka kahikahi Krai kaxi mamatuke menge Haeu, tap laha mamata.

¹⁵ Salan teka laha kakaxi meng solian ti Jises nake pahalaha laha pamu tuah tetak ma xoiniak. Tuahe teka liai laha ailele ti soliai namilolaha. ¹⁶ Teteka ien laha kakaxi meng solian ti Jises Krai nake laha waheni hawane nga ma laha tioi ka nga kakalabus ie nake ti kak pahoiia teka laha kak wawatakai tenen meng ien. ¹⁷ Tuahe teka liai laha kakaxi menge Krai kumahe ti soliai namilolaha. Pahalaha seilon tua hong usiwa ma sameniwa laha. Laha sokok puasalaha ien i axi palahi aheheke nga kawatan ti nga leili kalabus. ¹⁸ Tuahe nga kum namiloia waxi tesol waliko ien. I kum kongini uke kaxiai meng solian ti Krai. Nga amuam ti laha kaxi ahuhuti puase Krai na laha ailele ti soliai namilolaha ma na kumahe. Salan wanen nga amuam tatale. ¹⁹ Nga tioi ka Haeu awai nga ti waliko lialun nake amuto lotu huhuali nga ma Spirit ti Jises Krai lawe i hahakui nga.

Pol se unau Krai wanen

²⁰ Ti xoxoi namilok nga tohongi eliel hawane nga kum aile waliko tenen i hahiena nga. Pahak wanen nga kaxi matuke tatale puase Krai lehe hatesol waliko nga aile ti nga moihin tutuen i haxawa axan ape kalak na nga mat, sale mateak tin i haxawa axan. ²¹ Solian ti nga moihin nake nga se unau Krai tuahe pamu soliaian ti na nga mat nake ape nga to hawane kapin. ²² Na nga to welu ahe he tehu pon ie, nga aile hakila puasain solian ti Krai. Nga kum tiori tetenen pamu nga waheni, tiliwen nga moihin ka na nga mat. ²³ Namilok i uke huonen. Pahak wanen nga salili tehu pon ie lehe nga to hawane kapi Krai nake se pamu solian tetak. ²⁴ Tuahe pamu solian ti amuto na nga tiliwen ie.

²⁵ Namilok xoxoan wanen nga tiliwen. Pate solian ti nga puas tatale wasolamuto ti hualiamuto lehe amuto hina amuam nake xoxoi namilomuto ti Krai i kui ahe. ²⁶ Na masin nga tahia alia haniwa kapimuto, amuto sameni hawane Jises Krai ti lawe waliko i aile haniwen nga.

Pol hakui teka Pilipai ti tu xox tatalewa ti Krai

²⁷ Ape waliko tuah tetenen, sale woumuto kewak ka i usi hahawane waliko ti meng solian ti Krai hahanau nake amuto seilon ti Haeu. Na amuto aile ukek ien, kalak na nga kapimuto ma na nga tua hongohong sale pupuasamuto, nga tiori ka amuto hukuma hetekie hani Jises Krai ti namil teikawe ma amuto haელიel pahoi teka laha wawatakai meng solian tetan. ²⁸ Amuto kum maamata teka laha hil pahoi amuto. Na amuto tu xox eliel ti Krai, ien se kolakol ka imuh Haeu axi laha kawatan ape i hani amuto tonain kapin ti tap tahi tapoan. ²⁹ Tuahe Haeu hapohea amuto kumahe mewenae lehe amuto soh ti Krai, tin lehe amuto kau hetekie moloan ma kawatan nake amuto kahikahin. ³⁰ Kawatan ti ape amuto tutunahi se masin ti imat i tutunahi nga. Ape amuto tiori ka ao pe ie nga kakau tutuen tenen kawatan ien.

2

Teheniwa kako hanowi ti Krai teheni i

¹ Ti amuto hukuma hetekie hani kapi Krai, kaie i hakui amuto? Kaie wawahen tetan i hamatua amuto? Kaie amuto pakata hahani Holi Spirit? Kaie Krai kola hani amuto soliai tatahan tetan? ² Na masin ien, kewa namilomuto teikawe, amuto he wawahenawa ma puas hetekiewa ti namil tenenawe. Na amuto aile tesol waliko ien, i hamuamua hawane nga.

³ Kum namiloi aliliake mewenae amuto ma kum ailele waliko ti lehe seilon sameni amuto. Kum haxawa aliliake amuto, namiloi kewak seilon liai pamu tuah ti amuto. ⁴ Namiloiwa ailei waliko solian hani seilon liai kumahe mewenae na solian ti amuto.

⁵ Ti lawe namilomuto, usi hatapo hawanewa namili Jises Krai.

⁶ Kalak i se Haeu,
i kum aka kongini tesol totone Haeu.

⁷ I aka lioi soliai totone Haeu
ape i teheni i hanowi tel tuahe unau
seilon lokon ti i sohotuma seilon.

⁸ Ti i he tehu pon ie, i teheni hawane i
ti hong usiai namili tel Taman Haeu
hani taen ti matean he kros
hanowi seilon tenen woun lialun.

⁹ Aile ape Haeu haxawa hawane i
ape hana i pamu tuah ti lawe seilon.

¹⁰ Haeu aile ukek ien lehe teka patul he
tonan, teka ti itan ie ma teka maten
laha hatesol lokuha hani Jises Krai
ti samenian.

¹¹ Ape lawe seilon kaxi hei ka
Jises Krai i tel Masiwi tapein.
Ti laha aile ukek ien,
se laha haxawa axe Haeu tel Taman.

Kako masin xewan ti haxewai seilon

¹² Tesol soliai akikik ti Krai, nga tiori lawe amuto hong usi Haeu. Aile ape amuto puas aka matainiwa ti ailei hatesol waliko solian hanowi seilon tenen Haeu awawai ti kawatan ti lialui woulaha. Amuto aile tatalewa kumahe mewenae na nga kapimuto, puas eliel ahewa kalak na nga tap. ¹³ Puki Haeu pupuas leilomuto. I hanamiloa ma hapohea amuto ti ailei waliko tenen i amuke.

¹⁴ Ti lawe puasain na amuto aile, kum aile hahakila kakain ma kum kak hapatapat. ¹⁵ Ti lawe waliko na amuto aile, hanowiwa ti teka seilon sawisawin lehe tap tel pon tieniamuto ti tenen na waliko.

Amuto se nati Haeu, aile ape nahih alua hawanewa wasole teka seilon woulaha pate lialun lehe amuto masin xewan ti haxewai alaha hanowi kamai kohot i haxewa maun. ¹⁶ Soh elieliwa ma kaxi haniwa seilon liai meng ti sale ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan lehe nga amuam hawane tataen ti Kraiss aliama nake puasak ti nga ailele wasolamuto i tai xoina. ¹⁷ Ape nga amuam akati amuto, kalak na nga mat ti kaui kawatan nake ti kaxiai meng solian ti Jises masin ti amuto kau kawatan nake ti hong sohoi tenen meng ien. Nga amuam nake kawatan ti nga kakau se hualiamuto. ¹⁸ Amuto tin amuam akatima nga.

Namili Pol ti taloi Timoti hani Pilipai

¹⁹ Na masin Jises tel Masiwi pahan, kumahe kuen ape nga talo Timoti hani kapimuto. Ti na i aliama i hamuamua nga na i kaxi hani nga waliko solian ti i sosohot wasolamuto. ²⁰ Tap tel liai kapik ie i namiloi eliel hawane sale totonamuto hanowi ti Timoti. ²¹ Teka liai lawe laha namiloi aliake puki laha kumahe laha nanamiloi waliko ti Jises Kraiss pahan. ²² Tuahe amuto tioi ka Timoti kola hawanewen ka i tel unaui Kraiss wanen. I pupuas kapik kaxiai meng solian ti Jises. I huali nga hanowi tel akaik huali tel taman. ²³ Namilok wanen hakaui Timoti hani kapimuto tataen na nga tioiwa waliko tenen na i sohot hani nga ie. ²⁴ Nga soh hawane ka tel Masiwi tin pahan nga sohot paxai amuto. Kumahe kuen ape nga sohotua.

Pol hakau aliake Epaprodaitus hani kapi teka Pilipai

²⁵ Tuahe nga nanamiloi na imat nga hakau aliake hanimu amuto Epaprodaitus, tetel amuto taloma hualiak ti tenen na nga tae. I tel akikik ti Kraiss, i puas pakata hahawane kapik ma i huhuali nga ti kak pahoiwai teka laha kak wawatakai meng solian ti Jises Kraiss. ²⁶ Pahan wanen i alia hani tesol puki tonan ti paxaiamuto. Tian kawat hawane nake amuto hongoen ka i tinun. ²⁷ Salan wanen i tinun, sikole i mat. Tuahe Haeu kola hani i tatahan tetan ma tin hetekie hani nga nake na i mat haselawen i palahi aheke kawatan tetak.

²⁸ Aile ape namilok wanen ti hakau aliakan lehe amuto amuam alia na amuto paxaiwa i. Tenen ien i hapau lalape namilok ti amuto. ²⁹ Waxi auniwa i hetekie amuam nake i tel akikimuto ti Kraiss. Aile hasolia haniwa i ma teteka seilon laha masin i. ³⁰ I hani hatapo tupuan ailei puase Kraiss kalak kilan kawatan ape sikole i mat ti i huhuali nga waliko ti amuto kum aile uke nake amuto xauxaun tetak.

3

Waliko ti Kraiss aile pamu tuah ti lawe waliko

¹ Tesol akikik ti Kraiss, amuamua nake amuto pakata hehetekie hani Jises tel Masiwi. Nga kum waxi na nga to kaxi tuhi hahani amuto waliko ti imat nga kaxiwen. Nga ailele ti solian ti amuto.

² Lepeta hawanewa teka seilon laha lungei amuto ti ailei teik kikilam ti kotiai uli walikoumuto ti usiai saun ti teka Ju. Puasalaha pate lialun, i kum kau anan. Laha masin teka pahalaha koti xaxaweniai soxi tini seilon. Kumahe salan laha soh hawane ti Jises Kraiss. ³ Se kako teteka seilon ti Haeu wanen, kumahe lato. Kako teteka ti Holi Spirit kakapiti ti lotuiwai Haeu. Kumahe ka kako sameni aliake kako ti soliai puasakako. Kako kum kak ukekek kako sawisawin na kako aile saun solian. Kako se sameniai Jises Kraiss ti waliko i aile haniwen kako.

⁴ Puki nga, hina salangawan na nga sameni puasak, pamu i xoini teka liai.

⁵ Nga tel akiki Ju wanen, tel ti teka Israel. Nga nakuama ti Benjamin tel nati Jekop. Muhi ngain tepanim toluhu ti takahak, laha aile hani nga teik kikilam ti kotiai uli walikouk ti usiai saun ti teka Ju. Tamak tinak lalu Ju wanen ma nga se tin Ju wanen. Ti imat nga usi hatapo hahawane hatesol nauna ma saun ti teka Ju nake nga tel Parisi. ⁶ Namilok i eliel hawane ti ailei puase Haeu. Ti xoxoi namilok ien nga aile halialu teka kahikahi Kraiss nake nga sokok i hamuamua Haeu. Tap tel pon tieniak ti tenen na waliko nake nga usi hatapo hahawane hatesol nauna ma saun ti teka Ju.

⁷ Tuahe tesol waliko kemuk nga sokok pate tuah tetak, aope ie ape nga tioiwen

ka tap pupuasan nake waliko ti Jises Kraiss aile i pamu tuah. ⁸ Salan, lawe waliko tap pupuasan na nga kolongeni hani solian ti tioiai Jises Kraiss tel Masiwi tetak. Nga paxai ukek waliko ien tuahe masin masiap. Nake ti Jises Kraiss, nga lioi hatapo tesol waliko ien lehe nga sohot hawane seilon tetan ape nga pakata xox hawane hani kapin. ⁹ Haeu namiloi ukek nga seilon sawisawin kumahe nake nga usi hahatapo nauna ma saun ti teka Ju tuahe nake ti xoxoi namilok ti Kraiss. Haeu namiloi ukek wasolakako hani kapin i sawi mewenae na kako soh hawane ti Kraiss. ¹⁰ Pahak wanen nga tioi hawane Kraiss. Pahak tenen pohe Haeu ti i hamoiha aliake Kraiss i puas hawane leilok ma tin nga tuai hawane Jises ti kawi kawatan hani tataen ti mateak. ¹¹ Ti aweisal tewau ien nga soh ka Haeu xahateni aliake nga ti mateak.

Tu xox tatalewa lehe kako sohot seilon tenen Kraiss pahan

¹² Kumahe nga ukek nga waxainiwen ailei tesol waliko ien ma na nga hoi liai seilon tenen sawisawin wanen. Tuahe nga eliel hawane lehe nga sohot seilon tenen ti Jises Kraiss pahan nake i kilami nga seilon tetan. ¹³ Tesol akikik ti Kraiss, nga kum namiloi ukek ka nga waxainiwen. Tuahe nga hana hatapo hawane kuik ti ailei waliko tetenen, nga kum namiloi waxi waliko ti i tamusuen, nga hana hatapo tupuak hani ailei waliko ti tutuen nga tai aile. ¹⁴ Aile ape nga puas eliel tatale atengi tataen Haeu hani nga kahuk, ti i waxi nga hani tesol tonan nake nga pakata xox kapi Jises Kraiss.

¹⁵ Kako teteka kahikahi Jises wanen, kako hana hatapoa namilokako ti usiai waliko ti nga kakak. Na teka ti amuto laha namiloi watakai kakaiak, pake Haeu haxewa namilolaha. ¹⁶ Tuahe waliko tuah tetenen, kako aile tatalewa waliko ti kako tioi ka Haeu pahan.

¹⁷ Tesol akikik ti Kraiss, amuto hatesol aile usiwa pupuwasak ma tin paxai ukenuwa saun ti teka laha aile usiwi woumite. ¹⁸ Tuahe kilan teka woulaha kola ka laha watakai meng ti matei Jises Kraiss he kros. Nga kaxi hakila haniwen amuto tenen ien

ti imat ape nga kaxi ulei hani amuto hetekie lalape tatahan tetak. ¹⁹ Pahalaha mewenae hamuamui tupualaha. Laha sameni aliake laha ti ailei waliko tenen ala laha hienake. Namilolaha mewenae toi waliko ti tehu pon ie. Laha pake kane tesol ti kawi kawatan tap tahi tapoan. Tetesol ien Haeu aile halialu tamusuke laha. ²⁰ Tuahe hanima kako, totonakako wanen se tesol tone Haeu. Ape kako mon atetengi aliai Jises Kraiss tel Masiwi i toto ien. I tetel awaiakako ti kawatan ti lialui woukako. ²¹ I hina poh ti hana hatapoi lawe waliko hani hahitakan. Ape i hapuasa tenen poh ien ti sohiai tupuakako tenen aneso i lialu lehe kako uke tupuakako haun tenen tap tahi lialuan masin alia puki tupuan ti Haeu xahateni aliake i ti matean.

4

¹ Tesol soliai akikik ti Kraiss, tu xox tatalewa usiai Jises tel Masiwi. Nga waheni amuto ma pahak wanen paxaiamuto. Nga sameni ma amuke hawane amuto nake soliai puasamuto i kola ani pupuwasak.

Nauna ti Pol

² Eudia ma Sintike, nga kamei eliel amulu ti hasawiai wasolamulu ma puas hetekie hanowiwa tuan solian nake ati amulu ti Kraiss tel Masiwi. ³ Ape nga kamei o, tel puas akatak wanen, hualiwa lalu nake lalu puas eliel hahawane kapik ti kaxiai meng solian ti Jises Kraiss. Tin lalu puas akatiwen Klemen ma teka tuauk liai, teteka Haeu hana konginiwen axalaha ti ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan.

⁴ Lawe amuto amuamua nake ti Jises tel Masiwi. Nga kakane ulea amuto, amuam hawanewa! ⁵ Aile aluiniwa lawe seilon. Nameniwa ka Jises tel Masiwi i lawe xohixohin kapimuto.

⁶ Kum namiloi hahakila tenen na waliko, tuahe leili lotu ti amuto, kameiwa Haeu waliko tenen ti amuto tae ma kak kemulik haniwa i ti lawe waliko. ⁷ Na amuto aile ukek ien, Haeu hatona hasolia tiamuto. Ien se tuah wanen, soliaian seilon kum pon namiloi usian. Na masin kawatan tunahi amuto, i hakui namilomuto ma tiamuto nake amuto seilon ti Jises Kraiss.

⁸ Tesol akikik ti Kraiss, pahak amuto hana hatapoa namilomuto ti tesol waliko ie, waliko tenen salan, sawisawin ma solian,

waliko tenen Haeu paxai ukek tuah ma saun tenen pate solian ti seilon paxai wahreni ma sameni. ⁹ Ape aile usiwa waliko ti nga hahanau amuto ti lawe kakaiak ma pupuwasak. Na amuto aile ukek ien, Haeu, tel hatona hasoliai tiakako, i lawe kapimuto.

Pol kak kemulik hani teka Pilipai

¹⁰ Nga amuam hawane ma nga haxawa axe Jises tel Masiwi ti huhual ti amuto. I kola ka amuto nanamiloi tutuen nga. Nga ttoi ka lawe amuto nanameni nga tuah ti imat amuto kum tunah tehu taun ti hualiak. ¹¹ Kumahe nga kak ukek ien nake nga tae ti tenen na waliko. Nga ape maloan, kalak solian ma na lialun tunahi nga, nga amuam tatale. ¹² Hahuonen i tunahiwen nga, hina taun ti nga kilan soxi ma hina nga tae. Nga hanauen sale aweisal ti nga to amuam tatale, kalak nga hina an, soxi ma na tap. ¹³ Nga pon waxainiai lawe waliko nake Krai hakui nga. ¹⁴ Tuahe pate solian wanen ti amuto huali nga ti kawatan tetak.

¹⁵ Masin ti amuto teka Pilipai ttoi, lokon ti uli amuto hongoa meng solian ti Jises ti nga lua salili Masedonia texux xuxumuto, tap teka kahikahi Jises liai hualiwen nga. Mewenae amuto huhuali nga. ¹⁶ Ape ti nga tutuen Tesalonika, imat ti nga lua salili Masedonia, kumahe tehue huhual amuto hakau hanima nga. ¹⁷ Kumahe nga kak ukek lehe amuto axi nga waliko. Pahak wanen Haeu aile hasolia haniwa amuto ti soliai puasamuto.

¹⁸ Ti aope ie nga tapan wanen lawe waliko. Nga kewen huhual ti amuto hanima Epaprodaitus haniak ape i akulaiwen waliko ti pahak. Haeu amuke hawane saun ti amuto aile hahani nga. Ien masin waliko tenen poun pate solian ti teka seilon kau hani Haeu. ¹⁹ Ape Haeu tel Masiwi tetak tin i haponu hatapo amuto kilan waliko solian tetan nake amuto papakata kapi Jises Krai.

²⁰ Kako haxawawa Haeu tel Tamakako lian tehue. Salan wanen.

Tiliai kakai Pol

²¹ Amuam tetak haniwa hatesol kahikahi Jises Krai ti Pilipai. Tesol akikikako ti Krai kapik tin lato hakaua

amuam ti lato. ²² Ape hatesol kahikahi Jises liai tin laha hakaua amuam ti laha, kasinan teka laha pupuwas leili ingi Sisa tel masiwi tapein ti Rom.

²³ Ti tiliai kakaiak nga kamei tel Masiwi Jises Krai ti aile hasolia hawane haniamuto hatesol.

Kolosi

Teik pasi Pol hani teka kahikahi Jises Krai ti Kolosi Kakain ti haxewai teik pepa ie

Pol tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Krai ti tehu taon Kolosi sai 32 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Lato soh ti Jises Krai ti lokon Epapras, tel tuai Pol, kaxi haniwa lato meng solian ti Jises Krai. Pol tai ningahi lato tuahe i to nanameni ma lotu huhuali lato. Lokon ien i leili kalabus nake ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises Krai. Ti Epapras alia haniwa kapi Pol, i kakane i ka hina seilon leili teka kahikahi Krai ti Kolosi laha hahanau lato waliko kumahe sawisawin sale Jises Krai. Aile ape Pol tai teik pas ie. I nexi haxewa hani lato ka Jises Krai i masin alia Haeu. Sale namilolalu, pohelalu ma saun ti lalu tenenawe. Haeu hapuasa i ti tanomia lawe waliko ape Jises Krai i tel Masiwi ti hatesol teka laha soh tetan. I tetel i awai seilon ma i hani laha tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Aile ape Pol pahan wanen teka Kolosi hana hatapoa tupualaha haniwa Jises Krai ma aile usiwa waliko ti i hahanau.

¹ Nga Pol tel aposel ti Jises Krai ti puki namili Haeu. Timoti tel akikikako ti Krai i kapik, amuam ti amili haniwa amuto.

² Teik pas ie hani amuto teka kahikahi Jises Krai ti Kolosi, teteka amuto hana hatapo tupuamuto ailei puase Haeu ma amuto unau Krai wanen. Nga kamei Haeu tel Tamakako ti aile kola haniamuto lalape soliaian ma hatona hasoliai ti amuto.

Pol ma tesol tuaun lotu huhuali teka Kolosi

³ Ti amite teka kahikahi Krai lotu huhuali amuto, lawe amite kak kemulik hani Haeu ti amuto hatesol. I tel Tame Jises Krai tel Masiwi ti kako. ⁴ Amite kak kemulik hani Haeu nake amite hongoen xoxoi namilomuto ti Krai Jises ma lalape wawahen ti amuto hani lawe seilon ti Haeu. ⁵ Amuto sohot ukek ien nake namilomuto xoxoan wanen ka kahumuto i to aununa ti tone

Haeu. Hoi amuto tioi tenen ien nake amuto hongoen kakain salan leili meng solian ti Jises Krai.

⁶ Tenen meng solian ien, kilan seilon ti tesol tesol laha soh ape laha aile usi saun ti Haeu pahan masin ti i sosohot wasolamuto lilian ti uli amuto hongoa kakaian. Amuto xeu ka salan wanen Haeu awai kako nake ti lalape soliaian.

⁷ Epapras, tel soliai tuaumite ti ailei puase Krai, i hanauen amuto tesol waliko ien. I puas alua hahawane wasolamuto ukei totonamite. ⁸ I kaxi hani amite sale saun ti wawahen Holi Spirit hahani amuto.

⁹ Aile ape lilian ti amite hongoa sale puasamuto, lawe amite lotu huhuali amuto. Amite kamei Haeu haxewa haniamuto waliko ti pahan amuto ailewa ma haxewai namilomuto sale usiai aweisalun hetekie huhual ti Holi Spirit. ¹⁰ Na masin ien, soliai puasamuto i haxawa axe tel Masiwi Jises ma lawe waliko ti amuto aile i hamuamua i. Amuto aile waliko solian tenen tenen ape titioamuto ti Haeu i lap ahe.

¹¹ Tin amite kamei Haeu ti hakui hawaneamuto ti lalape kui pohen lehe amuto tu xox tatale ape amuto kum aile lioi puasan kalak kawatan tenen tenen tunahi amuto. ¹² Hetekiewa amuam amuto kak kemulik haniwa Haeu tel Tamakako. I aile ape amuto pon ukei waliko ti i kakanewen teka seilon tetan, teteka i neneini laha. Ape laha masin leili xewan. ¹³ Kemuk Satan neneini kako ape kako masin leili tilokoan. Tuahe ao pe ie Haeu oxoxiwen kako ti hahitake Satan ape i hani neiniakako tel Natun pate i waheni. ¹⁴ Krai tetel i oxoxi kako ti kalabus ti saun lialun ma ti kawatan ti lialui woukako.

Krai se Masiwi tapein ti lawe waliko

¹⁵ Kaha kum pon ningahiai Haeu tuahe ti lokon Jises Krai tel Natun sohotuma tel seilon, i kola hatake hani kaha Haeu tel Taman nake i tin masin tel Taman. I Masiwi tapein ti lawe waliko Haeu tanomi. ¹⁶ Hetekie tel Natun Haeu tanomi hatesol waliko ti patul ma itan ie, waliko ti i pon seilon ningahi ma kum pon ningahian, hatesol seilon tuah, teka masiwi ma teka engel pohen. Salan, hetekie Krai Haeu tanomi lawe waliko lehe hatesol waliko laha sameni Krai tel Natun. ¹⁷ Imat ti lawe

waliko Krai hoi ien. I aile lehe lawe waliko puas he paho alua.

¹⁸ Krai tetel i neini teka seilon tetan masin pati seilon i kapiti tupuan. I tetel hanialaha tonain tuah kapi Haeu. I tin Haeu hamoihamu ti matemate lehe i sohot Masiwi tapein ti lawe waliko. ¹⁹ Nake ti puki namili Haeu, tel Natun hina lawe waliko masin i, tel Taman. ²⁰ Krai tetel Haeu hapuasa hasawiai lawe waliko hani i, hatesol waliko ti patul ma itan ie. Ti Krai mat he kros i hasawi hatesol waliko ien.

²¹ Kemuk amuto pate xauxaun ti Haeu. Amuto watakai hawane i nake ti lialui namilomuto amuto aile saun pate lialun. ²² Tuahe ao pe ie, Haeu hasawiwen wasolamuto kapin lokon ti tel Natun sohotuma seilon hanowi kaha ape i mat. Aile ape taen ti Haeu hiniti lawe seilon, i namilo i ukek amuto seilon sawisawin, amuto seilon tenen amuto hani hatapo i tupuamuto.

²³ I sohot ukek ien na amuto soh tatale ti Jises Krai. Aile ape tu xox hawanewa, kum hahani laha hakapaxea amuto waliko ti amuto to monomon atengian nake Haeu kakawen leili meng solian ti Jises ka i hani amuto. Tenen meng ien hoi amuto hongoen ape i sawat hahani lawe xux. A nga Pol Haeu kilami ti kaxi ahutian.

Pol puas huali teka kahikahi Jises Krai

²⁴ Nga amuam ti nga kakau moloan ti hualiamuto. Ape nga kau tatale tesol kawatan ien masin ti Krai kauen kawatan lehe i huali teka seilon tetan, teteka ti Krai neneini masin ti pati seilon kapiti tupuan. ²⁵ Nga sohot tel ti hualiai teka kahikahi Jises Krai nake Haeu kilami nga ti ailei tenen puasain ien. Pupuasak nexi haxewa hatapoi kakai Haeu hani amuto. ²⁶ Kue hawanewen namili Haeu kumahe xewan ti teka seilon tuahe ao pe ie i kaxi hatakei hani teka seilon tetan. ²⁷ Haeu ailewen namilon ti lehe teka seilon tetan tioi ka tin pahan i hani teka kumahe Ju waliko tenen pate solian. Waliko tenen solian ien se Krai i pupuas leilomuto lehe namilomuto i eliel hawane ti ukei waliko solian ti Haeu kakawen i hani.

²⁸ Aile ape amite kaxi sale puase Krai hani lawe seilon. Amite hone laha ti hong usiai Haeu ma amite hanau laha hetekie anesoan lehe i paxai tioi ka namilolaha tel

tel xoxoan wanen ti Krai ma laha hani hatapo i tupualaha. ²⁹ Nga puas eliel hahawane ti ailei tenen puasain ien hetekie pohe Krai i pupuas leilok.

2

¹ Pahak amuto tioiwa ka nga haeliel hahawane hualiamuto ma teka kahikahi Krai ti tehu taon Laodisia hetekie teka kahikahi Krai liai laha tai niningahi nga. ² Nga kamei Haeu ti hakuiai leilomuto lehe wawahen ti amuto tel tel hukumini hawane amuto. Pahak wanen amuto tu xox tatalewa lehe amuto tioi aluini hawane menge Haeu ti sale puase Jises Krai. ³ Se pate tuah wanen na kako tioi hawane Jises Krai. Krai tel haxewaiakako lehe kako aneso alua hawane kakain tuah ti Haeu ma lawe waliko.

⁴ Nga kakane amuto ukek ien lehe amuto kum halali hani seilon puluti amuto, kalak na sale kakaialaha tangian pate solian. ⁵ Kalak na nga kumahe kapimuto, tiak tutuen toi amuto ape nga amuam hawane nake amuto puas pakata hehetekie ma namilomuto xoxoan tutuen ti Krai.

Krai oxoxi kako ti usiai nauna tenen puki ailelei seilon

⁶ Aile ape amuto hong usi tatalewa Jises Krai, tel amuto hanawen Masiwi ti amuto. ⁷ Masin pata ti i wahai hani leili hepekeun, amuto akeni haxoxoa namilomuto ti Krai lehe xoxoi namilomuto i kui ahe ti waliko amite hanauen amuto. Ape amuto kak kemulik tatale haniwa Haeu ti lalape waliko i aile hahani amuto.

⁸ Amuto lepetawa uke seilon hakalala amuto hani usiai kakain ti tenen kumahe salan sawisawin ti sale Haeu. Laha aile ti puki anesoi seilon, laha tua kak tanomi, tap salangawan. Laha hanau seilon usiai nauna tenen ti seilon tua aile tanomi, kumahe laha kema ti Krai. ⁹ Kum hong usi usi laha. Kalak Krai i sohotuma seilon hanowi kaha, i se Haeu wanen. ¹⁰ Krai se pamu patul ti lawe masiwi. Amuto kum tae tenen na waliko ti usiai namili Haeu nake amuto papakata kapin.

¹¹ Lokon ti amuto hana hatapo amuto hani Krai, tap tel i aile teik kikilam ti kotiai uli walikoumuto usiai saun ti teka Ju. Puki Krai aile hani amuto teik kikilam haun ti i oxoxi amuto ti hahitake saun lialun. ¹² Ti laha baptaisi amuto, ien masin ka amuto

mat ohoiwen Krai. Ape amuto xahat aliawen seilon haun ti usiai Haeu nake amuto hina namil xoxoan ti pohe Haeu, tetel i xahateni Krai ti matean.

¹³ Kemuk amuto hahitake saun lialun. Amuto masin teka maten nake amuto kum hani Holi Spirit neini amuto. Tuahe Haeu hamoiha aliake amuto nake ti waliko ti Jises Krai aile haniwen amuto. Ape i oxoxi kako ti kawatan ti lialui woukako. ¹⁴ Ien masin ka Haeu susuni xaxaweniwen saun lialun ti kako ti laha tai kokongini suluiakako. I sohot lokon ti matei Jises Krai. Ti laha tahi hakea Krai he kros masin ka Haeu tahi hakea hetekiewen lialui woukako. ¹⁵ Ti ien Krai xaxaweni kui teka spirit lialun ti neiniai seilon ape i aile hahiena hialalu laha ti puli lawe seilon ti i xoiniwa laha.

¹⁶ Aile ape amuto kum nam wawaxi teka laha howini amuto nake amuto kum usi saun tenen i halini aniai hina an ma unum. Tin amuto kum nanamilo i na laha kak wawatakai amuto nake amuto kum amuke akati laha ngain lalap ti laha, masin ti lawe suhui pangapang ma na usiai saun ti tehu ngain Sabat hanowi ti laha usiasi. ¹⁷ Tesol saun ti teka Ju i tuahe kolakol ti waliko tenen pamu tuah ti Haeu apeseniwen i luluainima imuh. Krai tetel pamu tuah nake i hapoponowi hatapoi waliko ti Haeu kakawen i aile hani kako. ¹⁸ Hina seilon woinakon ka laha teheni laha ape laha lotui teka engel. Na laha lungei amuto ti aile usialaha, amuto kum aile usiasi uke amuto kum waxi kahumuto ti Haeu apeseni haniwen amuto. Tek a seilon ien laha ukek ka Haeu hanamiloa laha ningahiai waliko tenen tuah i axi anesoalaha tetan. Tuahe waliko tenen laha hahanau teka seilon, i sohotuma ti puki namilolaha. Nake ti tesol waliko ien laha sameni aliake laha. ¹⁹ Laha aka lioi xoxoi namilolaha ti meng tenen sawisawin ti Krai tel neiniakako. Masin ti pati seilon i kapiti tupuan, tin masin Krai neini seilon tetan lehe laha hukuma hawane hanowi soxi tini seilon teik teik i pakata huhukuma ape i lap usi namili Haeu.

²⁰ Kako masin ka kako mat ohoiwen Krai. I mat oxoxiwen kako ti hahitake nauna tenen seilon ti tehu pon ie tua aile tanomi. ²¹ Aile ape amuto kum usiasi nauna tenen masin, “Kum hahapuasa tetenen, kum aniani tenen ie, kum aka sosoti

waliko tenen hahalin.” ²² Tesol waliko ien i kum to kue, hapuasaian tehue. Tetesol nauna ien laha hahanau seilon ti puki namilolaha. ²³ I woinakon ka solian na kako usi. Tek a laha usiasi tesol nauna ien laha sokok laha aile hamuamua Haeu nake laha hahalini laha hina waliko, laha teheni aliake laha ma laha aile hialalu tupualaha ti kolakol ka laha hana hatapo tupualaha hani i. Tuahe ti usiai tesol nauna ien i kum huali laha ti tahiai isiai pahalaha ti ailei saun lialun.

3

Saun ti teka namilolaha xoxoan ti Krai

¹ Masin ti Haeu hamoiha Krai, tin i hamoiha aliake kako teka seilon haun ti usian. Aile ape hana hatapoa namilomuto haniwa waliko ti Krai, tetel i toto pape tepaun mini Haeu manau ti neiniakako.

² Hana hatapoa namilomuto ti waliko ien, kumahe waliko ti tehu pon ie. ³ Amuto aile kewak ien nake lialui woumuto ti amuto to ailele imat ape i tapoen. Aoape amuto puas pakata hehetekie kapi Krai. Ape teteka seilon laha kum soh ti Haeu, laha kum xeu tenen saun haun ti amuto. ⁴ Tuahe taen ti Krai aliama, tetel haniamuto tonain tuah kapi Haeu, taen ien lawe seilon ningahi ka amuto se seilon tuah wanen tetan.

⁵ Aile ape lioi xaxaweni hawanewa saun lialun tenen amuto ailele ti isiai pahamuto. Kum ailele saun lialun ti wawan hehin, kum ailele sikisiki tenen ti hienain ma konginiwa isiai namilomuto ti tua sik lalolal. Kum halepelep nake na namilomuto i eliel hawane waxiai waliko kilan tenen tenen, ien se masin ka amuto lolotui tesol waliko ien. ⁶ Tek a laha tahi kakai Haeu ape to ailele tesol saun ien, ti lengean i axi laha kawatan. ⁷ Imat ti amuto soh ti Krai, amuto to ailele tesol waliko ien. ⁸ Tuahe aoape ie amuto lioi xaxaweniwa saun tenen lialun. Kum leng lalolal, lomuto kum lilialu, kum ailele namil ti hialalui seilon, kum kak hahialalu laha, kum kak alual ma kum puputa lalolal. ⁹ Kum ailele tesol waliko ien nake amuto ape kumahe seilon ti weli ailei saun lialun. Amuto lioi xaxaweniwen. ¹⁰ Aoape ie amuto seilon ti ailei saun solian nake namilomuto xoxoan ti Krai. Haeu aile amuto sohot seilon haun ti usian ape i huali tatale amuto lehe titioamuto tetan lap ahe ma amuto sohot seilon

ti usiai woun. ¹¹ Aile ape teka laha sohot kahikahi Krai, tap tel i pamu tuah ti liai tel. Tel Ju i aile usi saun ti kikilam ti kotiai uli walikoun i kumahe pamu tuah ti tel kumahe Ju, tetel i kum usi saun tenen ien. Tel unau seilon i kumahe pamu naun ti tel i kumahe unau seilon ape tel seilon kaliap i tin kumahe pamu naun ti tel seilon pono. Na amuto kahikahi Krai, tap liai tenen na amuto akiki xux liai ma na kumahe. Waliko tenen pamu tuah se Krai ape i pupuas leili hatesol seilon tetan.

¹² Amuto hana hatapoen tupuamuto hani Haeu. Amuto seilon tetan i waheni hawane. Aile ape amuto hualiya teka hina kawatan, aile hasolia haniwa seilon liai, kum aile hahanowi amuto pamu tuah ti laha, aile aluini haniwa seilon liai, kum leng kokosea ma kum aile lilioi puasamuto kalak kawatan tunahi amuto. ¹³ Lomuto kum lialalu hani seilon liai. Na seilon aile waliko tenen lialun hani amuto, oxoxiwa i ti kawatan ti lialui woun ien. Masin ti Jises tel Masiwi oxoxi amuto ti kawatan ti lialui woumuto, tin amuto oxoxiwa teka liai ti kawatan ti saun lialun laha aile hani amuto. ¹⁴ Patul ti hatesol saun solian se saun ti wawahen nake i hukumini hawane hatesol kahikahi Krai. Aile ape waheniwa Haeu ma seilon.

¹⁵ Jises Krai hatona hasolia tiamuto, aile ape amuto elieliwa ti hasoliai wasolamuto nake amuto hukuma hawanewen ape amuto sohot hanowiwen ka seilon tel. Ape lawe kak kemulik haniwa Haeu. ¹⁶ Namiloi eliel hawanewa kakai Krai lehe i kapiti amuto na amuto hanau seilon ma nau laha ti hong usiai Haeu. Amuto aile aka matainiwa. Ape pak hawanewa ti leili atemuto pak tenen tenen ti same-niai Haeu ti lawe waliko i aile haniwen amuto. ¹⁷ Ti lawe waliko amuto kak ma na aile, nameniwa ka amuto hahitake Jises tel Masiwi. Lawe kak kemulik haniwa Haeu tel Tamakako. Amuto pon ailean nake ti Jises Krai.

Nauna ti Pol hani teka lohe ing tehu tehu

¹⁸ Amuto hehin, hong usiwa axoamuto nake i se saun ti teka hehin laha hahitake Krai tel Masiwi.

¹⁹ Ape amuto wawan, waheni hawanewa axoamuto. Kum wawatakai ma aile hahialalu laha.

²⁰ Teka akaik, lawe hongoa kakai tamam tinam nake Haeu tel Masiwi amuke hawane saun tenen ien.

²¹ Amuto teka tame akaik, kum hahaha-hele loi natumuto uke xoxoi namilolaha ti amuto i put. I hakawata tialaha ape laha kum aile waliko tenen solian.

²² Amuto teka unau seilon, hong usi hatapoa masiwi ti amuto. Aile aluiniwa puasamuto kumahe mewenae na i paxai amuto. Puas hawanewa ti leili atemuto, kumahe tuahe ti hamuamui masiwi ti amuto. Amuto ailewa ti sameniai Haeu. ²³ Lawe waliko ti amuto aile, puas hawanewa ti leili atemuto hanowiwa ka amuto pupuas ti Haeu tel Masiwi, kumahe ti teka tuahe seilon. ²⁴ Nameniwa ka Jises tel Masiwi kahui hasolia amuto. Amuto se kahikahin, hatesol puasamuto tetan. ²⁵ Tuahe na tel ti amuto aile waliko lialun, Haeu kahui aliake hani i. Ti na i paxai kolongeni woi seilon, tap i saupa ti tel.

4

¹ Amuto teka masiwi, kum hapuasa nenexi teka unauamuto, ngahati aluiniwa laha. Nameniwa ka amuto tin hahitake Masiwi tel. Amuto se hahitake Haeu.

Tu xox elieliwa ti lotu

² Lotu tatalewa, kum lotu lilioa. Hana hatapoa namilomuto haniwa lotu ma kak kemulik haniwa Haeu. ³ Ape tin lotu hualima amite lehe Haeu neini hani amite aweisal ti kaxi ahutiai puase Krai hani teka seilon. Ti imat Haeu tai haxewa hatapo hani laha. Ape nga kakalabusake ti kaxi ahutiai tenen meng ien. ⁴ Lotu hualima nga ti kaxi haxewai sale puase Krai hani lawe seilon nake hoi liai puasak.

⁵ Na amuto kapi teka laha kum soh ti Jises Krai, lawe hapuasa aluiniwa teik taun ien ti hualialaha. ⁶ Lawe kak hapau aka matainiwa kakaiamuto lehe amuto paho hapoponowi kakai hatesol seilon.

Tiliai kakai Pol

⁷ Tikikus kaxi hani amuto nga. I tel tuauk nga waheni hawane, i hani hahatapo i ailei puase Krai. ⁸ Nga taloa i hahongoamuto waliko ti i sohot hahani amite ie ma ti kak hakuamuto. ⁹ Nga talo hetekiewa Onesimus, tel akikikako ti Krai amite waheni hawane. I tel ti amuto. Pate i puas elilil

ailei puase Haeu. Ape lalu kaxi amite hani amuto.

¹⁰ Aristakus tel tuauk, tin i kakalabus kapik, i hakau amuam tetan haniwa amuto hetekie Mak tel ukale Banabas. Amuto kewen kakain ti auniai Mak na masin i tahia haniwa kapimuto. ¹¹ Jises tetel axan liai tenen Justus, tin i hakau amuam tetan. Lato tolue Ju kahikahi Krai lato pupuas kapik ti kolai ka Haeu i tel neinia seilon. Pate lato patahi hakui nga ti ailei puasak.

¹² Epapras, tel ti amuto, tin i hakau amuam tetan haniwa amuto. I tin unai Krai Jises. Lawe i lotu eliel kameiai Haeu ti hualiamuto lehe namilomuto tel tel xox hawane ti Krai hetekie amuto hani hatapo i tupuamuto ma tin amuto tioi hawane waliko tenen Haeu pahan amuto ailewa. ¹³ Nga kaxi hawane hani amuto ka i puas eliel hahawane hualiamuto ma teka kahikahi Jises Krai ti huohu taon Laodisia ma Hierapolis.

¹⁴ Ape Luk tel dokta pate amite waheni ma Demas, tin lalu hakaua amuam ti lalu.

¹⁵ Amuam tetak haniwa teka kahikahi Krai ti Laodisia, tel hehin masiwi axan Nimpa ma teka kahikahi Krai lawe laha apuha hani ingan ti ailei puase Haeu.

¹⁶ Muhi ridaiai teik pas ie, ridai ulea haniwa teka kahikahi Krai ti Laodisia ape tin amuto ridaiwa teik pas nga tai haniwen laha.

¹⁷ Honewa Akipus aile tinami hatapoa tenen puasain tel Masiwi Haeu haniwen i.

¹⁸ Tiliai teik pasuk puki tataiak nga Pol. Nameniwa nga tel nga kalabusake ailei puase Krai.

Nga lotu kamei Haeu lehe i aile hasolia hawane hani amuto.

1 Tesalonika

Teik pasi Pol hani teka kahikahi Jises Krai ti Tesalonika

Kakain ti haxewai teik pepa ie

Pol tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Krai ti Tesalonika loʻon ti i toto tehu taon Korin. I sohot sai 20 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Tesalonika tehu taon lalapeixux ti texux xux Masedonia. Kilan ti teka seilon ien laha kumahe Ju. Ti Pol Tesalonika, i kakaxi meng solian ti Jises Krai ape teka laha soh ti Jises (Apo 17:1-10). Teka masiwi ti teka Ju laha namiloi halialu Pol ma tesol tuaun ape laha usi xaxaweni lato nake laha watakai teka Ju lotui Jises Krai. Imuh Pol talo Timoti puas hani kapi teka kahikahi Krai ti Tesalonika. Ti i aliama i kaxi meng tenen i hamuamua Pol sale puasalato. Ti he teik pepa ie Pol kak kemulik hani Haeu nake teka Tesalonika tu xox ti Jises Krai kalak lato tunahi kawatan tenen tenen ma tin lato to nanameni i Pol hetekie wawahen. Tin i nexi hani lato sale xahatai seilon ti matemate ma hakui lato ti haxoxo tatalei namilolato ti Krai.

¹ Kakai Pol, Sailas ma Timoti hani teka kahikahi Jises Krai ti tehu taon Tesalonika, teteka amuto se seilon ti Haeu ma Jises Krai tel Masiwi.

Amite kamei Haeu aile kola haniamuto lalape soliaian ma hatona hasoliai tiamuto.

Pol kak kemulik hani Haeu ti xoxoi namili teka Tesalonika

² Tapai na amite lotu huali amuto, lawe amite kak kemulik hani Haeu ti amuto hatesol. ³ Na amite lotu hani Haeu tel Tamakako, lawe i hanamena amite sale soliai puasamuto nake amuto soh hawane ti Krai. Amite namiloi hetekie sale puasamuto ti hualiai seilon liai nake amuto waheni hawane laha ma xoxoi tutuhamuto nake amuto monomon hawane atengiai Jises Krai tel Masiwi ti kako.

⁴ Teka akikimite ti Krai, amite tioi ka Haeu waheni hawane amuto ma i kilamiwen amuto tetan. ⁵ Amite tioi nake ti amite kaxi ahuti hani amuto meng solian ti Jises, kumahe tuahe kakaiamite. Amite kaxi hehetekie kui pohe Holi Spirit ti i pupuas wasolakako ape amuto soh hawane. Tin amuto tioi ka ti amite toto kapimuto, lawe amite huali hasolia amuto. ⁶ Amuto puas usi hahawane amite ma Jises tel Masiwi. Kalak laha axi amuto kawatan tenen tenen, amuto hong usi tatale kakai Haeu hetekie amuam ti Holi Spirit hahani amuto. ⁷ Aile ape amuto sohot seilon tetenen ala teka kahikahi Jises ti xux Masedonia ma Akaia puas usi.

⁸ Kumahe mewenae teka seilon ti Masedonia ma Akaia hongoen amuto kaxi ahuhuti meng solian ti Jises Krai. Seilon ti tesol tesol laha hongoen xoxoi namilomuto ti Haeu, aile ape amite kum kaxi aheke. ⁹ Teka seilon ien laha to kakak ka amuto hong soh kakaiamite ape amuto waxi auni amite. Tin laha kakaxi ti amuto tale tehitomuto hani lotuai waliko tenen tenen ape amuto hana tupuamuto ailei puase Haeu wanen tel pate pohen. ¹⁰ Laha kakak hetekie sale monomon ti amuto atengiai tel Nati Haeu ti tesol tonan, tel ti Haeu hamoiha aliakewen. I Jises Krai tetel awai seilon ti kawatan ti lengei Haeu nake ti lialui woukaha.

2

Puase Pol ti leili Tesalonika

¹ Tesol akikimite ti Krai, puki amuto tioi ka tehu totonamite kapimuto i kum tua xoina. ² Amuto tioiwen, imat ti amite tahia hani kapimuto, amite kau hawanewen kawatan ti teka Pilipai aile hani amite. Tuahe Haeu hakui amite ti kaxiai meng solian ti Jises hani amuto kalak hina seilon laha hil pahoi amite. ³ Ti amite kakaxi tenen meng ien hani amuto, kumahe amite tua kaxi tanomi ma kumahe amite pupuluti amuto, tin kumahe amite kak hehetekie namilialun.

⁴ Haeu paxai tioi leilomite ape i soh amite tapai kaxi ahutiai meng solian ti Jises Krai. Aile ape na amite kak, kumahe ka amite ailele ti lehe seilon amuke amite, mewenae ti hamuamui Haeu. I tetel paxai kolongeniai namilomite ma

woumite. ⁵ Amuto tiori ti amite kapimuto kumahe amite ailele kakain paon ti itiniai namilomuto. Kumahe amite kaxi ahuhuti kakai Haeu ti atuhiai isiai pahamite ti ukei kahumite ti amuto. Haeu paxai tiori hawane ka kumahe amite aile ukekek ien. ⁶ Kumahe amite ailele lehe amuto ma na seilon liai sameni amite.

⁷ Kalak amite se aposel ti Kraiss, amite tai ukek amuto aile hanima amite hanowi seilon tenen pate tuah. Amite aile aluini hawane hani amuto hetekie lalape wawahen masin na tel hehin i aile hani natun. ⁸ Ti lalape wawahen ti amite hani amuto, amite amuke kaxiai meng solian ti Jises hani amuto ma tin hetekie ti hani hatapoi tupuamite hualiamuto. Amite aile ukek ien nake amuto pate tuah wanen ti amite.

⁹ Tesol akikimite ti Kraiss, ala amuto nanameni ka amite puas eliel hahawane ti amite kapimuto. Amite puas ngain hetekie ipong ti auniamite lehe amite kum hakawata amuto taen ti amite kaxi ahuti meng solian ti Haeu hani amuto. ¹⁰ Amuto ma Haeu paxai tiori hawane ka amite ailele waliko tenen ti hamuamui Haeu. Amite ailele saun solian ti amite kapimuto teka amuto soh ti Jises Kraiss. Ape tap tel i pon tieniamite ti tenen na waliko. ¹¹ Amuto tiori ka amite aile hahani amuto tel tel masin ti tel tame akaik solian i aile hani tel natun. ¹² Amite kak hakui ma hamatua amuto ma kakane tatale amuto ti ailei saun tenen Haeu pahan. I ilowi amuto hani kapi teka seilon i neneini ti nenein tenen pate tuah wanen.

¹³ Tin amite kak kemulik tutuen hani Haeu nake ti amuto hongoa menge Haeu ti amite kakaxi, amuto hong waxi ka salan kakai Haeu kumahe tuahe ti seilon. A i se salan wanen kakai Haeu. I pupuas leilomuto teka amuto soh ti Jises Kraiss.

¹⁴ Tesol akikimite ti Kraiss, waliko tetenen i sohot hahani teka laha soh ti Kraiss ti Judia tin i sohot hani amuto. Masin ti teka akikimuto axi amuto kawatan nake amuto soh ti Kraiss, tin masin teka Ju aile hani teka Judia laha soh ti Kraiss. ¹⁵ Tin teteka Ju laha telei tel Masiwi Jises ma teka ti tesol kului ai kakai Haeu. Tin laha usi xaxaweni amite ti amite kakaxi meng solian ti Jises. Laha watakai hawane seilon ape laha halenge hawane Haeu. ¹⁶ Laha tohongi lali kongini amite ti kaxi haniai teka kumahe Ju ka

Haeu pahan i awai laha ti kawatan ti lialui woulaha. Ti laha aile ukek ien, laha tua palahi aheheke saun lialun ti laha ailele. Aile ape ti lengei Haeu, imuh i axi laha kawatan.

Pol pahan wanen i paxai teka Tesalonika

¹⁷ Tesol akikimite ti Kraiss, kukunui teik taun ti amite selaia ti amuto nake teka seilon usi xaxaweni amite, namilomite tutuen toi amuto. Amite tohongi eliel paxai amuto nake amite hulol hawane ti amuto. ¹⁸ Ape pahamite wanen amite alia hani kapimuto. Puki nga Pol, nga tohongi hakilawen lehe nga alia hani kapimuto tuahe puase Satan titiehi nga. ¹⁹ Pahamite wanen paxai amuto nake amite soh ka namilomuto xoxoan wanen ti Jises Kraiss. Amuto aile hamuamua amite ape amite sameni amuto hani tel Masiwi Jises tataen ti i aliama. ²⁰ Salan wanen, amite sameni ma amuke hawane amuto.

3

¹ Pahamite wanen amite tiori sale toton amuto. Amite namiloi ukek pamu ewian na nga tiliwen leili tehu taon Aten. ² Ape amite hakaua Timoti ukei toton amite. I tel akikimite ti Kraiss, i pupuas ti Haeu sawateniai meng solian ti Kraiss. Amite taloa i ti haku iamuto ma haxoxoi namilomuto ti Jises Kraiss. ³ I aile ukek ien lehe xoxoi namilomuto ti Kraiss i kum put taun ti teka seilon axi amuto kawatan ma moloan. Amuto tiori hawane, hoi Haeu kilamiwen kako kaui tenen kawatan ien nake kako tetan. ⁴ Ti amite tutuen kapimuto, amite kaxi haniwen amuto ka kako tunahi tenen kawatan ien. Amuto tiori hawane ka hoi i sohot. ⁵ Nga kum kongini uke namilok ti amuto. Kaie amuto soh tutuen ti Kraiss? Aile ape nga taloa Timoti ti upia paxaian. Nga namiloi hawane uke Satan tohongi haputa namilomuto ti Kraiss. Na i sohot ukek ien, puase Haeu ti amite ailewen wasolamuto i tua xoina.

Timoti aliakema meng tenen i hamuamua Pol

⁶ Tuahe ti Timoti aliama kapimuto i kaxi hani amite meng tenen i hamuamua amite sale xoxoi namilomuto ti Kraiss ma lalape wawahen ti amuto hani seilon liai. Tin i kakane amite ka amuto nam

amuke hawane amite ape pahamuto wanen paxaiamite masin ti pahamite wanen paxaiamuto. ⁷ Tesol akikimite ti Krai, kalak teka seilon axi amite kawatan ma moloan, xoxoi namilomuto ti Krai i hakui namilomite. ⁸ Ape amite hanau hawane nake amuto tu xoxox ti Krai tel Masiwi.

⁹ Ti amite lotu hani Haeu amite kum tioi kolongeniai kemulik ti amite nake ti lalape amuam amite hina nakemuto. ¹⁰ Ngain ma ipong amite kamei eliel Haeu ti lehe amite paxai uleimu amuto. Pahamite haponu ahekei waliko tenen amuto tae ti namilomuto hani Krai.

¹¹ Amite lotu kamei tel Tamakako Haeu lehe i ma Jises tel Masiwi hasawi taneni aweisalumite ti hani kapimuto. ¹² Amite kamei hetekie Jises tel Masiwi ti haxoxo ahekei wawahen ti leilomuto tel tel ma ti haniai teka seilon liai hanowi lalape wawahen ti amite hani amuto. ¹³ Amite lotu ukek waxi i hakui hawane amuto lehe amuto sohot hawane seilon ti Haeu ape i paxai ukek amuto seilon sawisawin taun ti Jises tel Masiwi ti kako aliana hetekie hatesol seilon tetan.

4

Kako ailewa waliko tenen i hamuamua Haeu

¹ Tesol akikimite ti Krai, ti amite kapimuto amite hanauen amuto saun tenen amuto usiwa lehe i hamuamua Haeu. Ape salan, amuto aile usi. Aoape amite kamei eliel amuto hahitake axe Jises tel Masiwi ti haponu ahekei tenen saun ien. ² Amuto tioi hawanewen nauna ti amite haniwen amuto hahitake axe Jises tel Masiwi.

³ Haeu lon al amuto hani hatapoa i tupuamuto. Poneniwa ailei saun lialun ti wawan hehin. ⁴ Tel tel haelieliwa tahiai isiai namilon ti ailei saun lialun. Amuto kewa unau Haeu wanen lehe i namilo ukek woumuto pate sawisawin ape teka seilon hong waxi amuto. ⁵ Kum hohongeni isiai pahamuto ti ailei saun lialun ti wawan hehin hanowi teka laha kum tioi Haeu. ⁶ Kum xuuxuina axoi seilon liai. Haeu tel Masiwi i axi kawatan hani teka na laha aile saun tenen ien masin ti amite nau elieliwen amuto. ⁷ Kumahe Haeu kilami amuto tetan lehe ape amuto aile saun tenen lialun, i kilami amuto ti ailei saun

solian. ⁸ Aile ape tel na i tahi tesol nauna ti amite haniwen amuto, kumahe i tua tatahi nauna ti seilon, se i tatahi nauna ti Haeu, tetel i hani amuto Holi Spirit ti kapitiamuto.

⁹ Amite kum tai kakane amuto sale wawahen ti kako teka kahikahi Krai nake puki Haeu hanauen amuto lehe amuto aile kola saun ti wawahen wasolamuto. ¹⁰ A salan wanen, amuto waheni hatesol kahikahi Jises ti Masedonia hatexux. Tuahe amite kakane eliel amuto ti aile ahekean.

¹¹ Masin ti amite honewen amuto, eliel hawanewa lehe amuto kum aile hialalu wasole seilon, namilo iwa puki puasamuto, kum sosolonga waliko ti seilon liai ma puki amuto puas elieliwa ti ngahatiamuto. ¹² Na amuto aile ukek ien, teka laha kum soh ti Krai laha paxai waheni saun ti amuto ape laha hong amuto. Na amuto puas ti ngahati aliakeamuto, amuto kum hakawata seilon liai.

Pol kakaxi sale aliai tel Masiwi Jises

¹³ Tesol akikimite ti Krai, pahamite amuto xeu aluawa sale teka seilon laha tapoen lehe amuto kum to tatale leili tatan hanowi teka laha kum soh ka seilon moih alia. ¹⁴ Kako soh ka Jises matewen ape i moih aliawen. Aile ape kako soh ka Haeu hamoiha aliake teka namilolaha xoxoan ti Jises Krai.

¹⁵ Waliko ti amite hahanau amuto ie, hoi tel Masiwi Jises kakawen. Tataen ti tel Masiwi Jises aliana, kako teka moihin tutuen kum paxaimu i imat ti teka kahikahin laha matewen. ¹⁶ Taen ien Jises mosulih ti tone Haeu ape i tilol hahongo lawe seilon. Teku seilon hong kinaxe tel engel masiwi ti teka liai ma laha hong tangiai suhusuh ti Haeu. Ape teka laha soh ti Krai laha moih aliamu imat. ¹⁷ Muhin Haeu hukumini teka seilon ien hani kapi kako teka moihin tutuen ti tengeniai tel Masiwi Jises patul he maun. Ape kako hatesol to kapin lian tehue. ¹⁸ Aile ape amuto hakuiwa tel tel ti leilomuto tenen kakain ien.

5

¹ Tesol akikimite ti Krai, amite kum tai kakane aheke amuto sale aliai Jises Krai. ² Amuto tioi tehu ngain ien i sohot hanowi

hawane seilon ti xuxuina i sohot ti ipong. ³ Tataen ien, na seilon ukek lawe waliko ape solian ma taun lialun kum tunahi laha, kawatan lalap sohot hahutuia hani laha hanowi moloan ti hehin na i hatakaha akaik. Ape laha kum salia uke.

⁴ Tuahe amuto tesol akikimite ti Kraiss, amuto kumahe leili tilokoan ti saun lialun. Aile ape tehu ngain ien i kum sohot haonga amuto hanowi tel seilon ti xuxuina i sohot haonga tel tame ing. ⁵ Amuto leili xewai saun solian. Kako teka kahikahi Jises, kako kum ailele saun lialun hanowi na kako toto leili tilokoan. ⁶ Aile ape kako kum hahanowi teka laha kum soh ti Kraiss. Laha masin seilon ti i mamatih, i kum ttoi waliko ti i sosohot. Kum luhuluh uke waliko i sohot haonga amuto. Tahiwa isiai pahamuto ti ailei saun lialun. ⁷ Ipong se taun ti seilon matih ma tin taun ti seilon un taxitaxia. ⁸ Tuahe kako seilon ti ailei waliko tenen sawisawin. Aile ape kako tahiwa isiai pahakako ti ailei waliko tenen lialun. Namilokako kewa xoxoan hani Kraiss hetekie lalape wawahen. I awai kako masin teik samen ti awai patanawe seilon leili taun ti hile. Tu xox tatalewa ti namilokako ka Jises i awai kako ti kawatan ti lialui woukako. Xoxoi tenen namil ien i awai kako masin tehu kapu samen seilon hapuasa awai patulaha taun ti hile.

⁹ Kumahe Haeu kilami kako ti ukei kawatan ti lengean. I namiloi ka Jises tel Masiwi awai kako ti kawatan ti lialui woukako. ¹⁰ Jises mat ti ukei totonakako lehe kako teka kahikahin, teka laha matewen ma teka moihin tutuen, kako hatesol to kapin. ¹¹ Aile ape hualiwa ma hakuiwa amuto tel tel ti tu xoxoa ti Jises Kraiss masin ti hoi amuto ailele.

Tiliai nauna ti Pol hani teka Tesalonika

¹² Tesol akikimite ti Kraiss, amite kamei eliel amuto ti hongoi kakai teka masiwi laha puas eliel wasolamuto ma laha nanau amuto waliko tenen amuto teka kahikahi Kraiss usiwa. ¹³ Paxai ttoiwa ka lato pate seilon tuah ape waheni hawanewa lato nake ti pupusalato. Kum hilehil ma he wawatak.

¹⁴ Tesol akikimite ti Kraiss, amite kamei amuto nau elieliwa teka nunuxa ti ailei puasain, kakane hamatuawa teka laha mamata ma hiena, hualiwa teka tap kuilaha ma kum aile lilioi hualialaha.

Lomuto kum lialalu na seilon aile talesi amuto. ¹⁵ Kum kahui aliliake saun lialun ti seilon aile hahani amuto. Lawe aile hasolia haniwa amuto tel tel ma teka seilon liai.

¹⁶ Amuamua ti leili taun solian ma lialun. ¹⁷ Lawe lotu haniwa Haeu. ¹⁸ Kak kemulik haniwa i ti lawe waliko. Aile hatapoa tesol waliko ien nake Haeu pahan amuto teka kahikahi Jises Kraiss ailewa.

¹⁹ Kum kokongini puase Holi Spirit. ²⁰ Kum hong wawatakai kakain ti Holi Spirit hanamiloa teka kahikahi Jises kakaxi. ²¹ Hong kolongeni aluniwa hatesol kakain. Uke auniwa kakain tenen sawisawin. ²² Saliniwa ailei hatesol waliko tenen lialun.

²³ Amite kamei Haeu, tetel i haewia hawane leilokako, ti aile hasohotuamuto seilon sawisawin tenen i amuke. Amite kamei Haeu hualiamuto lehe amuto salini tatale hatesol waliko tenen lialun waxi tap tel pon tieniamuto ti tenen na waliko tataen ti Jises tel Masiwi ti kako aliama. ²⁴ Haeu pahan amuto sohot seilon tenen pate i amuke. I huhuali amuto nake lawe i aile usi waliko ti i kakawen.

²⁵ Tesol akikimite ti Kraiss, tin amuto lotu hualima amite. ²⁶ Amuam hetekie wawahen ti amite haniwa hatesol akikimite ti Kraiss. ²⁷ Nga hone amuto ti hahitake axe Jises tel Masiwi ka ridaiwa teik pas ie haniwa hatesol kahikahi Jises Kraiss.

²⁸ Amite kamei Jises tel Masiwi ti kako ti aile hasolia hawane haniamuto hatesol.

2 Tesalonika

Teik pasi Pol liai hani teka kahikahi Jises Krai ti Tesalonika Kakain ti haxewai teik pepa ie

Lokon ti Pol tutuen tehu taon Korin, i tai ulea hani teka kahikahi Krai ti tehu taon Tesalonika. I sohot sai 20 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Pol hongoen ka hina ti teka Tesalonika laha kapaxe aliai Jises Krai. Lato sokok Jises hoi i aliawen, aile ape lato puas lioa. Ti he teik pas ie Pol hahanau ka imat ti aliai Jises Krai, tel seilon pate lialun wanen sohot kouke, tetel i pahoxai Haeu ma watakai hawane hatesol nauna tetan. I itini teka seilon hani ailei saun lialun. Tuahe imuh Jises Krai tel Masiwi aliama ape hatesol seilon lialun laha uke kawatan ti lialui woulaha. Pol hakui teka Tesalonika akeni konginiai kakain salan ti Jises Krai. Tin i kakane lato ti usiai saun tenen ti Jises Krai hahanau lehe i halowi lato ailei waliko solian.

¹ Kakai Pol, Sailas ma Timoti hani teka kahikahi Jises Krai ti Tesalonika, teteka amuto se seilon ti tel Tamakako Haeu ma Jises Krai tel Masiwi.

² Amite kamei Haeu ma Jises Krai tel Masiwi ti aile kola haniamuto lalape soliaian ma hatona hasoliai tiamuto.

Pol kak hakui teteka Tesalonika seilon liai axi kawatan

³ Tesol akikimite ti Jises Krai, lawe mewenae amite kak kemulik hani Haeu ti amuto hatesol nake liai pupuamite. Pate solian ti amite aile ukek ien nake xoxoi namilomuto ti Krai ma wawahen ti amuto tel tel i to xox tatalele. ⁴ Aile ape amite to sasameni amuto hani teka kahikahi Krai liai. Amite kakaxi xoxoi tutuhamoto kalak kawatan ma totohong tenen tenen seilon liai aile hahani amuto nake amuto soh ti Jises Krai.

⁵ Tesol waliko ien i kola ka Haeu i lawe salan. Na i paxai kolongeni woi seilon, kolongenian tetan sawisawin wanen. I namiloi ukek i tapai na amuto uke tonain

tuah kapin nake amuto tu xox tatale kalak amuto kakau kawatan ti seilon liai aile hahani amuto. ⁶ Tuahe imuh Haeu kahui aliake kawatan hani teka laha aile hahakawata amuto nake lawe i aile waliko tenen mewenae salan. ⁷ Ape i hapau hawane kako hatesol tataen ti tel Masiwi Jises tahiana ti tone Haeu hetekie teka engel pate kuin ma xekei ah kakalini lato. ⁸ Tataen ien i axi hawane kawatan hani teka laha kum nam waxi Haeu ma teka laha kum hong usi meng solian tetan. ⁹ Tel Masiwi Jises axi laha kawatan tenen tap tahi tapoan. Teteka ien i selai xaxaweni laha tetan ape laha kum ningahi ma amuke pohen hetekie soliaian. ¹⁰ Hatesol waliko ien i sohot telao ti tel Masiwi Jises aliama, ape teka namilolaha xoxoan tetan laha sameni hawane i ma kaxi ahuti soliai pupuasan. Amuto tin leilolaha nake amuto soh waliko ti amite kaxi haniwen amuto sale puase Jises Krai.

¹¹ Aile ape lawe amite lotu huali amuto. Amite kamei Haeu tel Masiwi ti kako hualiamuto ailei saun ma puasain solian ti pahan amuto usiwa. Amite kamei i ti axiamuto poh ti ailei lawe waliko solian ti pahamuto ma ti hualiamuto aile hatapoi waliko ien ti xoxoi namilomuto ti Jises Krai. ¹² Amite lotu kamei Haeu tesol waliko ien lehe teka seilon laha papaxai soliai puasamoto laha sameni Jises tel Masiwi ti kako. Ape Haeu namiloi ukek amuto seilon pate tuah. Amite kamei eliel lehe waliko ien i sohot ti lalape soliai Haeu ma tel Masiwi Jises Krai.

2

Waliko tenen i sohot imat ti aliai Jises Krai

¹ Tesol akikimite ti Krai, aoape ie nga kaxi haxewa hani amuto sale aliai Jises Krai tel Masiwi ti kako tataen ti na kako apuha hani kapin. ² Amite kamei eliel amuto kum hahakila namilomuto ma hahakawata tiamuto na teka seilon hone amuto ka tehu ngain ti tel Masiwi Jises i tahiaawen. Kumahe salan na laha ukek ka Holi Spirit hanamiloa amite ti hahongomuto ukek ien. Tin kumahe amite hakouta kakain ien ani au ma na ani pas. ³ Kum hahani tel na seilon puluti amuto nake tehu ngain ien i kum sohotumu atengi tataen

kilan seilon tale tehitolaha hani Haeu ti ailei saun lialun. Imat ti tehu ngain ien tin tel seilon pate lialun wanen i sohot kouke, tetel i pahoxai Haeu ma watakai hawane hatesol nauna tetan. Tetel seilon ien hoi liai kane tehot ah tap tahi pehoan, tetesol ti Haeu aile halialu tamusuke i. ⁴ I hil pahoxai lawe waliko ti teka seilon paxai tioi se Haeu ma hatesol waliko ti laha lolotui ape i ukek i pamu tuah ti laha hatesol. Tin i soh to hani Ingi Haeu ape i ukek i se Haeu.

⁵ Saka amuto nameni ka nga kaxi haniwen amuto waliko ien lokon ti nga kapimuto. ⁶ Masin ti amuto tioi, hina waliko i titiehi sohotui tel seilon pate lialun wanen ao pe ie. I po sohot kouke tetehu taun ti hoi Haeu kilamiwen. ⁷ Tuahe ao pe ie Satan hoi i pupuas leili teka seilon. Kumahe lawe seilon xeu ka i hanamiloa seilon ti watakaiai Haeu ma nauna tetan. Hina seilon i kokongini puasain ien atengi tataen puki i aile lioi. ⁸ Tataen ien tel seilon pate lialun wanen i sohot kouke. Ape taen ti tel Masiwi Jises aliama, i telei tel seilon ien ti tuahe kui pohe kakaian ma xewaian.

⁹ Taen ti tel seilon pate lialun wanen tahiam, i hapuasa pohe Satan ailei kilan kolakol ma waliko tenen lalap wanen ti pulutiai teka seilon. ¹⁰ I aile waliko kilan ti pulutiai teteka seilon laha hoi kane tesol ti kaui kawatan ti tap tahi tapoan nake laha tahi kakain salan ti Haeu. Aile ape Jises Krai kum awai laha ti kawatan ti lialui woulaha. ¹¹ Nake ti tenen ien Haeu lioi hawane laha lehe laha soh ti waliko tenen puputa. ¹² Aile ape teteka laha kum soh waliko tenen salan ti Jises Krai ape laha amuke ailei saun lialun, Haeu tieni laha ma axi laha kawatan.

Teka kahikahi Jises Krai tu xoxoa ti namilomuto tetan

¹³ Tesol akikimite ti Jises Krai, Haeu pate i waheni hawane amuto. Lawe mewena amite kak kemulik hani i ti amuto hatesol. Pate solian ti amite aile ukek nake Haeu kilamiwen amuto imat ti i tanomi lawe waliko lehe Jises Krai awai amuto ti kawatan ti lialui woumuto. I aile ukek ien na amuto soh hawane waliko tenen salan ti Jises Krai. Ape Holi Spirit huali amuto lehe amuto sohot hawane unau Haeu, seilon tetenen Haeu amuke. ¹⁴ I hapuasa amite ti kaxi ahutiai meng solian

ti Jises Krai hani amuto lehe amuto soh tetan ma i namiloi ukek amuto pate tuah. Ape amuto tuai Jises tel Masiwi ti kako ti lalape pohen ma soliaian.

¹⁵ Aile ape tu xoxoa ma hong konginiwa tesol kakain sawisawin ti amite hanauen amuto leili meng ti amite kaxiwen ma he pas ti amite tai haniwen amuto.

¹⁶ Haeu tel Tamakako waheni hawane kako. I hakui kakapitini kako ma i haxoxo namilokako ti mon atengiai huhual tetan nake pate i aile hasolia hani kako. ¹⁷ Amite kamei i ma Jises Krai tel Masiwi ti kako lalu hakui ma haxoxo tatalewa amuto ti ailei lawe puasain solian ma kakain sawisawin.

3

Pol kamei teka Tesalonika ti lotu hualian hetekie tesol aposel liai

¹ Tesol akikimite ti Jises Krai, tapeini kakaiamite ie. Lotu hualima amite lehe amite kaxi sawateni aheke meng solian ti Jises Krai ma waxi teka seilon hong usi tenen kakain ien hanowi ti amuto. ² Lotu kameiwa Haeu awaiamite ti seilon tenen pate lialun nake kumahe lawe seilon soh ti Jises Krai. ³ Tuahe tel Masiwi Jises lawe i aile waliko tenen na i kakawen. Aile ape i hakui ma awai amuto ti pupuase Satan. ⁴ Namilomite xoxoan ka tel Masiwi Jises huali amuto aile kapitina lawe waliko ti amite honewen amuto. ⁵ Amite kamei tel Masiwi Jises ti haxewa hawane lalape wawahen ti Haeu hani amuto ma hualiamuto ti tu xox hanowi ti Jises Krai kalak kawatan tenen tenen tunahi amuto.

Nauna ti Pol hani teka nunuxa ti ailei puasain

⁶ Tesol akikimite ti Krai, amite hone hawane amuto ti hahitake axe tel Masiwi Jises, siawa ti teteka leilomuto laha nunuxa ailei puasain ma kum hong usi nauna ti amite hanauen amuto. ⁷ Puki amuto tioi sale ukenei waliko solian ti amite ailele. Amite kumahe nunuxa ti lokon amite kapimuto. ⁸ Kumahe pahamite amuto tua waxeni amite. Puki amite puas makeh ngain ma ipong lehe amite kum hakawata amuto. ⁹ Kalak amite aile ukek ien, i pon amite kamea huhual ti amuto. Tuahe pahamite amuto puas usiwa saun ti amite ailele. ¹⁰ Ti amite

tutuen kapimuto, amite hone amuto ka kum axiaki an hani teka nunuxa ti ailei puasain.

¹¹ Amite kak ukek nake amite hong ka hina seilon leilomuto laha wataakai ailei puasain ma laha tua solonga hani waliko ti seilon liai. ¹² Ti hahitake axe tel Masiwi Jises Kraisi, amite hone eliel seilon tenen ien ka laha puas alua kapitawa ma auni aliakewa laha. ¹³ Tuahe tetesol akikimite ti Kraisi amuto kumahe masin ien, kum aile lilioi soliai pupuasamoto.

¹⁴ Na tel ti amuto kum hong usi nauna ti amite leili teik pas ie, kakane hahongoa tesol liai. Kum huhukuma kapin lehe i hienake lialui woun. ¹⁵ Tuahe kum tutumui i. Nau hasawiwa i hanowiwa tel ti akikimuto wanen.

Tiliai kakai Pol

¹⁶ Nga kamei tel Masiwi Jises tetel i aile hasolia tiakaha, lehe lawe i aile haewia leilomuto ti sale haewian tenen tenen. Tel Masiwi Jises kapimuto hatesol.

¹⁷ Nga Pol tatai ti puki minak wanen, amuam tetak haniwa amuto. Meinak ti taiai pas se masin ie.

¹⁸ Nga kamei Jises Kraisi tel Masiwi ti kako ti aile hasolia hawane haniamoto hatesol.

1 Timoti Teik pasi Pol hani Timoti Kakain ti haxewai teik pepa ie

Pol tel aposel tai teik pas ie hani Timoti sai ahang 34 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Timoti i tel hualian ti ailei pupuasan ape Pol tiheli i tehu taon Epesus ngahatai teka kahikahi Jises ien. Tel tinan i Ju a tel taman i Grik. Timoti hong soh ti Jises Krai lokon ti Pol kaxi ahuti meng solian ti Jises. Aile ape Pol axai i natun. Pol kakane hakui Timoti ti aka haxoi namilon ti Jises Krai ma usi kapitinia kakain salan ti Haeu nake kilan teka laha hanau hakalala seilon ti aweisali Haeu. I hahanau sale nanahihi ti teka masiwi lehe lato neini aluini teka kahikahi Krai. Tin i nanau teka kahikahi Krai liai lehe lato aile saun tenen ti Haeu amuke. Pol pahan Timoti sohot hawanewa unau Haeu tenen pate solian, tetel lawe i usi hatapo namili Haeu.

¹ Teik pas ie tataiak nga Pol tel aposel ti Jises Krai hani o Timoti. Haeu tetel awaiakako ma Jises Krai, tetel i hasohotu lawe waliko ti kako to mon atetengi, lalu hauhua kilami nga aposel.

² Timoti, o masin natuk wanen nake o soh hawane kakai Haeu ti nga kaxi ahuti haniwen o. Nga kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel Masiwi ti kako lehe lalu kola lalape soliaialalu hetekie tatahan ma hatona hasolia tiam.

Hahongohong ti sale teka hanau waliko kumahe salan

³ Timoti, o tiliwen Epesus, masin ti nga honewen o ti nga lua salili o hani texux xux Masedonia. Hina seilon laha hahanau waliko tenen kumahe salan. Kakane elieliwa laha kum ailele. ⁴ Honewa laha kum kakaxi meng tenen kumahe salan ma li-oiwa kakain weluwelun ti nenex. Waliko tenen ien hatanoi lungelunge ma halialui wasol. I kum huali uke seilon ailei puase Haeu. Mewenae na namili seilon xoxoan ti Haeu laha pon ailei waliko ti Haeu pahan.

⁵ Nga hani o tenen puasain ien nake Haeu pahan seilon he wawahenawa ti leili

atelaha. Laha pon kolai wawahen tenen ien na namilolaha xewan ti tioiai waliko solian ma lialun hetekie na namilolaha tin xoxoan wanen ti Haeu. ⁶ Hina seilon laha sel ti saun tenen ien ape laha to aile kakapitini kakain tenen tap pupuasan. ⁷ Pahalaha lehe seilon paxai tioiwa ka laha teka hanau nauna ti Moses tuahe laha kum xeu waliko ti laha kakak kalak laha kak mamatuke hanowi ka laha tioi.

⁸ Kako tioi ka tesol nauna ien solian na seilon puas usi aluini. ⁹ Kumahe Haeu aile tanomi tetesol nauna hani teka laha hong tamani kakaian tuahe kane teka xaputiai nauna tetan ma tahiai kakaian, teka laha kum nam waxi i ma aile haweluwelu saun lialun, teka laha namilo ukek i kumahe buah ma laha kum lotui i, teka laha telei tamalaha ma tinalaha, ma teka laha telei seilon liai. ¹⁰ Tesol nauna ien tin kane seilon tenen laha to ailele saun lialun ti wawan hehin, teka laha ailele sikisiki tenen ti pate hienain, teka laha lungei waxi seilon ape hangaini hani unau seilon liai, seilon ti weli puputa, teka laha putini laha aile waliko ma teka laha to ailele waliko liai tenen lialun. Na laha to ailele tesol waliko ien, laha pahoxai kakain salan i ahuma ti Haeu. ¹¹ Tenen kakain salan ien kako tunahi leili tenen meng pate solian ti Jises. Haeu tel pate buah hani nga kaxi ahutian.

Pol kak kemulik nake ti lalape soliai Haeu

¹² Nga kak kemulik hani Jises Krai tel Masiwi ti kako, tetel i hakui nga ailei puasan nake i namilo ukek nga unauan solian ma i kilami nga puas tetan. ¹³ Kalak ti imat lawe nga kak saxuti Jises Krai ma aile haliaw hawane teka kahikahin, ti lalape tatahan ti Haeu, i kum axi nga kawatan. Lokon ien nga tai soh ti Jises Krai ape waliko ti nga ailele, nga kum tioi ka lialun. ¹⁴ Kalak wouk pate lialun, Haeu aile kola lalape soliaian hani nga ape i hani nga namil xoxoan ma wawahen tenen Jises Krai hina.

¹⁵ Tenen kakain ie se pate salan wanen ma lawe seilon hong sohoa. Jises Krai sohot hanima tehu pon ie awaiwai seilon ti kaui kawatan ti lialui woulaha. A nga tel pamulialuan ti lawe seilon lialun. ¹⁶ Tuahe kalak wouk lialun, ti lalape tatahan ti

Haeu, i kum axi nga kawatan. Jises Kraiss i kum saxoh lengeiniak tel seilon pate lialun. I aile kola ka teka seilon lialun liai, tin i pon laha soh tetan ape laha pon ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ¹⁷ Aile ape kako haxawawa ma amukewa Haeu lian tehue. I tel Masiwi tapein, nenein tetan tap tahi tapoan. I tap tahi matean. Tap tel ningahi uke i. Telawe i Haeu. Salan wanen.

Pol kak hakui Timoti

¹⁸ Timoti tel natuk, waliko ti nga hohone o ailean, masin ti teka kuluiai kakai Haeu kakawen imat sale puasam. Nga hanamena o lehe o puas hapoponowi kakaialato kalak hina seilon laha pahoxai o. Tu xoxoa masin tel seilon kuin leili hile. ¹⁹ Haxoxo tatalewa namilom ti Kraiss ape ailewa saun tenen o tioi ka sawisawin. Hina seilon laha lioiwen saun tenen ien ma xoxoi namilolaha i putawen, hanowi tea waian na i oh manan he hok. ²⁰ Leilolaha Himeneus ma Aleksanda. Hauhua nga hani lioiwen Satan lehe ti lalape kawatan ien lalu paxai tioi lialui woulalu ape lalu aile tapeini kak halialui Haeu.

2

Pol hahanau sale lotuiai Haeu

¹ Nga kakane eliel o ma teka kahikahi Kraiss kapim, amuto lotu hualiawa lawe seilon. Kameiwa Haeu hualialaha tenen ti na laha tap ape kak kemulik haniwa i. ² Lotu hualiawa teka ngahat ma teka masiwi ti xux. Na laha nahike hasolia xux, totonakaha soli ape tap hilehile. Ape tap tenen waliko i kongini kaha ti lotuiai Haeu ma ailei tenen na Haeu pahan. ³ Saun tenen ien solian, i hamuamua Haeu tel awaiakaha. ⁴ Pahan i awai hatesol seilon ti kawatan ti lialui woulaha ma tin laha xewawa sale mengon. ⁵ Haeu telawe ti lawe seilon ape tin telawe hukuminiai Haeu ma seilon. I se tetel seilon Jises Kraiss. ⁶ Puki alia i kahui lialui woukaha hatesol. Jises Kraiss mat ti ukei totone lawe seilon. Tenen meng ien Haeu hani amite kaxi ahuti aoape ie. ⁷ Aile ape Haeu kilami nga tel aposel ma ti kaxi ahutiai mengon. Nga tel hanau teka kumahe Ju kakain salan sale Jises Kraiss. Kumahe nga tua kaxi putini. Kakain ien salan wanen.

⁸ Tapai tesol tesol amuto apuha ti lotu, pahak teka wawan tuliniwa minalaha lotuiai Haeu, tap lengelenge ma wasol lialun.

⁹ Tin pahak teka hehin puxui ma sosoi aluiniwa sosolaha lehe seilon kum paxai kapitini laha. Laha kum aile hahakila tenen tenen hani ukulaha ma hahakea waliko tenen pate tuah masin gol he tinulaha. Laha kum sosoi maia tenen kahun pate lalap. ¹⁰ Nga kak ukek ien nake teka hehin laha lotui Haeu, laha solian ma tuah ti puli Haeu na laha aile puasain solian.

¹¹ Teka hehin hong aluiniwa ma puas usiwa hatesol waliko teka masiwi hahanau. ¹² Nga kum sowini hani teka hehin to masiwi ti teka wawan ma hanau alaha kakai Haeu ti puli lawe seilon. Laha kewa hong matainiai kakain. ¹³ Pake Haeu tanomimu Adam tel wawan, ape imuh i tanomi Iv tel hehin. ¹⁴ Kumahe Adam tel Satan puluti, i puluti tel hehin ape i tahi kakai Haeu. ¹⁵ Tuahe Haeu awai teka hehin ti kawatan ti lialui woulaha na laha hehin tenen tinawi, na namilolaha xoxoan tetan, laha waheni seilon liai, laha hani hatapo Haeu tupualaha hetekie saun tenen i amuke.

3

Sale teka masiwi ti kahikahi Kraiss

¹ Na tel seilon pahan wanen i sohot masiwi ti teka kahikahi Kraiss, i namiloikewak tenen puasain ien pate tuah wanen. Tenen kakain nga kakak ie se salan wanen. ² Aile ape i kewa seilon tenen tap tel pon tienian ti tenen na waliko. I hamalumua kapi telawe axoan. I kewa seilon namilo ti tahiai isiai pahan ti ailei saun lialun. I ailewa saun tenen ti seilon liai sameni. I kewa seilon tenen i amuke auniai soliya ma tin i pon hanau seilon liai. ³ I kum un kakasia unum ailan. I kewa seilon ti watakaiai hilehile ma kak hapatapat kapi seilon liai tuahe i kewa seilon ti hasoliai wasol. I kum halepelep moni. ⁴ I ngahati hasoliawa teka lohe ingan. I hanau hasoliawa natun ti hong tamaniai kakaian. ⁵ Na tel seilon kum pon ngahati hasoliai teka lohe tehu ingan, pamu i kum pon ngahati hasoliai teka kahikahi Kraiss. ⁶ Kewa i kumahe seilon ti i sosohotua kahikahi Kraiss pala aoape uke i sameni aliake i ka i sohot kosea masiwi. Na i aile ukek ien,

Haeu axi i kawatan tenen ti i hanimu Satan. ⁷ Tel masiwi ti teka kahikahi Krai ailewa saun solian lehe teka seilon laha kum soh ti Krai laha kak sameni i. I kewa tap woun lialun lehe tap seilon misahi i ape i kum put hani totohong ti Satan.

⁸ Tin masin teka masiwi laha pupuas hahitake masiwi ti teka kahikahi Krai, laha ailewa saun tetenen ti teka liai sameni. Kewa laha seilon tenen kumahe leholaha huoka. Laha kum un kakasia unum ailan ma kum pupuluti seilon ukei moni. ⁹ Laha hana hatapoa namilolaha ti usiai lawe kakain ti Haeu hatakei haniwen kako. ¹⁰ Imat ti laha kilami teka masiwi ti teka kahikahi Krai, paxai aluimuma woulaha ma puasalaha.

¹¹ Axoalaha tin kum kak hahialu seilon liai. Laha kewa hehin tetenen seilon liai sameni. Laha tahiwa isiai pahalaha ailei saun lialun ma aile usiwa saun solian ti puki laha ukek laha aile.

¹² Tel masiwi i pupuas hahitake teka masiwi ti teka kahikahi Krai, i hamalumu kapi telawe axoan ma ngahati hasoliawa teka lohe ingan. ¹³ Teteka masiwi na puasalaha solian, teka liai namiloi ukek laha seilon pate tuah ape puki laha kak matut uke sale xoxoi namilolaha ti Krai.

Pol kaxi waliko ti Haeu hatakei sale Jises Krai

¹⁴ Pahak wanen nga tahia kosea hani kapim tuahe nga kum tioi aluini loke tahi-aiak. Aile ape nga tai tesol nauna ie hani o. ¹⁵ Na o ridaiwa teik pasuk ie, o tioi saun tenen ala teka kahikahi Krai aile nake laha seilon ti Haeu, tetel pate pohen. Masin ti tehu kuku tuah i sekui haxoxo tehu ing, tin masin teka kahikahi Krai laha tu xox ti meng salan ti Haeu lehe i puas ti teka seilon liai.

¹⁶ Lawe waliko ti Haeu hatakei hani seilon sale Jises Krai se pate tuah ma salan wanen. Masin ti tenen pak i ukek, Jises Krai i sohot seilon wanen.

Holi Spirit kola hani kaha ka i tel Nati Haeu.
Teka engel ningahi i muhin ti
Haeu xahateniwa i ti matean.
Ti Haeu waxi i hani tonan,
i kola lalape pohen ma soliaian.
Teka kahikahi Krai kaxi sasawateni mengon
hani teka seilon ti tesol tesol

ape kilan ti laha soh tetan.

4

Pol kakak teka mengolaha puputa

¹ Holi Spirit kak hahaxewa ka imat ti aliai Jises Krai hina seilon laha aka lioi namilolaha ti usiai kakai Haeu ape laha hong usi teka laha hahanau meng tenen puputa i ahuma ti spirit lialun. ² Tesol hanau seilon ien leholaha huoka ma laha puluti seilon ka mengolaha salan. Nake ti lialui woulaha laha kum tioi waliko tenen solian ma na lialun.

³ Laha halini na seilon sal ma aniai hina an. Tuahe Haeu namiloi ukek ewi na seilon sal ma i tanomi hatesol an lehe teka laha tioi ma soh kakai laha amuke hahuonen ape kak kemulik hani i. ⁴ Lawe waliko ti Haeu tanomi se solian, kako kum wawatakai na tenen, waxi amukewa ma kak kemulik haniwa i. ⁵ Puki Haeu ukek lawe waliko i tanomi se solian ape na kaha kak kemulik hani i, namilokaha tin i ukek tesol waliko ien solian.

Tel unau Krai solian

⁶ Timoti, na o hanau tesol nauna ien hani teka akikikako ti Jises Krai, o tel unau Krai wanen, tetel i lap hetekiema kakain salan ti Haeu ma puas usi hatapooan. ⁷ Kum sohosoh leili kakain ti seilon tua aile tanomi ma tap pupuasan tuahe hanau elieliwa o waliko tenen Haeu pahan. ⁸ Solian na seilon puas ti hakuiai tupualaha tuahe pamu tuah na laha puas usi kakai Haeu nake i hani laha tonain solian ti aope ma ti imuh kapin, masin ti i kakawen.

⁹ Waliko ti nga kakak ie pate salan. Lawe seilon hong sohoa ma nameni konginiwa. ¹⁰ Kako teka kahikahi Krai puas eliel hahawane nake kako hana hatapoen namilokako hani Haeu, tetel pate pohen. I tetel awaiwai lawe seilon ti kaui kawatan ti lialui woulaha kasinan teteka laha soh tetan.

¹¹ Hanaua teka seilon tesol waliko ien ma honewa laha puas usian. ¹² Kum hahani seilon liai nam teheni o nake o uluha. Ailewa saun solian lehe teka kahikahi Krai paxai ukene. Lawe kakawa ma ailewa waliko tenen solian, waheniwa seilon liai ma kum ailele saun lialun. Hana hatapoa namilom haniwa Haeu. ¹³ Imat ti

nga tahia hani kapimuto, lawe ridaiwa pepai Haeu hani teka kahikahi Kraiss, hanaua laha aweisali Haeu ma kak hakuiwa laha puas usian.

¹⁴ Aile tatalewa tenen puasain ien pake Haeu huali o ailean masin ti Holi Spirit hanamiloa teka masiwi kakaneam lokon ti laha hana minalaha patul tetam ti lotu hualiam. ¹⁵ Puas usi hawanewa tesol waliko ien ti atem wanen lehe lawe seilon ningahi ka wawahen tetam ma wasolamulu Haeu i to soli aheahewa. ¹⁶ Kanipetiwa nanahiam ma lawe pupuwasam. Hanaua mewenae waliko tenen salan. Kum lilioi kakai Haeu lehe i awai o ma teka laha hong usi kakaiam ti kaui kawatan ti lialui woumuto.

5

Nauna ti Pol hani Timoti sale neinia teka kahikahi Kraiss

¹ Kum tutumei tel wawan pamu salaimat tuahe kak hamalehua hasawian hanowi ti na o kakane tel tamam. Aile haniwa teka wawan uluha hanowiwa ka laha ukalam wanen. ² Aile haniwa hehin tenen pamu salaimat hanowi ti o aile hani tel tinam ape teka uluha masin ka laha tuam wanen, kum wawaleni laha.

³ Honewa teka kahikahi Kraiss ka laha auniwa ma kolawa saun solian hani teka hehin axoalaha matewen a tap seilon auniwala. ⁴ Tuahe na tel hehin axoan matewen a i hina natun, tesol natun kolawa woi Haeu ape auni kahui aliakewa tel tinalato. Saun tenen ien i hamuamua Haeu.

⁵ Hualiwa teka hehin axoalaha matewen, namilolaha xoxoan ti Haeu a tap seilon auniwala. Tekah hehin ien laha lotu ngain ma ipong kameiai huhual ti Haeu.

⁶ Tuahe teteka hehin axoalaha matewen a laha tua nam waxi hamuamuaialaha, laha masin seilon maten, laha kum hani Holi Spirit ti kapitalaha. ⁷ Kaxi kuluiwa nauna ie haniwa teka kahikahi Kraiss lehe laha puas usi ape tap tel i howini hialalu laha.

⁸ Tel na i kum auni hasolia akikin, kasiinan na i kum auni teka loheingan, i kola ka namilon kumahe xoxoan ti Haeu ma i tel seilon pamu lialuan ti teka laha kum soh ti Haeu.

⁹ Tai hanawa axe teteka hehin axoalaha matewen, ahangulaha kumahe itan ti 60 ma laha hahamalum kapi telawe

axoalaha ti lokon axoalaha moihin tutuen. ¹⁰ Hualiwa teka hehin ien na axalaha lalap ti soliai pupuwasalaha. Puasain tenen masin ie: auni hasoliai natulaha, ngahatai teka soliwala, teheni aliakealaha ti aile kolai saun ti wawahen hani teka kahikahi Kraiss, hualiai teka laha leili kawatan ma ailei saun solian tenen tenen hani seilon liai.

¹¹ Tuahe kum hahana axe teka hehin axoalaha matewen a laha uluha tutuen, uke ti isiai tupualaha laha nam maluhe puasalaha ti Kraiss. ¹² Na i sohot ukek ien, laha hahitake lengei Haeu nake laha aka lioi tenen puasain ien ti kemuk laha kak tutuoha ailean. ¹³ Tin laha uke nunuxa ailei puasain ma lolia mimisah hani ing tehu tehu. Laha tua nihini laha hani waliko ti seilon liai ma kakak waliko ti ala kumahe ti laha kak. ¹⁴ Nauna tetak hani tesol hehin ien ukek, laha sal uleawa ma auni hasoliawa axoalaha ma natulaha lehe teka seilon watakaialaha kum howini hialalu laha. ¹⁵ Nga kak ukek nake teka ti laha talewen tehitolaha hani Haeu ape laha ailele waliko tenen Satan pahan.

¹⁶ Na tel hehin kahikahi Kraiss i hina akikin hehin ti axoan mat saliliwen, kewa i aunian lehe i kum hakawata teka kahikahi Kraiss liai. Laha hualiai teteka hehin axoalaha matewen ti tap seilon auniwala.

¹⁷ Tekah kahikahi Kraiss, aile aluniwala ma kahui haponowiawa teka masiwi ti neini hasoliaiamuto, hanauamuto ma ti kaxi haniamuto meng solian ti Jises Kraiss. ¹⁸ Masin ti teik kakain he pepai Haeu ukek, "Kahui hasoliawa teka seilon na laha pupuwas." (*Deut 25:4*) Tin i ukek, "O kum xiote mimingini awe tok bulmakau ti halinian aniai komem ti o hahapuasa i ailei tenen puasain ti selai komem ti he ulin." (*Deut 25:4*)

¹⁹ Kum hong wawaxi na seilon telawe sului tel masiwi ti teka kahikahi Kraiss, mewenae na seilon hua ma na tolu kaxi ka lato ningahi i aile waliko tenen lialun.

²⁰ Na tel i aile waliko tenen lialun, kaxi hatakei haniwa teka kahikahi Kraiss lehe ape laha mamata ailei saun lialun.

²¹ Usi hatapoa hatesol nauna ien, kum aile nenexi seilon. Nga kak ukek ie ti puli Haeu, Jises Kraiss ma teka engel ti Haeu.

²² Kum saxohuxoh kilamiai masiwi ti teka kahikahi Kraiss, paxai aluinimua woulaha. Kum tutuai seilon ailei saun

lialun a puki o haelieliwa lehe o hamalum seilon tenen ti Haeu amuke.

²³ Kum unuun mewenae kan, tin unua teik kokole waen hualiai tiam nake lawe o tinu.

²⁴ Nameniwa tetenen ie. Hina seilon saun lialun ti laha take kosea. Aile ape o tioi woulaha imat ti o paxai kolongeni laha. Tuahe teka liai, saun lialun ti laha seilon po tioi imuh. ²⁵ Tin masin, hina seilon saun solian ti laha take kosea. Tuahe teka liai, saun solian ti laha seilon kum paxai tioi hulutini, laha po tioi imuh.

6

¹ Teka kahikahi Krai laha unau seilon, laha kolawa puasain solian ma hong usiwa teka masiwi ti laha lehe teka seilon liai kum kak teheni Haeu ma hanauan ti kako. ² Na teteka masiwi lato tin kahikahi Krai, tesol unauualato lato kum nanamiloi ka ewi ti tahiai kakaialato. Laha nameniwa ka laha se hahitakalato. Ala pamu laha puas eliel ahewa nake laha pupuas hualiai seilon ti Haeu, teteka laha waheni.

Teka hanau waliko tenen puputa ma teka halepean ti moni

Timoti, hanaua teka kahikahi Krai tesol waliko ien ma kak hakuiwa laha aile usian. ³ Tel na i hanau waliko liai tenen, i kum onoteni kakain salan ti Jises Krai tel Masiwi. Kumahe i huhuali seilon ailei saun solian ti Haeu pahan. ⁴ Tel seilon ien i namiloi haxawa aliliake i. I sokok i tioi hatapo waliko tuahe tap wanen titioan. Pate i waheni kak hapatapat kapi seilon ma lungelung sale kakain. Tesol waliko ien i hasohotu tumetume ma aile seilon six lalolal ti namil lialun hani seilon liai. Tin i aile laha kak hialalu seilon ma namilolaha lawe lialun nake seilon liai xoini laha ti tenen na waliko. ⁵ Tin laha kum paxai tioi waliko tenen solian ma lialun ma lawe laha kak hilehil kapi seilon liai. Laha kum paxai tioi waliko tenen salan ma puputa. Laha sokok laha uke kilan soxi na laha hanau seilon sale Haeu.

⁶ Tuahe soxi kilan i kum hapono hasolia totonakaha. Mewenae na kaha hana hatapo namilokaha hani Haeu ma kaha amuke waliko tenen ti kaha hina, Haeu hapono kaha. ⁷ Pake tap tenen waliko kaha hina ti kaha takahama ape tin tap tenen waliko kaha waxi ti kaha ti kaha mat. ⁸ Aile

ape na kaha hina an ma sosokaha, kaha amukewa waliko ien.

⁹ Teka pate pahalaha isian lehe laha kilan soxi, isian ti laha i aleheteni laha ape laha put ti ailei waliko tenen lialun. Tesol isialaha ien aile hialalu laha ape laha lialu tautamus masin na tea waian i taxix itax leili laman lalap. ¹⁰ Xoxoi namil ti moni se puole waliko lialun tenen tenen. Hina seilon laha hana hatapo namilolaha ngahoi moni ape laha tale tehitolaha hani Haeu. Aile ape laha kau lamani kawatan masin seilon ti i tapuhi aliake i ngol.

Tapeini nauna ti Pol hani Timoti

¹¹ Tuahe o Timoti salini hatapoa hatesol waliko lialun ien nake o seilon ti Haeu. Haelieliwa ka o aile waliko mewenae sawisawin, lawe ailewa waliko tenen Haeu pahan hetekie xoxoi namilom tetan. Waheniwa seilon liai ma lawe aile aluiniwa laha. Kum aka lilioi puase Haeu kalak kawatan tunahi o. ¹² Masin tel seilon leili lokolokoi wa, i hana hatapo namilon ti ukei kahun ti tehu lokoloko ien, tin masin o hana hatapoa namilom haniwa Haeu. Aka haxoa tonain kapi Haeu ti i haniwen o. Nameniwa o kak ahutiwen ka o soh hawane ti Jises Krai ti puli kilan seilon. ¹³ O tioi kewak, nga hahani o tesol nauna ien ti puli Haeu, tetel i axi hanawain hani lawe waliko moihin. Jises Krai tin i papaxai. I tetel i kaxi ahuti xoxoi namilon ti Haeu hani Pontius Pailat. ¹⁴ Usi hatapo hawanewa tesol nauna ien lehe tap tel i pon tieniam ti tenen na waliko, atengi tataen ti Jises Krai tel Masiwi aliama. ¹⁵ I po aliama taun ti Haeu kilamiwen. Haeu se pate tuah ma sawisawin. Telawe i neini hahatapo lawe waliko. I Masiwi tapein ti lawe masiwi. ¹⁶ Mewenae i tap tahi matean. Lalape xewai totonan, tap tel xohi uke hani kapin. Tap tel ningahiwen i ma tin tap tel pon ningahian. Kako haxawawa axan ma sameniwa lalape pohen lian tehue. Salan wanen.

¹⁷ Honewa teka laha kilan moni kum hanasanas. Laha kum hana hahatapo namilolaha hani soxialaha nake i kum pon hualialaha. Hana hatapoa namilolaha hani Haeu. I tetel i waxeni kako lawe waliko ti hamuamuaiakako. ¹⁸ Honewa laha hapuasawa moniulaha ti hualiai seilon

liai. Lawe aile hakilawa waliko tenen solian ma laha kewa ongawi ti axiai soxi hani teka seilon laha tae ti tenen na waliko. ¹⁹ Na laha aile ukek ien, laha masin seilon tenen laha ahingini waliko tenen solian ti hapuasai imuh ma totonalaha uke he tuah nake puki Haeu neneini nanahialaha.

²⁰ Timoti, ngahati hasoliawa hatesol waliko ti Haeu hani o ngahatian. Kum tu-tuai teka ailei kakain tenen tap pupuasan, tetenen i teheni axe Haeu ma i pahoxai kakain salan tetan. Laha namiloi ukek laha pamu anesoan tuahe tetenen ti laha hahanau kumahe anesoin wanen. ²¹ Hina seilon laha soh tetenen ien ape laha aka lioi puas usiai kakai Haeu.

Tiliai kakaiak nga kamei Haeu lehe i aile hasolia hawane hani amuto hatesol.

2 Timoti

Teik pasi Pol liai hani Timoti

Kakain ti haxewai teik

pepa ie

Pol tel aposel tai teik pas ie sai ahang 34 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. I tai lokon i kakalabus ti Rom ti lehe laha telei i. Laha kalabusi i nake i tel kahikahi Jises ma tin i kaxi ahuti meng solian ti Jises. Timoti i tel hualian ti ailei pupuasan ape Pol tiheli i tehu taon Epesus ngahatai teka kahikahi Jises ien. Timoti hong soh ti Jises Kraiss ti Pol kaxi ahuti meng solian ti Jises. Aile ape Pol axai i natun. Pol kak haxoxo Timoti ti aile tatalewa puase Haeu kalak kawatan tenen tenen tunahi i. Tin i hone Timoti tu matuhawa ti kakain salan nake hina seilon woinakon hanau kakai Haeu.

¹ Nga Pol tel aposel ti Jises Kraiss ti puki namili Haeu. Haeu kilami nga kaxi haniai teka seilon sale tonain kapin ti tap tahi tapoan. Tenen tonain ien, Haeu kakawen i hani teka laha sohot kahikahi Jises Kraiss, teteka laha hong usi nauna tetan.

² Teik pas ie nga tai hani o Timoti. O masin wanen natuk pate nga waheni.

Nga kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Kraiss tel Masiwi ti kako lehe lalu aile kola tatahan ma lalape soliaialalu hani o ma hatona hasolia tiam.

Pol haxoxo namili Timoti ti Jises Kraiss

³ Ngain ma ipong ti na nga lotu, nga nameni o ma kak kemulik hani Haeu ti xoxoi namilom tetan. I tetel nga ailele pupuasan ti leili atek masin ti teka seilon tetan ti matahaun. ⁴ Nga nameni tangiam ti nga ku salili o ape pahak wanen nga paxai uleamu o lehe nga amuam hawane.

⁵ Nga nameni ka xoxoi namilom ti Jises Kraiss salan wanen masin ti tel tini tel tinam Lois ma tel tinam Unis. Ape nga soh hawane namilom tutuen masin ien. ⁶ Aile ape pahak o hapuasa eliel ahekewa pohe Holi Spirit ti o kewen lokon ti nga lotu hana minak patul tetam. ⁷ Pake Holi Spirit ti Haeu kum aile ukek ka kako seilon tenen ti mamata. I hapohea kako ailei puasan, i hani kako wawahen ti waheniai seilon liai

ma i huali kako tahiai isiakako ti ailei saun lialun.

⁸ Aile ape kum nonomuha ti kaxi haniai seilon liai waliko ti o tioi sale Jises tel Masiwi ti kako ma kum hiena pupuluhini nga ka nga kakalabusake ailei puase Jises. Kalak seilon liai axi o kawatan nake o tel kahikahi Jises, tu xoxoa pake Haeu hapoheawen o. ⁹ I awai kako ti kawatan ti lialui woukako ma kilami kako seilon tetan, teteka laha hani hatapo laha ailei puasan. I aile kumahe nake ti soliai puasakako tuahe nake liai i namiloiwen ma ti lalape soliaian. Imat ti i tanomi lawe waliko ti tehu pon ie, liai i namiloiwen i aile kola hani kako lalape soliaian ti i taloma Jises Kraiss mat hualiakako. ¹⁰ Aile ape kako tioi ka Haeu waheni kako nake i hani kako Jises Kraiss tel awaiakako ti kawatan ti lialui woukako. Jises waxaini pohe matemate ape i hei aweisalukaha seilon ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan na kaha hong soh meng solian tetan. ¹¹ Ape Haeu kilami nga tel ti hanau seilon ma tel aposel ti kaxi ahutiai meng solian ien. ¹² Nake ti tenen ien laha axi nga kawatan. Tuahe nga kum hiena puluhini ka nga leili kalabus nake nga tioi tetel namilok xoxoan tetan. Nga tioi hawane ka Haeu ngahati tenen meng solian ti i hani nga kaxi ahutian atengi ngain ti i hiniti hatesol seilon.

¹³ Akeni konginiwa kakain ti nga hanauen o nake se salan wanen. Tu eliel tatalewa ti xoxoi namilom ti Jises Kraiss ma ti wawahen tetam hani seilon liai. O pon ailean nake o kahikahi Jises Kraiss ma o usi eliel nauna tetan. ¹⁴ Hetekie huhual ti Holi Spirit tel i kakapiti kako teka kahikahi Jises, ngahatiwa nauna salan ti Haeu haniwen o.

¹⁵ O tioi ka kilan kahikahi Jises ti texux xux Asia hetekie Pigelus ma Hemogenes, lato tale tehitolato hani nga.

¹⁶ Nga kamei Haeu tel Masiwi ti aile kolai soliaian hani Onesiporus hetekie tesol lohe ingan nake lawe i aile hakui nga. I kum hiena puluhini ka nga leili kalabus. ¹⁷ Ti i tahiawa Rom i upia eliel nga atengi taen i tunahi. ¹⁸ Nga kamei Haeu tel Masiwi ti aile kolai soliaian hani i tataen ti hinitiai hatesol seilon. Pate o tioi ka Onesiporus huali hakilawen nga ti tehu taon Epesus.

2

Unai Jises Krai ti Haeu amuke

¹ Timoti tel natuk, nga kakane ulea o tu xoxoa nake wawahen ti Haeu kapim ma o se kahikahi Jises Krai wanen. ² Waliko ti nga hanauen o sale Jises Krai ti puli teka seilon, kaxi haniwa teteka seilon o tioi ka laha pon kaxi hakouta haniai teka liai.

³ O tioi nga leili kawatan nake nga ailele puase Haeu. Kalak seilon axi o kawatan nake o kahikahi Jises, puas tatalewa unauan wanen. ⁴ Masin tel unai tel masiwi, pahan tel masiwi amukewa i. Aile ape i puas matuha ti tel masiwi tetan. ⁵ Tin masin tel ti leili lokoloko, i kum uke kahi lokoloko na i kum aile usi saun ti tehu lokoloko ien. ⁶ Tin masin tel na i puas eliel ahiwiai kin ma seinian. I tetel imat ti waxiai an he kin. ⁷ Nam paxaiwa waliko ti nga kakak pake Jises tel Masiwi haxewa hani o lawe waliko.

⁸ Namilo kapitiniwa Jises Krai masin ti nga hanauen o ti nga kaxi ahuhuti meng solian tetan. I tel kahi nati David tel masiwi. I xahat aliawen ti matean. ⁹ Nake ti nga kaxi tenen meng solian ien, nga kau kawatan hetekie laha xiote kongini nga an sen hanowi seilon tenen woun lialun. Tuaehe tap tel kongini uke kaxiai kakai Haeu. ¹⁰ Aile ape tap nga aile lioi puase Haeu kalak kawatan tunahi nga nake pahak nga huali teka seilon ti Haeu kilamiwen tetan. Nga aile tatale tenen puasain ien lehe Jises Krai awai lato ti kawatan ti lialui woulato ape lato uke tonain pate tuah kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

¹¹ Teik kakain ti kako teka kahikahi Jises kakaxi, salan wanen ti i ukek,
Na kako mat ailei puasain ti Jises Krai
pahan kako ailewa,
kako to kapin lian tehue.

¹² Na kako kum nomuha kaui kawatan ti ailei puase Haeu,
imuh kako neini teka seilon kapi Jises Krai.

Na kako aile hanowi ka kako kum paxai tioi i,
Jises tin i kum paxai tioi kako.

¹³ Na kako tale tehitokako hani nauna tetan,
i hamalum kapita ti nauna ien
nake i kum puluti aliliake i.

¹⁴ Timoti, hanamenawa teka kahikahi Jises Krai teik kakain ien. Hahitake axe Haeu honewa lato kum ailele saun tenen ti he hapatapat sale salangawe kakain tenen tenen. Tap solian tetan, i tua halialu teka laha hongohong. ¹⁵ Eliel hawanewa hasoliai pupuasam lehe Haeu amuke. Hanau aluiniwa kakain tenen salan ti Jises Krai. ¹⁶ Siawa ti kakain tenen tap pupuasan ma xauxaun ti Haeu. Kakain tenen ien i hasele aheke seilon ti usiai nauna tetan. ¹⁷ I pate masin naxon tenen lialun i sawat kosea hawane. Masin kakai huhua seilon Himeneus ma Piletus, lalu hahanau waliko tenen kumahe salan. ¹⁸ Lalu kakaxi ka Haeu kum hamoiha aliake kako telok imuh, lalu ukek ka liai i hamoihawen kako ti kako sohot seilon haun ti usian. Kakaialalu kumahe salan ape i haputa namili seilon ti Jises Krai.

¹⁹ Tuaehe kakai Haeu salan wanen ma tap tel pon halialuan. Leili kakai Haeu huonen kakain tuah i ukek, “Haeu tioi teteka laha seilon tetan” ma “Tekala laha ukek ka Haeu se tel Masiwi ti neinialaha, laha lioiwa lawe saun lialun.” (*Num 16:5; Isa 52:11*)

²⁰ Leili tehu ing lalap hina pelet tenen tenen. Hina pelet tuah laha tanomi ani kalas, seilon hapuasa ti angiaun ti ngain lalap ma hina pelet naun laha tanomi ani kapa, seilon hapuasa ti tuaehe ngain. ²¹ Tin masin teka seilon laha lioi saun lialun, Haeu namilo ukek laha seilon tuah. I hapuasa laha ti ailei pupuasan nake laha hani hatapo laha usiai nauna tetan ma laha hawi ti ailei lawe saun tenen solian.

²² Tahywa isian ti ailei saun lialun tenen hina teka uluha aile ususi. Puas elieliwa ti ailei saun tenen Haeu pahan hetekie xoxoi namilom tetan. Waheniwa seilon liai ma wasolam kapi laha kewa solian hetekiewa kapi teteka lato hana hatapo namilolato hani Haeu tel Masiwi.

²³ Kum sausa kapi teka seilon ti laha kak he hapatapat lalolal nake i tua aile hahile seilon. ²⁴ Tekala unai Jises tel Masiwi kewa lato kum hihilei seilon liai. Lato aile hasolia haniwa laha ma hanau aluiniwa teka seilon ape kum hanau lilioi kalak seilon pahoxai lato. ²⁵ Lato kak hamalehua hasawiai teka laha pahoxai hanauan ti lato. Pake uke Haeu sohi namilolaha lehe laha tioi hawane kakaian. ²⁶ Laha aile waliko ti Satan pahan laha ailewa nake i kapiti

toheni namilolaha. Tuahe pake uke Haeu huali laha ti paxai tioiai lialun ti laha ailele ape laha oxoxa uke ti nenein ti Satan.

3

Lialui woi seilon imat ti tapoi tehu pon ie

¹ Timoti, paxai tioiwa. Imat ti Jises Kraiss aliama ti tapoi tehu pon ie, kilan saun lialun tenen tenen seilon aile. ² Seilon namiloi aliake puki laha, halepelep ti moni, hanasanas ma sameni aliake puki laha, kak hialalu teka liai, tahi tamalaha tinalaha, kum nam waxi waliko solian seilon liai aile hani laha ma laha tale tehitolaha hani Haeu. ³ Laha kum aile kola wawahen hani seilon liai, pahalaha kum is hasawiai wasolalaha kapi seilon, misahi putini seilon liai, laha usi isialaha ti ailei saun lialun, molei seilon liai ma laha watakai ailei saun solian. ⁴ Seilon tetenen laha hangaini lohulaha hani seilon liai aile hialalu, laha kum nam matainimu ape laha tua aile lalolal lawe waliko ma laha namiloi ka mewenae laha pate tuah. Kumahe laha waheni Haeu, laha waheni waliko tenen i hamuamua aliake laha. ⁵ Laha woinakon seilon ti lotuiwai Haeu nake waliko ti laha ailele i kola ka laha kumahe seilon tetan. Laha kum usi nauna tetan ma laha tap pohe Haeu. Kum huhukuma kapi seilon tenen ien.

⁶ Seilon tenen ien, laha nahih soh hani leili ing tehu tehu ape laha kapiti hasele teka hehin namilolato kumahe xoxoan ti Jises Kraiss. Tekka hehin ien lato nam hienake kilai saun lialun ti lato ailewen ma tin lato tua hongeni isialato. ⁷ Lawe lato hongohong hanauan ti seilon liai tuahe lato tai tahiamati ti tenen kakain salan ti Haeu. ⁸ Masin ti huhua seilon Janes ma Jamberes lalu papahoxai Moses, tin pate masin teka woinakon hanau kakai Haeu laha pahoxai nauna sawisawin tetan. Namilolaha xuhai tilokoan ma xoxoi namilolaha ti Jises Kraiss i tae hawane. ⁹ Pualalaha i kum to haweluwelu nake teka seilon paxai tioi ka waliko ti laha hahanau tap anan, masin ti i sohot hani Janes ma Jamberes.

Nauna ti Pol hani Timoti

¹⁰ Tuahe hanauan tetak kumahe masin ien. Timoti, o tioi sale wouk ma isiak ti ailei waliko tenen tuah ti Haeu. O tioi hawane xoxoi namilok ti Jises Kraiss hetekie nga

aile tatale puase Haeu kalak seilon axi nga kawatan. O ningahiwen wawahen tetak hani seilon liai hetekie nga kum nomuha ailei puasak ti kawatan tunahi nga. ¹¹ O tioi ka seilon axi nga kawatan nake ti tenen puasain ien ma tin nga kau hehetekie kawatan liai. O nanameni lawe waliko ti i sohot haniwen nga ti Antiok, Ikonium ma Listra. Laha aile hialalu hawane nga tuahe nga tu xoxox tutuen ti ailei puasak ape Haeu tel Masiwi awai tatale nga ti hatesol waliko ien. ¹² Kumahe mewenae nga kau kawatan tenen ien. Tel tel na pahan i aile usi saun ti Jises Kraiss, laha axi i kawatan. ¹³ Ape teka seilon pate lialun ma teka woinakon hanau kakai Haeu, saun ti laha i lialu ma lialu hawane ti laha puluti teka seilon liai ma puki alia laha.

¹⁴ Tuahe o Timoti tu xox tatalewa ti anesoam ma xoxoi namilom sale Jises Kraiss nake o tioi ka amite tesol hanauam amite hanauen o waliko salan. ¹⁵ Lilian ti o kokol o kema anesoin ti kakai Haeu leili pepaun. I pon kaxi haxewa haniam sale Haeu awai kaha ti kawatan ti lialui woukaha na namilokaha xoxoan ti Jises Kraiss. ¹⁶ Hatesol kakain leili pepai Haeu, Holi Spirit hanamiloa teka seilon tetan tian. Kakai Haeu huali kaha hanau seilon waliko salan sale Haeu. I kaxi hatakei saun lialun ma i haxewa sale hasawian. I hanau kaha lehe kaha sohot seilon sawisawin ti ailei waliko tenen Haeu pahan. ¹⁷ I apeseni hawane kaha lehe kaha sohot unauai Haeu ti ailei lawe waliko tenen solian.

4

¹ Taen ti Jises Kraiss tel Masiwi aliama neinia lawe seilon, i hiniti teka seilon moihin hetekie teka maten. Aile ape ti puli Haeu ma Jises Kraiss nga kakane eliel o ailei tetenen. ² Kaxi ahutiwa meng solian ti Jises Kraiss, kalak laha hong ma na laha kum hong waxi, ti leili taun solian ma na lialun. Kak hasawi elieliwa teteka laha ailele saun lialun tuahe kum leng kokosea. Kak haxoxoa teka seilon ti o hanau mamatuhini laha sale Jises Kraiss.

³ Ngain i luluainima ti seilon hong watakai nauna sawisawin ti Haeu ape laha hong waheni mewenae teteka seilon lato hahanau waliko tenen i onoteni isiai namilolaha. ⁴ Laha tale tehitolaha hani

kakain salan ti Haeu ape laha hong waxi kakain tenen seilon tua kaxi tanomi.

⁵ Tuahe o Timoti kewa namilom ti Krai i hahamalum, leili taun solian ma lialun. Tu xoxoa kalak na o tunahi kawatan. Kaxi tatalewa meng solian ti Jises ma ailewa lawe puasain ti Haeu kilami haniwen o nake o unauan.

⁶ Nga tel unau i Haeu ti lehe laha telei nake nga ailele pupuasan. Mateak ape i xohi hawanewen. ⁷ Nga eliel hawanewen ti ailei puasak. Nga aile hatapoen hatesol puasain ti Haeu haniwen nga masin tel seilon leili lokoloko i kiliwau usi welui kiliwain. Ape xoxoi namilok ti Haeu nga tai aka lioi. ⁸ Aile ape Haeu apeseniwen kahi pupuasak, tetenen i hani teka laha aile waliko ti i pahan. Tenen kahi pupuasak ien Jises tel Masiwi hani nga ngain ti i hiniti lawe seilon. Pake paxai kolongenian tetan ti woi seilon se sawisawin. Tuahe kumahe mewenae nga, tin i hani teka seilon tetan liai, teteka laha atengi hahawane aliaian.

Nauna tapeinan ti Pol hani Timoti

⁹ Timoti, tohongi koseniwa sakaloi aweisalum ti lua hanima kapik. ¹⁰ Demas ku saliliwen nga hani tehu taon Tesalonika nake i namiloi halapa waliko ti itan ie. Kresenes i lua haniwen texux xux Galasia ape Taitus lua haniwen texux xux Dalmatia. ¹¹ Mewenae Luk tutuen kapik. Uxani hetekiema Mak nake i pate tuah hualiak ti ailei pupuasak. ¹² Tikikus nga hakau haniwen tehu taon Epesus. ¹³ Uxani hetekiema tehu atuhiai puxuauk nga titiheli kapi Karpus ti tehu taon Troas ma tin tesol pepauk luminian tuahe pahak wanen tetenen pepauk laha tanomi ani uli manihuh.

¹⁴ Aleksanda tel i hapuasa samen tanomia waliko, i aile halialu hawane nga. Pake Haeu kahui aliake hani i. ¹⁵ Puki o kanipetiwa i nake i pahoxai hawane meng solian ti Jises Krai kako kakaxi.

¹⁶ Lokon ti uli laha suluiwa nga, tap tel sipainiwen nga. Lato hatesol sia tamus tetak. Tuahe nga kamei Haeu kum aile kakahui kawatan hani lato. ¹⁷ Puki Haeu huali nga ma hakui nga ti kaxi hatapoi kakaian lehe teka kumahe Ju, tin laha hong kakaian. Ape Haeu awai nga ti teka teleiak. ¹⁸ Haeu tel Masiwi hasalia tatale nga ti

pohe Satan ma teka spirit lialun tetan ape imuh i waxi hahamahuli nga hani tonan, tetesol i neneiniwa lawe seilon tetan. Kaha sameniwa Haeu telao ma telao. Salan wanen.

Tiliai kakai Pol

¹⁹ Amuam tetak haniwa Prisila, Akila ma Onesiporus hetekie hatesol seilon ti lohe ingan. ²⁰ Erastus tutuen tehu taon Korin. Tropimus i tinun ape nga titiheli i tehu taon Miletus.

²¹ Tohongi kewak o tahياما imat ti taun ti waiwain. Ubulus, Pudenes, Linus, Klau dia ma teka kahikahi Jises liai, lato hatesol nanameni o.

²² Nga kamei Haeu ti aile kolai lalape soliaian hani o. Haeu tel Masiwi kapimuto hatesol.

Taitus Teik pasi Pol hani Taitus Kakain ti haxewai teik pepa ie.

Pol tel aposel tai teik pas ie hani Taitus sai 34 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Taitus kumahe Ju, i Grik. I soh ti Jises Krai lokon ti Pol kaxi ahuhuti meng solian ti Jises. Hina ngain i huali Pol ailei puase Haeu. Lalu puas tesol tesol haniwa tataen texux xux Krit ape Pol tiheli Taitus ngahatai teka kahikahi Jises ien. Leili teik pepa ie Pol kakak sale kilamiai masiwi ti teka kahikahi Jises leili Krit. I hahongo Taitus ka kanipetiwa teka woinakon hanau kakai Haeu. Tin i kaxi haxewa hani Taitus saun tenen na Taitus hanaua teka kahikahi Jises.

¹ Teik pas ie tataiak nga Pol tel unau Haeu ma tin tel ti tesol aposel ti Jises Krai. Haeu kilami nga haxoxoi namili teka seilon i kilamiwen tetan. Nga hanau laha lawe waliko salan ti hahanau Jises Krai lehe laha sohot seilon sawisawin tenen Haeu pahan. ² Na namilolaha xoxoan ti Haeu ma laha hong usi nauna ti Jises, pon laha mon ti atengiai tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Masin ti Haeu kaxi haniwen teka seilon tetan ti kuewen wanen. Kako tioi ka salan nake Haeu malang puputa. ³ Haeu tel awaiakako hoi i kilamiwen tehu taun ti teka seilon hong tioi kakaian. Aile ape i unau nga kaxiai meng solian ti Jises Krai.

⁴ Nga tai hahani o Taitus. O masin natuk wanen nake nga huali o soh ti Jises Krai usiwa xoxoi namilokako teka kahikahin.

Nga kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel awaiakako aile kola haniam lalape solialalalu ma hatona hasoliai tiam.

Nauna ti Pol hani Taitus sale kilamiai masiwi ti teka kahikahi Jises Krai

⁵ Nga hana hamalumini o texux xux Krit lehe o aile tinami puasain leili teka kahikahi Jises Krai ti ien. Kilami ngahoa teka masiwi ti neinialaha leili taon tehu tehu ti Krit masin ti nga nauen o.

⁶ Nameniwa, tel tel masiwi ti kahikahi Jises Krai, i kewa seilon sawisawin ti tap tel pon suluan. I kewa seilon tenen lawe i hahamalum kapi tel axoan. Natun tin kewa namilolaha xoxoan ti Jises Krai lehe seilon liai paxai tioi laha akaik tenen malang pikipik ma malang tahiai kakai taman tinan. ⁷ Tel tel masiwi ti kahikahi Jises i kewa seilon sawisawin nake Haeu hani i ailei puasain tenen pate tuah. I kewa kumahe seilon ti hanasanan ma lengean kosenan. I kewa kumahe seilon ti unumiai unum ailan ma hileiai seilon liai. I kewa malang pisai seilon liai ti ukei soxialaha.

⁸ I ke nonoa seilon tenen i waxi amuke auni seilon liai hani leili ingan ma i waheni saun solian. Namilon kewa xewan ma lawe i aile saun sawisawin hani seilon liai. I elieliwa usiai nauna ti Haeu ma tahiai isian ti ailei saun lialun. ⁹ Teka masiwi ti kahikahi Jises o kilami, lato tu xoxoa ti meng solian ti Jises Krai masin ti lato hongoen nake i salan wanen. Na lato aile ukek ien lato pon hawane hualiai seilon liai lehe laha usi hawane nauna tenen sawisawin. Ape teka laha kak wawatakai nauna sawisawin ti Jises, lato pon nexi hasawi hanialaha ka kakaialaha kumahe salan.

Pol kakak sale teka laha hahanau seilon waliko tenen puputa

¹⁰ Nga kak ukek ie nake kilan seilon ien tale tehitolaha hani nauna tenen sawisawin. Lato hahanau seilon waliko tenen kumahe tuah ma tap pupuasan tuahe ti pulutialaha lehe laha soh kakaialato. Lato ukek ka hatesol kahikahi Jises puas usiwa saun ti teka Ju ailei kikilam ti kotiai uli walikoulaha lehe i kola ka laha seilon ti Haeu. ¹¹ Haliniwa lato hanau teka kahikahi Jises nake hanauan ti lato i halialu xoxoi namili kilan seilon ti Jises Krai. Hatesol seilon ti ing tehu tehu namilolaha ti Jises Krai i put. Lato hanau puluti teka seilon tuahe ti waxiai moni. ¹² Masin ti tel seilon anesoan lalap i toto Krit ti kuewen kakak sale teka akikin ti Krit i ukek, "Teka seilon ti Krit weli puputa ma seilon tenen tap wanen lolaha. Tin pate nunuxa tuahe weli angiang." ¹³ Teik kakai tel seilon ien salan wanen. Aile ape hasawi elieliwa teka kahikahi Krai lehe lato tu xox ti nauna tetan. ¹⁴ Lato kum hong sohosoh meng ti

teka Ju tua aile tanomi ma nauna ti teka laha watakai waliko tenen salan ti Jises Krai.

¹⁵ Teka seilon sawisawin laha usi hatapo kakai Haeu, tap tenen waliko laha aile i pon nakaxui haloloa laha. Tuahe teka seilon pate lialun laha kum soh ti Jises Krai, lawe waliko laha aile i nakaxui haloloa laha. Laha seilon tenen namilolaha mewenae lialun ma laha kum ttoi waliko tenen ewi ma na lialun. ¹⁶ Laha ukek laha ttoi Haeu tuahe puasalaha ma woulaha kola ka laha kum nam waxi i. Laha tahi kakai Haeu, tap tenen waliko laha aile solian. Aile ape Haeu nam watakai hawane laha.

2

Pol nau Taitus sale hanau teka kahikahi Jises Krai

¹ Tuahe o Taitus hanau teka kahikahi Jises lawe waliko tenen i usi hahawane nauna ti Jises Krai. ² Naua teka wawan salaimat ailei saun solian lehe teka seilon hong kakaialaha. Namilolaha kewa xewan ma lawe laha tahiwa isialaha ti ailei saun lialun. Namilolaha kewa xoxoan ti Haeu, laha waheniwa seilon liai ti leili atelaha ape kalak laha tunahi kawatan tenen tenen, laha tu xoxoa usiai Jises Krai.

³ Tin masin naua teka hehin salaimat ailei saun tenen i kola ka laha puas usi ma sameni Haeu. Laha kum misahi puputini seilon liai ma kum pupuhei unum ailan. Laha ke nonoa hanau seilon liai ailei saun solian. ⁴ Na laha sohot hehin tenen ien, laha pon hanau teka hehin uluha ti waheniai teka axoalato ma natulato. ⁵ Tin laha pon hanau alato sale tahiai isialato ti ailei saun lialun lehe lato aile hawane saun solian wanen. Na i sohot ukek, teka hehin uluha soli hawane ti ngahatai tonalato, lato hong usi kakai axoalato ma aile hasolia hani seilon liai. Na lato puas usi hatapo tesol nauna ie, tap tel seilon i pon kak teheniai kakai Haeu.

⁶ Hanau hetekiewa teka wawan uluha tahiai isialato ti ailei saun lialun. ⁷ Taitus, puki o ailewa saun solian ti lawe waliko o aile lehe seilon liai paxai ukene. Ti na o hanau teka kahikahi Jises, hanau hawanewa laha ti leili atem wanen kumahe tuahe ti ukei kahum. Hanau aluniwa seilon lehe laha hong mataini

kakaiaim. ⁸ Lawe hapuasawa kakain salan lehe laha kum howini hialalu kakaiaim. Na o aile ukek ien, teka laha hil wawatakai puasakako laha tahunos nake laha kum pon tunahiai lialun ti kako teka kahikahi Jises.

⁹ Hanaua teka unau seilon sale hong usi hatapoi kakai teka masiwi ti lato. Lato puas elieliwa lehe teka masiwi amuke lato. Lato kum ailele tenen kak pahopah. ¹⁰ Lato kum xuuxuina soxiai teka masiwi ti lato, lato kolawa ka lato malang pipis lehe teka seilon liai paxai waheni saun solian ti lato ape pahalaha is eliel hongoi meng solian ti Haeu tel awaiakako.

¹¹ Nga hone o hanau seilon ukek ien nake Haeu kola haniwen lawe seilon wawahen tetan ti i awai kaha ti kawatan ti lialui woukaha. I awai kaha nake ti lalape soliaian, kumahe nake ti soliai puasakaha. ¹² Ti soliaian Haeu hanau kaha ka kum ailele saun tenen i watakai ma kum hahaxoxo namilokaha ti ailei waliko tenen lialun. Tuahe ti kaha tutuen he tehu pon ie, kaha tahiwa isiakaha ti ailei saun lialun ape ailewa saun tenen sawisawin ti Haeu amuke. ¹³ Ti kaha puas usi usi nauna ien, kaha mon amumuke aliai Jises Krai hetekie lalape xewaian ma pohen. I Haeu tel Masiwi ti kaha ma awaiakaha. ¹⁴ Jises Krai mat oxoxiakaha ti hahitake nenein ti saun lialun ma nuhi haunia leilokaha lehe kaha sohot seilon tetan, teteka pate isian ailei saun solian ti Haeu pahan.

¹⁵ Taitus, pahak o hanau teka kahikahi Jises Krai hatesol waliko ien. Hualawa laha ti tu xox usiai nauna ti Haeu ma hasawi elieliwa teka laha kum puas usi waliko ti o hahanau. Aile kewak ien nake o masiwi ti laha. Aile ape kum hahalali tel na seilon kak teheni kakaiaim.

3

Nauna ti Pol sale saun ti teka kahikahi Jises Krai

¹ Hanamena kapitiniwa teka kahikahi Jises ti Krit paxai tioiai nenein ti teka masiwi nahikei xux ma taon tehu tehu ma hong usialaha. Lato kewa hahawian ti aile hasolia haniai seilon liai. ² Naua lato kum misahi puputini ma kum hihilei seilon liai, lato namiloi hetekiewa laha ma paxai tioiwa laha pate seilon tuah.

³ Nameniwa ka imat ti kako sohot kahikahi Jises kako tap namilokako. Kako tahi kakai Haeu ma hina seilon laha neini hasela kako ti Haeu. Kako ateini ailei saun lialun, pahakako amukean ma ailean. Namilokako lialun hani teka seilon nake laha hina waliko tenen kako tap ma kako aile hialalu seilon liai. Lawe laha tumui hawane kako ma kako tumui hawane laha.

⁴ Ti woukako pate lialun tutuen, Haeu aile kola soliaian hetekie wawahen tetan hani kako. ⁵ I awai kako ti kawatan ti lialui woukako kumahe nake kako aile saun sawisawin tuahe nake i tahane kako. I haniwen kako Holi Spirit ti nuhi huaniai leilokako lehe kako lioi saun lialun. Aile ape aope ie kako seilon haun, kako sohotuen seilon ti Haeu. ⁶ Nake Jises Krai mat awaiakako ti kawatan ti lialui woukako, Haeu hani halapa kako Holi Spirit ti kapitiakako. ⁷ Ti lalape soliaian Haeu hasawi wasolakako kapin. I aile ukek ien lehe kako sohot natun ape kako mon ti ukei tonain kapin leili tonan ti tap tahi tapoan. ⁸ Kakain ti nga kaakane o salan wanen. Aile ape hanau matuhiniwa teka kahikahi Jises tesol nauna ien lehe lato hani hatapo lato ailei saun solian. Tesol nauna nga hahanau o, puasan pate solian ti lawe seilon.

⁹ Siawa ti teka lawe laha heheitoh lalolal, kakak kasia sale nenex ti matahaun ma laha kak hapatapat sale nauna ti Moses. Saun tenen ien kumahe solian ma tap pupuasan. ¹⁰ Na hina seilon i hatano wasolamoto tesol kahikahi Jises, kakane hasawiwa lato. Na lato kum hong, halini tuhiwa lato. Muhin ien na lato kum hong ulea, kum huhukuma kapi lato. ¹¹ Seilon tenen ien namilon i sel hawane ti Haeu ape puki lialui woun sului i.

Tiliai kakai Pol

¹² Ti na nga taloa tel ti Atemas ma na Tikikus haniwa kapim saitiam, eliel nga-hoa nonoam hanima kapik ti tehu taon Nikopolis. Nga ailewen namilok ka nga to ien ti taun ti waiwain. ¹³ Apolos ma tel seilon anesoan lalap ti nauna ti teka Rom axan Senas, na lalu tahiawa Krit, elieliwa hualialalu. Na lalu lua ulea, potongeniwa lalu waliko tenen ti lalu tap. ¹⁴ Tiliai kaka-iak, hanaua teka kahikahi Jises ti hani hatapoi tupualato ailei saun solian lehe lato

pon hualiai teka laha kamekam huhual. Na lato aile ukek ien, soliai nanahialato i kau anan.

¹⁵ Nga ma teka kahikahi Jises kapik, amite ukek ngain solian haniwa amuto. Amuam ti amite haniwa tesol kahikahi Jises ti Krit lato waheni amite.

Solian ti Haeu kapimuto hatesol.

Pilemon Teik pasi Pol hani Pilemon ma teka kahikahi Jises Krai s kapin Kakain ti haxewai teik pepa ie

Pol tel aposel tai teik pas ie hani Pilemon sai 32 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Pilemon i tel seilon kilan soxi. I tel ti teka kahikahi Jises Krai ti tehu taon Kolosi. Lokon ti taun ti Pilemon mela, teka masiwi ti kiliwakei xux hana tenen nauna ti tua hapuasa unaualah a tap kahulaha. Kilan seilon laha aile ukek ien. Ape Pilemon i uke unauan tel seilon axan Onesimus. Salangawe tenen ax Onesimus i masin "hina pupuasan." Imuh Onesimus i ox ti Pilemon tel masiwi tetan. I lua hani Rom. Ti ien i tunahi Pol i kakalabusake ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises Krai. Ti sale kakaialalu i aile ape Onesimus towiahu ti lialui woun ape i soh ti Jises Krai. Pol ma Onesimus hukuma hehetekie tuahe pahani Onesimus alia haniwa kapi Pilemon ti hasawiai wasolalalu. Aile ape Pol tai teik pas ie hani Pilemon. Pol kamei i ti waxi aliakei Onesimus hetekie amuam, kumahe hanowi tel tuahe unauan nake ape ati lalu soh ti Jises Krai. Ao pe ie lalu uke he akikin ti Krai.

¹ Teik pas ie tataiak nga Pol, tel nga kakalabusake ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises Krai.

Amuam ti amili Timoti, tel akikikako ti Krai haniwa Pilemon, tel i puas akakati amili pate amili waheni. ² Tin amili hakau amuam haniwa Apia i masin tel tuamili, hetekie Akipus tel i haeliel hawane kaxiai meng solian ti Jises ma tin haniwa teka kahikahi Jises liai, teteka lawe laha apupuha leili ingam ti ailei lotu.

³ Nga kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel Masiwi lehe lalu aile kola lalape soliaialalu hani amuto ma hatona hasolia tiamuto.

Pol lotu huali Pilemon

⁴⁻⁵ Pilemon, tapai na nga lotu huali o, nga kak kemulik hani Haeu tel Masiwi tetak nake nga to hongohong xoxoi namilom ti Jises tel Masiwi ma wawahen tetam hani hatesol seilon ti Haeu. ⁶ Nga kamei Haeu hualiam lehe o hukuma eliel ahe kapi teka laha soh ti Jises hanowi o ma waxi o paxai ttoi hawane hatesol waliko solian ti Haeu haniwen kako teka kahikahi Krai. ⁷ Tel ukalak, wawahen tetam hamuamua hawane nga ma i hakui nga nake o hewi hawane tiai teka seilon ti Haeu.

Kamekame ti Pol hani Pilemon

⁸ Aile ape nga matut kameiam ailei waliko tenen solian. Se sawisawin wanen ti na o aile. Ala i pon nga tua hone o ailean nake nga kakak hahitake axe Krai. ⁹ Tuahe pahak nga kamei eliel o nake ti soliai lohuloh ti kalu ma wawahen ti kalu hani seilon liai. Hongoa kamekame tetak nga Pol, tel salaimat. Ao pe ie nga leili kalabus nake ti ailei puase Jises Krai.

¹⁰ Nga kamei o ti aile aluini haniwa Onesimus, tel unauam. I masin natuk nake i sohot kahikahi Jises lokon ti nga kaxi hahani i meng solian ti Jises ti nga leili kalabus ie. ¹¹ Ti imat Onesimus pupuasan tetam kumahe pate buah, tuahe ti ao pe ie pate hina pupuasan ti kalu hauhua. ¹² I tel ti he atek wanen tuahe nga hakau aliake i hani kapim.

¹³ Pahak wanen nga akeni kongini i kapik lehe i uke totonam hualiak ti nga kakalabusake kaxiai meng solian ti Jises Krai. ¹⁴ Tuahe nga tai aile nake nga kum ttoi ka o sowini. Kumahe pahak o aile waliko solian hani nga ti lungelungeak, mewenae na puki paham. ¹⁵ Sohin Onesimus ox salili o ti teik taun kukunun lehe imuh o waxi aliake tamusuke i. ¹⁶ I ape kumahe tuahe unauam, i masin tel ukalam wanen. I pate buah tetak, tuahe haniwa o i pamu buah. I ape tel akikim ti Krai ma tin tel unauam.

¹⁷ Aile ape ti na o paxai ukek nga tel tuaum, waxi amukewa i hanowiwa ka o waxi amumuke nga. ¹⁸ Na masin i aile talesi o na tenen ma na i waxi hina waliko tetam, hanima nga hasawian. ¹⁹ Ie puki minak wanen nga Pol tatai ka nga hasawi hani o. Tuahe kum mamaluhe ka ti huhual tetak o sohot kahikahi Krai.

²⁰ Tel ukalak, aile ape nga kamei eliel o, hamuamuawa nga ti ailean nake ati kalu kahikahi Krai. ²¹ Nga tatai teik pas ie ti kameiam nake nga soh hawane ka o aile tenen waliko ien ma tin pamu o aile akulai waliko ti nga kakamei o.

²² Tin nga kamei hetekie o ti apeseni hanima nga tesol ti na nga to nake namilok i eliel hahawane ka Haeu i hong kamekame ti amuto teka kahikahi Krai ma nga sohot paxai ulea amuto.

Tiliai kakai Pol

²³ Epapras, tel i kalabus akakati nga nake ti kaxi ahutiai meng solian ti Jises, i hakau hani o amuam tetan. ²⁴ Tin hetekie Mak, Aristakus, Demas ma Luk, tesol puas akatiak.

²⁵ Nga kamei tel Masiwi Jises Krai ti aile hasolia hawane haniamuto hatesol.

Hibru Teik pas hani teka Ju kahikahi Jises Krai Kakain ti haxewai teik pepa ie

Sai 35 ahang muhin ti Jises moih ali-awa ape Haeu waxi i hani tesol tonan, laha tai teik pas ie hani teka Ju kahikahi Jises Krai. Teku Ju kak kakai Arameik ma kakai Hibru, aile ape tin seilon axai laha Hibru. Teku Ju kahikahi Krai, seilon liai axi lato kawatan nake ti xoxoi namilolato tetan ape teka ti lato to nanamiloi ka pamu ewian na lato tai sohot kahikahin. Pahalato usi tatalei aweisalulato teka Ju, tetenen lawe lato usiusi ti hasawiai wasolalato hani kapi Haeu. Aile ape teik pas ie i kakaxi ka na kaha soh ti Jises Krai ma usi aweisalun, se pamu tuah ti usiai saun ti teka Ju. I kola ka Krai se pamu masiwian ti teka engel, Moses ma teteka Ju masiwi ti hukuminiai seilon ma Haeu nake puki i se Haeu. A i tin seilon masin kaha, i ilameni tioi kawatan ti kaha tutunahi. Tenen namil haun ti Haeu xinoti kapi seilon se pamu tuah ti tenen namil ti i xinotimu kapi teka Ju. Hahitake tenen namil haun ien Jises Krai i se tel tuhai wasolakaha ma Haeu. I se tel masiwi tapein ti hukuminiai seilon ma Haeu. Aile ape mewenae na namilokaha xoxoan ti Jises Krai ma kaha usi hawane i, Haeu namiloi ukek kaha seilon tetan. Tel taiai teik pas ie i hahakui seilon ti tu xox hawanewa ti Jises Krai hanowi kilan seilon ti imat laha tai tale tehitolaha hani Haeu kalak seilon liai aile halialu laha.

Jises i tel Nati Haeu

¹ Ti kuwen Haeu hapuasa teka kuluiakakaian kakanei teka matahaun ti kaha. Taun telok telok lato hapuasa aweisal tenen tenen kakanealaha. ² Tuah tetelok ti ngain tapeinan ti tehu pon itan ie, i hapuasa tel Natun kakaneakaha. Haeu kilami i tame lawe waliko. I hapuasa tel Natun tanomia tehu pon ie ma lawe waliko ti heihon. ³ Puki alia Jises hina lalape pohe Haeu ma soliaian. Lawe namilon,

woun ma pupuasan kola hawane ka puki i se Haeu. Lawe waliko i soli hahamalun ti tuahe pohe kakaian. I tetel i mat awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha lehe kaha sohot seilon haun ti usiai nauna ti Haeu. Muhin i to sai manau ti Haeu tel pate pohen, tetesol totone Masiwi.

Jises Krai pamu masiwian ti teka engel

⁴ Aile ape Haeu hana i pamu masiwian ti teka engel. I hani Jises ax tenen pamu lapan ti axalato. ⁵ Haeu tai kaakane tel na engel ukek,

“O se Natuk. Nga kilamiwen o ailei puasain tuah.” *(Ps 2:7)*

Tin Haeu tai kaakane tel na engel ukek,

“Nga tel Tamam

a o tel Natuk.” *(2 Sam 7:14)*

⁶ Lokon ti Haeu taloma tel Natun pate tuah hani tehu pon ie i ukek,

“Hatesol engel tetak haxawawa axan.”

(Deut 32:43)

⁷ Ti Haeu kakak sale teka engel i ukek,

“Nga tanomi teka engel unauak.

Nga hapuasa lato hanowi ti nga hapuasa

aupol ma ah ailei waliko ti pahak.” *(Ps 104:4)*

⁸ Tuah ti Haeu kakane tel Natun i ukek,

“O se Haeu, o tel Masiwi tapein lian tehue.

Nenein tetam lawe pate sawisawin.

⁹ O waheni lawe waliko solian

ma watakai hatesol waliko lialun.

Aile ape o tunahi amuam lalap ti nga tel Haeu tetam

kilami o pamu masiwian ti teka tu-
aum.” *(Ps 45:6-7)*

¹⁰ Tin i ukek,

“Tel Masiwi, ti hutuai lawe waliko

o tanomi tehu pon itan

ape ti puki minam wanen

o tanomi hatesol waliko patul.

¹¹ Tesol waliko ien tapo tamus tuahe o hamalum kapita.

Laha masin maia, aneso i wasa.

¹² O sohi laha hanowi na tel seilon sohi

tehu puxuaun watata.

Tuah o tap tahi sohiaiam

ma tap tahi mateam.” *(Ps 102:25-27)*

¹³ Haeu tai kaakane tel na engel ukek,

“Toma papak tepaun manau ti neinia seilon

seilon

atengi tataen nga hanawa teka seilon
laha pahoxai o
hani hahitakam.” (Ps 110:1)

¹⁴Teka engel se tuahe unau Haeu. Laha se
spirit solian Haeu talo hualiai teka seilon
tetan, teteka Jises awai ti lawe waliko
lialun lehe laha to kapi Haeu lian tehue.

2

Tu xoxoa ti kakai Haeu

¹Aile ape kako tu xoxoa ti kakain salan
kako hongoen, uke kako hanowi waian na
i sel he aweisal ape i oh manan. ²Kako tioi
ka kakain ti teka engel kaxiwen se kakai
Haeu wanen. Tel na i kum hong tamani
kakaialato ma i xaputi tenen na nauna, liai
Haeu axiwen i kawatan. ³Ape lehe amuto
ukek kako pon saliniai kawatan ti kako
kum nam waxi soliai puase Jises Krai tel
awaiakako? Puki i kakawen sale Haeu
awai seilon ti kawatan ti lialui woulaha
ape teteka laha hong, laha kaxi hakouta
hani kaha. ⁴Haeu kola hawanewen ka
kakain ien se salan. Ti haxoxoan i aile ki-
lan kolakol ma waliko tenen lalap ti pohen.
Tin i hani hetekie Holi Spirit lehe i hapohea
seilon tetan ti ailei puasain tenen tenen
usia i namilon.

Jises sohot seilon hanowi kaha

⁵Tuai tesol waliko ien, tehu pon itan ti
imuh ti kako teka kahikahi Krai kakak,
kumahe ka teka engel Haeu hana masiwi
ti tehu pon ien. ⁶Masin ti David kakak leili
pepai Haeu,

“Haeu, seilon waliko la lehe o to
nanamiloi?
Seilon pate naun tuahe o to nganga-
hati.

⁷Kalak leili teik taun kukunun
o teheni i hani pamu itan ti teka engel,
muhin o hana i seilon tuah ma hani i ax
lalap.

⁸Ape o hana lawe waliko hahitakan.”
(Ps 8:4-6)

Tap tenen waliko kumahe i ngangahati.
A aope ie kaha tai ningahi na i ngahati
lawe waliko. ⁹Tuahe kako paxai tioi sale
masiwi i Jises. Kalak leili taun kukunun i
pamu itan ti teka engel, Haeu hana i pate
tuah ma hani i ax lalap nake i mat hualiai
seilon. Ti soliai Haeu hani kaha, i hani
lioi Jises kau kawatan ape i mat ukei kahi

lialui woi lawe seilon. ¹⁰Tenen waliko
ti Haeu ailewen ien, liai pate sawisawin
wanen. I tetel i tanomi lawe waliko tetan
ma hasolia hahamalumini. Ti Jises uke
kawatan ti kaha, i sohot tel Masiwi pate
solian neiniai kilan seilon hani Haeu lehe
laha soh hawane tetan ma laha uke tonain
tuah ti tesol tonan.

¹¹I aile hasawi laha lehe laha sohot
seilon tenen Haeu amuke hawane. Ape
Jises ma teka seilon ien Tamalato telawe.
Aile ape i kum nomuha na i axai lato talin.

¹²Masin ti i kakanewen tel Taman leili
pepaun,

“Nga kaxi sameni soliaiam hani teteka
amite talin.

Nga haxawa axam ti amite apuha het-
ekie.” (Ps

22:22)

¹³Tin i ukek,

“Namilok pate xoxoan ti Haeu.” (Isa 8:17)

Ape tin i kak ulea ukek,

“Hongoa! Nga ma teka ti Haeu hana hani
hahitake

ngangahat tetak masin natuk wanen,
ati amite aile ususi namilon.” (Isa
8:18)

¹⁴Nake kako teka nati Haeu se seilon,
Jises tin i takah hanowi kaha seilon lehe
pon i mat ukei totonakaha. Ti matean i
hialalu tamusuke Satan, tetel nenein tetan
mewenae kane matemate. ¹⁵Ti aweisal
tewau ien Jises oxoxi teka laha mamata
hawane na laha mat ape mataualaha to
titinoi laha ti hatehu totonalaha.

¹⁶Kako hatesol tioi ka kumahe Jises
luama ti hualiai teka engel. I luama
hualiai teka kahi nati Abraham. ¹⁷Aile
ape tap tewau aweisal liai. Jises so-
hot hawane seilon hanowi kako, teteka
masin ka ukalan ma tuan wanen lehe i
sohot masiwi tapein ti hukuminiai Haeu
ma seilon. I masiwi tenen i ilameni tioi
kawatan ti seilon ma i tahane hawane
kaha. I hana hatapo tupuan ailei lawe
waliko ti Haeu kilamiwen i ailean. I
tetel i mat ukei kahi lialui woukaha. ¹⁸I
pon hualiai seilon ti Satan tohongi haputa
xoxoi namilolaha ti Haeu nake puki i tu-
nahiwen kawatan ti totohong tenen ien.

3

Jises pamu masiwian ti Moses

¹ Tesol soliai akikik ti Kraiss, Haeu kilamiwen amuto puas usiai aweisalun ma tonai kapin lian tehue. Nam paxai aluiniwa sale Jises. Kako soh ma kakaxi ka i se tel aposel tuah ti Haeu ma tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. ² I aile matuhini puasain ti Haeu kilamiwen i ailean. Tin masin Moses i aile matuhini puasain ti Haeu haniwen i ti hualiai teka seilon tetan, laha masin ingi Haeu. ³ Tuahe Jises axan pamu lapan ti Moses, pate masin tel seilon atai ai tehu ing. Sawisawin na seilon sameni i akulai tehu ing meinan. ⁴ Lawe ing hina teka ataian tuahe Haeu tetel i aile hasohotu lawe waliko.

⁵ Moses ngahati hasolia hawane teka seilon ti Haeu a i tuahe unauan. Pupuasan kola waliko tenen ti na Haeu kaxi haxewa imuh. ⁶ Tuahe Jises Kraiss i se Natun wanen ma masiwi ti hatesol seilon ti Haeu hetekie i aile lawe waliko ti Haeu pahan. Kako teka kahikahi Kraiss kako se ingi Haeu na kako aka kongini xoxoi namilokako tetan ma ti angiamataiakako kako kola kakapitini pakataiakako hani Kraiss hetekie tin kako mon atetengi lawe waliko solian Haeu kakawen i hani kako.

Kakain ti lepeteniai kakapax

⁷ Aile ape kako hong matainiwa waliko ti Holi Spirit kakaxi leili pepai Haeu. I ukek, “Aope ie Haeu kaakane amuto.

Hong tamaniwa kakaian.

⁸ Kum hahailaia patumuto

hanowi ti teka matahaun ti amuto.

Laha pahoxai nenein ti Haeu leili taun ti totohong

ti laha luluawa he lohong.

⁹ Kalak ti leili ahang 40 Haeu to ailele

kilan waliko lalap ti pohen ti laha ningahiwen,

laha hahele hawane i ti lialui woulaha.

¹⁰ Aile ape lon lialun wanen ti tesol seilon ien

nake namilolaha lawe i kalal sel ti usiai namilon.

Laha kum nahih matuha aweisal ti i neneini.

¹¹ Ti lengei Haeu i tuoha ka tap laha po uke tonain ti hanawain wanen kapin.” (Ps

95:7-11)

¹² Tesol akikik ti Kraiss, kolongeni kewak ka tap tel ti amuto hina namil lialun ti

kakapax tenen i kapiti hasele amuto ti Haeu tetel lawe i to papaxai woukaha.

¹³ Haxoxoa tel tel ti amuto lawe ngain ti amuto hina taun tutuen lehe saun lialun kum neini hakalala amuto ti waliko salan ape amuto pahoxai namili Haeu. ¹⁴ Na namilokako xoxoan ti Haeu hani tataen kako mat hanowi ti uli kako sohotua seilon tetan, kako uke tuai Kraiss lawe waliko.

¹⁵ Aile ape nameni konginiwa teik kakain ti leili pepai Haeu,

“Aope ie Haeu kaakane amuto.

Hong tamaniwa kakaian.

Kum hahailaia patumuto

hanowi ti teka matahaun ti amuto

lokong ti laha pahoxai nenein ti Haeu.”

(Ps 95:7-8)

¹⁶ Kaie amuto ukek aita tesol seilon laha hongoen kakai Haeu ape laha pahoxai nenein tetan? Se tetesol Moses neini ahutima ti Igip! ¹⁷ Kaie Haeu lelengeini aita leili ahang 40? Se tetesol laha to ailele saun lialun ape laha mat ti laha tutuen he

lohong. ¹⁸ Kaie Haeu tuoha hahani aita ka tap laha po uke tonain ti hanawain wanen kapin? Se tetesol laha tahi nauna tetan.

¹⁹ Se ape kako ttoi ka laha tai uke tonain ien nake laha kapaxe Haeu.

4

Teka seilon ti Haeu laha uke tonain ti hanawain wanen

¹ Aope ie Haeu ilolowi tutuen kako ukei tonain ti hanawain wanen kapin. Tu-

ahe kanipeti aluiniwa woukako uke Haeu halini kako ukean. ² Kako tin kako hongoen meng solian ti Haeu hanowi teka

seilon lokong ti Moses. Tuahe i kum aile uke tenen na solian hani laha nake laha kapaxe

Haeu. ³ Mewenae teka namilolaha xoxoan ti Haeu laha uke tonain kapin ti i hatona hanawai hawane seilon. Tuahe teka laha

kapaxe i, liai teik pepaun kakawen i ukek, “Ti lengei Haeu i tuoha ka

tap laha po uke tonain ti hanawain wanen kapin.” (Ps 95:11)

I kak ukek kalak tonain ien liai hoi apesenan lokong ti Haeu tanomi tehu pon ie.

⁴ Kako ttoi ka tesol ti he pepai Haeu i kak sasati sale hanawai Haeu ti i ukek, “Telao ngain tepanim huohu i hanau ti puasain ti tanomia waliko.” (Gen

2:2)⁵ Tuahe teik kakain liai leili pepai Haeu

i ukek, “Tap laha po uke tonain ti hanawain wanen kapin.” ⁶ Teka seilon lokon ti Moses laha kum uke tonain ien nake laha tahi kakai Haeu. Tuahe hina seilon laha pon ukean. ⁷ Aile ape Haeu axi tatale taun hani seilon lehe waxi kaha uke tonain ien. Masin ti David tel masiwi kakaxi leili pepai Haeu, kuewa muhin ti Josua neiniwa teka Israel hani texux xux ti Haeu hani laha. I ukek,

“Aope ie Haeu kaakane amuto.

Hong tamaniwa kakaian.

Kum hahailaia patumuto.” *(Ps 95:7-8)*

⁸ Texux xux ti Josua neini haniwen teka Israel, kumahe tetesol ti laha tunahi tonain tenen ti i kakaxi ie, tetenen tonain ti hanawain wanen kapi Haeu. Na masin laha tunahiwen, Haeu tai ukek ka hina taun tutuen ti seilon uke tenen tonain ien. ⁹ Aile ape Haeu ilolowi tutuen teka seilon tetan ukei tonain ti hanawain wanen kapin. ¹⁰ Teka seilon ti Haeu hatona hanawai hawane laha, tesol seilon ien se ape laha hanau hawane nake laha ailewen lawe waliko ti Haeu pahan, masin ti Haeu hanau telao ngain tepanim huohu muhin ti i tanomiwa lawe waliko. ¹¹ Aile ape kako haelieliwa lehe Haeu hatona hanawai hawane kako. Na tap, namilokako ti Haeu i put hanowi teka matahaun ti kako lokon ti Moses, teteka laha tahi kakai Haeu.

¹² Kakai Haeu hina poh ma pupuasan. I akulai puase ngol tenen hahupaun pate angian i koti hawalohu uke tupui manixux ma kelai hetekie tataen wekin ma kuin. Tin masin kakai Haeu i soh taponga hawane hani leili namilokaha ti kola hatakeiai isiai pahakaha ma woukaha. ¹³ Tap tenen waliko likohenan ti Haeu, lawe waliko takean ti he pulan. I tioi hawane lawe waliko ti seilon ailele. I tetel imuh kako tel tel tuke woukako hani i.

Jises tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon

¹⁴ Aile ape kako aka kongini haxoxoa namilokako ti Jises Kraiss tel Nati Haeu. I tel masiwi tapein ti hukuminiakako Haeu, tetel ape i tahia kewen tone Haeu. Tap tel ulea pamu masiwi. ¹⁵ Tel masiwi ti kako ien, i ilameni tioi lawe waliko tenen kako tae ti usiai namili Haeu nake puki i tunahiwen totohong hanowi kako, tetenen

ti haputai seilon hani saun lialun. Tuahe i tai hongeni ailei tenen na waliko lialun. ¹⁶ Aile ape ti pakataiakako kapi Jises Kraiss, hamatuawa kako kakanei Haeu. Ti lalape soliaian i huali kako na kako tae ti tenen na waliko. Na kako aile waliko tenen lialun, kako kameiwa i oxoxiakako ti kawatan ti saun tenen ien ape i kola hani kako tatahan tetan.

5

¹ Lawe masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lato se seilon masin kaha. Haeu kilami lato ailei puasain wasolan ma seilon. Ti teka seilon kau hani Ingi Haeu waliko tenen i kahui lialui woulaha, lato tuke awalaha hani Haeu. ² Lato pon aile hamalehu hani teka seilon laha talesi usiai nauna ti Haeu nake puki lato se seilon masin kaha ape tin lato tunahi totohong. ³ Aile ape tin lato kau hani Haeu waliko tenen i kahui puki lialui woulato, kumahe mewenae ti teka seilon liai.

⁴ Tap tel i tua sohot masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ti xoxoi isiai pahan. Puki Haeu kilami i ailei tenen puasain tuah ien masin ti lokon i kilami Aron. ⁵ Tin masin Jises Kraiss, kumahe i soxosox ukei tehu tonain pate tuah ti masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. Puki Haeu kilami Jises lokon ti i kakane i ukek,

“O se Natuk. Nga kilamiwen o ailei puasain tuah.” *(Ps 2:7)*

⁶ Masin ti Haeu kakawen ti tesol liai leili teik pepaun, i ukek,

“O to lian tehue masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon, tetel ti Melkisedek tu kikilami.” *(Ps 110:4)*

⁷ Lokon ti Jises toto he tehu pon ie, lawe i lotu hani Haeu. Ti lehe ape i kau kawatan lalap, i lotu eliel hani Haeu ti leili tangitangi ma kawate tian. I lotu eliel hani tetel i pon awaian ti tehu matemate. Nake ti Jises hong tamani kakai Haeu, Haeu hong waxi lotu tetan a i aile hapoponowi puki namilon. ⁸ Kalak Jises i tel Nati Haeu, i soh leili kaui kawatan ape kawatan ien hanau i hong tamaniai namili tel Taman. ⁹ Aile ape Haeu paxai ukek i tel seilon sawisawin tapein ape i sohot tel awaiiai tetesol seilon ti kawatan ti lialui woulaha ti laha hong tamani nauna tetan. Ape laha to kapi Haeu

lian tehue. ¹⁰ Haeu hatona hakouke Jises tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon hanowi Melkisedek.

Teka seilon ti Haeu titioalaha ma xoxoi namilolaha tetan ala i lap ahe

¹¹ Kilan waliko tutuen kakaneamuto sale meng ie tuahe ailan ti nexi haniamuto nake amuto seilon tenen pate kuen tioiai aweisali Haeu. ¹² Amuto sohot kuewen kahikahi Kraiss, ao pe ie ala amuto hahanau teka seilon liai. Tuahe tin tapai tutuen seilon liai hanau amuto waliko ti laha hahanau teka seilon sale Haeu ti uli laha sohotua kahikahi Kraiss. Amuto masin akaik pate kokol i susus tutuen ma kum ani uke an tenen ailan. ¹³ Teka laha susus laha akaik tutuen, laha kum pon paxai tioi aluiniai waliko tenen sawisawin. ¹⁴ An tenen ailan, kumahe akaik kokol anian. Tin masin mewenae teka seilon titioalaha sale Haeu ma xoxoi namilolaha tetan lap aheahele, laha puas eliel ukei anesoin ti waliko tenen solian ma waliko lialun ape laha aile usi waliko tenen sawisawin.

6

¹ Kako kum hamalum hahanowi ka uli kako huhutuiwa. Ti kako sohotua kahikahi Kraiss, kako towiahuen ti saun lialun ti i seselai kako ti Haeu ape kako hutui soh tetan. Tuahe ao pe ie kako haxexe ahekewa anesoakako ma xoxoi namilokako ti Haeu lehe kako sohot seilon tenen usiai woi Kraiss. ² Hoi kako kewen nauna ti sale baptais, sale hanai min patul ti seilon kameiai huhual ti Holi Spirit, sale xahatai seilon ti matemate ma ti Haeu axi teka seilon lialun kawatan ti tap tahi tapoan. ³ Aile ape kako puas eliel ahewa ti usiai woi Kraiss hetekie huhual ma nenein ti Haeu.

⁴ Teka seilon laha tale tamusuke tehito-laha hani Kraiss ma nauna tetan, i kum pon na laha soh ulea ti Kraiss. Teka seilon ien, kemuk laha tioiwen kakain salan ti Haeu. Laha ilameniwen lalape soliai Haeu ma puase Holi Spirit. ⁵ Tin laha paxai tioiwen soliai kakai Haeu. Laha ilameniwen waliko tenen lalap Haeu aile ti pohen. Poh tenen ien tin i hapuasa telok ti i luluain-ima. ⁶ Tuahe tin laha tale tamusuke tehito-laha hani Kraiss. Seilon tenen ien i kum pon na laha hana ulea namilolaha hani tel Nati Haeu nake masin ka puki laha tahi hakea

ulei i hani he kros ma soxeni hawane i ti puli lawe seilon.

⁷ Namilo i paxaiwa huonen hepekeun. Hepekeun tenen i uke hakila kani akah, i haxexe hakila an solian hani teka seinian. Haeu aile hasolia hani tesol hepekeun ien. ⁸ Tuahe hepekeun tenen, kalak i uke hakila akah, i haxexe xon ma pahoah lialun, tap solian tetan. Teka seilon paxai ukek ka tap pupuasan ape laha lui lioi.

⁹ Tesol soliai akikik ti Kraiss, kalak nga kakane amuto sale tesol hepekeun lialun, nga kum ukek amuto masin ien. Nga soh ka amuto se seilon tenen soliai woumuto kokola ka amuto se teteka ti Kraiss awaiwen ti kawatan ti saun lialun. ¹⁰ Haeu lawe i aile waliko sawisawin. I kum pax akulai soliai puasamuto ma wawahen ti amuto kola hahani i, hetekie huhual ti amuto hahani teka kahikahi Kraiss liai. ¹¹ Pahak wanen tel tel ti amuto hik hawanewa usiai saun solian atengi tataen mateamuto lehe lawe waliko solian ti Haeu, i sohot hani amuto masin ti amuto mon atengi. ¹² Nga watakai amuto sohot seilon tenen nunuxa ti usiai aweisali Haeu. Aile ape hanowiwa teteka seilon laha uke tesol waliko solian ien ti Haeu kakawen i hani nake laha hina namil xoxoan hani i ma tap wanen kaka-pax ti ukean.

Waliko ti Haeu ukek i aile, liai i sohot

¹³ Ti Haeu kakanewa Abraham waliko solian i aile hani i, i tuoha alia ti puki axan. I kum tuoha ti axe tel liai nake tap tel pamu masiwi.

¹⁴ I ukek, “Nga kak kuinake ka nga aile hasolia hawane hani o ape o lupini hakila teka laha nakuama tetam.” *(Gen 22:17)*

¹⁵ Abraham mon atengi hahawane ape i uke waliko ti Haeu kakawen i aile hani i.

¹⁶ Seilon kak kuinake ti axe teka pamu tuah ti laha. Laha aile ukek ien lehe i hakui ka waliko ti laha kakawen se salan, tap kakapax ma he lungelung. ¹⁷ Tin masin na Haeu ukek i aile waliko solian hani teka seilon tetan, i kak kuinake ti puki axan lehe i kola hawane ka salan i sohot nake Haeu kum sohi waliko ti i namilo iwen. ¹⁸ Kako tioi ka Haeu malang wanen puputa. Ti i ukek i aile tenen waliko ape i kak kuinake ti puki axan, huonen waliko ie kola hani

kako ka kakaian se salan. Tenen ien haxoxo kako ti upiai huhual tetan ma mon atengi hawanei waliko ti i kakawen i aile. ¹⁹ Masin ti teik xuot, i hapeti kongini tea wa lehe waxi i kum man, tin masin na kako mon atengi hawane waliko ti Haeu kakawen i aile, i haxoxo namilokako tetan ma kako pakata hamalum kapin. I neini kako hani tesol Tuah Tapein ti Haeu ti kako soh nonoa he teik maia. ²⁰ Jises hoi i sohoen imat ti huali hasohoakako nake i tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lian tehue. I tetel Melkisedek tu kikilami.

7

Melkisedek tu kikilami tetel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lian tehue

¹ Melkisedek tel ti imat. I masiwi ti Salem tehu taon lalap ma tin masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. I ailele puase Haeu tel axan lalap tapein. Ti Abraham aliliama ti hile, muhin ti i xoiniwa tesol hinalo masiwi lato neneini lawalawai seilon, Melkisedek nahih tengeni i ape kamei Haeu aile hasolia hanian. ² Abraham hani i tehu ti huopanim ti hatesol waliko i waxi ti i waxainiwa hilehile. Melkisedek, salangawe axan se “tel masiwi pate sawisawin.” Tin i ukek, “tel masiwi ti hatona hasoliai seilon” nake salangawe tenen ax Salem se masin, “hatona hasoliai seilon.” ³ Tap tel tiori taman tinan ma sale nenex tetan. Tin laha kum tiori loke takahan ma matean. Tap tel tai konginiwen lokon ti i tapo pupuasan ti hukuminiai Haeu ma seilon, aile ape masin ti tel Nati Haeu, i to masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lian tehue.

⁴ Namilo i paxaiwa lalape axe Melkisedek. Tataen Abraham, tel matahaun ti kako Haeu namilo i ukek pate tuah, tin i hani Melkisedek tehu ti huopanim ti hatesol waliko i waxi ti i waxainiwa hilehile. ⁵ Teteka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lato nakuama ti Livai, lato waxi apuhini tehu ti huopanim ti hatesol waliko ti teka seilon. Kalak laha hatesol nakuama ti Abraham, tin lato aile saun tetenen usiai nauna ti Moses. ⁶ Melkisedek kumahe i nakuama ti Livai, tuahe tin i uke tehu ti huopanim ti hatesol waliko ti Abraham

kalak Abraham se tel matahaun ti kako pate tuah ukei lawe waliko solian ti Haeu tuohawen. Ape Melkisedek tin i kamei Haeu ti aile hasolia hanian. ⁷ A kako tiori ka tetel Haeu hani i poh ti aile hasolia haniai tel seilon liai, i se pamu masiwian ti tetel seilon ukei tesol waliko ien.

⁸ Teteka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lato nakuama ti Livai, lato kum akeni haweluwelu tenen puasain ien nake aneso lato mat. Tuahe Melkisedek tu kikilami seilon tetel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lian tehue. ⁹ Tuai tesol waliko ien, i pon kaha ukek ka lokon ti Abraham hani Melkisedek tehu ti huopanim ti lawe waliko, hanowi ka puki Livai ailele. ¹⁰ I sohot ukek nake kalak Livai tai takah lokon ien, Abraham lupinima i.

Jises tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon

¹¹ Lokon ti Moses hani teka seilon nauna ti Haeu, i kilami Aron ma teka laha nakuama tetan masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon. Lato paxai kolongeni ka seilon usiasi tesol nauna ien. Tuahe pupuasalato i kum pon aile hasawiai seilon lehe laha sohot seilon sawisawin tapein. Aile ape Haeu kilami tel seilon liai ti hukuminiai seilon hani kapin masin Melkisedek, kumahe masin Aron tetel i nakuama ti Livai.

¹² Nake Haeu kilami tel seilon liai ti hukuminiai seilon hani kapin, tesol nauna ti sale neini hasawiai seilon tin i sohia. ¹³ Jises se tetel liai Haeu kilami ti hukuminiai seilon hani kapin. Teku Ju lawe laha kilami teteka seilon ti hukuminiai Haeu ma seilon, lato ahuma ti Livai. Tuahe Jises, kumahe i nakuama ti Livai. ¹⁴ Kako tiori ka Jises tel Masiwi ti kako i nakuama ti Juda. A Moses tai kilami tuahe na tel ti i nakuama ti Juda akeniai puasain ti hukuminiai Haeu ma seilon. Tap tel ti lato i ailelewen puasain ti haniai Haeu waliko tenen i kahui lialui woi seilon.

¹⁵ Ti Haeu kilamiwa Jises ti hukuminiai seilon hani kapin masin Melkisedek, i kola haxewa ka tesol nauna ti sale neini hasawiai seilon tin i sohia. ¹⁶ Jises sohot masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon kumahe ti usiai nauna ti sale kilamialato ka lato ahuma mewenae tehu nenex ti Livai. I uke tesol tonain ien ti lalape poh, tetenen ti i aile Jises moihin lian tehue. Aile ape

puasan ti hukuminiai Haeu ma seilon tap i po tapo. ¹⁷ Masin ti Haeu kakanewen tel Natun leili teik pepaun, i ukek,

“O to lian tehue masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon, tetel ti Melkisedek tu kikilami.” (Ps 110:4)

¹⁸ Salan wanen. Haeu talaheniwen tewau aweisal ti hukuminiai seilon hani kapin hahitake nauna ti Moses nake pate i kum puas ti hasawi tamusukei seilon. ¹⁹ Aile ape Haeu hei tenen aweisal liai ti hukuminiai seilon hani kapin. Na kaha hani namilokaha usiai tenen aweisal ien kaha pakata hawane kapin.

²⁰ Ti Haeu kilamiwa Jises Krai masiwi ti hukuminiai seilon hani kapin, i kak kuinake ti puki axan ka salan i sohot hawane. I tai kak kuinake ti teka liai sohot masiwi ti hukuminiai seilon hani kapin. ²¹ Jises Krai sohot masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon usiai tutuoh ti Haeu. Haeu kakanewen i leili teik pepaun, i ukek,

“Nga tel Masiwi ti lawe waliko, nga kak kuinake ka o to masiwi tapein ti hukuminiai seilon hani kapik lian tehue. Namil ti nga ailewen ie tap nga po sohi.” (Ps 110:4)

²² Ti Haeu kak kuinake ka Jises Krai sohot masiwi tapein ti hukuminiai seilon hani kapin, i xinoti namil haun kapi teka seilon. Hahitakan, Jises Krai sohot tel seilon ti tuhai wasolakaha ma Haeu. Ape tenen aweisal ti hukuminiai Haeu ma seilon ien, i xoini hawane tenen aweisal ti hahitake nauna ti Moses.

²³ Ti laha usiasi tenen aweisal ti hahitake nauna ti Moses, laha to kilami sosohi teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon nake lawe lato mat ape tel liai saiti lato. ²⁴ Tuahe Jises Krai tap tahi matean. I to masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lian tehue. ²⁵ Aile ape i tel awai hatapoi teteka seilon laha hana i neinialaha hani Haeu. I awai laha ti kawatan ti lialui woulaha lehe waxi laha to kapi Haeu lian tehue nake i moihin lian tehue ape lawe i lotu huhuali teka seilon ien.

²⁶ Jises tapai hawane ailei puasain ti hukuminiakaha hani Haeu nake i tel sawisawin tapein. Woun solian tapein, i se-

laia ti ailei hatesol saun lialun ape i hana hatapo tupuan ti ailei pupuase Haeu. Aile ape Haeu hani i tonain pate tuah tapein ti tesol tonan. ²⁷ I kumahe masin teka liai, teteka masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. Lawe ngain lato hani Haeu waliko tenen i kahuimu puki lialui woulato ape muhin ti teka seilon liai. Tuahe Jises Krai kahui lialui woi seilon tehue wanen lokon ti i mat ukei totonakaha. ²⁸ Teteka masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lato pupuas hahitake nauna ti Moses, lato kumahe sawisawin tapein. Lato tuahe seilon masin kaha, hina waliko tenen lato tae ti usiai namili Haeu. Tuahe kuewa muhin ti Moses ukewa tesol nauna ien, Haeu kilami puki tel Natun masiwi tapein ti hukuminiai seilon hani kapin. Ti i kilami Jises Krai ukei tenen tonain ien, i kak kuinake ka i sohot hawane. Jises Krai liai tenen wanen ti lato. I se tel sawisawin tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lian tehue.

8

Hahitake tenen namil haun ti Haeu xinoti kapi teka seilon, Krai sohot tel tuhai wasolakaha ma Haeu

¹ Tuah wanen ti tesol kakain ie i ukek ka Jises Krai se tel masiwi tapein ti hukuminiakaha hani Haeu, tetel i toto ti tesol tonain pate tuah ti tone Haeu neiniai teka seilon. ² Ti ien se tehu Ingi Haeu wanen, kumahe atataiai seilon, puki meini Haeu tel Masiwi. Tetesol ien Jises Krai ailele tenen puasain ti hukuminiakaha hani Haeu.

³ Lawe masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ti laha kilami he tehu pon ie, lato lelei manihuh ti teka seilon kauma haniai Haeu ti kahui lialui woulaha. Aile ape Jises Krai tel masiwi tapein ti hukuminiakaha hani Haeu tin i axi Haeu waliko. ⁴ Na masin i tutuen tehu pon itan ie, i kum uke tenen tonain ti masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon. Hoi hina seilon ailele puasain ti haniai Haeu waliko lehe i kahui lialui woi seilon usiai nauna ti Moses. ⁵ Lato pupuas leili tetehu Ingi Haeu i tua ukeke totone tehu Ingi Haeu wanen ti tesol tonan. Aile ape lokon ti Moses apepeas tanomia i tehu ing sosoxope ti Haeu masin kolakol ka Haeu kapi teka

seilon tetan, Haeu kakane Moses ukek, “Aile tanomiwa lawe waliko masin ti nga kola haniwen o he Maunt Sainai.” (*Exod 25:40*)

⁶ Tuahe puase Jises Krai ti hukuminiai Haeu ma seilon i xoini hawane pupuase teteka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lato pupuas hahitake nauna ti Moses. Jises Krai sohot tel seilon ti tuhai wasolakaha ma Haeu usiai tenen namil haun ti Haeu xinotiwen kapi teka seilon. Pate i xoini tenen namil ti i xinotimu nake lokon ti i xixinoti tenen namil haun, i ukek ka i aile waliko tenen pamu soliaian hani teka seilon tetan.

⁷ Na tenen namil ti Haeu xinotimu imat i puasala, Haeu tai aile tenen namil haun.

⁸ Tuahe tahitah ti teka seilon, laha xaputi tenen namil ien. Aile ape Haeu tieni hawane laha. Masin ti tel kuluiwai kakai Haeu kakawen leili pepaun,

“Haeu tel Masiwi ukek, ‘Taun i luluainima ti nga xinoti tenen namil haun kapi teka seilon tetak, teka Israel ma teka Juda.

⁹ I kumahe masin tenen namil nga xinotimu kapi teka matahaun ti lato lokon ti nga neini ahuti lato ti texux xux Iqip.

Tahitah ti lato, lato xaputi tenen namil ien ape nga tale tehitok hani lato.

¹⁰ Tuahe imuh nga xinoti tenen namil haun kapi teka seilon tetak.

Nga hana kongini nauna tetak leili namilolato, nga aile tesol nauna tetak i sohot tone atelato wanen.

Ape nga sohot hawane Masiwi ti lato ma lato sohot hawane seilon tetak.

¹¹ Tap tel i po nau tuahe na tel ti teka seilon tetak sale tioiak nake ti pakataialato kapik lato tioi hawanewen nga, hutuima teka naun hani teka axalaha lalap.

¹² Tap wanen nga po tumui laha ti waliko lialun laha aile.

Nga oxoxi laha ti kawatan ti lialui woulaha.’ ” (*Jer 31:31-34*)

¹³ Puki Haeu kaxi haxoxo tenen namil haun ti i xinoti kapi teka seilon tetan. Aile ape i hatapo tamusuke tenen namil ti i

xinotimu imat nake i kum puas. Masin waliko tenen puasan ape i puputalih, imuh i tapo tamus.

9

Sale hukuminiai seilon ma Haeu ti imat

¹ Hahitake tenen namil ti Haeu xinotimu imat kapi teka Israel, i hani lato nauna ti sale lotuian. Tesol tone lotuian he tehu pon ie tatanomiaiai seilon. ² Tesol ien se tehu ing sosoxope ti Haeu masin kolakol ka i kapi seilon tetan. I selaia uke he huaok. Tewaok ti leilon tehu tutuhi lul tuahe ma tehu sau hetekie bret tenen ti laha kilamiwen haniai Haeu. Tetesol ien laha axai Pate Tuah ti Haeu. ³ Tewaok liai tehiti teik maia akeak, laha axai Tuah Tapein ti Haeu. ⁴ Tesol tone luiai sanda hani Haeu ti laha tanomiwen ani gol, i tutu sai melal, tuahe pupuasan i pakata hani tesol Tuah Tapein ti Haeu. Leilon tehu lohe kakain tuahe ti Haeu xinotiwen kapi teka seilon tetan. Tehu lohe kakain tuahe ien laha pakati atuhi hatehu ani gol. Leilon tehu patula ani gol hetekie tenen an axan mana ma teik kuai Aron i tanomu kaun hetekie huaik pot tenen mamananan ti Haeu tatai huopanim nauna tetan. ⁵ Patul ti tehu lohe kakain tuahe ti Haeu, hua engel axalalu Kerubim laha tanomi ani gol ti kolakol ka Haeu kapi teka seilon tetan. Paulalu i kakalauhi matan, tetesol tone sapoxiai kake manihuh ti kolakol ka Haeu oxoxi teka seilon ti kawatan ti lialui woulaha. Aope ie nga kum nexi aheke tesol waliko ien.

⁶ Ti laha apeseni kewa lawe waliko ien, teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon, lawe ngain lato soh hani tesol Pate Tuah ti Haeu ailei puasalato. ⁷ Tuahe mewena tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon i soh hani tesol Tuah Tapein ti Haeu. I soh hani ien tehue ti leili ahang tehu hetekie kake manihuh ti i telei. I sapoxi kaka ien hani he mate tehu lohe kakain tuahe ti Haeu lehe Haeu oxoxi i ma hatesol seilon liai ti kawatan ti tetenen saun lialun ti laha ailewen a tap titioalaha ka lialun. ⁸ Ti sale usiai saun tesol ien, Holi Spirit haxewa hani kaha ka hahalin ti teka seilon soh hani tesol Tuah Tapein ti Haeu nake laha tutuen hahitake tenen aweisal ti hukuminiai seilon hani Haeu usiai nauna

ti Moses. A tehu ing sosoxope ti Haeu i tu kikilami tenen aweisal ien.

⁹ Holi Spirit hahanau kaha ie waliko tenen pate tuah. Sale hukuminiai Haeu ma seilon hahitake nauna ti Moses i kum tapai. Waliko ti teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon hahani Haeu ti kahuiiai lialui woi seilon i kum pon hauni hawanei leilolaha lehe namilolaha heh ti kawatan ti lialui woulaha. ¹⁰ Masin ti tesol saun ti nuhi hauniai seilon, i tuahe saun ti hauniai melal ti tupui seilon. Tesol nauna ti Moses sale an ma unum tin masin ien. Tesol saun ien laha aile atengi taen ti Haeu haniwa tenen aweisal haun ti hukuminiai seilon hani kapin.

Aweisal haun ti hukuminiai seilon hani Haeu

¹¹ Ti Haeu haniwa kaha tenen aweisal haun ien, Jises Krais sohot tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon. Nake ti pupuasan, kako teka kahikahin kako uke waliko tenen pamu soliaian. Jises soh hani tetesol Tuah Tapein ti Haeu ti tesol tonan kumahe tetehu meini seilon ti laha tanomi he tehu pon itan ie. ¹² Ti Jises soh hani tesol ien, kumahe i hapuasa kake meme ma bulmakau ti haniai Haeu. I hani puki kakaun wanen ti i mat kahuiiai lialui woi seilon lehe waxi laha pon ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. I aile ukek ien tehue wanen.

¹³ Hahitake tenen aweisal ti hukuminiai seilon hani Haeu ti hahitake nauna ti Moses, kake meme ma bulmakau hetekie palonge bulmakau uluha luian, i tapai nuhi hauniai melal ti tupui seilon. ¹⁴ Tuahe kake Jises Krais i xoini tesol waliko ien. Ti pohe Holi Spirit tel tap tahi matean, Jises tel sawisawin tapein i hani lioi i mat ukei totonakako. I nuhi hauni hawane leilokako ape i hahe namilokako ti saun tenen lialun ti i neini kako hani matemate. I aile ukek lehe kako sohot seilon ti ailei waliko ti Haeu tel Masiwi tapein ti kako pahan. ¹⁵ Aile ape hahitake tenen namil haun ti Haeu xinoti kapi teka seilon, Jises Krais se tel tuhai wasolakaha ma Haeu. Jises Krais mat ti kahuiiai lialui woi lawe seilon ma oxoxialaha ti hahitake saun lialun, tin hetekie teteka laha ailewen saun lialun lokon ti laha tutuen hahitake tenen namil ti Haeu xinotimu imat. Aile ape hatesol seilon teteka laha sohot nati

Haeu, laha uke lian tehue lawe waliko ti Haeu kakawen i hani.

¹⁶ Masin ti tel seilon i uke hatesol soxi muhi matei tel taman. ¹⁷ I tamai hatesol soxi mewenae na tel taman mat. I kum pon tamaiai hatesol soxi ien ti tel taman moihin tutuen.

¹⁸ Tin masin tenen namil ti Haeu xinotimu imat kapi teka seilon, ala i kum puas na tap kaka ti kolai ka tehu matemate sohotuen. ¹⁹ Muhin ti Moses haniwa teka seilon hatesol nauna ti Haeu, i waxi kake bulmakau ma meme hetekie kan. Ape i hapuasa ngaxe tenen pata axan hisop ma ole sipsip tenen laha wexoi hakakaiwen ti sapoxiai teik pepa hina nauna ti Haeu ma hatesol seilon kapin. ²⁰ Ti i aile tenen ien, i ukek, “Tesol kaka ie i kola ka Haeu xinotiwten tenen namil kapimuto ape pahan amuto aile usiwa.” (*Exod 24:8*) ²¹ Tin i waxi kaka sapoxiai tehu ing sosoxope ti Haeu hetekie lawe waliko leilon ti laha hapuasa ailei lotu. ²² Ti salan wanen, hahitake nauna ti Moses sikole ka lawe waliko laha uke sapoxi nuhi haunian kaka. Na tap matemate ma kaka ti haniai Haeu, i kum oxoxi seilon ti kawatan ti lialui woulaha.

²³ Aile ape laha waxi kake manihuh ti nuhi hauniai tesol waliko ien. Tuahe lato tua ukekene tesol waliko ti tone Haeu. Kaha kum uke lawe waliko solian ti Haeu na Jises Krais tai mat ti nuhi hauniakaha ti lialui woukaha. Kake Jises Krais xoini hawane kake manihuh.

²⁴ Kumahe Jises soh to hani tehu ingi Haeu meini seilon ti i tua ukekene tetehu ti tone Haeu. I soh to hani tesol tuah ti Haeu ti tesol tonan ape i tuke kaha hani Haeu. ²⁵ I kumahe masin tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon, lawe ahang i soh hani tesol Tuah Tapein ti Haeu leili tehu Ingan ti he tehu pon ie ti haniai Haeu kake manihuh ti kahuiiai lialui woi seilon. Kumahe i soh tuhituhi hani tesol Tuah Tapein ti Haeu ti tesol tonan haniai Haeu kakaun ti kahuiiai lialui woukaha. ²⁶ Na hina huan ti aile ukek ien, kaie ala i mat hakilawen lilian ti tanomia i tehu pon ie. Tuahe aoape, imat ti tapoi tehu pon ie, Jises luama ape i mat ti oxoxiakaha ti hahitake saun lialun tehue wanen.

²⁷ Mateakaha seilon tehue ape muhin Haeu kahui kaha usiui sale woukaha. ²⁸ Tin masin Jises Krais matean tehue. I

mat ti ukei totone seilon ti kaui kawatan ti lialui woulaha. Ti aliaian i kum mat ulea ti kahuiai saun lialun ti kaha. Tataen ien teteka seilon laha mon atetengi i, laha uke lawe waliko solian ti Haeu ape laha to kapin lian tehue.

10

*I tua ponoa tehue kawatan ti Jises Krai
kauen ti nuhi hauniakaha ti lialui woukaha*

¹ Nauna ti Moses i tuahe kolakol ti waliko solian ti ape Jises Krai aile haniwen kako. Ahang tehu ma tehu teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon laha to aile hahani Haeu waliko ti xaxaweniai kawatan ti saun lialun ti teka seilon. Tuahe tesol waliko ien i kum pon hasawiai teka laha nahima lotuiai Haeu lehe laha sohot seilon sawisawin tapein ti pulan. ² Na masin i pon, kaie laha kum aile tuhituhi. Na waliko ti teka hukuminiai Haeu ma seilon aile hahani Haeu i nuhi hauni tamusukewen leili tiai teka seilon, ala laha kum namiloi hienake tutuen saun lialun ti laha ailewen.

³ Waliko ti teka hukuminiai Haeu ma seilon ailele ahang tehu tehu, lawe i tua hanamena teka seilon saun lialun ti laha ailewen. ⁴ Kake meme ma bulmakau ti laha hani Haeu i kum pon wanen xaxaweniai lialui woulaha. ⁵ Aile ape imat ti Krai lua hanima tehu pon ie, i kakane tel Taman Haeu ukek,

“Waliko ti laha to aile hahani o, i kum hewi tiam.

Aile ape o aile hasohotu tupuak lehe nga hani hatapo o.

⁶ I kum hewi uke o ti laha hani o manihuh luian ma na kakaun ti xaxaweniai lialui woulaha.

⁷ Aile ape nga kakane o, ‘Nga ie ti ailei waliko ti paham.

Masin ti laha tai kaxiwen nga ti leili pepaum.’ ” (Ps 40:6-8)

⁸ Namiloi paxaiwa. Ti imat Jises Krai ukek, “I kum hewi uke o ti laha hani o manihuh luian ma na kakaun ti xaxaweniai lialui woulaha.” I kak ukek ien kalak tesol waliko ien i usima nauna ti Moses.

⁹ Muhin Jises Krai ukek, “Nga ie ti ailei waliko ti paham.” Ien i kola ka Haeu hatapo tamusukewen aweisal ti hukuminian ma seilon ti hahitake nauna ti Moses ape i aile aweisal haun. ¹⁰ Ie se waliko ti namili

Haeu. Jises Krai nuhi hauni leilokako ti i mat ukei kawatan ti lialui woukako. Matean tehue wanen ti kaui kawatan ien. I tua ponoa tehu matean ien.

¹¹ Ti hahitake nauna ti Moses, ngain tehu ma tehu teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon laha aile pupuasalaha. Laha to hani tuhituhi Haeu waliko lehe i xaxaweni kawatan ti lialui woi seilon. Tuahe i kum pon hawane. ¹² Tuahe Jises Krai i se tel masiwi tapein wanen ti hukuminiai Haeu ma seilon. I mat tehue ti xaxaweniai kawatan ti lialui woi teka seilon. Tiliai puasan i to hani sai manau ti Haeu ti neiniai seilon. ¹³ Ti ien i atengi tataen Haeu hana hatapo teka laha hil papahoi i hani hahitakan. ¹⁴ Kaui kawatan ti Jises Krai ti ukei totonakako tehue wanen ien, i hasawi hawanewen kako, teteka kako hani Haeu tupuakako. Soliai tenen puasain ti Jises ien, i kum tapo lian tehue.

¹⁵ Puki Holi Spirit kola ka waliko ien salan. Ti kuewen i hanamiloa Jeremaia tel kuluai kakai Haeu i ukek,

¹⁶ “Haeu tel Masiwi ukek, ‘Imuh nga xinoti tenen namil haun kapi teka seilon tetak.

Nga aile tesol nauna tetak i sohot tone atelato wanen.

Nga hana kongini nauna tetak leili namilolato.’ ” (Jer 31:33)

¹⁷ Ape imuh i ukek,

“Tap wanen nga po tumui lato ti lialui woulato

ma saun tenen i pahoxai nauna tetak.” (Jer 31:34)

¹⁸ Haeu oxoxiwen kako ti kawatan ti saun lialun ti kako. Aile ape tap pupuase waliko ti kako hani Haeu ti hasawiai lialui woukako.

Tu xoxoa ti Jises Krai kalak na hina kawatan

¹⁹ Tesol akikik ti Krai, se ape kako tioi ka kako pon tonai kapi Haeu ti tesol Tuah Tapein leili tonan nake Jises Krai mat ti ukei kawatan ti lialui woukako. ²⁰ I hei hani kako tewau aweisal haun ti hani Haeu. Ti matei Jises Krai teik maia leili Ingi Haeu ti i ak titiehi aweisali seilon hani Haeu, i lexa. Lexai teik maia ien i kola ka ape i pon seilon to kapi Haeu. Aile ape kako uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

²¹ Jises Krai se tel masiwi tapein wanen ti hukuminiakako Haeu, tel i neneini hatesol seilon tetan. ²² Aile ape kako xohi haniwa kapi Haeu ti he atekako wanen ma hana hatapoa namilokako haniwa i. Kako aile kewak ien nake Jises Krai xaxaweniwen hienaiakako ti i nuhi hauni kako ti lialui woukako. Ien masin na tel i nuhi hauni tupui tel liai ani kan tenen haun wanen.

²³ Ti xoxoi namilokako ti Krai kako mon eliel tatalewa ukei waliko ti lehe Haeu hani kako nake lawe i aile waliko ti i kakawen. ²⁴ Kako namiloi eliel hawanewa sale hualiai tel tel. Kako he hahikahikawa aile kolai saun ti wawahen ma aile hasolia haniwa seilon liai. ²⁵ Kako kum aile lilioi saun tenen ti hukuma hetekie, hanowi ti teka laha aile lioiwen. Kako haeliel ahewa hakuiai tel tel ti hukuma hetekie nake ngain ti aliai Jises Krai tel Masiwi i xohiwen.

²⁶ Kako teteka kako hong sohoen puase Jises Krai. Tuahe na kako tale tehitokako hani Krai ma to aile tatale saun lialun, tap tewau aweisal tutuen i pon xaxaweniai kawatan ti lialui woukako. ²⁷ Na masin ien, mewenae liai kako tunahi mamata lalap nake hoi Haeu hani kako kawatan. Teka laha hil pahoi Haeu, i towi laha hani tesol ti kaui kawatan ti tap tahi tapoan. Ti ien laha ilameni moloan lalap masin na seilon lua he ah.

²⁸ Namiloi paxaiwa teka laha hahitake nauna ti Moses. Na tel i tale tehiton hani tesol nauna ien, laha telei i na masin hua ma na tolu lato ukek ka salan. Tap wanen tatahan ti teleian. ²⁹ Na masin ien, kawatan tenen pamu lapan i tunahi teka na laha tale tehitolaha hani tel Nati Haeu. Teka seilon ien laha aile hanowi ka matei Jises Krai tuahe waliko naun, kumahe tuah kalak i se tewau aweisal haun Haeu haniwen kako lehe kako sohot seilon sawisawin ti pulan. Lialui woulaha ien i teheni hawane Holi Spirit, tetel lawe i aile hasolia hakila hani kako. ³⁰ Kako tioi ka Haeu kakawen ukek,

“Nga tetel axiai kawatan hani seilon.

Nga kahui aliake saun lialun ti laha.”

(Deut 32:35)

Ti he pepai Haeu tin i ukek,

“Haeu tel Masiwi paxai kolongeni woi teka seilon tetan.” (Deut 32:36)

³¹ Pate lialun wanen ti teteka Haeu tel pate pohen axi laha kawatan.

³² Nameniwa lokon ti uli amuto sohoa ti Jises Krai. Amuto tunahi taun lialun ma kau hakilawen kawatan tuahe amuto uke he kuin. ³³ Taun hina, seilon kak soxeni hialalu amuto ma axi amuto kawatan. Hina, amuto huali teka laha kakau kawatan tenen ien. ³⁴ Amuto hina tatahan ti teka laha kakalabus. Amuto xuhai amuam, kalak seilon tua waxi soxiamuto. Amuto tioi ka hina waliko pamu tuah i atetengi amuto tone Haeu, waliko tenen pamu soliaian, tap tahi lialuan.

³⁵ Aile ape amuto kum aka lilioi xoxoi namilomuto ti Jises Krai. Na amuto tu xox tatale, amuto uke soliai kahumuto. ³⁶ Akeni kongini tatalewa aweisal ti Krai kola haniwen amuto kalak na hina kawatan. Na amuto aile hatapo waliko ti Haeu pahan, amuto uke waliko ti i kakawen i hani. ³⁷ Leili pepai Haeu i kak ukek,

“Tetel ti Haeu ukek i luainima,

kum kue i tahiana. Tap i talitalia.

³⁸ Teka seilon ti Haeu laha aile waliko ti pahan,

xoxoi namilolaha i kapiti nanahialaha.

Tuahe na laha tale tehitolaha hani Haeu, i kum amuke laha.” (Hab 2:3-4)

³⁹ A kako kumahe masin teteka laha tale tehitolaha hani Haeu. Teka seilon ien laha kane tesol ti kaui kawatan ti tap tahi tapoan. Kako teteka namilokako xoxoan ti Haeu, kako kane tesol tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

11

Xoxoi namilokako ti Haeu se tuah wanen

¹ Na namilokako xoxoan wanen ti Haeu, kako tioi ka i hani kako waliko ti kako to monomon. Na masin ien, kako soh hawane ka waliko ti kako tai ningahi liai i sohot. ² Namiloi paxaiwa teka seilon ti matahaun. Haeu amuke teteka namilolaha xoxoan tetan.

³ Xoxoi namilokako ti Haeu kako tioi ka i tanomi hatesol waliko ti tuahe kakain. I hapuasa waliko ti kaha kum pon ningahian tanomia i waliko ti kaha niningahi.

⁴ Sale xoxoi namili Abel ti Haeu, waliko ti i hani Haeu pamu Haeu amuke ti

tesol waliko Kein hani i. Aile ape Haeu paxai ukek Abel seilon sawisawin. Abel matewen tuahe xoxoi namilon ti Haeu i hahanau tutuen kaha.

⁵ Xoxoi namili Enok ti Haeu, Haeu waxi hasawi i hani tesol tonan ti i moihin tutuen. I tai tunahi matemate. I tua kaluta hahutuia. Imat ti Haeu waxi i, Haeu amuke hawane i ti pupuasan. ⁶ Tap tel i po aile hamuamua Haeu na i tap namil xoxoan hani i. Tel na pahan i xohi hawane hani kapi Haeu i soh hawanewa tetan ma tin i sohoa ka Haeu kahui hasolia teka laha hani hatapo i tupualaha.

⁷ Xoxoi namili Noa ti Haeu, i hong usi kakaian ape i aile tea waian lalap lehe i, axoan ma natun lato kum lialu taun ti kan hutomi lawe xux. I soh ka i sohot kalak i tai sosohot ti imat. Ti aweisal tewau ien i kola lialui woi teka seilon ti tehu pon ie nake laha tahi kakai Haeu ape laha lialu tamus. Haeu paxai ukek Noa seilon sawi-sawin nake namilon xoxoan tetan.

⁸ Xoxoi namili Abraham ti Haeu, i hong usi kakaian ape i nahih salili texux xuxun wanen hani tesol ti Haeu kakawen i hani tetan. I aile usi kalak i tai tioi tutuen ka lehe i nahih hani ia. ⁹ Ti i tahiwawa tetesol Haeu kakawen i hani i, xoxoi namilon ti Haeu i to ien kalak i kumahe akiki teka ien, i tua to akeak. I ingangai ing tenen ti sosoxope masin ti imuh Aisak ma tel natun Jekop ailele. Waliko ti Haeu kakawen i hani Abraham tin i hani lalu. ¹⁰ Abraham aile ukek ien nake i mon atetengi tesol tonain leili tehu taon puki atataiai Haeu. Tehu taon ien i tu hamalum lian tehue.

¹¹ Xoxoi namili Abraham ma Sara ti Haeu, lalu tan tel akaik kalak lalu salaimat kasiawen a Sara i hehin tenen lieheh. Abraham soh hawane ka Haeu aile hapoponowi waliko ti i kakawen. ¹² Aile ape kalak i salaimat kasiawen ti hatanoi akaik, kilan seilon laha nakuama tetan. Kilaialaha mongohuan kohot ti he maun ma puli hepekeun ti peixux.

¹³ Abraham, Aisak ma Jekop xoxoi namilolato ti Haeu hahamalum atengi lato mat. Tuahe lato tai uke waliko ti Haeu kakawen i hani lato. Lato tioi ka pake lato uke ma lato amuam. Lato to hahaxe ngain tetehu ti ukean. Lato ilameni ukek tehu pon ie kumahe tonalato wanen. Lato kum to latuha uke. ¹⁴ Seilon teka laha

aile ukek ien, i kola ka namilolaha i eliel hahawane ti ukei tesol totonalaha wanen. ¹⁵ Na tolu seilon ien namiloi ukek xuxulato wanen texux xux ti lato ahuma, kaie ala lato aliawen ien. ¹⁶ Tuahe namilolato i eliel hahawane ti ukei tesol totonalato ti pamu soliaian, tetesol kapi Haeu. Aile ape Haeu amuke ti lato namiloi ukek i Haeu Masiwi ti lato. Ape i apeseni hani lato tesol tonain tuah kapin leili tehu taon tetan.

¹⁷ Abraham namilon xoxoan wanen ti Haeu, lokon ti Haeu tohongi lali i. Ti Haeu hone i hanian tel natun hanowi manihuh ti laha telei ape hani i, Abraham apeas hahawane. Kalak i se tel seilon Haeu kakawen ti hanian waliko solian, tin lehe i telei tel natun ape hani Haeu. Natun se telawe ien. ¹⁸ I kum nomuha ailean kalak Haeu kakanewen i ukek, "Teku nakuan tetam laha ahuma ti Aisak." (*Gen 21:12*) ¹⁹ Abraham tioi ka Haeu pon hamoihai teka maten. I namiloi ukek na Haeu pahan, i hamoiha aliake Aisak. Lokon ti Haeu hakongu i ti teleiai Aisak, masin ka Abraham waxi aliake i ti matean.

²⁰ Xoxoi namili Aisak ti Haeu, i kakane hua natun Jekop ma Iso waliko solian ti Haeu aile hani lalu imuh.

²¹ Xoxoi namili Jekop ti Haeu, i kamei Haeu ti aile hasolia haniai hua nati Josep wawan. Ape i lotu sameni Haeu. I pate ape salaimat, sikole i mat. Ti i lolotu ien i tua sesekua he teik kuaian.

²² Ti ape i xohiwa taun ti matei Josep, xoxoi namilon ti Haeu, i kakak ka Haeu oxoxi teka Ju ti Igip ma i hone laha kau hetekiewa kuin nake i soh ka Haeu neini ahuti lato ti Igip.

²³ Tel tame Moses ma tel tinan, xoxoi namilolalu ti Haeu, lalu muneni tel natulalu pangapang toluhu muhi takahan. Lalu kum mamata waliko ti na Fero tel masiwi ti Igip aile hani lalu. Lalu paxai tioi ka i akaik tuah.

²⁴ Ti Moses lapawa, xoxoi namilon ti Haeu i noseni ka laha kum aile hahani i hanowi ka i tel seilon tuah kalak i ape nati tel hehin nati Fero. ²⁵ Aile ape i namiloi ka pamu ewian na i kau kawatan kapi teka seilon ti Haeu. Kumahe pahan tuahe hamuamui tupuan i ahuma ti ailei saun lialun. Tenen amuam ien tuahe ti teik taun kukunun. ²⁶ I hana hatapo namilon hani kahun ti i luluainima imuh. I xoini hatesol

waliko solian ti Iqip. Aile ape i namiloi ukek, pamu ewian na i kau kawatan ti laha teheni hialalu i. Tenen saun ien tin laha aile hani Krai imuh. ²⁷ Xoxoi namilon ti Haeu Moses kum mamata lengei Fero tel masiwi ti i salili Iqip. I uke he angiamat ape i kum lioi namil ti i ailewen nake i hana haxoxo hawane namilon hani Haeu. I soh ka Haeu kakapiti i kalak tap tel ningahiwen Haeu. ²⁸ Xoxoi namili Moses ka Haeu oxoxi teka seilon tetan ti Iqip, i hone laha teleiai tok sipsip wawan uluha ma sapoxiai kakaun hani he aweing ti ingalaha. I aile ukek ien lehe tel engel ti teletele Haeu taloma, i kum telei teka akaik wawan pamu ti teka Israel, teteka seilon ti Haeu.

²⁹ Xoxoi namili teka Ju ti Haeu, laha hong usi kakai Moses ape laha nahih koti Kanitax Kakan hani sai liai tepaun he tewau aweisal Haeu aile ti i tikele kanitax. Ti teka seilon ti Iqip tohongi lali tewau aweisal ien, kanitax atuhi lato ape hatesol waut mat.

³⁰ Xoxoi namili teka Ju ti Haeu, laha hong usi kakai Josua ape laha nahih kakalini titieh pot ti tehu taon Jeriko leili ngain tepanim huohu. Muhi tesol ngain ien, titieh tua put manan.

³¹ Rahab tel hehin ti aweisal, xoxoi namilon ti Haeu, i auni muneni hua seilon Josua taloa ti palini paxaii xux ti kakalini Jeriko. I tai mat tuai teka laha tahi kakai Haeu.

³² Pate ape kilan meng nga kaxi haniwen amuto sale teka seilon hina namil xoxoan ti Haeu. Laha tin pate kilan tutuen masin Gidion, Barak, Samson, Jepta, David, Samuel ma teka kuluii kakai Haeu. Pate kilan kasia na nga to kaxi hatapo. ³³ Xoxoi namilolato ti Haeu lato aile waliko tenen tenen. Teko lato waxaini ti lato hil waxi xux. Teko lato masiwi ti seilon neinialaha ailei waliko sawisawin ape lato uke waliko ti Haeu kakawen i hani lato. Teko lato kongini laion ti hamangei seilon. ³⁴ Teko ti lato pon tipehiai ah ti i xek lengeleng ape i kum pon hamangealato. Lato kuosel hakilawen ti teka seilon tohongi lali teleialato. Lokon ti tap kuilato, Haeu aile hakui lato. Lato uke he kuin ti hilehile ape teka seilon ti hile ti xux liai nomuha lato. ³⁵ Teko hehin lato hana namilolato hani Haeu, i hamoiha aliake teka akikilato.

Tuahe teka ti lato, seilon liai hani lato moloan lalap. Ala i pon lato salia na masin lato ukek lato kum soh ti Haeu. Lato tai aile ukek ien nake lato mon atetengi tonain pamu soliaian ti Haeu hani lato. ³⁶ Teko lato kau kawatan ti seilon kak soxeni ma heti hamange lato ape teka ti lato laha xinoti ani sen ape kalabusi. ³⁷ Teko ti lato, seilon liai hokai telei ani pot, teka laha koti tupualato uke huaok ma teka laha telei ani ngol weluwelun. Teko lato sos ahuahu hani tesol tesol, lato sosoi tale uli sipsip ma meme nake lato pate tap soxi. Teko seilon laha kum soh ti Haeu laha aile hialalu lato ma axi lato kawatan tenen tenen. ³⁸ Ti husele soliai woulato, i kum tapai hawane na laha to akati lato. Lato tua to sosoxope he lohong, he maunten, he wawe pot ma leili wal ti he hepekeun.

³⁹ Haeu amuke lato hatesol nake lato soh tetan. Tuahe lokon ti lato tutuen he tehu pon ie, tap tel ti lato kewen waliko ti Haeu kakawen i hani lato. ⁴⁰ Haeu namiloi peleiwon ka waliko ti i hani lato ma kako imuh pamu soliaian. Aile ape i tai hani hulutini lato. Pahan ati kako hatesol sohot seilon tenen sawisawin tapein.

12

Haeu nau hasawi teka natun

¹ Kilan wanen seilon laha kola haniwen kako xoxoi namilolaha ti Haeu. Laha masin teka seilon ti matamata ti hakuiai teka lato lokolok wa. Masin ti lato hana hatapo tupualato hani tehu lokoloko ien, kako hana hatapoa tupuakako hani usiai Haeu. Aile ape kako lioi xaxaweni hatapoa waliko tenen i kokongini kako. Kako aile lioiwa saun lialun ti i titiehi kako ailei saun ti Haeu pahan. ² Kako hana hatapoa namilokako haniwa Jises. Nake i, kako soh ti Haeu ma xoxoi namilokako ti Haeu i lap ahe tatale. I kau kawatan he teik kros nake ti amuam i uke imuh. I kum nam waxi hienain ti sale matean he kros. Aoqe ape i toto tesol tonain pate tuah kapi Haeu. ³ Namiloi paxaiwa Jises Krai. I kau hakila kawatan ti teka seilon lialun aile hialalu i. Tuahe i tu eliel tatale. Amuto hanowiwa tetan lehe waxi namilomuto kum put ma tin amuto kum aka lioi puase Haeu.

⁴ Amuto hahaeliel hileiai saun lialun tuahe amuto tai mei kewa pahoiwai saun

lialun ti na laha telei amuto. ⁵ Kaie amuto maluhe teik kakain leili pepai Haeu ti i kak hakui amuto teka natun? I ukek, “Tesol natuk, hong aka matainiwa na nga tel Masiwi kola hani amuto waliko tenen kumahe sawisawin amuto ailele. Amuto kui kewa na nga nau hasawi amuto.

⁶ Nga nau hasawi teka ti nga waheni.

Nga axi kawatan hani teka natuk

ti na lato tahi kakaiak.” (*Prov 3:11-12*)

⁷ Haeu aile hani kako hanowi ka natun wanen. Aile ape tu xoxoa leili taun ti kawatan nake i hanau hahasolia kako. Tame akaik tenen lahan na i kum nau natun? ⁸ Haeu lawe i nau hasawi teka natun. Teteka na i kum nau, kumahe salan natun. Laha masin tuahe nati aweisal. ⁹ Kako hina lokako hani tamakako ti lato nanau kako. Ala pamu kako hani hatapoa tel Tamakako Haeu tupuakako, tetel i hani kaha hanawain. Na kako aile ukek ien kako to kapin lian tehue.

¹⁰ Teka tamakaha nau kaha ti kaha tutuen hahitakalaha. Laha haeliel hawane ti nau hasawiakaha. Tuahe nauan ti Haeu mewenae i hasolia kako lehe kako sohot seilon tenen i kola hawane woun i Haeu.

¹¹ Ti Haeu nau hahasawi kako, kako kum amuke, tiakako i kawat. Tuahe hina solian tetan. Na kako nam waxi hasawian ti Haeu, kako sohot seilon tenen i ususi saun ti i pahan ape tiakako i eng soli.

¹² Aile ape na namilomuto lehe i put hanowi tel seilon tenen aen ma minan pate pusoan, kui kewa. ¹³ Aile hasawiwa nanahiamuto lehe teka namilolaha kumahe xoxoan ti Haeu, pupuasakako i hakui aliake laha. Ape namilolaha i kum put hanowi seilon tenen waxosi putaian pate malimun.

Kako hong usiwa kakai Haeu

¹⁴ Haelieliwa ka wasolamuto kapi hatesol seilon lawe solian ma hani hatapoa Haeu tupuamuto nake tap tel po ningahi Haeu na i kum hani hatapo i tupuan.

¹⁵ Lepetawa uke amuto sel ti waliko solian ti Haeu. Kanipetiwa nanahiamuto uke i hakawata aliake amuto ma i haputa halialu kilan seilon. Ien hanowi mahe, pata tenen maxaian na i xexex leilomuto.

¹⁶ Kolongeniwa ka tap tel ti amuto i put ti ailei saun lialun hanowi ti Iso. I kum

nam waxi Haeu ape i aka lioi waliko ti ala i tel pamu ukean tuahe ti angiaian tehu.

¹⁷ Masin ti amuto tioi, imuh pahan i uke waliko solian ti i aka lioiwen tuahe tel taman kapitini. Kalak i tang tahane soliai tesol waliko ien, tap aliakean. Tap aweisal ti i pon ukean.

¹⁸ Namiloipaxaiwa sale xohiamuto hani Haeu. Liai tenen ti teka matahaun ti amuto. Laha nahih hani tehu Maunt Sainai ti i kum pon laha soti. Ti ien laha ningahi maunten hatehu i xekexek. Axuan pate lalap kakalini i. Aupol pate kuin hetekie akah. Maun hatehu i tilok. ¹⁹ Laha hong lalape tangiai waliko masin suhusuh ape Haeu kakak kapi laha. Ti laha honggoa, laha kamei eliel i ka kum kak ukekek ien. ²⁰ Laha kum pon hawane. Pate laha mamata ti Haeu kak ukek, “Kalak na tuahe manihuh i nahih hani he tehu maunten ie, amuto hokai teleiwa ani pot.” (*Exod 19:12-13*) ²¹ Waliko ti i sosohot Maunt Sainai, hamatau hawane seilon. Puki alia Moses i ukek, “Nga mamata xexex hawane.” (*Deut 9:19*)

²² Tuahe amuto, sale xohiamuto hani Haeu pate liai tenen wanen. Amuto hanowi ka amuto nahih hani tehu Maunt Saion, tehu Jerusalem haun, tetehu taon ti Haeu tel pate pohen. Ien masin ka amuto kapi Haeu ti tesol tonan. Ti ien kilan kilan wanen engel lawe lato apuha amuam.

²³ Amuto ape soh akatiwen teka kahikahi Krai. Amuto ape nati Haeu ukei waliko ti i kakawen i hani teka natun. Haeu tai konginiwen axamuto ti ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan. Amuto seilon ti Haeu tel paxai kolongeniwai woi lawe seilon. Amuto tuai teka seilon ti imat laha hani hatapo Haeu tupualaha ape laha sohot seilon tenen i paxai ukek laha sawisawin. ²⁴ Amuto hahitake Jises Krai tetel tuhai wasolakako hani Haeu, ti Haeu xinoti tenen namil haun ti hukuminia seilon hani kapin. Amuto soh hawane ka Krai mat he kros ti awaiamuto ti kawatan ti lialui woumuto. Ie pamu tuah ti na Abel mat nake muhin ti Kein teleiwa i, Haeu axi Kein kawatan.

²⁵ Haeu lawe i kakak kapimuto. Kolongeniwa ka amuto kum hong watakai kakai. Teko ti matahaun ti kako laha tahi kakai Haeu ti teka seilon tetan kaxi hahani

laha hanowi ti Moses. Laha kum salini uke kawatan. Na masin ien, teteka kaha tale tehitokaha hani Haeu, tetel ape i kak sawi hani kaha, pamu lapan kawatan i axi kaha. ²⁶ Lokon Haeu kaakane teka matahaun ti kako ti laha kapi Maunt Sainai, lalape kinaxon i nuei tehu pon ie. Tuahe imuh i ukek, “Tuen tehu kumahe nga nuei mewenae tehu pon itan, hetekie maun ti patul.” *(Hag 2:6)* ²⁷ Teik kakain ien salangawan masin, hatesol waliko ti Haeu tanomi, i nuei xaxaweni tenen ti i kum to kue. I hamalumini mewenae waliko tenen i to lian tehue.

²⁸ Aile ape, nake kako ukeke tehu tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan, kako kak kemulik haniwa i tel neiniakako. Kako sameniwa ma haxawawa axan ti aweisal tenen i amuke. Kola hawanewa lomuto haniwa i ma kanipetiwa nanahiamuto uke amuto aile waliko ti i watakai. ²⁹ Haeu axi kawatan hani teka laha kum nam waxi i hanowi ah ti i lui hatapo waliko.

13

Tiliai kakain

¹ Amuto he wawahen tatalewa ti leili atemuto hanowiwa ti Krai. ² Aile kapitiniwa saun ti waxi auniai seilon ti xux liai laha lua hani kapimuto. Hina seilon laha waxi auniwen teka engel hani leili ingalaha a laha kum tiori. ³ Nameniwa hualiai teka leili kalabus. Aile haniwa laha hanowi na amuto kapi laha. Tin masin nameniwa teka laha kakau kawatan. Aile haniwa laha hanowi ka tin amuto kakau kawatan.

⁴ Hua na lalu sal, lalu hamalum kapitawa lalu. Paxai kewak ka pate tuah. Haeu axi kawatan hani teka laha xuina axoi seilon liai ma teka laha ailele saun lialun ti wawan hehin.

⁵ Kum halepelep ti ngahoi moni. Amukewa waliko ti amuto hina. Haeu kakawen i ukek,

“Tap wanen nga po salili amuto.

Tap wanen nga paxai lioi amuto.”

(Deut 31:6)

⁶ Aile ape i pon kako kak hawane ukek,

“Haeu tel Masiwi i se hualiak.

Nga kum mamata ti tenen

na seilon aile hani nga.” *(Ps 118:6)*

⁷ Nameni aliakemua teka masiwi ti amuto, teka laha kaxi hahani amuto kakai

Haeu. Paxaiwa ani pupuasalaha ape puas usiwa xoxoi namilolaha ti Haeu.

⁸ Jises Krai i kum sohisohia. I tin masin titihah, tetelao ma lawe. ⁹ Kum hahani tel na seilon neini hakalala amuto ti Haeu ti laha hahanau waliko tenen haun ti i hahataxina seilon. Usiai nauna tenen tenen ti sale an i kum huali kaha. Tekala laha usiua nauna ti an tenen ewi kaha ani ma na kumahe, laha kum uke tenen na solian tetan. Haxoxoa namilokako ti lalape soliai Haeu nake tenen ien i hakui hawane kako. ¹⁰ Kako nameniwa soliai tehu matei Jises Krai ti oxoxiakako ti kawatan ti lialui woukako. Tekala laha usi kakapitini saun tenen ti laha lelei manihuh hani Haeu nake laha sokok i hasawi laha hani kapin, laha kum pon ukei solian ti matei Krai.

¹¹ Usiai saun ti teka Ju, tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon i kau kake manihuh hani tesol Tuah Tapein ti haniai Haeu kahuiwai lialui woi seilon. Tuahe tupui manihuh ien laha lui hani melal ti toan. ¹² Jises tin i kau kawatan ape i mat melal ti tehu taon Jerusalem. Puki i mat ti kahuiwai lialui woukaha lehe kaha hani hatapo Haeu tupuakaha. ¹³ Aile ape kako hana hatapoa xoxoi namilokako haniwa Krai tel awaiakako ti kawatan ti lialui woukako. Kako kum nonomuha ti ukei hienain hanowi ti Krai kauen. ¹⁴ Nameniwa ka he tehu pon ie kumahe tonakako lian tehue. Kako mon atetengi tehu tonain kapi Haeu i luluainima imuh.

¹⁵ Aile ape nake ti puase Jises Krai, lawe kako sameniwa Haeu. Ie se waliko ti kako hani i, tetel kako ukek Masiwi ti kako.

¹⁶ Kum aka lilioi ailei waliko solian ma hualia teka tonalaha lialun. Saun tenen ien i hamuamua Haeu. Ie se waliko ti Haeu pahan kako aile haniwa i.

¹⁷ Hong usiwa teka masiwi ti amuto laha neneini amuto ti aweisali Haeu. Ailewa waliko ti laha kakane amuto ailean. Nameniwa ka imuh Haeu paxai kolongeni puasalaha ti ngahatiamuto. Hong tamaniwa kakai alaha lehe laha aile amuke puasalaha. Na tap, i hakawata tialaha ape amuto kum tunahi solian tetan.

¹⁸ Lotu hualima amite teka kaxi ahutiai meng solian ti Jises. Namilomite i eliel hahawane ka Haeu kum paxai watakai amite. Amite is hawane ti puas leili atemite lehe waxi nanahiamite lawe

i hamuamua Haeu. ¹⁹ Puki alia nga, kamekame tetak hani amuto ti lotu elieliwa lehe kum kue nga sohot paxai ulea amuto.

²⁰ Jises Krai i masin tel ngahatai sip-sip solian. I waxeni, i awai ma i neini kako. Haeu tel i hatona hasolia tiakako, i hamoiha Jises tel Masiwi ti kako ti tehu matean he kros. Ti aweisal tewau ien, i hapoponowi tenen namil haun ti i xinotiwen kapi kako lian tehue. ²¹ Aile ape nga kamei Haeu ti haniamuto hatesol waliko solian ti i huali amuto ailei waliko tenen i pahan. Nga kamei hetekie i ti puas tatalei leilokako teka hahitake Jises Krai lehe kako sohot hawane seilon tenen i amuke. Kako haxawawa axe Jises Krai lian tehue. Salan wanen.

²² Tesol soliai akikik ti Krai, nga kamei eliel amuto ti hong auniai kakain ie ti hualiamuto pake teik masuk kumahe pate weluwelun.

²³ Pahak amuto tioiwa ka Timoti tel akikikako ti Krai i ahutawen ti kalabus. Na i tapau tunahima pala aope, nga uke i kahitiak na nga lua paxai amuto.

²⁴ Amuam tetak haniwa hatesol teka masiwi ti amuto ma hatesol teka kahikahi Krai. Teka kahikahi Krai ti texux xux Itali, tin lato hakaua amuam hani amuto.

²⁵ Solian ti Haeu haniwa amuto hatesol.

Jeims

Nauna ti Jeims hani teka kahikahi Jises Krai Kakain ti haxewai teik pepa ie

Jeims tai teik pas ie sai ahang 30 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Jeims i tel masiwi ti teka kahikahi Jises ti Jerusalem. Kilan seilon ukek i tel ti ukale Jises. I tai teik pas ie hani teka kahikahi Jises lato toto tesol tesol ti tehu pon ie. Lato sos silahota nake teka laha watakai Krai axi lato kawatan tenen tenen. Aile ape Jeims tai hakui lato lehe namilolato i xox tatale ti Haeu. Jeims tin i kakak sale saun ka kaha teka kahikahi Jises puas usiwa. I hanamena kaha ka namilokaha hani Haeu salan xoxoan na kaha kola soliai pupuasakaha.

¹ Teik pas ie tataiak nga Jeims tel unau Haeu ma Jises Krai tel Masiwi.

Amuam tetak haniwa amuto teka kahikahi Jises, amuto to sisilahota tesol tesol ti tehu pon itan ie.

Haxoxoa namil hani Haeu leili taun ti totohong ma kawatan

² Teka akikik ti Jises Krai, na totohong ma kawatan tenen tenen tunahi amuto, amuke hawanewa. ³ Amuto tiori kewak, na amuto waxaini hatesol totohong ma kawatan ien hetekie amuam he tiamuto, i hakui aheke xoxoi namilomuto ti Haeu. ⁴ Aile ape xoini tatalewa tesol waliko ien lehe namilomuto i xox eliel hawane ti Haeu ape amuto sohot seilon sawisawin wanen haponowiai namilon.

⁵ Na tel ti amuto tap anesoan ti aweisali Haeu ma i kum tiori sale xoiniai totohong ma kawatan na i tunahi i, kameiwa Haeu, i kum kahilol. Lawe i amuam ti haniamuto. ⁶ Ti na o kamei Haeu, namilom kewa xoxoan, tap namil ti kakapax. Seilon tenen ti kakapax i masin topang tua usiwi tuhi aupol. ⁷ Ti na o seilon ti kakapax, kum nam ukekek Haeu axi o tenen waliko ti na o kamei i. ⁸ O seilon tenen namilom huaik. O kum hamalum uke ti lawe waliko na o aile.

⁹ Amuto teteka kahikahi Jises tap soxi teka seilon liai paxai wasi amuto, amuamua. Haeu namilo ukek amuto seilon tuah nake amuto tetan. ¹⁰ Ape amuto teka kahikahi Jises Krai kilan soxi, amuamua ti Haeu teheni amuto ti amuto hananasake kilai soxi ien. Pake amuto tapo masin palawai pata ti i aiol. ¹¹ Ti alon kekewa i mani haiole teik palawa. Solian tetan i tapo ape i put. Tin masin tel seilon ti kilan soxi, i to puas luhuluh ti i mat salili hatapo hatesol soxian.

¹² Amuamua na amuto angiamat ti kaui kawatan ma totohong nake i kola hani Haeu ka namilomuto xoxoan tetan. Ape Haeu hatona amuto kapin lian tehue. Ien se kahi teka laha waheni i.

¹³ Na tel seilon pahan ailei waliko tenen lialun, i kum ukekek Haeu totohongi i. Haeu kumahe pahan ailei saun lialun ma tin i kum tohongi haputai seilon ti ailei saun lialun. ¹⁴ Puki lialui isiai namilokaha i tohongi kaha. ¹⁵ Lialui namilokaha i neini kaha ape na kaha to ailele saun lialun, i selai xaxaweni kaha ti nenein ma wawahen ti Haeu.

¹⁶ Teka soliai akikik ti Krai, kum halali hahani teka liai puluti amuto ka Haeu totohongi amuto ailei saun lialun. ¹⁷ Haeu pate sawisawin wanen, aile ape hatesol waliko solian wanen i ahuma tetan. Haeu tel i tanomi lawe waliko xewan he maun. Hatesol xewan ien i sohisohia tuahe Haeu i kum sosohia. ¹⁸ Ti soliai namilon i hani kako kakain salan lehe kako sohot natun masin ti hehin hatakaha natun. Ti lawe waliko Haeu tanomiwen, kako se teka i kilamiwen tetan lehe kako hana hatapo kako hahitake nenein tetan.

Hong matainai kakai Haeu ma puas usian

¹⁹ Teka soliai akikik ti Krai, nameni konginiwa. Lawe hong aluawa seilon liai. Namilo matainimua imat ti o kak. Kum leng kokosea. ²⁰ Lengelenge i kum hasohotu uke saun solian ti Haeu pahan. ²¹ Aile ape lioiwa saun tenen lialun ma hahien. Saun tenen ien pate kilan he tehu pon ie. Puas usiwa kakai Haeu ti i hanawen leilom. Na o aile ukek ien, kakai Haeu awai o ti kawatan ti lialui woum.

²² Kum tua hong lilioi kakai Haeu, puas usiwa. Tel na i hong kakai Haeu a kum

puas usi, i tua puluti aliliake i. ²³ Tel seilon na i hong kakai Haeu ape i kum aile usi, i masin tel seilon i paxai hosaun he kalas tuahe i kum aile na tenen hasoliai tanoman. ²⁴ Ti i paxai kewa, i nahih maluhe hatapoen tanoman. ²⁵ Tuahe tel seilon na i paxai aluini kakai Haeu, kakain ien hei aweisal ti usiai namili Haeu. Na tel seilon aile tatale ukek ien, tap tahi maluhei kakai Haeu ape i puas usi, Haeu aile hasolia hani i.

²⁶ Na tel ukek i seilon ti lotuai Haeu tuahe i kum kapiti uke lehon ailei kakain solian, i tua puluti aliliake i nake lotu tetan kumahe salan. ²⁷ Na tel i ngahati hasolia teka akaik tap taman tinan ma hehin ti axoan matewen ma i huali laha kaui kawatan ape i kum aile saun lialun hanowi teka laha tahi kakai Haeu, tel seilon ien salan wanen i lolotui Haeu. Ape tel Tamakako Haeu namilo i ukek i seilon tuahe ma lotu tetan pate salan.

2

Kum aile nenexi seilon

¹ Teka akikik ti Krai, amuto se kahikahi tel pate buah tapein, tel Masiwi ti kako Jises Krai. Aile ape kum nenexi seilon ti na amuto aile hasolia hani laha.

² Namilo i paxaiwa na o aile tehu apuhain ape hua seilon nahima. Tel seilon kilan soxi puxuaun pate solian ma tel i tap soxi puxuaun pate lialun. ³ Lalu, pamu o aile aluini hani tel puxuaun pamu solian. O ukek, "Toa he tehu totoan buah." A o hone tel puxuaun lialun ukek, "O tu talewa sai io." Ma na o ukek, "Toa itan kapi aek." ⁴ Na amuto aile saun tenen ien i axi wasolamuto. Ti lialui namilomuto amuto namilo i ukek ka seilon teka, laha pamu buah ti teka liai.

⁵ Teka akikik ti Krai, hong matainiwa! Teteka seilon tap soxi teka liai paxai wasi laha, Haeu kilami laha lehe namilolaha xox tetan. Teka seilon ien Haeu neneini laha masin ti i kakanewen teka laha waheni i. ⁶ Tuahe amuto kum aile aluini hani laha, amuto aile aluini mewenae hani teka kilan soxi. A teteka seilon ien aile halialu amuto. Laha lungei xoti amuto ape sului amuto hani teka masiwi ti axiamuto kawatan. ⁷ Laha tin teteka laha kak halialu

soliai axe Jises Krai, tetel Masiwi solian amuto kahikahin.

⁸ Sawisawin wanen na amuto puas usi tenen nauna pate buah ti Haeu tel Masiwi ti i ukek, "Waheniwa seilon liai hanowi ti o waheni aliake o." (Lev

19:18) ⁹ Tuahe na amuto aile hasolia hani teka seilon kilan soxi i xoini ti amuto aile hani teka liai, amuto ailewen saun lialun nake amuto xaputi tenen nauna ien.

¹⁰ Na tel seilon i hong usi nauna ti Haeu tuahe i xaputi tenen, Haeu nam paxai ukek i masin tel i xaputiwen hatesol nauna.

¹¹ Haeu tel i ukek, "Kum ailele saun lialun ti wawan hehin" ape tin i ukek, "Kum tetelei seilon."

(Exod 20:13-14) Kalak amuto tai aile saun lialun ti wawan hehin tuahe na amuto ulini ape telei seilon, amuto sohotuen tel ti xaputiai hatesol nauna ti Haeu.

¹² Nameniwa, na kakaiamuto ma puasamuto i kola tatahan hani seilon liai, Haeu tin i kola tatahan tetan ti i nam kolongeni saun ti amuto. Na amuto aile ukek ien, Haeu kum axi amuto kawatan ti lialui woumuto. ¹³ Tuahe na amuto kum kola tatahan hani seilon liai, Haeu tin i kum kola tatahan tetan ti i nam kolongeni saun ti amuto ape i axi amuto kawatan ti lialui woumuto. Tatahan i xoini nam kolongenai saun ti seilon, aile ape teka laha kola tatahan hani teka liai laha kum mamata taen Haeu nam kolongeni woulaha.

Xoxoi namil hani Haeu ma puasain solian

¹⁴ Teka akikik ti Krai, na teka seilon ukek namilolaha xoxoan ti Jises Krai tuahe pupuasalaha i kum kola, teik namilolaha i kum huali laha. Haeu kum awai seilon tenen ien ti kawatan ti lialui woulaha. ¹⁵ Namilo i paxaiwa na tel ti amuto tap puxuaun ma anan. ¹⁶ Na masin o hone i ukek, "Haeu kapim ma i axi o puxux ma an," tuahe o kum huali i, tap waliko solian o ailewen. ¹⁷ Tin masin na namilom xoxoan ti Jises Krai tuahe pupuasan i kum kola, namil ti o hina tap pupuasan masin seilon maten.

¹⁸ Tuahe teka ti amuto uke amuto namilo i ukek, "Seilon teka namilolaha xoxoan ti Jises Krai ape seilon teka puasalaha solian." Nga kak pahoi ukek

ka nga kum paxai tioi xoxoi namilomuto na amuto tap puasain solian. Tuae nga kola uke hani amuto xoxoi namilok ti pupuasak.

¹⁹ Amuto soh ka Haeu i telawe, ke-wak? Salan wanen. Tuae teka spirit lialun tin laha soh ma laha mamata xexex Haeu. ²⁰ Tap patumuto na masin amuto kum paxai tioi ka namilomuto ti Haeu tap pupuasan na puasamuto kum kola. Nga kola hani amuto ka namilomuto kumahe salan.

²¹ Ala amuto tioi ka Abraham, tel tamakako ti matahaun, Haeu namilo i ukek i tel seilon sawisawin nake ti waliko ti i aile lokon ti i hani Haeu tel natun Aisak ape lehe i telei hani Haeu. ²² Aile ape paxai tioiwa ka xoxoi namili Abraham hani Haeu ma waliko ti i aile, lalu puas hukuma. Ti sale pupuasan i kola ka xoxoi namilon ti Haeu i poponowi hawane. ²³ Ien se i kola ka kakain he pepai Haeu pate salan wanen ti i ukek, "Haeu namilo i ukek Abraham seilon sawisawin nake namilon xoxoan tetan." (*Gen 15:6*) Ape ti leili pepai Haeu tin laha axai i lohi Haeu. ²⁴ Ape amuto tioiwen ka Haeu namilo i ukek kaha seilon sawisawin na kaha kola hani i xoxoi namilokaha hetekie pupuasakaha.

²⁵ Tin ala amuto tioi ka kalak Rahab tel hehin ti aweisal, Haeu namilo i ukek i sawisawin nake i muneni teka unau i Josua ti awai alato uke laha telei. I kola hani lato aweisal ti lehe lato alia mamahul. ²⁶ Aile ape masin tupuakaha tap hanawaian na kaha mat, xoxoi namilokaha ti Jises se masin seilon maten tap pupuasan na tap puasain solian.

3

Sale hamaloinai lehokaha

¹ Teka akikik ti Kraiss, amuto tioi ka Haeu nam kolongeni woi teka hanau i seilon i xoini ti i nam kolongeni woi teka liai. Aile ape amuto kum soxosox teka ti hanau i seilon. ² Kaha hatesol hina kaha sel ti saun tenen Haeu pahan. Tuae na tel seilon i pon kapiti hasoliai kakaian, tin i pon kapiti hasoliai hatesol woun.

³ Masin tehu kokole hoiho seilon hapuasa ti kapitiai tea huhuna. ⁴ Tin masin waian. Kalak aupol kuin, kokolei kapitun

i pon kapitiai waian usiai namili tel huniwa. ⁵ Ape lehokaha tin masin, i pon kapitiai kakain. Kalak i pate kokol i pon aile hialui seilon na kaha kak kakain lialun. Masin teik kokole nawal xoan i pon lui i lemaux hatehu.

⁶ Lehokaha tin masin ah. Masin ti ah pon lui hialui hatehu lemaux, lehokaha i pon ailei kakain ti hialui seilon. Masin teik kokole nawal xoan pon i aile tehot ah lalap ape i lui hatehu lemaux, tin masin Satan hahika lehokaha ailei kakain lialun ape i kapiti hialui hatapo namilokaha ma pupuasakaha.

⁷ Kaha pon hamaloinai manihuh ma manixux tenen tenen ti ixux ma itax. ⁸ Tuae tap tel seilon i pon hamaloinai lehon halik na Haeu huali i. Seilon kum lioi uke kakain lialun na Haeu kum huali laha. Masin suhasuh i pon aile hialui seilon, kakain lialun tin i pon aile hialualaha. ⁹ Hina kaha hapuasa lehokaha sameniai tel Masiwi Tamakaha ape hina kaha hapuasa ti sai hialui seilon liai kalak Haeu tanomi seilon hetekie waliko ti leilokaha puki masin alia ti leilon. ¹⁰ Aile ape sameniai Haeu ma sai hialui seilon i ahutama he au tehue. Teka akikik ti Kraiss, tenen saun ien kumahe wanen ewi. ¹¹ Kan ti unum ma kan ti kanitax kumahe lalu ahutama tesoloe. ¹² Tea pau kum hahuama laku ape tea maia kum hahuama ul. Tin masin kanitax i kum hasohotu uke kan ti unum. Aile ape hapuasawa lehokaha ti ailei kakain solian ti hualiai seilon.

Namil tenen xewan salan i ahuma ti Haeu

¹³ Na amuto ukek namilomuto xewan ma amuto seilon aneso, amuto kolawa ti pupuasamuto. Na amuto kum hanasanake waliko ti amuto ailele, salan wanen namilomuto xewan. ¹⁴ Tuae na amuto lohaini seilon liai ma lawe amuto halepelep alia amuto, kum hanasanak na namilomuto xewan nake woumuto kola puputa ti amuto. ¹⁵ Saun ti halepelep ma loloha, Haeu kum namilo i ukek i ahuma ti namil xewan. Seilon teka laha usi lialui namilolaha lawe laha aile saun tenen ien. Laha namilo i ma aile waliko masin wanen ti spirit lialun. ¹⁶ Seilon tenen ien lawe laha ahuxai namili Haeu ma aile saun lialun tenen tenen.

¹⁷ Tuahe teteka laha hani Haeu kapiti namilolaha, i namiloï ukek namilolaha xewan ma laha seilon sawisawin wanen. Lawe laha aile hasolia wasole seilon, laha namiloï waximu seilon liai, laha hean ti lawe seilon, laha tahane seilon liai ma aile aluini hani laha, laha kum aile nenexi seilon ma aile pipisi. ¹⁸ Seilon teka laha aile hasolia wasole seilon, laha sawateni saun tenen ien ape ti sale puasalaha kilan seilon aile saun solian.

4

Hani hatapoa Haeu tupuamuto

¹ Hilehile ma kakain ti hapatapat wasolamuto i sohotuma ia? I sohotuma ti lialui isiai pahamuto. Tesol waliko ien i he hilehil leili namilomuto ma i ahuxai namili Haeu. ² Lawe amuto nahaini waliko tuahe amuto kum waxi uke, aile ape amuto telei teka laha titiehi amuto. Pahamuto isian wanen waliko ti seilon liai hina tuahe amuto kum waxi uke, aile ape amuto kak hapatapat ma amuto hil. Amuto kum uke nake amuto kum kamei Haeu. ³ Tuahe Haeu kum hani amuto waliko tenen amuto kakamei i nake amuto kamea tuahe ti hamuamuaiamuto.

⁴ Amuto teka amuto kum usi haeliel saun ti Haeu pahan, ala amuto tioiwa ka teteka seilon laha waheni ailei saun lialun laha watakai hawane Haeu. Aile ape na tel ti amuto namiloï eliel usiai saun lialun i tin tel i watakai hawane Haeu. ⁵ Kum nanamiloï ka kakai Haeu ti he pepaun tap salangawan ti i ukek ka Haeu pahan wanen kaha hana hatapoa namilokaha ma kuikaha hani hahitake nenein tetan. ⁶ Teka Haeu neini laha, i huali laha ti usi hawane saun tenen i pahan. Aile ape ti he pepai Haeu i kak ukek,

“Haeu namiloï watakai teka seilon ti hanasanas,
ape i huali eliel teka laha teheni aliake laha
ti usiai namilon.” *(Prov 3:34)*

⁷ Aile ape hana hatapoa amuto hani Haeu. Tu eliel hawanewa pahoiwai Satan lehe i aile lioi haputaiamuto ti ailei saun lialun. ⁸ Towiahua ti lialui woumuto ape hong usiwa nauna ti Haeu lehe i sohot tel ngahatiamuto. Kum ailele saun lialun ti amuto ailele. Tu matuhawa ti Haeu, amuto teteka namilomuto uke huaik ti usian.

⁹ Tang tahanewa nake ti lialui woumuto. Kum tua amumuke waliko ti tehu pon ie tuahe towiahua ti lialui woumuto ape usiwa Haeu. ¹⁰ Teheniwa amuto lehe amuto usi hawane aweisali Haeu tel Masiwi ti kako ape i namiloï ukek amuto seilon tuah.

Kumahe pupuusakako nam kolongeniai woi seilon

¹¹ Teka akikik ti Kraï, kum kak halialu tel tel ti amuto. Na tel ti amuto howini halialu tel akikin ahuma ti Kraï, ien se i papahoxai nauna ti Haeu ma i namiloï ukek ka ewi na kaha kum usi nauna tetan. Na amuto ukek ka ewi na amuto kum aile waliko ti Haeu hahanau kaha, kumahe amuto hong usiwa Haeu ma amuto hana amuto nam kolongeniai woi seilon liai. ¹² Haeu se tetel haniakaha nauna ti usian ma nam kolongeniai woukaha. I pon awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha ma axiakaha kawatan. Aile ape kumahe pupuamuto nam kolongeniai woi seilon liai.

Kum hanasanas

¹³ Hongoa! Teka ti amuto kak hanasanas ukek, “Letu nga ku hani tehu taon lalap ape nga to ien ahang tehu lehe nga puas hasohotu hakila moni.” ¹⁴ Kalahai o kak ukek ien? O kum tioi waliko ti i luluainima letu ma tin o kum tioi welui totonam ti tehu pon ie. Welui totonam masin axi ah. ¹⁵ Amuto kak kewak, “Na Haeu pahan, nga to ahemu he tehu pon ie lehe nga aile tetenen ma na tenen io.” ¹⁶ Tuahe na amuto kak hanasanas sale puasamuto, amuto ailewen saun lialun.

¹⁷ Na tel seilon i kum aile saun tenen i tioi ka sawisawin tin i ailewen saun lialun.

5

Teteka kilan soxi a laha kum nam waxi nauna ti Haeu

¹ Hongoa! Seilon teka kilan soxi a laha kum nam waxi nauna ti Haeu, laha tang mamatawa nake kawatan lalap tunahi laha. ² Waliko solian ti laha i lialu hatapo ape sosolaha kokoros ani halialu. ³ Moniulaha kake samen puxitai. Tesol kake samen ien sului aliake laha nake i kola ka laha apuhini kueiniwen soxi ti laha halepelep. Masin ti ah lui hatapo waliko, tin Haeu axi laha kawatan. Kalak ape sikole Haeu kahui laha ti lialui woulaha,

laha apuhini tatale soxialaha. ⁴ Laha tai kahui teka puase leili kinelaha. Tangiai teka seilon ien ti upiai huhual i meiwen kapi Haeu, tel Masiwi tapein.

⁵ Totonalaha ti tehu pon ie xuhai waliko tenen tenen tuahe ti hamuamuaiialaha. Masin pou ang haxuxu i, a i kum tioi ka imuh seilon telei i, tin masin laha apuhini hakila soxi a laha kum paxai tioi ka imuh Haeu axi laha kawatan. ⁶ Laha sului teka seilon ti tap huan hani teka masiwi. Ape sulusulu ti laha aile hina seilon sawisawin mat kalak teka seilon ien kum hil pahoi laha.

Kalak kawatan tunahi o, haxoxo tatalewa namilom ti Haeu

⁷ Teka akikik ti Krai, kalak amuto tunahi kawatan, tu xox tatalewa atengi aliai tel Masiwi Jises Krai. Namilo paxaiwa tel seilon seiniai an. I to atengi taun ti ahang lehe akah ux haxexei an he kinen. ⁸ Amuto tin masin, atengi tatalewa ape hana hatapoa amuto hani Jises tel Masiwi nake aliaian ape i xohiwen.

⁹ Teka akikik ti Krai, kum he wiwilik alia amuto lehe Jises tel Masiwi kum axi amuto kawatan. I tetel nam kolongenai woi seilon ape sikole i aliamana.

¹⁰ Nameniwa teka kuluiwai kakai Haeu. Lato kakaxi waliko hahitake axe Haeu tel Masiwi. Kilan seilon aile hialalu lato tuahe lato tu xox tatale usiai namili Haeu. Hanowiwa ti lato! ¹¹ Amuto tioi ka Haeu amuke teka laha tu xox kalak kawatan tunahi laha. Amuto hongoen sale Job. Kalak i tunahi kawatan tenen tenen, xoxoi namilon ti Haeu i kum tapo ape imuh Haeu axi i waliko solian. Tetesol waliko ien i kola ka Haeu tahane hawane kaha seilon ma i se tel hualiakaha.

¹² Teka akikik ti Krai, tuai tesol waliko nga kakawen, nga kaxi haxewa hani amuto sale tuohain. Na amuto tuoha, kum kak ukekek kuinakei Haeu ma na kuinakei tamamoto tinamoto ma waliko liai. Lawe kakawa kakain salan. Ti na amuto namilo ukek "se," tua kakawa "se," ma na amuto namilo ukek "kumahe," tua kakawa "kumahe." Na amuto kum aile usi, Haeu axi amuto kawatan.

Haeu hong teka namilolaha xoxoan tetan

¹³ Na amuto hina kawatan, kameiwa Haeu huhual! Na amuto amuam, pak

sameniwa i! ¹⁴ Na amuto tinun, ilowiwa teka masiwi ti amuto lehe laha lotu huai amuto. Ape ti hahitake axe Krai hoi liai laha ahui amuto wel. ¹⁵ Kameiwa Haeu hetekiewa xoxoi namilomuto ti Krai ape amuto ewi. Jises tel Masiwi haewia amuto. Na amuto tinu ti puki lialui woumuto, kola haniwa Haeu ka amuto watakai hawanewen tenen saun ien. Na amuto aile ukek ien Haeu oxoxi amuto ti kawatan ti lialui woumuto.

¹⁶ Aile ape na amuto aile saun lialun ma talesi wasolamoto, amuto kak hasawi hetekiewa tatahan he tiamuto. Ape amuto lotu he huhualawa. Na amuto aile ukek ien, Haeu haewia leilomuto hetekie tupuamoto. Haeu hong teka laha aile usi saun tenen pahan na laha lotu kamei i huhual. ¹⁷ Masin Elaija. I tuahe seilon masin kaha. Ti i lotu kamei eliel Haeu konginiai akah, i sohot usi kamekame tetan. Haeu kongini akah ti leili ahang toluhu tewaok. ¹⁸ Imuh i lotu kamea hauxai akah ape salan akah ux. Taen ien hatesol an ti kin hua.

Neini aliakema tetel i tale tehiton hani Haeu

¹⁹⁻²⁰ Teka akikik ti Krai, namilo paxaiwa na tel tale tehiton hani Haeu. Amuto tioi kewak, na tel ti amuto neini aliake i, ti sale pupuasan tel seilon ien i kum selaiia ti Haeu lian tehue ape Haeu oxoxi i ti kawatan ti mongohe lialui woun.

1 Pita Teik pasi Pita hani teka kahikahi Jises Kraiss Kakain ti haxewai teik pepa ie

Pita tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Kraiss ti tesol tesol lokon ti i toto tehu taon Rom. I sohot sai 34 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Tekahikahi Kraiss tunahi kawatan tenen tenen hahitake teka masiwi ti Rom nake lato usi saun ti Jises Kraiss. Aile ape Pita kak hahakui lato lehe lato tu xox tatale ti Kraiss hetekie amuam. I kakaxi hani lato sale Kraiss i awai lato, xoxoi namili Kraiss kalak kawatan tunahi i ma sale aliaian. Pahan lato nameni konginiwa tesol waliko ien ma haxoxoa namilolato ti Kraiss. Tin i hone lato woulato kolawa ka lato se nati Haeu.

¹ Teik pas ie tataiak nga Pita, tel aposel ti Jises Kraiss.

Nga tai hani amuto teka seilon Haeu kilamiwen tetan, teteka amuto ti xux liai to sisilahota leili xux Pontus, Galasia, Kapadosia, Asia ma Bitinia. ² Ti imat wanen hoi tel Tamakako Haeu namiloiwen ka i kilami amuto seilon tetan. Holi Spirit aile, ape amuto hani hatapo Haeu tupuamuto. Aile ape Jises Kraiss nuhi hauni amuto ti lialui woumuto nake i mat hualiamuto. Ape amuto pon usiai kakaian.

Nga kamei Haeu aile kola hawanei lalape soliaian hani amuto hetekie hatona hasoliai tiamuto.

Tekahikahi Kraiss mon atetengi tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan

³ Kako haxawawa axe Haeu, tel Tame Jises Kraiss tel Masiwi ti kako. Ti lalape tatahan tetan i aile, ape kako sohot seilon haun ti usiai nenein tetan. Haeu xahateni Jises Kraiss ti matean, aile ape namilokako i xox hawane ti mon atengiai tonain kapin ti tap tahi tapoan. ⁴ Nake ti tenen ien, kako soh hawane ka kako uke kahukako ti i to aununa tone Haeu. Tesol waliko ien tap tahi kalutaian ma lialuan. Lawe i hamalum kapita haun ma solian. ⁵ Waliko ien tetakako, teteka seilon namilokako

xoxoan tetan. Aile ape ti lalape pohe Haeu i awawai kako atengi tataen ti Jises Kraiss aliama. Taen ien Haeu oxoxi hatapo kako ti lawe waliko lialun ape i hatakei hani kako lawe waliko ti i aunini tetakako.

⁶ Aile ape amuamua, kalak ao pe ie kako ilalamenti moloan ti totohong ma kawatan tenen tenen leili teik taun kukunun. ⁷ Tesol kawatan ien i kola na namilokako xoxoan ti Haeu ma na kumahe, masin ti laha lui gol he ah ti haunian lehe i kola ka i se gol wanen. Gol pon i lialu tuahe namilokako ti Haeu i xox tatale na kako waxaini tesol totohong ma kawatan ien. Na i sohot ukek ien, Haeu namiloi ukek kako seilon tuah ma i sameni kako taen ti Jises Kraiss aliama.

⁸ Saka amuto waheni Jises Kraiss, kalak amuto tai ningahi i. Tin amuto soh tetan, kalak ao pe ie amuto kum niningah i. Amuam lalap wanen leili tiamuto.

⁹ Haeu awawai amuto ti kawatan ti lialui woumuto nake namilomuto xoxoan ti Jises Kraiss.

¹⁰ Tekahikahi kaka Haeu ti imat laha eliel hawane upia matainai ti sale Haeu awai kako. Laha kakaxi ka Haeu aile ukek ien ti lalape soliaian kumahe nake ti soliai puasakako. ¹¹ Laha eliel hawane tiori aluinai tesol waliko ien ti Spirit ti Kraiss hanamiloa laha kak kilamiai lalape moloan ma matei Kraiss hetekie lawe waliko pate solian muhin.

¹² Holi Spirit haxewa haniwen laha ka kakain ti laha kak kukului, kumahe ti huali aliakealaha tuahe ti hualiamuto. Ti ao pe ie hina seilon tin laha kaxi ahuti hahani amuto tenen kakain ien ti pohe Holi Spirit, tetel Haeu taloma. Kalak teka engel ti Haeu tin pahalato wanen tiori matainai sohotui tesol waliko ien.

Haeu pahan kako sohot seilon pate sawisawin

¹³ Aile ape awaiwa namilomuto lehe i kum kapiti hialalu nanahiamuto. Haxoxoa namilomuto ukei lawe waliko solian ti Haeu hani amuto ukean taen ti Jises Kraiss aliama. ¹⁴ Amuto se nati Haeu ti hong usiai kakaian. Aile ape kum usi usi isiamuto ti ailei saun lialun masin ti amuto ailemu lokon ti amuto tai tiori Haeu. ¹⁵ Haeu i sawisawin tapein. Pahan wanen amuto hana hatapoa tupuamuto hahitake nenein tetan lehe waxi amuto sohot seilon

tenen pate sawisawin. ¹⁶ Puki i kakawen leili teik pepaun i ukek, “Sohot elieliwa seilon tenen sawisawin tapein nake nga tel sawisawin tapein.” *(Lev 11:44-45)*

Kahi lialui woukako pate lalap wanen

¹⁷ Amuto axai Haeu Tamamuto, aile ape nameniwa ka tehu pon itan ie kumahe xuxumuto wanen. Aile kolawa ka amuto hong tamani kakaian nake amuto paxai tioi ka i tel Masiwi ti amuto ma i kum nexi seilon na i paxai kolongeni woukaha. ¹⁸ Amuto tioi ka Haeu tai hapuasa waliko tenen aneso i tapo masin moni kahui oxoxiakako ti hahitake saun tenen tap pupuasan, tetenen i koutama ti teka matahaun. ¹⁹ Puki Jises Krai i mat kahui lialui woukako kalak i sawisawin tapein. I tap wanen teik waliko lialun masin tok sipsip wawan uluha pate huliwi ti teka Ju telei ape hani Haeu. ²⁰ Imat ti Haeu tanomi lawe waliko, hoi i kilamiwen Krai ti ailei tenen puasain ien. Tuahe ti solian ti kaha, Haeu taloma i aope ie, imat ti tapoi tehu pon itan ie.

²¹ Amuto soh ti Haeu nake ti pupuase Jises Krai. Haeu tetel i xahateni Krai ti matean ma hani i ax lalap. Aile ape amuto hina namil xoxoan ti Haeu ma amuto mon atetengi ukei waliko ti i kakawen i hani teka seilon tetan.

²² Amuto ape haun ti lialui woumuto nake amuto hong ususi kakain salan ti Haeu ma amuto hina wanen wawahen hani teka akikimuto ti Krai. Aile ape he wawahenawa ti leili atemuto.

²³ Aile kewak ien nake amuto ape nati Haeu. I hani amuto tonain haun ti tap tahi tapoan nake amuto soh kakaian ti i hamalum lian tehue. Kumahe masin totone teka laha kum nam waxi Haeu.

²⁴ Masin ti tel kuluiwai kakai Haeu kakawen, “Seilon masin pahoah i mat kosea.

Lawe waliko solian ti laha i tapo hanowi palawa tenen i tuhuawen.

Pahoah lawe i aiol, palawa i pingox.

²⁵ Tuahe kakai Haeu tel Masiwi tap tahi tapoan.” *(Isa 40:6-8)*

Kakain ien se tenen meng solian ti teka akikimuto ti Krai kaxi hahani amuto.

2

¹ Amuto ape pate haun, aile ape kum aile hahialu seilon, kum pupuluti laha, kum namiloi wawatakai seilon ti laha xoini amuto, kum kak sasaxuti seilon ma kum ukeke seilon tenen lehon huoka. Lioi xaxaweni hatapoa tesol saun ien. ² Masin ti akaik tenen pate kokol i hitoloke hawane sus, amuto hitolokewa kakain salan ti Haeu lehe amuto pakata tatale kapin ma amuto tu xox usiai Jises Krai. ³ Aile kewak ien pake amuto ilameni paxaiwen solian ti Haeu tel Masiwi.

Kako ape nati Haeu nake kako soh ti Jises Krai

⁴ Amuto pakatawen kapi Jises Krai, tetel masin tehu kuku pate tuah ti Ingi Haeu. Teka seilon tale tehitolaha hani i tuahe Haeu namiloi ukek i pate tuah ma tin i kilami i ailei puasain.

⁵ Amuto tin masin tehu kuku tuah Haeu hapuasa ataiwai tehu ingan. Tehu ingan ien se kako teka kahikahi Krai. Haeu aile ukek ien lehe waxi kako sohot seilon tenen i hani hatapo Haeu tupuan. Haeu amuke tenen saun ien kumahe nake ti soliai puasakako tuahe nake ti pupuase Jises Krai. ⁶ Masin ti Haeu kakawen leili teik pepaun. I ukek,

“Nga hatuhi tehu kuku pate tuah leili Jerusalem.

Tehu kuku ien nga kilamiwen ataiwai ingak.

Teka seilon laha soh tetan

tap wanen laha po namiloi tahane aliake.” *(Isa 28:16)*

⁷ Aile ape teka laha soh tetan, laha paxai tioi ka tehu kuku ien se pate tuah wanen. Tuahe teka laha kum soh tetan, teik kakain leili pepai Haeu i kak ukek sale teka ien,

“Tehu kuku teka ataiwai ing hilisa,

Haeu aile ape i sohot kuku tetehu pamu tuah ti kuku liai.” *(Ps 118:22)*

⁸ Leili pepai Haeu tin i ukek,

“Tehu kuku ien tin masin tehu hat he aweisal seilon nahih tuhuke ape laha put.” *(Isa 8:14)*

Teka seilon ien namilolaha ti Jises Krai i put nake laha tahi kakai Haeu. Ti imat wanen Haeu namiloiwen tenen waliko ien

i sohot hani teka laha kum hong usi kakaian.

⁹ Tuaehe amuto kumahe masin teka seilon ien. Haeu kilamiwen amuto seilon tetan. Amuto seilon sawisawin ti ailei puase Haeu, amuto hana hatapo tupuamuto hani i tel Masiwi ti amuto. Amuto seilon ti Haeu lehe amuto kaxi ahuti hani teka seilon lalape solian tetan, tetel i neini ahuti amuto leili tilokoan ti saun lialun hani leili soliai xewaian. ¹⁰ Masin ti tel kuluai kakai Haeu kakawen ka imat amuto kumahe seilon ti Haeu tuaehe ti aoepie amuto ape nati Haeu. Imat Haeu tai kola tataan hani amuto tuaehe ti aoepie amuto kewen tataan tetan.

¹¹ Teka soliai akikik ti Kraiss, nameniwa ka tehu pon itan ie kumahe xuxumuto wanen. Aile ape amuto tahiwa isiamuto ti ailei saun lialun nake i pahoxai amuto ti ailei saun solian. ¹² Lawe ailewa waliko tenen mewenae sawisawin. Na amuto aile ukek ien, teka laha kum soh ti Haeu ma kak sasaxuti amuto, laha paxai tioi soliai woumuto ape laha haxawa axe Haeu taen ti Jises aliama ti hinitiai seilon.

Lawe hongoa kakai teka masiwi ti amuto

¹³ Haeu tel Masiwi pahan amuto paxai tioiwa ka amuto hahitake masiwi tenen tenen ti tehu pon itan ie. ¹⁴ Amuto hongoa kakai tel masiwi tapein ti xuxumuto ma teteka masiwi ti i kilami. I talo laha axiai kawatan hani teka ailei waliko lialun ma sameniai teka ailei waliko solian.

¹⁵ Haeu pahan amuto ailewa saun solian lehe seilon tenen tap namilolaha ma ane-soalaha ti Haeu, laha monga kak hialuamuto. ¹⁶ Nameniwa, amuto ape seilon tenen oxoxain, tuaehe kumahe i hakouke amuto ailei lawe waliko ti pahamuto. Woumuto kolawa ka amuto unauai Haeu. ¹⁷ Waheniwa teka akikimuto ti Kraiss ma aile aluiniwa lawe seilon. Amuto kewa hina lomuto ti Haeu ma hongoa kakai tel masiwi tapein ti xuxumuto.

¹⁸ Amuto teka unauai seilon, kewa hina lomuto hani teka masiwi ti amuto. Hong usiwa kakai alaha, kumahe mewenae na laha aile aluini amuto, tin hetekie na laha ahian. ¹⁹ Se saun solian ti na amuto tolomike lioi ahiai saun ti teka masiwi nake amuto seilon ti Haeu. ²⁰ Na amuto

aile ukek ien, hina salangawan ti sameni-amuto ma Haeu amuke amuto. Tuaehe na amuto kau kawatan ti lialui woumuto, tap salangawan ti sameni-amuto.

²¹ Amuto se teka kahikahi Kraiss, tetel i kauen kawatan ti hualiamuto ape Haeu pahan amuto usiwa soliai woun kalak na amuto tunahi moloan. ²² Jises Kraiss tai aile wanen tenen na waliko lialun ma tin i tai pupuluti tel na seilon. *(Isa 53:9)*

²³ Ti teka seilon kak alui i, i kum kak hialu aliake laha. Ti i kau kawatan laha hani i, i kum kak hamatau laha ka i kahui aliake. I hani lioi tesol kawatan ien hani mini Haeu, tetel lawe sawisawin ti paxai kolongenai woi seilon. ²⁴ Puki Jises Kraiss hani tupuan lehe i mat he kros ti kaui kawatan ti lialui woukaha. I aile ukek lehe kaha lioi xaxaweni saun tenen lialun ma kaha hana namilokaha ti ailei waliko tenen sawisawin. Nameniwa, Haeu haewiawen amuto nake Jises Kraiss uke totonamuto ti kaui kawatan. ²⁵ Kemuk amuto masin teka sipsip laha nahih mitaxia. Tuaehe ti aoepie amuto tohea alia haniwen kapi Jises Kraiss tetel ngahatiamuto. I awawai namilomuto lehe waxi amuto hamalum hahitake nenein ti Haeu.

3

Nauna hani teka hehin salawen

¹ Tin masin amuto teka hehin, amuto paxai tioiwa ka amuto hahitake axoamuto. Ape na lato tahi kakai Haeu, aile tatalewa saun solian hani lato. I xoini kakai amuto ti itiniai namilolato usiai aweisali Haeu. ² Na lato ningahi amuto puas usi kakai Haeu hetekie soliai woumuto, tin lato soh kakaian.

³ Kum namiloi eliel hasoliai tanome tupuamuto nake tanomamuto kumahe i kola soliai leilomuto. Kum aile hahakila tenen tenen hani ukumuto ma hahakea waliko tenen pate tuah masin gol he tinumuto. Kum soosoi maia tenen kahun pate lalap. ⁴ Soliaiamuto wanen i ahuma ti soliai woumuto. Haeu namiloi ukek amuto hehin tuah na amuto aile aluini teka seilon liai ma teheni aliake amuto ti usiai namilon. Tenen saun ien se soliaiamuto wanen ti tap tahi lialuan. ⁵ Lokon ti kuwen, teka hehin ti Haeu tin laha aile saun tenen ien ti kolai solian ti laha. Laha hina namil xoxoan ti Haeu ma laha hong usi axoalaha. ⁶ Masin Sara, i hong usi kakai

Abraham tel axoan ma aile hani i hanowi ka tel masiwi. Amuto kola ka amuto masin Sara na amuto aile waliko ti Haeu ukek sawisawin hetekie tap matauamuto kalak na axoamuto ma na seilon liai axi amuto kawatan.

Nauna hani teka wawan salawen

⁷ Tin masin teka wawan, amuto aile aluniwa axoamuto. Namilo i tuiwa ka amuto pamu kuin ti lato. Aile hasoliawa axoamuto nake ati amuto uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan, tetenen i hani amuto ti lalape soliaian. Na amuto aile ukek ien, Haeu hong waxi kamekame ti amuto ti leili lotu.

Nauna hani hatesol kahikahi Krai

⁸ Tiliai nauna tetak, amuto hatesol kewa namilomuto teikawe, kolawa tatahan hani tel tel, he wawahenawa ti atemuto wanen ma namilo i kewak seilon liai pate tuah.

⁹ Na teka seilon kak alui ma na aile halialu amuto, kum kahui aliliake. Aile hasolia haniwa laha nake Haeu pahan amuto ailewa saun tenen ien. Ape i tin i kola soliaian hani amuto. ¹⁰ Masin teik kakain he pepai Haeu i ukek,

“Na pahamuto amukei kilan ngain solian ma soliai totonamuto, kum kakak kakain lialun ma kum pupuluti seilon.

¹¹ Saliniwa ailei saun lialun ape ailewa waliko tenen solian.

Lawe puas elieliwa hasoliai wasolamuto.

¹² Aile kewak ien nake Haeu tel Masiwi lawe i ngahati teka seilon sawisawin ma hong waxi lotu ti laha.

Tuahe lawe i puas pahoxai teka ailei saun lialun.”

(Ps 34:12-16)

Teka kahikahi Krai kau kawatan ti ailei saun solian hanowi i

¹³ Na amuto hik hawane ailei saun solian, kaie teka seilon aile halialu amuto? ¹⁴ Tuahe na amuto kau moloan ma kawatan nake ti ailei waliko tenen solian, amuamua. Tanusik amuto. Kum namilo i hahalapa na seilon liai hamatau amuto. Kum maamata teteka uke laha aile halialu amuto. ¹⁵ Ti atemuto wanen haxawawa axe Krai tel Masiwi ti amuto. Na teka seilon kamei amuto sale xoxoi namilomuto ti Krai, kewa namilomuto lawe i apepeas ti haxewaian. ¹⁶ Tuahe aile hasoliawa ma hamalehua kakaiamuto

hani laha. Kanipetiwa sale nanahiamuto lehe waxi namilomuto kum sului aliake amuto. Ape na laha kak saxuti amuto, laha tahunos ti laha paxaiwa soliai woumuto ti Krai. ¹⁷ Nameniwa, na Haeu pahan kaha kau kawatan nake ti ailei saun solian, tenen ien i pamu ewian ti na kaha kau kawatan nake ti lialui woukaha.

¹⁸ Kum tataxini nake Krai tin i kauen lalape moloan. I mat ti kaui kawatan ti lialui woukaha ape matean tapai tehue. I tel sawisawin tapein i mat ukei totone teka seilon lialun lehe i hasolia wasolakaha seilon ma Haeu. Kalak teka seilon telei tupuan, Haeu zahateni aliake i ape tap tahi matean.

¹⁹ Ape i kaxi ahuti kakaian hani teteka Haeu akeni kongini laha atengi taun ti i hiniti lawe seilon. ²⁰ Ti kuwen wanen laha tale tehitolaha hani Haeu. I sohot lokon ti Haeu to mon atetengi na seilon towiahu ti lialui woulaha. Telok ien Noa tanomi tea waian lalap nake Haeu haxa akah hutomia xux. Mewenae tepanim tolu seilon soh hani leili tea waian ape lato kuosel ti tenen kawatan ien. ²¹ Telok somui kan ien i kilami baptais ti kako uke aope ie ti awaiakako ti kawatan ti lialui woukako na kako kaxi ahuti tenen saun ien. Saun ti baptais kumahe ti xaxaweniai lolo he tinukako. Leilon ti kako uke baptais, kako kamei Haeu ti nuhi hauniakako ti lialui woukako. Imat ti baptais, kako masin seilon maten tuahe Haeu hamoiha aliakewen kako. I aile ukek nake i zahateniwen Jises Krai ti matean.

²² Jises Krai i ape tone Haeu, i toto sai tepaun minan manau. Haeu hana i Masiwi ti teka engel spirit solian ma lawe spirit lialun.

4

Woumuto kolawa ka amuto nati Haeu

¹ Krai kau moloan ti i he tehu pon itan ie. Aile ape kum nonomuha kaui kawatan masin ti i kauen. Na amuto kau kawatan nake amuto kahikahi Krai, i kola ka amuto talewen tehitomuto hani saun lialun. ² Ape moxe ngainumuto he tehu pon itan ie, amuto kum usi lialui isiaiamuto, amuto usi namili Haeu. ³ Imat ti amuto sohot kahikahi Krai, amuto aile hakilawen saun tenen ti teka laha kum tui Haeu ailele. Laha is eliel waliko tenen

lialun, sale sikisiki ti laha pate hienain wanen, lawe laha un taxitaxia ape laha amuke ailei saun tenen tenen ti pate lialun. Tin laha lotui waliko tenen kumahe Haeu, a saun tenen ien i halenge hawane Haeu.

⁴ Laha nam tataxini ti amuto kum tuai laha ailei tesol waliko lialun ien ape laha kak halialu amuto. ⁵ Tuahe imuh laha tu ti sulusulu mateiwai Haeu, tetel i paxai kolongeni woi lawe seilon, teka moihi ma teka maten. ⁶ Nake ti tetenen, teka kahikahi Krai kaxi ahutiwen meng solian ti Haeu hani teka ao pe ie laha maten. Kalak laha mat hanowi lawe seilon, hanawaialaha tap tahi matean masin hanawai Haeu.

⁷ Tapoi tehu pon itan ie ape i xohiwen. Aile ape namilomuto kewa xewan ma tahiwa lialui isiaiamuto lehe i huali lotu ti amuto. ⁸ Amuto he wawahenawa ti atemuto wanen. Saun tenen ien pate tuah. Na amuto waheni seilon liai amuto pon oxoxialaha ti kawatan ti waliko lialun laha aile hani amuto. ⁹ Lawe amukewa waxi auniai seilon hani leili ingamuto.

¹⁰ Haeu axiwen amuto anesoin ti ailei waliko tenen tenen. Aile ape amuto hapuasa aluiniwa ti hualiai seilon lehe waxi i kola soliai Haeu. ¹¹ Na amuto hina anesoin ti ailei kakain solian, hapuasawa ti kaxi ahutiai kakai Haeu. Na amuto huali teka seilon liai, hani hatapoa kuimuto ti Haeu axiwen amuto lehe laha sameni i nake ti waliko Jises Krai aile haniwen laha. Haeu i tetel tuah wanen ma pate poh lian tehue. Salan wanen.

Teka kahikahi Krai kum salia ti kaui kawatan

¹² Teka soliai akikik ti Krai, kum ong tataxini na kawatan tunahi amuto. I tohongi xoxoi namilomuto ti Krai. Kum namiloi ukekek waliko ien ala i kum tunahi amuto. ¹³ Amuamua nake i aile amuto tuai Krai ti kaui kawatan. Ape tataen ti lawe seilon paxai tioiwa lalape masiwian, amuam ti amuto lap ahe.

¹⁴ Na teka seilon kak halialu amuto nake amuto kahikahi Krai, amuamua nake Spirit ti Haeu kapimuto. I tel pate tuah.

¹⁵ Tuahe kumahe nga kakak kawatan tetenen laha axi amuto na amuto telei seilon, amuto xuxuina ma na amuto tua nihini amuto hani soxiai seilon liai. ¹⁶ Nga kakak kawatan tetenen laha axi amuto

nake amuto kahikahi Krai. Na i sohot hani amuto, kum hihienake. Kak kemulik haniwa Haeu ti laha axai amuto kahikahi Krai. ¹⁷ Haeu hutuiwen hinitiai seilon. Imat, i paxai kolongenimu woukako teka seilon tetan. Ape na i aile hani kako teka natun, lalapai kawatan i axi teka laha kum hong usi meng solian tetan. ¹⁸ Masin ti leili pepai Haeu i ukek,

“Na teka seilon sawisawin kau kawatan imat ti Haeu awai tinami laha ti lawe waliko lialun, pamu lialuan kawatan ti i tunahi teka laha kum soh ti Haeu, teteka laha weli ailei saun lialun.”
(*Prov 11:31*)

¹⁹ Aile ape na Haeu pahan amuto kau kawatan, aile tatalewa waliko tenen solian. Hana hatapoa amuto hahitake ngan-gahat ti Haeu nake puki i tanomi amuto. Na amuto hina namil xoxoan ti soliai ngan-gahat tetan, amuto kum nam tahane aliake.

5

Nauna hani teka masiwi, teka wawan uluha ma hatesol kahikahi Krai

¹ Nga ape hina kakain hani amuto tesol masiwi ti teka kahikahi Krai. Nga tin masiwi masin amuto ma ti puki pulak nga paxaiwen ti Krai kau moloan. Ape taen i aliama, nga tuai hawane i ti lalape po-hen ma soliaian ti lawe seilon paxai tioi imuh. ² Pahak amuto ngahati aluiniwa teka seilon ti Haeu kapimuto. Lawe waheniwa ailei tenen puasain ien masin ti Haeu pahan amuto ailewa. Kum pupuas tuahe ti ukei kahumuto, puas kolawa ka amuto unauai Haeu wanen. ³ Kum tua hone lulungei teteka Haeu hana hahitake ngan-gahat ti amuto. Kolawa soliai woumuto lehe waxi lato aile usi. ⁴ Na amuto aile ukek ien, Haeu hani kahumuto waliko tenen pate solian ti tap tahi lialuan, tataen ti Jises Krai tel ngahat tapein aliama.

⁵ Teka wawan uluha, hong usiwa kakai teka masiwi ti amuto. Ape amuto hatesol kahikahi Krai, ti amuto ailele puasain tenen tenen, lawe paxai tioiwa ka seilon liai pate tuah. Ti leili pepai Haeu i ukek, “Haeu lawe i teheni teka seilon laha hax-awa aliake laha,

ape lawe i aile kola soliaian hani teka
laha paxai tioi

ka seilon liai pate tuah.” (Prov 3:34)

⁶ Aile ape teheniwa amuto hani hahitake
ngangahat ti Haeu tel pohen wanen, lehe
i haxawa amuto, taun ti puki i kilamiwen.

⁷ Kum namiloi hahakila tenen na waliko.
Lioi haniwa Haeu nake i tel ngahat solian
ti amuto.

⁸ Kewa namilomuto xewan ma ka-
nipetiwa Satan tel pahoxaiamuto. I masin
tok oha lengean na i sasaxax teleiai anan.

⁹ Haxoxoa namilomuto ti Haeu lehe waxi
amuto pon pahoiwai Satan. Nameniwa,
kumahe mewenae amuto, teka akikimuto
ti Krai tesol tesol tin laha kau kawatan
nake laha seilon ti Haeu.

¹⁰ Tuahe malehe lalape solian ti Haeu.
Pahan i hani amuto solian tetenen tap tahi
tapoan nake amuto pakata xox kapi Jises
Krais. Aile ape muhi kaui kawatan, Haeu
haewia aliake amuto, hakui amuto ma
haxoxo namilomuto lehe waxi amuto soh
hamalum hawane ti soliai ngahat tetan.

¹¹ I tel Masiwi tapein pate pohen lian
tehue. Salan wanen.

Tiliai kakai Pita

¹² Nga tatai teik pas ie hetekie huhual ti
Sailas, tel akikikako ti Krai. I tel unau
Haeu wanen. Kilan tutuen kakain ti i tapai
nga hone amuto tuahe nga tua tai kemuk ie
ti hakuiamuto. Nga hone hawane amuto,
lawe waliko nga tatai sale lalape soliai
Haeu se salan wanen. Aile ape tu xox
tatalewa tetan kalak na kawatan tunahi
amuto.

¹³ Amuam ti teka kahikahi Krai ie
haniwa amuto. Lato toto tesol ti kumahe
xuxulato wanen. Masin amuto, Haeu kil-
amiwen lato seilon tetan. Amuam ti Mak
tin haniwa amuto, tetel i masin natuk wa-
nen. ¹⁴ Kolawa amuam hetekie wawahen
haniwa tel tel ti amuto.

Nga kamei Haeu ti hatona hasoliai tia-
muto hatesol, teka seilon ti Krai.

2 Pita

Teik pasi Pita liai hani teka kahikahi Jises Kraiss Kakain ti haxewai teik pepa ie

Pita tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Kraiss ti tesol tesol lokon ti i toto tehu taon Rom. I sohot sai 34 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Tekah kahikahi Kraiss ien, lato toto xux tesol tesol ti kilan seilon laha hahanau waliko tenen kumahe sawisawin sale Jises Kraiss. Pita hahongo lato ka kum sohosoh kakai alaha. Tekah seilon ien laha putini ka saun lialun se solian. Tin laha kaxi sasawateni ka Jises Kraiss kum aliama. Pita hanamena teka kahikahi Kraiss waliko tenen salan lehe lato tu xox tatale ti Jises Kraiss. I kaxi haxewa hani lato ka Haeu hataliamu aliai Jises Kraiss nake pahan wanen hatesol seilon towiahumua ti lialui woulaha ape laha sohoa ti Jises Kraiss.

¹ Teik pas ie tataiak nga Saimon Pita, tel aposel ma unau Jises Kraiss. Nga tai hani amuto teka hina namil xoxoan ti Jises Kraiss hanowi amite tesol aposel. Jises Kraiss tel Haeu ti kako ma awaiakako ti kawatan ti saun lialun, i hanamiloa kako ape kako soh tetan nake i tel sawisawin tapein.

² Nga kamei Haeu haxoxo tatalei namilomuto ti pakata kapita kapin ma Jises tel Masiwi ti kako lehe Haeu kola hawane lalape soliaian hani amuto ma hatona hasolia tiamuto.

Kolawa ka kako kahikahi Kraiss wanen

³ Kako papakata kapi Kraiss, aile ape ti puki pohen i hani kako lawe waliko ti hualiakako lehe totonakako i soli ma kako aile usi saun tetenen Haeu pahan. Lalape axan ma soliaian i itiniwen kako hani kahikahin. ⁴ Nake ti tesol waliko ien, Haeu hani kako waliko pate tuah ti i kakawen ma kako pon salinia lawe waliko lialun ti tehu pon ie tenen i ahuma ti isiai seilon. Ape woukako soli ahe tatale ma kako sohot seilon pate sawisawin hanowi i.

⁵ Amuto soh ti Kraiss tuahe tin puas elieliwa ailei lawe waliko solian ma

upia halapa ahekewa anesoin. ⁶ Tahiwa isiamuto ti ailei saun lialun, kum leng kokosea, kum aile lilioi puasamuto kalak kawatan tunahi amuto ma kewa amuto unau Haeu wanen. ⁷ Aile hasolia haniwa tel tel ti amuto ma kolawa saun ti wawahen haniwa lawe seilon. ⁸ Na amuto aile tatale tesol waliko ien, anesoamuto ti Jises Kraiss tel Masiwi ti kako i lap ahe ape puasamuto kau hawane anan. ⁹ Tuahe seilon teka laha tap tesol saun ien, laha masin seilon pulaxa, laha kum paxai tioi waliko tenen solian ma lialun. Laha maluhewen ka Haeu nuhi hauniwen laha ti lialui woulaha.

¹⁰ Tekah akikik ti Kraiss, puas eliel kolawa ka salan Haeu kilamiwen amuto seilon tetan ma amuto kahikahi Kraiss wanen. Na amuto aile ukek, amuto kum tale uke wanen tehitomuto hani Haeu. ¹¹ Ape Haeu waxi amuke amuto hani tonan, tetesol ti amuto to lian tehue kapi Jises Kraiss tel Masiwi ti kako ma awaiakako.

Kakain leili pepai Haeu pate tuah ma salan wanen

¹² Salan amuto tioiwen tesol waliko ien ma amuto tu xoxox ti nauna ti Haeu. Tuah pahak nga hanamena kapitini amuto. ¹³ Ti nga moihin tutuen pamu ewian na nga kakane tuhi amuto lehe waxi amuto kum nam maluhe. ¹⁴ Nga tioi ka tai kue ape nga mat nake Jises Kraiss tel Masiwi ti kako haxewa haniwen nga. ¹⁵ Aile ape nga puas eliel hawane hanauamuto lehe waxi lawe amuto nameni kongini kalak na nga matewen.

¹⁶ Ti amite tesol aposel kaxi hahani amuto sale aliai Jises Kraiss tel Masiwi ti kako hetekie pohen, kumahe amite kakaxi meng ti seilon liai tua aile tanomi. Ti tange pulamite wanen, amite ningahiwen lalape xewaian. ¹⁷ Amite ien ti Haeu tel Tamakako sameni hawane i. I sohot lokon ti Haeu tel Masiwi tapein wanen ukek, "Tetel se Natuk pate nga waheni ma amuke hawane i." (Mt

17:5; Mk 9:7; Lk 9:35) ¹⁸ Amite kapi Kraiss he tetehu maunten ti lotuiai Haeu, ti amite hong tenen kakain ien ahuma ti tone Haeu.

¹⁹ Aile ape kakaiamite sale puase Kraiss i kola hawane ka waliko ti teka kuluiakakai Haeu kakawen se pate salan. Amuto nam waxiwa kakai alaha nake i huali

amuto paxai tioiai waliko tenen salan masin ti xewai al i haxewa aweisalumuto. Ape taun ti aliai Jises Krai, i haxewa hawane lawe waliko hani amuto masin ti tehu kohot towisaian i hatapo tilokoan. ²⁰ Pate tuah wanen ti amuto tioi ka waliko ti teka kuluiwai kakai Haeu taiwen he leili pepaun, kumahe puki kakaiialaha. ²¹ Kumahe laha usiusi tuahe namili seilon. Holi Spirit hanamiloa laha hakoutai kakai Haeu.

2

Teka woinakon hanau seilon ma kawatan ti laha uke

¹ Ti imat tin hina teka woinakon kuluiwai kakai Haeu leilokako teka Ju. Seilon tenen ien tin i sihila kapimuto. Laha anesoke hawane sale hanau pulutiamuto waliko tenen i haputa xoxoi namilomuto ti Krai. Laha kum nam waxi masiwiai Jises Krai, tel i mat ukei kawatan ti lialui woulaha, aile ape laha uke koseni kahulaha tenen pate lialun wanen. ² Kilan teka kahikahi Krai usiusi lialui woulaha ma kak teheni kakain salan ti Haeu. ³ Teka seilon ien laha kaxi hani amuto meng tenen laha tua aile tanomi nake laha pate halepean ukei moniumuto. Ti imat wanen hoi Haeu namiloiwen kahuiwai saun lialun ti laha ape salan wanen imuh i axi laha kawatan tenen pate lialun.

⁴ Kalak puki teka engel tetan, laha kum salia kaui kawatan ti laha tahi kakaiian ma aile saun lialun. Haeu tiehi kongini laha leili tesol pate tilokoan ti kaui moloan atengi ngain tapeinan ti paxai kolongenai woi lawe seilon. ⁵ Teka seilon telok ti Noa, tin laha tai salia kaui kawatan. Laha kum hong waxi kakai Haeu ti Noa kaxi ahuti hani laha ape Haeu hauxa akah hutomia i xux. Mewenae Noa ma tepanim hua seilon kuosel ti tenen kawatan ien. ⁶ Imuh Haeu tin i kahui aliake lialui woi teka seilon ti Sodom ma Gomora. I lui hatapo huohu taon ien. Kawatan ti i tunahi teka seilon ien se kolakol hani seilon waliko ti na i sohot hani teka laha tale tehitolaha hani Haeu ma aile hakila saun lialun. ⁷ Tuahe Haeu hasalia Lot, tel seilon pate sawisawin. Namili Lot kawat hawane nake teka seilon ien weli xaputiai nauna ti Haeu ma laha aile hakila saun lialun tenen pate hienain. ⁸ I toto leili teka seilon ien ma

lawe ngain i niningahi lialui woulaha ma hongohong lialui kakaiialaha ape hatesol waliko ien i hamolo hawane patun nake i se seilon sawisawin.

⁹ Ape amuto tioi ka Haeu awai teka seilon sawisawin ti kawatan ape i axi tatale kawatan hani teka seilon lialun atengi taen i hiniti lawe seilon. ¹⁰ Tuahe i axi kawatan pamu lialuan hani teka laha usiusi isiai tupualaha ailei saun lialun tenen pate hienain ma laha watakai hawane nenein ti Haeu masin teka woinakon hanau seilon laha sisihila kapimuto. Laha seilon ti hanasanan ma laha angiamat ailei lawe waliko lialun. Tin laha kum nomuha kak halialui teka laha toto tone Haeu. ¹¹ Tuahe teka engel kum sului laha hani Haeu tel Masiwi kalak lato pamu poheaian ti laha.

¹² Teka woinakon hanau seilon laha kak halialu waliko ti tap titioalaha. Laha tap namilolaha masin manihuh i tua usi isiai tupuan ma seilon tua nokoi telei. Haeu tin i aile halialu teka woinakon hanau seilon masin ti seilon aile hani manihuh. ¹³ Haeu axi laha kawatan nake puasalaha i aile halialu seilon liai. Laha amuke saun ti tua to angiang ma unuun ngain hatehu. Lawe laha aile ukek ien ti laha ang akati amuto ape tenen saun ien i halialu paxaiamuto ma teheni axamuto. ¹⁴ Namilolaha lawe ti ailei saun lialun ti wawan hehin ma laha kum aile lioi uke waliko tenen lialun. Laha puluti teka namilolaha kumahe xoxoan ti Haeu ma itini laha hani ailei waliko lialun. Laha kuin wanen ti halepelep waxiai tenen na pahalaha. Hoi Haeu namiloiwen ka imuh laha kau hawane kawatan ti lialui woulaha. ¹⁵ Teka seilon ien selewen ti aweisali Haeu ape laha usiusi aweisali Balam, tel nati Beo, tetel pate halepean ti moni. Sikole i aile saun lialun ti ukean. ¹⁶ Tuahe Haeu hapuasa tok donki i kikiliwake ti kahiloloian. Haeu hanamiloa tok donki kakanei Balam tel kuluiwai kakaiian ape tenen ien hakongu i ti aile usiai lialui namilon.

¹⁷ Teka woinakon hanau seilon lato masin kan wal tenen paxepaxen ma masin maun tenen i kum hauxa akah nake aupol kuin paxeni xoini. Aile ape hoi Haeu namiloiwen ka totonalato leili lalape tilokoan. ¹⁸ Ti lato hahanau seilon, tap solian ti kakaiialato. Lato hapuasa kakain

ti hanasanas itinia namili seilon. Lato kakane seilon ka ewi ti aile usiai isiai tupualaha ti ailei waliko na pahalaha. Aweisal tenen ien lato aleheteni aliake teteka laha lilioiwa saun lialun pala aoape, tetenen ti teka laha kum ttoi Haeu lawe ailele. ¹⁹ Lato ukek ka ewi na seilon aile waliko ti na pahalaha nake laha kumahe hahitake tenen na waliko, tuahe puki lato hahitake nenein ti lialui isiaialato. Ttoi kewak, seilon i sohot unau waliko tenen i kakapiti namilon. ²⁰ Teka seilon laha ttoi Jises Krai tel Masiwi ma awaiakako, laha kuosel ti lialui seilon ti tehu pon ie nake Krai kapiti namilolaha. Tuahe na laha soh tuai aliake teka ailei saun lialun ma laha hahitake nenein ti lialui isiaialaha, laha ape pamu lialuan ti lokon laha tai sohot kahikahi Krai. ²¹ Pamu solian ti laha na laha tai ttoi aweisali Haeu nake ti laha ttoiwen, ape laha tale tehitolaha hani nauna tetan ti teka kahikahi Krai hanauen laha. ²² Woulaha i kola ka salan ti teka seilon kak ukek, "Sinen ani aliake mutuan." Ape tin teik ulea ukek, "Kalak na o kikanomiwen tok pou, i halolo aliake tinun."

(Prov 26:11)

3

Namiloiwa aliai Jises Krai tel Masiwi

¹ Teka soliai akikik ti Krai, teik pasuk ie usiai teik nga tai hanimu amuto imat. Hahuaik hanamenaiamuto waliko ti teka kahikahi Krai hahanau lehe waxi i kungati namilomuto ti usiai namil sawisawin. ² Pahak amuto nameni konginiwa waliko ti teka seilon ti Haeu teteka kuluiwai kakaian hanauen amuto hetekie nauna ti tel Masiwi ma awaiakako ti tesol aposel kakanewen amuto.

³ Pate tuah wanen ti na amuto ttoi ka imat ti aliai Jises Krai hina seilon laha soxeni kako teka kahikahin ma laha usi lialui isiaialaha. ⁴ Laha soxeni ukek, "Ia tel Jises i ukek i aliama? Paxaiwa, i tap. Lilian ti tehu pon itan ie tanoma, tap tenen sohianwen, lawe waliko tin mamasin."

⁵ Tuahe kakai alaha kumahe salan. Laha kum nam waxi ka ti kuwen wanen Haeu tua kak ape maun aheah tan. Ape Haeu apuhini hatesol kan ape i hapake hep-
ekeun. ⁶ Imuh Haeu hapuasa kan ti hutomi hialui lawe xux. ⁷ Tin ti kakaian, maun aheah ma tehu pon itan ie tua atetengi

na ah lui hatapo lalu. I sohot tataen Haeu paxai kolongeni woi lawe seilon ape i hialui hawane teka laha kum nam waxi i.

⁸ Tuahe amuto, teka soliai akikik ti Krai, amuto kum mamaluhe ka Haeu tel Masiwi i kum namilo i welui taun hanowi ti kaha seilon. Ti Haeu, ngain tehu masin 1,000 ahang, a 1,000 ahang masin ngain tehu. ⁹ Hina seilon laha ukek ka Haeu tel Masiwi hatalia kueini aliai Jises Krai. Kumahe. Ti tatahan tetan i atengi haweluwele na lawe seilon towiahua ti lialui woulaha nake i watakai hawane na tuahe tel i mat hetekie saun lialun. ¹⁰ Tehu ngain ti Jises Krai aliama i sohot hahutuia hanowi tel seilon xuxuina. Ngain tehu ien teka seilon hong lalape tangiai ah ti i lui lawe waliko he maun aheah ape maun aheah ma tehu pon itan hetekie lawe waliko i tapo kaluta hawane.

¹¹ Na Haeu hatapo lawe waliko ukek ien, namilo iwa sale woumuto. Kewa amuto seilon sawisawin, ailewa saun tenen Haeu waheni amuto aile. ¹² Na kako aile ukek ien, i haxe koseni tehu ngain Haeu kilamiwen ti aliai Jises Krai, tetehu kako to mon atetengi. Ngain tehu ien, maun aheah i xek ape kekei ah i hamanunu hatapo lawe waliko ien. ¹³ Tuahe kako teka kahikahi Krai, kako mon atetengi maun aheah ma xux haun ti Haeu kakawen i hani kako. Ti tesol ien seilon aile mewenae saun solian.

¹⁴ Teka soliai akikik ti Krai, ti haliwei tesol waliko ien sohot, puas elieliwa ailei lawe waliko solian lehe waxi Haeu namilo i ukek amuto seilon pate sawisawin ma tap tel i pon tieniamuto ti tenen na waliko. Kewa wasolamuto Haeu pate solian.

¹⁵ Nameniwa ka Haeu hatalia aliai Jises Krai nake pahan lawe seilon towiahu-
mua ti saun lialun lehe waxi i awai laha ti kawatan ti lialui woulaha. Tin tuahe masin kakai Pol, tel soliai akikikako ti Krai, i kakanewen amuto hetekie anesoin ti i ahuma ti Haeu. ¹⁶ Waliko tin tetenen ien i kakak leili hatesol pasun ti i tai hani teka kahikahi Krai. Tuahe hina kakaian pate ailan ti seilon xeu. Teteka seilon ane-
soalaha i tae sale puase Haeu ma namilo-
laha tetan kumahe pate xoxoan, laha hulo towiahu kakai Pol hetekie kakain liai ti he pepai Haeu. Puki katekatealaha ukei kawatan tenen pate lialun.

Tiliai kakai Pita

¹⁷ Teka soliai akikik ti Krai, amuto tioiwen ka imuh tesol waliko ien i sohot. Aile ape kanipetiwa teka seilon laha kum usi nauna ti Haeu lehe laha kum neini puluti amuto. Na amuto hongeni laha, i haputa soliai xoxoi namilomuto ti Krai. ¹⁸ Pahak amuto aile tatalewa waliko ti Haeu waheni lehe waxi pakataiamuto kapi Jises Krai tel Masiwi ma awaiakako i xox ahe ape tin i axi halapa soliaian hani amuto.

Kaha hatesol haxawawa axan ti aope ma lian tehue. Salan wanen.

1 Jon

Teik pasi Jon hani teka kahikahi Jises Krai

Kakain ti haxewai teik pepa ie

Jon tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Krai sai 60 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Jon kakaxi sale tonain wanen, tetenen ti seilon tunahi na laha usi aweisali Jises Krai. I kakane hakui teka kahikahi Krai ti waheniai seilon liai hanowi ti lato waheni Haeu. Tin i hahongo lato ti kanipetiai teteka laha hahanau meng tenen kumahe salan sale Haeu. Laha kakaxi ka Jises Krai i kumahe tel Nati Haeu. Laha ukek i kum sohot seilon hanowi kaha ma i kum aliama. Jon kokola puputa ti laha ti hualiai teka kahikahi Krai lehe lato tu matuha ti kakain salan ti Haeu ma ti xoxoi namilolato ti Jises Krai tel Nati Haeu.

Puki i Jises Krai se kakai Haeu

¹ Nga tai hani amuto sale Jises Krai, tetel puki i kakai Haeu hani seilon ma tel hani-akaha tonain tuah kapi Haeu. I hoi imat ti lawe waliko Haeu tanomiwen. Amite tesol aposel paxaiwen i ma pupuasan he tange pulamite. Amite hongoen kakaian ma sotiwen i he minamite wanen. ² Jises tel haniakaha tonain tuah i sohot seilon hanowi kaha ape Haeu talo i hani tehu pon itan ie. Puki amite ningahiwen i ape amite kaxi ahuti hani amuto ka i to kapi tel Taman Haeu lian tehue ma i hani kaha tonain kapin ti tap tahi tapoan. ³ Aile ape waliko ti amite ningahiwen ma hongoen, amite kaxi hani amuto lehe amuto tuai amite ti xoxoi namilomite ti Haeu ma kako pakata xox hetekie. Ape tin ati kako pakata xox hawane kapi tel Tamakako Haeu ma tel Natun Jises Krai. ⁴ Nga tai tesol waliko ie lehe ati tiakako tunahi hawane xuhai amuam.

Na nanahiakako solian kako leili xewan ti Haeu

⁵ Tenen kakain ie amite hongoen ti Jises Krai ape amite kaxi hani amuto ka Haeu

se solian tapein masin xewai alon, tap wanen lialun tetan. ⁶ Na kako ukek kako pakata xoxox kapin tuahe kako to aile tatale saun tenen lialun, kako puputawen. Kako masin leili tilokoan. Kumahe kako aile usi kakain salan ti Haeu. ⁷ Tuahe na nanahiakako leili xewan hanowi ti Haeu i leili xewan, i hukumini hawane kako ape Jises tel Natun, tel i mat ukei kahi lialui woukako, i nuhi hauni hatapo leilokako.

⁸ Na kako ukek kako kum aile wanen saun lialun, kako puluti aliliake kako ape kako kum paxai tioi waliko salan ti Haeu. ⁹ Na kako kaxi ahuti saun lialun ti kako, Haeu oxoxi kako ti kawatan ti lialui woukako ma i aile hasawi wasolakako kapin nake i aile usi waliko ti i kakawen i aile hani kako ma lawe i aile waliko tenen sawisawin. ¹⁰ Na kako ukek kako tap wanen saun lialun, tin kako namilo i ukek Haeu seilon ti puputa. I kola ka kako kum nam waxi kakaian.

2

¹ Teka soliai natuk, tesol waliko ie nga tatai lehe amuto kum aile saun lialun. Tuahe na tel i aile saun lialun, tel seilon tukei awakako hani tel Taman Haeu ti awaiakako. Tel seilon ien se Jises Krai, tetel sawisawin tapein. ² I tetel i mat ukei kawatan ti lialui woukako. Kumahe mewenae ti kako, hetekie lawe seilon ti tehu pon ie.

³ Na kako hong usi nauna tetan, i kola ka kako tioi hawane Haeu. ⁴ Na tel i ukek i tioi hawane Haeu tuahe i kum hong usi nauna tetan, i tel seilon ti puputa, i kum paxai tioi waliko salan ti Haeu. ⁵ Tuahe teteka laha aile waliko ti Haeu pahan, laha kola hawane ka laha waheni i ma tin laha pakata xox kapin. ⁶ Teteka laha ukek laha seilon tetan wanen, laha usi hawanewa woi Jises Krai.

Nauna ti wawahan

⁷⁻⁸ Teka soliai akikik ti Krai, tenen nauna ti wawahan nga tai hahani amuto, kumahe kakain haun. Amuto hongoen lokon ti amuto sohot kahikahi Jises Krai. Tuahe Jises haxewa ahewen sale usi hapoponowi hatapoi nauna tenen ien. Sale pupuasan ma woun hetekie kako teka kahikahin, i kola ka salan wanen nake kako kumahe leili tilokoan, saun lialun ti

kako i tapo ahuahua. Ape soliai puasakako ti Kraiss, i masin xewan ti hani seilon haxewai waliko tenen salan ti Haeu.

⁹ Na tel ukek i leili xewai nenein ti Haeu tuahe i wataakai seilon liai, tel seilon ien tutuen leili tilokoan. ¹⁰ Tel na i waheni seilon liai, i hamalum leili xewai nenein ti Haeu, i tap namil ti kapiti hialialuan ailei saun lialun. ¹¹ Tuahe tel na i wataakai seilon liai, i masin leili tilokoan. Lialui woun hapulaxa i. I masin seilon tenen i nanahih leili tilokoan ape i kum paxai uke aweisalun.

¹² Teka soliai natuk, nga tatai ti hanamena-iamuto ka Haeu oxoxiwen amuto ti kawatan ti lialui woumuto.

I aile ukek nake ti pupuase Jises Kraiss.

¹³ Nga tatai ti nauamuto teka wawan matutu ma salaimat, teteka amuto tioiwen Jises Kraiss, tetel i hoi imat ti lawe waliko Haeu tanomi.

Tin nga tatai ti nauamuto teka wawan uluha, teteka amuto tahi waxainiwen nenein ti Satan.

¹⁴ Nga tatai ti nauamuto teka soliai natuk, teteka amuto tioi hawane tel Tamakako Haeu.

Nauna tetak nga haniwen amuto teka wawan matutu ma salaimat, teteka amuto sohot kuewen kahikahi Kraiss, tetel i hoi imat ti lawe waliko Haeu tanomi.

Nga nau hehetekie amuto teka wawan uluha, teteka namilomuto xoxoan ti Haeu, teteka lawe amuto usi kakaian ma amuto tahi waxainiwen nenein ti Satan.

Kum usiusi saun tenen Haeu wataakai

¹⁵ Kum nanamusini waliko lialun ti tehu pon ie. Kum aile usiusi nanahiai teka seilon laha pahoxai namili Haeu. Na amuto aile ukek ien, amuto tap wawahen hani tel Tamakako Haeu. ¹⁶ Na seilon aile usi waliko lialun ti tehu pon ie, laha aile waliko tuahe ti hamuamui tupualaha, laha haisi aliake hawane laha lawe waliko ti laha niningahi ma laha hanasanasake soxialaha ma puasalaha. Saun tenen ien kumahe kaha kema ti tel Tamakako Haeu.

¹⁷ Lawe isiai tupui seilon ma tehu pon ie, i

tapo ahuahua. Tuahe teteka laha hong usi namili Haeu laha to lian tehue.

Kanipetiwa teka pupuasalaha pahoxai Jises Kraiss

¹⁸ Teka soliai natuk, tapoi tehu pon itan ie ape i xohiwen. Amuto hongoen ka tel seilon pupuasan i pahoxai puase Kraiss i luluainima. Ti salan tetan kilan ti laha tahiawen ape i kola ka tapoi tehu pon itan ie pate i xohiwen. ¹⁹ Teteka seilon ien laha ox salili kako. I kola ka laha kumahe teka kahikahi Kraiss wanen ma tin kumahe tuaukako. Na laha tuaukako laha tai ox salili kako.

²⁰ Tuahe amuto kumahe masin laha. Amuto kewen Holi Spirit ti kapitiamuto ape amuto tioi hawanewen kakain salan ti Haeu. ²¹ Aile ape nga tai hani amuto kumahe nake amuto kum tioi kakain salan ti Haeu tuahe nake amuto tioi hawane. Nga tai hani amuto nake amuto tioi ka tap wanen putain i ahuma ti waliko salan. ²² A aita tel seilon ti puputa? Seilon tetel na i eliel hawane ka Jises kumahe Kraiss tetel Haeu taloma. Seilon tenen masin ien laha pahoxai puase Kraiss nake laha tale tehitolaha hani tel Tamakako Haeu ma tel Natun. ²³ Tel na i tale tehiton hani tel Nati Haeu, i kum pakata uke kapi tel Taman. Tuahe tel na i kum kaxi puluhini xoxoi namilon ti Kraiss, hoi liai i pakatawen kapi tel Taman.

²⁴ Aile ape amuto tu xoxoa ti lawe kakain salan amuto hongoen ti amuto sohot kahikahi Jises Kraiss. Na amuto aile ukek, tin amuto tu xox kapi tel Nati Haeu ma tel Taman. ²⁵ Na masin ien, amuto uke tonain tuah ti tap tahi tapoan masin ti Jises kakawen i hani amuto.

²⁶ Nga tai hani amuto tesol waliko ien lehe amuto kanipeti teka laha neini hasele seilon ti kakain salan ti Haeu. ²⁷ Tuahe amuto kewen Holi Spirit ti kapitiamuto. I lawe kapimuto, tapai mewenae i hanauamuto nake waliko ti i hahanau mewenae salan, tap wanen puputa leilon. Aile ape tu xoxoa kapi Jises Kraiss masin ti Holi Spirit kakanewen amuto.

²⁸ Teka soliai natuk, kako pakata xox hawanewa kapi Jises Kraiss lehe na i aliama kako kum mamata nake tap tenen na waliko lialun i hahiena kako ti puli Haeu.

²⁹ Amuto tioi ka Jises Kraiss sawisawin tapein. Aile ape na tel seilon woun pate sawisawin, i se nati Haeu.

3

Woi teka nati Haeu

¹ Namiloï paxaiwa lalape wawahen ti Haeu. Ti wawahen tetan i axai kako natun. Ape salan kako se natun. Tekā seilon kumahe ti Haeu, laha kum ukek ka kako natun nake laha kum paxai tioi i. ² Tekā soliai akikik ti Kraiss, kako tioi ka aoŕe ie kako nati Haeu tuahe kako kum xeu kako sohot seilon tetenen taun ti Jises Kraiss aliaama. Taen aliaian ien kako tioi hawane Jises Kraiss ape kako sohot hanowi i. ³ Teteka pahalaha wanen sohot hanowi Jises Kraiss, laha kanipetiwa laha ti ailei saun lialun nake Jises Kraiss sawisawin tapein, i tap wanen tenen na lialun.

⁴ Seilon teka laha to ailele saun lialun, laha xaputi nauna ti Haeu nake saun lialun i ahuxai nauna tetan. ⁵ Amuto tioi ka Haeu talo Jises Kraiss hani tehu pon ie lehe i mat ukei kawatan ti lialui woukako, tuahe puki i, tap wanen tenen na lialun i ailewen. ⁶ Aile ape teka na laha pakata kapita kapin, laha kum wangiti ailei saun lialun. Tekā laha aile tatale saun lialun, laha kum paxai tioi Jises Kraiss ma tap titioalaha tetan.

⁷ Tekā soliai akikik ti Kraiss, kum hahani tel na seilon hanau puluti amuto. Haeu namiloï ukek ka mewenae teteka laha aile saun solian hanowi Jises Kraiss laha se seilon sawisawin. ⁸ Seilon tetel na i to aile tatale saun lialun, tel seilon ien se nati Satan, tetel i aile saun lialun lilian ti i tahiwa Haeu. Tuahe Haeu talo Jises Kraiss hani tehu pon itan ie ti halialu tamusukei pupuase Satan. ⁹ Teteka na laha nati Haeu, laha kumahe weli ailei saun lialun nake laha aile usi nati namilon. Laaha kum pon aile tatalei saun lialun nake laha ukewen woi Haeu. ¹⁰ Tataen ie ape kako paxai tioi teteka nati Haeu ma teteka nati Satan. Teteka na laha kum aile waliko tenen Haeu pahan ma laha kum kola wawahen hani seilon, laha kumahe nati Haeu.

He wawahenawa

¹¹ Lokon ti uli kako sohotua kahikahi Jises Kraiss, kako hongoen kakai Haeu sale wawahen. I ukek kako he wawahenawa.

¹² Kako kum hahanowi woi Kein, tetel i usi woi Satan ape i telei tel ukalan Abel. I aile ukek ien nake puki woun pate lialun ma i watakai soliai woi tel ukalan.

¹³ Tekā akikik ti Kraiss, ala kako kum tataxini na seilon watakai kako. ¹⁴ Na kako waheni teka akikikako ti Kraiss, i kola ka kako tapeini aile usiai saun lialun ma kako ukewen tonain tuah kapi Haeu. Tekā laha tap saun ti wawahen, laha masin seilon maten nake laha kum hani Holi Spirit kapi-tialaha. ¹⁵ Teteka laha watakai seilon liai, Haeu namiloï ukek laha masin teka weli teleiai seilon. A amuto tioi ka seilon tenen ien laha kum uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ¹⁶ Kako tioiwen wawahen wanen. Ti Jises mat ukei totonakako, i kola hani kako saun wanen ti wawahen. Aile ape kako waheniwa seilon liai kalak na kako mat ti hualialaha. ¹⁷ Na tel seilon kilan soxi tuahe i kum nam waxi hualiai teka totonalaha pate lialun, kaie i hina wawahen wanen ti Haeu?

¹⁸ Tekā soliai natuk, wawahen kumahe i sohotuma mewenae ti kakaiakako. Kako kola hawanewa wawahen wanen ti soliai pupuasekako. ¹⁹⁻²⁰ Na kako aile ukek ien, kako tioi hawane ka salan kako nati Haeu, teteka usiai kakaian. Tenen wawahen ti kako ien i hatona hasolia tiakako ape kako pon kak matut kapi Haeu kalak na namilokako sului aliake kako. Nameniwa ka anesoï Haeu ti tioiakako i xoini anesoakako nake i tioi hatapo leilokako ma lawe waliko.

²¹ Tekā soliai akikik ti Kraiss, na tap waliko lialun i aile namilokako tieni aliake kako, kako kum mamata Haeu ma kako matut lotuian. ²² Ape i aile hani kako waliko tenen na kako kamei i nake kako hong usi kakaian ma aile waliko tenen pate i waheni.

²³ Nauna ti Haeu ukek, haxoxoa namilomuto ti tel Natun Jises Kraiss ma he wawahenawa masin ti i honewen amuto. ²⁴ Teteka laha hong usi nauna ti Haeu, laha pakata xox kapin ape i pakata xox kapi laha. Kako tioi ka i papakata kapi kako nake Holi Spirit tetel ti Haeu haniwen kako, i haxoxo tenen namilokako ien.

4

Hong kolongeniwa kakai seilon

¹ Teka soliai akikik ti Kraiss, kum hong sosohomu seilon na laha ukek Holi Spirit hahanamiloa laha ti kakaiialaha. Hong kolongenimua kakaiialaha nake kilan seilon laha woinakon kuluiiai kakai Haeu. ² Kako tioi ka laha hahitake nenein ti Holi Spirit na laha ukek ka Jises Kraiss i sohot hawane seilon he tehu pon ie. ³ Tuahe tel na i ukek ka Jises Kraiss i kum sohot seilon hanowi kaha, tetel ien kumahe Holi Spirit neneini i. I usiusi namili tel seilon pahoxaiai puase Jises Kraiss, tetel amuto hongoen i lua kemak ape i hoi ie.

⁴ Tuahe amuto, teka soliai natuk, amuto seilon ti Haeu. Amuto tahi waxainiwen kakai teka woinakon kuluiiai kakai Haeu nake Holi Spirit tel kapitiamuto i pamu masiwian ti Satan tel kapiti halialui seilon ti tehu pon ie. ⁵ Teka woinakon kuluiiai kakain salan, laha kum tioi Haeu. Laha hahanau waliko tenen i ahuxai Haeu ape seilon ti laha kum tioi Haeu hong usi kakaiialaha. ⁶ Tuahe kako seilon ti Haeu. Teteka laha tioi Haeu laha hong usi kakaiiakako. Teteka laha kumahe ti Haeu laha kum hong usi kakaiiakako. Tenen ien i kola na laha kema kakain salan ti Holi Spirit ma na laha kema kakain puputa ti Satan.

Saun ti wawahen wanen

⁷ Teka soliai akikik ti Kraiss, kako he wawahen tatalewa nake saun ti wawahen i ahuma ti Haeu. Teteka laha waheni seilon liai laha se nati Haeu ma laha tioi hawane i. ⁸ Tuahe teteka laha tap saun ti wawahen, laha kum tioi Haeu nake puki Haeu lawe i waheni hawane seilon.

⁹ Haeu aile kola haniwen kaha wawahen tetan ti i talo telawe Natun hanima tehu pon itan ie. I aile ukek ien lehe kaha pon ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan nake ti soliai puase tel Natun Jises Kraiss. ¹⁰ Haeu kolamu wawahen wanen imat ti kako waheni i. I aile ukek ien ti i talo tel Natun mat ukei kawatan ti lialui woi lawe seilon.

¹¹ Teka soliai akikik ti Kraiss, na lalape wawahen ti Haeu masin ien, kako tin he wawahenawa hanowi ti i waheni kako. ¹² Tap tel ningahiwen Haeu, tuahe na kako he wawahen, Haeu pakata xox kapi kako ape wawahen ti kako i sohot hawane hanowi wawahen tetan.

¹³ Haeu hani kako Holi Spirit, aile ape kako tioi ka Haeu pakata xoxox kapi kako ma kako hani kapin. ¹⁴ Amite tesol aposel paxai hawanewen Jises Kraiss ma pupuasan ape aope ie amite kakaxi ka Haeu talo i tel Natun awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha. ¹⁵ Tel na i paxai tioi ma kaxi ka Jises se Nati Haeu, i pakata xox kapi Haeu ma Haeu pakata xox kapin. ¹⁶ Kako tioi ma soh hawane ka Haeu waheni kako. Haeu lawe i waheni hawane seilon. Tel na lawe i aile kola saun ti wawahen, i pakata xox kapi Haeu ma Haeu hani kapin. ¹⁷ Na kako waheni kapitini Haeu ma seilon, kako kum mamata tehu ngain ti Haeu paxai kolongeni woi seilon pake woukako hanowiwen woi Jises Kraiss ti kako he tehu pon ie.

¹⁸ Tel na i hina saun ti wawahen wanen, i kum mamata nake wawahen wanen i xaxaweni mamatauan. Na kako mamata ka Haeu axi kako kawatan, i kola ka kako tap wawahen wanen ti Haeu. ¹⁹ Kako pon waheniai Haeu ma seilon nake Haeu waheni nonomu kako.

²⁰ Na tel seilon ukek i waheni Haeu tuahe i watakai teka akikin ti Kraiss, i seilon tenen puputa. Tel na tap wawahen hani seilon ti pulan niningahi, pamu i kum pon waheniai Haeu tetel ti i kum niningahi. ²¹ Puki Haeu nauen kako ka tin waheniwa seilon liai, kumahe mewenae i.

5

Jises salan wanen Nati Haeu

¹ Teteka laha soh ka Jises i tetel Kraiss ti Haeu taloma, laha se nati Haeu. Na kaha waheni tel na seilon, tin kaha waheni hetekie natun. ² Tin masin na tel seilon waheni Haeu ma hong usi nauna tetan, kako tioi ka tin i waheni teka natun. ³ Salan wanen kako waheni hawane Haeu na kako aile usi waliko ti pahan kako usiwa. Pake kumahe pate ailan ti usiai nauna tetan. ⁴ Lawe nati Haeu laha pon xoiniai waliko lialun tenen tenen ti tehu pon ie nake namilolaha xoxoan ti Jises Kraiss. ⁵ Tap tel seilon i pon xoiniai waliko lialun ti tehu pon ie, mewenae tetel na i soh hawane ka Jises se tel Nati Haeu.

⁶ Tetel Jises ien, Haeu haxewa haniwen kako ka i tel Natun wanen, lokon ti Jon baptaisi i he kan ma ti matean. I kola ka i

tel Nati Haeu kumahe mewenae ti Jon baptaisi i, tuahe hetekie ti i mat ukei kawatan ti lialui woukaha. Ape Holi Spirit nexi ka salan wanen nake lawe i aile waliko tenen mewenae salan. ⁷ Aile ape tolunen waliko i kola ka Jises se tel Nati Haeu. ⁸ Holi Spirit, baptais ti Jises ma matean, lato hatesol kola ka Jises se Nati Haeu. ⁹ Na seilon kaxi hani kaha waliko tenen kaha tioi ka salan, kaha soh kakaialaha. Aile ape pamu kaha sohoa Haeu. Puki i haxewa haniwen kaha tel Natun. ¹⁰ Tel na i soh ka Jises se tel Nati Haeu, i tioi hawane ka waliko ien salan. Tel na i kum soh waliko ien, tin i ukek Haeu seilon tenen puputa nake i kapaxe waliko ti Haeu kaxiwen sale tel Natun Jises.

¹¹ Waliko ti Haeu haxewa haniwen kako sale tel Natun, i pate tuah wanen. Haeu hani kako tonain kapin ti tap tahi tapoan nake ti puase tel Natun Jises. ¹² Aile ape tel na i pakata xox kapi tel Natun, i uke tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Tuahe tel na i kum pakata kapi tel Natun, i kum uke tonain tenen ien kapi Haeu.

Tiliai kakai Jon

¹³ Nga tai tesol waliko ien hani teteka amuto soh hawane ti Jises tel Nati Haeu lehe amuto tioi ka amuto ukewen tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ¹⁴ Aile ape kako pon ti lotu matut hani Haeu. Ape i aile hani kako waliko tenen ti kako kakamei i, na kamekame ti kako i ponowi ti namilon. ¹⁵ Kako tioi ka Haeu hong kamekame ti kako. Aile ape tin kako tioi i hani kako waliko tenen na kako kamea.

¹⁶ Na tel kahikahi Krai ningahi tel seilon aile saun lialun, i lotu kameiwa Haeu hualian lehe Haeu hani i tonain kapin ti tap tahi tapoan. Tuahe kumahe nga ukek lotu hualiwa teka laha aile saun lialun tenen i aile laha sohot hanowi seilon maten, teteka ti Holi Spirit kum kapiti laha. Saun lialun tenen ien i selai laha ti Haeu. ¹⁷ Lawe waliko seilon aile ti i pahoxai Haeu se saun lialun. Tuahe kumahe lawe saun lialun i aile laha sohot hanowi seilon maten, teteka ti Holi Spirit kum kapiti laha ape laha selaiia ti Haeu.

¹⁸ Kako tioi ka teka nati Haeu laha kum aile tatale saun lialun nake Jises tel Natun i awai laha lehe Satan kum kapiti halialu

laha. ¹⁹ Kako tioi ka kako se nati Haeu a teka seilon laha kumahe tetan, laha se hahitake nenein ti Satan. ²⁰ Ape tin kako tioi ka tel Nati Haeu i lua hanima tehu pon itan ie ape i kaxi haxewa hani kako lehe kako nam tioi tel Haeu wanen. Ape aope ie kako pakatawen kapi tel Haeu wanen nake kako papakata kapi Jises Krai tel Natun. I se Haeu wanen ma tetel haniai tonain tuah ti tap tahi tapoan.

²¹ Teka soliai natuk, hana hatapoa namilomuto haniwa Haeu. Kum hahana waliko liai pamu tuah tetan.

2 Jon

Teik pasi Jon liai hani teka kahikahi Jises Krai Kakain ti haxewai teik pepa ie

Jon tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Krai sai 60 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Jon ukek i tai teik pas ie hani tel hehin pate buah ma tesol natun. Lato tu kikilami teka kahikahi Krai. I kakane hakui lato lehe lato tu xox ti kakain salan ma hong usi nauna ti Haeu. I hahongo lato ti kanipetiai teka laha hakalala seilon ti usiai aweisali Haeu. Tin i nanau lato ti wahreniai Haeu ma seilon.

Jon kak kolihini teka kahikahi Krai hani tel hehin pate buah ma teka natun

¹ Teik pas ie tataiak nga Jon, tel kahikahi Krai pamu salaimat ti amuto. Nga tai hani o tel hehin pate buah Haeu kilamiwen tetan ma teka natum. Nga ma teka laha ttoi kakai Haeu, amite waheni hawane amuto.

² Amite waheni amuto nake ati kako akeni konginiwen kakain salan ti Haeu ape i hamalumuen kapi kako.

³ Nga kamei Haeu tel Tamakako ma Jises Krai tel Natun lehe lalu hatona hasolia tiakako ma kola lalape soliaialalu hetekie tatahan hanima kako, teteka kako he wawahen ma aile ususi kakain salan ti lalu.

Tu xoxoa ti kakain salan ti Krai

⁴ Nga amuam hawane ti nga upia tunahi ka teka natum aile ususi kakain salan masin ti tel Tamakako Haeu nauen kako.

⁵ Tel soliai hehin buah, nga hanamena o ka kako he wawahenawa. Tenen nauna ti wawahen kumahe haun, Haeu haniwen kako ti uli kako sohotua kahikahi Krai.

⁶ Kako salan hina saun ti wawahen na kako hong usi nauna ti Haeu. Puki i honewen kako wahreniai seilon lokon ti kako sohotua kahikahi Krai.

⁷ Nga kak ukek ien nake ape kilan teka woinakon hanau seilon kakai Haeu. Laha kum paxai ttoi ka Jises Krai i sohot hawanewen seilon hanowi kaha ti i he tehu pon ie. Laha pupuluti seilon

ma pahoxai puase Jises Krai. ⁸ Kanipeti hawanewa lehe amuto uke kahi soliai pupuasamoto. Puas elieliwa ti Haeu lehe i kahui hapoponowi amuto. ⁹ Tel na i kum tu xox ti waliko Jises Krai hanauen ma i hasea ma na hatae waliko ti puki namilon, i kum pakata wanen kapi Haeu. Tel na i puas usi aluini kakain salan ti Krai, i pakata xox kapi lalu hauhua, Haeu tel Tamakako ma tel Natun Jises.

¹⁰ Na tel seilon hanau amuto waliko tenen kumahe salan ti Krai, kum waxi amumuke i hani leili ingamoto. Tin kum hahani i amuam ti Haeu. ¹¹ Tel na i amuke seilon tenen ien, i tel tuaun ti lialui pupuasan.

Tiliai kakai Jon

¹² Kilan kakain tutuen ti kakaneamoto tuahe nga kum tai he teik pasuk ie. Pahak wanen nga lua hani kapimuto pala ao pe lehe nga kakane amuto ti awak wanen. Ape tiakako hatesol amuam hawane.

¹³ Amuam ti amite teka akikimuto ti Krai Haeu kilamiwen tetan haniwa amuto hatesol.

3 Jon

Teik pasi Jon liai ulea Kakain ti haxewai teik pepa ie

Jon tel aposel tai teik pas ie hani Gaius tel kahikahi Krai sai 60 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Jon kak sasameni Gaius nake lawe i waxi auni teka unau Haeu. I kakane hakui Gaius ti aka haxoi namilon ti Jises Krai. I kakaxi sale huhua seilon, tel unau Krai wanen axan Demetrius ma Diotrepes tetel i kum hong usi nauna ti Haeu ape i ailele waliko lialun. Jon pahan Gaius puas usiwa waliko tenen solian.

¹ Nga Jon, tel kahikahi Krai pamu salaimat tetam, nga tai teik pas ie hani o Gaius, tel soliai lohuk nga waheni hawane.

² Tel soliai akikik ti Krai, nga kamei Haeu aile hasoliai totonam. Nga tioi ka wasolam kapin pate solian ape tin nga kamei i hasolia kapitiniwa tupuam. ³ Nga amuam hawane ti tesol kahikahi Krai lua hanima kapik ape kaxi hani nga ka tu-tuham xoxoan ti kakai Haeu. Nga soh ka salan. ⁴ Waliko liai kum hamuamua nga hanowi lalape amuam tetak ti nga amuke teka natuk ti Krai nake lato aile usiwi kakain salan ti Haeu.

Hualiwa teka ailei puase Haeu

⁵ Tel soliai akikik ti Krai, solian wanen pupuam ti o huali auniai teka kahikahi Krai kalak teka ti pate o kum tioi. I kola ka o tel unau Haeu wanen. ⁶ Teki ti lato kaxi haniwen amite teka kahikahi Krai ie sale wawahen tetam. Pate solian wanen na o huali tatale lato. Axiwa lato tenen na lato tae ti nanahialato. O kewa ongawi lehe i hamuamua Haeu. ⁷ Teki seilon ien lua hani tesol tesol ti ailei puase Jises tel Masiwi ma lato kum uke huhual ti teka laha kum soh ti Haeu. ⁸ Aile ape kako auniwa lato. Na kako aile ukek ien i kola ka kako taulato ti ailei puase Haeu ape seilon liai tioi kakain salan tetan.

⁹ Nga taiwen teik pas liai hani teka kahikahi Krai kapim sale auniai seilon tuahe tel seilon axan Diotrepes i kum nam waxi nauna tetak. Pahan seilon hong

usiwa mewenae i. ¹⁰ Na nga tahia haniwa kapim, nga kaxi ahuti hani teka kahikahi Krai waliko ti Diotrepes ailele. I misahi hialalu nga hani seilon liai. Tuahe kumahe mewenae tenen ien. I kum waxi auni teka kahikahi Krai lawe laha lua hani tesol tesol ape tin i halini ti hualialaha. Na teka tahia kakaian ape huali teka seilon ien, i xaxaweni lato ti leili teka kahikahi Krai.

¹¹ Tel soliai akikik ti Krai, kum ukekene saun lialun, ukenewa saun solian. Tel i weli ailei saun lialun i kum tioi wanen Haeu a tel na i aile tatale saun solian i kola ka i nati Haeu. ¹² Masin Demetrius, tetel teka kahikahi Krai kak sasameni nake i aile usiwi kakain salan ti Haeu. Nga tin nga ukek i seilon sawisawin ape o tioi lawe nga kakaxi kakain salan.

Tiliai kakai Jon

¹³ Kilan kakain tutuen ti kakaneam tuahe nga kum tai he teik masuk ie. ¹⁴ Pahak wanen nga lua hani kapim pala aope lehe kalu he kakak ti awakalu wanen.

¹⁵ Nga kamei Haeu hatona hasoliai tiam. Amuam ti teka akikim ti Krai ie haniwa o. Ape tetak haniwa tel tel teka akikikalu ti Krai ien.

Jud Nauna ti Jud hani teka kahikahi Jises Kraiss Kakain ti haxewai teik pepa ie

Jud tel aposel tai teik pas ie hani teka kahikahi Kraiss sai 50 ahang muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Jud i tel ti ukale Jises Kraiss komuh. I hahongo teka kahikahi Jises Kraiss ti kanipetiai teteka laha hahanau meng tenen kumahe salan ti i kum pahowi hani waliko ti Jises ma tesol aposel hahanau. I kakane lato ka lotu tatalewa, pakata kapitawa kapi Jises Kraiss, hualiwa seilon liai ma watakaiwa ailei saun lialun lehe lato he sekusek ma tu xox ti kakain salan ti Haeu.

¹ Teik pas ie nga Jud tel unau Jises Kraiss ma ukale Jeims, nga tai hani amuto hatesol kahikahi Kraiss. Nameniwa ka Haeu tel Tamakako waheni hawane amuto ma amuto hahitake ngangahat ti Jises Kraiss.

² Nga kamei Haeu aile kolai lalape wawahen ma tatahan tetan hani amuto ma tin hatona hasolia hawane tiamuto.

Teka woinakon hanau seilon

³ Teka soliai akikik ti Kraiss, pahak wanen nga tai hani amuto sale tenen tonain haun Haeu haniwen kako ti i awai kako kaui kawatan ti lialui woukako. Tuahae namilok pamu xoxoan ti tai hakuia-muto lehe amuto aka kongini ma sawateni kakain salan ti Haeu ti kako soh hawanewen. Tenen kakain ien i hani kako teka tetan wanen, teteka kako hani hahatapo i tupuakako. Kakain salan ti Haeu seilon kum sosohi. ⁴ Nga kak ukek nake hina seilon kumahe ti Haeu laha sihilawen kapimuto ape laha hahanau ka ti lalape soliai Haeu, i kum paxai waxi na kako aile saun tenen pate lialun. Tuahae teteka ien, hoi Haeu namiloi kueiniwen i axi laha kawatan nake laha tale tehitolaha hani Jises Kraiss, tetel telawe Masiwi ma neini-akako.

⁵ Nga hanamena aliake amuto, kalak amuto tioi waliko ie. Salan ka Haeu huali

teka Ju ti i waxi aliake laha ti Iqip, tuahae imuh i hialalu tamusuke teteka xoxoi namilolaha tetan i put. ⁶ Nameniwa teteka engel laha heleini poh ti Haeu haniwen laha ape laha lioi tonalaha kapin lian tehue. Aile ape Haeu hamalumini laha xinotan leili tilokoan atengi ngain tetehu ti i hiniti lawe seilon. ⁷ Tin nameniwa teka seilon ti Sodom ma Gomora ma teka seilon leili taon ti kakalini lalu. Laha aile hakila saun lialun ti wawan hehin ma saun ti sikisiki tenen pate hienain. Haeu lui hatapo tesol taon ien. I kola ka seilon tenen weli ailei saun lialun, laha kau kawatan leili ah ti tap tahi pehoan.

⁸ Tin masin teka woinakon hanau kakain ti Haeu, laha namiloi tanomi ka laha masiwi, laha aile kilan saun lialun ti sikisiki, laha kum nam waxi nenein ti Haeu ma laha soxeni pohe teka engel, spirit solian tetan. ⁹ Tuahae Maikel, tel engel pate tuah ti Haeu, i kum kak hialalu Satan ti Satan pahan i waxi tupui Moses. I tua ukek, "Puki Haeu tel Masiwi tumeam." ¹⁰ Tuahae teteka woinakon hanau seilon, laha kak saxuti lawe waliko tenen laha kum xeu. Masin manihuh, tap namilolaha ma laha aile waliko tenen i hialalu aliake laha. ¹¹ Haeu axi hawane laha kawatan. Laha masin Kein tetel i telei tel ukalan. Masin tel masiwi Balam, laha aile tenen tenen hani seilon ti ukei moni. Tin masin tel seilon axan Korah, laha tale tehitolaha hani Haeu ape laha mat hetekie kawatan ti lialui woulaha.

¹² Teteka woinakon hanau seilon ien, masin axatan ti he puxux, ti lialui woulaha i haloloa amuto leili tehu angiaian na laha ang kapimuto ti nameniai wawahen ti Jises tel Masiwi. Tap wanen hienai alaha. Laha nam waxi mewenae laha ma laha kum pon wanen ngahatiai seilon liai. Laha masin maun aupol tua paxeni ahuaahu a tap akahun. Laha masin pata tenen i kum hua, kalak taun ti huai pata. Laha tin masin pata tenen wahan sohutan ape i mat tamus. ¹³ Masin laman lalap ti i atihinima masiap tenen lialun, laha sawateni saun tenen ti hienain. Laha masin kohot tenen i nahih sel ti tone nanahian. Haeu apeseni totonalaha leili lalape tilokoan ti kaui kawatan ti lialui woulaha.

¹⁴ Enok tel ti kahi Adam, i tepanim tel ti muhi Adam, i kak peleawen imat sale

teka seilon ien. I kakaxi sale aliai Jises Krais ukek, “Hongoa, i aliama hetekie teka lawalawai engel, spirit solian ti Haeu. ¹⁵ I paxai kolongeni woi lawe seilon. I sului teka seilon laha kum nam waxi i, teteka laha aile hakila saun lialun ma kak saxuti i.”

¹⁶ Teka seilon ien weli hakumekum ma titingok. Laha aile usi isiai pahalaha ailei saun lialun. Laha kak hanasanas ma laha aile kakain paon lehe seilon lawe hongeni laha.

Tu xoxoa ti usiai kakai Haeu

¹⁷ Tuahe amuto teka soliai akikik ti Krais, nameniwa waliko ti tesol aposel ti Jises Krais tel Masiwi ti kako kak peleawen.

¹⁸ Lato kakane amuto ka imat ti tapoi tehu pon ie, hina seilon laha soxeni Haeu ma teka seilon tetan ma laha waheni usiai isian ti laha ailei saun lialun. ¹⁹ Laha seilon ti hatanoi wasol leilomuto. Laha tua usi usi namili seilon, laha kum hani Holi Spirit ti kapitialaha.

²⁰ Tuahe amuto teka soliai akikik ti Krais, he huhualawa haxoxoi namilomuto ti Haeu tel tuah tapein ma lawe haniwa Holi Spirit neinia lotu ti amuto.

²¹ Nanahiamuto kolawa ka amuto soh hawane Haeu waheni amuto. Haxoxoa namilomuto ti atengiai Jises Krais tel Masiwi ti kako lehe i hani amuto tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. I aile ukek ien ti lalape tatahan tetan.

²² Kolawa wawahen haniwa teka namilolaha kumahe xoxoan ti Haeu. ²³ Huali elieliwa teka seilon laha kane ah ti tap tahi tapoan nake ti lialui woulaha. Aile hasoliawa laha tuahe kanipetiwa waliko ti laha ailele. Watakai hawanewa saun lialun hanowi ti amuto watakai waliko tenen kohan.

Kaha sameniwa Haeu

²⁴ Haeu tetel i pon awaiamuto ti leili kawatan ma totohong lehe namilomuto tetan i kum put. I aile amuto sohot seilon sawisawin lehe amuto tapai ti soh haniai lalape xewaian hetekie amuam ape tap tel i pon tieniamuto ti tenen na waliko. ²⁵ I telawe Haeu awaiakaha seilon. I talo Jises Krais awaiakaha ti kaui kawatan ti lialui woukaha. Kaha haxawawa axe Haeu ma sameniwa soliaian. I tetel lalape pohen ma

masiwian, liai lilian ti imat hanima aope ma lian tehue. Salan wanen.

Hahatakei Haeu Waliko tuah ti Haeu kola hatakei hani Jon tel aposel Kakain ti haxewai meng ti he teik pepa ie

Jon tel aposel tai teik pepa ie sai ahang 65 muhin ti Jises moih aliawa ape Haeu waxi i hani tesol tonan. Lokon ien laha to aile hahialalu teka kahikahi Kraiss nake ti xoxoi namilolato ti Jises Kraiss tel Masiwi ti lato. Tekka ti lato, wawahen ti lato wawakulewa ape kumahe lato ususi saun tenen ti Jises hahanau. Jon to hahakui lato ma pahan lato hani hatapo Haeu tupualato. Jon kakaxi waliko tenen hahataxin pate tuah ma pate lalap ti Haeu hatakei hani i. I kola ka kilan waliko lialun po sohot he tehu pon ie ma puase Satan i to lap aheahele. Tuahe Haeu hapuasa Jises Kraiss ti xoini hatapoi hatesol teka laha to papahoxai i ma tin i kahui hasolia teteka laha hong soh tetan. Ape laha to kapin lian tehue. Kalak pate kuwen wanen ti Jon tai teik pepa ie, tin i hanau hetekie kaha teka ti aoape waliko ti Haeu namiloiben i sohot hani seilon. Kako teka seilon ti Haeu lawe pakata kapitawa kapi Jises Kraiss ma tu xoxoa kalak na kawatan tenen tenen tunahi kako. Kako kum aka lilioi wanen xoxoi namilokako tetan. Pake puki Haeu huhuali kako ape tap tahi maluhei teteka laha hana hatapo namilolaha hani i. Kako lawe nameni hawanewa ka Jises Kraiss se tel Masiwi pate pohen, tetel i xoini hatapo lawe waliko lialun.

Hutuan

¹ Haeu hatakei hani Jises Kraiss waliko ti he teik pepa ie lehe i kola hani teka laha soh tetan waliko ti lehe i sohot. Aile ape i talo tel engelaun kola haniak nga Jon, tel unauan. ² Ape nga kakaxi hatesol waliko ti nga ningahiwen. Tesol waliko ien salan kakai Haeu kola haniakako sale Jises Kraiss.

³ Haeu aile hasolia hani teka laha ridai ma hong auni tesol kakain i ahuma tetan ti nga tatai ie nake taun ti sohotui tesol waliko ie ape i xohiwen.

Amuam ti Jon haniwa teka kahikahi Jises ti tepanim huohu taon

⁴ Nga tai hahani teka kahikahi Jises Kraiss laha leili tepanim huohu taon ti texux xux Asia.

Nga kamei Haeu, Holi Spirit ma Jises Kraiss kola haniamuto lalape soliaialato ma hatona hasoliai tiamuto. Haeu hoi liai ti imat, aoape ma tin i luluainima tutuen ma Holi Spirit liai lawe kapin, tetel neinia lawe waliko. ⁵ Jises Kraiss i tetel Haeu hamoihamu imat. Waliko ti i kakak sale Haeu mewenae salan ma i tin pamu masiwian ti lawe masiwi ti tehu pon ie.

Jises Kraiss waheni hawane kaha ape i mat ti awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha. ⁶ I aile ape kako sohot seilon ti hahitake nenein tetan, teteka ti lawe kako aile waliko ti Haeu tel Taman kilami haniwen kako. Aweisalukako hani Haeu mewenae hean. Kako haxawawa axe Jises Kraiss lian tehue, tetel pohen hetekie soliaian pate lalap. Salan wanen.

⁷ Hongoa! I luama he maun

ape hatesol seilon ningahi i
hetekie tataen teka teleian.

Tataen ien seilon ti lawe xux tang hawane nake ti lialui woulaha.

Salan wanen.

⁸ Haeu tel Masiwi ukek, “Nga se Alfa ma Omega, tetel ti hutuai ma tiliai lawe waliko. Nga hoi liai ti imat, aoape ma tin nga luluainima tutuen. Nga tel poh tapein.”

Holi Spirit hanamiloa Jon ti ningahiai Jises Kraiss

⁹ Nga Jon tel akikimuto ti Kraiss, nga tel tuaumuto ti ailei puase Haeu hahitake nenein tetan. Tin masin amuto, nga kau lungei tatale kawatan nake nga kahikahi Jises Kraiss. Laha hakau xaxaweni nga hani texux xux kokol axan Patmos nake nga kaxi ahuti kakai Haeu ma lawe waliko tenen salan ti puase Jises. ¹⁰ Tehu ngain ti kako teka kahikahi Kraiss nameni xahatai Jises, Holi Spirit hanamiloa nga ape nga hong lalape kinax tenen masin tangiai suhusuh i wixima sai tehitok. ¹¹ I ukek, “Waliko ti ape o ningahi, tai konginiwa ape hakau haniwa teka kahikahi Kraiss leili tepanim huohu taon ie: Epesus, Simirna, Pergamum, Tiatira, Sadis, Piladelpia ma Laodisia.”

¹² Nga towiahu paxai ape nga ningahi tepanim huohu tutuhi lul ani gol. ¹³ Wasolalato tel seilon i pupuxui tehu puxux weluwelun, teik tah gol he patanawan. Tanoman masin ka i tel Nati Seilon. ¹⁴ Patun ma ukun paxaxuan ole olawik ma poke mau. A pulan i kamakam hanowi xekei ah. ¹⁵ Titi aen talepalep hanowi samen tenen laha lui hauniwen. Kinaxon masin tonui tainiai mau lalap. ¹⁶ I akekeni tepanim huohu kohot he tepaun minan manau ma tea ngol hahupaun angian sohotuma he awan. A kawan i kamakam hanowi alon ti lalape ngain.

¹⁷ Ti nga paxaiwa i, nga haputa lioi nga hani he titi aen masin tel seilon maten. Tuaehe i hana tepaun minan manau patul tetak ape i ukek, “Kum maamata. Nga tetel ti hutuai ma tiliai lawe waliko. ¹⁸ Nga tetel lawe moihi. Nga matewen tuahe nga ape moihi lian tehue. Nga tel masiwi ti akeniai matemate ma ti teka laha matewen.

¹⁹ “Aile ape tai konginiwa waliko ti o papaxai, waliko ti i sosohot aoape ma i po sohot imuh. ²⁰ Tesol tepanim huohu tutuhi lul ani gol o ningahiwen, i kikilami teka kahikahi Krai leili tepanim huohu taon ape tesol tepanim huohu kohot he tepaun minak manau i kikilami tesol engel lato ngangahati teka kahikahi Krai ien.”

2

Kakain hani teka kahikahi Krai ti Epesus

¹ Ape imuh i kakane nga ukek, “Tai haniwa tel engel ngahatia teka kahikahi ti Epesus kewak. Ie se kakai tetel i akekeni tepanim huohu kohot he minan manau ma i tau nanahih wasole tesol tepanim huohu tutuhi lul ani gol.

² “Nga tiori waliko ti amuto ailele. Nga paxai tiori lalape puasamuto ti amuto to aile kakapitini kalak kawatan tenen tenen tutunahi amuto. Nga tiori amuto kum tua paxai lioi saun lialun ti seilon ma amuto tohongi paxai teka laha ukek laha aposel ti Krai ape amuto upia tunahiwen ka laha tuahe woinakon. ³ Saka amuto kau lungei tatale kawatan tenen tenen ti seilon hani amuto nake amuto

kahikahi. Saka amuto kum aka lioi puasamuto.

⁴ “Tuaehe hina waliko nga kum amuke wasolamuto. Wawahen ti amuto hani nga kumahe xoxoaian ti imat. ⁵ Namiloi kapitiniwa xoxoi wawahen ti amuto ti ape i wakulewen. Sohiwa woumuto ape aile aliakewa waliko ti amuto ailele imat. Na tap, nga luama xaxaweniai tehu tutuhi lul ape amuto silahota tautamus, amuto kum hukuma uke hanowi teka kahikahi. Nga kum aile ukek ien mewenae na amuto towiahu. ⁶ Tuaehe hina waliko ti nga waheni leilomuto. Amuto watakai hawane lialui puase teka Nikolaitan hanowi ti nga watakai.

⁷ “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, amuto hong matainiwa waliko ti Holi Spirit kaakane hatesol kahikahi. Tel na i waxaini saliniai totohong ma lawe waliko lialun, nga hani i aniai huai pata ti i xexex he kini Haeu ti tesol soliai tonan. Teteka laha ani huai pata ien, laha to kapi Haeu lian tehue.”

Kakain hani teka kahikahi Krai ti Simirna

⁸ Ape imuh i kakane nga ukek, “Tai haniwa tel engel ngahatia teka kahikahi ti Simirna kewak. Ie se kakai tetel ti hutuai ma tiliai lawe waliko, tetel i mat ape i moihi aliawen.

⁹ “Nga tiori kawatan tenen tenen ti laha hahani amuto ma tin ti amuto tap soxi. Tuaehe amuto xuhai waliko ti Haeu. Nga tiori hina seilon laha kaxi sawatani kakain puputa sale puasamuto. Tin laha ukek laha se Ju teka seilon ti Haeu tuahe salan tetan laha seilon ti Satan. ¹⁰ Kum maamata tesol kawatan lehe ape i tunahi amuto. Hongoa! Satan hanamiloa teka seilon ti kalabusiamuto ti tohongi xoxoi namilomuto tetak. Amuto kau kawatan ien ti teik taun kukunun. Amuto tu xox tatalewa tetak kalak na laha telei amuto. Ape nga hani kahu-muto tonain tuah kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

¹¹ “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, amuto hong matainiwa waliko ti Holi Spirit kaakane teka kahikahi. Tel na i waxaini saliniai totohong ma lawe waliko lialun, i kum uke tehu kawatan imuh ti tap tahi tapoan.”

Kakain hani teka kahikahi Krai ti Pergamum

¹² Imuh i kakane nga ukek, “Tai haniwa tel engel ngahatiaia teka kahikahik ti Pergamum kewak. Ie se kakai tetel tea ngolun hahupaun angian.

¹³ “Nga tioi amuto toto leili taun ti Satan neini hahawane kilan seilon. Tuahe saka amuto hamalum tatale kahikahik wanen ma amuto tai aka lioi xoxoi namilomuto tetak. Kalak ti lokon laha telei tel unauak pate solian axan Antipas leili tehu taon ti amuto, amuto tu xoxox tutuen tetak.

¹⁴ “Tuahe hina palaiwai waliko nga kum amuke leilomuto. Teka ti amuto usiwaliko ti Balam hahanau. I itini namili tel masiwi Balak ti aleheteniai teka Israel ti aniaian tenen laha ailewen pali hani haeu tenen kumahe salan ma ailei saun lialun ti wawan hehin. ¹⁵ Tin masin teka ti amuto usiwaliko lialun ti teka Nikolaitan hahanau. ¹⁶ Aile ape towiahua ti tesol waliko ien. Na tap, kum kue nga luama ti hil pahoxaiamuto tea ngol he awak i se kakai Haeu pate tuah.

¹⁷ “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, amuto hong matainiwa waliko ti Holi Spirit kaakane teka kahikahik. Tel na i waxaini saliniai totohong ma lawe waliko lialun, nga axi i an tuah ti Haeu alolomeni hani kahun. Tin nga hani i tehu hat papaxaxun hina tenen ax haun ti Haeu taiwen. Tap tel seilon tioi tenen ax ien, mewenae tetel ukei tehu hat.”

Kakain hani teka kahikahi Krai ti Tiatira

¹⁸ Imuh i kakane nga ukek, “Tai haniwa tel engel ngahatiaia teka kahikahik ti Tiatira kewak. Ie se kakai tel Nati Haeu, tetel pulan i kamakam hanowi xekei ah ma titi aen i talepalep hanowi samen tenen laha lui hauniwen.

¹⁹ “Nga tioi waliko ti amuto ailele. Nga tioi wawahen ti amuto, xoxoi namilomuto tetak, soliai pupuasamuto ma ti amuto tu xox tatale kalak ti kawatan tutunahi amuto. Solian ti amuto ailele aoepie, i xoiniwen ti imat.

²⁰ “Tuahe hina waliko nga kum amuke leilomuto. Teka ti amuto paxai lioi saun lialun leilomuto, tetenen ti tel hehin ti imat axan Jesebel ailele, tetel i putini

ukek ka i tel kuluiwai kakai Haeu. Teka ti amuto usiwaliko tutuen lialui woun ape i neini hasele teka unauak ailei saun lialun ti wawan hehin ma aniaian ti laha ailewen pali hani waliko tenen kumahe salan Haeu. ²¹ Nga axiwen amuto taun ti na amuto towiahu ti tesol saun lialun ien tuahe kumahe pahamuto.

²² “Aile ape teteka ti amuto to ailele saun lialun ti wawan hehin masin ti Jesebel hahanau, nga hatinu halialu amuto ape nga axi amuto kawatan tenen lalap, halik na amuto towiahu ti lialui woumuto. ²³ Nga telei xaxaweni teteka laha usiwaliko saun tenen ti Jesebel hahanau. Ape teka kahikahik paxai tioi ka nga tetel nga tioi hatapo namil hetekie isiai pahe seilon. Nga kahui hapoponowi hani amuto usiwaliko ti amuto ailele.

²⁴ “Tin hina kakaiak hani amuto teka liai leili Tiatira, teteka ti kumahe amuto usiwaliko saun ien ma waliko ti laha ukek kakain tuah ti Satan hatakei hani teka unauan. Nga kum hakawata aheke amuto na tenen. ²⁵ Tuahe aile kapi-tiniwa soliai puasamuto ma tu xoxoa ti namilomuto tetak atengi taen nga aliama.

²⁶ “Teteka laha waxaini saliniai totohong ma lawe waliko lialun ma laha aile usi nauna tetak atengi taen matealaha, nga hani laha neiniai teka seilon ti xux tenen tenen.

²⁷ “Nga hani lato poh ti neiniai seilon masin ti nga kema ti Haeu tel Tamak. Nenein ti lato ahian wanen kane teka seilon laha tahi kakai Haeu. Lato aile halialu teka ien hanowi patula kalas

ti i put ape i takel wikawika.’ (Ps 2:8-9)

²⁸ “Nga hani hetekie lato tehu kohot towisaian ti kolakol ka lato waxainiwen lawe waliko lialun.

²⁹ “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hong matainiwa waliko ti Holi Spirit kaakane hatesol kahikahik.”

3

Kakain hani teka kahikahi Krai ti Sadis

¹ Imuh tel masiwi kakane nga ukek, “Tai haniwa tel engel ngahatiaia teka kahikahik ti Sadis kewak. Ie se kakai tetel i akekeni tesol tepanim huohu kohot ma i xuhai Holi Spirit.

“Nga tioi waliko ti amuto ailele. Seilon sokok namilomuto xoxoan tetak tuahe salan wanen, xoxoi namilomuto tetak i tapoen. ² Kanipetiwa sale woumuto. Waliko solian ti amuto ailele imat, i tapo kakalutawa. Haxoxo aliakewa nake nga kum namilo ukek puasamuto pate sawisawin usiwa namili Haeu. ³ Aile ape nameni aliakewa kakai Haeu ti amuto hongoen. Towiahua ti lialui woumuto ape puas usiwa tenen kakain ien. Na amuto kum towiahu, nga lua hanowima tel seilon xuxuina, amuto kum tioi hawane loke tahiaiaik.

⁴ “Tuahe hina teka ti amuto ti Sadis, amuto kum ailele saun tenen i halolo amuto. Amuto uke puxux tenen papaxaxun ma amuto xohixohin wanen kapik nake ti soliai woumuto. ⁵ Hatesol seilon laha waxaini saliniai totohong ma lawe waliko lialun, puxuaulaha tin papaxaxun. Nga kum susuni wanen axalaha ti Haeu tai konginiwen ti ukei tonain kapin ti tap tahi tapoan. Ti puli Haeu tel Tamak ma teka engelaun nga kaxi ahuti ka teka seilon ien se tetak.

⁶ “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hong matainiwa waliko ti Holi Spirit kaakane hatesol kahikahik.”

Kakain hani teka kahikahi Krai ti Piladelpia

⁷ Imuh i kakane nga ukek, “Tai haniwa tel engel ngahatia teka kahikahik ti Piladelpia kewak. Ie se kakai tetel i sawisawin tapein ma lawe salan. I tel Masiwi tapein. Masin ti lokon tel masiwi David neini teka Ju, i tetel neiniai lawe seilon. Na i sowini tenen na waliko, tap tel pon halinian. Na i halini tenen, tap tel pon sowinian.

⁸ “Nga tioi waliko ti amuto ailele. Nga tioi ka ti puli teka seilon liai axamuto kumahe lalap. Tuahe amuto akeni kokongini tutuen nauna tetak ma amuto tai puluhini ka amuto tetak. Nga hei haniwen amuto tewau aweisal ti tap tel pon konginian. ⁹ A teka laha putini laha seilon ti lotuiai Haeu, tuahe salan tetan laha seilon ti Satan, nga aile lehe laha lokuha lakua hani amuto ape laha hatesol paxai tioi ka nga waheni amuto.

¹⁰ “Masin ti nga honewen amuto, saka amuto tu xox tatale tetak kalak kumahe malimun ti usian. Aile ape nga awai amuto ti tehu kawatan i luluainima ti lehe Haeu tohongi paxai woi lawe seilon. ¹¹ Luaiak hani kapimuto xohiwen. Aile kapitiniwa soliai puasamuto ma tu xoxoa ti namilomuto tetak lehe amuto kum lioi soliai kahumuto ti Haeu apeseniwen. ¹² Teteka na laha waxaini saliniai totohong ma lawe waliko lialun, nga aile laha sohot hanowi kuku tuah ti leili Ingi Haeu. Laha hamalum hawane kapi Haeu. Ape nga tai axe Haeu tel Tamak he kawalaha kolaian ka laha ti Haeu. Nga tai hetekie axe tehu taon ti Haeu axan Jerusalem haun i ahuma ti tonan, kolaian ka laha to tehu taon ien lian tehue. Tin nga tai hetekie tenen axak haun, kolaian ka laha pakata xoxoen kapik.

¹³ “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hong matainiwa waliko ti Holi Spirit kaakane hatesol kahikahik.”

Kakain hani teka kahikahi Krai ti Laodisia

¹⁴ Imuh i kakane nga ukek, “Tai haniwa tel engel ngahatia teka kahikahik ti Laodisia kewak. Ie se kakai tetel i lawe salan. I tel unai Haeu wanen ma waliko ti i kakak sale Haeu mewenae salan. Nake ti i, Haeu tanomi lawe waliko.

¹⁵ “Nga tioi waliko ti amuto ailele. Nga tioi ka amuto kumahe ahian ma na wawaxixin ti ailei lawe puasak. Nami amuto kewa tenen ti lalu. ¹⁶ Tuahe amuto kumahe ahian ma na wawaxixin, amuto tuahe patalal. Amuto woinakon ailei lawe puasak. Tap wanen anan. Aile ape nga tale tehitok hani amuto. ¹⁷ Amuto ukek ka amuto tapai hawanewen ti lawe waliko. Tuahe amuto kum paxai tioi ka amuto tae hawane waliko ti Haeu pahan. Amuto seilon tenen tap wanen amuam. Amuto masin teka pulaxa ma makahul. Ala amuto hienake aliakewa woumuto. ¹⁸ Na pahamuto wanen lehe amuto tapai hawane, haelieliwa usiak ti haxoxoi namilomuto ti Haeu. Ien se pate tuah masin gol laha lui hauniwen. Amuto usiwa soliai wouk lehe amuto sosoi maia papaxaxun i kola ka amuto ape

haun hanowi seilon tenen i sosoi maia atuhian ti i makahul. Hong matainiwa kakaiak lehe amuto xeu hawane ti lawe waliko salan hanowi seilon tenen i hana marasin hani he pulan lehe i paxapax alua.

¹⁹ “Teteka nga waheni, nga tumei ma nau hasawi ti laha tahi kakaiak. Towiahua ti lialui woumuto ape hahiwawa ailei puasak.

²⁰ “Hongoa! Lawe nga tu kiikini kahip ti aweingamuto. Na amuto hong kinaxok ape hei aweing, nga soh ape kako to ang he lawalau.

²¹ “Teka laha waxaini saliniai totohong ma saun lialun, nga hani laha to kapik ti neiniai seilon masin ti nga waxainiwen ape nga kapi Haeu tel Tamak neiniai seilon.

²² “Na amuto hina taxing ti hongoi kakain, hong matainiwa waliko ti Holi Spirit kaakane hatesol kahikahik.”

4

Lotuiai Haeu ti tesol tonan

¹ Muhi tesol waliko ien, Holi Spirit hanamiloa ulea nga ape nga ningahi tewau aweing hean ti tone Haeu. Tin nga hong ulea lalape tenen kinax masin tangiai suhusuh. I wix ukek, “Lua hanima kapik patul lehe nga kola hani o waliko ti na i sohot muhin.” ² Tuhan tehue Holi Spirit kapiti namilok ape nga ningahi tehu totoan pate buah ti tone Haeu ti tel seilon toto. ³ Tanome tel seilon ien i talepalep hanowi waliko tenen pate i kamakam. Kakalini tehu totoan ien tehu poto, lalape xewaian masin leili sup ti i tai unauna na alon hokai hatalepalepa. ⁴ Tin 24 totoan buah liai kakalini i hetekie 24 masiwi toto ien. Puxuaulato papaxaxun ma patulato hin tah tenen ani gol. ⁵ Ahuma he tehu totoan buah xepai usil ma tangiai kuhuh. Mateiwaun tepanim huohu lul kamakam. Lato kikilami Holi Spirit, tetel pate pohen. ⁶ Mateiwaun tin masin kanitax tenen na pate tanenan ma xewan.

Hinalo seilon tutu kapi tehu totoan ien, hua papan tepaun ape hua liai tepaun. Kilan pulalato, sai matalato ma tehitolato. ⁷ Tel ti lato tanoman masin tok pusi lalap axan laion, tel liai masin tok bulmakau,

tel ulea kawan masin kawe seilon ma tel tapeinan masin tok keihat paun holaian. ⁸ Lato tel tel hina paulato masin pai manixux tuahe paulato tepanim tehu. Kilan pulalato he paulato, patul ma hahitakan. Ngain ma ipong lato to kakak ukek, “Haeu tel Masiwi i sawisawin tapein ma tel poh tapein.

I hoi liai ti imat, aope ma tin i luluainima tutuen!”

⁹⁻¹⁰ Tapai na tesol hinalo seilon ien kak kemulik ma haxawa axe tetel i toto he tehu totoan buah, tesol 24 masiwi lawe lato lokuha lakua mateiwaun ape lotui i, tetel tap tahi matean. Tesol tah he patulato ti kolai masiwialato, lato hana xaxaweni hani mateiwai tehu totoan pate buah. Ape lato ukek,

¹¹ “Haeu tel Masiwi ti amite, tapai hawane amite haxawa axam ma sameni lalape pohem nake o tetel tanomiali lawe waliko. Lawe waliko ti o tanomiwen i ahuma ti puki namilom.”

5

Teik pepa buah ma tok sipsip uluha

¹ Muhin nga ningahi teik pepa buah lumanan he min manau ti tetel i toto he tehu totoan buah. Taian papan hahupaun a pakatan, tepanim huohu papakat uke konginian. ² Ape nga ningahi tel engel pate pohen i tilol kamekam, “Aita tel i sawisawin ti puli Haeu i tapai tosei tesol papakat ma heiai teik pepa ie?” ³ Tuahe tap tel seilon ti tone Haeu, tehu pon ie ma na hahitakan i tapai heiai teik pepa buah ien ma paxaian.

⁴ Nga tang welu hawane nake tap wanen tel tapai. ⁵ Ape tel ti tetesol masiwi i hone nga ukek, “Kum tangitang! Hongoa! Tetel masiwi pate pohen i nakuama ti teka Juda ti tel masiwi David, i waxaini xoiniai lawe waliko lialun. I tapai hawane tosei tesol papakat ti teik pepa buah ien ma paxaian.”

⁶ Muhin nga ningahi tok sipsip uluha tanoman masin ka totok laha teleimu. I tutu kapi tehu totoan buah, kakalini i tetesol hinalo seilon ma tetesol 24 masiwi. He patun tepanim huohu sulaun ma tepanim huohu pulan lato kikilami Holi Spirit tel pate pohen ti Haeu talo hani

hatesol xux he tehu pon ie. ⁷ I kiheta waxi teik pepa tuah he min manau ti tetel i toto he totoan tuah. ⁸ Ti i akeniwa, tetesol hinalo seilon ma tetesol 24 masiwi lato lokuha lakua mateiwai tok sipsip uluha ien. Tel tel ti lato akekeni tehu harp, waliko ti wexoiai tangiai pak. Tin lato akekeni hetekie kapi ani gol. Leilon sanda tenen poun pate solian i kikilami lotu ti teka seilon ti Haeu. ⁹ Lato pakui tenen pak haun ukek,

“O tapai hawane waxiai
teik pepa tuah
ma tosei papakat
ti heian
nake laha telei o
ape ti mateam o uke
kahi lialui woi seilon.

O aile ukek ien lehe teka
seilon ti lawe xux
ma nenex,

kakaialaha tenen tenen, laha sohot
unau Haeu wanen.

¹⁰ O aile ape laha sohot seilon ti hahitake
nenein ti Haeu,
teteka laha aile hatapo waliko ti i kil-
ami haniwen laha
ma aweisalulaha hani i mewenae
hean.
Ape laha neini teka seilon ti tehu pon
ie.”

¹¹ Ti nga to paxapax nga hong kinaxe
teka kilai engel, mongohualaha kaha kum
pon wanen wexean. Laha tu kakalini
tehu totoan tuah, tetesol hinalo seilon ma
tetesol 24 masiwi. ¹² Laha pak ausisini
ukek,

“Tok sipsip uluha ie se totok laha teleimu.
I tapai hawane kako sameni lalape po-
hen,
anesoan ma kuin.

I pono wanen ti lawe waliko.
Kako haxawawa axan.”

¹³ Ape nga hong lawe seilon ma manihuh
ti tone Haeu, he tehu pon ie ma hahitakan
hetekie ti itax, laha pak ukek,

“Kako sameniwa lalape pohe tetel i toto
he tehu totoan tuah
hetekie tok sipsip uluha.

Kako haxawawa axalalu lian tehue.”

¹⁴ Tetesol hinalo seilon kak ukek, “Salan
wanen!” Ape tesol 24 masiwi lokuha lakua
lotuialalu.

6

Tetesol papakat ti teik pepa tuah

¹ Muhin nga ningahi tok sipsip uluha
ien i tose tehu ti tesol tepanim huohu pa-
pakat ti he teik pepa tuah. Ape nga hong
tel ti tetesol hinalo seilon i tilol hanowi
tangiai kuhuh ukek, “Kiliwama!” ² Ti nga
paxawa, nga ningahi tok hos papaxaxun
tutu matak. Tel seilon i toto patul tetan i
akekeni tehu ponar. Ape Haeu hana teik
tah tuah he patun kolaian ka i masiwi. Ti
i kiliwawa, i waxaini kilan hilehile atengi
tataen i xoiniwa lawe waliko lialun.

³ Ti tok sipsip uluha tosewa tehu papakat
liai, nga hong tel liai ti tetesol hinalo seilon
ukek, “Kiliwama!” ⁴ Ape tok hos kakan
wanen kiliwama. Tel seilon patul tetan,
Haeu sowini hani i hatanoi wasol lehe teka
seilon he teletel. Aile ape Haeu hani i tea
ngol weluwelun ti hile.

⁵ Ti tok sipsip uluha tosewa tehu papakat
liai, nga hong tel liai ti tetesol hinalo seilon
ukek, “Kiliwama!” Ti nga paxawa, nga
ningahi tok hos polupolun tutu matak. Tel
seilon patul tetan akekeni waliko ti kolon-
geniai kawate an. ⁶ Ape nga hong tenen ki-
nax i ahuma ti tetesol hinalo seilon i ukek,
“Kilo tewaok suka ma kilo tehu komem
kahun pate lalap. Hapuasa aluiniwa wel
ma waen uke i tae.”

⁷ Ti tok sipsip uluha tosewa tehu papakat
liai, nga hong tel tapeinan ti tetesol hi-
nalo seilon i ukek, “Kiliwama!” ⁸ Ti nga
paxawa, nga ningahi tok hos tutu matak.
I papaxaxui nalenalen, tanoman i tinun.
Tel kiliwakean axan Matemate ma tel liai
kapin axan Hades i kikilami tesol tone
teka maten. Haeu sowini hani lalu teleiai
teka seilon laha toto tenon ti tehu pon ie.
Lalu hapuasa ngol weluwelun ma mani-
huh tenen tumun kalimen hetekie lalu
hahitolo ma hatinu seilon.

⁹ Ti tok sipsip uluha tosewa tehu pa-
pakat liai, nga ningahi tesol tone waliko
ti seilon kau hani Haeu. Hahitakan nga
ningahi teteka seilon ti kemuk teka liai
telei nake lato kaxi ahuti kakai Haeu ma
lato tu xox ti kakain salan tetan. ¹⁰ Lato
tilol eliel hawane ukek, “Haeu tel Masiwi
tapein, tel sawisawin tapein ma salan wa-
nen, malehe ape kuehuan ia na o paxai
kolongeni woi lawe seilon ti tehu pon ie

ape o kahui aliake hani teka laha telei amite?”¹¹ Ape tel tel ti lato uke tehu puxux papaxaxun a weluwelun. Muhin Haeu hone lato ka nutomu atengi tataen ti teleiai teka akikilato ti Kraiss, teka tuaulato ailei puase Haeu mongohualato i meiwa ti Haeu kilamiwen.

¹² Imuh nga ningahi tok sipsip uluha ien tose tehu papakat liai ti teik pepa tuah. Ti i tosewa, xux nuaa eliel hawane. Alon i kum kam ape i tilok hawane. Pangapang sohia hahutuia hani kakan masin wanen kaka. ¹³ Kohot ti he maun put hani itan hanowi huai pata ti aupol huei haputa. ¹⁴ Maun tapo hanowi na teik tahi i lumina alia. Hatesol xux ma maunten laha naxia ti tutuhalaha.

¹⁵ Ape teka masiwi tenen tenen ti tehu pon ie hetekie teka masiwi ti hile, teka seilon kilan soxi, teka axalaha lalap, teka laha unauai seilon ma teka laha kumahe unauai seilon, laha hatesol muna hani wal ti he pot ma wasole pot he maunten. ¹⁶ Laha tiloi eliel hahani maunten ma pot ukek, “Put atuhi munenima amite ti puli tetel i toto he tehu totoan tuah ma ti lengei tok sipsip uluha kapin. ¹⁷ Tehu ngain lialun ti lengealalu tahiawen. Tap tel i kuosel ti tenen kawatan ien.”

7

Teteka seilon hina kikilam ti Haeu

¹ Muhin nga ningahi hinalo engel lato tu tapaiwen hinalosumun ti tehu pon ie. Lato kokongini hinalosol ahoi aupol lehe i kum ah hani xux, kanitax ma tea na pata. ² Haeu hani lato poh ti aile halialui xux ma kanitax. Tuaehe tel engel liai i sohotuma sai angia. I akekeni waliko ti hanai kikilam ti Haeu tel tap tahi matean. I tilol eliel hani tesol hinalo engel ukek, ³ “Kum aile hahalialumu xux, kanitax ma na pata atengiwa taen amite hana kewa kikilam ti Haeu he kawewe teka unauan.”

⁴ Ape nga hong ka mongohe teteka seilon laha hina kikilam ti Haeu 144,000 seilon ti lawe nenex ti Israel.

⁵ Teteka laha ahuma tehu nenex ti Juda 12,000 seilon, tehu ti Ruben 12,000, tehu ti Gad 12,000.

⁶ Tehu nenex ti Aser 12,000 seilon,

tehu ti Naptali 12,000, tehu ti Manase 12,000.

⁷ Tehu nenex ti Simeon 12,000 seilon, tehu ti Livai 12,000, tehu ti Isaka 12,000.

⁸ Tehu nenex ti Sebulun 12,000 seilon, tehu ti Josep 12,000 ma tehu ti Benjamin 12,000.

Teka kilai seilon puxuaulaha papaxaxun a weluwelun

⁹ Muhin nga ningahi teka kilai seilon mongohualaha kaha kum pon wexean. Laha ti lawe xux, nenex tehu tehu ma kakaihalaha tenen tenen. Laha tutu matei-wai tetel Masiwi i toto he tehu totoan tuah ma totok sipsip uluha kapin. Puxuaulaha papaxaxun a weluwelun ma laha akekeni kai hatoh. ¹⁰ Ape laha tilol eliel ukek, “Haeu tel Tamakaha, tetel i toto he tehu totoan tuah ma totok sipsip uluha kapin, lalu se awaiakaha.”

¹¹ Hatesol engel laha tu kakalini tehu totoan tuah, tetesol 24 masiwi ma tetesol hinalo seilon. Laha lokuha lakua hani itan matei-wai tehu totoan tuah ien ape laha lotu sameni Haeu. ¹² Laha ukek, “Salan wanen. Kako sameniwa lalape pohe Haeu, anesoan ma kuin.

Kako haxawawa axan ma kak kemulik haniwa i lian tehue. Salan wanen.”

¹³ Ape tel ti tesol 24 masiwi kamei nga, “Aita tesol seilon ie puxuaulaha papaxaxun a weluwelun? Laha ahuma ia?”

¹⁴ Nga pahoi ukek, “Tel masiwi, nga kum tioi, puki o tioi.”

Ape i kakane nga, “Teteka seilon ie laha waxainiwen kaui kawatan lalap. Puxuaulaha papaxaxun nake ti matei tok sipsip uluha i nuhi hauniwen laha ti lialui woulaha.

¹⁵ “Aile ape laha hahamalumu kapi Haeu mate tehu totoan tuah tetan ape ngain ma ipong laha ailele puasan leili tehu Ingan.

Ape ngangahat tetan i kalauhi laha.

¹⁶ Tap hitolo ti tenen na waliko tunahi ulei laha. Kekei alon ma na waliko liai tin i kum keti laha.

17 I sohot ukek ien nake totok sipsip uluha kapi Haeu i ngangahati ma neneini laha hani Haeu masin ti na kinawe seilon pate paxepaxen ape tel i neini laha hani tehu kan. Ape tatahan kum hatangi ulei laha nake Haeu xaxaweni hatapo lawe kawatan.”

8

Tehu papakat tapeinan ma tehu sanda poun pate solian

¹ Ti tok sipsip uluha ien tosewa tehu papakat tapeinan, sai leili aua tewaok tap wanan tangiai tenen na waliko ti tone Haeu.

² Ti nga paxawa, nga ningahi tepanim hua engel tutu mate Haeu. Tel tel ti lato uke tehu suhusuh.

³ Muhin tel engel liai nahih tu mateiwai tehu totoan tuah kapi tesol tone waliko ti haniai Haeu. I akekeni tehu kapi ani gol ti lohiai sanda tenen poun solian. I uke kilan tenen sanda ien lehe i hani Haeu hetekie lotu ti teka seilon tetan, patul ti tesol tone hanian waliko. Tesol tone waliko ien ani gol. ⁴ Ti sanda ien lulua, axuan i hok sawile he tehu kapi ti tel engel akekeni hani Haeu hetekie lotu ti teka seilon tetan. ⁵ Muhin tel engel waxi nawal xoan he tesol tone waliko ti haniai Haeu, i lohi hani tehu kapi ape i towi hani tehu pon itan. Ti i towiwa, i hatano lalape tonui kuhuh, xepai usil ma xux i nuaa eliel.

Tepanim huhua engel ma tepanim huohu suhusuh

⁶ Muhin, tesol tepanim huhua engel lato akekeni suhusuh, lato apepeas kuinian.

⁷ Ti tel engel imat kuiniwa tehu suhusuhaun, lalape puli akah tenen pate waiwain ma ah hetekie kaka, i put hani tehu pon itan. I lui tenon ti tehu pon itan hetekie tenon ti pata ma hatesol pahoah.

⁸ Ti tel engel usian kuiniwa suhusuhaun, tenen waliko masin maunten lalap i xek towia hani itax. Tenon ti kanitax kolita hani kaka. ⁹ Tenon ti lawe waliko moihin ti itax mat ma waian ti langalang, tenon ti laha manan.

¹⁰ Ti tel engel liai kuiniwa tehu suhusuhaun, tehu kohot lalap i xekexek hanowi lul, i putalih he maun hani tenon

ti kan ti unum he tehu pon itan. ¹¹ Tehu kohot ien axan Maxaia. I hamaxaia tenon ti kan ape kilan seilon laha mat ti unumian.

¹² Ti tel engel liai kuiniwa tehu suhusuhaun, tenen waliko i aile halialu tenon ti alon, pangapang ma kohot. Aile ape al tai kam tenon ti ngain tehu ma pangapang hetekie kohot tin i tai kam tenon ti ipong tehu.

¹³ Ti nga to paxapax, nga hong tok keihat ngongong he maun patul, i tilol eliel ukek, “Taun pate lialun i luluainima. Sikole wanan tolu engel liai kuini suhusuhaulato ape kawatan pate lalap tunahi teka seilon ti tehu pon itan.”

9

¹ Ti tel engel liai kuiniwa tehu suhusuhaun, nga ningahi tehu kohot kemuk patul he maun ape i put haniwen he tehu pon ie. I moih hanowi seilon. Haeu sowini hani i heiai mate tewau wal pate walawalan wanan. ² Ti i heiwa, axuan kilakilan wanan ahutale masin na kaha lui kai pata moihin. Lalape axuan ien i hatiloko kamai al ape xux i tilok.

³ Ti leili axuan ien kilan wanan kukunalel ahuta hani tehu pon ie. Laha pon wasi halialui seilon hanowi mini anepapap. ⁴ Haeu halini laha ti aile halialui pahoah, pata tenen tenen ma lawe waliko ti i xexex he hepekeun. Laha aile halialu mewenae teteka seilon tap kikilam ti Haeu he kawalaha. ⁵ Haeu kum sowini hani laha teleiai teka seilon ien tuahe ti axialato moloan lalap ti leili pangapang tepanim. Moloan ti lato lalamani masin na mini anepapap wasi seilon. ⁶ Leili tesol ngain ien, lato aile ngah aweisal lehe lato mat tuahe lato kum mat uke. Pahalato wanan lato mat xaxau tuahe matemate kum tunahi lato.

⁷ Paxaiai teka kukunalel ien masin teka hos seilon apeseniwon ti hile. He patulaha tah tenen ani gol a kawalaha masin kawe seilon. ⁸ Ukulaha weluwelun masin uki hehin a nisulaha masin nisi oha. ⁹ He patanawalaha hina titieh ti hile ani samen ma tangiai paulaha masin tonui kilai hos kikiliwau ti hilehile. ¹⁰ Kolohelaha masin ti anepapap hina minun ape laha hapuasa ti halialui teka seilon leili pangapang tepanim. ¹¹ Tel masiwi neinialaha i

tetel engel ngahatai tewau wal walawalan wanen. Ti kakai Hibru axan *Abadon* ma ti kakai Grik axan *Apolion*. Salangawe tenen ax ien i ukek, “Tetel halialui waliko.”

¹² Kawatan tehu ape i tamusuen tuahe huonen kawatan luluainima tutuen.

¹³ Ti tel engel liai kuiniwa tehu suhusuhaun, nga hong tenen kinax i ahuma hinalosumun ti tesol tone waliko ti haniai Haeu. Tesol ien se ani gol i tutu mate Haeu. ¹⁴ Tenen kinax ien kakane tetel i kukuini tehu suhusuh ukek, “Oxoxi lioiwa tetesol hinalo engel xinotan he tehu kan lalap axan Epratis.” ¹⁵ Tesol engel ien hoi liai Haeu apeseniwen lehe i hapuasa ti tehu ngain ie. Ape tel engel oxoxi lioi lato ti teleiai tenon ti teka seilon ti tehu pon ie. ¹⁶ Tetesol hinalo engel lato neiniai teka seilon ti hile he hos. Nga hong ka kilaiialaha sai 200 milion.

¹⁷ Ti paxapaxa tetak, titieh ti he patanawe teteka seilon ti hile kakan masin xekei ah, ati polui axaxawan ma tin angoangoi ati polun. Tanome pati teka hos masin pati laion manihuh tenen tumun pate kalimen. Ah ma axuan ahutama he awalaha hetekie salfa, waliko tenen na i lua poun telei seilon. ¹⁸ Totolunen waliko i ahutama he awe hos se pate lialun wanen, i telei tenon ti teka seilon ti tehu pon ie. ¹⁹ Pohelaha ti halialui seilon i ahuma he awalaha ma kolohelaha. Tanome kolohelaha masin weiko tenen ti atalahi hamangei seilon.

²⁰ Teteka seilon ti tolunen waliko ien tai telei laha, tin laha tai totowiahu ti lialui woulaha. Laha lotui kakapitini spirit lialun ma waliko tenen laha tua tanomi ani gol, silva, brons, pot ma pata. Tesol waliko ien kum pon i paxapax, hong ma tin kum nahih uke tuahe laha lotui hanowi ka Haeu. ²¹ Tin laha tai aile lilioi teleiai seilon, apelaha ti hilihil, saun lialun ti wawan hehin ma saun ti xuxuina.

10

Tel engel ma teik pepa liai

¹ Muhin nga ningahi tel engel liai pate pohen i momosulih tesol tone Haeu. I pux-upuxua leili maun hetekie tehu poto onote patun. Kawan kamakam hanowi xame alon a aen masin kuku na i xekexek. ² I

akekeni teik pepa buah luminan a ape holaian he minan. I hatuhi tepaun aen manau hani itax ape tepaun kalamau ixux. ³ I tilol eliel hawane. Lalape kinaxon masin uhuhai laion, manihuh tenen tumun kalimen. Ti i tiloa, tepanim huohu kuhuh wixile.

⁴ Pahak nga tai waliko tenen ti kuhuh kakak tuahe tenen kinax i ahuma ti tone Haeu i ukek, “Kum tatai. I tai meiwa taun ti kaxi hatakeiai waliko ien.”

⁵ Muhin tetel engel nga ningahi i tutu itax ma ixux, i tulini tepaun minan manau hani tone Haeu. ⁶ Ape i kak kuinake ti axe Haeu tel i moihin lian tehue, tel i tanomi maun aheah, tehu pon ie, kanitax ma hatesol waliko heihon. I ukek, “Haeu kum hatalia aheke waliko ti i namiloiwen. ⁷ Taen ti na tel engel tapeinan kuiniwa tehu suhusuhaun, hatesol waliko ti Haeu tai hatakei hani seilon ape i sohot poponowi masin ti i kakanewen teka unauan ti kuluai kakaian.”

⁸ Ape tenen kinax ahuma ti tone Haeu kakane ulea nga i ukek, “Waxiwa teik pepa buah he mini tel engel i tutu itax ma ixux.”

⁹ Nga nahih haniwa kapi tel engel ape nga kamei na i hani nga teik pepa buah. I hone nga ukek, “Waxiwa ape aniwa. I aile hamaxaia leili tiam tuahe namun ti he awam paoaian suka.” ¹⁰ Nga waxiwa teik pepa buah he minan ape nga ani. Namun ti he awak paoaian wanen suka tuahe ti nga tolomiwa i hamaxaia hawane leili tiak. ¹¹ Ape i hone nga ukek, “Kaxi ahuti tatalewa kakai Haeu. Kaxi hatakeiwa waliko na i sohot hani teka seilon tenen tenen ti xux tesol tesol, kakaiialaha tenen tenen hetekie teka masiwi ti laha.”

11

Hua seilon kuluai kakai Haeu

¹ Muhin nga uke teik pata ti kolongeniai welui waliko ape Jises hone nga ukek, “Nahih kolongeniwa tehu Ingi Haeu ma tesol tone hanai waliko ti hanian ape wexewa mongohe seilon laha lolotu ien. ² Tuahe kum kokolongeni soxi tini Ingi Haeu sai melal nake ien Haeu haniwen teka laha kum tioi i. Imuh, leili 42 pangapang, laha aile halialu teka seilon ti Jerusalem tehu taon pate buah ti Haeu. ³ Ape nga hapohea hua seilon kaxiai

menge Haeu lehe lalu kului kakaiian leili 1,260 ngain. Telok ien lalu puxui puxux tetenen i kola lalape tatahan.”

⁴ Huhua seilon ien lalu masin hua pata tenen oliv ma huohu tutuhi lul ti i tutu mateiwai Haeu tel Masiwi ti tehu pon ie.

⁵ Na tel tohongi hamangealalu, xekei ah i pusuama he awalalu teleian. Teka laha watakai lalu ma aile hialalu lalu, laha mat ti xekei ah ien. ⁶ Lalu hina poh ti konginia maun lehe akah kum ux leili taun ti lalu kukului kakai Haeu. Tin lalu pon kolutinia lawe kan hani kaka ma hatanoi kawatan tenen tenen hani tehu pon ie tuahe telao ti na pahalalu.

⁷ Tataen na lalu tiliwa kaxi ahutiai kakai Haeu, tel spirit lialun tanoman masin manihuh tenen tumun pate kalimen i sohotule he tetewau wal walawalan wanen. I pamu kuiaian ape i telei lalu.

⁸ Ti ngain toluhu tewaok tupualalu tua engeeng maten he aweisali tetehu taon lalap ti laha telei Jises tel Masiwi ti lalu. Tehu taon ien laha kolongeni hani Sodom ma Iqip. ⁹ Leili taun ien, seilon ti lawe xux ma nenex, kakaiialaha tenen tenen laha paxai kakapitini tupualalu ma laha halini tihinalalu. ¹⁰ Teka seilon ti tehu pon ie laha amuke hawane matealalu. Ti amuamuaialaha laha aile angiain lalap ma laha he axiax soxi. Laha amuam hawane nake huhua kului kakai Haeu ti axialaha kawatan, lalu ape maten.

¹¹ Tuahe muhi ngain toluhu tewaok, hanawai Haeu soh hani leilolalu ape i hamoiha aliake lalu. Ti lalu tule, hatesol seilon ox tuhi hawane laha ti waliko laha papaxai. ¹² Muhin lalu hong tenen kinax tiloma tesol tone Haeu, “Lua hanima patul.” Ape teteka seilon watakaialalu laha papaxai ti lalu luluainiwa he teik maun hani tesol tone Haeu.

¹³ Tataen ien wanen, xux nuaa eliel. Teik ti huopanim ti lawe waliko leili tehu taon lalap i manan ape 7,000 seilon mat. Teteka laha kuosel ti tenen kawatan ien, ti mataualaha laha haxawa axe Haeu tel pate tuah.

¹⁴ Kawatan huonen ape i tamusuen. Tenen kawatan i luluainima tutuen, sikole ape i tahia.

Tehu suhusuh tapeinan

¹⁵ Ti tel engel tapeinan kuiniwa tehu suhusuhaun, kilan kinax tiloma tesol tone Haeu, laha ukek,

“Haeu tel Masiwi ti kaha ma Kraiss tetel i taloma,

lalu sohot Masiwi tapein ti tehu pon ie ape lalu neini lawe seilon lian tehue.”

¹⁶ Taen ien tetesol 24 masiwi lato toto he tesol totoan tuah mateiwai Haeu, lato lokuha lakua hani itan ape lotui Haeu.

¹⁷ Lato ukek,

“Haeu tel Masiwi tel pohen tapein, tetel ti imat ma aoape ie, amite kak kemulik hani o nake ti lalape pohem

o hutuiwen neinia lawe waliko.

¹⁸ Teteka seilon laha kum lotui o, laha lengeini o

tuahe taun ti o leng pahoi lato ape i tahiawen.

Aoape ie se taun ti o paxai kolongeni woi lawe seilon ti laha matewen.

Ape o kahui hasolia

teka unauam ti kului kakaiam,

teteka laha haxawa axam ma hatesol seilon tetam

kalak axialaha lalap ma na kumahe.

Ape o aile hialalu tamusuke teteka laha aile hahialalu

lawe waliko ti tehu pon ie.”

¹⁹ Muhin tehu Ingi Haeu ti tesol tonan i hea ape lawe seilon pon ningahiai tehu lohe kakain tuah ti Haeu xinotiwen kapi teka seilon tetan. Ape usil xepaxep, kuhuh tonuton, xux nuaa eliel ma puli akah lalap tenen pate waiwain i put hahani itan.

12

Tel hehin ma tok loloma lalap

¹ Imuh tenen waliko pate lalap ma hahataxin wanen sohotuma tesol tone Haeu. Nga ningahi tel hehin alon pupuxui i ma tehu pangapang hahitake aen. Teik tahe patun se huopanim huohu kohot. ² Tel hehin ien tian hina akaik. I tang aleleke moloan nake sikole i hatakaha tel akaik.

³ Muhin tenen waliko liai tin pate lalap sohotuma tesol tone Haeu. Nga ningahi tok loloma kakan pate lalap wanen tepanim huohu patun. Tesol patun hina tah ani gol ma huopanim sula. ⁴ I xai wakoteni kolohen ape i haputa tenon ti

kohot he maun hani itan. I tu mate tel hehin apepeas halekei tel akaik tataen ti na i ahutama.

⁵ Ape tel hehin hatakaha tel akaik wawan. Tuahe ti lehe tok loloma lalap tapei tel akaik, laha taxaxeiti i hani Haeu, kapi tehu totoan tuah tetan. Tel akaik ien imuh i tel neinia lawe seilon ti xux texux texux ma tap tel pon hil pahoian.

⁶ Tel hehin ox hani he lohong, tetesol Haeu apeseni haniwen i. Ti ien i aununa leili 1,260 ngain.

⁷ Tehu hilehile sohot hahutuia ti tesol tone Haeu. Maikel tel engel ma tesol engel hahitakan lato hilei tok loloma lalap ien ape tok loloma ma tesol tuaun hil pahoi.

⁸ Tuahe laha kum pon waxainiai Maikel ma tesol engel hahitakan ape lato usi xaxaweni laha ti tesol tone Haeu. ⁹ Tok loloma lalap ien i se Satan, tetel hoi i pupuas ti imat wanen, lokon ti i tanoma hanowi weiko. Lawe i neini hakalala seilon ti ailei saun lialun. Ape muhi tehu hilehile, laha towi ahuti i ma tesol tuaun hani tehu pon itan ie.

¹⁰ Muhin nga hong tenen kinax lalap ti tone Haeu ukek,

“Taun ape i tahiawen ti Haeu awai seilon ti lawe waliko lialun.

I kola lalape pohen ma soliai nenein tetan.

Ape Krai, tetel i taloma, i tel Masiwi ti lawe waliko.

Satan ape laha towi ahutiwen ti tone Haeu.

I tel kemuk i tutu mate Haeu sului ai teka kahikahi Krai lawe ngain ma ipong.

¹¹ Lato waxaini Satan nake Jises Krai mat ukei

kawatan ti lialui woulato.

Tin lato waxaini i ti lato kaxi ahuhuti kakai Haeu.

Ape lato kum nomuhini matealato

ti kolai xoxoi namilolato ti Jises Krai.

¹² Aile ape amuto tetesol toto ti tone Haeu, amuumua!

Tuahe lehe ape lialui lawe waliko ti

tehu pon itan ma kanitax

nake Satan ape i mos haniwen ien.

Lon pate lialun nake i tioi ka ngainun pate ape kukunun.”

¹³ Ti tok loloma lalap tioiwa ka i laha towi xoini haniwen he tehu pon itan, i usi nimai tetel hehin i hatakaha tel akaik wawan.

¹⁴ Tuahe tel hehin uke hupaun pai houn ape i ngong hani he lohong, tetesol Haeu apeseni haniwen i. Ti tesol ien i auna ti ahang toluhu tewaok ape tok loloma lalap kum pon aile halialuan.

¹⁵ Imuh tok loloma lalap pusuini hasomu kan lehe i manuke xaxaweni tel hehin.

¹⁶ Tuahe hepekeun huali tel hehin. I kelaia ape kan ti tok loloma pusuiniwa i xiweu hatapo hani leilon. ¹⁷ Tok loloma lalap lon lialu hawane ti tel hehin. Ape i lua hilei tetesol laha nakuama ti tel hehin. Laha teteka laha hong usi nauna ti Haeu ma tu xoxox ti Jises Krai.

¹⁸ Muhin tok loloma lalap tu ulea ngixi peixux.

13

Tok manihuh tumun kalimen ahutama itax

¹ Muhin nga ningahi tok manihuh tenen tumun pate kalimen i ahuhutama itax. Patun tepanim huohu ma huopanim sulaun. Patul he tesol sulaun tah ani gol. Ti he patun tehu tehu hina ax tenen i sosoxeni Haeu. ² Tanome tok manihuh ien masin tok lepet tuahe anele aen masin anele ae ber a awan masin awe laion. Tok loloma lalap axi i poh ma hana i tel masiwi.

³ Tehu ti pati tok manihuh tehu mahe naxon lalap ti ala i mat tuahe i mahuen. Teka seilon ongake hawane ape kilan ti laha sameni ma hong usi tok manihuh ien. ⁴ Laha lotui tok loloma lalap nake i hanawen tok manihuh tel masiwi ape tin laha lotui tok manihuh ien. Laha ukek, “Tap tel ulea kuin i akulai tok manihuh ie. Tap tel po tike i.”

⁵ Haeu paxai lioi ti i to tel masiwi leili 42 pangapang. Ape tok manihuh kak hanasanas ma i ukek ka i se Haeu. ⁶ I kak saxuti Haeu ma halialu hetekie axan. Tin i kak halialu hetekie tesol tonan ma teka laha toto ien. ⁷ I uke poh ti hil tikei seilon ti Haeu. Ape i to tel masiwi ti teka seilon ti lawe xux ma lawe nenex, kakalaha tenen tenen. ⁸ Kilan wanen seilon lotui i, tuahe teka seilon ti Haeu kum aile ukek ien. Laha teteka Haeu tai konginiwen axalaha imat ti i tanomi lawe waliko lehe laha uke tonain kapin ti tap tahi tapoan. Laha uke tenen tonain ien nake ti laha

telei tok sipsip uluha, i mat ukei kawatan ti lialui woi seilon.

⁹ Na amuto seilon ti hongoi kakain, amuto hong matainiwa.

¹⁰ Teteka seilon ti Haeu namiloiwen kane kalabus, laha xoti ma kalabusi lato.

Teteka seilon ti Haeu namiloiwen lato mat nake ti usiai nauna tetan, laha telei lato.

Aile ape, tu xoxoa kahikahi Krai kalak kawatan tunahi amuto.

Tok manihuh tumun kalimen sohotule hepekeun

¹¹ Muhin nga ningahi tok manihuh liai tin tumun pate kalimen i sohotule leili hep-
ekeun. Huohu sulaun he patun masin ti tok sipsip uluha tuahe sale kakaian masin ti tok loloma lalap. ¹² I sohot masiwi hanowi totok ti i ahuma itax. I puas hahitake axe tok ien. I lungei teka seilon lotuiwai tok manihuh naxonaun mahuen. ¹³ I aile hasohotu waliko tenen lalap tataen hamosui ah ti he maun patul hanima tehu pon ie ti puli lawe seilon. ¹⁴ Lokon ti i aile tesol waliko lalap ien ti hahitake axe totok manihuh i ahutama itax, i neini hakalala teka seilon. Ape i lungei laha tanomiaia tok manihuh hanowi tanome totok i ahutama itax, totok laha hamange ani ngol tuahe i moihin tutuen. ¹⁵ Tok manihuh i sohotule leili hepekeun, i uke poh ti axiai hanawain hani hosai tok manihuh i ahutama itax lehe i kak uke. Ape tel na i watakai lotuiwai hosau, i hani laha telei.

¹⁶ Totok manihuh i sohotule leili hep-
ekeun i lungei teka seilon ukei teik kikilam ti he minalaha manau ma na kawalaha. I lungei seilon tenen tenen, teteka axalaha lalap ma teka tap axalaha, teteka kilan soxi ma teka tap, teteka unau seilon ma teka kumahe unau seilon. ¹⁷ Tap tel pon hangaini ma kahui tenen na waliko, mewenae na i hina teik kikilam ien. Teik kikilam ien se axe totok manihuh i ahutama itax ma tin wexewex ti i kilami axan. ¹⁸ Mewenae seilon aneso i xeu tene-
nen ie. Teteka namilolaha xewan, kewak laha nam nexi tenen wexewex ien nake i kikilami axe tel seilon. Wexewex ti kilamiai totok manihuh i ahutama itax se 666.

14

Tok sipsip uluha ma 144,000 seilon

¹ Ti nga to paxapax nga ningahi tok sipsip uluha tutu patul he Maunt Saion kapi tesol 144,000 seilon. Hina axe tok sipsip uluha ma axe tel Taman Haeu taian he kawalato. ² Ape nga hong tenen kinax ti tone Haeu masin tangiai tainiai mau ma tonui kuhuh. Tangian masin wanen na kilan seilon xaxai harp.

³ Tesol 144,000 seilon ien lato tu pakui tenen pak haun mateiwai tehu to-
toan tuah ti Haeu ma tetesol hinalo seilon hetekie tetesol 24 masiwi. Tap tel seilon liai pon pakuian, mewenae tesol 144,000 ien, tetesol Haeu awaiwen lehe lato sohot seilon tetan ti leili teka seilon ti tehu pon ie. ⁴ Lato tetesol lato hani hatapo tupualato usiai nauna ti Haeu ma aile hawanei pupuasan. Haeu kahui ahutiwen lato ti lialui woulato leili teka seilon liai ti tehu pon ie. Lato masin waliko tenen solian tapein ti pahalaha hani Haeu ma tok sipsip uluha. Lato halini puki lato ti ailei tuahe tenen na waliko lialun ape alomeni tupualato ailei lawe waliko ti Haeu pahan. Lato kahiti tok sipsip uluha tesol tesol na i neini lato. ⁵ Tap wanen lato po puputa. Tap tel pon tienialato ti tuahe na tenen.

Tolu engel

⁶ Imuh nga ningahi tel engel liai ngongong patul he maun. I kaxi ahuhuti meng solian ti Haeu tenen tap tahi sohian hani teka seilon ti lawe xux ma nenex, kakai alaha tenen tenen ti tehu pon ie. ⁷ I kak eliel ukek, “Kolawa lomuto haniwa Haeu ma haxawawa axan nake taun i xohiwen ti i paxai kolongeni woi lawe seilon ma i axi kawatan hani teka seilon lialun. Lotu sameniwa i, tel i tanomi maun aheah, tehu pon itan, kanitax ma lawe kan ti tehu pon ie.”

⁸ Muhin nga ningahi tel engel usian. I kak ukek, “Babilon, tehu taon lalap i manan lialuen. Lehe ape lialui teka seilon ti Babilon! Laha neini hakalala seilon ti xux texux texux ti husele lialui woulaha.”

⁹⁻¹⁰ Muhin nga ningahi ulea tel engel liai i kak eliel ukek, “Tekalaha lolotui totok manihuh tumun kalimen i ahutama itax hetekie tok hosau ma laha uke kikilam tetan he min manau ma na he kawalaha,

ti lialui loi Haeu i lengeini laha ape i axi laha kawatan. Laha ilameni moloan pate lalap nake laha lua leili ah ti hina salfa, waliko tenen poun i telei seilon. Tenen ien i sohot ti puli teka engel ti Haeu ma tok sipsip uluha. ¹¹ Tehot ah ti luialaha tap tahi pehoan. Tap wanen hahei moloan hani teteka laha lolotui tok manihuh ien hetekie tok hosaun ma laha uke kikilam tetan.” ¹² Aile ape, teteka ti amuto hong usiusi nauna ti Haeu, tu xoxoa kahikahi Krai kalak kawatan tenen tenen tunahi amuto.

¹³ Imuh nga hong tenen kinax ti tone Haeu i kak ukek, “Tai kewak, tataen ie ahua, tanusik teteka seilon laha mat ti laha unau Haeu tel Masiwi.”

Ape Holi Spirit kak ukek, “Salan wanen. Pake laha uke hanawain solian kahi puasain ma kawatan ti laha kau. Haeu paxai tioi soliai pupuasalaha.”

Sale hinitiai seilon ti ngain tapeinan

¹⁴ Imuh nga ningahi tel seilon toto he teik maun papaxaxun. Tanoman masin ka i tel Nati Seilon. He patun teik tah ani gol ma i akekeni tea pole pate angian.

¹⁵ Muhin tel engel liai sohotuma he tehu Ingi Haeu ti tesol tonan ape i tilol eliel hani tetel i toto he teik maun. I ukek, “Hapuasawa tea pole ape apuhiniwa lawe an ti liai apesenan he tehu pon itan.” ¹⁶ Ape tetel i toto he teik maun i wakoti nami tehu pon ie tea pole ape lawe an ti liai apesenan i apuha.

¹⁷ Muhin tel engel liai ahutama he Ingi Haeu ti tesol tonan. Tin i akekeni tea pole pate angian. ¹⁸ Ape tel engel liai ulea i ahutama he tesol tone waliko ti haniai Haeu. I tel masiwi ngahatiai tehot ah. I tilol eliel hani tetel i akekeni tea pole pate angian, i ukek, “Hapuasawa tea pole koti saluhiai tenen pata greip he tehu pon itan ape apuhiniwa huan nake ape i pamuen.” ¹⁹ Tel engel wakoti tehu pon itan tea pole ti koti apuhiniai huai greip ape i towi greip hani leili tesol tone pisihiai huai pata. Hunuiai kani greip i kilami lalape lengei Haeu. ²⁰ Laha pexi hunui huai greip ien melal ti taon lalap. Ape ti laha pepexi, kaka xiweu ahutama. I som hanowi somui mat sai huohu mita ma welui xiwewean sai 320 kilomita.

15

Paki Moses ma tok sipsip uluha

¹ Imuh tenen waliko pate lalap ma tuah wanen sohotuma tesol tone Haeu. Nga ningahi tepanim hua engel ti axiai tepanim huohu kawatan tiliai lengei Haeu.

² Muhin nga ningahi tenen waliko paxaian hanowi kanitax tenen masin kalas i talepalep hanowi xekei ah. Hina seilon tutu ngixi kanitax ien. Lato tetesol lato waxainiwen tok manihuh tumun kalimen i ahutama itax ma tok hosaun ma lato tai uke kikilam tetan. Lato akekeni tesol harp ti Haeu haniwen lato wexoiai tangiai pak.

³ Ape lato papakui tenen paki Moses tel unau Haeu ma tok sipsip uluha i ukek,

“Tel Masiwi Haeu tel pohen tapein, soliai lalape pupuasam.

Tel Masiwi ti hatesol seilon, woum, kakaiaam ma pupuasam lawe sawisawin ma salan.

⁴ Lehe aita tel na tap lon tetam?

Lehe aita tel na kum haxawa axam?

Mewenae o tetel sawisawin tapein.

Hatesol seilon lotu sameni o

nake laha ningahiwen sawisawiai pupuasam.”

Tepanim huohu kapi hetekie tepanim huohu kawatan

⁵ Muhin Ingi Haeu ti tesol tonan i hea ape nga ningahi tesol Pate Tuah ti Haeu.

⁶ Tesol tepanim hua engel ti axiai tepanim huohu kawatan lato sohotuma leili Ingi Haeu. Puxuaulato papaxaxun ma i talehaleh. Patanawalato tahaian teik tah ani gol. ⁷ Kakanua, tel ti tetesol hinalo seilon ien hani tesol tepanim huhua engel tepanim huohu kapi ani gol. Waliko ti leilon i kikilami lengei Haeu, tel tap tahi matean. ⁸ Ape axuan i xuh tesol Pate Tuah ti leili Ingi Haeu. I kola ka Haeu tel pate pohen ma axan lalap. Tap tel i soh uke hani ien atengi tataen tepanim huhua engel axi hatapoa tesol tepanim huohu kawatan.

16

Tesol engel xingini tepanim huohu kapi

¹ Muhin nga hong tenen kinax lalap ahuma tehu Ingi Haeu, i kakane tesol tepanim huhua engel ukek, “Lua tihiwa

lialui loi Haeu he tesol tepanim huohu kapi haniwa tehu pon itan.”

² Ti tel engel imat lua tihiwa lohe tehu kapieun haniwa tehu pon itan, naxon tenen pate lialun ma moloan i tan hani tetesol lato hina kikilam ti tok manihuh tumun kalimen ma lolotui hosaun.

³ Ti tel engel usian tihiwa lohe tehu kapieun haniwa itax, kanitax kolita hani kaka tenen ati polun a patoto ape lawe waliko moihin leili kanitax laha mat.

⁴ Ti tel engel liai tihiwa lohe tehu kapieun haniwa lawe kan ti unum ti tehu pon itan, lawe kan kolita hani kaka. ⁵ Ape nga hong tel engel masiwi ngahatai lawe kan ti tehu pon itan ukek,

“Haeu, tel sawisawin tapein, o hoi liai ti imat ma aope.

Haniai tesol kawatan ie se sawisawin nake paxai kolongenian tetam ti woi seilon se sawisawin.

⁶ Teka seilon lialun teleiwen tesol kului ai kakai am ma seilon tetam liai.

Ti matealato kakaulato kukumim hawane, aile ape Haeu hamakaka lawe kan ti unum kahi tesol teletele ien.”

⁷ Lokon ien nga hong tenen kinax wixima tesol tone waliko ti haniai Haeu, i ukek,

“Haeu tel Masiwi tel pohen tapein, salan wanen ka paxai kolongenian tetam ti woi seilon se sawisawin.

Aile ape tesol kawatan o hahani ie se sawisawin.”

⁸ Muhin tel engel liai tihiwa lohe tehu kapieun hani he puli al ti hakekeaian lehe i mani hawane seilon ti kui ai kekeaian. ⁹ Ti laha lulua he kekei alon, laha to kak sasaxuti Haeu, tel Masiwi haniai tesol kawatan ien. Tin laha kum towiahu ti lialui woulaha ma laha kum haxawa lalape axan.

¹⁰ Ti tel engel liai tihiwa lohe tehu kapieun haniwa tehu totoan tuah ti tok manihuh tumun kalimen i ahuma itax, tilokoan atuhi hahutuia i ma teka seilon i neneini ape ti lalape moloan laha atalahi hamekimeki nisulaha. ¹¹ Laha kak saxuti tatale Haeu tel Masiwi nake ti lalape moloi naxon he tinulaha. Tuaehe tin laha kum nam tahane lialui woulaha ma laha tale tutuen tehitolaha hani Haeu.

¹² Ti tel engel liai tihiwa lohe tehu kapieun haniwa tehu kan axan Epratis, i nun paxe apeseniai aweisali tesol masiwi ti angiaha. ¹³ Muhin nga ningahi tolu spirit lialun lato tanome kek tenen lalap.

Lato tit ahuhutama he awe tok loloma lalap, tok manihuh tumun kalimen ma tok unauan pupuas hahitakan, totok i sohotule leili hepekeun. ¹⁴ Tetesol spirit ien lawe lato ailele waliko tenen lalap ti neini hakalalai seilon ape lato lua hani tesol tesol apuhiniai teka masiwi ti lawe xux ti tehu hilehile. I sohot ti ngain lalap ti Haeu tel pohen tapein ti i hiniti lawe seilon.

¹⁵ Tataen ien Jises tel Masiwi kak ukek, “Hong matainiwa! Tahiaiak seilon kum amemene masin tel seilon ti xuxuina! Amuam hani teteka lawe taun laha mon atetengi tahiaiak. Laha masin tel seilon tenen puxuaun mewenae apesenan lehe i kum tunahi hienain ti uke na laha paxai i makahul.”

¹⁶ Ape tetesol spirit lialun apuhini teka masiwi kane tehu hilehile hani tesol ti kakai Hibru laha axai *Amagedon*.

¹⁷ Ti tel engel tapeinan tihiwa lohe tehu kapieun haniwa he maun, tenen kinax lalap wixima ti tehu totoan tuah ti Haeu leili Ingan. I ukek, “Ape i tilawen.”

¹⁸ Tataen ien usil xepaxep, muhuhui kuhuh i tonuton hahawane ma xux nuea eliliel. Lalape tehu nueai xux ien i tai sosohot lilian ti uli seilon nakuama. ¹⁹ Teka taon ti lawe xux manan. Babilon tehu taon lalap, i kelaia uke he tolunon. Haeu tai maluhe lialui woi teka Babilon ape i hani laha an wakin ti kolai lalape lengean.

²⁰ Ape lawe xux ti itax hutoma kaluta ma lawe maunten matit manah. ²¹ Lalape puli akah putalih he maun tuhuke pexi teka seilon. Tesol puli akah ien pate waiwain a kawate tehu tehu i mei kewa sai 50 kilo. Ape ti lalape lialui kawatan ien, teka seilon to kak sasaxuti Haeu.

17

Tel hehin ma totok manihuh tumun kalimen ti i ahutama itax

¹ Imuh, tel ti tepanim huhua engel lato tihi tepanim huohu kapi, i nahih hani kapik ape i ukek, “Kahitima nga. Nga kola hani o sale Haeu axi kawatan hani

tel hehin axan lalap ti ailei saun lialun i tu kikilami tehu taon lalap xohixohin kapi tesol kan tenen i kikiliwau. ² Teka masiwi ti xux texux texux laha akati tel hehin ien ailei lawe waliko ti Haeu watakai. Ape teka seilon liai ti tehu pon ie laha hana hatapo tupualaha ailei saun lialun ien nake ti xoxoi isiai pahalaha.”

³ Muhin tel engel kapiti namilok lehe nga ningahi waliko ti i sosohot he lohong. Ti ien tel hehin heihoi tok manihuh kakan tumun kalimen, totok i ahutama itax. Patun tepanim huohu ma huopanim sulaun. Hatehu tupuan hina ax taian tenen i sosoxeni Haeu. ⁴ Tel hehin pupuxui puxux tenen kakai xewan ma kakai ati polun. Paxaian solian wanen. He tinun hina pis ani gol ma hat tenen pate tuah. I akekeni tehu kapi ani gol tuahe leilon xuhai waliko pate lialun masin waliko tenen kohan. I kola lalape lialui woi tel hehin ien. ⁵ He kawan hina kakain i kikilami lialui pupuasan, i ukek,

“Nga se Babilon tehu taon lalap.

Nga tel tini teka weli ailei saun lialun ma lawe waliko ti Haeu watakai hawane seilon aile.”

⁶ Tel hehin ien amuke hawane ti laha telei teka seilon ti Haeu, teteka lato tu xoxox ti usiai woi Jises. Paxai ai tel hehin masin tel seilon ti i un taxitaxiawen. Nga ong mamata hawane ti nga ningahiwa saun tenen ien.

⁷ Tel engel kakane nga ukek, “Kum nam tataxini. Nga kaxi haxewa hani o sale pupuase tel hehin ma tok manihuh i heihon, totok patun tepanim huohu a huopanim sulaun. ⁸ Tok manihuh tumun kalimen ien ti o niningahi, i kumahe moihin aope ie. Ti imat i moihin ape imuh tin i moih alia. I sohotule leili tewau wal pate walawalan wanen. Tuahe ti tapeinan Haeu telei tamusuke i. Kilan seilon laha ongake hawane taen ti laha paxaiwa tok manihuh ien. Laha se teteka seilon Haeu kum tai kongini axalaha lilian ti tanomia i lawe waliko lehe laha kum uke tonain kapin ti tap tahi tapoan. Laha ongake hawane nake kemuk tok manihuh ien moihin, muhin i mat ape i moih alia uleawen.

⁹ “Mewenae seilon aneso i xeu sale tetenen ie. Tesol tepanim huohu pati tok manihuh ien i kikilami tepanim huohu maun-

ten ti tehu taon lalap, tetesol ti tel hehin neneini seilon. Tetesol patun tin i kikilami tepanim hua masiwi. ¹⁰ Tepanim ti lato laha hatapoen ti masiwi, tel toto tutuen masiwi ma tel ulea i po sohot masiwi tuahe nenein tetan teik kukunun. ¹¹ Totok manihuh kemuk i moihin tuahe aope i maten, i tin se masiwi masin tepanim huhua liai ape imuh i to ulea masiwi. Tuahe ti tapeinan Haeu telei tamusuke i. ¹² Tesol huopanim sulaun o niningahi, i kikilami huopanim masiwi tuahe lato tai hutui nenein ti lato. Taen ti lato ukewa tonain ti masiwi, nenein ti lato kapi tok manihuh tumun kalimen tuahe ti teik taun kukunun. ¹³ Lato neneini seilon hetekie namil teikawe ma lato hong usi hawane tok manihuh tumun kalimen. ¹⁴ Lato hil pahoi tok sipsip uluha tuahe tok sipsip hetekie teka seilon tetan, teteka unauan wanen ti i kilamiwen, lato waxaini tetesol masiwi ien ma tok manihuh tumun kalimen. Lato waxaini tehu hile nake tok sipsip uluha i se Masiwi ti lawe masiwi, i Masiwi tapein ti neinia i lawe masiwi.”

¹⁵ Tin tel engel kakane nga ukek, “Tetesol kan ti tel hehin ailei saun lialun toto, i kikilami seilon ti lawe xux kakai alaha tenen tenen. ¹⁶ Tok manihuh tumun kalimen ma tetesol masiwi ti teka sula tu kikilami, imuh lato watakai ma pahoxai tel hehin ailei saun lialun. Lato waxi lungei hatapo soxian ape i makahul wanen ti lawe waliko. Lato aile halialu tamusuke i masin na oha nimai anan. Ape lato towi i hani he ah. ¹⁷ I sohot ukek usiwa namili Haeu. I hani tok manihuh tumun kalimen to masiwi atengi tataen hatesol kakaian sohot ponowiwa. ¹⁸ Tel hehin o niningahi i tu kikilami teteka ti tehu taon lalap laha neneini teka masiwi ti tehu pon ie.”

18

Sale mananai Babilon

¹ Muhin nga ningahi tel engel liai momosulih tone Haeu. I pate pohen ma lalape xewaian haxewa hawane tehu pon itan ie.

² I ausini eliel hawane,

“Babilon tehu taon lalap i manan lialuen.

Malehe ape lialui teka seilon ti Babilon!

Te hu taon ien sohot tetesol ti kilai spirit lialun

ma manixux tupuxa tetenen hahalin ti seilon ani ingai.

³ Teka Babilon neini hakalala seilon ti xux texux texux usiai kilai lialui woulato. Ape laha hani hatapo tupualaha ailei saun lialun ien nake ti xoxoi isiai pahalaha. Teka masiwi ti xux texux texux laha akati teka Babilon ailei lawe waliko ti Haeu watakai. Ape teka hangainiai soxi uke hakila hawane moni ti hamasamas ti teka Babilon.”

⁴ Muhin nga hong tenen kinax liai luain-ima tone Haeu, i ukek, “Teka seilon ti Haeu, ahuta saliliwa Babilon lehe amuto kum tuai lato ailei saun lialun ma amuto kum uke kawatan ti lehe Haeu axi lato.

⁵ Ti husele lialui woulato i hamanomano loi Haeu ape i kum paxai lioi tenen saun ti lato ien.

⁶ Haeu, o aliake haniwa lato masin ti lato aile haniwen teka seilon liai. Haniwa lato kawatan uke he huohu ti waliko lialun lato aile haniwen laha. Haniwa lato an wakin tenen poxan i xoini ti lato haniwen seilon liai.

⁷ Axiwa lato moloan lalap ma aile hatahaneawa lato lapan masin wanen ti lato sameni aliake lato ma amumuke soliai totonalato. Lato hanasanas ukek ka lato to masiwi ma tataan kum tunahi lato hanowi teka seilon axoalaha matewen.

⁸ Aile ape Haeu axi hulutini lato kawatan, tenen masin matemate, tataan ma hitolo. Ape Babilon i lua he ah atengi tataan tuahe palong. I sohōt ukek nake Haeu tel sulualato se Masiwi tapein.”

⁹ “Tetesol masiwi ti pon itan ie lato tuai teka Babilon ailei saun lialun ma amumuke soliai totonalato, lato tang tahane Babilon ti lato ningahi axui ah tule ti i lulua. ¹⁰ Lato tu siasia nake sale lalape moloan ti teka Babilon uke, i hamatau lato. Lato esei ukek, “Malehe ape lialui teka Babilon!

I tehu taon axan lalap tuahe ti teik taun pate kukunun ape lato kewen kawatan.’

¹¹ “Teka hangainiai soxi ti tesol tesol laha tang tahane nake tap ulea seilon kahuiwai soxialaha. ¹² Tap wanen seilon kahuiwai waliko tenen masin gol, silva, hat buah, maia pate solian wexoan tenen tenen, pata buah tenen poun solian ma waliko tenen laha tanomi ani nisi elefen, samen, pata tenen kahun lalap, brons ma pot tenen pate solian. ¹³ Kemuk lato hahangaini waliko ti hanamui an, tesol waliko poun solian masin sanda, mer ma frankinsens, waen, wel, palawa ti an, komem, bulmakau, sip-sip, hos ma karis. Lato hangaini hehetekie tataan seilon.

¹⁴ “Aope ie laha kakane teka Babilon, ‘Hatesol waliko solian ti lomuto al ape i tapo tamusuen. Lawe kilai soxiamuto tenen buah ma kahun lalap ape i tapo kalutawen. Amuto kum pon uke aliakean.’

¹⁵ “Ape teteka seilon totonalato soli ti hangainiai soxi hani teka Babilon, lato tu siasia nake sale lalape kawatan ti teka Babilon i hamatau lato. Lato tang tahane ukek,

¹⁶ “Malehe ape lialui teka Babilon! Kemuk i tehu taon axan lalap.

Soliai tanoman masin tel hehin i pupuxui maia wexowexon tenen kahun lalap ma pis tenen i kamakam ma hat buah.

¹⁷ Tuahe ti teik taun pate kukunun laha hamanana hatapo kilai soxiamuto!’

“Hatesol huniwai waian, teka maho, teka kukuoxi laha ma teka laha waxeni totonalaha puasain ti itax, tin laha tu siasia.

¹⁸ Ti laha ningahiwa axui ah tule ti Babilon lulua, laha kak tang eliliel ukek, ‘Tap tehu taon soliaian tetehu ie lilian ti imat hanima aope.’ ¹⁹ Laha towi pekeun hani he patulaha kolai lalape tataan. Laha tang kakak tutuen ukek,

“Malehe ape lialui teka Babilon!

Kemuk i tehu taon axan lalap.

Teka huniwai waian lawe uke halapa moni ti hangaini hanialato soxi.

Tuahe ti teik taun kukunun

laha hamana kalutini hatehu taon.’”
²⁰ Ape tenen kinax ti tone Haeu kak tatale ukek,
 “Amuto teka ti tone Haeu, amuamua.
 Teku kuluiai kakaian, teka aposel ma teka seilon ti Haeu liai, amukewa waliko tetenen ien.
 Haeu ape i kahui aliake hani teka Babilon lawe waliko lialun lato aile haniwen amuto.”
²¹ Muhin nga ningahi tel engel pate pohen akeni lauti tehu pot lalap pate kawatan. I hok towi hani itax ape i ukek,
 “Xoxoi tehu hokahoka ie pate masin ti Haeu hamana hawane Babilon ape kaha kum ningahi ulea tehu taon ien.
²² Tap kaha po hong ulea tangiai kita, kawakau, suhusuh ma seilon pakupak. Puasain ti tanomia waliko ma apesenian, tin tap i po sohot ulea.
²³ Hatehu Babilon to leili tilokoan nake tap tenen i hahaxewa leilon. Tap amuamu tenen masin ti salasala i po sohot ulea ien.
 Haeu hani tesol kawatan ien nake teka hangainiai soxi leili Babilon laha uke ax lalap ti mongohe hamasamas ti teka seilon ti Babilon.
 Tin kilan teka Babilon lato ailele saun ti pipis ape lato neini hakalala teka seilon ti xux texux texux.
²⁴ Teku Babilon kau kawatan tenen ien nake lato sa ti teleiai teka kuluiai kakai Haeu ma teka seilon ti Haeu liai ti xux texux texux.”

19

Kakain ti sameniai Haeu

¹ Muhin nga hong masin kinaxe seilon kilan ti tesol tone Haeu lato kak elieliel ukek,
 “Kako haxawawa axe Haeu!
 I tel Masiwi ti kaha, tel awaiakaha pate pohen ma solian tapein.
² Paxai kolongenian tetan ti woi seilon se salan ma sawisawin.
 I axi hawane kawatan hani Babilon

nake laha masin tel hehin weli ailei saun lialun.
 Laha neini hakalala kilan seilon ti ailei waliko ti Haeu wataakai.
 I kahui aliake hani laha nake laha telei teka unauan.”
³ Lato tilol tuhituhi ukek,
 “Kako sameniwa Haeu!
 Babilon i lulua nake ti lialui woulaha. Kawatan ien tap tahi tapoan.”
⁴ Tetesol 24 masiwi ma tetesol hinalo seilon, lato lokuha lakua hani itan lotuiai Haeu ti i toto he tehu tonain tuah. Lato kak eliel ukek,
 “Salan wanen. Kako haxawawa axe Haeu!”
⁵ Ape tenen kinax ahuma ti tehu tonain tuah ti tone Haeu, i ukek,
 “Hatesol unau Haeu, teteka axamuto lalap ma teteka tap axamuto, amuto teteka hina lomuto ti Haeu, sameniwa i.”
⁶ Muhin nga hong ulea masin kinaxe seilon kilan. Tangian masin tangiai tainiai mau ma tonui kuhuh. Lato tilol eliel ukek,
 “Kako haxawawa Haeu!
 I tel Masiwi ti kako pohen tapein, i neini lawe waliko.
⁷ Kako mal amuam hawanewa ma haxawawa lalape axan!
 Tehu ngain lalap ti salai tok sipsip uluha i tahiawen.
 Ape tel hehin lehe i uke axoan apeas teneniwen i.
 Tel hehin ien tu kikilami hatesol seilon laha soh ti Jises Krai.
⁸ I pupuxui maia solian tenen pate papaxaxun ma i talehaleh.”
 Puxuaun ien i kikilami soliai woi seilon ti Haeu.
⁹ Ape tel engel kakane nga, “Taiwa tetenen, ‘Haeu amumuke teka i ilowi hani tehu angian lalap ti salai tok sipsip uluha.’” Tin i ukek, “Tesol kakain ien se kakain salan i ahuma ti Haeu.”
¹⁰ Ti nga hongoa, nga lokuha lakua hani itan lotuian tuahe i kakane nga, “Kum ailele ukek ien! Haeu tetel ala o lotui. Nga tuahe unau Haeu masin o ma teka akikikalu ti Krai, teteka laha tu xoxox usiai kakain salan tetan. Na seilon hong auni tenen kakain ien, lawe waliko ti laha

kaxi ahuhuti se kakain salan i ahuma ti Haeu.”

Tel seilon kiliwakei tok hos papaxaxun

¹¹ Muhin maun aheah i hea ape nga ningahi tok hos papaxaxun ti tone Haeu. Tel kiliwakean axan Namil Xoxoan ma Salan. Paxai kolongenian tetan ti woi seilon ma hilehile tetan pahoiyai teka watakaian, se sawisawin. ¹² Pulan kamakam hanowi xekei ah ma kilan tah ani gol he patun. Tenen ax taian he tinun tuahe tap tel i tioi salangawan, mewenae i. ¹³ I pupuxui puxux weluwelun a pate kaka. Axan liai tenen Kakai Haeu. ¹⁴ Teka seilon ti hile ti tone Haeu kakahiti i. Tin lato kikiliwake hos papaxaxun. Lato pupuxui maia solian pate papaxaxun tenen i talehaleh. ¹⁵ He awe tel neinialato tea ngol ahutama pate angian i uke ti lehe i waxaini teka watakaian. Nenein tetan hani laha pate ahian. Ti kolai lalape lengei Haeu i aile hialalu laha masin tel i towi huai greip hani leili teik pipisih ape pexi hunui kanun. ¹⁶ He tehu puxuaun ma he kasope aen tenen taian ukek:

Tel Masiwi ti lawe masiwi.

Tel Masiwi tapein neiniau lawe masiwi.

¹⁷ Ape nga ningahi tel engel tutu he alon. I tilol hani teka manixux tenen analaha xixioi teka maten, i ukek, “Ngong apuhama ti tehu angiaian lalap ti Haeu apepeseni. ¹⁸ Ngongoma ani xixioi masiwi ti xux, masiwi ti teka seilon ti hile, teka hahitakalaha, xixioi hos ma teka kiliwakealaha ma xixioi lawe seilon, teka unau seilon ma teka kumahe unau seilon, teka axalaha lalap ma teka tap axalaha.”

¹⁹ Ape nga ningahi tok manihuh tenen tumun pate kalimen i ahutawen ti itax ma teka masiwi ti xux hetekie teka seilon ti hile laha apupuha ti hileiai tel seilon kiliwakei tok hos ma teka seilon tetan ti hile. ²⁰ Tuahe tel seilon ien pahi kongini tok manihuh ien hetekie tok manihuh i sohotule leili hepekeun, totok kemuk i aile hasohotu waliko tenen lalap hahitake axe totok manihuh i ahutama itax. Tesol waliko lalap ien i aile ti neini hakalalai seilon, teteka laha uke teik kikilam ti tok manihuh i ahutama itax ma laha lolotui hosaun. Ape ati lalu laha towi hahamoiha hani he ah ti hina salfa, waliko tenen poun i telei seilon.

²¹ Hatesol seilon ti lalu ti hile, tel kiliwakei

hos uke tea ngol weluwelun i ahutama he awan telei hatapoalato. Ape teka manixux ang xuh hawane xixiolaha.

20

Satan xinoti konginan ti 1,000 ahang

¹ Imuh nga ningahi tel engel mosulih ti tone Haeu, tetel Haeu sowini haniwen i heiai mate tewau wal pate walawalan wanen. I akekeni teik sen samen. ² Ape i pahi xinoti tok loloma lalap. I se Satan, tetel hoi i pupuas ti imat wanen, lokon ti i tanoma hanowi weiko. ³ Tel engel towi xoini i hani leili tewau wal pate walawalan lehe i kum pon puluti ulea teka seilon. Tel engel matai kongini tewau wal ape i hana teik papakat ti kolaiian ka tap tel seilon pon heian. Satan to leilon ahang 1,000 ape muhin tel engel oxoxi i ti teik taun kukunun.

⁴ Ape nga ningahi tesol totoan tuah. Teka seilon toto ien Haeu hana lato masiwi ti hinitiai seilon. Nga paxai tioi ka lato tetesol kemuk laha telei nake lato tu xoxox kahikahi Krai ma kaxi ahuhuti kakai Haeu. Lato tai lotui totok manihuh i ahutama itax ma na hosaun. Tin lato tai uke kikilam tetan he kawalato ma na he minalato. Lato moih alia ape lato sohot masiwi neiniau seilon kapi Krai ti 1,000 ahang. ⁵ Ien se uli moihai seilon. Teka maten liai laha kum xahat atengi tataen 1,000 ahang tamusua. ⁶ Amuam lalap hani tetesol unau Haeu lato moih aliamu imat. Tenen kawatan ti luai leili ah ti tap tahi pehoan i kum tunahi lato. Lato aile hatapo waliko ti Haeu ma Krai kilami haniwen lato ma aweisalulato hani Haeu mewenae hean. Ape lato neini seilon kapi Krai ti 1,000 ahang.

Tapoi Satan

⁷ Ti 1,000 ahang tamusua, tel engel oxoxi Satan ti tewau wal pate walawalan. ⁸ Ape Satan puluti tatale teka seilon ti lawe xux. Laha axai teka seilon ien Gog ma Magog. I apuhini apeseni laha ti tehu hilehile lalap. Kilalalaha masin puli hepekeun, kaha kum wexe uke. ⁹ Laha luama tesol tesol kaliniau tehu taon Haeu waheni, tetehu ti teka seilon tetan toto. Tuahe ah ahulih ti tone Haeu ape i lui telei laha.

¹⁰ Ape laha towi xoini Satan tel pulutiai seilon hani leili ah ti hina salfa, waliko

tenen poun i telei seilon. Ien tetesol ti laha towiwen totok manihuh i ahutama itax ma totok manihuh i sohotule leili hep-
ekeun. Ape lawe ngain ma ipong lato lamani moloan tenen tap tahi tapoan.

Taun ti Haeu hiniti seilon

¹¹ Muhin nga ningahi Haeu toto he tehu totoan pate buah a papaxaxun. Ti lehe i hiniti seilon, ape tehu pon itan ma maun aheah i man kaluta huluta lian tehue. ¹² Nga ningahi teka laha matewen, teteka axalaha lalap ma teka tap axalaha, laha tutu mateiwai tehu totoan buah. Ape teka engel hei tesol pepa hina woi hatesol seilon. Muhin lato hei teik pepa liai hina axe teka seilon ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. Ape Haeu hiniti hatesol seilon usiwa saun ti laha ailewen, taian leili tesol pepa ien. ¹³ Hatesol seilon ti laha matewen, laha tu hahitake hinitian ti Haeu, teteka laha mat ti itax, teka ti leili amal ma teteka ti tesol Hades, tetesol tone teka maten. Tel tel ti laha Haeu paxai kolongeni woulaha ape axi kahulaha usiwa waliko ti laha ailewen. ¹⁴ Ape Haeu aile halialu tamusuke pohe matemate ma tesol tone teka maten. Teku ti Haeu paxai ukek laha seilon pate lialun, laha kau kawatan leili ah ti tap tahi pehoan. ¹⁵ Hatesol seilon ti tap axalaha leili teik pepa ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan, i towi laha hani tehot ah ien.

21

Tehu Jerusalem haun

¹ Muhi Haeu hiniti kewa seilon, nga ningahi maun aheah ma tehu pon itan haun nake ti imat ati lalu kalutawen hetekie lawe kanitax. ² Ape nga ningahi tehu taon ti Haeu, i ape tehu Jerusalem haun. I mosulih ti tone Haeu. Soliai tanoman masin tel hehin i apepeas ti tehu salaian.

³ Ape tenen kinax ahuma ti tehu totoan buah ti tone Haeu, i kak eliel ukek, “Hon-
goa! Tataen ie ahua, Haeu aile tonan kapi teka seilon tetan ape i to hamalum kapi laha. I neini laha ape laha pakata xox kapin. ⁴ Ape tatahan kum hatangi ulei laha nake Haeu xaxaweni hatapo lawe kawatan. Tap matemate, tap tatahan, tap

tangitangi ma tap moloan ulea nake sale totone seilon ti imat ape i tamusuen.”

⁵ Ape tetel i toto he tehu totoan buah ukek, “Nga aile sohi hauni hahatapo lawe waliko.” I kakane nga, “Taiwa tesol kakain ien nake se salan ma pon hawane ti seilon soh.”

⁶ Tin i kakane nga ukek, “Ape i tilawen. Nga se Alfa ma Omega, tetel imat ma tetel tapeinan, tetel ti hutuai ma tiliai lawe waliko. Tel na pahan is hawane nga tel ngahatian, ti soliai ongak nga aile hasolia totonan. Ien masin na tel seilon kinawen paxepaxen ti tel seilon liai neini axi hak-
ila unuman kan ape tinun i xux. ⁷ Tesol soliai waliko ien ukean teka laha waxaini saliniai totohong ma saun lialun. Teteka seilon ien, nga ngahati hahawane ape laha sohot natuk wanen.

⁸ “Tuahe teka laha mamata ailei pupuasak, teka laha tale tehitolaha hani nga, teka laha to ailele waliko tenen ti hahien, teka teleiai seilon, teka ailei saun lialun ti wawan hehin, teka laha hapuasa apelaha hiliai seilon, teka laha lotui waliko liai kumahe Haeu ma teka seilon ti puputa, laha hatesol kane ah ti hina salfa, waliko tenen poun i telei seilon. Pate tap tahi tapoi kaui kawatan ien.”

⁹ Muhin tel ti tesol tepanim huhua engel lato hina tepanim huohu kapi xuhai tepanim huohu tapeini kawatan, i kakane nga ukek, “Kahitima nga lehe nga kola hani o tehu Jerusalem haun, i kikilami tel hehin i apepeas ti sal hani tok sipsip uluha.”

¹⁰ Tataen ien Holi Spirit kapiti namilok ape tel engel neini nga hani he tehu maunten patul wanen. I kola hani nga Jerusalem, tehu taon ti Haeu, i mosulih tesol tonan. ¹¹ I xuhai xewai Haeu. I talehaleh masin tehu hat buah ma talep-
ian hanowi na alon hokai kanitax. ¹² I hina titieh pate xawaxawan ma tiatian ani pot hetekie huopanim huowau awe-
ing. Ti tewau tewau, tel engel petenian. He kahip ti tesol aweing ien hina axe huopanim huosol nenex ti teka seilon ti Israel. ¹³ Toluwau aweing lato sai angihia, toluwau sai tola, toluwau sai haiup ma toluwau sai ahang. ¹⁴ Titieh ti tehu taon, laha atai patul he huopanim huohu pot

lalap. Tehu tehu pot hina axe tel tel ti tesol aposel ti tok sipsip uluha.

¹⁵ Tel engel i kaakane nga i akekeni teik pata ani gol ti kolongeniai lape tehu taon, tehu tiehan ma aweingun. ¹⁶ Hahinalopaun ti tehu taon welualato se tenenawe. Weluan tin masin tiaun. Ti tel engel kolongeniwa lapan, i tunahi ka weluan sai 2,220 kilomita. Tiaun ma xawaian lapan tin masin weluan. ¹⁷ Tin i kolongeni lape tehu tiehan ape i tunahi ka xawaian sai 66 mita. I usi aliake sale kolongeniai ti teka seilon ti lokon ien.

¹⁸ Tehu tiehan laha uke ataian tenen pot buah axan jasper ma hahatu taon laha uke ataian ma tanomia gol tenen pate xewan masin malewai kalas haun. ¹⁹ Tesol huopanim huohu pot lalap tutuhi tehu titieh ti tehu taon, ti hasoliai tanome tehu tehu laha uke pot buah tenen tenen. Axe tesol pot buah ien se jasper, sapaia, agate, emerald, ²⁰ oniks, karnelian, krisolit, beril, topas, krisopras, jasint ma ametist.

²¹ Tesol huopanim huowau aweingi tehu taon laha uke tanomia hat tenen pate buah a lalap. Lalape tehu ti tesol hat ien i pon tanomia tewau ti tesol aweing. Hatesol aweisal leili tehu taon se ani gol, xewaian masin malewai kalas haun.

²² Nga tai ningah tunah tehu na ingi lotu leili tehu taon ien nake Haeu tel Masiwi pohen tapein ma tok sipsip uluha lalu se ien ti lehe seilon lotui. ²³ Leili taon tap pupuase alon ma pangapang haxewaian nake xewai Haeu i haxewa hawane ien ma tok sipsip uluha se masin xewai alon i haxewa lawe waliko. ²⁴ Tek a seilon ti xux texux texux laha waxa ti xewai alon ma teka masiwi tenen tenen laha kau kilan soliai soxialaha hani leili tehu taon ma sameni hahawane Haeu. ²⁵ Tap tahi konginia tesol aweingi tehu taon nake tap ipongoan. ²⁶ Hatesol seilon ti tehu pon itan tin laha kau kilan soliai soxialaha ma laha haxawa axe Haeu ma tehu taon tetan. ²⁷ Hatesol waliko lialun se hahalin leili tehu taon ien. Tap tel ailei waliko tenen ti hahien ma puputa pon soh hani leilon, mewenae teteka seilon axalaha taian leili teik pepai tok sipsip uluha ti ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan.

22

Tehu kan buah i kikilami tonain kapi Haeu

¹ Imuh tel engel kola hani nga tehu kan i xiwewema ti tehu totoan buah ti Haeu ma tok sipsip uluha. I pate xewan ma i talepalep. I se tehu kan buah i kikilami tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan. ² I kikiliwau patalal ti tewau aweisal lalap ti tehu taon ti Haeu. Pape tehu kan hahupaun hina pata tenen i waxeni haweluwele to-tone seilon. Lawe i hua tapai pangapang tehu tehu, a kaun haewia seilon hanowi ti marasin.

³ Tap tenen na waliko ti Haeu wataakai i po to leili tehu taon. Tehu totoan buah ti Haeu ma tok sipsip uluha ien ape teka unau Haeu lotu sasameni i. ⁴ Hina axan taian he kawalato ape tataen ien lato pon paxaia Haeu. ⁵ Tap wanen ipong leili tehu taon. Lato kum hapuasa tenen na kamaialato. Tin tap pupuase kamai alon nake puki Haeu tel Masiwi se haxewaialato. Ape nenein ti lato tap tahi tapoan.

⁶ Muhin tel engel kakane nga ukek, “Hatesol kakain ie salan wanen. Pon hawane lawe seilon soh. Haeu tel Masiwi, tel i hanamiloa teka kuluaia kakaian, i taloma tel engel tetan kaxi haniai teka unauan waliko ti lehe i sohot.”

Jises tahiaian ape i xohiwen

⁷ Jises ukek, “Hongoa! Tahiaiak kapimuto i xohi hawanewen. Haeu amuke teteka laha hong tamani kakain taian leili teik pepa ie ti i kakaxi waliko ti i sohot imuh.”

⁸ Nga Jon, nga hong ma ningahi tesol waliko ien. Ti nga hong ma paxai kewa, nga lokuha lakua hani itan lotuia tel engel i kola hani nga tesol waliko ien. ⁹ Tuahe i kakane nga, “Kum ailele ukek ien. Haeu tetel ala o lotui. Nga tuahe unauan masin o hetekie teka tuaum kuluaia kakaian ma teka laha hong tamani kakain taian leili teik pepa ie.”

¹⁰ Ape i kak ulea ukek, “Kum pupuluhini meng ti he teik pepa ie nake taun ape i xohiwen ti lawe waliko ti i kakaxi i sohot. ¹¹ Imat ti tahia Jises, teka seilon woulaha lialun laha aile aheheke saun lialun. Teteka ailei waliko ti hahien laha sohot lialu hawane. Tek a seilon solian laha

solu aheahehewa. Ape teka laha hana hatapo tupualaha ailei puase Haeu laha xox ahe tatala.”

¹² Jises ukek, “Hongoa! Tahiaiak kapimuto i xohi hawanewen. Nga kahui hapoponowi hani amuto usiwa waliko ti amuto ailewen. ¹³ Nga se Alfa ma Omega, tetel imat ma tetel tapeinan, tetel ti hutuai ma tiliai lawe waliko.”

¹⁴ Haeu amuke teka seilon laha hong tamani nauna tetan. Teteka ien Haeu sowini hani laha soh hani leili taon tetan ma aniai huai pata tenen i waxeni haweluwelu totonalaha. ¹⁵ Melal ti tehu taon ti Haeu, teka seilon pate lialun wanen, teteka laha hapuasa apelaha hiliai seilon, teka ailei saun lialun ti wawan hehin, teka teleiai seilon, teka laha lotui waliko ti kumahe Haeu ma teka laha wangiti saun ti puputa.

¹⁶ Ape Jises kak ulea ukek, “Nga talo tel engel hahitake axak kaxi ahutiai tesol waliko leili teik pepa ie lehe hatesol kahikahik laha tioi hawane. Nga kahi nati David tel Masiwi, nga nakuama tetan. Nga masin tehu kohot towisaian pate xewan.”

¹⁷ Ape Holi Spirit ma teka seilon ti Haeu ukek, “Nahima!” Lawe seilon laha hong soh kakain leili teik pepa ie, tin laha ukek, “Nahima!” Tel na pahan is hawane Haeu tel ngahatian, nahima ape ti soliai ongan i aile hasolia totone tel seilon ien. Ien masin na tel seilon kinawen paxepaxen ti tel seilon liai neini axi hakila unuman kan ape tinun xux. ¹⁸ Nga Jon, nga hahongo hawane tel tel ti teka laha ridai kakain taian leili teik pepa ie. Na tel i hasea meng liai tenen ti leili teik pepa ie, tin Haeu axi hasea i kawatan ti teik pepa ie kakaxi. ¹⁹ Ape tel na i hatae tuahe tenen na meng leili teik pepa ie, Haeu kapitini tetan lawe waliko solian ti teik pepa ie kakaxi. Na masin ien, Haeu kum sowini hani i soh hani leili tehu taon tetan ma aniai huai pata tenen i waxeni haweluwelu totone seilon.

²⁰ Jises, tel i ukek ka hatesol kakain leili teik pepa ie se salan, i kak ukek, “Salan, tahiaiak pate ape i xohiwen!”

Jises tel Masiwi, lua hanima kapimite!

²¹ Lalape soliai Jises tel Masiwi haniwa amuto teka seilon ti Haeu. Salan wanen.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Matiu 1:1-2:12
2	Matiu 2:13-3:6
3	Matiu 3:7-4:11
4	Matiu 4:12-25
5	Matiu 5:1-26
6	Matiu 5:27-48
7	Matiu 6:1-24
8	Matiu 6:25-7:14
9	Matiu 7:15-29
10	Matiu 8:1-17
11	Matiu 8:18-34
12	Matiu 9:1-17
13	Matiu 9:18-38
14	Matiu 10:1-23
15	Matiu 10:24-11:6
16	Matiu 11:7-30
17	Matiu 12:1-21
18	Matiu 12:22-45
19	Matiu 12:46-13:23
20	Matiu 13:24-46
21	Matiu 13:47-14:12
22	Matiu 14:13-36
23	Matiu 15:1-28
24	Matiu 15:29-16:12
25	Matiu 16:13-17:9
26	Matiu 17:10-27
27	Matiu 18:1-22
28	Matiu 18:23-19:12
29	Matiu 19:13-30
30	Matiu 20:1-28
31	Matiu 20:29-21:22

date	Scripture
1	Matiu 21:23-46
2	Matiu 22:1-33
3	Matiu 22:34-23:12
4	Matiu 23:13-39
5	Matiu 24:1-28
6	Matiu 24:29-51
7	Matiu 25:1-30
8	Matiu 25:31-26:13
9	Matiu 26:14-46
10	Matiu 26:47-68
11	Matiu 26:69-27:14
12	Matiu 27:15-31
13	Matiu 27:32-66
14	Matiu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

February

March

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Aposel 1:1-26
4	Aposel 2:1-47
5	Aposel 3:1-26
6	Aposel 4:1-37
7	Aposel 5:1-42
8	Aposel 6:1-15
9	Aposel 7:1-29
10	Aposel 7:30-50
11	Aposel 7:51-8:13
12	Aposel 8:14-40
13	Aposel 9:1-25
14	Aposel 9:26-43
15	Aposel 10:1-33
16	Aposel 10:34-48
17	Aposel 11:1-30
18	Aposel 12:1-23
19	Aposel 12:24-13:12
20	Aposel 13:13-41
21	Aposel 13:42-14:7
22	Aposel 14:8-28
23	Aposel 15:1-35
24	Aposel 15:36-16:15
25	Aposel 16:16-40
26	Aposel 17:1-34
27	Aposel 18:1-21
28	Aposel 18:22-19:12
29	Aposel 19:13-41
30	Aposel 20:1-38

date	Scripture
1	Aposel 21:1-16
2	Aposel 21:17-36
3	Aposel 21:37-22:16
4	Aposel 22:17-23:10
5	Aposel 23:11-35
6	Aposel 24:1-27
7	Aposel 25:1-27
8	Aposel 26:1-32
9	Aposel 27:1-20
10	Aposel 27:21-44
11	Aposel 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korin 1:1-17
5	1 Korin 1:18-2:5
6	1 Korin 2:6-3:4
7	1 Korin 3:5-23
8	1 Korin 4:1-21
9	1 Korin 5:1-13
10	1 Korin 6:1-20
11	1 Korin 7:1-24
12	1 Korin 7:25-40
13	1 Korin 8:1-13
14	1 Korin 9:1-18
15	1 Korin 9:19-10:13
16	1 Korin 10:14-11:1
17	1 Korin 11:2-16
18	1 Korin 11:17-34
19	1 Korin 12:1-26
20	1 Korin 12:27-13:13
21	1 Korin 14:1-17
22	1 Korin 14:18-40
23	1 Korin 15:1-28
24	1 Korin 15:29-58
25	1 Korin 16:1-24
26	2 Korin 1:1-11
27	2 Korin 1:12-2:11
28	2 Korin 2:12-17
29	2 Korin 3:1-18
30	2 Korin 4:1-12
31	2 Korin 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korin 5:11-21
2	2 Korin 6:1-13
3	2 Korin 6:14-7:7
4	2 Korin 7:8-16
5	2 Korin 8:1-15
6	2 Korin 8:16-24
7	2 Korin 9:1-15
8	2 Korin 10:1-18
9	2 Korin 11:1-15
10	2 Korin 11:16-33
11	2 Korin 12:1-10
12	2 Korin 12:11-21
13	2 Korin 13:1-14
14	Galasia 1:1-24
15	Galasia 2:1-16
16	Galasia 2:17-3:9
17	Galasia 3:10-22
18	Galasia 3:23-4:20
19	Galasia 4:21-5:12
20	Galasia 5:13-26
21	Galasia 6:1-18
22	Epesus 1:1-23
23	Epesus 2:1-22
24	Epesus 3:1-21
25	Epesus 4:1-16
26	Epesus 4:17-5:2
27	Epesus 5:3-33
28	Epesus 6:1-24
29	Pilipai 1:1-26
30	Pilipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Pilipai 2:19-3:6
2	Pilipai 3:7-4:1
3	Pilipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Tesalonika 1:1-2:9
10	1 Tesalonika 2:10-3:13
11	1 Tesalonika 4:1-5:3
12	1 Tesalonika 5:4-28
13	2 Tesalonika 1:1-12
14	2 Tesalonika 2:1-17
15	2 Tesalonika 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22-3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taitus 1:1-16
27	Taitus 2:1-14
28	Taitus 2:15-3:15
29	Pilemon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jeims 1:1-18
18	Jeims 1:19-2:17
19	Jeims 2:18-3:18
20	Jeims 4:1-17
21	Jeims 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13-2:10
24	1 Pita 2:11-3:7
25	1 Pita 3:8-4:6
26	1 Pita 4:7-5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jud 1:1-25
9	Hahatakei Haeu 1:1-20
10	Hahatakei Haeu 2:1-17
11	Hahatakei Haeu 2:18-3:6
12	Hahatakei Haeu 3:7-22
13	Hahatakei Haeu 4:1-11
14	Hahatakei Haeu 5:1-14
15	Hahatakei Haeu 6:1-17
16	Hahatakei Haeu 7:1-17
17	Hahatakei Haeu 8:1-13
18	Hahatakei Haeu 9:1-21
19	Hahatakei Haeu 10:1-11
20	Hahatakei Haeu 11:1-19
21	Hahatakei Haeu 12:1-18
22	Hahatakei Haeu 13:1-18
23	Hahatakei Haeu 14:1-20
24	Hahatakei Haeu 15:1-8
25	Hahatakei Haeu 16:1-21
26	Hahatakei Haeu 17:1-18
27	Hahatakei Haeu 18:1-24
28	Hahatakei Haeu 19:1-21
29	Hahatakei Haeu 20:1-15
30	Hahatakei Haeu 21:1-27
31	Hahatakei Haeu 22:1-21

Holi Spirit

Kakain ti sale waliko tenen tenen leili pepai Haeu

Angiain ti nameniai matei Jises Krai

1 Kor 10:14-221	Kor 11:17-34
-----------------	--------------

Baptais

Mt 28:18-20	Apo 8:12, 36-38	Apo 19:1-7
Jn 3:22	Apo 10:44-48	Apo 22:12-16
Jn 4:1-2	Apo 16:14-15	Rom 6:1-4
Apo 2:37-42	Apo 16:31-33	Gal 3:26-27

Mt 28:19	Jn 20:19-23	Rom 8:26-27	Epe 4:1
Mk 1:9-11	Apo 1:4-5, 8	1 Kor 2:4	Epe 6:1
Mk 3:28-30	Apo 2:1-18	1 Kor 2:9-16	Epe 5:1
Lk 1:35	Apo 2:38-39	1 Kor 3:16	1 Te 1:1
Lk 3:16	Apo 4:31	1 Kor 6:11, 19	1 Te 5:1
Lk 4:1	Apo 5:3-5	1 Kor 12:1-13	2 Te 2:1
Lk 11:13	Apo 8:14-17	2 Kor 1:21-2	2 Tai 3:1
Lk 12:12	Apo 10:44-48	2 Kor 5:5	Hib 2:1
Jn 1:32-34	Apo 13:2-4	2 Kor 13:14	Hib 9:1
Jn 8:5-8	Apo 15:28	Gal 3:2-5	1 Pi 1:1
1 Kor 2:12	Apo 16:7-10	Gal 4:6	2 Pi 1:1
1 Pi 3:20-22	Apo 19:1-7	Gal 5:16-18	1 Jn 2:1
Jn 14:15-17	Rom 5:5	Gal 5:22-25	1 Jn 3:1
Jn 14:26	Rom 7:6	Epe 1:13-14, 17	1 Jn 4:1
Jn 15:26	Rom 8:9-16	Epe 3:16	1 Jn 5:1

Haeu

Hong tamaniai Haeu

Mk 10:27	Apo 17:22-31	1 Ti 6:15-161	Jn 4:7-12
Mk 12:29-30	Rom 1:18-23	Hib 4:13	1 Jn 4:16
Lk 1:37	Rom 11:33-36	Hib 10:30-31	Jud 4:25
Lk 6:35-361 Kor 8:4-6	Jms 1:17	HH 4:8-11	Rom 13:8-10
Jn 4:242	Kor 1:3	1 Pi 1:14-17	HH 15:3-4
Apo 14:14-17	1 Ti 1:17	1 Jn 1:9	

Haeu haponoakaha

Mt 6:25-34	Apo 14:15-17	Rom 11:36	Hib 10:30-31	Lk 3:10-11	2 Kor 8:1-15	Hib 10:24	1 Jn 3:16
Mt 10:29-31	Rom 8:28	Kol 1:17	Jms 4:13-16				

Jises Krai

Aliai Jises

Haliniai an ti hualiai lotu

Mt 6:16-18	Mk 2:18-20	Apo 13:1-3	Apo 14:23	Mt 24:29-44	Kol 3:4	2 Te 2:1-4	2 Pi 3:1-4
				Jn 14:1-3	1 Te 1:9-10	1 Ti 6:13-15	1 Jn 3:1-4
				Apo 1:10-11	1 Te 3:13	2 Ti 4:8	HH 1:7
				Apo 3:19-21	1 Te 4:13-5:11	Hib 9:28	HH 22:1
				Pil 3:20-21	2 Te 1:6-10		

He lilioa

Mt 5:31-32	Lk 16:18	Rom 7:2-3	1 Kor 7:10-16
Mt 19:3-9			

Jises aile kilan waliko lalap ti kui pohe Haeu.

Hinitiai seilon

Mt 7:21-23	Apo 17:30-31	1 Kor 4:5	Hib 9:27-28	Mt 8:1-15	Mt 15:32-38	Lk 5:4-8	Jn 4:46-54
Mt 16:24-27	Rom 2:1-11	2 Kor 5:9-10	1 Pi 1:18-33	Mt 8:23-33	Mt 17:14-18	Lk 7:11-15	Jn 5:5-9
Mt 25:31-46	Rom 14:10-12	2 Te 1:5-10	1 Pi 4:23-25	Mt 20:29-34	Mt 21:18-22	Lk 13:10-13	Jn 9:1-7
Jn 3:18-21	1 Kor 3:10-15	Hib 9:27-28	1 Pi 10:11-32	Mt 21:33-46	Mk 1:21-28	Lk 14:1-4	Jn 11:11
Jn 5:24-29				Mt 24:15-32	Mk 7:32-37	Lk 17:12-14	Jn 21:4-14
				Mt 15:22-28	Mk 8:22-25	Lk 22:50-51	Apo 2:2

Jises alia hani tone Haeu

Kakain ti sale kemulik

Lk 24:50-51	Rom 8:34	Hib 1:3-11	Hib 7:25-26	Lk 24:49-51	Epe 5:20	Kol 3:17	1 Ti 2:1
Apo 1:9-11	Epe 1:20-23	Hib 2:9	Hib 10:12-14	1 Pi 3:2-4	Pil 4:4-7	Kol 4:2	1 Ti 4:4-5
Apo 2:32-36	Pil 2:9-11	Hib 4:14-16	1 Pi 3:2-4	Rom 1:21	Kol 2:7	1 Te 5:18	
Apo 5:30-31							

Jises hanau seilon ma haewia teka tinun

Kaui kawatan nake ti usiai Jises Krai

Mt 4:23-25	Mt 9:35-36	Lk 4:14-44	Apo 10:36-38				
Mt 7:28-29	Mt 11:1-6	Jn 20:30-31		Mt 5:10-12	Rom 8:35-37	2 Kor 12:10	Hib 10:32-33
				Mk 13:9-13	Rom 12:12-14	Pil 1:28-29	Hib 12:3-4
				Lk 12:4-9	Rom 12:17-21	2 Te 1:4-8	1 Pi 3:13-17
				Jn 15:18-21	1 Kor 4:11-13	2 Te 3:2-4	1 Pi 4:12-19
				Jn 16:1-4	2 Kor 4:8-11	2 Ti 3:10-13	HH 2:10

Jises Krai tel Nati Haeu

Mt 11:27-30	Jn 11:25-27	1 Kor 3:11	Hib 1:3-11				
Mt 16:13-17	Jn 14:5-11	2 Kor 4:4-6	Hib 7:26-28				
Lk 1:35	Jn 17:1-5	2 Kor 5:21	1 Jn 2:1-2				
Jn 1:1-18	Jn 20:26-31	Gal 4:4-5	1 Jn 5:20				
Jn 5:19-29	Apo 3:13-16	Pil 2:5-11	HH 1:12-18				
Jn 6:35-40	Apo 4:10-12	Kol 1:15-20	HH 19:11-16				
Jn 8:58	Rom 1:3-4	Kol 2:9-10		Rom 8:18-25	2 Kor 1:4	Jms 1:2-4	1 Pi 2:19-21
				Rom 8:28	2 Kor 4:16-18	1 Pi 1:6-9	1 Pi 5:8-10

Tahi hakeai Jises he kros

Mt 27:32-56	Mk 15:21-41	Lk 23:26-49	Jn 19:17-37				
-------------	-------------	-------------	-------------	--	--	--	--

Lotu
Lotu ti seilon hani Haeu

Tel Nati Haeu takahama seilon masin kaha

				Mt 11:25-26	Jn 11:41-42	Rom 10:1-2	
Mt 1:18-25	Lk 1:26-38	Jn 1:14	Pil 2:6-7	Mt 14:23	Jn 17:1-26	Rom 15:30-33	
Mt 2:1-23	Lk 2:1-20	Gal 4:4-5	Hib 2:14	Mt 19:13-15	Apo 4:24-31	2 Kor 12:7-10	1 Te 3:9-13
				Mk 1:35	Apo 16:25	Epe 1:15-20	
				Lk 5:16	Apo 20:36	Epe 3:14-21	
				Lk 6:12	Apo 21:5	Epe 6:19-20	
				Lk 22:32, 39-46	Rom 1:9-10	Pil 1:3-5, 9-11	
Mt 27:57-66	Mk 15:42-47	Lk 23:50-56	Jn 19:38-42				

Xahatai Jises ma takean hani teka liai.

Nauna ti sale lotu

Mt 28: 1-20	Apo 2:24-32	Apo 13:29-39	Rom 4:24-25	Jn 14:13-14	Pil 4:6-7	Jms 1:5-8	
Mk 16:1-8	Apo 3:15	Apo 17:2-3	Mt Kor 11:3-8	Jn 15:7	Kol 4:2	Jms 4:2-3	
Lk 24:1-49	Apo 4:10, 33	Apo 17:30-31	Mt Kor 15:20-21	Jn 16:23-26	1 Te 5:17	Jms 5:13-18	
Jn 20:1-21:14	Apo 10:39-43	Rom 1:4	HH 1:12-18	Rom 8:26-27	1 Ti 2:1-4, 8	1 Pi 4:7	
Apo 1:3-8			Lk 11:1-13	Rom 12:12	1 Ti 4:4-5	1 Jn 3:21-22	
			Lk 18:1-8	Epe 2:18	Hib 4:16	1 Jn 5:14-15	
			Lk 21:36	Epe 6:18	Hib 10:19-22		

Xotiai Jises ma namil ti teleian

Mt 26:47-68	Mk 14:43-65	Lk 22:63-23:25	Jn 18:19-24				
Mt 27:1-2	Mk 15:1-20	Jn 18:1-14	Lk 18:28-30				
Mt 27:11-13	Lk 22:47-53						

Lotu ti seilon hani Haeu ma hapua-sai pohe Satan ti ailei waliko

Moni ma soxi

Mt 4:10	1 Kor 5:11	2 Kor 6:14-18	1 Jn 5:21
Apo 13:4-12	1 Kor 6:9-11 Gal 5:19-21	HH 21:8	
Apo 17:22-31	1 Kor 8:1-13 1 Te 1:9-10	HH 21:19-21	Lk 12:32-34 1 Ti 6:6-10 Jms 5:1-6
Apo 19:11-20	1 Kor 10:1-22	Mt 6:24-34	Apo 20:35 Hib 13:5-6 Jms 2:1-9
		Lk 12:13-21	1 Ti 6:17-19

Masiwi ti teka kahikahi Krai
Lokaha hani laha

Namil xoxoan ti Jises Krai

Sale xoxoi namil hani Krai ti awaiakaha

1 Kor 9:14	1 Te 5:12-13	1 Ti 5:17-22	Hib 13:7, 17
Gal 6:6			

Sale kilamialaha

Jn 1:12	Jn 6:47	Apo 4:12	Rom 10:9-10
Jn 3:15-18	Jn 14:6	Apo 16:30-31	Gal 2:16
Jn 3:36	Jn 20:31	Rom 3:20-22	Epe 2:8-9

Apo 6:1-6	Apo 14:23	1 Ti 3:1-13	Tai 1:5-9
-----------	-----------	-------------	-----------

Sale xoxoi namil hani Krai ti nanahiakaha

Waliko ti laha ailewa

			Mk 11:22-25	Rom 5:1-2	2 Kor 5:6-7	Jms 1:2
Mt 28:18-20	1 Te 2:1-12	2 Ti 2:1-26	Tai 2:7-8	Rom 14:22-23	Gal 5:6	Jms 2:1
Lk 22:24-27	1 Ti 4:1-16	2 Ti 3:10-4:5	1 Pi 5:1-4	1 Kor 13:13	Hib 11:1-40	1 Pi 1:3
Apo 20:17-35						

Masiwi ti nahikei xux

Oxoxiai saun lialun

Sale Haeu oxoxi kaha ti kawatan ti lialui woukaha

Mt 22:15-22	Rom 13:1-7	Tai 3:1	1 Pi 2:13-17
Apo 5:27-29	1 Ti 2:1-4		

Matei Jises Krai ti oxoxiakaha ti kawatan ti lialui woukaha lehe kaha sohot seilon haun ti usiai Haeu

Mt 26:28	Apo 10:43	Kol 1:13-14	Hib 10:17-1
Mk 11:25-26	Apo 26:18	Kol 2:13-14	1 Jn 1:8-2:2
Apo 5:31	Epe 1:7		

Sale oxoxiai seilon liai ti kawatan ti saun lialun laha aile hani kaha

Mt 26:26-29	Rom 5:9-10	Hib 9:11-14	HH 7:14-17
Rom 3:25	Epe 1:71	Jn 1:6-7	

Matemate

Mt 6:12-15	Mk 11:25	Lk 17:3-4	Epe 4:31-32
Mt 18:21-35	Lk 6:37	2 Kor 2:5-11	Kol 3:13

Jn 6:39-40	Rom 8:38-39	Pil 1:20-24	Pil 1:4-13
Jn 11:17-27	Rom 14:7-9	1 Te 4:13-18	HH 21:1-4
Jn 14:1-4	1 Kor 15:12-58	Hib 2:14-15	HH 22:1-5
Rom 8:10-11	2 Kor 5:1-10		

Meng Solian ti Jises Krai

Mt 4:1-4	Apo 20:32	1 Te 2:13	1 Pi 1:22-25
Mt 5:17-20	Rom 15:4	1 Te 4:13	2 Pi 1:19-21
Mt 22:29	Rom 16:26	2 Ti 3:14-17	2 Jn 9-10
Jn 8:31-32	Kol 3:16	Hib 4:12	HH 1:3
Jn 20:31			

Apo 20:24	1 Kor 15:1-7	Pil 1:27	2 Te 2:14
Rom 1:2-4	Gal 1:6-12	Kol 1:5-6	2 Ti 1:8-11
Rom 1:16-17	Epe 1:13	1 Te 1:5	2 Ti 2:8-10
1 Kor 1:17-25			

Sale xoxoi awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha

Hahunatun

Jn 3:16-17	Rom 5:1-11	Epe 2:1-10	1 Ti 2:3-7			
Apo 2:37-39	Rom 10:9-13	1 Ti 1:15-16	1 Pe 1:3-5			
Apo 4:11-12			Mt 19:4-6	Epe 5:21-33	Tai 2:3-5	1 Pi 3:1-7
			1 Kor 7:1-16	Kol 3:18-19	Hib 13:4	

Sale haewiai seilon

Hehin ti axoalaha matewen

Mt 4:23-25	Apo 8:4-8	1 Kor 12:9	Apo 5:23	1 Kor 7:39-40	1 Ti 5:3-16	Jms 1:27
Mt 9:35	Apo 19:11-16	1 Kor 12:29-30	Rom 12:3			
Mt 11:2-5	Apo 28:8-9	2 Kor 12:7-10	Jms 5:14-15			
Apo 3:1-6			Taman tinan			

Epe 6:4	Kol 3:21	1 Ti 3:4-5
---------	----------	------------

Sale hasawiai wasole seilon ma Haeu

Satan

Apo 13:38-39	Rom 3:21-26	Rom 5:18-19	Gal 3:6-9			
Rom 1:16-17	Rom 5:1, 9-10	Gal 2:16	Mt 13:7-9	Jn 8:42-44	Epe 2:2	1 Jn 3:1-3
			Mt 25:41	2 Kor 2:10-11	Te 2:18	HH 12:7-12
			Lk 4:1-13	2 Kor 4:4		2 Te 2:9-12
			Lk 22:3-4	2 Kor 11:13-15		1 Pi 5:8-9

Sale hukumain ti teka kahikahi Jises Krai

Mt 18:19-20	Rom 12:4-8	Epe 4:11-16	1 Ti 4:13	Saun lialun
Apo 2:41-47	Epe 1:22-23	Kol 3:15-17	Hib 10:24-25	Haweseilon aile saun lialun

Sale sameniakaha ma teheni aliakeakaha

Jn 8:7-9	Rom 3:23	Gal 3:22	1 Jn 1:8-10
Rom 3:9-20	Rom 5:12		

Mt 5:3-12	Lk 18:9-14	Pil 2:3-11	Jms 4:5-10	Sale kaui kawatan ti lialui woukaha na
Mt 18:1-5	Epe 4:2	Kol 3:12-13	1 Pi 5:17	namilokaha kumahe xoxoan ti Jises Krai
Lk 14:7-11				

Sale teka kahikahi Jises

			Mt 10:28	Rom 1:18-19	2 Te 1:7-9	1 Pi 4:3-5
			Mt 13:41-42	Rom 6:23	Hib 9:27	Jud 7
			Jn 3:18-20, 36	Gal 6:7-8	Hib 10:26-31	HH 20:11-12
			Apo 17:30-31	Kol 3:5-6	1 Pi 1:17	
Mt 16:13-20	1 Kor 12:12-30	Epe 4:1-16	1 Pi 2:4-10			
Apo 2:41-42	Epe 1:22-23	Kol 1:18	HH 19:5-10			
Rom 12:4-8	Epe 2:19-22	Hib 10:24-25	Sale pupuasan			

Sale teka nati Haeu

Rom 1:18-32	Epe 2:1-3	Kol 3:5-10	1 Pi 4:3
Rom 8:5-8	Epe 5:3-5	Jms 4:17	1 Jn 3:4-5
Gal 5:19-21			

Jn 1:12-13	Gal 4:6-7	Hib 12:5-11	1 Jn 3:1-3
Rom 8:14-17			Saun lialun ti wawan hehin

Sale totone hahunatun
Akaik

Mt 5:27-30	1 Kor 5:9-11	Epe 5:3	Hib 13:4
Jn 8:2-11	1 Kor 6:9-20	Kol 3:5-6	Jud 7
Rom 13:8-10	Gal 5:19	1 Te 4:1-8	

Mt 15:3-6	Epe 6:1-3	1 Ti 5:4, 8	Hib 12:7-11
Lk 2:51	Kol 3:20		Saun ti teka kahikahi Jises Krai

Towiahuin ti lialui woukaha hani Haeu

Jn 13:34-35	Rom 12:9-13	Kol 3:12-17	1 Te 5:16-18
Jn 14:27	Gal 5:22-26		

Mt 4:17	Lk 24:45-47	Apo 17:29-31	2 Kor 7:8-10
Mk 6:12	Apo 2:37-40	Apo 20:21	2 Pi 3:9
Lk 13:1-5	Apo 3:19-20	Apo 26:19-20	HH 9:20-21
Lk 15:1-31			

Sulusulu ma hong paxaii kakain

Mt 5:25-26	Mt 18:15-17	Rom 12:14-21	1 Kor 6:1-8
Mt 5:38-42			<i>Un taxitaxia</i>

Tatanomiaia Haeu

Rom 13:13	1 Kor 6:9-11	Epe 5:18	Tai 1:7
1 Kor 5:11	Gal 5:19-21	1 Ti 3:1-3	1 Pi 4:3-5

Mt 19:4	Apo 17:24-26	Kol 1:15-16	Hib 1:3
Jn 1:3	1 Kor 8:6	Hib 1:2	HH 1:1
Apo 14:15			

Wawahen ti Haeu

Tehu angiaian tapeinan ti Jises kapi tesol aposel

Mt 22:37-38	Jn 14:21	1 Pi 1:8	1 Jn 5:3
Mk 12:28-30			

Wawahen ti Haeu

Mt 26:26-30	Mk 14:22-26	Lk 22:14-20
-------------	-------------	-------------

Jn 3:16	Rom 5:8	Epe 2:4-5	1 Jn 4:9-10
---------	---------	-----------	-------------

Teleiai manihuh hani Haeu ti kahuiaia saun lialun

Saun ti he wawahen

Mt 9:13	Mk 12:33	Rom 12:1	Hib 9:6-10	Mt 5:43-48	Rom 12:9-10	Gal 5:13-14	1 Jn 2:9-11
				Mt 22:39	Rom 13:8-10	1 Te 4:9-10	1 Jn 3:11-12
				Jn 13:34-35	1 Kor 13:1-13	1 Pi 4:8	1 Jn 4:7-21
				Jn 15:12-17	1 Kor 16:14		

Tesol kawi kawatan ti tap tahi tapoan

Xojini Satan ma kawatan

Mt 10:28	Mt 13:47-50	Lk 16:23-26	HH 20:10-15
Mt 13:41-42	Mt 25:41	2 Te 1:9	HH 21:8

Tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan

Mt 4:1-11	1 Kor 10:12-13	1 Te 3:5-8	Jms 4:1-10
Mt 6:13	1 Kor 16:13	2 Te 3:3	1 Pi 1:1-10
Lk 22:31-32	2 Kor 12:7-10	2 Ti 1:7-8	1 Pi 5:1-10
Jn 17:14-19	Epe 3:20-21	Hib 2:18	1 Jn 4:1-10
Rom 8:31-39	Epe 6:10-18	Hib 4:14-16	1 Jn 5:1-10
Rom 12:12	Pil 4:13	Hib 12:1-2	HH 1:1-10
Rom 16:19-20			

Mt 19:16-30	Jn 14:6	Rom 8:10-17	Kol 3:1-4
Lk 10:25-28	Jn 17:2-3	2 Kor 5:17	2 Ti 1:1-4
Jn 3:1-16	Jn 20:31	Gal 2:20	Tai 1:1-10
Jn 5:19-29	Rom 5:21	Epe 2:1-6	1 Pi 1:23
Jn 10:10	Rom 6:5-14	Kol 2:13	1 Jn 1:1-10
Jn 11:25-26			

Kakain ti sale waliko tenen tenen leili pepai Haeu Angiaian ti namenai matei Jises Kraiss

Tone Haeu

Lk 12:32-34	Pil 1:23	HH 4:1-11	HH 21:22-22:5	1 Kor 10:14-22	1 Kor 11:17-34
Jn 14:1-3	Kol 3:1	HH 21:1-4	HH 22:14-15		
2 Kor 5:1-8	1 Pi 1:4-5				<i>Baptais</i>

Mt 28:18-20	Apo 8:12, 36-38	Apo 19:1-11	Mt 28:18-20	Gal 3:26-27	Jn 20:19-23	1 Kor 2:4, 9-16
Jn 3:22	Apo 10:44-48	Apo 22:1-14	Mt 16:1-9	Kol 2:12	Apo 1:4-5, 8	1 Kor 3:16
Jn 4:1-2	Apo 16:14-15, 31-33	Rom 6:1-11	Mk 3:28-30	Rom 20:2-27	Apo 2:1-18, 38-39	1 Kor 6:11, 19
Apo 2:37-42			Lk 1:35		Apo 4:31	1 Kor 12:1-13
			Lk 3:16		Apo 5:3-5	2 Kor 1:21-22
			Lk 4:1		Apo 8:14-17	2 Kor 5:5
			Lk 11:13		Apo 10:44-48	2 Kor 13:14
			Lk 12:12		Apo 13:2-4	Gal 3:2-5
			Jn 1:32-34		Apo 15:28	Gal 4:6
			Jn 3:5-8		Apo 16:7-10	Gal 5:16-18, 22-25
Mk 10:27	Apo 17:22-31	1 Ti 6:15-16	Jn 7:37-39		Apo 19:1-7	Epe 1:13-14, 17
Mk 12:29-30	Rom 1:18-23	Hib 4:13	Jn 10:41-42, 16		Rom 5:5	Epe 3:16
Lk 1:37	Rom 11:33-36	Hib 10:30-31	Jud 24-25		Rom 7:6	Epe 4:3-4, 30
Lk 6:35-36	1 Kor 8:4-6	Jms 1:17	Jn 15:7-11		Rom 8:9-16, 26-27	Epe 5:18-20
Jn 4:24	2 Kor 1:3	1 Pi 1:14-17	HH 15:3-4			
Apo 14:14-17	1 Ti 1:17					

Haeu

Hong tamaniai Haeu

Haeu haponoakaha

Jn 14:15, 21, 23-24	Rom 13:8-10	1 Jn 2:3-8	2 Jn 5-
Jn 15:10-17	1 Pi 1:14-16	1 Jn 3:22-24	

Mt 6:25-34	Apo 14:15-17	Rom 11:36	Hib 1:3
Mt 10:29-31	Rom 8:28	Kol 1:17	Jms 4:13-16

Hualiai seilon liai

Haliniai an ti hualiai lotu

Mt 6:1-4	Lk 6:38	2 Kor 9:1-15	Hib 13:1-3,
Mt 7:12	Apo 11:27-30	Gal 6:9-10	Jms 1:27
Mt 25:31-46	1 Kor 10:24	Pil 4:14-19	Jms 2:15-16
Lk 3:10-11	2 Kor 8:1-15	Hib 10:24	1 Jn 3:16-18

Mt 6:16-18	Mk 2:18-20	Apo 13:1-3	Apo 14:23
------------	------------	------------	-----------

Jises Krais
Aliai Jises

He lilioa

				Mt 24:29-44	Kol 3:4	2 Te 2:l-4	2 Pi 3:1-18
				Jn 14:1-3	1 Te 1:9-10	1 Ti 6:13-15	1 Jn 3:1-3
Mt 5:31-32	Lk 16:18	Rom 7:2-3	1 Kor 7:10-16	Apo 1:10-11	1 Te 3:13	2 Ti 4:8	HH 1:7
Mt 19:3-9				Apo 3:19-21	1 Te 4:13-5:11	Hib 9:28	HH 22:12-1
				Pil 3:20-21	2 Te 1:6-10		

Hinitiai seilon

Jises aile kilan waliko lalap ti kui pohe Haeu.

Mt 7:21-23	Apo 17:30-31	2 Kor 5:9-10	1 Pi 1:17				
Mt 16:24-27	Rom 2:1-11	2 Te 1:5-10	Mt 8:1-15, 23-33		Mt 20:29-34	Lk 7:11-15	Jn 4:46
Mt 25:31-46	Rom 14:10-12	Hib 9:27-28	1 Pi 4:3-5, 18-33		Mt 21:18-22	Lk 13:10-13	Jn 5:5-
Jn 3:18-21	1 Kor 3:10-15	Hib 10:26-31	HH 20:11-15		Mk 1:21-28	Lk 14:l-4	Jn 9:1-
Jn 5:24-29	1 Kor 4:5		Mt 12:9-14, 22		Mk 7:32-37	Lk 17:12-14	Jn 11:1-
			Mt 14:15-32		Mk 8:22-25	Lk 22:50-51	Jn 21:4-
			Mt 15:22-28, 32-38		Lk 5:4-8	Jn 2:1-11	Apo 2:
			Mt 17:14-18				

Holi Spirit

Jises alia hani tone Haeu

Lk 24:50-51	Rom 8:34	Hib 1:3-11	Hib 1:17-21	Epe 5:20	Kol 3:17	1 Ti 2:1
Apo 1:9-11	Epe 1:20-23	Hib 2:9	Hib 1:6-12-14	Pil 4:4-7	Kol 4:2	1 Ti 4:4-5
Apo 2:32-36	Pil 2:9-11	Hib 4:14-16	1 Pi 2:1-21	Kol 2:7	1 Te 5:18	
Apo 5:30-31						

Kau i kawatan nake ti usiai Jises Krai

Jises hanau seilon ma haewia teka tinun

Mt 4:23-25	Mt 9:35-36	Lk 4:14-44	Jn 20:30-31	Mt 5:10-12	Apo 5:41	2 Kor 12:10	Hi
Mt 7:28-29	Mt 11:1-6	Apo 10:36-38		Mt 13:19-13	Rom 8:35-37	Pil 1:28-29	Hi
				Lk 12:4-9	Rom 12:12-14, 17-21	2 Te 1:4-8	1 P
				Jn 15:18-21	1 Kor 4:11-13	2 Te 3:2-4	1 P
				Jn 16:1-4	2 Kor 4:8-11	2 Ti 3:10-13	HI

Jises Krai tel Nati Haeu

Mt 11:27-30	Jn 11:25-27	1 Kor 3:11	Hib 1:1-14	<i>Kawatan ti tunahi kaha</i>			
Mt 16:13-17	Jn 14:5-11	2 Kor 4:4-6	Hib 7:26-28				
Lk 1:35	Jn 17:1-5	2 Kor 5:21	1 Jn 2:1-2	Rom 8:18-25, 28	2 Kor 4:16-18	1 Pi 1:6-9	1 Pi 1
Jn 1:1-18	Jn 20:26-31	Gal 4:4-5	1 Jn 2:20	1 Kor 1:4	Jms 1:2-4	1 Pi 2:19-21	
Jn 5:19-29	Apo 3:13-16	Pil 2:5-11	HH 1:12-18				
Jn 6:35-40	Apo 4:10-12	Kol 1:15-20	HH 19:11-16				
Jn 8:58	Rom 1:3-4	Kol 2:9-10		<i>Lotu</i>			

Lotu ti seilon hani Haeu

Tahi hakeai Jises he kros

				Mt 11:25-26	Jn 11:41-42	Rom 10:1-2	Kol 1
				Mt 14:23	Jn 17:1-26	Rom 15:30-33	Kol 4
Mt 27:32-56	Mk 15:21-41	Lk 23:26-49	Jn 11:19-33	Mt 19:13-15	Apo 4:24-31	2 Kor 12:7-10	1 Te
				Mk 1:35	Apo 16:25	Epe 1:15-20	2 Te
				Lk 5:16	Apo 20:36	Epe 3:14-21	2 Te
				Lk 6:12	Apo 21:5	Epe 6:19-20	Hib 1
				Lk 22:32, 39-46	Rom 1:9-10	Pil 1:3-5, 9-11	Hib 1
Jn 1:14	Mt 1:18-25	Mt 2:1-23	Pil 2:6-7				
Lk 1:26-38	Lk 2:1-20	Gal 4:4-5	Hib 2:14-18	<i>Naana ti sale lotu</i>			

Tihiniai Jises

				Mt 6:5-13	Jn 14:13-14	Pil 4:6-7	Jms 1:5
				Mt 7:7-11	Jn 15:7	Kol 4:2	Jms 4:2
Mt 27:57-66	Mk 15:42-47	Lk 23:50-56	Jn 11:38-49	Mt 18:49-20	Jn 16:23-26	1 Te 5:17	Jms 5:1
				Mk 11:24-25	Rom 8:26-27	1 Ti 2:1-4, 8	1 Pi 4:7
				Lk 11:1-13	Rom 12:12	1 Ti 4:4-5	1 Jn 3:2
				Lk 18:1-8	Epe 2:18	Hib 4:16	1 Jn 5:1
				Lk 21:36	Epe 6:18	Hib 10:19-22	
Mt 28: 1-20	Apo 1:3-8	Apo 10:39-43		Rom 4:24-25			
Mk 16:1-8	Apo 2:24-32	Apo 13:29-39		1 Kor 15:3-8, 12-21			
Lk 24:1-49	Apo 3:15	Apo 17:2-3, 30-31		HH 1:18			
Jn 20:1-21:14	Apo 4:10, 33	Rom 1:4					

Lotu i waliko ti kumane Haeu ma hapua-sai pohe Satan ti ailei waliko

Xotiai Jises ma namil ti teleian

				Mt 4:10	1 Kor 5:11	2 Kor 6:14-18	1 Jn 5
				Apo 13:4-12	1 Kor 6:9-11	Gal 5:19-21	HH 2
				Apo 17:22-31	1 Kor 8:1-13	1 Te 1:9-10	HH 2
Mt 26:47-68	Mk 14:43-65	Lk 22:47-53	Apo 19:19-20	1 Kor 10:1-22			
Mt 27:1-2, 11-31	Mk 15:1-20	Lk 22:63-23:25	Jn 18:28-19:16				

Kakain ti sale kemulik

Masiwi ti teka kahikahi
Krais Lokaha hani laha

Namil xoxoan ti Jises Kraiss / Sohoin hani Jises Kraiss

1 Kor 9:14	1 Te 5:12-13	1 Ti 5:17-22	Hib 13:7-17
Gal 6:6			

Sale xoxoi namil hani Kraiss ti awaiakaha

Sale kilamialaha

				Jn 1:12	Jn 14:6	Apo 16:30-31	Gal 2:16
				Jn 3:15-18, 36	Jn 20:31	Rom 3:20-22	Epe 2:8-9
Apo 6:1-6	Apo 14:23	1 Ti 3:1-13	Tai 1:5-9	Jn 6:47	Apo 4:12	Rom 10:9-10	

Sale xoxoi namil hani Kraiss ti nanahiakaha

Waliko ti laha ailewa

				Mk 11:22-25	Rom 5:1-2	2 Kor 5:6-7	Jms 1:2-8
Mt 28:18-20	1 Te 2:1-12	2 Ti 2:1-26	Tai 1:7-8	Lk 11:25-6	Rom 14:22-23	Gal 5:6	Jms 2:14-20
Lk 22:24-27	1 Ti 4:1-16	2 Ti 3:10-4:5	1 Pi 5:1-4	Jn 14:4	1 Kor 13:13	Hib 11:1-40	1 Pi 1:3-9
Apo 20:17-35							

Oxoxiai saun lialun

Masiwi ti nahikei xux

Sale Haeu oxoxi kaha ti kawatan ti lialui woukaha

Mt 22:15-22	Rom 13:1-7	Tai 3:1	1 Pi 2:13-17	Mt 26:28	Apo 10:43	Kol 1:13-14	Hib 10:17-18
Apo 5:27-29	1 Ti 2:1-4			Mk 11:25-26	Apo 26:18	Kol 2:13-14	1 Jn 1:8-2:2
				Apo 5:31	Epe 1:7		

Matei Jises Kraiss ti oxoxiakaha ti kawatan ti lialui woukaha lehe kaha sohot seilon haun ti usiai Haeu

Sale oxoxiai seilon liai ti kawatan ti saun lialun laha aile hani kaha

				Mt 6:12-15	Mk 11:25	Lk 17:3-4	Epe 4:31-32
Mt 26:26-29	Rom 5:9-10	Hib 9:11-14	HH 14:8-21	Mt 14:21-35	Lk 6:37	2 Kor 2:5-11	Kol 3:13
Rom 3:25	Epe 1:7	1 Jn 1:6-7					

Pepai Haeu

Matemate

				Mt 4:1-4	Apo 20:32	1 Te 2:13	1 Pi 1:22-25
Jn 6:39-40	Rom 14:7-9	Pil 1:20	Mt 22:29	Mt 5:17-20	Rom 15:4	1 Te 4:13	2 Pi 1:19-21
Jn 11:17-27	1 Kor 15:12-58	1 Te 4:13	Mt 22:29	Mt 22:29	Rom 16:26	2 Ti 3:14-17	2 Jn 9-10
Jn 14:1-4	2 Kor 5:1-10	Hib 2:1	Mt 22:29	Jn 8:31-32	Kol 3:16	Hib 4:12	HH 1:3
Rom 8:10-11, 38-39				Jn 20:31			

Sale awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha

Meng Solian ti Jises Kraiss

Apo 20:24	1 Kor 15:1-7	Pil 1:27	Jn 3:16-17	Rom 5:1-11	Epe 2:1-10	1 Ti 2:3-7
Rom 1:2-4, 16-17	Gal 1:6-12	Kol 1:5-6	Apo 3:37-39	Apo 9:3-11	Rom 10:9-13	1 Ti 1:15-16
1 Kor 1:17-25	Epe 1:13	1 Te 1:5	Apo 4:10	Apo 4:10		1 Pe 1:3-5

Sale haewiai seilon

Moni ma soxi

				Mt 4:23-25	Apo 3:1-6	Apo 28:8-9	1 Ti 5:23
Mt 6:19-21, 24-34	Apo 20:35	Hib 13:6-35	Jms 5:4-6	Mt 9:35	Apo 8:4-8	1 Kor 12:9, 29-30	2 Ti 4:20
Lk 12:13-21, 32-34	1 Ti 6:6-10, 17-19	Jms 2:11	Mt 9:11	Mt 9:11	Apo 19:11-16	2 Kor 12:7-10	Jms 5:14

Sale hasawiai wasole seilon ma Haeu

Epe 6:4	Kol 3:21	1 Ti 3:4-5
---------	----------	------------

Apo 13:38-39	Rom 3:21-26	Gal 2:16	Fai 3:7
Rom 1:16-17	Rom 5:1, 9-10, 18-19	Gal 3:6-9	

Sale hukumain ti teka kahikahi Jises Krai

Mt 13:19	Jn 8:42-44	Epe 2:2	1 Jn 3:8-10
Mt 25:41	2 Kor 2:10-11	1 Te 2:18	HH 12:7-12
Lk 4:1-13	2 Kor 4:4	2 Te 2:9-12	HH 20:1-3,
Lk 22:3-4	2 Kor 11:13-15	1 Pi 5:8-9	

Mt 18:19-20	Rom 12:4-8	Epe 4:11-16	1 Ti 4:13
Apo 2:41-47	Epe 1:22-23	Kol 3:15-17	Hib 10:24-25

Saun lialun
Lawe seilon aile saun lialun

Sale sameniakaha ma teheni aliakeakaha

Jn 8:7-9	Rom 5:12	Gal 3:22	1 Jn 1:8-10
----------	----------	----------	-------------

Mt 5:3-12	Lk 18:9-14	Pil 2:3-11	Jms 4:3-10	Rom 3:9-20, 23
Mt 18:1-5	Epe 4:2	Kol 3:12-13	1 Pi 5:5-7	
Lk 14:7-11				

Sale kawi kawatan ti lialui woukaha na namilokaha kumahe xoxoan ti Jises Krai

Sale teka kahikahi Jises

Mt 10:28	Rom 1:18-19	2 Te 1:7-9	1 Pi 4:3
Mt 13:41-42	Rom 6:23	Hib 9:27	Jud 7
Jn 3:28-36	Gal 6:7-8	Hib 10:26-31	HH 20:1-3,
Apo 19:30-31	Kol 3:5-6	1 Pi 1:17	

Mt 16:13-20	1 Kor 12:12-30	Epe 4:1-16	Jn 1:24-26
Apo 2:41-42	Epe 1:22-23	Kol 1:18	Hib 10:24-25
Rom 12:4-8	Epe 2:19-22	Hib 10:24-25	

Sale pupuasan

Sale teka nati Haeu

Rom 1:18-32	Epe 2:1-3	Kol 3:5-10	1 Pi 4:3
Rom 8:5-8	Epe 5:3-5	Jms 4:17	1 Jn 3:4-5
Gal 5:19-21			

Jn 1:12-13	Gal 4:6-7	Hib 12:5-11	1 Jn 3:5-7
Rom 8:14-17			

Sale totone hahunatun
Akaik

Saun lialun ti wawan hehin

Mt 15:3-6	Epe 6:1-3	1 Ti 5:4, 8	Hib 12:7-11	Mt 5:27-30	1 Kor 5:9-11	Epe 5:3	Hib 13:4
Lk 2:51	Kol 3:20			Jn 8:2-11	1 Kor 6:9-20	Kol 3:5-6	Jud 7
				Rom 13:8-10	Gal 5:19	1 Te 4:1-8	

Hahunatun

Saun ti teka kahikahi Jises Krai

Mt 19:4-6	Epe 5:21-33	Tai 2:3-5	1 Pi 3:1-7	Jn 13:34-35	Rom 12:9-13	Kol 3:12-17	1 Te 5:16-17
1 Kor 7:1-16	Kol 3:18-19	Hib 13:4		Jn 14:27	Gal 5:22-26		

Hehin ti axoalaha matewen

Sulusulu ma hong paxaii kakain

Apo 6:1	1 Kor 7:39-40	1 Ti 5:3-16	Jms 1:27	Mt 5:25-26, 38-42	Mt 18:15-17	Rom 12:14-21	1 K...
Rom 7:2-3							

Taman tinan

Tatanomiaai Haeu

Mt 19:4	Apo 17:24-26	Kol 1:15-16	Hib Mt 22:37-38	Jn 14:21	1 Pi 1:8	1 Jn 5:3
Jn 1:3	1 Kor 8:6	Hib 1:2	HH 4:112:28-30			
Apo 14:15						

Wawahen ti Haeu

Tehu angiaian tapeinan ti Jises kapi tesol aposel

Jn 3:16	Rom 5:8	Epe 2:4-5	1 Jn 4:9-10
---------	---------	-----------	-------------

Mt 26:26-30	Mk 14:22-26	Lk 22:14-20
-------------	-------------	-------------

Saun ti he wawahen

Teleiai manihuh hani Haeu ti kahuiai saun lialun

Mt 5:43-48	Rom 12:9-10	Gal 5:13-14	1 Jn 2:9-11
Mt 22:39	Rom 13:8-10	1 Te 4:9-10	1 Jn 3:11-18
Jn 13:34-35	1 Kor 13:1-13	1 Pi 4:8	1 Jn 4:7-21

Mt 9:13	Mk 12:33	Rom 12:1	Jn 15:12-16	1 Kor 6:14	kawati kawatan ti tap tahi tapoan
Mt 10:28	Mt 25:41	2 Te 1:9	HH 21:8		
Mt 13:41-42, 47-50	Lk 16:23-26	HH 20:10-15			

Xoiniai Satan ma kawatan

Tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan

Mt 4:1-11	1 Kor 10:12-13	1 Te 3:5-8	Jms 4:7
Mt 6:13	1 Kor 16:13	2 Te 3:3	1 Pi 1:5

Mt 19:16-30	Jn 14:6	Rom 8:10-17	Kol 3:24	1 Kor 12:13	1 Te 3:5-8	Jms 4:7
Lk 10:25-28	Jn 17:2-3	2 Kor 5:17	2 Ti 1:10	1 Kor 12:13	2 Te 3:3	1 Pi 1:5
Jn 3:1-16	Jn 20:31	Gal 2:20	Tai 8:4	2 Kor 12:7-10	2 Ti 1:7-8	1 Pi 5:8-11
Jn 5:19-29	Rom 5:21	Epe 2:1-6	1 Pi 2:3	Epe 3:20-21	Hib 2:18	1 Jn 4:4
Jn 10:10	Rom 6:5-14	Kol 2:13	1 Jn 5:11	Epe 6:10-18	Hib 4:14-16	1 Jn 5:3-5
Jn 11:25-26				Pil 4:13	Heb 12:1-2	HH 12:7-10

Tone Haeu

Lk 12:32-34	Pil 1:23	HH 4:1-11	HH 21:22-22:5
Jn 14:1-3	Kol 3:1	HH 21:1-4	HH 22:14-15
2 Kor 5:1-8	1 Pi 1:4-5		

Towiahuin ti lialui woukaha hani Haeu

Mt 4:17	Lk 24:45-47	Apo 17:29-31	2 Kor 7:8-11
Mk 6:12	Apo 2:37-40	Apo 20:21	2 Pi 3:9
Lk 13:1-5	Apo 3:19-20	Apo 26:19-20	HH 9:20-21
Lk 15:1-31			

Un taxitaxia

Rom 13:13	1 Kor 6:9-11	Epe 5:18	Tai 1:7
1 Kor 5:11	Gal 5:19-21	1 Ti 3:1-3	1 Pi 4:3-5

Wawahen Waheniai Haeu

Haxewai hina kakain ti teik pepa ie

Abel (Matiu 23:35; Luk 11:51; Hiebru 11:4, 12:24)

Abel nati Adam, i tel ukale Kein komuh. Kein telei i. (Genesis 4:1-8).

Abraham

Abraham i tel seilon ti matahaun. Hatesol seilon ti Israel nakuama tetan. Haeu hone i ti sos saliliai xuxun hani texux xux ti Haeu neini haniwen i. Abraham hong usi. Ahang kilan wanen i to luluawa atengi taen ti i tunahiwa texux xux ien ape i tonai. Xux tetexux aope ie axan Israel. Haeu xinoti namil kapi Abraham ka teka laha nakuama tetan se seilon ti Haeu ape na masin laha tu xox tetan i ngahati laha. (Genesis 15; Rom 4; Hiebru 6:13-15)

Abraham uke axoan tel hehin axan Sara. Lalu kum tan akaik nake Sara lieheh. Ti lalu ape pate salimat, Haeu axi lalu tel akaik wawan. Lalu axai i Aisak. Aisak uke axoan tel hehin axan Rebeka. Lalu hanatuale hua akaik wawan sangasang, Iso ma Jekop. Jekop axan tenen liai Israel. Nake ti tel seilon ien laha axai teka Ju seilon ti Israel. Teka laha nakuama ti Iso laha pahoxai teka laha nakuama ti Jekop. Jekop uke axoan hahutuan Lea ma Rakei. I uke hetekie hua hehin liai. Natun huopanim hua akaik wawan. Huopanim huosol seilon ti Israel ahuma ti tesol natun ien. Axalato taian leili pepai Haeu (Hahatakei Haeu 7:4-8). Kilan wanen seilon laha nakuama ti lato. Laha hatesol seilon ti Israel.

Adam (Luk 3:38; Rom 5:14; 1 Korin 15:22, 45; 1 Timoti 2:13-14; Jud 1:14)

Adam tel seilon Haeu tanomi imat ti lawe seilon. Haeu uke hepekeun tanomian. Adam ma tel axoan Iv lalu huhua ti hutuiai tahiai kakai Haeu. Hutui taen ien lawe seilon aile saun lialun. Aile ape nake ti tahitah ti Adam, saun lialun ma matemate i tunahi kaha hatesol. Tuahe nake ti matei Jises Krai, kaha pon ukei tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan na namilokaha

xoxoan ti Jises Krai. I tel awaiakaha ti kaui kawatan ti lialui woukaha.

Aisaia (Matiu 3:3; Aposel 8:30; Rom 9:27-29)

Aisaia i tel ti teka masiwi ti kuluiak kakai Haeu. Ti kuewen wanen, imat ti Jises Krai lua hanima tehu pon ie, Aisaia kak kilamiwen waliko ti na i sohot hani Jises. (Paxaiwa teik pepa Aisaia)

Alfa (Hahatakei Haeu 1:8, 21:6, 22:13)

Alfa se hutuiai alfabet ti kakai Grik, masin "A" i se hutuiai alfabet ti kakai Seimat. Jises Krai i tetel ti hutuiai lawe waliko, aile ape laha kolongeni i Alfa ti leili pepai Haeu.

Aposel

Jises kilami aposel tetesol huopanim huhua seilon ti uli lato sohotua kahikahin (Matiu 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16; Aposel 1:21-22). Tesol seilon ien lawe kapin ma i to hahanau lato. Ti Jises mat ape i moih alia, lato ningahi i ti pulalato wanen. I talo lato ti kaxiai lawe waliko ti lato ningahiwen ma kaxi ahutiai meng solian tetan. Lato sohot masiwi ti teka kahikahi Jises. Leili pepai Aposel, Pol, Banabas, ma teka liai, lato tin aposel. Lato tin kikilamiai Jises Krai ti ailei puasan. Tenen kakain "aposel" salangawan ukek, "tetel laha talo."

Aron (Luk 1:5; Aposel 7:40; Hiebru 5:4, 7:11, 9:4)

Aron tetel ukale Moses pamu. Aron nakuama ti Livai, tel ti tesol huopanim hua nati Jekop. Aron tetel uli i sohotua masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon. Haeu ukek ka ti wasole teka Ju, mewenae teka laha nakuama ti Aron laha sohot masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon.

Baal (Rom 11:4)

Ti kuewen wanen imat ti teka Ju tonai texux xux Israel, teka seilon ti ien laha lolotui Baal tel kumahe salan Haeu. Taun hina teka Ju kum lotui Haeu, laha lotui non Baal. Nake ti tenen saun ien Haeu lengeini hawane laha.

Babilon

Babilon i tehu taon pate lalap. Ti imat wanen, teka seilon ti ien hilei teka Israel ape laha tike. Laha waxi kilan ti lato hani Babilon ape lungei lato ailei puasain kawatan ti tap lato uke

kahun. Teka Israel to ien leili ahang 70 (Matiu 1:11-12, 17; Aposel 7:43). Leili teik pepa ie Babilon uke i tu kikilami tehu taon Rom ti kilan seilon laha lolotui waliko ti kumahe salan Haeu ma teteka ti aope laha kum nam waxi Haeu. (Hahatakei Haeu 14:8, 17:5, 18)

Balam (2 Pita 2:15; Jud 1:11; Hahatakei Haeu 2:14)

Balam tel ti kului ai kakai Haeu. Telao teka Moab hilei teka Israel. Balak tel masiwi ti laha pahan Balam saiwa teka Israel lehe i xoini lato. I kakane Balam ka i uke kahun. Kemuk Balam watakaimu tuahe imuh i sowini nake i pate halepean ti moni. Ti i luluainiwa lehe i aile, tel engel tiehi aweisalun. Tok donki kikiliwake Balam tuahe ti i ningahiwa tel engel, i kum kiliwau ahe kalak Balam xaxai i. Tok donki wixile ape i tumei Balam. Balam paxai tioi ka Haeu pahan i aile hasolia haniwa teka Israel, aile ape i kum sai lato. (Numbers 22-24)

Baptais

Baptais se kolakol ka seilon i sohotuen kahikahi Jises Krai. Laha hana hatapo namilolaha hani i ma laha hong tamani kakaian. Jon baptaisi kilan seilon he tehu kan Jodan. I hone laha towiahua ti lialui woulaha ape i baptaisi laha ti puli teka seilon.

David

David i tel ti teka masiwi ti ngahatiai teka Ju. I tetel nati Jesi tapeinan. Imat ti i to tel masiwi, lawe i ngangahati sipsip tupi tel taman. Lokon ti i uluha tutuen, i hilei telei tel seilon pate lalap axan Goleat tel ti teka laha hil pahoxai teka Ju. Wawahen ti David lalap wanen hani Haeu. I aile tanomi kilan pak ti haxawai Haeu. Pakun ien laha axai Salm. Jises takah nonoma ti kahi nati tel David ie (Rom 1:3; Hahatakei Haeu 22:16). Ti kuwen wanen Haeu kakawen ka Krai tel i taloma, i nakuama ti tel masiwi David.

Elaija (Matiu 11:14; Mak 9:4; Rom 11:2; Jeims 5:17)

Elaija i tel ti teka masiwi ti kului ai kakai Haeu. I aile kilan kolakol lalap ti kui pohe Haeu (1 Kings 17-19; 2 Kings 2:11-12). Elaija se tetel Jises kak koko-

longeni Jon Baptis hani i. (Matiu 17:9-13; Mak 9:9-13; Luk 1:17)

Engel (Kakai Inglis: *angel*)

Teka engel se spirit solian ti Haeu laha kapin ti tesol tonan. Laha kumahe seilon masin kaha. Kaha kum pon ningahiai tupualaha tuahe i pon laha sohot take hani kaha. Haeu talo teka engel ailei pupuasan. Laha ngangahati teka seilon ti Haeu (Aposel 12:6-11, 27:23; Hiebru 1:14). Taun hina Haeu talo laha ti kaxi haniai seilon kakain tuah tetan. Tel masiwi ti hatesol engel axan Maikel (Jud 9). Tel engel masiwi liai axan Gabriel. (Luk 1:19, 26)

Grik

Teka Grik totonai texux xux Akaia. Aope ie Akaia axan Gris. Tehu taon lalap ti Gris se Aten. Tehu taon Korin tin leili texux xux ien. Lokon ti tesol aposel, teka Grik seilon aneso ma pate teka liai sameni laha. Kilan seilon kakak kakai Grik. Salan tetan, lokon ti Jises, hatesol seilon laha sukulawen, laha pon kak kakai Grik. Meng solian ti Jises, imat laha taimu ti kakai Grik.

Haga (Galasia 4:21-31; Genesis 16)

Haga i unau Sara tel axoi Abraham. Lokon ti Sara lieheh tutuen i talo Haga eng akati Abraham. Sara aile ukek ien lehe Haga hanatua axi i ma Abraham akaik waxi hina seilon nakuama ti lalu. Ape salan, Haga hatakaha tel akaik wawan axan Ismael. I kumahe akaik tetel Haeu kakawen i hani Abraham ma Sara. Aile ape teka laha nakuama ti tel akaik ien, laha kum uke waliko solian ti Haeu kakawen i hani teka laha nakuama ti Abraham. Imuh Sara hatakaha tel akaik axan Aisak. I se tetel akaik Haeu kakawen i hani lalu Abraham. Muhin ti Sara hatakahawa Aisak, i leng ape usi xaxaweni Haga. Haga sos to xohi hani Maunt Sainai. Se maunten tetehu ien Haeu kakak kapi Moses ape hani i tesol nauna tetan ti haniai teka Ju. Nake ti tenen ien, leili pepai Galasia Pol ukek ka Haga, tel unau Sara, tu kikilami teka seilon laha hahitake tesol nauna ien. Seilon tenen ien laha soh ka mewenae na seilon usi hatapo hatesol nauna ien, Haeu paxai ukek i seilon sawisawin. Aile ape laha kum soh

ka mewenae na namilokaha xoxoan ti Jises Kraiss, Haeu paxai ukek kaha seilon sawisawin.

Herod

Leili teik pepa ie, hinalo seilon axalato Herod.

- 1) Herod tel laha axai Lalap, i tel masiwi ti Judia lokon ti Jises takah. I tetel ailei teik namil ti teleiai Jises lokon ti Jises kokol. (Matiu 2:1-22; Luk 1:5)
- 2) Herod Antipas i tetel nahikei Galili ti ape lokon Jises kaxi ahuhuti kakai Haeu ma ailele kilan waliko lalap ti kui pohe Haeu. Se i tetel i sowini ape laha koti kinawe Jon Baptis nake tel axoan hehin Herodias watakai Jon. Ti lokon laha xoti Jises, Pailat talo i hani Herod tetel ien lehe i hong paxai waliko ti teka masiwi ti teka Ju susului Jises. (Mak 6:14-29; Luk 23:6-12)
- 3) Herod Agripa I (tetel imat) i se tetel i axi kawatan hani teka laha soh ti Jises Kraiss. Tin i sowini ape laha telei Jeims tel ukale Jon. (Matiu 10:1-4; Aposel 12:1-23)
- 4) Herod Agripa II (tetel usian) i nati Agripa I. Ti laha sului Pol, i tetel hong kolongenian ape i talo Pol hani Rom lehe i tu ulea mateiwai tel masiwi Sisa. (Aposel 25:13-26:2, 26:19, 27-32)

Hibru

Teka Ju axalaha tenen Hibru. Laha nakuama ti Abraham. Tenen ax "Hibru" i ahuma ti Eber, tel ti teka matahaun ti laha. Teka Ju kak kakai Hibru ma kakai Arameik.

Holi Spirit

Holi Spirit i se Spirit ti Haeu. Holi Spirit, Jises ma tel Taman, kalak lato seilon tolu, lato se Haeu telawe (Matiu 28:19). Holi Spirit i pupuas leili teka seilon laha soh ti Jises Kraiss. Sale pupuasan masin:

- 1) I haxewa seilon tioiai waliko tenen salan. (Jon 16:13; 1 Korin 2:10-13)
- 2) I lotu kamei Haeu ti hualiai teka kahikahi Jises Kraiss. (Rom 8:26)
- 3) I neneini teka seilon ti Haeu lehe laha tioi sale usiai aweisalun. (Aposel 13:2, 16:6-7)
- 4) I axi seilon tetan poh ti kaxi ahutiai kakai Haeu ma ti ailei puasas. (1 Korin 2:4-5)

- 5) Kahikahi Jises Kraiss tel tel i axi laha poh ti ailei puasain tenen tenen ti hakuiai hatesol seilon ti Haeu. (1 Korin 12-14)

Igip (Aposel 7:34-40; Hibru 11:27)

Igip se texux xux xohixohin Israel. Leili 400 ahang teka Israel toto Igip ape teka Igip hapuasa hialalu laha. Tuahe Haeu oxoxi laha ti ien (Exodus 12-14). I hapuasa Moses neini ahutialaha hani Keinan, tetexux xux ti i kilami haniwen laha.

Ing sosoxope ti Haeu (Kakai Inglis: *Tabernacle*) (Aposel 7:44; Hibru 9:2, 9:21)

Ti kuwen wanen lokon teka Ju lulu-ainiwa he lohong, Haeu hone Moses ailei tehu ing sosoxope ti lotuiian. I hapuasa maia pate solian ma uli manihuh ailean, hanowi hawane ti Haeu nexi hahani i. Leili tehu ing sosoxope ien laha hahana tehu lohe kakain tuah ti Haeu. Teka Ju lawe laha lolotui Haeu ien. Tin ien teka masiwi ti hukuminialaha ma Haeu laha ailele puasain ti hasawiai wasolalaha kapi Haeu. Laha hapuasa ing sosoxope tenen ien atengi taen tel masiwi Solomon ataiwa tehu Ingi Haeu leili Jerusalem. (Paxaiwa hosai ing sosoxope ti Haeu leilon ie imat ti tetepap 441).

Ingi Haeu (Ti kakai Inglis axan *Temple* ma na *House of God*)

Ingi Haeu i leili Jerusalem, tehu taon lalap ti Israel. Ing tetehu teka Ju apuha ti lotuiiai Haeu ma amukei ngain lalap ti laha. Teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lawe laha ailele puasalaha ien. Seilon teteka kumahe Ju, hahalin ti na laha soh hani leili tehu Ingi Haeu ien. Patalal ti leili Ingi Haeu se tesol Tuah Tapein ti Haeu. Mewenae tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon i pon soh hani ien, tehue ti leili ahang tehu. I kua kake manihuh hani ien xaxawenai puki lialui woun hetekie lialui woi seilon ti Israel. Teik maia lalap i ak titiehi aweingi tesol Tuah Tapein ti Haeu. Se maia teteik ien i lexa ti patul haniwa taen itan lokon ti

Jises mat (Matiu 27:51; Mak 15:38; Luk 23:45). I kola ka taen ien Jises heiwen aweisalukaha hani Haeu na masin kaha soh ti Jises Krai. Aile ape kaha teka kahikahi Jises Krai kaha masin ingi Haeu nake Holi Spirit i pupuas leilokaha (1 Korin 3:16-17). (Paxaiwa hosai Ingi Haeu leilon ie he tetepap 140).

Iso (Rom 9:13; Hibu 11:20, 12:16-17)

Aisak tel nati Abraham i hanatua hua akaik wawan sangasang, Iso ma Jekop. Iso i tetel pamu tuahe telao ti pate i hitol, i aka lioi waliko ti ala i tel pamu ukean. Tuahe ti angiain tehu i sowini hani Jekop ukei waliko solian ti tel tamalalu. (Genesis 25)

Israel

Israel se axe Jekop liai tenen ti hahaniai Haeu. I tel ti hua nati Aisak ma Rebeka. (Paxaiwa Genesis 32:22-28) Hatesol teka laha nakuama ti huopanim hua nati Jekop laha se seilon ti Israel. Tin seilon axai laha teka Ju ma teka Hibu. Tetexux xux ti teka Israel totonai tin axan Israel. Aope ie tin laha axaxai axan Palestain. Ti kuewen axan Keinan, xux tetexux Haeu hani teka seilon ti Israel muhin ti laha ox saliliwa Iqip.

Iv (2 Korin 11:3; 1 Timoti 2:13)

Iv se tetel axoi Adam. Ti Haeu tanomiwa tehu pon ie, Adam tetel Haeu tanomi imat ti lawe seilon. I uke tea kui pope Adam ape i tanomi Iv. Iv tetel uli Satan puluti waxainiwa. I ani huai pata ti Haeu hahalini ape tin i axi hetekie ani Adam. Aile ape lalu huhua matekalang wanen ti tahiai kakai Haeu. Hutui taen ien ape seilon aile saun lialun. Iv hanatuale tolu natulalu, Kein, Abel ma Set.

Jekop

Jekop i nati Aisak tetel nati Abraham. Axan liai tenen Israel. Natun wawan huopanim hua. Huopanim huosol seilon ti Israel i ahuma ti lato.

Jeremaia (Matiu 2:17, 16:14, 27:9)

Jeremaia i tel ti teka masiwi ti kuluiai kakai Haeu. Ti kuewen i kak kilami kilan waliko ti i sohotuen lokon ti Krai he tehu pon ie, tel awaiakaha ti Haeu taloma. (Paxaiwa teik pepa Jeremaia)

Jesi (Matiu 1:6; Luk 3:32; Aposel 13:22;

Rom 15:12)

Jesi i tame tel masiwi David tetel Jises Krai nakuama tetan. Ti kuewen, Aisaia tel kuluiai kakai Haeu tai kaxiwen ka Krai nakua ahuma ti Jesi ma David.

Jises

Jises se axe tel Nati Haeu. Ti kakai Hibu salangawe tenen ax Jises i ukek, "Awaiakaha" (Matiu 1:21). Jises tin laha axai i Krai, tel Nati Haeu, tel Nati Seilon, Emanuel ma tel nati David.

Jona (Matiu 12:39-41, 16:4; Luk 11:29-32)

Jona i tel ti kuluiai kakai Haeu. Telao Haeu talo i hani tehu taon axan Niniva ti kaxiai kakaian. Tuahe Jona pahan kum is ape i ku he tea waian hani texux xux liai. Ti i luluainiwa, Haeu hatano tehu ahon lalap. Tek a seilon he tea waian ttoi ka nake Jona, aile ape laha hok xoini i hani itax. Tok xixi lalap tolomi i ape i to leili tian ngain toluhu. Muhin tok xixi kaloli i hani ngixi peixux. Taen ien Jona hong tamani Haeu ape i lua hani Niniva ti kaxi ahutiai kakai Haeu. (Paxaiwa teik pepa Jona).

Josua (Aposel 7:45; Hibu 4:8)

Josua i tetel i to masiwi ti teka Israel muhi matei Moses. I neini laha hani Keinan, tetexux xux Haeu kilami haniwen tetalaha. Laha waxaini hileiai teka seilon ti ien ape se laha tonai Keinan. Josua sei teik hepekeun ien hani huopanim tesol seilon ti Israel. Tuahe tesol lato nakuama ti Livai lato to masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon, aile ape lato tap puase hep- ekeun. Josua i tel masiwi tuah ti neiniai teka Israel. I haeliel hawane ti kolai saun ti usi hawane Haeu.

Ju

Seilon teteka axalaha Ju, se teka laha nakuama ti Abraham. Salangawe tenen ax Ju i ukek, "seilon teteka lato totonai texux xux Juda." Lato nakuama ti Juda, tel ti huopanim hua nati Jekop. Lato se tesol ti tetesol huopanim huosol seilon ti Israel. Imuh, tenen ax Ju i kalauhi hatesol seilon ti Israel. Tuahe leili teik pepa ie na i ukek "teka Ju," kumahe ka lawe i kakak hatesol teka Ju, hina i kakak

mewenae teka masiwi ti laha.

Juda (Hibru 7:14, 8:8; Hahatakei Haeu 5:5, 7:5)

Juda i tel ti tesol huopanim hua nati Jekop. Teteka laha nakuama tetan laha se tesol ti teka seilon ti Israel laha axai Juda. Lokon ti Jises, texux xux teka laha nakuama ti Juda totonai, axan Judia. Tehu taon Jerusalem se leili texux xux ien. Jises Krai i takah ahuma ti teka laha nakuama ti Juda.

Kahikahi Jises Krai (Kakai Inglis: *Disciple/Follower*)

Teka kahikahi Jises se teteka seilon namilolaha xoxoan tetan ma laha hong tamani kakaian. Laha se ukalan ma tuan ti hahitake axe Krai. Leili pepai Matiu, Mak, Luk ma Jon, i kakak sale tesol huopanim huhua kahikahi Jises. Lato se tetesol seilon i kilami ti hamalum kapita kapin. I axai lato aposel ape i talo lato ti kaxi ahutiai meng solian tetan, masin ti i kakak leili pepai *Matiu 10:1-4*.

Kein (Hibru 11:4; 1 Jon 3:12; Jud 11)

Kein i tel nati Adam ma Iv pamu. Abel tel ukalan komuh, i telei tok sipsip ape i hani Haeu. Kein hani Haeu an ti kin. Haeu amuke waliko ti Abel hani i, tuahe i kum paxai amuke waliko ti hahaniai Kein. Aile ape Kein leng telei Abel. Nake ti tenen saun ien, Haeu ukek Kein tap tahi to matuhaian. (*Genesis 4:1-16*)

Keinan (Aposel 7:11, 13:19)

Keinan se axe texux xux Haeu kilami haniwen ti teka seilon ti Israel. Aope ie axan Israel. Hina laha axai Palestain.

Krai

Krai tin axan tenen Mesaia. Tenen kakain Krai i ahuma ti kakai Grik ape tenen kakain Mesaia i ahuma ti kakai Hibru. Huonen kakain ien i ukek, "seilon tel laha tihi wel hani he patun." Ie se saun ti kuwen lawe teka Ju ailele. Na Haeu kilami tel seilon masiwi ti teka Israel, tel kuluiai kakai Haeu tihi wel hani he patun ti kola haniai seilon ka i se kikilamiai Haeu. Tuahe Jises, Holi Spirit kola ka i Krai. Haeu kakawen i taloma tel awaiakaha, tetel i neini kaha usiai saun ti Haeu. Se Jises tetel Krai. I tetel

Haeu kilamiwen ka i taloma. Hatesol teka Ju laha to monomon ti Krai tuahe ti Haeu taloma Jises, pate palai teka laha soh ka i Krai.

Kros

Ie se saun tenen ti teka Rom. Na tel i aile waliko tenen pate lialun masin teleiai seilon ma na aile halialualaha ti waxiai soxi, laha hakea telei i he kros. Laha tahi haholo huaik pata. Imuh laha tahi seilon hani he teik pata ien. Hina laha tua uke tal xinotian. Laha lauti hatuhi teik kros ape tiliwen tel seilon tua ak mat. Tel ti na i mat ukek ien, pate i lamani hawanemu moloan. Teteik kros laha hakea Jises, laha tanomi ani pata. Lokon ti Jises, matein tenen ien se pate hienain wanen.

Lalape soliai Haeu (Kakai Inglis: *Grace*)

Hatesol seilon aile saun lialun. Aile ape tap puki solian ti kaha ti i pon na Haeu aile hasolia hani kaha. Haeu taloma telawe Natun awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha. I aile ukek nake i waheni hawane kaha, kumahe nake ti soliai pupuasakaha (*Rom 2:24; Taitus 3:4-5; Epesus 2:8*). Lawe ngain kilan waliko solian i aile hani kaha. Tenen saun ti Haeu ien i haxewa ka Haeu hani kaha lalape soliaian kalak kaha kum tapai wanen ukean.

Livai (Hibru 7:5, 9, 10; Hahatakei Haeu 7:7)

Livai i tel ti tesol huopanim hua nati Jekop. I hanakuama tesol ti teka seilon ti Israel. Teka laha pupuas leili Ingi Haeu, laha nakua ahuma ti Livai. Teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon laha kilami ahuma ti Aron, tetel tin i nakuama ti Livai. Matiu, tel ti tesol aposel ti Jises axan tin Livai. (*Matiu 9:9-13; Mak 2:14; Luk 5:27-29*)

Lot (*Luk 17:28-32; 2 Pita 2:7-8*)

Lot i tel nati Haran tetel ukale Abraham komuh. Ti Abraham lua hahaniwa texux xux ti hahaniai Haeu, Lot tin lua usiwa i. Ti lalu ape hoi liai ien, Lot lua to hani tehu taon Sodom. Teka seilon ti ien laha aile kilan waliko tenen pate lialun. Saun ti laha aile ape Haeu ukek ka i aile halialu hawane Sodom. I talo tel engelaun ti hahongoi Lot ka ox saliliwa tehu taon ien. Muhin ti Lot

hetekie axoan ma natun oxawa, Haeu lui hatapo kalutini Sodom. Tel engel hone Lot ka kum pax alilia ti lato ox sasaliliwa taon. Tuahe tel axoi Lot i tohea pax alia ape lokon ien wanen tupuan i tanoma hanowi patotoi sol. (Genesis 18-19)

Mana (Jon 6:31, 49; Hibrui 9:4)

Lokon ti teka seilon ti Israel ox saliliwa Iqip, laha luluainiwa he lohong leili ahang 40. Ti ien Haeu hani laha tenen an axan mana. Lawe ngain mana putama patul ape laha ani. (Exodus 16:13-36)

Masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon (Kakai Inglis: *Priest*)

Teka seilon ien laha kilami ti tukei awe teka Israel hani Haeu. Lato telei manihuh ti hani Haeu hasawiai wasole seilon hani kapin. Lokon ti Jises lato ailele tenen puasain ien leili Ingi Haeu ti Jerusalem. Lato ahuma ti Aron, tetel i nakuama ti Livai. Tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon i se tetel pamu tuah ti lato hatesol. Laha kilami i masiwi ti leili ahang tehue, muhin laha sohi ulei. Telawe masiwi ien i soh hani tesol Tuah Tapein leili Ingi Haeu ti kahuiwai lialui woun ma ti teka Ju liai. Tin hina teka masiwi tuah ti hukuminiai Haeu ma seilon. Leilolato teka seilon tenen pamu masiwian, teka kemuk laha masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon ma tin teka akikilaha seilon tuah. Leili pepai Hibrui i ukek ka Jises Krai se tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon lian tehue. Puki i wanen kahui lialui woukaha ti i mat he kros lehe teka namilokaha xoxoan ti Jises Krai Haeu namiloj ukek kaha seilon tetan ma kaha to kapin lian tehue. (Paxaiwa *Hibrui 5-10* ma hosai tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon he tetepap 579.)

Meng solian (Kakai Inglis: *Gospel ma na Good News*)

Jises talo tesol aposel tetan ti kaxiai meng solian hani lawe seilon (Mak 16:15). Meng solian se tetenen ie. Haeu taloma tel Natun Jises Krai hanima tehu pon itan ie. I mat ukei kawatan ti lialui woukaha. Na kaha towiahu ti saun lialun ape hana hat-

apo namilokaha hani Jises, kaha ape kumahe hahitake lengei Haeu. Na masin ien, kaha tunahi tonain tuah ape kaha to kapi Haeu lian tehue. (Paxaiwa Jon 3:16)

Moses

Moses tel ti teka masiwi tuah ti teka seilon ti Israel. Lokon ti teka Iqip hapuasa hahialalu laha, Haeu kilami i ti neinialaha lehe laha ox salili Iqip hani tetexux xux i kilami haniwen laha. Haeu sohot hani Moses ti tenen aweisal ie. Moses ningahi teik kokole sisihan i xekexek tuahe i kum lua. Leili teik sisihan ien Haeu kakak kapi Moses. (Paxaiwa hosau he tetepap 313.) Ti ien i kilami Moses neini ahutiai teka seilon tetan ti Iqip. Moses aile kilan waliko lalap ti kui pohe Haeu (Exodus 4-17). I seilon tetel Haeu hani i nauna ti haniai teka seilon ti Israel. Moses tai kilan kakain leili pepai Haeu ti laha axai *Genesis, Exodus, Leviticus, Numbers* ma *Deuteronomy*.

Namil ti Haeu xinoti kapi seilon tetan (Kakai Inglis: *Covenant*)

Tenen namil Haeu xinotimu imat: Luk 1:72; Aposel 3:25, 7:8; Galasia 3:17; Hibrui 9:1

Tenen namil Haeu xinoti imuh: Matiu 26:28; Mak 14:24; Luk 22:20; Rom 11:27; 1 Korin 11:25; 2 Korin 3:6; Hibrui 7:22, 8:6-13, 9:15, 10:16, 12:24, 13:20

Tel seilon na i xinoti tenen namil kapi tel liai, i kak hahawane ka i aile hani tel seilon ien waliko ti i kakak. Ape tel liai tin masin. Ti Haeu xinoti tenen namil kapi teka Israel, i kak hahawane ka i Tamalato ma Masiwi ti lato na lato hong tamani kakaian. Huonen namil Haeu xinoti kapi teka seilon tetan. Tenen ti Haeu xinoti kapi Moses, i ukek ka teka laha usi nauna ti Haeu laha hamalum seilon tetan (Exodus 19:4-6). Tuahe tap tel i pon usi hapoponowi hatapoi tesol nauna ien, aile ape tap tel i pon sohot seilon sawisawin ti puli Haeu na i tohongi lali tewau aweisal ien. Tenen namil Haeu xinoti imuh, i ukek ka na tel seilon namilon xoxoan ti Jises Krai ma i usi hawane i, Haeu paxai ukek i seilon sawisawin.

Nauna ti Moses (Kakai Inglis: *Law*)

Nauna ti Moses hahaniai Haeu lato se leili tesol tepanim pepa leili pepai Haeu. Tesol nauna ien Haeu hani Moses he tehu Maunt Sainai ti haniai teka Ju. Laha sokok ka na laha usi hatapo tesol nauna ien, Haeu paxai ukek laha seilon sawisawin. Tuahe tap tel i pon usi hapoponowian. Aile ape kaha teka kahikahi Krai kumahe hahitake nauna ien. Kaha hahitake nenein ti Krai ape lalape soliaian i kakalauhi kaha. Haeu pahan kaha waheni hawanewa i ma seilon liai. Huonen nauna ien pate tuah wanen. I se salangawe hatesol nauna ti Haeu. (Matiu 5:17; Jon 1:17, 15:1-17; Aposel 13:39, 15:24-28; Rom 5:18, 10:4; Galasia 2-6; Epesus 2:15; Kolosi 2:14; Hibru 7)

Ngain lalap ti teka Ju (Leviticus 23)

Hina ngain lalap ti teka Ju lawe laha apuha amuam leili ahang tehu tehu. Ngain ien se taun ti nameniai lalape soliai Haeu ti i aile hahani teka matahaun ti laha.

Ngain lalap ti nameniai taun ti waxi aliakei Ingi Haeu (Kakai Inglis: *Festival of the Dedication of the Temple*) (Jon 10:22)

Taun tehu ien teka Ju nameni lokon ti kuwen Judas Makabeus malai taneni aliake tehu Ingi Haeu ape i apeseni lehe teka seilon lotui Haeu ien. I aile ukek nake teka Siria laha hil papahoxai teka Ju, laha hapuasa haliulu tehu Ingi Haeu ape uke lotuiai waliko ti kumahe Haeu. Ngain lalap ien tin teka Ju axai “Ngain ti xewan i kam.” Nake ti tenen ien Jises ukek, “Nga masin xewai alon nga haxewa lawe seilon” (Jon 9:5). Ngain lalap ien teka Ju axai Hanukah.

Ngain lalap ti Pasova (Kakai Inglis: *Festival of the Passover*) (Matiu 26:2, 5, 17-19)

Ngain lalap ti Pasova se pate ngain tuah ti teka Ju. Teik kakain “Pasova” ukek “salini.” Taun tehu ien teka Ju nameni lokon ti kuwen teka matahaun ti laha ox salili texux xux Iqip. Ti lokon ien Haeu talo tel engelaun ti teleiai lawe akaik wawan pamu ti hatesol ingi teka Iqip. Tuahe i hone teka Ju ka teleiwa

tok sipsip wawan uluha ape kewa kakaun ahui kilamiai lawe kahip ti ingalaha. Ti tel engel ningahiwa kaka, i salini tehu ing ien ape i kum telei akaik wawan pamu leili ing (Exodus 12:23-27). Nake ti tenen ien ing tehu tehu ti teka Ju laha telei tok sipsip wawan uluha ape laha ang amuam leili ngain lalap ti Pasova. Ape teka kahikahi Krai ukek ka Jises Krai se tok sipsip wawan uluha ti Pasova nake tel na i soh tetan, i ape kumahe hahitake lengei Haeu. Ngain lalap ien teka Ju axai Pesah.

Ngain lalap ti aniai bret tenen tap ist (Kakai Inglis: *Festival of Unleavened Bread*) (Matiu 26:17; Luk 22:1; 1 Korin 5:6-8).

Teka Ju amuke tehu ngain lalap ien leili ngain ti Pasova. Ti teka Ju ox sasalili Iqip tap taun ti atengiai bret na i xiu lehe laha hunai. Aile ape laha ani bret tenen tap ist. Leili teik pepa ie, ist tu kikilami saun lialun. Ngain lalap ien teka Ju axai Hag Hamatzot.

Ngain lalap ti ataiiai houha (Kakai Inglis: *Festival of Shelters / Festival of Tabernacles / Festival of Booths*) (Jon 7:2-52).

Ti ngain lalap ien teka Ju amuam nake taun ti apuhiniai an ti he kin. Laha atai houha ape laha ingai ti leili puasain tehu. (Leviticus 23:33-36; Deuteronomy 16:13-15). Laha nameni lokon ti teka matahaun ingangai tuahe houha ti laha luluainiwa he lohong leili ahang 40, imat ti laha tahia hani texux xux Haeu kakawen i hani laha. Ngain lalap ien teka Ju axai Sukot.

Ngain lalap ti Pentekos (Kakai Inglis: *Festival of Pentecost*) (Aposel 2:1-4, 20:16; 1 Korin 16:8).

I sohot 50 ngain muhi Pasova. Teik kakain “Pentekos” ukek “50.” Ti ngain lalap ti Pentekos teka Ju amuam nake taun ti apuhiniai an ti he kin axan wit. Tin laha nameni lokon ti kuwen Haeu hani Moses nauna tetan ti he Maunt Sainai ti haniai teka Ju.

Aope ie, Pentekos se taun ti teka kahikahi Krai nameni lokon ti uli Holi

Spirit puasawa leili teka namilolaha xoxoan ti Jises Krais. (Paxaiwa hosai teka kahikahi Jises he tetepap 298) Ngain lalap ien teka Ju axai Savuot.

Noa (Matiu 24:37-38; Luk 3:36, 17:26-27; Hiebru 11:7; 1 Pita 3:20; 2 Pita 2:5)

Noa takah muhi tepanim tolu seilon ti laha nakuama ti Adam. Lokon ti Noa, seilon aile kilan saun tenen tenen ti pate lialun. Nake ti tenen ien, Haeu ukek i hasomu kan ti aile halialualaha ma hatesol waliko ti tehu pon ie. Tuahe Noa i tel seilon sawi-sawin, i hong tamani kakai Haeu. Aile ape Haeu hone i tanomiwa tea waian lalap, waxiwa tel axoan, tolu natun ma axoalato ape ku haniwa he tea waian hetekie manihuh ma manixux tenen tenen, he pahoa tok wawan ma tok hehin. Noa hong usi waliko ti Haeu kakane i. Muhin ti Noa ma tesol seilon kapin ku haniwa he tea waian, Haeu hauxa akah lalap ape kan i som atuhi tehu pon ie. Kan hutomi tataen maunten. Hatesol seilon ti tehu pon ie laha waut mat, mewenae Noa ma tesol seilon kapin lato moih. Kilan pangapang tamusua ape kan i nun, hep-keun i paxe alia. Noa ma tesol seilon kapin ahuta he tea waian. Ape Noa haxawa axe Haeu nake i awai lato. Haeu kakane Noa ka i kum hasomu ulei kan hanowi tetehu ien. (Genesis 6-9)

Oliv (Jon 18:1, 26; Hahatakei Haeu 11:4) Oliv se tenen pata ti hina huan. Teku Ju lawe laha hapuasa huan ti ailei wel. Wel ti oliv laha uke hunai an ma ailei kilan waliko liai. I se tuah wanen ti teka Ju. Kilan wanen pata oliv xexex he tehu maunten xohixohin Jerusalem. Aile ape laha axai Maunt Oliv. Hosai tenen pata oliv leilon ie muhi tetepap 120.

Omega (Hahatakei Haeu 1:8, 21:6, 22:13) Omega se tiliai alfabet ti kakai Grik, masin "X" i se tiliai alfabet ti kakai Seimat. Jises i tetel ti hutuai lawe waliko. I tin tetel tiliai lawe waliko.

Parisi

Teka Parisi laha se seilon tuah leili teka Ju. Puasalaha pala masin puase teka hanau nauna ti Moses. Laha tioi hawane tesol nauna ien tuahe tin laha

hanau kilan saun ma nauna ti puki laha tua tanomi. Kewi laha hanasanan nake laha sokok laha pamu ewian ti teka liai. Kewi taun leholaha i uke huoka nake waliko ti laha hanau, puki laha kum puas usi. Teku Parisi pahoxai Jises ape laha tohongi lali teleian. Puki aposel Pol i tin tel Parisi imat ti i sohot tel kahikahi Jises Krais.

Rom

Rom se tehu taon lalap leili texux xux Itali. Lokon ti Jises he tehu pon ie, teka Rom hil waxi kilan xux hani hahitakalaha. Texux se Israel, lato tin hahitake nenein ti teka Rom. Nake ti tenen ien, teka Ju watakai hawane laha ape pahalato usi xaxawenialaha ti xuxulato. Ti lokon ien Sisa tel masiwi ti teka Rom, i tel masiwi tapein ti kilan xux ti tehu pon ie. (Paxaiwa hosai Rom muhi tetepap 408)

Sabat

Ti leili pepai Haeu i kak ukek ka leili ngain tepanim tehu Haeu aile tehu pon ie. Ape ti telao ngain tepanim huohu, i hanau nake i hatapoen tenen puasain ien (Genesis 2:1-3). Aile ape Haeu ukek ka seilon tin laha puasawa ngain tepanim tehu ape telao ngain tepanim huohu laha hanauawa. Teku masiwi ti teka Ju laha tanomi palahi kilan nauna sale Sabat, aile ape ailan wanen ti teka seilon usian. Teku Parisi leng hawane ti Jises haewia seilon telao Sabat ma ti tesol kahikahin asahi ani huai kon ti tehu ngain ien. Laha ukek ka lato xaputiwen nauna ti Haeu tuahe kumahe salan. (Luk 6:1-11, 13:10-17, 14:1-5)

Sadusi

Teku Sadusi se teka seilon tuah ti leili teka Ju. Laha hanau seilon usi hatapoi nauna ti Moses ma saun ti teka Ju. Namilolaha pala masin ti teka Parisi tuahe lawe laha kak hapatapat kapi lato ti sale seilon maten. Teku Parisi lato soh ka Haeu hamoiha aliake seilon maten tuahe teka Sadusi laha kapaxe hawane.

Sainai (Aposel 7:38; Galasia 4:21-31)

Sainai se tehu maunten ti Haeu hani Moses tesol nauna tetan ti haniai teka Ju. (Paxaiwa hosai Maunt Sainai muhi

tetepap 280.)

Saion (Matiu 21:5; Jon 12:15; Rom 9:33, 11:26; 1 Pita 2:6)

Saion se axe tehu ti tesol maunten ti tehu taon Jerusalem tutu. Tehu Ingi Haeu se patul he tehu maunten ien. Hina na laha kakak Saion laha kakak Jerusalem hatehu ma na tehu taon ti Haeu. Saion tin i tu kikilami teka kahikahi Jises Kraiss ma tone Haeu. (Paxaiwa Hibru 12:22; Hahatakei Haeu 14:1)

Salan wanen (Rom 1:25, 9:5; Galasia 1:5; Hibru 13:21)

Ti kakai Hibru teik kakain “amen” i ukek, “salan wanen.” Ti na tel seilon lotu, teka liai tili ukek, “salan wanen” ti hakuiai lotu.

Salm (Kakai Inglis: *Psalms*)

Teik pepa Salm se pepai pak ti haxawai Haeu. David ma teka liai tai tesol pak ien ti kolai wawahen ti lato hani Haeu ma ti samenian. Tin lato kamei Haeu huhual ma kaxi ililam ti lato.

Samaria

Samaria se texux xux wasole Judia ma Galili. Ti kuwen teka matahaun ti teka Samaria laha se Ju tuahe laha sal ahuhani hani teteka laha kum soh ti Haeu. Saun ti xuxulaha i sohia ape i selai laha ti teka Ju. Aile ape teka Ju paxai teheni teka Samaria. (Luk 10:25-37; Jon 4:4-42)

Samuel (Aposel 3:24, 13:20; Hibru 11:32)

Samuel i tel ti teka masiwi ti kuluiai kakai Haeu. I tetel i tihi wel hani pati David ti kilamian ka i masiwi ti Israel. Samuel i tel ti teka masiwi tuah ti neinia teka Israel.

Sara (Rom 4:19, 9:9)

Sara i tel axoi Abraham. Kalak i lieheh atengi salaimataun i hatakaha Aisak tel akaik wawan. I hapoponowi kakai Haeu ti i kakanewen Abraham ka kilan seilon nakuama tetan.

Satan (Kakai Inglis: *Satan, Devil ma na king of this world*)

Satan i tel masiwi ti teka spirit lialun. Imat wanen i se tel ti teka engel ti Haeu tuahe i pahoxai Haeu. Aile ape Haeu xaxaweni i ti tesol tonan. I puluti hakila seilon ape i tohongi eliel ti haputalaha ailei saun lialun.

I hanamena kapitini teka kahikahi Kraiss saun lialun ti laha ailewen lehe xoxoi namilolaha ti Jises Kraiss i put. Tuahe Jises i pamu kuiaian ti Satan. I xoini pohe Satan ape imuh i hialalu tamusuke i. (Hahatakei Haeu 20)

Sipsip (Paxaiwa hosai tel ngahataiai sipsip muhi tetepap 248)

Sipsip se tenen manihuh lawe teka Ju tupui. Ie se hina saun ti sale ngahataiai sipsip lokon ti Jises:

- 1) Seilon tel i tupi kilan sipsip. Laha kum hahamalum leili taon ma toan. Tel ngahatian lawe i nahike ahuti hani tesol ti kilan pahoa analaha.
- 2) Teka ngahataiai sipsip lawe laha heuta xohixohin kapi sipsip. Laha paxai peteni lehe manihuh lengean kum telei. Teka seilon ien laha tioi hawane tupulaha sipsip. Laha ila tioi tok tok ti lato. Teka sipsip hong tioi hawane tel ngahatialato ma lawe lato nahih usi i. (Jon 10)
- 3) Tel ngahataiai sipsip i aile ngah tiehialaha. Na ipong i hasoho laha hani leilon ti awai alaha. I eng peteni laha he aweing. Taun hina, seilon ti xuxuina laha han soh hani leilon xuina i sipsip.
- 4) Taun hina teka Ju laha uke sipsip wawan uluha ape laha telei hani Haeu ti kahui lai lialui woulaha. Tuahe kake sipsip i kum hasawi uke laha ti puli Haeu. Jises se masin tok sipsip wawan uluha nake i mat ti kahui lai saun lialun lehe Haeu oxoxi kaha ti kawatan ti lialui woukaha ma wasolakaha kapi Haeu i sawi na namilokaha xoxoan ti Jises Kraiss. (Jon 1:29, 36; Hahatakei Haeu 5:13, 22:1)

Sisa

Sisa i tel masiwi tapein ti teka Rom. Lato hil waxi kilan xux hani hahitakan. Lokon ien tenen ax Sisa laha axai hani axe lawe masiwi tapein ti teka Rom.

Sodom (Matiu 10:15, 11:23-24; Luk 17:29; Hahatakei Haeu 11:8)

Sodom se taon tetehu Lot toto. I tel nati Haran tetel ukale Abraham komuh. Tehu taon liai xohixohin ien axan Gomora. Teka seilon ti Sodom ma Gomora laha to ailele kilan saun tenen pate lialun. Nake ti lialui woulaha

Haeu lui halialu tamusuke huohu taon ien. (Genesis 13:12-13, 18:20, 19:24)

Solomon (Matiu 1:6-7, 6:29, 12:42; Luk 11:31, 12:27; Aposel 7:47)

Solomon i tel nati David. I se tel ti teka masiwi tuah ti teka Israel. Telao Haeu sohot hani Solomon ti he paxangoan ape kamei i waliko tetenen ti na pahan. Solomon kamei Haeu ti axian namil xewan lehe i pon neini aluiniai teka seilon. Ape salan, Haeu hani i namil xewan wanen. Tin Haeu hani i kilan waliko ape i sohot tel seilon ti kilan soxi. Tehu Ingi Haeu matekalang se atataiai Solomon. Tanome tehu Ing ien solian tapein wanen. Imat ti i atai tehu Ingi Haeu, teka Ju lolotu leili ing sosoxope.

Spirit lialun (Kakai Inglis: *Evil spirit*) (Matiu 17:18; Mak 5:1-20; Luk 4:33-36; 1 Timoti 4:1)

Teka spirit lialun laha se kahikahi Satan. Laha eliliel halialui seilon ma haputaialaha lehe laha tahi kakai Haeu ape usi Satan. Spirit lialun pon i soh hani seilon ti kapiti halialualaha. Kasinan wanen i sohot hani teteka laha hani tupualaha ailei puase Satan ma waliko tenen pate lialun. Tuae kui pohe Haeu i xoini hawane pohe spirit lialun. (1 Jon 4:4)

Synagog

Lawe taon ma toan ti teka Ju hina synagog. I se tehu ing ti apuhaiialaha, kasinan telao Sabat. Leili ing ien teka Ju lawe laha lotu, ridai kakai Haeu ma hanau nauna tetan. Lokon ti Jises, leili tehu ing ien, tin laha hong papaxai kakain ti na seilon he sulusul.

Tatahan ti Haeu kola hani seilon (Kakai Inglis: *Mercy*) (Matiu 5:7; Mak 5:19; Luk 1:78; Rom 11:31-32)

Haeu tel Masiwi i Haeu ti tatahan nake i waheni hawane kaha. I kola hani kaha tatahan tetan ti na kaha tunahi kawatan tenen tenen ma ti na kaha sihimalil ape kaha kum tioi tenen na kaha aile. Ti i kum axi kaha kawatan ti lialui woukaha kalak ala i tapai ti kaha uke, ien se i kokola lalape tatahan ti Haeu. I atetengi tutuen na kaha towiahu ti lialui woukaha ape kaha hong usi kakaian.

Tehu lohe kakain tuah ti Haeu (Kakai Inglis: *Ark of the Covenant*) (Hibru 9:4; Hahatakei Haeu 11:19)

Tehu lohe kakain tuah ti Haeu laha tanomi ani pata ape laha pakati atuhi hatehu ani gol. Leilon tehu patula ani gol hetekie tenen an axan mana, teik kuai Aron ma huaik pot tenen mamananan ti Haeu tatai huopanim nauna tetan. Tehu bokis ien teka Israel to kau usi laha ti he lohong. Lawe laha hana leili tehu ing sosoxope ti Haeu ape imuh laha hana leili tehu Ingi Haeu. Tehu bokis ien ma lawe waliko ti leilon se pate tuah wanen nake lato tu kikilami tenen namil ti Haeu xinotiwon kapi teka Israel. (Paxaiwa hosaun he tetepap 588)

Teik kikilam ti kotiai uli walikoi akaik wawan (Kakai Inglis: *Circumcision*) (Aposel 15; Rom 2:25; 1 Korin 7:18-19; Galasia 6:15)

Saun ti teka Ju lawe laha koti uli walikoi akaik wawan tataen ngain tepanim toluhu kewa muhi takahan. Haeu tetel i hone Abraham ti aile kewak ien. (Genesis 17:9-14.) Ien se kikilam ka laha Ju ma seilon ti Haeu. Lokon ti uli seilon kaxiwa meng solian ti Jises Krais, hina ti teka Ju laha kak ukek ka tel na pahan i sohot kahikahi Krais i kotimua uli walikoun. Ien se kolakol ka i se ape tel Ju. Pol namilon kumahe masin ien. Ti leili tesol pasun i kakaxi ka kumahe ti kotiai uli walikoi seilon, laha sohot kahikahi Krais. I hahanau ka aweisal tewawawe na seilon pahan Haeu paxai ukek ka i sawisawin. I soh hawanewa ti Jises Krais ma hong usiwa kakaian.

Teka hanau nauna ti Moses (Kakai Inglis: *Teachers of the Law*)

Hina ti teka Ju puasalaha hanau seilon nauna tetesol Haeu hani Moses ti haniai teka seilon ti Israel. Kilan ti laha puasalaha pala masin puase teka Parisi. Teku hanau nauna ti Moses, kewi laha pahoxai Jises Krais.

Teku kuluiai kakai Haeu (Kakai Inglis: *Prophet*)

Tel kuluiai kakai Haeu i se tetel Haeu kaxi hani i kakain lehe i kului hani seilon. I tukei awe Haeu hani teka seilon. Ti kuwen Haeu taloma kilan

teka kului ai kakaian masin Elaija, Aisaia ma Jeremaia. Kewi kakain ien i kakak ka seilon towiahua ti saun lialun ti laha. Tin Haeu hapuasa lato ti kaxi hatakeiai waliko ti na i sohot imuh. Kilan wanen ahang imat ti takahe Jises, lato kak kilami sohotuan, waliko ti i aile ma waliko tenen ti na i sohot hani i. Tin lato kakaxi waliko ti na i sohot ti tapoi tehu pon ie, imat ti Jises Krai aliama ape i paxai kolongeni woi lawe seilon.

Teka kumahe Ju (Kakai Inglis: *Gentile*)

Ti kakai Grik teik kakain “Gentile” ukek “hatesol teka kumahe Ju.” Teku Ju pate laha haneke aliake laha nake Haeu kilami laha seilon tetan. Laha paxai teheni seilon ti xux liai ma namiloi ukek ka teka ien kum tioi wanen Haeu. Tuahe Jises Krai mat ti xaxaweni hetekieiai tenen saun ti wawatak ien. Aile ape i pon na teka Ju ma teka seilon liai he aunaun na masin laha hahitake nenein ti Haeu. (Rom 3:29-30; Epesus 2:11-18, 3:6-7)

Teka waxiai moni ti teka Ju (Kakai Inglis: *Tax collectors*) (Matiu 5:46; Mak 2:14; Luk 3:12)

Teka seilon ien se teteka Ju ti teka Ju liai lawe paxai watakai hahawane nake lato waxi moni ti teka akikilato ape hani teka Rom a lawe lato waxi hasea. Lato tap wanen tatahan hani teka seilon. Teku liai namiloi ukek lato seilon lialun nake lato huhuali teka akiki xux liai laha kikiliwake xuxulato teka Ju. Sisa tel masiwi tapein ti Rom i sowini hani teka seilon tuah ti xux texux texux ti hahitake Rom ti apuhinia i moni ti teka akikilaha. Laha aile kolongeni ka teka seilon hani.

Tel Nati Seilon (Kakai Inglis: *Son of Man*) (Matiu 9:6; Mak 2:28; Luk 9:22; Jon 3:13-15; Aposel 7:56)

Ti kuwen Daniel tel kului ai kakai Haeu i hapuasa tenen ax “Nati Seilon” ti i kakaxi tel Masiwi tuah ti Haeu taloma. (Daniel 7:13-14) Salangawe tenen ax ien se Krai tetel Haeu taloma. Jises axai aliake i tel Nati Seilon. Ti i kak ukek ien, i kola ka i se Krai, i tel Masiwi hina pohe Haeu. Jises tel Nati Seilon i se seilon masin kaha a i tin Haeu.

Tesol kaui kawatan ti tap tahi tapoan (Kakai Inglis: *Hell*)

Seilon teka laha kum soh ti Jises Krai, tap tel tutuen i awai laha ti lengei Haeu nake ti lialui woulaha (Aposel 4:12). Aile ape ti na laha mat, laha uke kahulaha ti tesol tonain pate lialun leili ah ti tap tahi pehoan. (Mak 9:47-48; Hahatakei Haeu 19:20, 20:11-15). Ti ien laha ilameni hawane lalape moloan tuahe tap tel po huali laha. (Luk 16:19-31)

Tesol tuah tapein ti Haeu (Kakai Inglis: *The Most Holy Place*) (Hibru 9:3-4, 7-8, 11, 25, 10:19, 13:11)

Tesol ien se patalal wanen ti leili Ingi Haeu ma ti leili tehu ing sosoxope ti Haeu. Tehu lohe kakain tuah ti Haeu laha hahana ien. Mewenae tel masiwi tapein ti hukuminiai Haeu ma seilon i pon soh hani tesol ien. I aile tehue ti leili ahang tehu lehe i kahui lialui woun ma ti teka seilon ti Israel. (Paxaiwa hosai tesol tuah tapein ti Haeu imat ti tetepap 441.)

Tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan (Kakai Inglis: *Eternal life*) (Matiu 16:25; Mak 10:17; Luk 18:30; Jon 1:4; Aposel 11:18)

Tel na namilon xoxoan ti Jises Krai i sohot seilon haun ti usiai Haeu ape i to kapin lian tehue (Matiu 25:46; Luk 10:25-28; Jon 3:14-16, 36, 5:24, 39-40, 6:40, 47, 11:25-26). Tuahe tonain kapi Haeu kumahe mewenae ti tesol tonan, pon kaha uke ti kaha tutuen he tehu pon ie (Jon 10:10, 28, 17:1-3, 20:31). Aile ape kaha pon lioiai lialui nanahiakaha ma ti hong tamaniai kakai Haeu. (2 Korin 5:17; Epesus 4:22-24)

Tone Haeu (Kakai Inglis: *Heaven*) (Matiu 6:20; Mak 12:25; Luk 12:33)

Tone Haeu se tesol toan solian tapein wanen. Jises Krai i salili tesol ien. I sohot seilon masin kaha ape i lua hanima tehu pon ie. Sohotuan i takah hanowi kaha seilon (Jon 3:13; Pilipai 2:5-7). Taen ngainukaha teka kahikahin tapo, kaha to lian tehue kapi Haeu tel Tamakaha ti tesol tonan (Matiu 5:12; Jon 14:1-3; 2 Korin 5:1;

Pilipai 3:20). Jon tel aposel i ningahi waliko ti i sosohot tone Haeu ape i tai kakaxi sale tesol waliko ien. (Paxaiwa Hahatakei Haeu).

Tone waliko ti haniai Haeu ma Tone lui ai sanda (Kakai Inglis: *Altar*)
(Matiu 23:35; Luk 1:11; 1 Korin 9:13; Hiebru 9:4; Hahatakei Haeu 8:3)

Teka Ju laha kau waliko ti hani Haeu ti hasawi hamaluminiai wasolalaha hani kapin. Laha uke pot tanomia i tone waliko ien. Teka masiwi ti hukuminiai Haeu ma seilon lato te lei manihuh tenen masin sipsip, meme ma na bulmakau patul tetan. (Paxaiwa hosai tone waliko ti hani Haeu leilon ie imat ti tetepap 579.)

Kakain ti sale waliko tenen tenen leili pepai Haeu

Angiain ti nameniai matei Jises Krai

1 Kor 10:14-22; 1 Kor 11:17-34

Baptais

Mt 28:18-20; Jn 3:22; Jn 4:1-2; Apo 2:37-42; Apo 8:12, 36-38; Apo 10:44-48; Apo 16:14-15; Apo 16:31-33; Apo 19:1-7; Apo 22:12-16; Rom 6:1-4; Gal 3:26-27; Kol 2:12; 1 Pi 3:20-22

Haeu

Mk 10:27; Mk 12:29-30; Lk 1:37; Lk 6:35-36; Jn 4:2-4; Jn 4:7-12; Apo 14:14-17; Apo 17:22-31; Rom 1:18-23; Rom 11:33-36; 1 Kor 8:4-6; Kol 1:3; 1 Ti 6:15-16; 1 Ti 1:17; Hib 4:13; Hib 10:30-31; Jms 1:17; 1 Pi 1:14-17; 1 Jn 1:5; 1 Jn 4:16; Jud 24-25; HH 4:8-11; HH 15:3-4;

Haeu haponoakaha

Mt 6:25-34; Mt 10:29-31; Apo 14:15-17; Rom 8:28; Rom 11:36; Kol 1:17; Hib 1:3; Jms 4:13-16;

Halinia an ti hualiai lotu

Mt 6:16-18; Mk 2:18-20; Apo 13:1-3; Apo 14:23

He lilioa

Mt 5:31-32; Mt 19:3-9; Lk 16:18; Rom 7:2-3; 1 Kor 7:10-16

Hinitiai seilon

Mt 7:21-23; Mt 16:24-27; Mt 25:31-46; Jn 3:18-21; Jn 5:24-29; Apo 17:30-31; Rom 2:1-11; Rom 14:10-12; 1 Kor 3:10-15; 1 Kor 4:5; 2 Kor 5:9-10; 2 Te 1:5-10; Hib 9:27-28; Hib 10:26-31; 1 Pi 1:17; 1 Pi 4:3-5; HH 20:11-15

Holi Spirit

Mt 28:19; Mk 1:9-11; Mk 3:28-30; Lk 1:35; Lk 3:16; Lk 4:1; Lk 11:13; Lk 12:12; Jn 1:32-34; Jn 3:5-8; Jn 7:37-39; Jn 14:15-17; Jn 14:26; Jn 15:26; Jn 16:7-15; Jn 20:19-23; Rom 8:26-27; Epe 4:3-4, 30; Epe 6:17-18; Epe 5:18-20; 1 Te 1:5-6; 1 Te 5:19; 2 Te 2:13; 2 Ti 3:5-6; Hib 2:4; Hib 9:14; 1 Pi 1:2, 11; 2 Pi 1:20-21; 1 Jn 2:20; 1 Jn 3:24; 1 Jn 4:13; 1 Jn 5:6-8; Apo 1:4-5, 8; Apo 2:1-18; Apo 2:38-39; Apo 4:31; Apo 5:3-5; Apo 8:14-17; Apo 10:44-48; Apo 13:2-4; Apo 15:28; Apo 16:7-10; Apo 19:1-7; Rom 5:5; Rom 7:6; Rom 8:9-16; 1 Kor 2:4; 1 Kor 2:9-16; 1 Kor 3:16; 1 Kor 6:11, 19; 1 Kor 12:1-13; 2 Kor 1:21-22; 2 Kor 5:5; 2 Kor 13:14; Gal 3:2-5; Gal 4:6; Gal 5:16-18; Gal 5:22-25; Epe 1:13-14, 17; Epe 3:16;

Hong tamaniai Haeu

Jn 14:15, 21; Jn 14:23-24; Jn 15:10-17; Rom 13:8-10; 1 Pi 1:14-16; 1 Jn 2:3-8; 1 Jn 3:22-24; 2 Jn 5-6;

Hualiai seilon liai

Mt 6:1-4; Mt 7:12; Mt 25:31-46; Lk 3:10-11; Lk 6:38; Apo 11:27-30; 1 Kor 10:24; 2 Kor 8:1-15; 2 Kor 9:1-15; Hib 10:24; Gal 6:9-10; Pil 4:14-19; Hib 13:1-3, 16; Jms 1:27; Jms 2:15-16; 1 Jn 3:16-18;

Jises Krai

Aliai Jises

Mt 24:29-44; Jn 14:1-3; Apo 1:10-11; Apo 3:19-21; Pil 3:20-21; Kol 3:4; 1 Te 1:9-10; 1 Te 3:13; 1 Te 4:13-5:11; 2 Te 1:6-10; 2 Te 2:1-4; 1 Ti 6:13-15; 2 Ti 4:8; Hib 9:28; 2 Pi 3:1-18; 1 Jn 3:1-3; HH 1:7; HH 22:12-13;

Jises aile kilan waliko lalap ti kui pohe Haeu.

Mt 8:1-15; Mt 8:23-33; Mt 9:1-7; Mt 9:18-33; Mt 12:9-14, 22; Mt 14:15-32; Mt 15:22-28; Mt 15:32-38; Mt 17:14-18; Mt 20:29-34; Mt 21:18-22; Mk 1:21-28; Mk 7:32-37; Mk 8:22-25; Lk 5:4-8; Lk 7:11-15; Lk 13:10-13; Lk 14:1-4; Lk 17:12-14; Lk 22:50-51; Jn 2:1-11; Jn 4:46-54; Jn 5:5-9; Jn 9:1-7; Jn 11:11-44; Jn 21:4-6; Apo 2:22;

Jises alia hani tone Haeu

Lk 24:50-51; Apo 1:9-11; Apo 2:32-36; Apo 5:30-31; Rom 8:34; Epe 1:20-23; Pil 2:9-11; Hib 1:3-11; Hib 4:14-16; Hib 2:9; Hib 7:25-26; Hib 10:12-14; 1 Pi 3:22;

Jises hanau seilon ma haewia teka tinun

Mt 4:23-25; Mt 7:28-29; Mt 9:35-36; Mt 11:1-6; Lk 4:14-44; Jn 20:30-31; Apo 10:36-38;

Jises Krai tel Nati Haeu

Mt 11:27-30; Mt 16:13-17; Lk 1:35; Jn 1:1-18; Jn 5:19-29; Jn 6:35-40; Jn 8:58; Jn 11:25-27; Jn 14:5-11; Jn 17:1-5; Jn 20:26-31; Apo 3:13-16; Apo 4:10-12; Rom 1:3-4; 1 Kor 3:11; 2 Kor 4:4-6; 2 Kor 5:21; Gal 4:4-5; Pil 2:5-11; Kol 1:15-20; Kol 2:9-10; Hib 1:1-14

Tahi hakeai Jises he kros

Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Lk 23:26-49; Jn 19:17-37

Tel Nati Haeu takahama seilon masin kaha

Mt 1:18-25; Mt 2:1-23; Lk 1:26-38; Lk 2:1-20; Jn 1:14; Gal 4:4-5; Pil 2:6-7; Hib 2:14-18

Tihiniai Jises

Mt 27:57-66; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42

Xahatai Jises ma takean hani teka liai.

Mt 28:1-20; Mk 16:1-8; Lk 24:1-49; Jn 20:1-21:14; Apo 1:3-8; Apo 2:24-32; Apo 3:15;

Apo 4:10, 33; Apo 10:39-43; Apo 13:29-39; Apo 17:2-3; Apo 17:30-31; Rom 1:4; Rom 4:24-25; 1 Kor 15:3-8; 1 Kor 15:12-21; HH 1:18

Xotiai Jises ma namil ti teleian

Mt 26:47-68; Mt 27:1-2; Mt 27:11-13; Mk 14:43-65; Mk 15:1-20; Lk 22:47-53; Lk 22:63-23:25; Jn 18:1-14; Jn 18:19-24; Jn 18:28-19:16

Kakain ti sale kemulik

Lk 17:11-19; Jn 6:11; Rom 1:21; Epe 5:20; Pil 4:4-7; Kol 2:7; Kol 3:17; Kol 4:2; 1 Te 5:18; 1 Ti 2:1; 1 Ti 4:4-5

Kau i kawatan nake ti usiai Jises Krai s

Mt 5:10-12; Mk 13:9-13; Lk 12:4-9; Jn 15:18-21; Jn 16:1-4; Apo 5:41; Rom 8:35-37; Rom 12:12-14; Rom 12:17-21; 1 Kor 4:11-13; 2 Kor 4:8-11; 2 Kor 12:10; Pil 1:28-29; 2 Te 1:4-8; 2 Te 3:2-4; 2 Ti 3:10-13; Hib 10:32-39; Hib 12:3-4; 1 Pi 3:13-17; 1 Pi 4:12-19; HH 2:10

Kawatan ti i tunahi kaha

Rom 8:18-25; Rom 8:28; 2 Kor 1:4; 2 Kor 4:16-18; Jms 1:2-4; 1 Pi 1:6-9; 1 Pi 2:19-21; 1 Pi 5:8-10

Lotu

Lotu ti seilon hani Haeu

Mt 11:25-26; Mt 14:23; Mt 19:13-15; Mk 1:35; Lk 5:16; Lk 6:12; Lk 22:32, 39-46; Jn 11:41-42; Jn 17:1-26; Apo 4:24-31; Apo 16:25; Apo 20:36; Apo 21:5; Rom 1:9-10; Rom 10:1-2; Rom 15:30-33; 2 Kor 12:7-10; Epe 1:15-20; Epe 3:14-21; Epe 6:19-20; Pil 1:3-5, 9-11; Kol 1:9-12; Kol 4:3-4; 1 Te 3:9-13; 2 Te 1:11-12; 2 Te 3:1-5; Hib 5:7; Hib 7:25

Nauna ti sale lotu

Mt 6:5-13; Mt 7:7-11; Mt 18:19-20; Mk 11:24-25; Lk 11:1-13; Lk 18:1-8; Lk 21:36; Jn 14:13-14; Jn 15:7; Jn 16:23-26; Rom 8:26-27; Rom 12:12; Epe 2:18; Epe 6:18; Pil 4:6-7; Kol 4:2; 1 Te 5:17; 1 Ti 2:1-4, 8; 1 Ti 4:4-5; Hib 4:16; Hib 10:19-22; Jms 1:5-8; Jms 4:2-3; Jms 5:13-18; 1 Pi 4:7; 1 Jn 3:21-22; 1 Jn 5:14-15

Lotuai i waliko ti kumahe Haeu ma hapuasai pohe Satan ti ailei waliko

Mt 4:10; Apo 13:4-12; Apo 17:22-31; Apo 19:11-20; 1 Kor 5:11; 1 Kor 6:9-11; 1 Kor 8:1-13; 1 Kor 10:1-22; 2 Kor 6:14-18; Gal 5:19-21; 1 Te 1:9-10; 1 Jn 5:21; HH 21:8; HH 22:15

Masiwi ti teka kahikahi Krai s

Lokaha hani laha

1 Kor 9:14; Gal 6:6; 1 Te 5:12-13; 1 Ti 5:17-22; Hib 13:7, 17

Sale kilamialaha

Apo 6:1-6; Apo 14:23; 1 Ti 3:1-13; Tai 1:5-9

Waliko ti laha ailewa

Mt 28:18-20; Lk 22:24-27; Apo 20:17-35; 1 Te 2:1-12; 1 Ti 4:1-16; 2 Ti 2:1-26; 2 Ti 3:10-4:5; Tai 2:7-8; 1 Pi 5:1-4

Masiwi ti nahikei xux

Mt 22:15-22; Apo 5:27-29; Rom 13:1-7; 1 Ti 2:1-4; Tai 3:1; 1 Pi 2:13-17

Matei Jises Krai s ti oxoxiakaha ti kawatan ti lialui woukaha lehe kaha sohot seilon haun ti usiai Haeu

Mt 26:26-29; Rom 3:25; Rom 5:9-10; Epe 1:7; Hib 9:11-14; Jn 1:6-7; HH 7:14-17

Matemate

Jn 6:39-40; Jn 11:17-27; Jn 14:1-4; Rom 8:10-11; Rom 8:38-39; Rom 14:7-9; 1 Kor 15:12-58; 2 Kor 5:1-10; Pil 1:20-24; 1 Te 4:13-18; Hib 2:14-15; HH 14:13; HH 21:1-4; HH 22:1-5

Meng Solian ti Jises Krai s

Apo 20:24; Rom 1:2-4; Rom 1:16-17; 1 Kor 1:17-25; 1 Kor 15:1-7; Gal 1:6-12; Epe 1:13; Pil 1:27; Kol 1:5-6; 1 Te 1:5; 2 Te 2:14; 2 Ti 1:8-11; 2 Ti 2:8-10

Moni ma soxi

Mt 6:19-21; Mt 6:24-34; Lk 12:13-21; Lk 12:32-34; Apo 20:35; 1 Ti 6:17-19; 1 Ti 6:6-10; Hib 13:5-6; Jms 5:1-6; Jms 2:1-9

Namil xoxoan ti Jises Krai s

Sale xoxoi namil hani Krai s ti awaiakaha Jn 1:12; Jn 3:15-18; Jn 3:36; Jn 6:47; Jn 14:6; Jn 20:31; Apo 4:12; Apo 16:30-31; Rom 3:20-22; Rom 10:9-10; Gal 2:16; Epe 2:8-9

Sale xoxoi namil hani Krai s ti nanahi akaha

Mk 11:22-25; Lk 17:5-6; Jn 14:1; Rom 5:1-2; Rom 14:22-23; 1 Kor 13:13; 2 Kor 5:6-7; Gal 5:6; Hib 11:1-40; Jms 1:2-8; Jms 2:14-26; 1 Pi 1:3-9

Oxoxiai saun lialun

Sale Haeu oxoxi kaha ti kawatan ti lialui woukaha

Mt 26:28; Mk 11:25-26; Apo 5:31; Apo 10:43; Apo 26:18; Epe 1:7; Kol 1:13-14; Kol 2:13-14; Hib 10:17-18; 1 Jn 1:8-2:2

Sale oxoxiai seilon liai ti kawatan ti saun lialun laha aile hani kaha

Mt 6:12-15; Mt 18:21-35; Mk 11:25; Lk 6:37; Lk 17:3-4; 2 Kor 2:5-11; Epe 4:31-32; Kol 3:13

Pepai Haeu

Mt 4:1-4; Mt 5:17-20; Mt 22:29; Jn 8:31-32; Jn 20:31; Apo 20:32; Rom 15:4; Rom 16:26; Kol 3:16; 1 Te 2:13; 1 Te 4:13; 2 Ti 3:14-17; Hib 4:12; 1 Pi 1:22-25; 2 Pi 1:19-21; 2 Jn 9-10; HH 1:3

Sale awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha

Jn 3:16-17; Apo 2:37-39; Apo 4:11-12; Rom 5:1-11; Rom 10:9-13; Epe 2:1-10; 1 Ti 1:15-16; 1 Ti 2:3-7; 1 Pi 1:3-5

Sale haewiai seilon

Mt 4:23-25; Mt 9:35; Mt 11:2-5; Apo 3:1-6; Apo 8:4-8; Apo 19:11-16; Apo 28:8-9; 1 Kor 12:9; 1 Kor 12:29-30; 2 Kor 12:7-10; 1 Ti 5:23; 2 Ti 4:20; Jms 5:14-15

Sale hasawiai wasole seilon ma Haeu
Apo 13:38-39; Rom 1:16-17; Rom 3:21-26; Rom 5:1, 9-10; Rom 5:18-19; Gal 2:16; Gal 3:6-9; Tai 3:7

Sale hukumain ti teka kahikahi Jises Krai

Mt 18:19-20; Apo 2:41-47; Rom 12:4-8; Epe 1:22-23; Epe 4:11-16; Kol 3:15-17; 1 Ti 4:13; Hib 10:24-25

Sale sameniakaha ma teheni aliakeakaha

Mt 5:3-12; Mt 18:1-5; Lk 14:7-11; Lk 18:9-14; Epe 4:2; Pil 2:3-11; Kol 3:12-13; Jms 4:5-10; 1 Pi 5:5-7

Sale teka kahikahi Jises

Mt 16:13-20; Apo 2:41-42; Rom 12:4-8; 1 Kor 12:12-30; Epe 1:22-23; Epe 2:19-22; Epe 4:1-16; Kol 1:18; Hib 10:24-25; 1 Pi 2:4-10; HH 19:5-10

Sale teka nati Haeu

Jn 1:12-13; Rom 8:14-17; Gal 4:6-7; Hib 12:5-11; 1 Jn 3:1-3

Sale totone hahunatun

Akaik

Mt 15:3-6; Lk 2:51; Epe 6:1-3; Kol 3:20; 1 Ti 5:4, 8; Hib 12:7-11

Hahunatun

Mt 19:4-6; 1 Kor 7:1-16; Epe 5:21-33; Kol 3:18-19; Tai 2:3-5; Hib 13:4; 1 Pi 3:1-7

Hehin ti axoalaha matewen

Apo 6:1; Rom 7:2-3; 1 Kor 7:39-40; 1 Ti 5:3-16; Jms 1:27

Taman tinan

Epe 6:4; Kol 3:21; 1 Ti 3:4-5

Satan

Mt 13:19; Mt 25:41; Lk 4:1-13; Lk 22:3-4; Jn 8:42-44; 2 Kor 2:10-11; 2 Kor 4:4; 2 Kor 11:13-15; Epe 2:2; 1 Te 2:18; 2 Te 2:9-12; 1 Pi 5:8-9; 1 Jn 3:8-10; HH 12:7-12; HH 20:1-3, 10

Saun lialun

Lawe seilon aile saun lialun

Jn 8:7-9; Rom 3:9-20; Rom 3:23; Rom 5:12; Gal 3:22; 1 Jn 1:8-10

Sale kaui kawatan ti lialui woukaha na namilokaha kumahe xoxoan ti Jises Krai

Mt 10:28; Mt 13:41-42; Jn 3:18-20, 36; Apo 17:30-31; Rom 1:18-19; Rom 6:23; Gal 6:7-8; Kol 3:5-6; 2 Te 1:7-9; Hib 9:27; Hib 10:26-31; 1 Pi 1:17; 1 Pi 4:3-5; Jud 7; HH 20:11-15

Sale pupuasan

Rom 1:18-32; Rom 8:5-8; Gal 5:19-21; Epe 2:1-3; Epe 5:3-5; Kol 3:5-10; Jms 4:17; 1 Pi 4:3; 1 Jn 3:4-5

Saun lialun ti wawan hehin

Mt 5:27-30; Jn 8:2-11; Rom 13:8-10; 1 Kor 5:9-11; 1 Kor 6:9-20; Gal 5:19; Epe 5:3; Kol 3:5-6; 1 Te 4:1-8; Hib 13:4; Jud 7

Saun ti teka kahikahi Jises Krai

Jn 13:34-35; Jn 14:27; Rom 12:9-13; Gal 5:22-26; Kol 3:12-17; 1 Te 5:16-18

Sulusulu ma hong paxaii kakain

Mt 5:25-26; Mt 5:38-42; Mt 18:15-17; Rom 12:14-21; 1 Kor 6:1-8

Tatanomia Haeu

Mt 19:4; Jn 1:3; Apo 14:15; Apo 17:24-26; 1 Kor 8:6; Kol 1:15-16; Hib 1:2; Hib 11:3; HH 4:11

Tehu angia in tapeinan ti Jises kapi tesol aposel

Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Lk 22:14-20

Teleiai manihuh hani Haeu ti kahuiai saun lialun

Mt 9:13; Mk 12:33; Rom 12:1; Hib 9:6-10:18

Tesol kaui kawatan ti tap tahi tapoan

Mt 10:28; Mt 13:41-42; Mt 13:47-50; Mt 25:41; Lk 16:23-26; 2 Te 1:9; HH 20:10-15; HH 21:8

Tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan

Mt 19:16-30; Lk 10:25-28; Jn 3:1-16; Jn 5:19-29; Jn 10:10; Jn 11:25-26; Jn 14:6; Jn 17:2-3; Jn 20:31; Rom 5:21; Rom 6:5-14; Rom 8:10-17; 2 Kor 5:17; Gal 2:20; Epe 2:1-6; Kol 2:13; Kol 3:1-4; 2 Ti 1:10; Tai 3:4-7; 1 Pi 1:23; 1 Jn 5:11-13

Tone Haeu

Lk 12:32-34; Jn 14:1-3; 2 Kor 5:1-8; Pil 1:23; Kol 3:1; 1 Pi 1:4-5; HH 4:1-11; HH 21:1-4; HH 21:22-22:5; HH 22:14-15

Towiahuin ti lialui woukaha hani Haeu

Mt 4:17; Mk 6:12; Lk 13:1-5; Lk 15:1-31; Lk 24:45-47; Apo 2:37-40; Apo 3:19-20; Apo 17:29-31; Apo 20:21; Apo 26:19-20; 2 Kor 7:8-11; 2 Pi 3:9; HH 9:20-21

Un taxitaxia

Rom 13:13; 1 Kor 5:11; 1 Kor 6:9-11; Gal 5:19-21; Epe 5:18; 1 Ti 3:1-3; Tai 1:7; 1 Pi 4:3-5

Wawahen

Waheniai Haeu

Mt 22:37-38; Mk 12:28-30; Jn 14:21; 1 Pi 1:8; 1 Jn 5:3

Wawahen ti Haeu Jn 3:16; Rom 5:8; Epe 2:4-5; 1 Jn 4:9-10

Saun ti he wawahen

Mt 5:43-48; Mt 22:39; Jn 13:34-35; Jn 15:12-17; Rom 12:9-10; Rom 13:8-10; 1 Kor 13:1-13; 1 Kor 16:14; Gal 5:13-14; 1 Te 4:9-10; 1 Pi 4:8; 1 Jn 2:9-11; 1 Jn 3:11-18; 1 Jn 4:7-21

Xoiniai Satan ma kawatan

Mt 4:1-11; Mt 6:13; Lk 22:31-32; Jn 17:14-19; Rom 8:31-39; Rom 12:12; Rom 16:19-20; 1 Kor 10:12-13; 1 Kor 16:13; 2 Kor 12:7-10; Epe 3:20-21; Epe 6:10-18; Pil 4:13; 1 Te 3:5-8; 2 Te 3:3; 2 Ti 1:7-8; Hib 2:18; Hib 4:14-16; Hib 12:1-2; Jms 4:7; 1 Pi 1:5; 1 Pi 5:8-11; 1 Jn 4:4; 1 Jn 5:3-5; HH 12:7-12

**Kakain ti sale waliko tenen
tenen leili pepai Haeu
Angiain ti namenai matei
Jises Krai 1 Kor 10:14-22; 1
Kor 11:17-34**

Baptais

Mt 28:18-20; Jn 3:22; Jn 4:1-2; Apo 2:37-42; Apo 8:12, 36-38; Apo 10:44-48; Apo 16:14-15, 31-33; Apo 19:1-7; Apo 22:12-16; Rom 6:1-4; Gal 3:26-27; Kol 2:12; 1 Pi 3:20-22

Haeu

Mk 10:27; Mk 12:29-30; Lk 1:37; Lk 6:35-36; Jn 4:24; Apo 14:14-17; Apo 17:22-31; Rom 1:18-23; Rom 11:33-36; 1 Kor 8:4-6; 2 Kor 1:3; 1 Ti 1:17; 1 Ti 6:15-16; 1 Jn 4:7-12, 16; 1 Jn 1:5; Hib 4:13; Hib 10:30-31; Jms 1:17; 1 Pi 1:14-17; Jud 24-25; HH 4:8-11; HH 15:3-4

Haeu haponoakaha Mt 6:25-34; Mt 10:29-31; Apo 14:15-17; Rom 8:28; Rom 11:36; Kol 1:17; Hib 1:3; Jms 4:13-16

Haliniai an ti hualiai lotu Mt 6:16-18; Mk 2:18-20; Apo 13:1-3; Apo 14:23

He lilioa

Mt 5:31-32; Mt 19:3-9; Lk 16:18; Rom 7:2-3; 1 Kor 7:10-16

Hinitiai seilon

Mt 7:21-23; Mt 16:24-27; Mt 25:31-46; Jn 3:18-21; Jn 5:24-29; Apo 17:30-31; Rom 2:1-11; Rom 14:10-12; 1 Kor 3:10-15; 1 Kor 4:5; 2 Kor 5:9-10; 2 Te 1:5-10; Hib 9:27-28; Hib 10:26-31; 1 Pi 1:17; 1 Pi 4:3-5; HH 20:11-15

Holi Spirit

Mt 28:19; Mk 1:9-11; Mk 3:28-30; Lk 1:35; Lk 3:16; Lk 4:1; Lk 11:13; Lk 12:12; Jn 1:32-34; Jn 3:5-8; Jn 7:37-39; Jn 14:15-17, 26; Jn

15:26; Jn 16:7-15; Jn 20:19-23; Apo 1:4-5, 8; Apo 2:1-18, 38-39; Apo 4:31; Apo 5:3-5; Apo 8:14-17; Apo 10:44-48; Apo 13:2-4; Apo 15:28; Apo 16:7-10; Apo 19:1-7; Rom 5:5; Rom 7:6; Rom 8:9-16, 26-27; 1 Kor 2:4, 9-16; 1 Kor 12:1-13; 2 Kor 1:21-22; 2 Kor 5:5; 2 Kor 13:14; Gal 3:2-5; Gal 4:6; Gal 5:16-18, 22-25; Epe 1:13-14, 17; Epe 3:16; Epe 4:3-4, 30; Epe 5:18-20; Epe 6:17-18; 1 Te 1:5-6; 1 Kor 3:16; 1 Kor 6:11, 19; 1 Te 5:19; 2 Te 2:13; Tai 3:5-6; Hib 2:4; Hib 9:14; 1 Pi 1:2, 11; 2 Pi 1:20-21; 1 Jn 2:20; 1 Jn 3:24; 1 Jn 4:13; 1 Jn 5:6-8

Hong tamaniai Haeu

Jn 14:15, 21, 23-24; Jn 15:10-17; Rom 13:8-10; 1 Pi 1:14-16; 1 Jn 2:3-8; 1 Jn 3:22-24; 2 Jn 5-6

Hualiai seilon liai

Mt 6:1-4; Mt 7:12; Mt 25:31-46; Lk 3:10-11; Lk 6:38; Apo 11:27-30; 1 Kor 10:24; 2 Kor 8:1-15; 2 Kor 9:1-15; Gal 6:9-10; Pil 4:14-19; Hib 10:24; Hib 13:1-3, 16; Jms 1:27; Jms 2:15-16; 1 Jn 3:16-18

Jises Krai

Aliai Jises

Mt 24:29-44; Jn 14:1-3; Apo 1:10-11; Apo 3:19-21; Pil 3:20-21; Kol 3:4; 1 Te 1:9-10; 1 Te 3:13; 1 Te 4:13-5:11; 2 Te 2:1-4; 1 Ti 6:13-15; 2 Ti 4:8; Hib 9:28; 2 Te 1:6-10; 2 Pi 3:1-18; 1 Jn 3:1-3; HH 1:7; HH 22:12-13

Jises aile kilan waliko lalap ti kui pohe Haeu.

Mt 8:1-15, 23-33; Mt 9:1-7, 18-33; Mt 12:9-14, 22; Mt 14:15-32; Mt 15:22-28, 32-38; Mt 17:14-18; Mt 20:29-34; Mt 21:18-22; Mk 1:21-28; Mk 7:32-37; Mk 8:22-25; Lk 5:4-8; Lk 7:11-15; Lk 13:10-13; Lk 14:1-4; Lk 17:12-14; Lk 22:50-51; Jn 2:1-11; Jn 4:46-54; Jn 5:5-9; Jn 9:1-7; Jn 11:11-44; Jn 21:4-6; Apo 2:22;

Jises alia hani tone Haeu

Lk 24:50-51; Apo 1:9-11; Apo 2:32-36; Apo 5:30-31; Rom 8:34; Epe 1:20-23; Pil 2:9-11; Hib 1:3-11; Hib 2:9; Hib 4:14-16; Hib 7:25-26; Hib 10:12-14; 1 Pi 3:22

Jises hanau seilon ma haewia teka tinun

Mt 4:23-25; Mt 7:28-29; Mt 9:35-36; Mt 11:1-6; Lk 4:14-44; Apo 10:36-38; Jn 20:30-31

Jises Krai tel Nati Haeu

Mt 11:27-30; Mt 16:13-17; Lk 1:35; Jn 1:1-18; Jn 5:19-29; Jn 6:35-40; Jn 8:58; Jn 11:25-27; Jn 14:5-11; Jn 17:1-5; Jn 20:26-31; Apo 3:13-16; Apo 4:10-12; Rom 1:3-4; 1 Kor 3:11; 2 Kor 4:4-6; 2 Kor 5:21; Gal 4:4-5; Pil 2:5-11; Kol 1:15-20; Kol 2:9-10; Hib 1:1-14; Hib

7:26-28; 1 Jn 2:1-2; 1 Jn 5:20; HH 1:12-18; HH 19:11-16

Tahi hakeai Jises he kros

Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Lk 23:26-49; Jn 19:17-37

Tel Nati Haeu takahama seilon masin kaha

Jn 1:14; Lk 1:26-38; Mt 1:18-25; Lk 2:1-20; Mt 2:1-23; Gal 4:4-5; Pil 2:6-7; Hib 2:14-18

Tihiniai Jises

Mt 27:57-66; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42

Xahatai Jises ma takean hani teka liai.

Mt 28:1-20; Mk 16:1-8; Lk 24:1-49; Jn 20:1-21:14; Apo 1:3-8; Apo 2:24-32; Apo 3:15; Apo 4:10, 33; Apo 10:39-43; Apo 13:29-39; Apo 17:2-3, 30-31; Rom 1:4; Rom 4:24-25; 1 Kor 15:3-8, 12-21; HH 1:18

Xotiai Jises ma namil ti teleian

Mt 26:47-68; Mt 27:1-2, 11-31; Mk 14:43-65; Mk 15:1-20; Lk 22:47-53; Lk 22:63-23:25; Jn 18:1-14, 19-24; Jn 18:28-19:16

Kakain ti sale kemulik

Lk 17:11-19; Jn 6:11; Rom 1:21; Epe 5:20; Pil 4:4-7; Kol 2:7; Kol 3:17; Kol 4:2; 1 Te 5:18; 1 Ti 2:1; 1 Ti 4:4-5

Kau i kawatan nake ti usiai Jises Krai

Mt 5:10-12; Mk 13:9-13; Lk 12:4-9; Jn 15:18-21; Jn 16:1-4; Apo 5:41; Rom 8:35-37; Rom 12:12-14, 17-21; 1 Kor 4:11-13; 2 Kor 4:8-11; 2 Kor 12:10; Pil 1:28-29; 2 Te 1:4-8; 2 Te 3:2-4; 2 Ti 3:10-13; Hib 10:32-39; Hib 12:3-4; 1 Pi 3:13-17; 1 Pi 4:12-19; HH 2:10

Kawatan ti i tunahi kaha

Rom 8:18-25, 28; 2 Kor 1:4; 2 Kor 4:16-18; Jms 1:2-4; 1 Pi 1:6-9; 1 Pi 2:19-21; 1 Pi 5:8-10

Lotu

Lotu ti seilon hani Haeu

Mt 11:25-26; Mt 14:23; Mt 19:13-15; Mk 1:35; Lk 5:16; Lk 6:12; Lk 22:32, 39-46; Jn 11:41-42; Jn 17:1-26; Rom 15:30-33; Apo 4:24-31; Apo 16:25; Apo 20:36; Apo 21:5; Rom 1:9-10; Rom 10:1-2; 2 Kor 12:7-10; Epe 1:15-20; Epe 3:14-21; Epe 6:19-20; Pil 1:3-5, 9-11; Kol 1:9-12; Kol 4:3-4; 1 Te 3:9-13; 2 Te 1:11-12; 2 Te 3:1-5; Hib 5:7; Hib 7:25

Nauna ti sale lotu

Mt 6:5-13; Mt 7:7-11; Mt 18:19-20; Mk 11:24-25; Lk 11:1-13; Lk 18:1-8; Lk 21:36; Jn 14:13-14; Jn 15:7; Jn 16:23-26; Rom 8:26-27; Rom 12:12; Epe 2:18; Epe 6:18; Pil 4:6-7; Kol 4:2; 1 Te 5:17; 1 Ti 2:1-4, 8; 1 Ti 4:4-5; Hib 4:16; Hib 10:19-22; Jms 1:5-8; Jms 4:2-3; Jms 5:13-18; 1 Pi 4:7; 1 Jn 3:21-22; 1 Jn 5:14-15

Lotuai waliko ti kumahe Haeu ma hapuasai pohe Satan ti ailei waliko

Mt 4:10; Apo 13:4-12; Apo 17:22-31; Apo 19:11-20; 1 Kor 5:11; 1 Kor 6:9-11; 1 Kor 8:1-13; 1 Kor 10:1-22; 2 Kor 6:14-18; Gal 5:19-21; 1 Te 1:9-10; 1 Jn 5:21; HH 21:8; HH 22:15

Masiwi ti teka kahikahi

Krais Lokaha hani laha

1 Kor 9:14; Gal 6:6; 1 Te 5:12-13; 1 Ti 5:17-22; Hib 13:7, 17

Sale kilamialaha

Apo 6:1-6; Apo 14:23; 1 Ti 3:1-13; Tai 1:5-9

Waliko ti laha ailewa

Mt 28:18-20; Lk 22:24-27; Apo 20:17-35; 1 Te 2:1-12; 1 Ti 4:1-16; 2 Ti 2:1-26; 2 Ti 3:10-4:5; Tai 2:7-8; 1 Pi 5:1-4

Masiwi ti nahikei xux

Mt 22:15-22; Apo 5:27-29; Rom 13:1-7; 1 Ti 2:1-4; Tai 3:1; 1 Pi 2:13-17

Matei Jises Krai ti oxoxiakaha ti kawatan ti lialui woukaha lehe kaha sohot seilon haun ti usiai Haeu

Mt 26:26-29; Rom 3:25; Rom 5:9-10; Epe 1:7; Hib 9:11-14; 1 Jn 1:6-7; HH 7:14-17

Matemate

Jn 6:39-40; Jn 11:17-27; Jn 14:1-4; Rom 8:10-11, 38-39; Rom 14:7-9; 1 Kor 15:12-58; 2 Kor 5:1-10; Pil 1:20-24; 1 Te 4:13-18; Hib 2:14-15; HH 14:13; HH 21:1-4; HH 22:1-5

Meng Solian ti Jises Krai

Apo 20:24; Rom 1:2-4, 16-17; 1 Kor 1:17-25; 1 Kor 15:1-7; Gal 1:6-12; Epe 1:13; Pil 1:27; Kol 1:5-6; 1 Te 1:5; 2 Te 2:14; 2 Ti 1:8-11; 2 Ti 2:8-10

Moni ma soxi

Mt 6:19-21, 24-34; Lk 12:13-21, 32-34; Apo 20:35; 1 Ti 6:6-10, 17-19; Hib 13:5-6; Jms 2:1-9; Jms 5:1-6

Namil xoxoan ti Jises Krai / Sohoin hani Jises Krai

Sale xoxoi namil hani Krai ti awaiakaha Jn 1:12; Jn 3:15-18, 36; Jn 6:47; Jn 14:6; Jn 20:31; Apo 4:12; Apo 16:30-31; Rom 3:20-22; Rom 10:9-10; Gal 2:16; Epe 2:8-9

Sale xoxoi namil hani Krai ti nanahiakaha

Mk 11:22-25; Lk 17:5-6; Jn 14:1; Rom 5:1-2; Rom 14:22-23; 1 Kor 13:13; 2 Kor 5:6-7; Gal 5:6; Hib 11:1-40; Jms 1:2-8; Jms 2:14-26; 1 Pi 1:3-9

Oxoxiai saun lialun

Sale Haeu oxoxi kaha ti kawatan ti lialui woukaha

Mt 26:28; Mk 11:25-26; Apo 5:31; Apo 10:43; Apo 26:18; Epe 1:7; Kol 1:13-14; Kol 2:13-14; Hib 10:17-18; 1 Jn 1:8-2:2

Sale oxoxiai seilon liai ti kawatan ti saun lialun laha aile hani kaha
Mt 6:12-15; Mt 18:21-35; Mk 11:25; Lk 6:37; Lk 17:3-4; 2 Kor 2:5-11; Epe 4:31-32; Kol 3:13

Pepai Haeu

Mt 4:1-4; Mt 5:17-20; Mt 22:29; Jn 8:31-32; Jn 20:31; Apo 20:32; Rom 15:4; Rom 16:26; Kol 3:16; 1 Te 2:13; 1 Te 4:13; 2 Ti 3:14-17; Hib 4:12; 1 Pi 1:22-25; 2 Pi 1:19-21; 2 Jn 9-10; HH 1:3

Sale awaiakaha ti kawatan ti lialui woukaha
Jn 3:16-17; Apo 2:37-39; Apo 4:11-12; Rom 5:1-11; Rom 10:9-13; Epe 2:1-10; 1 Ti 1:15-16; 1 Ti 2:3-7; 1 Pi 1:3-5

Sale haewiai seilon

Mt 4:23-25; Mt 9:35; Mt 11:2-5; Apo 3:1-6; Apo 8:4-8; Apo 19:11-16; Apo 28:8-9; 1 Kor 12:9, 29-30; 2 Kor 12:7-10; 1 Ti 5:23; 2 Ti 4:20; Jms 5:14-15

Sale hasawiai wasole seilon ma Haeu
Apo 13:38-39; Rom 1:16-17; Rom 3:21-26; Rom 5:1, 9-10, 18-19; Gal 2:16; Gal 3:6-9; Tai 3:7

Sale hukumain ti teka kahikahi Jises Krai
Mt 18:19-20; Apo 2:41-47; Rom 12:4-8; Epe 1:22-23; Epe 4:11-16; Kol 3:15-17; 1 Ti 4:13; Hib 10:24-25

Sale sameniakaha ma teheni ali-akeakaha
Mt 5:3-12; Mt 18:1-5; Lk 14:7-11; Lk 18:9-14; Epe 4:2; Pil 2:3-11; Kol 3:12-13; Jms 4:5-10; 1 Pi 5:5-7

Sale teka kahikahi Jises

Mt 16:13-20; Apo 2:41-42; Rom 12:4-8; 1 Kor 12:12-30; Epe 1:22-23; Epe 2:19-22; Epe 4:1-16; Kol 1:18; Hib 10:24-25; 1 Pi 2:4-10; HH 19:5-10

Sale teka nati Haeu

Jn 1:12-13; Rom 8:14-17; Gal 4:6-7; Hib 12:5-11; 1 Jn 3:1-3

Sale totone hahunatun

Akaik

Mt 15:3-6; Lk 2:51; Kol 3:20; Epe 6:1-3; 1 Ti 5:4, 8; Hib 12:7-11

Hahunatun

Mt 19:4-6; 1 Kor 7:1-16; Epe 5:21-33; Kol 3:18-19; Tai 2:3-5; Hib 13:4; 1 Pi 3:1-7

Hehin ti axoalaha matewen

Apo 6:1; Rom 7:2-3; 1 Kor 7:39-40; 1 Ti 5:3-16; Jms 1:27

Taman tinan

Epe 6:4; Kol 3:21; 1 Ti 3:4-5

Satan

Mt 13:19; Mt 25:41; Lk 4:1-13; Lk 22:3-4; Jn 8:42-44; 2 Kor 2:10-11; 2 Kor 4:4; 2 Kor 11:13-15; Epe 2:2; 1 Te 2:18; 2 Te 2:9-12; 1 Pi 5:8-9; 1 Jn 3:8-10; HH 12:7-12; HH 20:1-3, 10

Saun lialun

Lawe seilon aile saun lialun

Jn 8:7-9; Rom 3:9-20, 23; Rom 5:12; Gal 3:22; 1 Jn 1:8-10

Sale kaui kawatan ti lialui woukaha na namilokaha kumahe xoxoan ti Jises Krai
Mt 10:28; Mt 13:41-42; Jn 3:18-20, 36; Apo 17:30-31; Rom 1:18-19; Rom 6:23; Gal 6:7-8; Kol 3:5-6; 2 Te 1:7-9; 1 Pi 1:17; 1 Pi 4:3-5; Hib 9:27; Hib 10:26-31; Jud 7; HH 20:11-15

Sale pupuasan

Rom 1:18-32; Rom 8:5-8; Gal 5:19-21; Epe 2:1-3; Epe 5:3-5; Kol 3:5-10; Jms 4:17; 1 Pi 4:3; 1 Jn 3:4-5

Saun lialun ti wawan hehin

Mt 5:27-30; Jn 8:2-11; Rom 13:8-10; 1 Kor 5:9-11; 1 Kor 6:9-20; Gal 5:19; Epe 5:3; Kol 3:5-6; 1 Te 4:1-8; Hib 13:4; Jud 7

Saun ti teka kahikahi Jises Krai

Jn 13:34-35; Jn 14:27; Rom 12:9-13; Gal 5:22-26; Kol 3:12-17; 1 Te 5:16-18

Sulusulu ma hong paxai ai kakain

Mt 5:25-26, 38-42; Mt 18:15-17; Rom 12:14-21; 1 Kor 6:1-8

Tatanomia i Haeu

Mt 19:4; Jn 1:3; Apo 14:15; Apo 17:24-26; 1 Kor 8:6; Kol 1:15-16; Hib 1:2; Hib 11:3; HH 4:11

Tehu angia in tapeinan ti Jises kapi tesol aposel

Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Lk 22:14-20

Teleiai manihuh hani Haeu ti kahuiai saun lialun

Mt 9:13; Mt 10:28; Mt 13:41-42, 47-50; Mt 25:41; Lk 16:23-26; Mk 12:33; Rom 12:1; 2 Te 1:9; HH 20:10-15; HH 21:8; Hib 9:6-10:18 (Tesol kaui kawatan ti tap tahi tapoan)

Tonain kapi Haeu ti tap tahi tapoan

Mt 19:16-30; Lk 10:25-28; Jn 3:1-16; Jn 5:19-29; Jn 10:10; Jn 11:25-26; Jn 14:6; Jn 17:2-3; Jn 20:31; Rom 5:21; Rom 6:5-14; Rom 8:10-17; 2 Kor 5:17; Gal 2:20; Epe 2:1-6; Kol 2:13; Kol 3:1-4; 2 Ti 1:10; Tai 3:4-7; 1 Pi 1:23; 1 Jn 5:11-13

Tone Haeu

Lk 12:32-34; Jn 14:1-3; 2 Kor 5:1-8; Pil 1:23;
Kol 3:1; HH 4:1-11; HH 21:1-4; HH 21:22-
22:5; HH 22:14-15; 1 Pi 1:4-5

Towiahuin ti lialui woukaha hani Haeu
Mt 4:17; Mk 6:12; Lk 13:1-5; Lk 15:1-31;
Lk 24:45-47; Apo 2:37-40; Apo 3:19-20; Apo
17:29-31; Apo 20:21; Apo 26:19-20; 2 Kor
7:8-11; 2 Pi 3:9; HH 9:20-21

Un taxitaxia

Rom 13:13; 1 Kor 5:11; 1 Kor 6:9-11; Gal
5:19-21; Epe 5:18; 1 Ti 3:1-3; Tai 1:7; 1 Pi 4:3-
5

Wawahen

Waheniai Haeu

Mt 22:37-38; Mk 12:28-30; Jn 14:21; 1 Pi 1:8;
1 Jn 5:3

Wawahen ti Haeu

Jn 3:16; Rom 5:8; Epe 2:4-5; 1 Jn 4:9-10

Saun ti he wawahen

Mt 5:43-48; Mt 22:39; Jn 13:34-35; Jn 15:12-
17; Rom 12:9-10; Rom 13:8-10; 1 Kor 13:1-
13; 1 Kor 16:14; Gal 5:13-14; 1 Te 4:9-10; 1
Pi 4:8; 1 Jn 2:9-11; 1 Jn 3:11-18; 1 Jn 4:7-21

Xoiniai Satan ma kawatan

Mt 4:1-11; Mt 6:13; Lk 22:31-32; Jn 17:14-
19; Rom 8:31-39; Rom 12:12; Rom 16:19-20;
1 Kor 10:12-13; 1 Kor 16:13; 2 Kor 12:7-10;
Epe 3:20-21; Epe 6:10-18; Pil 4:13; 1 Te 3:5-
8; 2 Te 3:3; 2 Ti 1:7-8; Hib 2:18; Hib 4:14-16;
Hib 12:1-2; Jms 4:7; 1 Pi 1:5; 1 Pi 5:8-11; 1 Jn
4:4; 1 Jn 5:3-5; HH 12:7-12